НАДЕЖДА Р. СИНДИК
МИРОСЛАВА ГРОЗДАНОВИЋ-ПАЛИЋ
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ

ОПИС РУКОПИСА И СТАРИХ ШТАМПАНИХ КЊИГА БИБЛИОТЕКЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ БУДИМСКЕ У СЕНТАНДРЕЈИ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ БЕОГРАД

ПОСВЕЋЕНО 300-ГОДИШЊИЦИ ВЕЛИКЕ СЕОБЕ СРБА
ПОД АРСЕНИЈЕМ III ЧАРНОЈЕВИЋЕМ
1690—1990

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

*

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

ОПИС ЈУЖНОСЛОВЕНСКИХ ЋИРИЛСКИХ РУКОПИСА

ТОМ III

ИЗДАВАЧИ ПОСЕБНУ ЗАХВАЛНОСТ ДУГУЈУ СЕНТАНДРЕЈСКОМ ОДБОРУ СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА И УМЕТНОСТИ ЗА УКАЗАНУ ПОМОЋ У ИСТРАЖИВАЧКИМ РАДОВИМА

Објављивање ове књиге остварено је уз помоћ Републичког фонда за финансирање културе и Републичког фонда за науку

НАДЕЖДА Р. СИНДИК
МИРОСЛАВА ГРОЗДАНОВИЋ-ПАЛИЋ
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ

ОПИС РУКОПИСА И СТАРИХ ШТАМПАНИХ КЊИГА БИБЛИОТЕКЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ БУДИМСКЕ У СЕНТАНДРЕЈИ

БЕОГРАД — НОВИ САД
1991

Рецензенти

Дејан Медаковић и Ирена Грицкат-Радуловић

За издавача

Миломир Петровић, управник Народне библиотеке Србије
Миро Вуксановић, управник Библиотеке Матице српске

Уредник

Вукосава Бргуљан

ПРЕДГОВОР

I

Библиотека Српске православне епархије будимске, после библиотеке манастира Хиландара, друга је по величини и значају српска библиотека ван граница наше земље. Смештена је у летњој резиденцији будимских владика у Сентандреји и састоји се из четири веће библиотеке-целине и неколико мањих књижних збирки.[1] Ту су, поред библиотеке манастира Грабовца,[2] и две личне библиотеке, легати будимских епископа Арсенија Стојковића (1804—1892)[3] и Георгија Зупковића (1878—1951.),[4] али и једина жива библиотека чији фондови расту — Епархијска библиотека у коју су се слиле мање библиотеке и збирке књига као што су: Библиотека сентандрејског српског певачког друштва „Јавор", Библиотека Лазе Терзина (1880—1965), школског надзорника и референта Српске православне епархије будимске, Школска збирка Будимске богословије и Збирка књига владике Дионисија Поповића (1750—1828).[5] О Сентандрејској библиотеци мало се зна.[6] Према постојећим списковима и непосредном увиду у фондове сматра се да има око 30 000 свезака књига и периодичних публикација. Садржински, језички и хронолошки сентандрејски књижни фондови веома су разноврсни. На најубедљивији начин они говоре о високој култури, образовању и широком интересовању њихових власника и о њиховој духовној повезаности са својим матичним народом. Захваљујући великом труду и бризи Георгија Хужвика (1916—1976),[7] рођеног Сентандрејца, епархијског библиотекара, правног саветника и познатог сентандрејског адвоката, сачувано је за будућа поколења ово непро-

---

[1] У летњиковцу се, поред библиотека, налази и драгоцена збирка портрета архијереја Будимске епархије, митрополита и патријарха Карловачке митрополије. Дворац је започео да зида 1773. године владика Арсеније Радивојевић, родом из Сентандреје, а завршен је 1777. Уп.: О Микић, *Архијерејски портрети у двору епископа будимских у Сентандреји*, Сентандрејски зборник 1, Српска академија наука и уметности. Сентандрејски одбор, Београд, 1987, 37—57; Г. Витковић, *Споменици из будимских и пештанских архива од 1749—1780*, Гласник Српског ученог друштва, 2 одељење. Грађа за новију историју српску, књ. 5, Београд, 1874, 406—409.

[2] В. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Српска академија наука, Посебна издања, књ. 157. Одељење друштвених наука. Нова серија, књ. 4, Београд, 1950, 72. Уп. лит. уз опис ГР 52.

[3] А. Стојковић, замонашен у манастиру Раковцу, 1830. године, посвећен за епископа 28. априла 1853. Уп. Г. Марјановић, *Први шематизам православне Епархије будимске за годину 1896*, 7—8.

[4] Г. Зупковић, замонашен у манастиру Бездину 1901. године, посвећен за епископа 16 (29) децембра 1912. Уп. *Календар Српске православне епархије бачке за преступну 1944. годину*. Нови Сад, 1944, 45—46.

[5] Д. Поповић, пореклом Грк, замонашио се после смрти супруге, посвећен за епископа 1791. године. Уп. Г. Марјановић, нав. дело, 5; П. Римскій, *Животописаніе Діонисія отъ Поповича православнаго епископа будимскаго*, Србскій лѣтописъ, Будим, 1857. Часть I, год. XXXI, књ. 95, 65—84.

[6] О сентандрејским књижним фондовима писао је успут Л. Чурчић. Уп. *Импресије из Будимпеште*, Библиотекар, Београд, XVIII/1966, 4, 295, (у одељку: *Траговима српске књиге*); исти, In memoriam, *Др. Георгије Хужвик*, Библиотекар, Београд, XXVIII/1976, 2, 308—309. Њима су посвећена два одељка у раду Д. Даниловић, М. Кисић и Н. Синдик: *Сентандреја и Библиотека Српске православне епархије будимске*, Годишњак Народне библиотеке Србије 1979, Београд, 1980, 384—392. М. Кисић је у одељку: *Фондови Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји* дала преглед библиотечких фондова по издвојеним библиотекама-целинама, посебно се осврнувши на периодична издања, ређе часописе и новине XIX века. Н. Синдик је у одељку: *Рукописи и старе штампане књиге у Библиотеци Српске православне епархије будимске у Сентандреји* описала сентандрејски археографски фонд у основним цртама. Ови први осврти на Сентандрејску библиотеку засновани су на подацима који су сакупљени на лицу места за време нашег краћег боравка у Сентандреји 1979. године. Претрпели су измене током даљег рада на опису фондова, што ће се дефинитивно показати у штампаним каталозима. О Библиотеци је писао и Г. Хужвик у мађарским стручним и научним часописима, али нам ти радови нису били доступни. Он је израдио и *Каталоге ћрчких штампаних књига Библиотеке ћрчко-православноја српскоја епископата у Сентандреји* у Мађарској у грчком часопису О ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ год. 3, св. 15, 16, 1965. Уп. Д. Даниловић, *Сентандреја у досадашњој литератури* у наведеном раду: *Сентандреја и Библиотека Српске православне епархије будимске*, 383. Описани су и касно-византијски неумски рукописи. Уп. G. Deval, Manuscripts in Byzantine Notation in Szentendre, Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae, tom X, fasc. 1—3 (Budapest, 1962); pp. 85—97; Д. И. Стефановић приликом боравка у Колумбусу, Сједињене америчке државе, у Библиотеци државног универзитета Охајо (Хиландарска соба) израдио је опис музичких рукописа из сентандрејске збирке која се у целини налази на микрофилмовима у овој америчкој библиотеци. Опис је у рукопису на енглеском језику, и налази се код аутора и Хиландарској соби; Д. Петровић, *Грчко-српске културне везе и српско појање у XVIII веку*, Сентандрејски зборник 2, у штампи. Библиографски подаци о музичким рукописима добијени су од Данице Петровић, вишег научног сарадника Музиколошког института Српске академије наука и уметности, на чему јој најлепше захваљујемо.

[7] О спасавању српских књига из опустелих цркава и манастира Грабовца уп. радове Л. Чурчића у претходној напомени. У томе послу Г. Хужвику је помагао и Д. Е. Стефановић, тада средњошколски ученик.

цењиво књижно благо. Заједно са Чедомиром Шулцом, (1907—1982.)[8] секретаром Конзисторије, прихватио се значајног посла спасавања и сакупљања српских књига у Мађарској. Хужвик је преселио целу библиотеку манастира Грабовца („на својим рукама"), из многих напуштених или запуштених цркава пренео књиге у Сентандреју и тако их спасао од сигурне пропасти. Свој библиотекарски позив он је схватио као патриотски дуг према културној прошлости српског народа. Од 1958. године, када је постављен за епархијског библиотекара, па до своје смрти остао је веран српској књизи, поштено извршавајући истински важан историјски задатак њене заштите. После Георгија Хужвика о библиотеци су се бринули Ч. Шулц, И. Јакшић[9] и С. Вујичић.[10]

Најдрагоценији део ове библиотеке представљају рукописи и старе штампане књиге, тзв. сентандрејски археографски фонд. По своме пореклу, хронолошким границама, величини и значају овај фонд чини доста сложену целину која је захтевала и специфичан приступ у обради. Он није издвојен посебно и налази се у фондовима одређених библиотека, као део интегралне целине (Библиотека манастира Грабовца, Библиотека Арсенија Стојковића) или у посебним збиркама уз Епархијску библиотеку (Збирка Сентандрејске црквене општине, Збирка Дионисија Поповића и Збирка рукописа Будимске богословије). Свака збирка рукописа и старих штампаних књига обрађена је посебно, у затеченом топографском стању, што је био и захтев представника Српске православне епархије будимске која је власник ових фондова и целе библиотеке. Формиране у различито време и по разним принципима, свака од ових археографских збирки има свој специфичан профил. Тако се рукописна збирка Сентандрејске црквене општине може назвати „минејском" јер у њој преовладавају минеји, Збирка Дионисија Поповића — „збирком превода", Збирка рукописа Будимске богословије — „збирком уџбеника", а грабовачка збирка — „манастирско-школском". Сентандрејски археографски фонд обухвата и црквенословенску књигу XVII—XIX века која је такође разбијена на више целина и обрађена је одвојено.[11] Према месту настанка, овај фонд се може поделити на две групе књига. Прву сачињавају књиге, углавном донете у Мађарску из старе постојбине у време великих миграционих кретања под Арсенијем III Чарнојевићем (1690),[12] Арсенијем IV Јовановићем-Шакабентом (1737—39)[13] и у другим сеобама. Реконструкција пренетог фонда је првенствено могућа захваљујући записима на самим књигама који су се сачували до наших дана. У другој групи се налазе књиге које су настале у српским преписивачким центрима у Мађарској, пре свега у Сентандреји и ма-

---

[8] О. Ч. Шулцу уп. *Календар Српске православне епархије бачке за преступну 1944. годину*, Нови Сад, 1944, 46; Н. Синдик, *Чедомир Шулц, 1907—1982.* In memoriam, Библиотекар, Београд, XXXIV/1982, 1—3, 114.

[9] И. Јакшић са великим успехом прикупља и објављује изворе за историју Срба у Мађарској. Уп. И. Јакшић и Ј. Кароль, *Грађа за историју Срба у Угарској после сеобе 1690. године*, Српска академија наука и уметности, Споменик CXXII, Одељење историјских наука 1, Београд, 1981; С. Гавриловић — И. Јакшић, *Грађа о православним црквама Карловачке митрополије XVIII века*, Српска академија наука и уметности, Споменик CXXIII, Одељење историјских наука 2, Београд, 1981. С. Гавриловић, И. Јакшић, С. Пецињачки, *Грађа о балканским трговцима у Угарској XVIII века. Царинарнице и контумаци.* Књ. I. Српска академија наука и уметности. Зборник за историју, језик и књижевност српског народа. Друго одељење. Споменици на страним језицима, књ. 24, Београд, 1985; И. Јакшић, *Писма сентандрејских депутираца из Беча и Пожуна 1766. године*, Сентандрејски зборник 1, Српска академија наука и уметности. Сентандрејски одбор, Београд, 1987, 387—445, и др.

[10] С. Вујичић је познати књижевни преводилац, песник и културни радник. Уп. С. Вујичић, *A pesti szerb templom*, Budapest, 1963; Jugoszlav koltok antologiaja, Budapest, 1963; *Расточење*. Песме, Београд, Нолит, 1972; *Сентандреја* (текст), Будимпешта, Корвина, 1973; *Уметничко благо у Мађарској*, Благо Срба у Мађарској. Поводом 600-годишњице косовске битке, 300-годишњице велике сеобе Срба и 145-годишњице Народног музеја [Каталог изложбе], Београд, Народни музеј, Сентандреја, Српска црквено-уметничка и научна збирка Епархије будимске, Београд, 1989, 7—13 (студија), 15—23 (каталог); *Сентандреја — Српски Рим;* Сеоба Срба 1690. Специјално издање Дневника у част обележавања 300 година од велике сеобе Срба 1690—1990, 24—25 и др.

[11] Н. Синдик, К. Мано-Зиси, *Црквенословенске књиге XVII—XIX века Библиотеке Епархије будимске у Сентандреји*, Археографски прилози, Београд, 1987, бр. 9, 181—277; К. Мано-Зиси, Н. Синдик, *Црквенословенске књиге XVIII—XIX века Библиотеке Епархије будимске у Сентандреји* (Каталог II). (У наслову грешка: XVIII треба: XVII), Археографски прилози, Београд, 1988—1989, бр. 10/11, 149—246.

[12] О Арсенију III Чарнојевићу (1633—1706, патријарх од 1672. г.) објављене су бројне студије, записи, писма, као и његов *Дневник у Свету земљу*. Уп. Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*. Књ. I—VI. Српска краљевска академија. Зборник за историју, језик и књижевност српскога народа. Прво одељење. Споменици на српском језику, књ. V, II, III, X, XI, XIV, Београд—Ср. Карловци, 1902—1926, passim; Ј. Радонић, *Прилози за историју Срба у Угарској у XVI, XVII и XVIII веку*. Прва књига, Књига Матице српске бр. 25 и 26. Зборник историјских докумената II, Нови Сад, 1905, 138—140; Д. Поповић, *Велика сеоба Срба 1690*. Срби сељаци и племићи. Српска књижевна задруга. Поучник XIV, Београд, 1954, passim; Р. Л. Веселиновић, *Арсеније III Црнојевић у историји и књижевности*, Београд, 1949; (више аутора), *Историја српског народа*, књ. IV, том. 1, 2. *Срби у XVIII веку*, Београд, Српска књижевна задруга, 1986, passim, са библиографијом.

[13] Арсеније IV Јовановић-Шакабента (1698—1748), патријарх од 1726. године). Уп. М. Јакшић, *О Арсенију IV Јовановићу-Шакабенти*, Сремски Карловци, 1899; М. Костић, *Устанак Срба и Арбанаса у Старој Србији против Турака 1737—1739* и сеоба у Угарску, Гласник Скопског научног друштва, 1930, књ. VII—VIII, 203—235; Р. Л. Веселиновић, *Београд под влашћу Аустрије од 1717 до 1739*, Историја Београда I, Београд, 1974, 564—572; Св. Ст. Душанић, *Две белешке патријарха Арсенија четвртог у Летопису пећког манастира*, Гласник Српске православне цркве, бр. 9, 1980, 198—205; *Историја српског народа*, књ. IV, том 1, 2. *Срби у XVIII веку*, passim, са библиографијом.

настиру Грабовцу који су као скрипторијуми посведочени бројним преписима.[14] Књиге без видљивих индикатора о месту настанка, могу се, после археографске анализе, опрезно сврстати у једну од ових група. Велики број рукописа преписаних у Сентандреји, Грабовцу и другим српским скрипторијумима у Мађарској данас више није тамо. Највише их је у матичној земљи.

До организованог пресељења књига из Мађарске у Србију дошло је у другој половини XIX века, када је Друштво српске словесности (1841) а потом Српско учено друштво (1864), уз државну помоћ и надзор, покренуло осмишљено прикупљање и истраживање српских историјских и уметничких споменика.[15] Грађа за српску историју сакупљала се и ван граница тадашње кнежевине Србије. Улагани су велики напори да се нађу способни истраживачи који би радили у архивама Венеције, Беча, Будимпеште и других градова, за које се знало да поседују изворе за српску историју. Један такав истраживач био је и Гаврило Витковић, потомак чувене јегарске српске породице, син будимског проте Јована Витковића.[16] Схватајући значај и корист коју један народ има од познавања своје историје, прихватио се патриотске дужности да прикупља српске старине у јужној и средњој Угарској, коју су највише насељавали српски досељеници. Захваљујући њему, дошло је до сеобе нашег духовног блага (историјских, књижевних и уметничких споменика) у обрнутом правцу од оног којим су ишле српске миграције, покренуте турским надирањем према „трбуху Европе". Од 1857. до 1883. године Гаврило Витковић је сакупио богату збирку српских споменика, чију најдрагоценију скупину представљају старе српске рукописне и штампане књиге. Према сопственој процени, он је прикупио „до 200 старих србуља."[17] Само 1870. године понудио је Српском ученом друштву 38 комада старих књига, од којих су 22 рукописа који се данас налазе у Архиву Српске академије наука и уметности, у збирци рукописа и старих штампаних књига.[18]

---

[14] О сентандрејском скрипторијуму нема синтетичких студија, али постоје извори и обимна литература о појединим писарима и илуминаторима. Уп. Љ. Стојановић, *Записи и натписи* књ. I—VI, passim; Ј. Скерлић, *Српска књижевност у XVIII веку*. Издање о педесетогодишњици смрти Јована Скерлића 1914—1964. Сабрана дела Јована Скерлића, књ. 9, Београд, 1966, 187—200; Ђ. Сп Радојичић, *Стара српска књижевност у средњем Подунављу од XV—XVIII века*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. II (1957), 239—270; Б. Маринковић, *Одломци траіања за Рачанима и традицијом о Јеротеју Рачанину*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XII/I (1969), 263—300; Д. Медаковић, *Српска минијатура XVIII века у* књ. *Путеви српскоі барока*, Београд, 1971, 193—199; М. Павић, *Историја српске књижевности барокноі доба* (*XVII и XVIII век*), Београд, 1970, passim; Д. Медаковић, Д. Давидов, *Сентандреја*, Београд, 1982, 54—59; (група аутора) *Историја српскоі народа*. књ. IV, том 2. *Срби у XVIII веку*, Београд, 1980, passim; Д. Давидов, *Споменици Будимске епархије*. Објављено поводом 300-годишњице велике сеобе Срба 1690—1990, passim. О грабовачком скрипторијуму сведочи двадесетак рукописа затечених у манастирској збирци, као и они који су доспели на друга места. О њима је мање писано него о сентандрејским. Литература је углавном иста. Највише је писано о *Грабовачком летопису*. Уп. лит. уз ГР 52.

[15] А. Белић, *Друштво српске словесности* 1841—1864. *Српско учено друштво* 1864—1892. Српска краљевска академија 1886—1936. Извештај о раду. Српска краљевска академија. Посебна издања, књ. CXVI. Споменици, књ. 7. Педесетогодишњица Српске краљевске академије 1886—1936, књ. 1, Београд, 1939—1941, 27—32. 54—55, 92—99; Б. Перуничић, *Друштво српске словесности*, Београд, 1973, 12.

[16] О животу и раду Г. Витковића уп. Д. Медаковић, *Изучавање српских старина у Мађарској*, Летопис Матице српске, књ. 150, 1974, 90—98: Извештај проф. Г. Витковића о путовању поради истраживања историјских српских споменика по средњој Угарској, Гласник Српског ученог друштва, књ. XI, св. XXVIII старога реда, Београд, 1870, 449—490; *Извештај професора Гаврила Витковића о резултатима своі научноі истраживања и прибирања историјскоі материјала за проучавање прошлости српских исељеника у средњој Уіарској*, Српски летопис за годину 1870 и 1871, књ. 113, Нови Сад, 1872, 135—229. Важнија дела Г. Витковића: *Критички поіед на прошлост Срба у Уіарској*, Гласник СУД, књ. XI, св: XXVIII старога реда, Београд, 1870, 1—175 (од VI века до 1711 г.) књ. XXX, 1871, 1—91. Наставак. Додатак III периоду. Од 1700—1711; књ. XXXVII, 1873, 250—304. Четврти период 1711—1735; 193—312. (Наставак) 1717—1739; књ. XXXIX, 1873, 117—304; књ. XLIII, 1876, 70—167. Пети период 1736—1792; *Нови подаци за историју српских пресељеника у Уіарској*. Поднесена Српском ученом друштву као извештај о путовању ради научног истраживања историчке грађе, године 1871; Гласник СУД, књ. XXXVI, 1872, 1—58; *Прошлост, установа и споменици уіарских краљевих шајкача*, Гласник СУД 67, 1887, 369—450; Споменици из будимског и пештанског архива, Гласник СУД, 2-ги одељак. Грађа за новију српску историју књ. 3—6, Београд, 1873—1875.

[17] У писму које је Г. Витковић упутио 10. јула 1882. године Српском ученом друштву дат је преглед дотадашњег рада на сакупљању српских старина у Мађарској. Ту је Витковић нагласио да је донео и до 200 старих србуља и више важних споменика. У другом писму које је писао брату Николи 29. јула, исте године налази се списак сакупљених ствари (повеља, застава, старих србуља и др.). Ту је наговестио да ће добити *и у Сентандреји пун сандук ствари*. Идентификација књига по овом списку је отежана због непотпуних или нетачних података, што се њему, математичару и самоуком историчару не може замерити. Уп. *Историјска збирка Архива Српске академије наука и уметности*, документи А 3294 и А 3295. Поводом изложбе сакупљених српских споменика у времену од 1870 до 1882, године. Г. Витковић је штампао каталог изложених јединица. Уп. *Списак изложених историјских, књижевних и уметничких споменика српских*, Београд, 1883. Према том списку рукописа и старих штампаних књига било је 178 и оне се сада налазе у збирци Архива Српске академије наука и уметности. Скоро све старе штампане књиге по овом списку идентификовала је К. Мано-Зиси. Уп. *Старе ћириличке штампане књиге у Архиву Српске академије наука и уметности*, Археографски прилози бр. 6—7, Београд, 1984—1985.

[18] У Извештају комисији која је била одређена од стране Српског ученог друштва да прегледа књиге које је Г. Витковић понудио на откуп, набројани су „поименице" сви рукописи. Уп. *Радња Српскоі ученоі друштва. Осми састанак Одсека историчкоі и државничкоі 22. октобра 1870*, Гласник СУД, књ. XI, св. XXVIII старога реда, XXIV—XXV. Описао их је Љ. Стојановић. Уп. Љ. Стојановић, *Каталоі рукописа и старих штампаних књиіа. Збирка Српске краљевске академије*, Београд, Српска краљевска академија, 1901, кат. бр. 1 (141), 28

Већину ових рукописа чине преписи „славног беседника из Сентандреје" Гаврила Стефановића Венцловића (1680—1749?) чији је целокупан живот омеђен сеобама.[19] Започео је у време велике сеобе под Арсенијем III Чарнојевићем, достигао пуну зрелост у време сеобе под Арсенијем IV Јовановићем — Шакабентом, а угасио се средином XVIII века у време сеобе Срба у Русију. О Венцловићеву животу и начину рада сазнајемо највише из његових чувених предисловија и послесловија (предговора и поговора), који нам, поред биографских података, откривају и специфичан рационалистички програм везан за просвету и књигу. У њима читамо да је пореклом Сремац, да се замонашио у храму Св. Луке у Сентандреји и да је био ученик сентандрејског „општег духовника" Кипријана Рачанина.[20] Венцловићева „интелигентна љубав" за прост народ, идеја да за народ треба писати народним језиком да би га сви разумели, реформаторски однос према писму и правопису, однос према тексту, избор одређених руских и украјинских теолошких аутора за превод, као и његов стил — чист, леп и лексички веома богат, српски језик којим је писао, стављају га у ред најзначајнијих претеча Доситеја и Вука, утемељивача модерних основа српске културе. Књижевни историчари и филолози истицали су значај његове појаве, напоминњући да он није могао утицати на развитак српског књижевног језика и књижевности, зато што његова дела нису била штампана. Али, она нам показују, како је то веома рано истакао С. Новаковић, „како би се према староме српскословенском књижевном језику, да није било прекида, српски народни књижевни језик развијао."[21] Наша и светска југославистика посвећује му све више пажње, нарочито од шездесетих година овога века, када М. Павић,[22] својим друкчијим књижевно-историјским приступом Венцловићевом делу, покреће низ питања и, одговарајући на њих, ставља аутора у оквире српског барока.

Поред Венцловићевих, ту су и рукописи његовог учитеља Кипријана Рачанина и Михаила, такође сентандрејског писара из преписивачке школе при цркви Св. Луке, као и рукописи и старе штампане књиге из Коморана, Ђура и других места у Мађарској са српским живљем. Тако су се, трудом Г. Витковића, у Архиву Српске академије наука и уметности нашли најлепши и најдрагоценији примерци сентандрејског скрипторијума који је радио на тлу Угарске крајем XVII и у првој половини XVIII века. Без њих је немогуће говорити о последњем процвату српске рукописне књиге, нити објаснити чињеницу да се он догодио ван етничких граница српског народа, и то у једном од најтежих историјских тренутака. Колико се сентандрејских књига налази у другим библиотекама за сада не знамо тачно. Један Венцловићев рукопис обрео се у Ленињовој библиотеци у Москви, у Збирци Румјанцева.[23] Мањи број рукописа доспео је, другим путевима, у друге збирке. Неколико рукописа Јеротеја Рачанина, насталих у Дунафелдвару, данас се чува у Музеју српске православне цркве, у збирци Радослава Грујића.[24] Предратна Народна библиотека у Београду имала је у својој збирци рукописа

---

(142), 31 (140), 47 (148), 69 (143), 71 (13), 77 (134), 78 (132), 84 (270), 89 (146), 92 (267), 93 (268), 94 (271), 95 (135), 96 (133), 97 (136), 98 (272), 99 (139), 100 (269), 101 (137).

[19] О Г. Стефановићу-Венцловићу постоји обимна литература. Уп. М. Павић, *Венцловић о иконокластичним борбама у Византији*, Сентандрејски зборник 1, Београд, Српска академија наука и уметности, Сентандрејски зборник 1987, 59—60, са старијом литературом; (група аутора), *Историја српског народа*, књ. IV, том 2. *Срби у XVIII веку*. Део пети, *Културна историја*, Београд, Српска књижевна задруга, 1986, passim; Ђ. Трифуновић, *Стара српска књижевност*. Основе (II). *Трајање старе српске књижевности*. Књижевна историја, XIV/1981, 53; Београд бр. 53, 115—123; Ч. Миловановић, *О изворима и књижевном поступку Гаврила Стефановића Венцловића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, XXIX, 1, Нови Сад, 1981, 27—42.

[20] О Кипријану и другим Рачанима уп. литературу у нап. бр. 14.

[21] Књижевно-језичка ситуација или како је Ст. Новаковић назива „мутни погледи", настала непосредно после Венцловићеве појаве, сметали су развоју књижевног народног језика, „те је требало доста посла и борбе док су се мисли повратиле на оно гледиште, какво је по природном току ствари владало у време Гаврила Стефановића." Уп. Ст. Новаковић, *Примери књижевности и језика старога и српско-словенскога*, треће прегледано и поправљено издање, Београд, 1904, 180—181.

[22] М. Павић, *Предговор* у књ. Гаврил Стефановић-Венцловић, *Црни биво у срцу*. Легенде, беседе, песме, Београд, Просвета, 1966, 73—80; исти, *Историја српске књижевности барокног доба (XVII и XVIII век)*, Београд, Нолит, 1970, passim; исти, *Гаврил Стефановић-Венцловић*, Београд, 1972.

[23] Рукопис је описао А. Востоков. Уп. *Описаніе россскихъ и словенскихъ рѣкописей Румянцовскаго музеума:* Составленное Александромъ Востоковымъ, Санктпетербургъ, Въ Типографіи императорской Академіи наукъ, 1842, 606—607, кат. оп. бр. 401. Рукопис смо прегледали фебруара месеца 1988. године. С обзиром на то да је стари опис редак, а да нови још није урађен, даћемо основне археографске податке о овом рукопису. То је *Служабник* који је према послесловију, тј. дугачком запису на крају књиге, преписао јеромонах Гаврил Венцловић, „скудоуман и без места, в чуждих домех, из чуждих книг в оскуденији телесних потреб" између 1711 и 1716. године. По мишљењу Востокова, Венцловић је ову књигу преписивао око шест година, ако су назначене године по византијском рачунању времена и по Христовом рођењу тачно написане. Према маргиналној белешци на првим листовима књига је припадала нишкој цркви. Рукопис има 531 лист, 12°, странице су уоквирене. На маргинама су исцртани и обојени ликови светитеља. После текстова служби Василија Великог, Јована Златоустог и Григорија Двојеслова налазе се чтенија из јеванђеља и апостола за разне потребе, месецослов за целу годину и на крају пасхалија (названа *Скара въ кратце*). Писан је српскословенским језиком, рачанским типом писма.

[24] М. Гроздановић-Пајић, *Посебан тип воденог знака „ирб с кулом" у неколико рукописа с краја XVII и прве четвртине XVIII века*, Археографски прилози, Београд, 1987, бр. 9, 64—65, ред. бр. 6 (МСПЦ, Грујић 3-II-9), 7 (МСПЦ, Грујић 185), 8 (МСПЦ, Грујић 31), 9 (МСПЦ, Грујић 93); исти, *Хартија и водени знаци у рукописима сентандрејског рачанског скрипторијума*, Археографски прилози, Београд, 1988—1989, бр. 10/11, 127 (МСПЦ, Грујић 3-I-49 и МСПЦ, 151).

два преписа сентандрејске провенијенције, као и један рукопис и два документа везана за манастир Грабовац у Будимској епархији.[25] Свих пет јединица страдало је за време немачког бомбардовања Београда 6. априла 1941. године, када је у пожару од запаљивих бомби изгорела цела Народна библиотека. Први рукопис је писао Кипријан Рачанин 1692. године у Сентандреји, а други је Љ. Стојановић атрибуирао Гаврилу Стефановићу-Венцловићу. Грабовачки рукопис је био препис *Летописа манастира Грабовца* за који је Љ. Стојановић мислио да га је писао архимандрит Данило Чупић 1837. године. С. Матић га је датирао крајем XVIII века, приписавши Чупићу само накнадно додате белешке. Нема могућности да се утврди које је од ова два мишљења исправно, као ни да се испита однос овога текста са данас сачуваним у манастиру Грабовцу (ГР 52). Архив САНУ откупио је 1982. године један грабовачки рукопис.[26] Једном грабовачком *Октоиху* изгубио се траг.[27] За један број рукописа Рачана не може се сигурно утврдити где су настали, али се може претпоставити ако је њихово датирање прецизно. Трагање за сентандрејским рачанским рукописима и другим српским рукописима насталим у северним центрима у Мађарској отежано је непостројењем општег инвентара ћирилских рукописа XVIII—XIX века. Хронолошке границе сентандрејског скрипторијума су доста тачно омеђене датираним, лоцираним и потписаним рукописима, што ствара наду да ће се једнога дана сазнати за све сачуване сентандрејске рачанске преписе, без обзира где се налазе.

Постоји мала вероватноћа да се увећа археографски фонд који се налази у Сентандреји. Стога се може сматрати, бар што се рукописа тиче, да је он углавном формиран. Већину рукописа чине богослужбене књиге које су биле неопходне за црквени и духовни живот Срба у новој средини. Међу њима није занемарљив број књига донетих са Балкана. Бежећи од Турака, селећи се на север преко Саве, уз Дунав, Срби су носили књиге заједно са моштима својих светаца. У та „тешка и прискрбна" времена, „када су живи завидели мртвима," наши преци се нису борили само за голи живот, већ и за национални опстанак.[28] Дошавши у нову средину, иако хришћанску, одмах им је постало јасно да за њих важи правило: „Чија чаша тога и очењаш."[29] Били су чврсто убеђени да без верског нема ни етничког опстанка, а једног и другог нема без књига. Они су из њих читали и појали уочи битака, у збеговима, у дрвеним црквицама, као и доцније у раскошним барокним и неокласицистичким храмовима широм „горње земље", како су називали плодну и пространу панонску равницу, у којој би се без родне речи осећали потпуно изгубљени. Дунавски путеви српске књиге су донекле познати.[30] То је била главна матица којом су ишле књиге у великим сеобама с краја XVII и почетка XVIII века. Тим путем носили су књиге монаси Пећке патријаршије, Сопоћана, Студенице, Милешеве, Раче на Дрини; Сретења и Благовештења из Овчарско-кабларске клисуре, Витеонице, фрушкогорских манастира (Раванице, Крушедола, Хопова, Кувеждина, Шишатовца и др.), Никольца, из сеоских цркава (нпр. из села Видровца у Источној Србији), „из бугарске земље", као и из многих других за сада нама непознатих.[31] Свакако да је улога црквених великодостојника у организовању духовног живота, а тиме и у окупљању народа око цркве, примарна. Њихова везаност за књигу је неоспорна и потврђена многобројним записима на самим књигама. Арсеније III Чарнојевић и Арсеније IV Јовановић — Шакабента „својеју рукоју" бележе разне догађаје од каноничких визитација до спашавања књига из запустелих и „никим брегомих" манастира.[32] Они поклањају књиге манастирима, купују, наређују да се преписују, „обнављају" тј. поново повезују или окивају, пажљиво читају и препоручују другима. Они су и сами писци. Ова традиционална и ни-

---

[25] Љ. Стојановић, *Каталог Народне библиотеке у Београду. IV Рукописи и старе штампане књиге*, Београд, Краљевска српска државна штампарија, 1903, кат. бр. 377 (22), кат. бр. 364 (371), 518 (514); исти, *Записи и натписи*, књ. I, 1954; С. Матић, *Опис рукописа Народне библиотеке. Са прилогом Породични архив Рашковића*. Описао др. М. Костић, Српска академија наука, Посебна издања, књ. CXCI. Одељење литературе и језика, књ. 3, Београд, 1952, 209, кат. бр. 449 (972), 210, кат. бр. 452 (969), 264 кат. бр. 518 (514).

[26] То је *Тефтер манастира Грабовца*, 1735—1737. године. Заведен је у Историјску збирку под инв. бр. 14.473. Није археографски описан, али је из њега објављен текст народне песме који се налази на крају. Представља рачунску књигу уписа трошкова манастира током наведених година. Има 82 листа, димензија 205×160 мм; текст је различитих димензија. Исписан је карактеристичним брзописним народна са наглашеним троугластим д, различит број редова на страници. Језик је српски, народни. Поред народне песме о војводи Момчилу и паши Асан-аги, налази се и Житије кнеза Лазара. Уп. М. Матицки, *Ейска народна йесма о војводи Момчилу и йаши Асан-аїи из тефтера манастира Грабовца (1735—1737)*. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд, 1984, књ. 46, св. 1—4, 1980, 67—78.

[27] П. Ј. Шафарик каже да га је писао презвитер Никола 1492. године, да је писан на хартији, у фолио формату, и да се налази у манастиру Грабовцу у Мађарској. Ове податке преузима од њега Љ. Стојановић наглашавајући њихову непотпуност. Уп. P. J. Safarik's Geschichte der Serbischen Literatur. Aus dessen handschriftlichen nachlasse herausgegeben von Josef Jireček. 1. Abtheilung, Prag, 1865, 200, ред. бр. 100; —. Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. I, 375.

[28] Уп. М. Ђоровић-Љубинковић, *Даскал јеромонах Стефан*, Рад Војвођанских музеја, Нови Сад, 1956, 73—80; исти, *Даскал Стефан*. Манастир Раваница 1381—1981. Споменица о шестој стогодишњици, Београд, издање манастира Раванице, 1981, 165—176.

[29] Љ. Стојановић, *Записи и натписи*. књ. I, 20, 2016.

[30] Ђ. Сп. Радојичић, *Стара српска књижевност у средњем Подунављу (од XV—XVIII века)*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. II (1957), 239—270.

[31] Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. I—VI, passim.

[32] Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. I, 1713; књ. IV, 7122.

када прекинута оданост књизи и књижевном стваралаштву, природна и разумљива за целокупно српско свештенство, посебно је наглашена код виших црквених кругова у одсудним историјским тренуцима. Оба Арсенија, поглавари цркве, духовне вође и заштитници, стално су са књигама. Пре сеоба, за време сеоба и после њих. Ту су и покушаји да се оснује православна штампарија.[33] Због тога се може претпоставити да сеоба књига на север у организованим миграцијама као што су то биле ове под овим српским патријарсима, није била стихијска, већ, у најмању руку, предвиђена и контролисана. Разумљиво је да су ношене само најнеопходније литургијске књиге. У неопходне књиге су очигледно убрајани и цароставници због њихове историјске садржине.[34]

Колико и које су све књиге пренете у ово време, не може се тачно рећи, нити се могу лако издвојити оне које су пренете раније или касније у другим приликама и сеобама.[35] Ипак, известан број књига се са успехом може сврстати у ову групу. Поред записа који су најдиректнија потврда провенијенције рукописа, постоје и други посредни показатељи који нам омогућавају додатно издвајање. То су, пре свега, дијалекатски слојеви у језику писара који се у рукописима срећу и могу указати на његово порекло. Хронолошке границе настанка рукописа, филигранолошки и палеографски подаци, орнаментика, па чак и садржај, могу у извесним случајевима одредити рукопис којој ће групи припасти. Овом приликом навешћемо неколико рукописа из те групе код којих постоје очигледни докази да су преписани у балканским скриторијима. Тако се за једну књигу, из чијег се записа види да је била својина манастира Раче, може рећи да је донета у време велике сеобе под Арсенијем III Чарнојевићем, када су монаси овога манастира пребегли у Угарску носећи са собом и потребне књиге. То је *Окτоих πρвоīласник* (РА 2) писан у Новом Брду, у цркви Св. Стефана, 1570. године, када је била велика глад и уништавање цркава. Могуће је да су Рачани пренели у Угарску и *Триод πосни* (СИГ. 1) који је писан за духовника кир-Виктора 1646. године. Ако је кир Виктор иста личност са хиландарским игуменом Виктором, по чијем су налогу преписиване књиге негде у исто време када је настао и овај *Триод*, онда је његов пут ишао од Хиландара преко манастира Раче до Сентандреје или директно до Сигетвара. Овој претпоставци иде у прилог блискост украса и лепота писма који указују на већи преписивачки центар. Иста заставица са два афронтирана јагњета налази се и у *Теофиловом πсалτиру* из 1654. године који је преписан на Светој Гори и послат у манастир Рачу.[36] *Псалτир с πоследованьем* (СА 1), који је припадао 1721. сентандрејској пожаревачкој цркви, храму архистратига Михаила и Гаврила, стигао је такође у „горњу земљу" у време велике сеобе под Чарнојевићем. Овај псалтир преписивао је поп Јован око 1545. године на реци Дунаву у селу Ораховој Луци и, примивши схиму, отишао у манастир Вратну, где је и умро 1545. године. Завршио га је и „направио" (повезао) никољачки писар, јеромонах Гаврило. Познато је да су српски досељеници своје цркве у Сентандреји називали именима места одакле су долазили (београдска, пожаревачка, хоповска — оповачка), да би их подсећале на стари крај. Стога се намеће логичан закључак да се у пожаревачкој цркви налазила књига из пожаревачког краја, што потврђују топоними у самом запису на књизи. Из овог краја могли су бити донети у Сентандреју, у исто време, два влашка рукописа. То су: *Минеј за март с πролозима* (СА 2), преписан за време Јована Богдана војводе и његовог брата Петра, 1571. године и *Минеј за децембар* (СА 5) који је по налогу епископа Никанора преписао писар Доситеј 1582. године за Њемецки манастир. Још једна књига која је вероватно у то време пренета са Балкана у Угарску јесте *Боīородичник* (СБ 2), писан 1537. године по налогу игумана Никодима и духовника Максима у манастиру Витеоници, у храму Успења Богородице. Она је 1734. године сигурно била у Шошкоту, када је позајмљена цркви у Стоном Београду. Никола Миловановић, свештеник, оставивши о томе белешку, каже за ову књигу да је у њој много „фалишно и сакато", али да мора да је употребљава, јер нема боље. Ова критичка примедба говори о томе да је у време између две велике сеобе, међу српским свештенством у Угарској било образованих свештеника који су добро познавали књижевни језик, правопис и исправност текста.

Књиге су преношене у Угарску и пре велике сеобе крајем XVII и у првој половини XVIII века. Тако се, с правом, сматра да су далматински калуђери из манастира Драговића понели

---

[33] Н. Гавриловић, *Историја ћирилских штампарија у Хабзбуршкој монархији у XVIII веку*, Нови Сад, Институт за изучавање историје Војводине, Монографије, књ. 8, 1974, 218; исти, *Историја српског народа*, 361—362.

[34] У списку ствари које су пописане после смрти Арсенија III налазе се три цароставника, од којих се за један каже да је рукопис, а за два се прецизира да су српска. Под овим термином су се подразумевале књиге историјске садржине (житија српских владара, летописи). Уп. Г. Витковић, *Грађа за новију српску историју*, књ. 3. Споменици из будимског и пештанског архива. Гласник СУД, 2 одељење, Београд, 1873, 51—54.

[35] Тако се за један псалтир (сачуван само део у Краљевској библиотеци у Ла Валети на Малти) може рећи да је био ношен приликом велике сеобе 1690. године. Да ли је једно време био у Сентандреји не може се утврдити. Уп. А. Е. Пенингтон, *Рукопис „Валета 470" — сапутник велике сеобе*, Сентандрејски зборник 1, 261—267.

[36] М. Харисијадис, *Илуминација рукописа XVII века исписаних или набављених на Светој Гори за манастире у српским земљама*, Хиландарски зборник 4, Београд, Српска академија наука и уметности. Хиландарски одбор, 1978, 175—177. Уп. и лит. уз СИГ 1.

са собом књиге, када су, после турских пожара, због глади, напустили Драговић 1585. године и дошли у Будимску епархију, где су, добивши дозволу од будимског везира, основали манастир Грабовац. Постојање драговићко-грабовачког фонда је неоспорно, али га је тешко реконструисати. У *Грабовачком летопису* (ГР 52), у препису из друге четвртине XVIII века, не каже се да су монаси носили собом књиге бежећи из Далмације. Летопис помиње књиге које су донете другом приликом, 1702. године из Русије.[37] Међутим, у грабовачкој збирци рукописа постоји један *Псалтир с последованьем* (ГР 12) с краја XVI века и из 1668. године који је највероватније из овог манастира пренет у Мађарску. У овој књизи се налази запис попа Михаила из села Отавице у Петровом пољу код града Дрниша на реци Чикојли, о „понављању", тј. преповезивању књиге, што потврђује мишљење о њеном преносу из Далмације у Грабовац. Није нам познато да су се калуђери из других далматинских манастира селили у Мађарску, па зато сматрамо могућим претпоставку да је овај псалтир, односно његов део са записом, драговићка књига. Да ли је он донет баш приликом првог долажења, ипак се не може тачно рећи.

Познато је да су фрушкогорски монаси напуштали своје манастире, бежећи испред Турака на север, у угарске земље. Из ових центара највећи број књига пренет је, највероватније, у време великих сеоба, али исто тако може се претпоставити да су и у ранијим периодима српске цркве у Мађарској добијале највише књига из фрушкогорских манастира. Отуда није лако рећи за један грабовачки *Пролог стиховни за јун, јул и август* (ГР 5) у које је време доспео у манастир Грабовац. Овај значајан рукопис, с пролошким житијем кнеза Лазара, преписао је монах Василије у манастиру Кувеждину 1575. године, једну деценију пре доласка драговићких калуђера у Грабовац.

И из других крајева, цркава и манастира пре великих сеоба преношене су књиге и други црквени предмети. На једном *Апостолу с тумачењем* (ЂУР 2) из прве четвртине XVI века, милешевски проигуман Јован записује да је долазио у Коморан три пута. Први пут је дошао да буде свештеник 1648. године, када је остао годину и по дана, и трећи пут 1660. О његовом другом доласку овде није забележено. Могуће је да је *Апостол* донео са собом приликом свог првог доласка, за новоподигнуту коморанску цркву у којој је требало да служи. Вероватно је да то није била једина књига коју је собом донео.

Одакле су донете старе штампане књиге у грабовачку збирку за сада не знамо. Од девет примерака, од којих су пет србуљских, само се за један *(Празнични минеј Божидара Вуковића*, Венеција, 1538 год. ГР 54), на основу записа, може рећи да је донет из Шишатовца, односно, враћен у Грабовац, јер је „прежде бивши монастира Грабовца."

Даља истраживања повећаће број пренетих књига у Угарску. Неке од ових књига су враћене у стари крај, као што је то био случај са раваничким, а неке су отишле у друге манастире и цркве.[38] Све сачуване књиге из ове групе су богослужбене намене, неопходне за црквени живот.

Другу, већу групу чине они рукописи који су настали углавном у Сентандреји, Грабовцу и Будиму током XVIII—XIX века. Главнину сентандрејске рукописне збирке представљају рукописи Рачана, пре свега Гаврила Стефановића-Венцловића, Михаила и Рафаила из прве четвртине XVIII века. То су минеји и два триода (СА 8 до СА 18), књиге које су биле потребне у свакодневном богослужењу у цркви. Гаврил се потписао у два минеја као писар, али је и у осталима учествовао у преписивању у целини или са другим писарима, вероватно Михаилом и Рафаилом. Писар Михаило каже у запису на *Триоду постном* (СА 17) из 1698. и 1712. године, да је преписивао у Сентандреји као поп духовника Кипријана, при светом патријарху Арсенију, а касније при духовнику Кирилу јеромонаху. Гаврил је, такође, рекао у једном запису да је био ученик „бившаго в Сентандреји общчег духовника Кипријана Рачанина."[39] То значи да су они у исто време били у Сентандреји, радећи тј. учећи код истог учитеља Кипријана Рачанина, при храму Св. Луке. Отуда је могуће да су заједно преписивали исте књиге. Колико је укупно радило писара „у велицеј бури и метежу," како то каже Кипријан,[40] можда ће се утврдити када се реконструише сентандрејски скрипторијум, што нам овом приликом није била намера. Остали рукописи донети су из Ђура, Стоног Београда, Рацалмаша, Сигетвара и Шиклеуша, и већином припадају првој, старијој групи књига које су пренете из старе постојбине.

У грабовачкој збирци рукописа највише је таквих који су преписани у XVIII веку, у самом манастиру Грабовцу и другим скрипторијумима. Интересантно је напоменути да међу

---

[37] Уп. текст Грабовачког летописа 16 (ГР 52).

[38] Највише књига је враћено у фрушкогорске манастире (Раваницу — Врдник, Крушедол, Шишатовац, Велику и Малу Ремету, Беочин, Гргетег, Јасак). Реконструкција сељених фондова није вршена у целини. У највећем броју ове књиге се налазе у збирци Музеја Српске православне цркве у Београду. Уп. Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. I—III, 1940, 1944, 1962, 1963, 2045, 2063, 2070, 2086 5284, 5289, 5303, 5309 и др.

[39] Запис се налази у *Великопоснику* који је Гаврило преписао 1741. године на народном језику. Уп. Љ. Стојановић, *Каталог рукописа и старих штампаних књига. Збирка Српске краљевске академије*, Београд, 1901, 137; исти, *Записи и натписи*, књ. 2, 2826.

[40] Љ. Стојановић, *Записи и натписи*, књ. 1, 1977.

њима има најмање богослужбених књига. Оне припадају првој групи донетих из других центара у ранија времена. У XVIII веку у Грабовцу се преписују српљачки састави, словенске граматике, пишу поменици и парусије, воде рачунске књиге-тефтери, пишу летописи и бележе важнији догађаји. Ту су се стекли теолошки уџбеници и полемички трактати истакнутих црквених писаца, у којима се доказује исправност православних догми. Они су били потребни пресељеним Србима, јер су они у православљу налазили ослонац за национални опстанак у једној средини која је захтевала непрестано потврђивање крвљу стечених привилегија. Тој групи полемичких текстова припадају рукописи Дионисија Новаковића, Јована Рајића и преводи дела Теотикиса Никифороса, ученог Крићанина, богослова и оца егзактних наука просветитељске Грчке. У овој збирци Д. Новаковић представио се као преводилац и песник. У *Молитвенику* (ГР 24) који је преписао јеромонах Генадије Стефановић у манастиру Грабовцу 1774. године, седам година после Новаковићеве смрти, налазе се молитве обредне, умилне, Аугустина Аурелијуса (354—430. г.), једног од најчувенијих отаца латинске цркве, које је превео Д. Новаковић у Петроварадинском Шанцу 1742. године, са стиховима преводиоца посвећеним аутору. Св. Аугустин, теолог, полемичар, филозоф, песник и рођени говорник, инспирисао је многе велике сликаре, међу њима Фра Ангелика, Мурила и ван Дајка. Интересантно би било видети колико је наш учени Бокељ, епископ будимски, познавао његово дело. Овај Новаковићев превод налази се у још једној грабовачкој књизи, у *Аѳолоїији Димиѳрија Ростовскоі* (ГР 59), тј. у рукописном додатку те књиге. У рукопису „*Зерцало христијанства*" (ГР 30), који је вероватно настао за време његовог епископовања, поред састава за који се каже да су Дионисијеви, налази се и препис *Песме о ѳијанству*, која се сређе у грађанским песмарицама.[41]

Постојање преписа три граматике рускословенског језика и једне грчке штампане у Паризу 1572. године, може се објаснити потребама манастирске монашке школе, која је, вероватно, радила у Грабовцу. Сачувани поменици у овој збирци пружају богату историјску, ономастичку и топономастичку грађу за српски етнос у овим крајевима. Два најважнија рукописа из ове збирке су *Грабовачки леѳоїис* (ГР 52) из друге четвртине XVIII века и *Србљак Анѳонија Грабовачкоі* (ГР 28), око 1759. године. Први рукопис је једини до сада познати манастирски летопис који је сачуван. Текст летописа налази се на почетку и захвата 21 страницу. Остатак текста су преписи разних докумената и архивске грађе која је везана за манастир. На тај начин остварен је континуитет бележења догађаја до данашњих дана, тј. до 1951, од када датира белешка последњег монаха Алексеја Бабића. Тако, иако формално не представља јединствену целину, идејно се уклапа у средњовековну летописачку традицију у чијој основи лежи историјска свест о српској прошлости. Текст летописа није објављен у целини, већ само део до 1781. године. Остатак текста је препричан.[42] На тај начин садржај је познат у целини, али не и у детаљима. Други важан рукопис садржи песничке саставе посвећене српским и словенским светитељима: св. Петру I Његошу, Јоаникију Девичком, Сави, Арсенију и Максиму, Стефану Драгутину — Теоктисту, свим српским светитељима, преносу моштију Стефана Штиљановића и Кирилу и Методију. Неки од ових песничких састава нису нађени у *Римничком Србљаку*.[43] Треба напоменути да *Служба ѳреносу моштију Сѳевана Штиљановића* постоји и у засебном препису (ГР 35) од истога писара. Овај рукопис, као и претходни, показује колику су улогу имали црквени великодостојници у одржавању националне свести српског народа у туђој и често нетолерантној средини, нудећи му српљачке текстове који о њему говоре као о историјском народу. Стога оба ова рукописа, због њиховог значаја, треба издати критички и фототипски. Занимљиво је да ова збирка књига једина има трагове „пописивања," у овом случају инвентарисања, односно ревизије фонда, и то у неколико наврата (1700, 1754, 1758, 1770, 1772 и 7782).

Трећа Збирка рукописа превода Дионисија Поповића је хомогена по свом настанку и намени. То су, највероватније, преводи Луке Милованова Ѓеоргијевића које је радио у Будиму у трећој деценији XIX века по налогу Дионисија Поповића, што је и забележено у предговорима већине ових рукописа, али без назнаке преводиоца. На основу сведочења знаменитог савременика Вука Стефановића Караџића, иначе пријатеља Луке Георгијевића, који каже да је будимски владика узео Луку Милованова „да му којекаке књиге преводи с латинског језика и преписује" и Петра Римског, сентандрејског свештеника који је у младости похађао Будимску богословију Дионисија Поповића и учио приватно латински код Луке Милованова, за кога је рекао да је био „конзисторијални преводчик," одлучили смо се да му атрибуирамо све ове рукописе.[44] Палеографску потврду ове атрибуције за сада немамо, али се надамо да ћемо до ње ускоро доћи. Значај ових превода је утолико већи, што се међу њима налазе и први интегрални преводи *Новоі завеѳа* на српски језик, као и тумачења *Сѳароіа завеѳа* који нису били познати нашој науци. Лука Милованов је преводио користећи грчки и латински текст, па се изучавање његових превода намеће као важан задатак пред наше библисте и филологе.

---

[41] Б. Маринковић, *Српска ѳрађанска ѳоезија XVIII и с ѳочеѳка XIX сѳолећа*. I, Београд, 1966, 78, 500
[42] Уп. лит. уз ГР 52.
[43] Уп. *Правила молебнаѧ св⟨ѧ⟩ѳыхъ сербскихъ ѳросвѣѳиѳелей*... Римник, 1761.
[44] Уп. лит. уз ДП 11.

Четврта збирка рукописа хронолошки је најмлађа и у целини припада XIX веку. Она је интересантна за историју школства и развој педагошке мисли у нас. У њој се налазе школска предавања, бележнице и скрипта ученика Будимске богословије. Ту се, поред уџбеника из богословља, црквене историје и реторике, православне догматике и катихетике, налазе и предавања из опште и посебне физиологије, математике, граматике, етимологије, хронологије, па чак и један позоришни комад Рудолфа Мајна преведен на славеносрпски језик, са примедбама преводиоца.

Све збирке рукописа које се чувају у Сентандреји временски заједно обухватају период од краја XV до XIX века. Садржински, језички и палеографски представљају разноврстан и значајан материјал за историју књижевности, језика и писма, као и за ширу културну историју. У њима се налази средњовековно српско књижевно наслеђе, али и наговештаји просвећености и рационализма XVIII века који су у српској штампаној књизи тога времена веома присутни.

II

Схватајући значај Сентандрејске библиотеке за проучавање историје и културе Срба у Мађарској за последња три столећа, Народна библиотека Србије, заједно са Библиотеком Матице српске, покренула је 1979. године организовану акцију за њено сређивање, обраду и заштиту.[45] Те године стекли су се повољни услови за почетак континуираног рада у Сентандреји. Томе је претходио низ значајних догађаја чији ћемо преглед укратко изнети.

Године 1963. потписана је између СФРЈ и НР Мађарске *Конвенција о сарадњи у области науке, просвете и културе*. Новелирана је 1986. под називом *Споразум о научној, образовној и културној сарадњи између СФРЈ и НР Мађарске*.[46] На основу ових међудржавних аката израђени су специфични двогодишњи или трогодишњи програми сарадње. Последњи такав програм обухвата одређене акције за период 1989—1991. године. Тако је мешовита југословенско-мађарска стручна радна група на заштити историјских и културних споменика израдила *Програм сарадње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и Народне Републике Мађарске у области заштите и истраживања споменика историје и културе од заједничког интереса за обе земље* којим је обухваћена библиотечка и архивска грађа. Овим актом (дугорочним и краткорочним програмом) омогућен је рад у Сентандрејској библиотеци. У краткорочни Програм за 1980—1982, унето је сређивање библиотечких фондова Библиотеке Српске православне епархије будимске, као и израда именских каталога и обављање најважнијих послова за заштиту библиотечке грађе. Ове послове организовала би са мађарске стране Српска црквено-уметничка и научна збирка из Сентандреје, уз сарадњу Државне мађарске библиотеке Сечењи из Будимпеште. Ради остваривања успешне сарадње при Републичком заводу за заштиту споменика културе основан је априла месеца 1980. године *Савет за заштиту културних добара српског порекла у Мађарској*[47] (скраћено: *Сентандрејски савет*). Овај Савет, већ пуну деценију, значајно доприноси остваривању прихваћених програма сарадње из области заштите и истраживања споменика културе, координирајући одговарајуће установе из обе земље.

Народна библиотека Србије закључила је 16. јануара 1973. године уговор са Српском православном црквом коју заступа Свети архијерејски синод. Њиме се Народној библиотеци дозвољава да врши систематске описе и каталогизацију ћирилских рукописа који се налазе у библиотекама, музејима, ризницама и осталим фондовима свих цркава и манастира Српске православне цркве, са циљем да овај научно обрађени материјал Народна библиотека публикује у капиталној едицији Описа јужнословенских ћирилских рукописа и у својим другим научним издањима. Ослањајући се на овај уговор Народна библиотека је обавестила јуна месеца 1980. године Свети архијерејски синод о намери да започне посао на сређивању Сентандрејске библиотеке. У свом одговору Свети архијерејски синод је дао пуну подршку Народној библиотеци на реализацији пројекта обраде и заштите Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји.

У циљу изучавања српских уметничких споменика и целокупне српске културне баштине у Мађарској, Председништво Српске академије наука и уметности, својом одлуком од 18. новембра 1976. године, основало је *Сентандрејски одбор*.[48] Том приликом усвојена су два пројекта, од којих је један „*Сентандреја*" са циљем комплексног изучавања сентандрејске културне баштине. Три године касније (1979) закључен је значајан споразум са Српском православном епархијом будимском, као и са одговарајућим властима у Мађарској, о успостављању Српске црквено-уметничке и научне збирке у Сентандреји. За њеног управника постављен је Стојан

---

[45] Ова акција названа је скраћено *Сентандрејски пројекат*. Сва документација о овом пројекту чува се у архиви Народне библиотеке Србије.

[46] Подаци добијени од Завода за међународну техничку и научну сарадњу.

[47] Подаци добијени од Републичког завода за заштиту споменика културе.

[48] *Годишњак САНУ* LXXXIV за 1977, Београд, 1978, 142.

Вујичић. С пролећа 1980. постигнут је споразум између Сентандрејског одбора Српске академије наука и уметности и Народне библиотеке о заједничком раду на опису ћирилских рукописа у Сентандрејској библиотеци. Према том договору заједничка публикација *Опис ћирилских рукописа Сентандрејске библиотеке*[49] предвиђена је као „комплетан научни опис у оквиру Корпуса описа јужнословенских ћирилских рукописа." Саставни део публикације поред главног описа чиниће палеографски албум и албум водених знакова. Одређени су и аутори описа: Димитрије Богдановић, редактор описа, Надежда Р. Синдик, главни аутор, Мирослава Гроздановић-Пајић, коаутор за опис филиграна и Катарина Мано-Зиси коаутор за опис илуминације и повеза. Том приликом није предвиђен опис старих штампаних књига о чему је требало да се постигне посебан договор. Прерана смрт Д. Богдановића унела је измене у распоред послова, па је К. Мано-Зиси преузела опис старе штампане књиге посебне збирке Сентандрејске црквене општине, а Н. Синдик опис рукописа, изузев описа филиграна.

Сви ови догађаји створили су повољне услове у којима се родила идеја о стручном сређивању и заштити Сентандрејске библиотеке. На основу извештаја М. Живанова и Л. Чурчића Народна библиотека Србије и Библиотека Матице српске обавестиле су Завод за међународну техничку и научну сарадњу о стању у коме се ова Библиотека налазила.

Три сараднице Народне библиотеке Д. Даниловић, М. Кисић и Н. Синдик боравиле су у Сентандреји од 24. септембра до 2. октобра 1979. године ради снимања стања библиотечких фондова. Н. Синдик је прегледала археографске фондове према постојећим списковима и каталошким картицама које је израдио Г. Хужвик. Тада је нађено укупно 129 рукописа и 27 старих српских штампаних издања, углавном венецијанских.[50] По повратку у Београд израђен је *Предлог Пројекта обраде и заштите Сентандрејске библиотеке* који је разматран на седници Радничког савета 2. новембра исте године када је предложено да се прихвати и обезбеде потребна финансијска средства. Следеће године израђен је Перспективни план рада за период 1981—1985 (по годинама) и Програм рада за 1980. годину. Са Сентандрејским одбором Српске академије наука и уметности постигнут је договор о сарадњи на делу Пројекта који се односи на рукописе и старе штампане књиге. Према том Програму М. Гроздановић-Пајић и Н. Синдик радиле су у Сентандреји од 24. јуна до 5. јула. Том приликом Н. Синдик је израдила инвентарни попис рукописа и старих штампаних књига манастира Грабовца, а М. Гроздановић-Пајић прецртала из њих све филигране. На месту је нађено 48 рукописа и 9 старих штампаних књига. Један фрагмент је издвојен доцније. То је *Минеј за октобар*, XVIII век (ГР 62). Нису нађена четири рукописа који су по Хужвиковој евиденцији постојали. То су: *Тефтер манастира Грабовца* 1747—1751 (ГР 11) *Граматика словенска*, препис инока Данила из 1743. године (ГР 25) *Служба преносу моштију Стевана Штиљановића* 1770/80 (ГР 35), доцније пронађена и *Граматика*, средина XVIII века (ГР 37). Рад је настављен 1981. године, када су М. Гроздановић-Пајић и Н. Синдик на исти начин, као предходне године, обрадиле збирку рукописа Сентандрејске црквене општине којој су припојени и рукописи и одломци из цркава у Стоном Београду, Ђуру, Рацалмашу, Сигетвару и Шиклушу. Ова збирка укупно броји 31 рукопис и 4 одломка. Два рукописа су била на сталној изложби у Музеју Српске православне епархије будимске у Сентандреји и они су обрађени 1983. године. (Н. Синдик). То су: *Артикула*, 1769. године (СА 7) и *Артикула*, 1769. године (СА 19). Рад на терену одвијао се у два маха: од 12. августа до 2. септембра и од 5. октобра до 18. октобра те године. Године 1982, није било могуће радити у Сентандреји, а 1983, ради продужетка овог посла у Сентандреји су, у времену од 1. до 15. октобра, боравиле К. Мано-Зиси и Н. Синдик. К. Мано-Зиси је израдила каталог старих штампаних књига збирке Сентандрејске црквене општине, а Н. Синдик инвентар збирке рукописа Дионисија Поповића. У овој збирци нађено је 16 рукописа у 37 књига (физичких јединица). Према списку који нам је ставио на увид др. Динко Давидов,[51] а који је сачињен 1961. године, у збирци је било 26 наслова, од којих су првих 10 већ били „уврштени" у епископску библиотеку, и за које је знао П. Ј. Шафарик.[52] Они су били фолио-формата, док су остале четвртинског формата. Састављач списка, вероватно Г. Хужвик, претпоставља да су „ове задње под (ред. бр. 12—20) истоветне са онима већ уврштенима." Нађене су на месту све књиге „неуврштене" у четвртини, тј. од редног броја 11 (ДП 11). Програм рада за 1984. годину предвиђао је почетак археографске обраде црквенословенског фонда XVII—XIX века. К. Мано-Зиси и Н. Синдик радиле су на том послу у Сентандреји од 3. до 18. септембра. Том приликом пронађено је у Епархијској библиотеци 29 рукописа XVIII—XIX века које је Н. Синдик инвентарски

---

[49] О раду на опису сентандрејских рукописа уп. *Годишњак САНУ* LXXXVIII за 1981, Београд, 1982, 163; LXXXIX за 1982, 1983, 174; XC за 1983, 1984, 174; XCII за 1985, 1986, 225—226; XCIII за 1986, 1987, 229. Споразум о заједничком раду на опису рукописа између Сентандрејског одбора САНУ и Народне библиотеке чува се у архиви Народне библиотеке.

[50] Н. Синдик, *Извештај са службеног пута у Мађарску*, Археографски прилози 2, Бесград, 1980, 357.

[51] Захваљујем Динку Давидову, научном саветнику Балканолошког института САНУ, који ми је љубазно уступио овај списак.

[52] P. J. Šafarik's *Geschischte der Serbischen Literatur. Aus dessen handschriftlichen nachlasse herausgegeben von Josef Jireček. II Abtheilung*, Prag, 1865, 328.

пописала. У 1985. години, поред рада на обради црквенословенских књига, Н. Синдик је допунила и редиговала ранији инвентарски попис рукописа и старих штампаних књига манастира Грабовца. Сакупљена грађа из грабовачке и сентандрејске збирке током 1986—1989. године је сређена, проверена и допуњена детаљнијим подацима из свих сегмената описа, а посебно из описа језика, писма и садржаја. То је било могуће захваљујући чињеници да у фототеци Археографског одељења Народне библиотеке постоје микрофилмови ове две збирке. Тако је инвентарски попис прерастао у шири археографски опис. Друге две збирке објављују се у краћем виду само на основу података сакупљених на терену. Укупно је обрађено 170 библиотечких јединица. Књиге изложене у Музеју Српске православне црквено-уметничке и научне збирке Епархије будимске нису обрађене.

Различит ниво обраде грађе диктирала је сама њена природа, али и услови рада. Сви средњовековни рукописи, а највише је таквих, описани су методом који се примењује у савременој ћирилској археографији.[53] Под средњовековним рукописом овде подразумевамо све оне преписе који својим садржајем и формалним обележјима настављају средњовековну преписивачку традицију, без обзира на време постанка. Рукописи са новом тематиком, ауторизована дела, преписи руских штампаних издања, или само њихових делова, бележнице, школска предавања, скрипта, преписи уџбеника, тефтери, рачунске књиге и сл., обрађени су комбинованом археографско-архивистичком методом са циљем да се дају најпотребнији подаци за идентификацију самог примерка. Количина информација зависила је и од могућности накнадне провере путем микрофилмова. Колебања у обради тзв. млађих рукописа разумљива су и због саме чињенице да методологија њиховог описа није разрађена у нашој науци; чак је постојала тенденција да се они издвоје у посебне описе. Ми смо се држали, као што смо већ напоменули, топографског метода, па су због тога у оквиру једне збирке (нпр. грабовачке) обухваћене и старе штампане књиге које су у њој затечене. Поштоване су старе сигнатуре, а нове су формиране на уобичајен начин, скраћивањем назива збирке или места порекла. То су, у ствари, инвентарски бројеви под којима су књиге заведене у инвентар.

У ширем археографском опису дати су сви уобичајени сегменти описа: *Физички опис*, *Писар, место и време настанка*, *Повез и орнаментика*, *Писмо и језик*, *Садржај*, *Записи и Литература*. Краћи опис нема издвојене сегменте, али има њихове елементе у основном облику. У образовању наслова придржавали смо се, углавном, прихваћених стандарда у опису ћирилских средњевековних рукописа. Познато је да стари рукописи немају формирану насловну страницу у савременом смислу графичког дизајна, већ се наслов најчешће могао наћи у заглављима, запису, односно предговорима и поговорима, на маргинама (тзв. помоћни наслов) или се морао изводити компилативно из самог садржаја, као што је то случај са зборницама. За млађе рукописе XVIII—XIX века, чији су наслови дуги, барокно разгранати и разуђени, тако да у извесним случајевима представљају резиме основног садржаја, служили смо се скраћивањима, користећи се ударним, носећим речима које покривају, тј. „носе" главни смисао. Одлучили смо се за транслитерацију, сматрајући је за најједноставнији начин преношења текста. У кратком инвентарном попису школских бележница (ЕР 1—ЕР 29) задржани су оригинални наслови.

Први одељак *(Физички опис)* који није насловљен, описује кодиколошко стање рукописа, што подразумева материјал на коме је књига написана, тј. папир, број и величину листова изражену у милиметрима, оригиналну фолијацију, односно пагинацију, њихов редослед и број (уколико их има више), број и стање свешчица (тетрада), њихов редослед у низовима код адлигата, оштећеност и запрљаност листова, (посебно у вези читљивости текста), запажене трагове старих конзервација и сл. Код малог броја примерака сви ови елементи нису могли бити адекватно обрађени због краткоће времена проведеног у Сентандреји и рада на микрофилмовима.

Други одељак *(Писар, место и време настанка)* је најосетљивије и најкомплексније ткиво описа које захтева да се у њему сложе сви остали делови. То није увек једноставно, а ни могуће. Зато се траже најоптималнија решења која су у овом тренутку највероватнија. Најједноставнији је случај када се писар, локација и датација преписа могу утврдити на основу аутентичног записа, потврђеног палеографско-ортографском анализом. Посебно место у овом одељку заузима филигранолошко датирање које, у склопу осталих релевантних чињеница, доприноси прецизнијем закључивању времена настанка, а понекад и провенијенције преписа, па и утврђивању идентитета писара. Коришћени су, такође, подаци из политичке, црквене и, особито, из културне историје, пре свега из историје писма и књиге. Примењиван је и атрибутивни

---

[53] Д. Богдановић, *Метод описа рукописа у Археографском одељењу Народне библиотеке СРС у Београду*, Библиотекар, Београд, XX/1968, 5, 361—390; *Методическое пособие по описанию славяно-русских рукописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР. Выпуск I.* Археографическая комиссия при Отделении истории АН СССР. Институт славяноведения и балканистики АН СССР. Главное архивное управление при Совете министров СССР. Москва, 1973; *Методические рекомендации по описанию славяно-русских руклописей для Сводного каталога рукописей, хранящихся в СССР, выпуск 2. Часть I, II,* Отделение истории АН СССР. Институт истории СССР. Археографическая комиссия, Москва, 1976.

метод[54] утврђивања писарских руку који користи све информације које рукопис пружа. Тако су, поред палеографско-ортографске сличности, код атрибуције за Гаврила Стефановића-Венцловића узети у обзир украси и недатирани и непотписани записи, који стилом и ликовним обликом личе на Венцловићеве, а палеографско-ортографски се слажу са његовим потписаним преписима. Атрибуција за Луку Георгијевића Милованова у рукописима из збирке Дионисија Поповића заснива се на сведочењу савременика из његове непосредне околине и, када се укаже прилика за то, биће највероватније потврђена поређењем дуктуса. Код млађих рукописа, нарочито код преписа са штампаних издања, преузимани су подаци са насловне стране или из предговора и поговора.

Трећи одељак *(Повез и орнаментика)* пружа основне податке о повезу и украсима.[55] Назначена је врста повеза (кожни, полукожни, картонски) и техника украшавања (слепи отисак, златотиск). Укратко су описане само утиснуте ликовне представе. Дате су димензије дашчица и описана обрада ивица (са жљебом, закошене према резу). Наводе се, такође, и остаци кожних ремена или металних копчи, број ребара на хрпту, капитална врпца. Посебно се наглашавају оштећења, као и старе видљиве рестаурације. Повези нису датирани, изузев оних чији се настанак могао извести из записа. Исти повези нису описивани. Описан је само први, а код осталих је дата упутница на њега. Дати су само скраћени, помоћни наслови и назнаке бројева томова на хрпту. То је случај са рукописима из XIX века у збирци Дионисија Поповића.

Код описа украса трудили смо се да опишемо све заставице, завршнице, маргиналне украсе и типове иницијала, не улазећи у оцену уметничког квалитета и стила. Већина рукописа је без украса или са веома скромним репертоаром. Свега четири рукописа се издвајају богатством и лепотом орнаментике. То су два *Четворојеванђеља* (СА 24, РА 1), један *Минеј за март и април* (СА 13) и један *Триод посни* (СИГ 1). Ликовне представе има једино Венцловићев рукопис (СА 13). У овим и још неколико рукописа са једном или две заставице и ређим иницијалима заступљен је скоро сав традиционални илустративни материјал, као што су квадратне и правоугаоне заставице решеткастог типа, са круговима у преплету, срцоликим облицима, низовима плетеница, тератолошким и антропоморфним елементима и највише са флоралним мотивима (пупољцима, палметама, полупалметама, гранчицама, латицама цвећа и сл.). Од тератолошких и антропоморфних елемената срећу се преплети змијских тела (РА 1), птице и два афронтирана јагњета (СИГ 1), гавран који је хералдички знак влашких војвода (СА 14) и шаке које придржавају заставицу (РА 1). Заставица компонована из преплета змијских тела је врло стар мотив. У неколико примера осећа се утицај барокне књижне илустрације, како у заставицама, тако и у иницијалима и завршницама која је дошла преко руских и украјинских књига, (нпр. Венцловићеви рукописи, затим ГР 20, ГР 24). Репертоар иницијала је разноврстан. Најзаступљенији су геометријско-биљни, али има и зглобкастих и преплетних. Флорални украси се крећу од скромних додатака до бујних разгранатих бокора и шуме лишћа (нпр. СА 10, СА 12). Карактеристичне су и завршнице у рукописима Рачана (СА 10, СА 12, СА 13 и СА 18), као и начин исписивања и украшавања записа.

Четврти одељак *(Писмо и језик)* обухвата палеографске, ортографске и језичке податке у сажетом облику. Поред општих особина типа писма, описују се и морфологија појединих карактеристичних слова, лигатуре, титле, надредна слова и други палеографски показатељи препознатљиви за одређено време. У појединим случајевима, код рукописа XVIII века, нисмо били у стању да се одлучимо за одређени тип писма јер је постојање прелазних и мешовитих облика сугерирало сложен палеографски конгломерат који се није могао просто дефинисати, нити покрити једним устаљеним термином. Ту се радило о односу брзописних и курзивних елемената, српских и руских, старих и нових графијских особина. Палеографских приручника за српско писмо XVIII века нема, што је отежавало рад на опису. Велику помоћ нашли смо у књизи П. Ђорђића *Историја српске ћирилице*, у којој је један одељак посвећен овом времену.[56] У палеографским албумима дато је најчешће мало места писму XVIII—XIX века.[57] Издвајане су писарске руке за веће целине и учињен напор да се неки непотписани рукописи припишу познатим писарима из потписаних рукописа (нпр. Гаврило, Михаило). Прегледано је доста компаративног материјала израђеног на фотографијама и примењен атрибутивни метод. Истицана је функционална разграниченост писама у зависности од врсте текста у руко-

---

[54] О овом методу уп. Л. Черњић, *О атрибуцији средњовековних српских ћирилских рукописа*, Зборник радова са међународног научног скупа Текстологија средњовековних јужнословенских књижевности, Српска академија наука и уметности, Научни скупови, књ. X, Одељење језика и књижевности, књ. II, Београд, 1981, 335—360.

[55] У описивању повеза и орнаментике помогле су ми корисним саветима З. Јанц и К. Мано-Зиси, којима срдачно захваљујем.

[56] П. Ђорђић, *Историја српске ћирилице*, Палеографско-филолошки прилози, Београд, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке републике Србије, 1971; друго издање штампано поводом 200. годишњице рођења Вука Стефановића Караџића 1987, 194—204.

[57] Више прилога за писмо XVIII—XIX века дао је В. Мошин уз опис рукописа: *Ћирилски рукописи Повјесног музеја Хрватске и Копитарева збирка*, Опис јужнословенских ћирилских рукописа. Том I. Палеографски албум, Београд, Народна библиотека Србије, Српска књижевна задруга, 1971.

писима XVIII—XIX века, где се јавља мешање црквене српске и руске са српском и руском грађанском графијом.

У опису ортографије праћено је, углавном, неколико правописних особина као што су: исписивање јерова у одговарајућим позицијама карактеристичним за одређен систем српскословенски ресавски и рускословенски), затим исписивање прејотованих вокала у групама **ја**, **је**, вокалних **р**, **л**, вокала **и**, јата. Наглашавана је српска вокализација, као и трагови фонолошког исписивања речи. Уз језичку одредницу ретко су даване појединачне говорне особине (најчешће запажени морфолошки народни облици и лексеме). Забележено је присуство акцената и интерпункцијских знакова. Уместо термина „српска редакција", којим је означаван стари српски књижевни језик, употребљен је термин „српскословенски језик". У одређивању типа књижевног језика у рукописима XVIII—XIX века помогао ми је Александар Младеновић, чије сам радове о славеносрпском и рускословенском језику овога периода највише и користила.[58]

За опис писма и језика у рукописима старијег периода (XV—XVII века) најчешће су консултоване студије И. Грицкат-Радуловић и описи Љ. Штављанин-Ђорђевић.[59] Иако би било много боље да су наведени примери уз сваку посматрану особину дати одмах иза описа те особине, из техничких разлога одлучили смо се да их ставимо све заједно на крају овога одељка. Школске бележнице и богословенски уџбеници који су писани латинским језиком са аспекта писма и језика нису обрађивани. Дате су само основне одреднице. Већа пажња поклоњена је хронолошки старијим рукописима. У случајевима да је рукопис писали више писара, описивани су писмо и језик главног писара и већих целина, док су за остале дате само главне координате. Ако је више рукописа писао један писар, опис је дат уз први рукопис, а у осталим се налазе упутнице на њега. Такав је случај са рукописима Јована Чокора (ГР 39 до ГР 44), свим преводима Луке Георгијевића Милованова и, донекле, рукописима Гаврила Стефановића-Венцловића и Михаила. Палеографске, ортографске и језичке особине записа нису описиване, сем када је то било потребно ради атрибуције писара, што је укратко саопштено на одговарајућем месту.

Пети одељак *(Садржај)* је најопширнији. У њему се налазе подаци о саставима и делимично ауторима тих састава. Аутори нису навођени код богослужбених књига (јеванђеља, минеја, псалтира, триода и сл.) или у случајевима када их нисмо утврдили. Набрајају се сви састави, исписују њихови наслови и почеци, са назнаком листа на коме се налазе. Код богослужбених књига устаљеног састава садржај се даје описно. Тако се, нпр. код минеја и пролога, за сваки дан каже коме је свецу (свецима) посвећена служба односно житије, уз бележење похвала или помена, без навођења оригиналног текста. Изузетак представљају српски састави код којих се дају наслови и почеци у оригиналу. Неки од њих који су краћи, непознати или ретки, пренети су у опис у целости. Месецослов минеја је поређен са данашњим. Назначавана су одступања и варијанте које се најчешће јављају у именима светитеља. Прекиде текста није било могуће увек доследно наводити, јер их је било тешко установити. Дешавало се да се радило само о испретураном тексту који се на терену, због недостатка времена, није могао средити, па ни доцније помоћу микрофилма. Неколико састава остало је неидентификовано. Ради потпуније информације означаван је и тип преписа (школске белешке, уџбеник, бележница, превод са грчког и латинског и сл.). Преписи руских, украјинских и српских штампаних дела захтевали су утврђивање тачних библиографских података до којих нисмо увек могли лако доћи. Код појединих преписа, особито код зборника различитог састава, поменика и парусија, истакнута је разноврсност грађе и њен значај за вишеаспектна истраживања. Садржај рукописних додатака у штампаним књигама такође је описиван детаљно. На једном месту делимично смо, због важности рукописа, препричали садржај, дајући кратка регеста и упућујући на издања текста (ГР 52).

Шести одељак *(Записи)* даје потпун увид у разне белешке и записе на празним листовима, докоричним листовима, корицама и маргиналним просторима. Сви записи пренети су у изворном облику и није рађена никаква селекција. Већина записа се први пут објављује.

Ишчитавање записа и других бележака на књигама, често избледелих и оштећених, захтева посебан напор и стрпљење, али пружа и велико задовољство и радост откривања нових података за којима чезне сваки истраживач. Дешава се да и поред великог труда, одговарајућих знања и жеље да се све прочита, запис остане неишчитан, недочитан или погрешно прочитан. Категоризација исписа по важности није вршена, зато што мислимо да се не може знати који од записаних података и у ком моменту може бити важан. Различите врсте записа могу

---

[58] А. Младеновић, *Славеносрпски језик*. Студије и чланци, Нови Сад, Књижевна заједница, 1989. Дугујем захвалност проф. др А. Младеновићу који је прегледао опис правописа и језика и својим примедбама допринео његовом побољшању.

[59] Уп. студије о језику И. Грицкат-Радуловић, у књ. *Законик цара Стефана Душана. Књига I. Струшки и атонски препис; Књига II. Студенички, Хиландарски, Ходошки и Бистрички препис*. Српска академија наука и уметности. Одељење друштвених наука. Извори српског права IV, Београд, 1975, 1981; Љ. Штављанин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Л. Черних *Опис рукописа Народне библиотеке Србије*. Књига прва. Опис јужнословенских ћирилских рукописа. Том II, Београд, Народна библиотека Србије, 1986.

одиграти исту улогу у различитим истраживањима. Тако се историјски записи, власнички, приложнички, важни писареви, библиографски, испис сарандара, антропонима и топонима, делова литургијских или апокрифних текстова, могу у одређеном тренутку изједначити са невештим цртежима или пробама пера, које могу открити неки орнаментални детаљ или ретку говорну особину. Приликом разрешавања скраћеница придржавали смо се, колико је то уопште било могуће, писаревих ортографских правила. То је било једноставно ако се радило о писару записа који је и писар текста или дела текста у књизи. Ако се радило о накнадном бележењу, а таквих је највише, решења су се налазила у самом запису или у хронолошким оквирима уколико их је било. Надредна слова су спуштана у ред, без графичког наглашавања. Белешке на страним језицима су такође исписиване или само нотиране, зависно од наших могућности ишчитавања.

Одељак о историјату примерка није успостављен, јер није истраживана сентандрејска архивска грађа, а ни виђен улазни материјални инвентар. Оно што знамо о пореклу групе књига и преносу грабовачке библиотеке речено је у предговору.

На крају појединих описа дата је коришћена литература. За прве две збирке, осим неколико рукописа (СА 24, СИГ 1, ШИК 1 до ШИК 4), постоји кратак инвентар.[60] Библиографски податак о овоме инвентару дат је овде и понавља се изузетно уз поједине описе. Поред литературе о одређеном примерку, наведена је и она која се односи на текст преписа или његовог аутора, на врсту текста, порекло, неку другу особину или шире на средину у којој је препис настао, као и она која омогућава да се неки проблем у рукопису реши, а општег је карактера (нпр. разрешавање тајнописа и сл.). Јединице које се више пута понављају дате су у скраћеном виду и објашњене у списку скраћеница.

Ради лакшег проналажења различитих информација из описа урађено је више регистара, и то посебно за рукописне збирке, збирку старих штампаних књига и филигранолошког материјала. У грабовачкој збирци, као што смо рекли, остало је неколико старих српских и руских штампаних књига које су заједно обрађене са рукописима, па нису издвајане ни у регистрима. Уз рукописне збирке урађени су следећи регистри: аутора, садржаја, писара, личних и географских имена у записима, хронолошки и предметни записа, хронолошки рукописа и конкорданца сигнатура рукописа и редних бројева описа. За грабовачке старе штампане књиге урађена су два регистра: места издања са штампаријама и хронолошки издања. При изради регистара угледали смо се, углавном, на регистре у објављеним описима рукописа и другим научним издањима. Уз главне одреднице наведене су, кад год је то било могуће, додатне информације (нпр. уз име аутора године рођења и смрти, уз географска имена — ближе топографске координате и сл.).

На крају се налази списак скраћеница коришћене литературе. Скраћенице за фототипско издање минеја од септембра до августа, тј. за целу црквену годину дате су кумулативно, на једном месту. Скраћенице за речи типа **св.** (свети), **муч.** (мученик), **препод.** (преподобни), затим **л.** (лист), **мм.** (милиметар) и сл. нису посебно пописиване нити објашњаване, јер су у књигама ове врсте уобичајене и разумљиве. Исто се односи и на сигле за сигнатуре: **ГР** (Грабовац), **СА** (Сентандреја), **РА** (Рацалмаш), **ЂУР** (Ђур), **СБ** (Стони Београд), **СИГ** (Сигетвар), **ШИК** (Шиклеуш), **ДП** (Дионисије Поповић, збирка), **ЕР** (Епархија, рукописи).

Опис прате два албума: филигранолошки и палеографски. Код одабирања прилога за палеографски албум трудили смо се да покажемо све врсте писма, без обзира на њихову лепоту, исписаност, па чак и количинску заступљеност. Приказане су углавном писарске руке већих текстуалних целина. Одабрани су и примери који илуструју украсе у рукописима као и известан број записа и повеза.

У раду на овом *Опису* у Сентандреји помагали су нам и омогућавали практично обављање посла Стојан Вујичић, управник Црквено-уметничке и научне збирке, Иван Јакшић, библиотекар Сентандрејске библиотеке, Чедомир Шулц, конзисторијални секретар, који, на жалост, није више међу живима, и Калман Бор, библиотекар Сечењијеве библиотеке из Будимпеште. Њима, као и свим установама поменутим у предговору, захваљујемо на указаној помоћи и сарадњи.

Надежда Р. Синдик

---

[60] Н. Синдик, *Инвентар рукописа у епископском двору у Сентандреји (I—II део)*, Библиотекар, XXXVIII, 1986, бр. 1—3, 50—62; XXXIX/1987, бр. 1—3, 83—104. Запажени пропусти и грешке у овом инвентару исправљени су у Опису.

РУКОПИСНЕ И СТАРЕ ШТАМПАНЕ КЊИГЕ XV–XIX ВЕКА

*

I

1. ГР 1 ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, 1551. година

Папир, л. [II] + 303 + [2], 305×195 мм, текст 210×110 мм; волантни листови: 6, и 301. Има укупно 38 свешчица, словно обележених. Стање свешчица: св. 1 (а̑) има 6 листова, недостају 5. и 6. лист; св. 38 (ѩ̑) има 5 листова, недостају 3, 5. и 7. лист. Свеске 25 и 26. (к̑в̑ и к̑ѕ̑) имају по 10 листова. Нецотпун.

Писар, место и време настанка

Према запису на листу 303 рукопис је преписао писар Кирил 1551. године. Писмо записа је истоветно са писмом главног текста. Писар се потписао тајнописом који смо разрешили системом сабирака (по Д. Костићу). Хартија је из времена настанка рукописа. Место преписивања је непознато.

Водени знаци: 1) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком РА, сл. Мошин 1066 из 1547 (сл. 72); 2) исти знак са контрамарком Т—С, врло сл. Мошин 1143 из 1551—2 (сл. 73.); 3) исти знак са контрамарком А—А, врло сл. Мошин 849 из 1550/60 (сл. 70); уз повез: 4) котва у кругу са угластим тролистом, сл. Мошин 2303 из 1590/95.

Повез и орнаментика

Дашчице (305×192 мм) пресвучене црвеним брокатом, са закошеним ивицама према резу.

Преко свих оригиналних заставица испред јеванђеоских текстова залепљене су друге новије, рађене невешто. На л. 1 је заставица (160×60 мм) састављена од два низа међусобно преплетених кругова пресечених вертикалним и хоризонталним тракама. Из углова, као и из средине излазе палмете и стабљике са гранчицама које се савијају према средини. Боје су: окер, зелена и црвена. На л. 6 заставица (130×70 мм. тј. 167×115 мм) представља 4 необојена преплетена круга који су богато уоквирени стабљикама и гранчицама са бујним лишћем. Боје су: брик, окер и зелена. На л. 82' налази се уска необојена преплетена трака (122×100 мм) са црвеним тачкама у пресецима. На л. 86 заставица (137×37 мм. тј. 170×90 мм) је састављена такође од четири необојена круга у преплету. Из првог и последњег круга излазе по два пара палмета, од којих се горњи савија према средини. Боје су црвена, окер и тамнозелена. На л. 138 правоугаона заставица (128×72 мм) са мотивом шаховског поља, необично је урађена од уско сечених испреплетених трака обојених црвено, зелено и сивоплаво. На л. 224 правоугаона заставица (118×45 мм) са преплетеним необојеним тракама у унутрашњем простору и тачкама на њиховим пресецима. Међупростор је обојен бело, црвено и зелено. На л. 283' је преко оригиналне заставице залепљена исечена светлозелена хартија у виду преплетног орнамента.

На почетку јеванђеоских текстова су и иницијали истог преплетног типа и висине (до шест редова). На л. 6 преплетна трака иницијала К је обојена окер; на л. 86 преплет код иницијала Ꙁ је необојен, као и на л. 138 код иницијала П. Код свих наведених иницијала тачке су црвене. На л. 224 једноставан иницијал Е лепо је уобличен и исте је висине као претходни. У тексту има вешто изведених, издужених црвених иницијала различитих висина. Они махом захватају три до четири реда и налазе се или половином, или у целини у текстовном блоку. Тај однос, сем висине, исти је и код преплетних иницјала. Заставице и преплетни иницијали су рађени доста невешто. Текст је писан мрким мастилом, наслови и заглавља црвеним.

Писмо и језик

Писмо писара Кирила је збијен, крупан полуустав, карактеристичног усправног потеза; по 19 редова на страници. Палеографске особине карактеристичних слова су следеће: ѣ са пречком на горњој линији, преломљеним левим краком пречке спуштеним до реда, без десног преломљеног крака и веома атрофираном петљом; т искључиво троного, осим у надредној комбинацији ѡт, в са троугластом горњом и благо заобљеном доњом петљом; ж тропотезно са средњом линијом која најчешће не полази из сецишта, већ је померена на леви доњи крак; д са асиметрично закошеним ножицама ка унутрашњој страни; ч једнострано као плитка чаша или седмица; ѡ са високом спојницом; ѕ са оштрим преломом стабла на линији или испод ње, горњим делом између линија и лучним репом. Осим оу и ѕ, ретка су друга биморфна слова. У другом, брзописном облику јављају се слова углавном у надредној позицији. Таква су: д троугласто; ж као положена осмица; в положено, в четвртасто, т двопотезно — у поменутој комбинацији ѡт и м курзивно. Запажене су лигатуре: вь (иницијално, бубрежасто в) и тр, ти и сл. (високо, једнострано т са извијеном, таласастом пречком).

Језик рукописа је српскословенски са елементима писаревог говорног језика, нарочито у морфологији и лексици. Правопис је ресавски, једнојеров. У свим позицијама заступљен је ь. Колебања у исписивању јера у предлозима, финалним позицијама и уз слоготворне ликвиде, веома су ретка, и можда су пре графијски манир, а не правописна појава. То би потврђивали и исти примери речи са различито исписаним јеровима. Уместо танког јера у свим позицијама, чак и на крају речи, среће се пајерак, репрезентант знака ь. Запажени су ретки примери српске вокализације, као и обележавање вокала а танким јером. Исписивање слова ы је врло ограничено и ретко. У свим позицијама за означавање вокала и употребљавају се и и і, као и њихове међусобне комбинације. Ѣ се меша са е, али се задржава и на етимолошком месту. Прејотовани вокали ја и је пишу се доследно иза палатала љ и њ, док у поствокалским позицијама нема бележења прејотације. У иницијалној позицији постоји ја, а је се исписује са широким в или обичним е. Вокално р и л увек су написани као рь и ль. Запажена је употреба графеме д у антропонимима и топонимима.

Распрострањена је употреба акцената и надредних знакова. Најзаступљенија је оксија (/). Поред оксије, заступљени су варија (\) двојни гравис (\\) и ређе периспомена (∩). Од интерпункцијских знакова заступљени су: тачка, двотачка, тротачка, четворотачка и ређе зарез. Тачка и зарез се употребљавају за одвајање мисаоних сегмената у реченици, или реченица у сложеним реченичким конструкцијама, док се скупови тачака употребљавају за наглашавање крајева већих текстуалних целина. Препис је интересантан и лексички. (Вина и сикѥра 139, о бѣсноующем' се 1, сьмысль, сьмисль, бльгар'скаго, рѣше емоу, Вльхвїи 8, вѣлици, ѳзикь, моего, избавлѥнїе, ва вась бити, вьзьписта 55', въ неделю, сь нима, к тебѣ, прѣмовам 56; Вьр'навѣ 84; вьпїющаго 86; къ игѥмоноу 137'; испрьва, дръжавнїи, оутвръжденїе 138; беспорочнаа, нѥмоу, за нѥѹслишана Єлисаведъ, Єлисаветь 138'; вьселѥн'нїе 146; вьзьл'ка, испльни се 149; исцѣлѥнїа цѣлꙗше 168': Виѳсаиде, дадите им брашна, рибѣ двѣ 173', посадише 174, вь оумивалницоу, ѡтирати лѣн'тїемъ 262; корабльцем, ѡт землѥ, не протрже се мрѣжа, обѣдоуте 280; пльноу 280'.)

Садржај

Четворојеванђеље млађег типа са Теофилактовим предговорима, садржајима јеванђеља по главама, упутствима за читање јеванђеља по седмицама и за сваки дан, почев од Велике недеље Пасхе. На крају је дата таблица гласова уз васкрсна јеванђеља (Указ гласовом). Јеванђеоски текстови су подељени на зачала.

Л. 1: садржај Јеванђеља по Матеју; л. 3: Теофилактов предговор Јеванђеља по Матеју; л. 6: Јеванђеље по Матеју.

Л. 82: садржај Јеванђеља по Марку; л. 83': Теофилактов предговор Јеванђеља по Марку; л. 86: Јеванђеље по Марку.

Л. 134': садржај Јеванђеља по Луки; л. 137: Теофилактов предговор Јеванђеља по Луки; л. 138: Јеванђеље по Луки.

Л. 221: садржај Јеванђеља по Јовану; л. 224: Јеванђеље по Јовану.

Л. 282: упутства за читање по седмицама; л. 283: упутства за читање по данима; л. 342: таблица гласова уз васкрсна јеванђеља.

Записи

Л. 302', каснији запис, брзописом: Сїе тетроїеу⟨аг⟩г⟨е⟩лїе манастира Грабовца а҃ ѱ҃ в҃ (1702. год.)

Л. 303, писарев запис: Въ лѣт⟨о⟩ з҃ н҃ д҃ (7059. год.) крѹг⟨ь⟩ сл⟨ь⟩нцѹ г҃, а лѹн⟨ы⟩ і҃ вїе златаго числа г҃і ѳпахта і҃, маїа в҃ съврьших а почех април⟨їа⟩ а҃. Х⟨ристо⟩с кон⟨ь⟩ць зач⟨ало⟩, ѡкаанеиши инок і з г ѵ о л е г кїъ (Кѵрилъ). Доξасі ѡ Ѳ⟨е⟩ѡс, томѹ слав⟨а⟩ вь бескон'чнїе вѣкїи, ам⟨и⟩н⟨ь⟩.

На задњем докоричном листу каснија брзописна парусија: Наранча пис⟨а⟩ себе . . . , Ѡстои . . . Милошѹ . . . Марїи . . . Прилож⟨и⟩ Вѹꙗнь Ковачевиѣ по ѿ (800) гроша.

Литература

Д. Костић, *Тајно писање у јужнословенским ћирилским споменицима*, Београд, 1913, 35.; исти, *Тајно писање у споменицима српским*, Глас Српске краљевске академије 53, 1898, 137—166.

2. ГР 2 МИНЕЈ ЗА АВГУСТ, почетак XVII века

Папир, л. [I]+149+1, 300×200 мм, текст 220×130 мм. Има укупно 19 кватернионских свешчица словно обележених. Свеска 19 (д҃і) има 6 листова. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу ортографско-палеографских података као и филигранолошких координата, рукопис се може датирати почетком XVII века. Тој датацији иде нарочито у прилог изразито нова морфологија карактеристичних слова која ће се током XVII века стабилизовати. Писар и место нису познати.

Водени знаци: На основу водених знакова хартија је из последње деценије XVI века: 1) котва у кругу са угластим тролистом и контрамарком I—G, врло сл. Мошин 2372 из 1593; 2) котва у кругу са угластим четворолистом, иницијалом P или B испод знака и контрамарком FAZ, сл. али без иницијала Мошин 2475 из 1596 (сл. 76, 77); уз повез: 3) грб са рибама, врло сл. САНУ 133 из 1735 год. (сл. 46).

Повез и орнаментика

Дашчице пресвучене мрком кожом (303×203 мм) са закошеним рубом према резу и украшене слепим отиском. На горњој корици је представа деизиса у ромбу и орнаментални отисци. Сачувани су остаци копчи.

Орнаментике нема, осим ситних црвених иницијала који су често веома лепо формирани. Наслови и заглавља исписани су такође црвеним мастилом. Текст мрким.

Писмо и језик

Рукопис је исписан полууставним писмом, оригиналног дуктуса и стабилне морфологије слова. Текст је двостубачан, по 30 редова на страници. Упадљива карактеристична слова су: оштро троугласто о и окато, поред обичног, ситнијег; змијолико з са хоризонтално извијеним репићем на доњој линији или нешто ниже; и са косом пречком, м са унутрашњом танком линијом која полази од средине унутрашње дебеле линије и иде до врха спољње дебеле линије; ы има косо постављена стабла у сусрет; ѣ има троугласту петљу, пречку на

горњој линији, леви преломљени крак пречке спуштен до доње линије, без десног преломљеног крака. Ово слово има и други облик са мањим левим преломљеним краком. Ѡ је дубока у комбинацији ѡт са надредним т које је једнострано, док је у реду плитка и развучена. Запажене су традиционалне лигатуре зр, зѣ, рѣ, тр и др. Надредна група дї означава се са д и две тачке изнад десног дела продужене основе слова; ж је тропотезно и углавном, симетрично; т је троного и др.

Правопис рукописа је једнојеров. У свим позицијама је танко јер које се често замењује пајерком. Вокално р и л обележавају се као рь и ль, али и као р' и л'. Јотовани вокали се обележавају недоследно. Иза палаталних сугласника се назначавају, док је иза вокала мешовита ситуација. На почетку речи је ретко обележавање јотованог є. Оно је у највећем броју случајева обележено широким ѳ. Јотовано а најчешће је написано као ꙗ у свим позицијама. Поред и и ы у употреби је и десетерично ї; ѣ и є се мешају.

Језик преписа је српскословенски. Акценти су доста ретки. Заступљена су сва четири акцента, али нису акцентоване све речи. Интерпункција је традиционална, и састоји се из тачке, зареза, тротачке и четворотачке са украсном таласастом цртицом. Тачка и зарез употребљавају се за дељење реченице, док се тротачком, а нарочито четворотачком (у облику крста) означавао крај већих текстуалних целина. (Врѣмен'ныѥ жиз'ны, вьзложише, моужьство, из' нѥго же, сьтворите 2; покланꙗѥмаа, сьпрѣстол'наа, ѳдина, застоуплѥнїе, твоего, твоꙗ, ѕ'мїи, ѕвѣзда, землы, льсти 4; вар'вар'ское, ѳзыкь, дыханїе 5; облаче, свещениче, ков'чеже 6; моукы, стльповь, ни огнь ни м'чь, ѳдиное 7; покриваѥмь, избав'лꙗѥ, безаконїа, из' гльбины, к тебѣ 10; поемь, твоѥмоу, на земли, в'сачьскаа, ѥмоуже 11; дльготрьпѣливе, крьвь 12 сльзь 15).

Садржај

Службе по данима за месец август. Нема служби јужнословенским светитељима: Јовану Осоговском (16. авг.) и преносу моштију Јована Рилског (18. авг.). Месецослов се слаже са данашњим. (Уп. *Минеј за август*, фототипско издање, 1986.

Л. 1: 1. авг. — св. 7 Макавеја и учитеља њихових, Елеазара и матере њихове Соломоније; л. 7': 2. — Пренос моштију св. првомученика Стефана архиђакона; л. 12': 3. — препод. отаца наших Исакија Далмата и Фавуста (!) л. 16: 4. — св. 7 деце из Ефеса; л. 19: 5. — предпразништво Преображења Господа нашега Исуса Христа и св. мученика Евсегнија; л. 25: 6. — Преображење Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа (и мала вечерња); л. 34': 7. — св. муч. Доментија; л. 38: 8. — св. Емилијана из Кизице; л. 43: 9. — св. апостола Матије; л. 46': 10. — св. муч. Лаврентија; л. 50: 11. — св. Еупла; л. 54: 12. — св. муч. Фотија и Аникита и преп. Максима исповедника; (прескочен 13.) л. 60: 14. — предпразништво пресв. Богородице и св. пророка Михела л. 64: 15. — Успење пресвете владичице наше Богородице (и мала вечерња); л. 73: 16. — Пренос убруса и св. муч. Диомидија; л. 79': 17. — св. муч. Мирона; л. 84: 18. — св. муч. Флора и Лавра; л. 88: 19. — св. муч. Андреја стратилата и других са њим; л. 92: 20. — св. пророка Самуила; л. 96: 21. — св. апостола Тадеа и св. муч. Васи; л. 102: 22. — св. муч. Агатоника и св. муч. Лупа; л. 109: 23. — отданије празника, упућује на празник тј. 15.; л. 109: 24. — св. свештмуч. Еутихија, ученика св. Јована Богослова; л. 112': 25. — Повратак моштију св. апостола Вартоломеја и помен св. апостола Тита; л. 118': 26. — св. муч. Андријана и Наталије; л. 122': 27. — препод. оца нашег Пимина; л. 125': 28. — препод. оца нашег Мојсеја Мурина; л. 128: 29. — Усековање часне главе св. и славног пророка и крститеља Јована (и мала вечерња); л. 140': 30. — св. патријарха александријских Александра, Јована и Павла Новог; л. 144: 31. — Полагање часног појаса пресв. Богородице; л. 149: богородични који се поју по слави светим. На крају у виду крста: Х⟨ристо⟩с⟨ь⟩ зач⟨ало⟩ и кон'ць.

Записи

Од л. 1 до 17. по доњој маргини брзописом: Изъ книгъ монастиря С⟨вя⟩то арханг⟨є⟩лскагѡ Грабовца общежителна сѹщагѡ во Єпархїи бѹдимскои близ рѣкы Шарвиза подписася лѣта 1754 ⟨аг⟩ѡ м⟨ѣся⟩ца марта 4 ⟨а⟩гѡ дне при игѹменѣ Михаилѣ Станковић с' братїею.

3. ГР 3 МИНЕЈ ЗА ОКТОБАР (одломак), почетак XVII века

Папир, л. 104, 300×210 мм; текст 220×140 мм. Има укупно 13 кватернионских свешчица сигнираних на уобичајеном месту. Недостаје првих 7 свешчица и последња.

Писар, место и време настанка

Палеографско — ортографски и филигранолошки подаци датирају овај одломак у почетак XVII века. Писар и место настанка нису за сада познати.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је настао почетком XVII века: 1) круна са тролистом на средњем зупцу и контрамарком FZ, врло сл. Пљевља 56 из 1598 (сл. 86); 2) котва у кругу са тролистом и контрамарком B — C, сл. Мошин 2076 из 1590/1600 (сл. 78). (Исти водени знаци у ГР 54 — у рукописном додатку).

Повез и орнаментика

Дашчице са рубовима чији се жљебови прекидају на угловима (301×201 мм), пресвучене мрком кожом са орнаментима изведеним у техници слепог отиска. Сачувани су остаци металних копчи.

Орнаментике нема, осим више ситнијих црвених иницијала. Наслови и заглавља исписани су, такође, црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Одломак је исписан полууставним писмом, по 28 редова на страници. Поједини делови текста (нпр. икоси) исписани су нешто ситнијим писмом и тањим пером, за разлику од главнине текста који је писан дебљим пером, па зато у целини делује гушће, пуније. Већина слова има стабилне облике и нема много биморфних и полиморфних слова. Тако се т јавља као троного, ређе као високо једноного и једнострано и плитко једнострано у надредној позицији са ѡ, или у лигатурном односу (тв, тр и сл.). У лигатури тв има и целу таласасту пречку. Ѣ има благо нагнуто стабло на десну страну, пречку на горњој линији са преломљеним левим краком спуштеним до доње линије и без десног крака. У лигатури рѣ, и у надредној позицији ѣ је исписано у виду стилизованог крста. Група дї надредно се исписује на уобичајени начин, тј. са две тачке изнад десног дела издужене основе. О је округло, ређе троугласто и окато у речи: око, очи и сл. К има и нов облик са издуженим, скоро паралелним вертикалама и косим или савијеним доњим кратким делом до доње линије или нешто мало испод ње. Д има косе ножице окренуте у сусрет. Ꙁ има репић углавном кратко повијен на доњој линији. Ж је тропотезно и најчешће асиметрично. Веома је распрострањено ново и са косом спојницом, као и ново н са равном спојницом, али високо постављеном. У ситнијим деловима заступљени су брзописни облици слова в и д (положено в и троугласто д).

Језик је српскословенски, правопис једнојеров, недоследан. У свим позицијама је танко јер (ь), са ретким изузецима уз в иницијално, где се јавља дебело јер. У свим позицијама среће се и пајерак као замена за танко јер. Вокално р и л бележе се: рь, ль. Јотација се не бележи доследно. Група *је* на почетку речи означава се широким е; иза палатала је ѥ; иза вокала је двојака ситуација, тј. ѥ и є. Група *ја* обележава се са ꙗ на почетку речи; иза вокала је ꙗ и а, ретко ѧ (са предлошка?); иза палатала је увек ꙗ. Поред и у употреби су и ы и ї за означавање вокала и. Запажена је употреба ѕ на неетимолошком месту. Ѣ се често меша са є.

Запажена је српска вокализација. Заступљени су сви акценти, али нису акцентоване све речи. Интерпункција је уобичајена за ово време: тачка и зарез за означавање реченичких делова, а две тачке са украсном таласастом цртицом за веће текстуалне целине. Из предлошка је пренето удвајање јера у генитиву множине. (Прельсти, стр⟨а⟩стотрьпаць 19'; Єѵдимїє, оудобраеми, сьврьшающи се, Гѥр'васїємь, Протасіем', прѣславноє 20; въ рове, рачителѥ, вь реб'ра єси, идол'скы, раꙁгараємь, ѕвѣꙁда, єꙁыкомь, прїєм'лѥ 30'; вьспрїємає, Їѡсїѧ, вьсачьскых, обновлѥнїє 31; вѣн'ць, шипакь, кѥдарь, обьстоанїи, вьселѥнїє, твоꙗ, ѡт ꙁемлѥ, вьпльщьсе, величаєм 36'; жьꙁаль, сьвькоуплѥнїєм, исцѣлꙗєши, дѣтельна, непоколѣбимаа 37; трьнїє, бѣдьь, єꙁыкы 39'; богатаство, въ ныхже, ꙁаколѥнїє 50' сьмысаль, крьвїи; ог'ньнаа, твоѥ, иꙁнꙋраємо, страдал'ноє 51; сльꙁь дѣланїємь, сьстав'лѥнїа, к тебѣ 54'; начельство, наслажденїѧ 55).

Садржај

Службе по данима за месец октобар, почев од 11. до 29. октобра, са стихирама и кратким житијима. Нема служби словенским светитељима. Месецослов се слаже са данашњим, само су на неколико места нешто мало модифицирана имена светаца: Татраха уместо Тараха, Адроника уместо Андроника, Козме чудотворца, тј. Козме, епископа мајумског, Стефана творца — испуштено: канона и сл. (Уп. *Минеј за октобар*, фототипско издање, 1986.). У Инвентару (II део), 84 — дато је погрешно за 21. октобар.

Л. 1: 11. — почетак одломка . . . и гони их до Ховала ижо ѡт шꙋю Дамаска и взврати вьсѧ конѥ содомскїє . . . (св. апостола Филипа и препод. оца Теофана исповеденика).

Л. 5': 12. — св. муч. Прова, Татраха и Адроника и препод. оца нашег Козме чудотворца; л. 12': 13. — св. муч. Карпа и Папила; л. 16: 14. — св. муч. Назарија Гервасија, Протасија и Келсија; л. 20: 15. — препод. оца нашег Јефтимија Новог и св. препод. муч. Лукијана; л. 27: 16. — св. муч. Логина на крсту; л. 31: 17. — св. пророка Јосија и препод. муч. Андрије Критског; л. 37; 18. — св. апостола и јеванђелисте Луке; л. 42: 19. — св. пророка Јоила и св. муч. Цара; л. 47': 20 .— св. вел. муч. Артемија; л. 52: 21. — препод. оца нашег Илариона Великог; л. 57; 22. — св. оца Аверкија и св. 7 деце из Ефеса; л. 64; 23. — св. апостола Јакова, брата Господњег; л. 68; 24. — св. муч. Арета и његове дружине; л. 73': 25. — св. муч. Нотарија и Маркијана и Мартирија; л. 78: 26. — св. вел. муч. Димитрија. Тога дана и помен великом трусу (и мала вечерња); л. 93; 27. — св. муч. Нестора; л. 95': 28. — св. муч. Терентија и Неонили и препод. оца нашег Стефана творца и Саваита; л. 102': 29. – св. Анастазије Римљанке, опеване у песмама; л. 104: крај одломка . . . . вьсачьскымь выновныи за прѣмногоє м⟨и⟩л⟨о⟩срдїє хотѣ . . . Богородичен иза г҃ песме канона св. Анастазији Римљанки).

Записа нема.

4. ГР 4 МИНЕЈ ЗА ФЕБРУАР (одломак), средина XVII века

Папир, л. 48, 305×205 мм, текст 220×140 мм. Одломак има 6 кватернионских свешчица сигнираних на уобичајен начин. То су св. 14 (д҃ї) до св. 19 (д҃ї).

Писар, место и време настанка

Према палеографско — ортографским особинама и филигранолошким подацима, одломак је написан средином XVII века. Писар и место настанка нису познати.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је из средине XVII века: 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком АС, врло сл. Мошин 2038 из 1640/50; 2) круна са звездом и полумесецом и контрамарком АС, сл. Николајев 1989 из 1644 (сл. 90); 3) три полумесеца са контрамарком G 3, сл. БСП 129 из 1640/50. (сл. 101).

Повез и орнаментика

Повеза нема. Рукопис се чува у картонској кутији.

Орнаментике нема, осим више ситних геометријских црвених иницијала. Наслови су писани такође црвеним мастилом, текст мрким.

Писмо и језик

Одломак је писан полууставним писмом исписаног потеза, по 25 редова на страници. Од новијих облика присутни су косо издужено к, бубрежасто (срцолико) в, најчешће у комбинацији са ъ, који га наткриљује пречком, и широко є са таласастим језичком, сва три у иницијалном положају. Има примера где се въ исписује једним потезом у кружним заокретима са почетком одоздо. Јављају се устаљене лигатуре: рѣ (са надредним ѣ у виду стилизованог крста), тг, тр и ти (са високим једностраним т) и зр (са укрштеним репићима). Систем надредних слова је устаљен. Група дї пише се са две тачке изнад десног дела издужене основе; м је курзивно са подвијеним или надвијеним крајем, често у виду полукруга. Ѣ има нешто мало више стабло и пречку на горњој линији, чији се леви преломљени крак спушта до доње линије, а десни је атрофирао у тачку. Ж је најчешће тропотезно или петопотезно. Ѡ је висока. И је новог облика са косом спојницом, али се среће и стари облик. Н има високо постављену спојницу. Титла је обла и таласаста.

Језик је српскословенски, правопис двојеров, недоследан. Запажена је српска вокализација. У предлозима и префиксима је најчешће ъ, док је у финалној позицији увек ь, као и уз р и л вокално, који се пишу као рь, ль. Уместо јерова у свим позицијама среће се пајерак. Групе *ја* и *је* обележавају се различито. На почетку речи је широко є за групу *је*, а ꙗ за групу *ја*. Иза вокала се не обележава јотација, а иза палатала је увек ꙗ, ѥ. Ѣ је на етимолошком месту, али се меша и са є. За вокал и употребљена су три знака: ы, и, ї, као и њихове међусобне комбинације. Акценти су ретки. Најчешћа је оксија. Интерпункција је традиционална: тачка и зарез за реченичке делове, а две и три тачке са таласастим украсним цртицама за крај већих текстуалних целина. (Ѡгнѥмь, въпїаше, събрав'ш се 1; гльбокою, обогатив' се, въсакоѥ, вь пещи, жр'твоу. Порьфирїе, львова ꙁїанїа 2; въ люб'вы, плькы, соущаство, оученїа 9; бесовьскымы, истин'нь, к нѥмоу 17'; изливаеть, прѣнепороч'наа, єврєискїє, др'ꙁостнѣ, ꙗвьств'но 18; распалꙗемїи, сїанїемь, врьхотвор'че, єдине, исцѣлѥнїемь 26'; ѡт ꙁемлѥ распалꙗема, своего, ꙁаколѥнїе, съмр'ть 27; єси на ꙁемли, Пор'фїрїе 48; твоее, єретичаскыѥ, въшаль, истинныѥ, краснїе 48').

Садржај

Службе по данима за месец фебруар почев од 16. до 26. фебруара. Месецослов се слаже са данашњим. (Уп. *Минеј за фебруар*, фототипско издање, 1984)

Л. 1: 16. фебр. — почетак одломка . . . вѣри побѣдиль ѥси вѣнцем ѡт Б⟨ог⟩а одѣа се . . . (г҃ песма канона св. Памфилу и осталих 12 мученика).

Л. 3: 17. — св. вел. муч. Теодора Тирона; л. 8: 18. — св. Леонта, папе римског; л. 12: 19. — св. Архипа; л. 15': 20. — препод. оца [Лава Мудрог] архиепископа катанског; л. 19; 21. — препод. оца нашег Тимотеја, „иже в символех" и св. оца нашег Јевстатија антиохијског; л. 26: 22. — Обретеније моштију св. муч. из Еугније; л. 30: 23. — св. муч. Поликарпа; л. 34': 24. — Обретеније часне главе св. славног пророка, претече, крститеља Јована; л. 43': 26. — св. оца нашег Тарасија, архиепископа Константина града; л. 47: 26. — св. оца нашег Порфирија, епископа газског; л. 48: крај одломка . . . въсегда нашаствїа єресѣмь и побѣдоносно Х⟨ри⟩с⟨то⟩ви . . . (и҃ песма канона св. Порфирију, епископу газком).

Записа нема.

5. ГР 5 СТИХОВНИ ПРОЛОГ ЗА ЈУН, ЈУЛ И АВГУСТ, 1575. година

Папир, л. 151+[1]; 310×210 мм, 220×135 мм. Има укупно 19 кватернионских свешчица сигнираних на уобичајен начин. Последња свешчица има 7 листова. Добро је очуван, потпун.

Писар, место и време настанка

О писару, месту и времену настанка сазнајемо из записа на л. 151'. Писар Василије преписао је овај про-

лог у манастиру Кувеждину на Фрушкој Гори, 1575. године када су били земљотрес и велика глад.

Водени знаци: 1) котва са двоструким крацима у кругу, са звездом и контрамарком AB, врло сл. Мошин 1360 из 1560/75 (сл. 74); 2) исти тип котве са иницијалом M испод знака и контрамарком H—S врло сл. Мошин 1433 из 1574. (сл. 75).

Повез и орнаментика

Дашчице чији рубови имају жљебове који се прекидају на угловима (130×85 мм), пресвучене мрком кожом, са орнаменталним слепим отиском. Очувана је капитална врпца (црвена, бела, зелена). Повез је изгледа из времена настанка рукописа.

Орнаментика овога рукописа састоји се из једне правоугаоне заставице (132×180 мм) на л. 1, и више иницијала геометријско-биљног стила махом црвених. Заставица је обојена и компонована из више међусобно преплетених трака, које образују четири срцолика облика. Из њих излазе на четири спољна угла, и из средине горње линије, пупољци. Испод заставице исписано тајнописом: ѡвд певздꙋ злеѳѡѱвцꙋ пхин жзвеѳзцѯꙋ ѡѱѳзл ѡдин.

Писмо и језик

Василијево писмо је леп исписан полуустав, по 25 редова на страници. Главне одлике његовог писма уклапају се у палеографију тога времена. Иницијално срцолико (бубрежасто) в има више различитих ликовних решења. Заступљене су традиционалне лигатуре: тѳ, тв, ѳѣ и ређе тъ у финалној позицији. Има случајева тројне лигатуре т ѳъ. Све су обликоване на устаљен начин са високим једностраним т, а ѣ је надредни стилизовани крст. Поред ниског ѣ са пречком на линији и незнатно савијеним крацима (често без десног савијеног крака), авља се и високо ѣ са равном или таласастом пречком. Ѵ је такође високо, са ситном округлом петљом и раширеним крацима у горњем пољу. Т је полууставно троного, у лигатурама једнострано, високо у комбинацији ѡт у надредној позицији једнострано плитко. О је трогласто, обло, двојно (у речи: око, очи и сл.). Среће се брзописно положено в. Група дї у надредном положају пише се са две тачке изнад десног дела продужене основе. Запажена је и надредна група го са ситним облим о на крају десног дела продужене основе. Слово з има више варијанти. Најраспрострањенији је облик са полукружно повијеним репићем на доњој линији. Змијолики облик има неколико варијанти. Среће се и облик тројке чија је доња половина нешто шира, спљоштена и налази се испод доње линије. У првим и последњим редовима срећу се слова са јако издуженим стаблима слова (нпр. а и сл.). Речи на крају пасуса имају монокондиличне црте, нарочито последње слово. На вертикалним маргинама као украс поређана су слова сх у вертикалном низу да означе текст стихова. Титла је таласаста и обла.

Језик преписа је српскословенски, правопис двојеров, недоследан. У предлозима и префиксима срећу се оба јера, мада је распрострањеније танко јер. На крају речи је увек танко јер. Јерови се замењују јајерком у свим позицијама. Запажено је бележење вокала а танким јером. Вокално р и л означено је као ръ и лъ. Јотација се недоследно обележава. Група *је* на почетку речи обележава се широким ѥ и словима ю и їе. Иза вокала пише се широко ѥ и знак ю, али и обично є; док је иза палатала најчешће ю. Понекад се среће и обично є. Група *ја* на почетку речи је означена словом ѧ. У другим позицијама је углавном без назнаке јотације тј. а. Запажена је проширена употреба ѕ на неетимолошким местима. У топонимима и антропонимима јављају се грчка слова ѳ, ѱ, ѯ и сл. За вокал и писар употребљава ы, и, ї као и њихове међусобне комбинације. Ѣ и є се мешају. У морфологији речи срећу се народни облици. Препис је интересантан и са лексичке стране. Крај већих текстуалних целина означен је на више начина. То су углавном украсни завршеци: две или три тачке са таласастом или равном цртицом. Има листова код којих је цео ред на крају текста испуњен овим знацима. Делови реченице означени су тачком и зарезом.

Заступљени су сви акценти, али нису акцентоване све речи. (Ꙗго, вго, въврьжень, Никиею, мнозѣ, изъоставль 2'; въ тьм'ницѣ, ѕтом'лень, испльнивь 3; ц⟨а⟩рѣвѣмъ 3'; вл⟨а⟩год⟨ѕ⟩шьствѣаше, Гѵрасима 4; бынена жьзлїемь, гавленїемь, привѣден'наа 5; мнихы, оустављенїѥмь, нѣкоѥ, стар'цѣ, возїи 5'; оумьр'ша, въноукомь 6; игѵмоноу, кнѧзоу; быень, нѣкоего 12'; въ кѡн⟨ѡ⟩вь 13; прѣдравь прѣсполы 20'; въ Ѥѵдинїи, Маѯїмїана, в' посасцѣх 21; ѡт земле, мрьтвьца 22'; врьздою за оуста свезань 23; храбрьства, поставлают се 24'; Сръвлемь, Нѣманы, обычаа, прьвѣе, ѕѣло 25; емѕ, ѥще, различнїе 26; великїе, вол'ницѕ, раслаблен'нымь, кнѣзь, ѡт земле 26'; мрьтв'ць, заколенїе 27; въ землю, распалаемь, Ѥвгїенїею, шип'кь, здравїе, къ немѕ 27'; рооителие, оунароч'ства, прѣльсти, соѵѣтства, многыи; идол'скїе, добродѣтелы 28; їерею, въз'гласив'шѕ, земли, Ликынїа, ис Тѵра, Маркые, кѵсарїискаго 11'; Гѵласїа, ѕвїице 12 и др.).

Садржај

Пролошка житија са стиховима по данима за месеце јун, јул и август. На дан 15. јуна пролошко житије српског кнеза Лазара, са стиховима, које се у целини објављује. Садржи и помене одговарајућим светитељима. У прегледу садржаја наводе се светитељи из наслова, док се помени на крају дана не наводе.

Л. 1: 1. јун — житије св. Јустина филозофа; л. 2: 2. — св. оца Никифора, патријарха Константина града; л. 4: 3. — св. муч. Лукијана и Павли и са њима младенци Клаудија и Патија, Павла и Дионисија; л. 6—6': 4. св. оца Митрофана, архиепископа Константина града; л. 8': 5. — св. оца Јевстатија, архиепископа антиохијског. Тога дана и препод. оца Илариона Новог игумана далматског; л. 9: 6. — препод. оца Доротеја, епископа тирског; л. 10: 7. — св. муч. Теодота Анкирског; л. 11': 8. — св. и славног вел. муч. Теодора Стратилата; л. 13': 9. — св. оца Кирила архиепископа александријског; л. 16: 10. — св. муч. Александра и Антонине; л. 17': 11. — св. апостола Вартоломеја и Варнаве; л. 18': 12. — препод. оца Онуфрија; л. 19: 13. — св. муч. Акилине; л. 21': 14. — св. пророка Јелисеја; л. 11: 15. — св. пророка Амоса. Тога дана св. муч. Дули, св. апостола Фуртуната, Ахаика, Стефана, препод. Орсисија, Јеронима, св. старице и л. 23': св. великомученика кнеза Лазара, новог мученика стихови: Ꙗкоже, дрѣвле иногда възгласи Х⟨ристо⟩с Лазаря ѡт мрьтвых, сице и тебѣ възва гл⟨агол⟩ѥ; Лазаре грѣди къ мнѣ съ мною витаи въ ц⟨а⟩рстви моемь. Глава новаго Лазаря ѡтсѣчена бысть їюнїа въ ѥї гавѣ јако вл⟨а⟩гоч⟨ь⟩ствїа ради. — Сьи с⟨вѥ⟩тыи пр⟨и⟩сно поминаемы кнезь

Лазарь, ѡт⟨ь⟩чьство и рожденїе и вьзращенїе и вьспитанїе срьбскааго колѣна бѣше, рода славна и свѣтла и нарочита и бл⟨а⟩гоч⟨ь⟩стивых родителы и ꙗко рожденоу бывшꙋ емꙋ. По рожьдствѣ своемь растеше и прѣпаꙗше с⟨е⟩ Д⟨ꙋ⟩хомь С⟨ве⟩тымь и прѣспѣваше вь болшїих таже и вьзрастꙋ лѣтꙋ достигшꙋ въдает се ц⟨а⟩рствꙋющомꙋ тогда ц⟨а⟩рꙋ Стефанꙋ въ слоуженїе, и ради кротости и бл⟨а⟩гаа обычаа и добродѣтели его и храбрьства саномь почитает' се ѡт ц⟨а⟩ра и први вь полатѣ его поставлꙗеть се таже повелѣнїемь сьмодрьжца съдроужьб'ницꙋ себѣ съчѣтаеть съродницꙋ ц⟨а⟩ревꙋ дьщи некоего велмꙋжа. И ть рода свѣтла и славнаа и нарочита, колѣне некоего ц⟨а⟩р⟨ь⟩скаго плѣмѣне с⟨ве⟩т⟨а⟩го Сѵмеѡна Нѣманы прьваго господина Срьблѥмь. И быс⟨ть⟩ ѡт⟨ь⟩ць с⟨ы⟩номь и дьщеремь. Врѣмены немалꙋ прѣшьд⟨ь⟩шꙋ ц⟨а⟩рь Стефань ѡт житїа сего тлѣн'нааго прѣселꙗет се вь непрѣходимїе вѣкы и прїемникь бываеть ц⟨а⟩р⟨ь⟩ствꙋ, с⟨ы⟩нь ц⟨а⟩ревь ц⟨а⟩рь Оурошь. И тако срьбское скѵптро сьдрьжаше. Врѣмениже малꙋ мимошьд⟨ь⟩шꙋ ѡставлꙗеть и сь житїе. Въ мноѕѣ скрьбы и, и напасти ѡт своих емꙋ. Таже помысломь и бл⟨а⟩говолѥнїемь Б⟨о⟩жїемь кротости ради и правды и добродѣтели и бл⟨а⟩гааго обычаа вьзводит се пр⟨и⟩сно вьспоминаемїи сьи мꙋж кнѣѕь Лазарь на престоль срьбскы прьвѣѥ бл⟨аго⟩с⟨ло⟩влꙗет се ѡт архїереѡвѣх роукь, и всего причьта и събора срьбскааго. И тако сьмодрьж⟨ь⟩ць бываеть Срьблѥмь прѣбывае и проваждаѥ житїе свое въ в'сакои добродѣтелы и кротости и правды. Бѣше бо кроткь ѕѣло и тих и м⟨и⟩л⟨о⟩стивь и правосоудїа ꙗкоже кто инь инѣ ꙗко обладаѥ бѣше, нь ꙗко ѡт⟨ь⟩ць чеда своа назырае и наказоуе. Архїереѡмь и с⟨ве⟩щенникомь и инокѡмь прѣдстоаше и почьсти прѣдпосилаше старце по ап⟨о⟩с⟨то⟩лоу почитааше велмꙋже срѣташе юнїе наказовааше и любовь подавааше обыдимїе застоупаше, имѣаше же и око м⟨и⟩л⟨о⟩стивно и рꙋкꙋ прострьтꙋ и подателноу, нагїѥ сьгрѣваше и стран'нїе оудовлѣаше, раслаблѥннїе оупокоеваше и далече соущїимь монастиремь потрѣбнаа посилаше всемь в'сако вьсакь бываше., да единого Х⟨рист⟩а прїѡбрѣщеть его же иждаше въ срдци своемь из млад⟨а⟩грады и цр⟨ь⟩квы зыдаше и ѡбнавлꙗше и инїе ѡт основанїа вьздвизаше въ славꙋ и хвалꙋ и чьсть Г⟨оспод⟩оу Б⟨ог⟩оу и Сп⟨а⟩соу нашемꙋ Їсѵ⟨сꙋ⟩ Х⟨ри⟩с⟨т⟩оу и вь оутврьжденїе и крѣпость ѡт⟨ь⟩чьствꙋ своемꙋ хр⟨и⟩стїанскомꙋ родоу. Въздвиже и храмь ѡт основанїа во славꙋ и иже вь славѣ вьзнесшомꙋ се Х⟨ри⟩с⟨т⟩оу Б⟨ог⟩оу нашемꙋ на мѣстѣ нарицаемѣмь Раваница, висотою и красотою прѣюдивлѥнь и четирми стльпи оутврьждень и живописанїемь озаривь его начрьтанїемь и вьображенїемь с⟨ы⟩на б⟨о⟩жїа и прѣч⟨и⟩стїе его м⟨а⟩тере и с⟨ве⟩тыих его, и неизътенныих его чюд⟨е⟩сь, и стр⟨а⟩сти иже пострад⟨а⟩ по нас⟨ь⟩ да нас⟨ь⟩ възнес⟨е⟩ть вь прьвоѥ дѡс⟨то⟩анїе. Златомь и шаровы разлыч'ними оукрасивь его, и съсоуди срѣбрьны различ'ны и позлащеннїи обогативь его, потирѣ, дискоси, кадилнице, кацїе, рипиди, блюда, чачеслоужьбнїе (?) дверце сребрьнѣ позлащен'нѣ, свѣщ'ници тѣмжде образомь, иконы великы и дробны окован'ныи и позлащен'нїи, и кр⟨ь⟩сти ч⟨ь⟩стнїи такожде окованны и позлащен'нїи и бысеромь и каменїемь многоч⟨ь⟩стнымь оукрашен'ны, завѣсе различнїе ѡт висса и злата исткан'на и багра, и просто рещи вьсакыми види и добродѣтел'нїими оукрасивь и оудобривь и до н⟨ы⟩нꙗ стоить ꙗкоже нѣкы цвѣть неоувѣдаемїи и зрит се и видит се вьсемь приходещимь таже градомь оградивь его, и седмими пирзы оутврьдивь. Трапѣзоу же създавь широтою оубо и висотою и доволною мѣрою еже и нареч⟨е⟩ ѡбѣдницꙋ и кѥлїе сьградивь, и прилепивь кь задоу ꙗкоже нѣка гнѣзда птичїа вь оупокоенїе инокомь и вьсемь хотещимь сп⟨а⟩сти се и приложивь сѣла и доходкы ѕѣло много и доволно. Винограды насадивь и ѡвощїа различнаа таже сьбра вьнѣмь множьство инокь и лаврꙋ сьставивь и общежитїе оустроивь ꙗко дивити се мноѕѣмь ѡт далнїе странны, и приходещїимь поставлꙗет же вь них игоумена нѣкоего моужа Арсенїа именемь, моужа соуща добродѣтел'наа и довол'нымь разоумомь оукрашен'наа. И понѥже недовлѣаше емꙋ ѡт многа многых добродѣтела. Нь ѥще приложи къ добродѣтелѥмь и иноу добродѣтела имѣаше бо в'себѣ Д⟨ꙋ⟩ха С⟨ве⟩т⟨а⟩г⟨о⟩ бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨е⟩ть наоучающа его простирати се вь большїих. Създа же и дрꙋги храмь лежещь кь вьсточнѣи странѣ вь подгорыи мѣста того блызь великїе лавры и болницꙋ оустроивь въ оупо[ко]ѥнїе болѣщїимь инокомь и стран'ным и раслаблѥн'ныим. Сїимь тако бывшїимь радоваше се Х⟨ри⟩с⟨то⟩вь рабь кнѣзь Лазарь ѡ всѣх добродѣтелѥх бывшых ѡт нѣго хвалоу и славꙋ въздавае Б⟨ог⟩оу ѡ всѣх дарованыих емꙋ ѡт него и провождаше житїе свое тако въ простоте срдца м⟨и⟩л⟨о⟩стинѥю и кротостїю оукрашень. Врѣмени же нѣмалꙋ прѣшьд⟨ь⟩шоу постиже и на ⟨нась⟩, грѣх ради наших, б⟨о⟩гопоустнаа стрѣла Измаилтены ꙗко да не хвалит се в'сака стварь прѣд Б⟨о⟩гомь. И подиже се Амоурать царь перскы сь множьствомь Агарень ꙗко ниже мощно изчисти их, ꙗко быти при них наша ꙗко рѣка мала при моры и ꙗко ѡтбьстꙋпльше (!) и сьпротивь став'ше нашеи земли и ѡтноудь, немощнеи бѣ оуклонити идѣаше бо звѣрь ꙗко львь рыкаѥ искы погльтити стадо Х⟨ри⟩с⟨то⟩во и ѡт⟨ь⟩чьство наше бе звѣсти сьтворити. Нъ сльга себѣ трь окаан'нїи и вь малѣ потрѣблꙗет се ѡт землѥ сь шоумомь паметь его и ꙗко видѣвь дивны сь моужь кнезь Лазарь боуд⟨оу⟩щее опльченїе бранїи рѣв'ноуе рѣвнова по Б⟨о⟩ѕѣ и по ѡт⟨ь⟩ч⟨ь⟩ствꙋ своемꙋ въспрїетъ себѣ м⟨ꙋ⟩ч⟨ь⟩ничьскы онь глас⟨ь⟩ и възглавивь воемь и властеломь своимь и оутврьждаѥ и оукрѣплꙗѥ их гл⟨агол⟩ѥ: идѣмь, братїе и чеда, идѣмь въ прѣдлежешїи намь подвигь възирающе на мьздо въздателꙗ х⟨рист⟩а съмрьтїю дльжна послоужимь пролїамь крьви наше сьмрьтїю жизнь искоупїимь, и оуди тѣлѣсь наших дадимь нещедно на посеченїе за бл⟨а⟩гоч⟨ь⟩стїе и ѡт⟨ь⟩чьство наше и в'сако оум⟨и⟩л⟨о⟩стивит' се Б⟨ог⟩ь на ѡстан'кы наше и непотребить родь и землю нашꙋ до кон'ца. И тако оукрѣпивы их и оутврьдивь и м⟨о⟩л⟨и⟩твовавь таже ѡпльченїю бранїи и съраженїю бывшꙋ толикы звѣкь и грохоть бысть, ꙗко и потрести се мѣстꙋ идѣже сїа събыше се и толико крьви излїа се ꙗко и слѣдь конѥмь познати се скрозе крьви излїан'нѣи и много мрьтв'ць без'числа бѣше и Амира царь перскы оубїень быс⟨ть⟩ тоу. Таже и сьи дивиїи моужь с⟨ве⟩тїи кнѣѕь Лазарь обьстꙋпльше его множьство Агарень и ем'ше его привед⟨е⟩нь бысть съ множьствомь властель его ꙗко овце на заколѥнїе. Таже ѡтсѣчен'на бысть ч⟨ь⟩стна его глава съ множьствомь своих емꙋ властель м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца юнїа е҃ї подражатель быс⟨ть⟩ Х⟨ри⟩с⟨т⟩оу излїавшаг⟨о⟩ крьвь свою его ради и быс⟨ть⟩ новїи м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩никь Лазарь въ д⟨ь⟩нїи сїе послѣднѥе и привѣд⟨ѣ⟩ съборь велїи м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩никь Х⟨рист⟩оу Б⟨о-г⟩оу своемꙋ въ вышнїи Їер⟨ꙋ⟩с⟨а⟩лимь ꙗкоже дрѣвлѥ Їс⟨оусь⟩ Навїинь люд⟨и⟩ б⟨о⟩жїе въ землю ѡбѣтован'ноу. Таже погрѣбень быс⟨ть⟩ близь мѣста тога вь мїтрополїи. По врѣмени же малѣ възлюблѥннїи с⟨ы⟩нь его кнѣзь Стефань съдрьжатель быс⟨ть⟩ скѵптра срьб'скаго, и рѣв'ностїю многою распалаемь, съ матерїю своею Євгѥнїею прїемь бл⟨аго⟩с⟨ло⟩венїе ѡт ар'хїереа таже събра множьство народа еп⟨и⟩ск⟨о⟩пи же и клирикы, игоумена с⟨ве⟩тїе обытелы его съ множьствомь инокь и ѡтгрѣб'ше ч⟨ь⟩стное его тѣло, ѡ чюд⟨е⟩си ѡбрѣтоше е нетлѣн'но ꙗко шип'кь бл⟨а⟩гооухан'нь и възм'ше его съ свѣщами и кадили и принесоше, и положише и чьстно въ свои его монастыр⟨ь⟩ идѣже и до н⟨ы⟩нꙗ лѣжить въ рацѣ, творѣ цѣл'бы и подавае здравїе вѣрою приходещїимь къ нѥмꙋ. Сїи

подвизи и борѣнїа, и троуди, и болѣзны новаго великом⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ника Лазара егоже м⟨о⟩л⟨и⟩твами спод⟨о⟩бы нас⟨ь⟩ Б⟨о⟩же въ ц⟨а⟩р⟨ь⟩ствїи своемь, аминь.

Л. 27': 16. јун — помен препод. Тихона, епископа Матунта кипарског; л. 28': 17. — св. муч. Мануила, Савела и Исмаила; л. 30: 18. — св. муч. Леонтија; л. 31': 19. — св. муч. Зосима; л. 32': 20. — св. муч. Методија, епископа патарског; л. 33: 21. — св. муч. Јулијана Киликијског и [других с њим], Антонија презвитера, Анастасија и др.; л. 36': 22. — св. муч. Јевсевија, епископа самосатског и др. л. 37': 23. — св. муч. Агрипине и др.; л. 38': 24. — Рођење св. Јована пророка и претече и крститеља и др.; л. 40': 25. — св. препод. Фервоније и др. л. 42: 26. — препод. Давида Солунског и др.; л. 42': 27. — препод. Сампсона страноприемца и др.; л. 45: 28. — Обретеније моштију св. муч. и чудотвораца и безсребреника Кира и Јоана и др.; л. 46': 29. — св. и врховних апостола Петра и Павла; л. 48: 30 — св. 12 великих апостола Христових и др.; л. 56: 1. јули — св. муч. и безсребреника Козме и Дамјана и др. л. 58: 2. — Полагање часне ризе пресв. владичице наше Богородице и присно дјеве Марије; л. 59: 3. — св. муч. Јакинта кувикуларија; л. 60: 4. — св. Андреја архиепископа Крита јерусалимског; л. 62: 5. — препод. Лампада и др.; л. 63: 6. — препод. Сисоја Великог, Исавра, Инокентија, Филика, Јермија, Василија, Пергина и др.; л. 64: 7. — препод. Томе великог у чудима, из Мале Горе; св. муч. Киријакије, св. муч. Јевстатија и др.; л. 65: 8. — св. муч. Прокопија, 12 жена племенита рода, св. 2 тривуна Антиоха и Никострата и др.; л. 67: 9. — св. муч. Панкратија, епископа тавроменијског, Патермутија, Коприја и др.; л. 68': 10. — св. 45 никопољских мученика; л. 69': 11. — св. вел. муч. Јефимије и др.; л. 71: 12 .— св. муч. Прокла и Иларија и др.; л. 72: 13. — препод. Стефана Саваита и др.; л. 73: 14. — св. муч. Јустина, препод. Онисима чудотворца и др.; л. 75: 15. — св. муч. Киријака и Јулите и др.; л. 76: 16. — св. муч. Атиногена, епископа пидахтејског, св. муч. Антиоха, брата св. муч. Каплатона и др.; л. 77: 17. — св. и добропобедне муч. Марине, св. муч. Павла Уалентине (Валентине) и Тене и др.; л. 78: 18. — св. муч. Емилијана, препод. Памва и др.; л. 79: 19. — препод. Маркине, сестре Василија Великог и др.; л. 80: 20. — пророка Илије; л. 80': 21. — препод. Симеона и Јована јуродивих, митиленских мученика и др.; л. 82: 22. — св. мироносице Марија и Магдалена, препод. Маркиле, св. муч. Трофима и Теофила и др.; л. 83: 23. — Пренос моштију св. муч. Фоке из Синопа, препод. Ане из Левкате и др.; л. 85: 24. — св. муч. Христине Еупраксије и др.; л. 86': 25. — Успење св. Ане, мајке пресв. Богородице, св. 165 отаца, хришћана страдалих од Бугара и др.; л. 89: 26. — св. муч. Јермолаја, Јермипа и Јермократа, св. и добропобедне муч. Ореозиле и др.; л. 92: 27. — св. вел. муч. и целбника Пантелејмона, св. Антусје и др.; л. 93': 28. — св. апостола Тимона, св. муч. Акакија Новог и др.; л. 94': 29. — св. муч. Калиника из Гангре, Јевстатија из Ликире и др.; л. 95: 30. — св. апостола Силе и Силуана, св. Јована Стратилата и др.; л. 96': 31. — препод. Јевдокима Новог, св. муч. Јулите из Кесарије и др.; л. 98: 1. авг. — св. Макавеја Елеазара, Соломоније и њене деце Антонине, Авима, Гурија, Елеазара, Евсевода, Самона и Марћела и др.; л. 99': 2. — Пренос моштију св. првомученика и архиђакона Стефана, Обретеније моштију св. муч. Даде, Киндилијана и Максима и др.; л. 101': 3. — препод. Далмата, Фавста и Исакија, св. муч. Стефана и [других] са њим и др.; л. 103: 4. — Пренос моштију препод. Јевдокије, св. муч. Елефтерија и др. л. 106': 5. — св. муч. Јевсегнија св. муч. Катидија и Катидијана и др.; л. 107: 6. — Преображење Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа; л. 107': 7. — препод. Дометијана и два његова ученика; благочестивих царица Паулхерије и Ирине и др.: л. 110': 8. — препод. Емилијана епископа кизичаског, Теодосија игумана оровског и др.; л. 112: 9. — св. апостола Матије и др.; л. 115: 10. — св. муч. Лаврентија, Иксиста и Иполита и др.; л. 116: 11. — св. вел. муч. Евпла; дома пресв. Богородице и нерукотворног образа Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа и др.; л. 117': 12. — св. муч. Фотија и Аникита, св. 12. мученика и др.; л. 118': 13. — Пренос моштију св. Максима Исповедника, св. муч. Памфила и Капитона и др.; л. 122: 14. — св. пророка Михеја, св. муч. Урсикија и др.; л. 122': 15. — Престављеније пресв. Богородице; л. 125: 16. — св. муч. Диомида, препод. Херимона и др.; л. 125': 17. — св. муч. Мирона, Стратона, Филипа и Еутихијана и др.; л. 127': 18. — св. муч. Флора и Лавра, св. муч. убогих који су срушили идоле и др.; л. 129: 19. — св. муч. Андреја Стратилата и [других] који су пострадали са њим, св. муч. Евтихијана војника и др.; л. 130: 20. — св. пророка Самуила, св. муч. Фотиније и др.; л. 131': 21. — св. апостола Тадеја, св. муч. Васи, и њене деце Теогнија, Агапија и Писта и др.; л. 132': 22. — св. муч. Агатоника и са њим Зотика, Зинона, Теопрепија, Акиндина, Севиријана и др.; л. 134': 23. — св. муч. Лупа, св. муч. Иринеја, епископа лугданијског и др.; л. 136: 24. — Пренос моштију св. апостола Вартолимеја, св. муч. Татиона, препод. Георгија Језерника и др.; л. 138': 25. — св. апостола Тита, епископа гортунског, св. Епифанија, Мине и Генадија; л. 140': 26. — св. муч. Андријана и Наталија и њихове дружине и др.; л. 142: 27. — препод Пимина, св. муч. Јевталије и препод. исповедника Ливерија, архиепископа пармског и др.; л. 143': 28. — препод. Мојсија Мурина, Серапиона, св. 36 мученика, Диомида, и Лаврентија и др.; л. 145': 29. — Усекновеније часне главе св. прор. и претече крститеља Јована, препод. Сармата и др.; л. 146': 30. — препод. Фантина чудотворца, св. 6 мученика и др.; л. 147': 31. — Полагање часног појаса пресв. Богородице и чуда полагања појаса, помена цркве пресв. Богородице у Неорији, св. муч. Филеорта и др.; л. 152: крај — Конць в҃і — тїмь м⟨ѣ⟩с⟨е⟩цемь.

Записи

На доњој маргини, од л. 1—5, брзописне пробе пером: манастира Грабовца — поновљено три пута.

Л. 151', брзописом: Съписа се сіа с⟨ве⟩таа и б⟨о⟩ж⟨ь⟩ствнаа и д⟨ꙋ⟩шепользнаа и сп⟨а⟩сителнаа книга гл⟨аго⟩лемїи пролѡг въ пѡткрилїи Фрꙋшкїе гѡры въ славнои земли Срѣм'скои въ мѡнастыр⟨ы⟩ Кꙋвеждинꙋ идѣже храмъ е⟨сть⟩ с⟨ве⟩т⟨ите⟩ля Хр⟨и⟩с⟨то⟩ва Савы срьбскааго повелѣнїемь ѡтца игоумена Захарїе іермонах⟨а⟩ и въсего братства. Сїю книгꙋ Василіе писа емꙋже ѡт⟨ь⟩чьство грѡб, земля же мати, чрьвїе богатьство. Въ лѣто з҃ тысꙋщно п҃г. (7083 = 1575). Въ то врѣме бысть трѣсенїе земльное въ д⟨ь⟩нь цвѣтоносїа, въ ѕ҃ час д⟨ь⟩не. И тогда быс⟨ть⟩ глад крѣп'кь вел'ми по въсии земли . . .

Другом руком касније: Писа Стоянъ из Надаѣа (?) братꙋ.

На задњем докоричном листу [1'] брзописом: Ѡт

витиꙗ петъ илада година и петъ стотина, а ѡт рождества Х⟨ри⟩с⟨то⟩въа (!) илада и седамъ стотина и треће лето.

Сїа кніга монастіра Грабов'ца храм с⟨ве⟩того архистратига Михаїла и Гаврїла и прочі . . .

На дашчици доње корице: Сей прологъ монастира Грабовца хра[ма] . . . .

Сїа с⟨ве⟩та книга . . . града Пещи лето Х⟨ристо⟩во а҃х҃п҃и (1688); врло нечитко, скоро избрисано.

6. ГР 6 ПОМЕНИК МАНАСТИРА КОВИНА (општи лист), 1712—1755. године

Папир, л. 118, 300×198 мм. Исписано десет листова у колонама (2, 3, 6, 10', 11, 12, 88', 89, 101', 102). Свешчице нису означене словно, а ни фолијација. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писано у манастиру Ковину у периоду од 1712. до 1755. године. Писало више писара.

Водени знак: Ловачки рог са иницијалима NPM сличан знак без иницијала, САНУ 188 — Историјска збирка из 1706 и 234 из 1719. године. (сл. 108).

Повез и орнаментика

Дашчице (310×197 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментом у техници слепог отиска. Рубови су закошени према резу. Хрбат је јако оштећен.

Орнаментика се састоји из аркада украшених преплетима и флоралним елементима. Изнад њих на средини је крст. На л. 2 су и представе месеца, сунца и мртвачке главе. Цело горње поље је испуњено цветним мотивима. Димензије аркада су: л. 2 (286×167 мм); л. 11 (218×147 мм) и на л. 12 (275×180 мм). Боје су зелена, црвена, окер и црна. Има црвених геометријских иницијала. Текст је писан црвеним и црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је полууставно, брзописно и курзивно. На појединим листовима, нарочито у почетку, осећа се тенденција ка лепом уредном писању, различит број редова на страници. Слово ћ означава глас ћ и ђ. Имена су писана у колонама, испод аркада.

Језик је српскословенски. (Помени Г⟨о⟩с⟨по⟩ди д⟨ꙋ⟩ше рабѡв своих приложникѡв⟨ъ⟩. Здѣ живи. Въ помощи вишна⟨гѡ⟩. Ви⟨ћ⟩ентїа архїереа. Здѣ оусопших. Ар'сенїа патрїарха, Никодима їермонаха, рабꙋ б⟨о⟩жїю Минꙋ, Петра, Сенꙋ 1. Монастиръ Кѡфинъ. Зде мрътви. 1721. Стефана їером⟨онаха⟩, Минꙋ мон⟨ахіню⟩, Іѡсифа їером⟨онаха⟩ 1727, Марїю мона хію, Пахомїѧ їер'мон⟨а⟩ха 1734, Іѡникїѧ іермонах⟨а⟩ 10'.)

Садржај

Поменик манастира Ковина са именима приложника за живе и помен душа мртвих по местима (Боудимска варошь, варошь Пеща, град Коморан, Столны Бѣлиград, монастиръ Кѡфинъ, Кокинскаа варошь).

Међу живима помиње се Вићентїе архїереи, а међу мртвима Арсенїе патрїархъ.

Л. 1, наслов: Град Бꙋдимъ лѣтѡ Г⟨о⟩с⟨под⟩не а҃ ѱ҃ а҃ і҃ (1712.г.) м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца мар⟨т⟩а ки⟨ръ⟩ Виѣентїе Б⟨о⟩жїею м⟨и⟩л⟨о⟩стїю митрополитъ в⟨о⟩госпас⟨а⟩емаго града Бꙋдима и прочим. Сїй ѡпщи лис⟨тъ⟩ монастира Ковина, храмъ Оуспенїа прѣс⟨ве⟩тыѳ вл⟨а⟩д⟨ы⟩чици нашее Б⟨огороди⟩ци и пр⟨и⟩сно д⟨ѣ⟩ви Марїи. Помени Г⟨о⟩с⟨по⟩ди д⟨ꙋ⟩ше рабѡв⟨ъ⟩ своих приложников . . .

Записи

На унутрашњој страни горње корице, брзописом: Ꙋ Ковинꙋ ꙁде приде преѡс⟨ве⟩щении г⟨о⟩с⟨поди⟩нъ 1781 м⟨ѣсе⟩ца авгꙋста а҃ д⟨ь⟩нь ꙋ Ковинꙋ 1718—1775 лѣто. Ꙗковъ Поповичъ 1775 лето.

Л. 88'—89, брзописом: Лѣта Г⟨о⟩с⟨по⟩дня 1753 м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца авг⟨ꙋста⟩ 27. Вѣдомо да бꙋдет всякомꙋ прочитовающемꙋ сїе ꙁавѣщанїе и ꙋставоположенїе что аꙁъ недостойный архїерей бꙋдимскїй и мꙋхачкополскїй Дїонꙋсїй Новаковичъ видящъ крайнее раꙁоренїе и паденїе обители С⟨вя⟩тоꙋспенскїя Ковинскїя не строенїя и трꙋдныхъ и прискорбныхъ временъ и скꙋдости ради братїи поревновахъ и поболѣхъ сердцем моимъ и исправленїи растлѣннагѡ бл'гочинїя м⟨о⟩н⟨а⟩с⟨т⟩ирскагѡ в'ней и воспоможенїи и подкрѣпленїи толикими лѣты славою цвѣтꙋщагѡ храма сегѡ с⟨вя⟩т⟨а⟩гѡ.

Тогѡ дѣля поставил преч⟨ь⟩стнаго отца Исаїю Стефановича во архїмандрїта и ꙋправителя вишеречныя обители, ѳмꙋже и врꙋчихом вся м⟨о⟩н⟨а⟩ст⟨и⟩рская строенїя и попеченїя и началство и власть над братїею да тако с'ним и постꙋпа і какѡ ѳмꙋ поꙋченїе с⟨вя⟩т⟨ите⟩лское гласит и правила с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ць повелѣвают⟨ъ⟩ сице и братїа паки вꙁаемным вобраꙁомъ по тѣмже съ настоятелем и архїмандрїтом своим ѡпходитися долженствꙋют. Противляяйся (!) же семꙋ ꙁавѣщанїю и ꙋсвоенїю нашемꙋ пастирскомꙋ Б⟨о⟩гꙋ давшемꙋ намъ властъ на сїе противится. И противленїя своего сꙋдъ прїиметъ и клятвѣ, а не благословенїю причастник⟨ъ⟩ бꙋдет. Яко противныи врагъ бл⟨а⟩гочинїя и раꙁорителъ ꙋставѡвъ и правил с⟨вя⟩щенныхъ. Писато въ м⟨а⟩н⟨а⟩ст⟨и⟩рꙋ С⟨вя⟩тоꙋспенкомъ Ковинском. Смиренныи еп⟨и⟩ск⟨о⟩пъ бꙋдимскїи, столнобѣлградскїи, сігетскїи, печꙋискїи и мꙋхачкополскїи Дїонꙋсїи Новаковичъ, архїмандритъ Ісаїа Стефановичь, Геѡргие намесникь манастира Ковина, Васїлїи іеромонах, Филимонъ иеромонахь, Стефанъ искꙋшающи себе постригꙋ монашаскаго постригꙋ . . . . іереи Фока искꙋшающіися к монашескомꙋ постригꙋ.

Л. 101'—102, брзописом: Аꙁъ Георгие диꙗкон⟨ъ⟩ г⟨о⟩с⟨по⟩дина Ісаїе Андоновича еп⟨и⟩ск⟨о⟩па арадскаго и велико варадскаго і ѥнополскаго ѡбещах се сеи с⟨ве⟩тои ѡбители С⟨ве⟩тоꙋспенскомꙋ монастирꙋ Ковинскомꙋ ѡбщнікъ бити и пострищи се ꙁде и син⟨ъ⟩ сие с⟨ве⟩ти ц⟨е⟩ркви бити како несам ѡт данасъ до конца жиꙁнї мое ї слꙋжити недостоини пречистои матери Б⟨о⟩жиеи кое мое ѡбѣщание данасъ своеволное, а не ѡков принꙋжданное но по желанию моемꙋ и иꙁволенїю дꙋшев-

номꙋ и срдачномꙋ извѡоли саутврдити са клетвою над с⟨ве⟩-тою трапезою и с⟨ве⟩тим еу⟨ан⟩г⟨е⟩лiемъ и животворещим крстом и ѡбразо⟨м⟩ ꙋспениꙗ прес⟨ве⟩тие Б⟨огороди⟩ци навїше писаное ѡбещание заклети се . . . подписꙋю своерꙋчно. Данно ꙋ манастирꙋ Ковинꙋ 1734, авг⟨ꙋста⟩ 14. Георгие Гойковiчъ дїаконъ наречені Фока.

Семꙋ обещанїю и заклетви споменꙋтога Георгиꙗ дiꙗкона свидетелствꙋемо и протоколирамо . . . ꙋтврждаемо вероꙗтнꙋ и подписꙋемо се: смиренні еп⟨и⟩ск⟨о⟩пъ арадски и велико варадски и Інополски Ісаїа Андоновичъ, протѡпѡп бꙋдимски Нестор Живанович, монастира Ковіна, Василїе їеромонахь, монастира Хопова Софроние іеромонах, монастира Ковинского метоха с⟨ве⟩таго Лꙋке . . . Арсеніе їеромонах, с⟨ве⟩щеникь бꙋдимски Василие Попович.

На унутрашњој страни доње корице: Изꙋй сапогъ ѡт ногь твои . . . и друге белешке оловком.

7. ГР 7 ПОМЕНИК МАНАСТИРА ГРАБОВЦА (општи лист), трећа четвртина XVII века

Папир, л. 117, 305×210 мм; текст уоквирен, 210×150 мм; л. 101—108 неисписани. Свешчице нису обележене. Непотпун. Недостаје почетак.

Писар, место и време настанка

Писан је у манастиру Грабовцу. Палеографске особине писма могле би ићи у прилог и ранијег времена настанка од треће четвртине XVII века. Писар је, за сада, непознат.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је писан у трећој четвртини XVII века: 1) круна са звездом и полумесецом у комбинацији са три полумесеца и контрамарком V—G, сл. Николајев 249 из 1673. (сл. 104).

Повез и орнаментика

Дашчице (302×205 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментима изведеним у техници слепог отиска.

Орнаментике нема. Текст је уоквирен једноставном жутом и окер траком. Иницијали су геометријски, на почетку мало стилизовани, захватају један до два реда. Наслови и иницијали су исписани црвеним мастилом, текст црним и црвеним.

Писмо и језик

Писмо је полууставно и брзописно, различит број редова на страници. Текст је писан и у ступцима. Већи део поменика исписан је коректним полууставним писмом, са доста стабилном морфологијом слова. Ретка су биморфна слова, па и у тим случајевима се пре може говорити о малим морфолошким разликама, а не о другим типовима слова. Карактеристична слова су: ж петопотезно; з са горњим делом у облику чекића и лучним репићем који се прелама на доњој линији, ређе испод ње; ѡ је плитка и дубока; ѣ има пречку на горњој линији са атрофираним преломљеним крацима и троугластом петљом, или са нешто дужим левим преломљеним краком који се ређе спушта до доње линије; с и е на почетку речи и реченице су већег облика, наглашених облина и захватају скоро цео доњи међулинијски простор; т троного и у надредној комбинацији са ѡ брзописно једнострано; ꙋ и оу и др.

Имена су исписивана полууставом, у почетку коректно, затим искварeним полууставом са елементима брзописа и, ређе, брзописом. Брзописна слова су: в четвртасто, д троугласто, б положено, ж као пресечена положена осмица, ређе као гужвица, лигатурно ѣ у комбинацији са р и сл.

Правопис је једнојеров. Заступљен је ь, ретко ъ, и то у свим позицијама. Веома су чести његово губљење и српска вокализација, као и замена вокала а јером. У свим позицијама уместо јерова пише се пајерак. Танко јер се чува уз вокално р и л. Ѣ и е се мешају. Вокал и означава се са и, і, и ы. Јотовани вокали ꙗ и ѥ употребљавају се иза палатала углавном доследно, а на почетку речи и иза вокала недоследно. У иницијалном положају често се среће широко е.

Језик је српскословенски. Све речи нису акцентоване. Најчешћа је оксија. Од интерпункцијских знакова запажене су тачка и четворотачка у виду крста, са цртицом. Оба ова знака имају исту функцију, тј. означавају крај текстуалне целине или раздвајају реченичке сегменте. (Вьписати се, братаст'ва, прѣстав'лꙗють, дрьз'неть, сародникъ, васехго, ѥс, ѳрѣтигь, повелѣнїа 1; Съвꙋ, Еѵвстатїа, васеѡс⟨ве⟩щеннаго, кралꙗ, приснопоминаѥмаго, Елькашина, Гюр'гоура, Елѣноу 3' и др.).

Садржај

Поменик господе српске од Немање до деспота Стефана Бранковића и архиепископа српских од Саве до Арсенија Чарнојевића. Затим следе имена монаха и хришћана по манастирима и местима (Бꙋдимь градь, монастирь Раковаць, монастирь Милешева, град Пеща, град Мꙋхачъ, град Товна варошь христьꙗнска, Нова Паланка, село Барача, върошъ Сентъ Андриа, Свѣта Гора, монастирь Хилендарь, Сꙋботица, Баꙗ, село Воцвань, Помаз, градъ Биѡградъ, варошъ Амза-бегъ, Жабалъ, Чꙋрꙋгъ и др.). Садржи богату историјску, ономастичку и топономастичку грађу. Недостаје почетак уводног текста о правилима уписивања у поменик.

Л. 1: . . м⟨о⟩л⟨и⟩твамы и мерѣнїемь вьсегда д⟨ь⟩нь и нощь и час⟨ь⟩ и сꙋд боудоущїих помишлꙗюще. Подобно же иже аще кто таковѡ приложить вь манастирь хѡтещеѥ зѣм'л'ными и тлѣн'нимы и вьскорѣ погыбающїим коупиты небес⟨ь⟩наго ѡного неиждивоущаго ц⟨а⟩рствїа Х⟨ри⟩с⟨то⟩ва. Аще ли же кто хѡщеть вь живѡте написати се и дасть вь манастирѣ, села и виногр⟨а⟩ди, сьсꙋдꙋ цр⟨ь⟩квы и что любо ино подобно таковых да се вьпишеть. Аще ли комꙋ слоучит се и много потроудив'шоу се вь мастиры [ма⟨на⟩стиры] или братоу илы бел'цоу ѡтититы вь иноу страноу и тамѡ скончати се такѡвых нѣс⟨ть⟩ подоб'нѡ вьписати се. Аще ли некоимь бѣсов'скым завидѣнїемь бꙋдѣт' се разлоучиль

ѡт манастира и нѣгдѣ се прѣставиль, а боудѣтеть (!) дѡстоинь вьписати се и оу помѣноу да ѥс⟨ть⟩ на расѹждѣнїе прѣдестателꙗ ї ѳклисара и вьсего братаст'ва, а не по пристрастїю некоемѹ. Братїа ѳлика се прѣстав'лꙗють вь манастиры да се вьписѹють да такожде и бѣл'ци ѳлищи се погриблють. Аще ли же не дасть бл⟨аго⟩словенїа вь манастир⟨ь⟩ да се не вапишешеть (!) Аще ли же кто дрьз'неть вьписати се самь или илы ѡ⟨ть⟩ца, илы м⟨а⟩терь, или кого ѡт сарѡдникъ без' повелѣнїа игѹменова і ѳклисархѡва и васехго братаст'ва таковых вьместо помѣна да ѥс⟨ть⟩ изьврьжень ѡт живот'них⟨ь⟩ книгь и да се вьпишеть вь погибѣл'ныѥ книгы и да и ть честь сарекшими вьз'ми, вьз'ми, распни ѳго и са Ананїемь и с Ам'фирою и такожде да ѥс⟨ть⟩ ѡтлѹчень иже аще кто кого по зависти нѣкоеи изврьжеть и спомѣна раз'вѣ повелѣнїа събора да ѥс⟨ть⟩ съвише рѣченим и аще се наидетъ ѳрѣтигь.

Л. 1'—3': Здѣ начинаемь поменикь ѡт г⟨о⟩сподѣ срьп'ске. Помены Г⟨оспод⟩и д⟨ѹ⟩ше рабь своихь. Поменикь г⟨о⟩сподомь срьп'скымь. Помены Г⟨оспод⟩и бл⟨а⟩гочастиваго г⟨о⟩с⟨поди⟩ны вл⟨а⟩д⟨ы⟩кѹ срьпскаго Неманю, Сѹмеѡна монаха и мироточца. И бл⟨а⟩гочастивоу госпождѹ монахїю Анастасїю, благочастиваго и прьваго кралꙗ Стефана, монаха Сѹмеѡна и монахїю (!) Ан'ноу. Бл⟨а⟩гочастиваго кралꙗ Радослава, монаха Іѡан'на и монахїю Анноу. Бл⟨а⟩гочастиваго кралꙗ Стефана, монаха Ѳеѡктиста. бл⟨а⟩гочастиваго кралꙗ Стефана Оуроша. Бл⟨а⟩гочастиваго и приснопоминаемаго ц⟨а⟩ра Стефана и благочастивоу и приснопоминаемоу ц⟨а⟩р⟨и⟩цоу монахїю Єѵгенїю. Бл⟨а⟩гочастиваго и присно поминаѥмаго ц⟨а⟩ра Оуроша Бл⟨а⟩гочастиваго кралꙗ Елькашина и с⟨ы⟩на ѳго бл⟨а⟩гочастиваго кралꙗ Марька. Бл⟨а⟩гочастиваго и присно поминаемаго кнеза Лазара и бл⟨а⟩гочастивоу и приснѡ поминаѥмоу госпождѹ монахїю Єѵг⟨е⟩нїю. Бл⟨а⟩го⟨час⟩тиваго и приснѡ поминаѥмаго дѣспота Стефана И бл⟨а⟩гоч⟨а⟩стиваго и присно поминаѥмаго Елька Бран'ковика. И бл⟨а⟩гоч⟨а⟩стивоу и приснѡ поминаѥмоу госпождоу монахїю Мариноу. Бл⟨а⟩гочастиваго и хр⟨и⟩столюбываго дѣспота Гюр'гоура. Бл⟨а⟩гоч⟨а⟩стивѹ и приснѡ поминаѥмоу госпождѹ дѣспотицѹ Єриноу и чеда ихь. Бл⟨а⟩гѡчастивагѡ дѣспота Лазара и порожденїе ѳго госпожде Єлѣнѹ и бл⟨а⟩гочастивоу и х⟨ри⟩столю⟨бивѹ госпождѹ ц⟨а⟩р⟨и⟩цѹ Мароу. И Грьгоура и Стефана. Бл⟨а⟩гочастивоу и х⟨ри⟩столюбивоу монахїю Аг'глїю. Бл⟨а⟩гочастиваго и х⟨ри⟩столюбиваго Іѡанна дѣспота. Бл⟨а⟩гочастиваго Кадакоузина Ан'дроника. Бл⟨а⟩гочастивоу и х⟨ри⟩столюбивоу дѣспотицоу Єлѣноу. Бл⟨а⟩гочастиваго и х⟨ри⟩столю⟨би⟩ваго дѣспота Стѣфана. Помени Г⟨оспод⟩и д⟨ѹ⟩ше рабь своих. Поменикь архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩пѡм срьбскымь. Помени Г⟨оспод⟩и архїеп⟨и⟩скопа прьваго и просвѣтитѣлꙗ српскаго Съвоу, Ар'сенїа, Съвѹ, Іѡаникїаа, Єѵвстатїа и Ꙗкова, Єѵстатїа, Савоу, Никодима, Данила, Савоу архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па Кѵрила, ар'хїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па Маѯима, Данила, Саватїа, Прохора, Паѵсеа, Гаврїила, Маѯима, Арсенїа. На л. 3' изнад оквира: превари се. Ређају се митрополити: въсех ѡс⟨ве⟩щен'ны митрополити. Васеѡс⟨ве⟩щен'наго Пет'ронїа васеѡс⟨ве⟩щен'наго Авкѯентїа, вьсеѡс ⟨ве⟩щен'нагѡ Макарїа, вьсеѡс⟨ве⟩щен'наго Теѡдора, васеѡс⟨ве⟩щеннаго Макарїа, Исаию, Єпифанїа, Севастїана, Иларїѡна, Атанасїа, Фиктора (!) Василїа, Маѯима, Никанора.

Л. 35, Помаз: Манака, Иванѹ, Богоꙗ, Чермькѹ, ⟨Ї⟩ѡвицѹ, Анчелию, Марька, Вѹка, Радоицѹ, Милашина, Грѹбешѹ, Павла, Ѥздарицї, Радоула, Лоука, Гавьрила, Іѡнна, Павѹ, Дмі[тра], Кѹзмана, презвитера Михаила, Живанѹ итд.

Записи

Л. 111, белешка савременим курзивом у два ступца: Град Карлштадт (Карловац, у Хрватској). Из благодарности Богу и за спомен блаженоупокојеног оца својега Александра, који се родио у Великој Кикинди, а умро у селу Саци, донесох ја потписани поклоних манастиру Грабовцу, у коме сам крштен: 1. фелон, 1 епитрахиљ, 1 појас, 1 стихар ђаконски, 1 орар ђаконски и два пара наруквица — све златом ткано и златом украшено, 25. августа 1884, са жељом да се сваке године на св. Јована Крститеља 7 јануара, помене отац мој међу покојнима, а и мене скромнога приложника молим да се сети свештеник, који тога дана услужи. Владимир Красић учитељ вежбаонице при Српској учитељској школи у Карлштату, члан кореспон[дент] Хрватског педагошког књижевног збора у Загребу.

Л. 117, брзописом: Грабовацъ почѳ се мес⟨е⟩ца ф⟨ев⟩рѹ⟨арїа⟩ завршн се з҃ р҃ п҃ ѕ҃ (7186), а҃ х҃ о҃ и з҃ (1677.) врѣменемъ когда попр⟨а⟩ви ц⟨е⟩рковъ. Испод тога на мађарском језику: Menyél édös vársöm [társom] az török csárzához nagy alázatossan . . . (Иди драга моја код турског цара... Превод Б. Калмана.)

На дашчици доње корице, брзописом: Грабовацъ монастиръ (два пута). Сиі ѡпщи листь монастира Грабовца храмъ архїстратига Михаила.

8. ГР 8 ТЕФТЕР МАНАСТИРА КОВИНА, 1764—1794. године

Папир, л. 306, 240×190 мм. Исписано 125 листова, остало празно. Величина текста је различита. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Записивано у манастиру Ковину од 1764. до 1794. године. Датирање је извршено по најстаријој и последњој години које смо нашли у тексту. Према запису на л. 306' тефтер је потврдио 1766. године, архимандрит ковински Исаија Стефановић. Писар је за сада непознат.

Водени знаци: Грб са кулом и иницијалима OI—N, или OF—N (сл. 33). Исти иницијали у расположивој филигранолошкој грађи нису нађени. Грб без иницјала, врло сл. НБС152 — на II хартији, која је као и I хартија могуће из 1764, али можда и нешто млађа.

Повез и орнаментика

Картон (248×190 мм) пресвучен смеђом кожом, са орнаменталним слепим отиском. Хрбат је оштећен. На полеђини горње и доње корице утиснут је црвени печат.

Орнаментике нема. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је брзописно са курзивним елементима. Различит број редова на страници. Карактеристично је да

извесна слова имају своје брзописне и курзивне облике. Тако је в квадратно и савремено курзивно; т је троного и једнопотезно, једнострано; л и м су курзивно обликовани. Поред ȣ равномерно се употребљава и млађе у. Ж се исписује у облику гужвице. Д има три облика: троугласто, затим, са дужим ножицама и курзивно. За групу *ја* употребљава се српскословенско ꙗ и руско я. Слово ћ означава гласове ћ и ђ. Употребљена су и курзивна велика слова Н, П, Б, А, Г најчешће у иницијалном положају код антропонима. Јерови су се задржали на крају речи, али је њихову графику тешко разграничити. Прејотација се не обележава доследно.

Језик овога тефтера је у основи народни. Акценти су врло ретки. Најчешће је употребљена оксија. Интерпункцији није посвећена посебна пажња.

Садржај

Бележница, рачунска књига о евиденцији прилога у новцу и натури по местима и годинама, за живе и покој душе мртвих, и о евиденцији трошкова. Садржи богату ономастичку, топономастичку и филолошку грађу, као и значајне податке за економску историју манастира Ковина у датом периоду од 1764—1794. године.

Л. 11'—12: На (1) 764 лѣто мес⟨е⟩ца апрїла 23. гѡ ѵ варошн Сен Томашȣ корьнȣ (!) дищриктȣ потискомȣ подлежащей м⟨и⟩л⟨о⟩стїнѣмь обѣщавающім ꙗкоже г⟨о⟩с⟨поди⟩нь. Василїй Гаванскїй писаль и своеволно обѣщаль м⟨а⟩н⟨а⟩стирȣ Ковинȣ двогодца юнца. Несторъ Милковиħь Немешь (!) писа овцȣ ꙗловȣ. Крста Кѵрꙗкь писа 6 f.⟨orinti⟩ за спомень ѵсопших Николаа и матере Жїване. Г⟨осподи⟩нь барјактаръ Марко Радишиħъ и Сѵмеѡнь, 2 за ѵсопшѵ Марȣ. Арсенъ и Нед⟨е⟩лко Филипови 1 ѡвцȣ. Филипъ Петрȣ. Никола Бѵчиħъ 2 за ѵсоп⟨ших⟩ Николȣ, Сарȣ. Петаръ, из кожаре, Говедаръ юнца, 2 лѣта ѵсоп⟨шим⟩ Јанкȣ, Петрȣ, Никола Кѵрꙗкь писа овцȣ и ꙗгнѣ . . . ѵсопших. Іоань, Божица, Арсенъ Нѵħинъ писалъ овцȣ и ꙗгнѣ. Г⟨оспо⟩даръ Марко и Козманъ, 1 юнца 3 лѣта ѵсоп⟨шим⟩. Богосавъ весели Лазара, Сарȣ, Аѳанаси. Риста и Захария Ħерасимова 1 ѡвцȣ, ꙗгне ѵсоп⟨шим⟩ Ħерасимъ, Коса, Живко Дебелачки 1 ѡвцȣ и ягне . . . Мишко, Аврамиꙗ. Г⟨оспо⟩д⟨и⟩нъ капетанъ лайтманъ Рȣничъ Симінъ 1 ждребца 4 лета, 1 юнца ѵ парчетȣ . . . Єлисаветȣ, Єкатеріна. Г⟨оспо⟩динъ лайтманъ Живанъ 1 дȣкатъ ѵсоп⟨шим⟩. Никола, Ковинка, Маξима, Геѡрги . . . ѵсоп⟨шим⟩ Живанъ Іѡанъ, Ꙗнко, Миятȣ. До зде ѡтслȣжено всѣхъ.

Л. 84: 1791. г. Трошакъ на вїноградь при м⟨а⟩н⟨а⟩стирѣ. Ѡбгр'тача 35 а 14 х . . . 9. 55 х. Резача 24 а 17 х. . . 6. 48. Полагача 14 . . . 18 х . . . 4. 12. Прашиоца 32. а 14 х . . . 9.04. Плевїоца и везилица 65 а 12 х 13 . . . У треħе копанѣ 38 а 17 х . . . 10, 46. Берача 53 а 10 х . . . . 8.50. Чаброноша 101 . . . а 101 х . . . 4. 49. За воженѣ клюса ħȣтȣре . . . . 2 за кȣванѣ вїнограда.

Записи

Л. 1', *брзописом:*: Славнагѡ Кѡмитата тольнянскагѡ баранскагѡ и печȣнскагѡ администратора Филипа до салтана тѵрецкагѡ границе да се содержава под свое крило. 1786, и друге белешке.

Л. 1', *брзописом* . . . 1786 февраарїа 28 преставися еп⟨и⟩ск⟨о⟩пъ Софронїи темишварски ѵ четири часа ѵтро рано. Бȣди емȣ вѣчная радостъ.

Л. 305, *брзописом* . . . Сеи тефтеръ монастира С⟨вя⟩то ѵспенскїя ковинскїя обители, ѡт м⟨и⟩л⟨о⟩стини, ѡт хр⟨и⟩столюбивих хр⟨и⟩стіянъ подаваемїа гдѣ бȣдеть, писати имена ихъ, како вънȣтръ слѣдовати бȣдеть, во вѣчни ихъ споминанїи кои тефтеръ за болшее свидѣтелство собстенною рȣкою и подъписȣю въ нашеи С⟨вя⟩тоѵспенскои ковинскои обители, ноемврїа і, 1766. года. Смиренїи архимандритъ ковинскїи Ісаїа Стефановичъ.

9. ГР 9 ПАРУСИЈА (ПОМЕНИК) МАНАСТИРА ГРАБОВЦА, 1730—1896. године

Папир, л. [III] + 441, 198×155 мм, текст 140×120 мм. Исписано првих двадесет листова и на крају четрдесет и један лист, са прекидима. Остали су празни. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према насловној страни (л. 1) ова парусија је започета да се пише 1730. године у манастиру Грабовцу. Писало више писара.

Водени знаци: 1) грб са рогом и иницијалима І. І. Т. у комбинацији са крином, врло сл. МСПЦ — Грујић 83 из друге четвртине XVIII века (сл. 49).

Повез и орнаментика

Дашчице (208—164 мм) пресвучене мрком кожом и украшене златотиском. Сачувани су остаци металних копчи. Хрбат је са четири ребра.

Орнаментике нема, сем ретких црвених иницијала, понегде са додатком пупољка и листића. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Намена ове књиге, као и дуг временски распон записивања (више од једног и по столећа) условили су појаву различитих типова ћириличког писма од млађег полуустава и брзописа, до тзв. „народног писма" и савременог курзива. Неки записи исписани су латиничким писмом мађарским правописом. Полууставно писмо карактерише сигуран и уједначен потез, као и доста стабилна графија већине слова. Срећу се ретки брзописни облици као што је в положено и т једнострано. За означавање вокала у најчешће се употребљава ȣ, и то у свим позицијама. Знатно ређе се употребљавају оѵ и млађе у. Секвенца *ја* обележава се са ѧ и я. Сачувана су оба јера и то у финалној позицији у којој се много више јавља ъ него ь. Распрострањено је њихово губљење у

предлозима и префиксима, као и на крају речи. Јерови се обележавају и пајерком. Ы се налази на етимолошким местима, али се и замењује са и и і; ѣ се јавља на етимолошком месту и означава секвенцу *је* или є итд.

Језик је рускословенски, са елементима народног говора, посебно у морфологији и лексици. У неким записима је чист народни језик.

Садржај

Основни део садржаја представљају парусије, тј. уписивања прилога манастиру Грабовцу у новцу или натури (покретним стварима или некретнинама) манастирских ктитора. Испред текста парусија налазе се практична упутства како се оне уписују. Садржи и тропаре: св. Николи, транскрибован савременом ћирилицом (л. 21) на Рождество Христово (л. 22), на св. Богојављење (л. 23), на Сретеније (л. 24') и на пренесеније моштију св. оца Николе у град барски (л. 46') и др.

Л. 1, наслов: Парꙋсіѧ или Помениикъ монастирѧ С⟨вѧ⟩тоархаггелскагѡ Грабовца поминаемый на літꙋргіахъ и вечеръ оутро же на повседніевныхъ литіахъ. Оустроисѧ по древнемꙋ оуставꙋ церковномꙋ лѣта а҃ ѱ҃ л҃-гѡ (1730).

Л. 1': Знаменано бꙋди сїе ꙗкѡ в' сей книзѣ вписꙋютсѧ ктиторы монастирскїи, кои ѡт своегѡ б⟨о⟩г⟨о⟩даннагѡ имѣнїѧ приложатъ на єдино имѧ по о҃ є҃ (75) форинтов' в' монастирь, или въ готѡвыхъ, или в' вещехъ движимых и недвижимыхъ. Вписꙋетсѧ имѧ ктитора приложившагѡ такожде и поминаемагѡ ѡт коегѡ града, мѣста или вароши єстъ и коегѡ лѣта, дне же и м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца вписатисѧ оусердствова.

Л. 2: Варошъ Шиманда ѵ комитатꙋ арадскомꙋ ѵ епархїи арадской. Септ⟨емврїа⟩ 8 1767, ѵ монастирꙋ Грабовцꙋ. Благородная Госпожа Єлисавета ѡт Бранкѡвичъ, сꙋпрꙋгаже с⟨вя⟩топочившагѡ Геѡргїа ѡт Черноевичъ, на споменъ себи живымъ и преставлшимсѧ. Писа парꙋсїю о҃ є҃ (75) фор⟨интовъ⟩ итд.

Л. 228: Варошъ Осѣка долнѧ, лѣта а҃ ѱ҃ н҃ в҃ м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца септемврїа н҃ (8) день на торжественный праздникъ Рождества прес⟨вѧ⟩тыѧ вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩цы нашеа Б⟨огоро⟩д⟨и⟩цы и пр⟨и⟩сно Д⟨ѣ⟩вы Марїи. Приложи почтеный г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨а⟩рь Радивой Чизмешїѧ С⟨вѧ⟩тоарха гг⟨є⟩лскомꙋ монастирю Грабовцꙋ парꙋсїю на свой вѣчный поминь о҃ (70) енфор . . . итд.

Л. 240: Градъ Коморан', лѣта а҃ ѱ҃ л҃ а҃ (1731). аѵг⟨ꙋ⟩ста ѕ҃ (6). Приложи Г⟨о⟩с⟨по⟩жда Єѵа Ленчежка С⟨вѧ⟩тоара гг⟨є⟩лскомꙋ монастирꙋ Грабовцꙋ парꙋсію на свой вѣчный споменъ о҃ є҃ (75) форинтовъ . . .

Л. 268: Варошъ Баїѧ, лѣта а҃ ѱ҃ л҃ в҃ (1732) м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца іюнїа к҃д҃ (24) дне. Приложи вл⟨а⟩городный Г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨а⟩рь Іѡаннъ Николетичъ С⟨вѧ⟩тоархагг⟨є⟩лскомꙋ монастирю Грабовцꙋ парꙋсию за свой вѣчны споменъ . . .

Л. 274: Варошъ Баїѧ, лѣта а҃ ѱ҃ м҃ (1740) м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца іꙋліа в' в҃і д⟨є⟩нь. Приложи почтеніи Г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨а⟩ръ Трифонъ С⟨вѧ⟩тоархаггелскомꙋ монастирꙋ Грабовцꙋ парꙋсїю на свои вѣчніи споменъ о҃є҃ (75) форинти.

Записи

Сви су записи исписани курзивом.

Л. I, белешка: у Грабовцу писо Војин Познановић 1898 у понедељак последњи пут, за то му се може казати да је „пифл". Војин Познановић у манастиру Грабовцу 5. јуна 1898. године, и друге пробе пером.

Л. I': *Кньига обштежителнаго монастыря. Грабовца. Писао Срета Јанковић искушеник м⟨анастира⟩ Граб⟨овца⟩ 22 дек⟨емврия⟩* 1895. Назначїо Ј. Милинкичь, парох Будима и манасты⟨рскїи⟩ епїтропъ.

Л. II Книга обштежителнаго манастира Грабовца. Војин Познановић, Vojin Poznanovitz (два пута) и друге пробе пером.

Л. III: Jankovicz Szavo 1898. Poznanovitz Vojin.

Л. 189': Године 1897 оправит је овај манастир скоро сасвим до темеља и добио је сасвим други изглед; као што га сада видимо. Оправит је при игуману Адриану Станишићу. Градитељ који је саставио „план" звао се Јохан Јусингер из Боюхада. Оправак истога манастира коштао је 9380 фор(инти). Прибележио Б. Прњаворовић искушеник 1897.

Л. 195', Crtica iz hrvatske povjesti 1898, zemlja koju narod vaš danas . . . Irta [написао] Jankovics Szavo 1898. Јанковић 1898.

Л. 196: Војин Познановић у манастиру Грабовцу.

Л. 216': О тебје радујетсја благодатисја свјакаја твар. Ангелски сабор и сличне белешке.

Л. 220': Poznanovics Vojin 1898. године у Баю.

Л. 222': Авакум Јанковић 1898.

Л. 260: Слава и нынѣ. Б⟨о⟩городични . . . писо (!) Војин Познановић. Нека имена исписана су по два пута.

10. ГР 10 ПОМЕНИК ОПШТИ МАНАСТИРА ГРАБОВЦА, друга четвртина XVIII века

Папир, л. [V]+46, 200×150 мм. Текст је делимично уоквирен 160×120 мм. Исписано је свега четири листа (1, 3, 5. и 9), остали су делимично исписани или сасвим празни. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу компаративне палеографске анализе овај поменик започео је и делом написао исти писар који је писао и полууставне делове у ГР 9, око 1730/3. године, у манастиру Грабовцу.

Водени знаци: Према воденим знацима може се датирати око 1735. године; 1) грб са рибама, врло сл. САНУ 135 из 1734. и САНУ 133 из 1735 (сл. 47); 2) једнорог, сл. САНУ 133 из 1735. (сл. 64). (Иста хартија ГР 2 — уз повез).

Повез и орнаментика

Картон (191×146 мм) пресвучен мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. На горњој корици је представа деизиса. Виде се остаци кожних ремена.

Орнаментике нема, сем једноставних црвених геометријских иницијала. Наслови су писани црвеним мастилом. Текст је писан у колонама (сем насловне стране) мрким и црвеним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је млађи полуустав, усправног, сигурног и равномерног потеза (на насловној страни и на почетку колона) и брзописно у осталим деловима; различит број редова у колонама. Наслов и остале полууставне делове писао је исти писар који је писао наслов и неке полууставне делове у ГР 9, што се да закључити по карактеристичној графији неколико слова (в, к, ѵ и др.).

Језик је рускословенски.

Садржај

Поменик црквених лица од архијереја до монаха и монахиња, њихових родитеља и манастирских ктитора. Садржи важну грађу за историју манастира Грабовца.

Л. 1, наслов: С⟨вѧ⟩тоархаггелскагѡ монастирѧ Грабовца Помѧникъ общи архїеп⟨ис⟩к⟨о⟩пѡвъ, архїереевъ, іеромонахѡвъ, пресвитеровъ, дїаконѡвъ, монахѡвъ, монахинъ, родителей нашых⟨ъ⟩ и ктиторѡвъ нашихъ поминаеми на в⟨с⟩едневной литїи в' вечеръ и оутро и на лут⟨ꙋ⟩ргїи.

Л. 1': Здѣ живїи: Василїа архїереа, Арсенїа патр⟨їарха⟩, Исаи⟨и⟩ митропол⟨ита⟩, Стефана пећан⟨ског⟩ митроп⟨олита⟩ срем⟨ског⟩ адм⟨и⟩н⟨и⟩стратора митроп⟨олїе⟩ карловачке, Ісаїи іеромонаха, Сѵмеѡна пресвѵтера.

Л. 10: Здѣ оусопши: Арсенїа архїепископа, Виктора архїереа, Сѵмеѡна архїереа, Викентїа, митрополита.

Л. 11: Оусопши, іромонаха: Єѵстратіа, Стефана Ісаїа, Геѡргїа, Стефана, Єѵтимїа, Кѵрилла, Єѵтимїа, Аѳанасїа, Сѵмеѡна, Кѵртїриѡна, Захарїа, Герасима, Дїонисїа, Дїомїдїа, Аѵрамїа, Іѡакѵма, Ѳеѡдосїа, Ѳеѡфїла, Сѵмеѡна, Макарїа, Маѯїма, Антонїа, Мартїрїа, Василїска, Сѵмона, Мѡѵсеа, Мїхаила, Герасима, Ꙁахарїа, Іѡсифа, Сѵмеѡна, Паисеа, Никодима, Маѳеа, Виктора, Аѯентїа, Василїа, Минкї, Василїа, Прокопїа, Данїила, Дамаскина, Аѳанасїа, Маѯїма, Ѳеѡфана, Висарїона, Іѡва, Василїа, Висарїона, Іѡсифа, Сѵлвестра, Христофора, Мардарїа, Захарїи, Ѳеѡдора, Мѡѵсеа, Гаврїла, Паѵсеа, Ѳеѡдора, Кѵрїлла, Антонїа, Гаврїила, Єѵфтимїа, Аѳанасїа, Самꙋила, Маѯїма, Іѡакима, Данїила, Мисаила, Єѵлогїа, Іѡсифа, Вены (?) Серафїона, Ѳеѡдѡра, Стефана, Мїхаила, Данїила, Ананїи, Ѳеѡфана, Антонїа, Стефана, Василїа, Макарїа, Петронїа, Геѡргїа, Петронїа, Василїа, Стефана, Мїсаила, Аѳанасїа, Василїа, Паѵсеа, Мїсаила, Василїа, Петронїа, Аврамїа, Мїхаила, Димитрїа, Стефана, Рꙋфїма, Рафаїла, Герасима, Василїа, Кѵрїла, Петронїа, Никодїма, Мины, Мїхаила, Ѳеѡдосїа, Кѵрїака, Мїхаила, Петронїа, Сѵмеѡна, Рафаїла, Данїила, Рафаила, Петронїа, Савы, Іѡсифа, Леѡнтїа, Мїхаила, Іѡва, Макарїа, Сѡфронїа, Захарїи, Авесалома, Грїгорїа, Рꙋфима, Єѵтимїа, Дамаскина, Сѵмеѡна, Іѡсифа, Гаврїила, Іѡсифа, Арсенїа, Гаврїила, Геѡргїа, Ѳеѡдосїа, Димитрїа, Арсенїа, Сѡфронїа, Виктора, Дамаскина, Аѯентїа, Висарїона, Пайса (!) Мїхаила, Никодима, Ісаїи, Дамаскина, Пайсеа, Міхаила, Севестїана, Арсенїа, Димитрїа, Сѵмеѡна, Іѡва, Маѯїма, Аѯентїа, Єремїа, Сѵмеѡна, Маѳеа, Маѯїма, Іѡва, Мїхаила, Ѳеѡфїла, Вїктора, Дамаскина, Аѯентїа, Григорїа, Севастїана, Ісаїи, Єѵтїмїа, Єремїи, Никодима, Сѡфронїа, Герасима, Арсенїа, Василїа, Ѳеѡдосїа, Прохора, Ісаїи, Вїсарїона, Ісанї, Василїа, Мїхаила, Іѡаникїа, Сѵлвестра, Дамїана, Пайсеа, Данїила, Ісаїи, Дамаскина, Маѯїма, Іѡва, Никодима, Аѳанасїа, Стефана, Аѳанасїа, Геѡргїа, Аѳанасїа, Арсенїа, Софронїа, Сѵмеѡна, Димитрїа, Игнатїа, Василїа, Мїхаила, Вїктора, Маѯїма, Кѵрїила, Силвестра, Геѡргїа.

Л. 18: Іеродїакона: Мїхаила, Ѳеѡдѡра, Паѵсеа, Іѡва, Іѡанна, Ананїи, Ѳеѡдѡра, Мїсаила, Аѳанасїа.

Л. 20: Монаха: Прокопїа, Захарїи, Мїсаила, Аверкїа.

Л. 23: Оусопшїѧ монахїи: Марїю., Ѳеѡфани, Єфимїи, Саломїи, Єлисавки, Марины, Ѳеѡдѡры, Єлисаведи, Марди, Єлисавки, Єфимїи, Василїи, Анастасїи.

Л. 28: Поменикъ ктиторѡвъ монастирѧ нашего С⟨вѧ⟩тоархаггелскагѡ Грабовца и родитель братства. Оусопши: Викентїа митрополїта; Ѳеѡфана, Сѵлвестра іеромонаха; Кѵрїлл,а Саввы, Мїхаила пресвѵтера, Сѵмеѡна монаха, Анастасїи, Марїи монахїи.

Л. 31: Световна имена: Мишка, Станка, Вꙋкоѧ, Іѡсїфа, Єремїи, Милоша, Іѡанна, Станы, Геѡргїа, Ігнатїа, Чавы? Єлицы, Геѡргїа, Малины, Єлицы, Станы, Єли, Марїи, Ꙗни, Геѡргїа, Оугрина, Дїмитрїа, Милицы, Марїи, Євы, Манды, Аѵрама, Станке, Мѡсеа, Іконїи, Мїхаила, Марїи, Стеранїи, Мїхаила, Ѳѡмы, Марды, Єлісаветы, Кѵрїлла, Вꙋѧны, Алеѯїи, Лацка, Радивоѧ, Димитрїа, Марїи, Петра, Аѵгерїа, Панагїѡта, Петра, Лаꙁарѧ, Дїмы, Сꙋлты, Аѳанацка, Нїколаа, Милицы, Ѳеѡд⟨о⟩ра, Петра, Марка, Цвеи, Боѧны, Татїанї, Латинки, Роѯанды, Марїи, Стамꙋла , Марка, Геѡргїа, Раки, Марды, Давида, Радивоѧ, Видака, Мїилїи, Аѵрама, Илїи, Николы, Марка, Деспини, Савы, Сѵмеѡна, Ѳѡмы, Мїхаила, Єлицы, Іѡанки, Боѧны, Маѳеа, Андреа, Стефана, Димитрїа, Милоша, Стоѧна, Сарри, Анны, Ангелїи, Марїи, Николы, Геѡргїа, Івана, Стоици, Апостола, Милꙋтина, Іконїи, Паꙋны, Єѵфронїи, Николаа, Петра, Радꙋсина, Ꙗни, Драгꙋтина, Паѵла, Лауша, Ненада, Ангелїи, Новака, Кати, Геѡргїа, Марди, Петра, Марїи, Марди, Геѡргїа, Цвети, Павла, Ѳеѡд⟨ѡ⟩ра, Паѵла, Андреа, Іѡанна, Димитрїа, Єфрема, Ꙗнка, Марди, Ѳеѡд⟨ѡ⟩ра, Викентїа, Петра, Іѡанна, Марїи, Иѡсифа, Єлы, Марїи, Вꙋкадина, Милисава, Полеѯїи, Аранита, Грацїи, Саввы, Іконїи, Іѡанна, Саввы, Миладина, Стоѧна, Димитрїа, Николаа, Любицы, Выды, Павла, Анны, Ненада, Дамїана, Панагїѡта, Дїмїтрїа, Неды, Сллваꙋѧ, Райка, Кѵрїлла, Николы, Гины, Дмитри, Милована, Весели, Манꙋила, Варсавїи, Димки, Стамꙋла, Іѡанна, Маѳеа, Ꙗнка, Геѡргїа, Згꙋрїи, Марїи Анны, Невени, Младена.

Записи

Л. П: Симеѡни, Ѳимотїа, Геѡргїа.

Л. 46, брзописна белешка о уписивању прилога: Писа Анѣелїа изменe (?) аршуна буꙁа. Себи писа Стоѧна пешкир; Аници, Ѧкши, Іованка пешкиръ, Іѡвана, Ћꙋрица, Михаил, Моисе, Стефана, Василіи, Пери, Марии . . .

11. ГР 11 ТЕФТЕР МАНАСТИРА ГРАБОВЦА, 1747—1751. године

Папир, л. 87, 170×110 мм, без података.

Писар, место и време настанка

Записивано у манастиру Грабовцу. Време настанка одређено према хронолошким границама саме грађе. Писар је непознат.

Водени знаци нису копирани, јер рукопис за време нашег боравка није био на месту.

Повез и орнаментика

Повез је картонски.
Орнаментике нема.

Писмо и језик

Писмо је искварено брзописно, неугледно и тешко читљиво, са тенденцијама ка курзиву, различит број редова на страници. Брзописна су слова: в квадратно, ꙋ једнопотезно, ж као гужвица, т једнострано, једнопотезно, ћ се употребљава за означавање гласова ћ и ђ, ѧ за означавање секвенце *је*. Ретко се среће ъ и то на крају речи. У антропонимима запажена је употреба грчких слова ѱ и ѯ. Нема ѣ, а ы је врло ретко.

Језик је српски, народни (на једном листу рускословенски). (Село Нана, Ѡ с⟨ве⟩томъ Николи писа Стефанъ свечаръ 2 ѡ⟨смине⟩ ꙁоби оцꙋ Стефанꙋ, Ѳеодорꙋ, Аници, Анастасїи. Писа Кꙋꙁманъ 10 ѡ⟨смина⟩ ѳчма синꙋ Давидꙋ, Стоѧнꙋ. Писа Ѳеодоръ Благоевичъ . . . нов ⟨ца⟩? Латинци. Писа Сꙋбота 3 ѡ⟨смине⟩ жит⟨а⟩ Вꙋченꙋ, Пави, Стоинꙋ, Марици, Страини, Лаꙁарꙋ, Єросими, Єфтими. Писа . . . 2 ѡс⟨мине⟩ѳчма Іѡанꙋ, Марици, Василиї, Веселинꙋ. Писа Паꙋла 1 ѡс⟨минꙋ⟩ жита. Писа Марко Веселиновъ 2 литꙋргїе Веселинꙋ, Милици. Писа Ѣꙋраћъ Миличинъ 2 (ѡсмине) жита Ілїи, Лꙋки Радованꙋ, Вꙋченꙋ, Крсти, Сави, Іѡанꙋ, Петрꙋ, Насти, Вꙋкадинꙋ, Стои, Стоѧнꙋ 2' итд.)

Садржај

Књига уписа прилога по местима и годинама у новцу и натури за читање литургија на одређене празнике за своје мртве и себе, нпр. Лета 1747 ѡ с⟨ве⟩томъ Георгїю писа Стоичъ і (10) ѡ⟨смина⟩ кꙋкꙋрꙋꙁа. Садржи важне податке за економску историју манастира Грабовца, као и бројне антропониме и топониме.

Л. 10': Село Кишфалꙋга. Писа Крста Радоичин⟨ъ⟩ 12 ѡка вина и 2 ѡсм⟨ине⟩ ꙁоб⟨и⟩ Радоици, Марти, Петрꙋ, Ѣꙋрћи, Паꙋлꙋ, Пантелии. Писа Савица 5 аршина Мишленꙋ (!), Давини, Стоши, Ꙗнкꙋ, Манди. Писа Живка 4 аршина беꙁа, Ѡстою, Ілїи, Марди, Гаврилꙋ, Давидꙋ. Писа Єла марамꙋ Дꙋдїи. Писа Мишко Пешичъ 1 ѡсм⟨инꙋ⟩ ꙁоби итд.

Л. 21: Село Маћарбоѧ. Писа Грꙋица Драгоиловичъ 4 ѡсм⟨ине⟩ жита Радованꙋ, Лꙋки, Зори, Милици, Іѡанꙋ, Вꙋици, Михаилꙋ, Роꙁи, Сави. Писа Марко. Травчичъ 3 ѡсм⟨ине⟩ жита Георгїю, Мили. Писа Милица 3 литꙋргіе итд.

Записа нема.

Напомена: Јуна месеца 1980. године рукопис није био на месту. Опис је урађен према микрофилму — А 1465/94, који се чува у Фототеци Археографског одељења Народне библиотеке Србије.

12. ГР 12 ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, крај XVI века и 1668. година

Папир, л. 586, 146×98 мм; текст различитих димензија, али најчешће 95×60 мм. Има 5 низова кватернионских ознака, те је очигледно да је кодекс у физичком смислу адлигат. Непотпун, без почетка и краја. Стиче се утисак да су свешчице испретуране приликом последњег преповезивања. На основу записа о преповезу ради се најмање о два кодекса који су се нашли заједно последњим повезивањем. Детаљна кодиколошка анализа у Сентандреји није могла бити урађена, а помоћу микрофилма је тешко изводљива и непоуздана. Стање свешчица у низовима је непотпуно обрађено:

I низ: св. 1 (а҃) има 7 листова, недостаје први лист; св. 12 (в҃і) има 7 листова; св. 15 (ѳ҃і) има 6 листова; св. 21 (к҃а) има 2 листа.

II низ: прати и новије означавање у континуитету. Ово накнадно додатно кватернионско означавање није узето у обзир. Праћено је само првобитно означавање: св. 1 (а҃) има 8 листова; св. 2 (в҃) има 7 листова; л. 171, седми у св. је волантан, св. 13 (г҃і) има 6 листова; св. 44 (м҃д) има 7 листова. Остале свешчице имају по 8 листова.

III низ: св. 23 (к҃г) има 1 лист, осми у свешчици, св. 24 (к҃д) има 7 листова, св. 37 (л҃ꙁ) има 1 лист, осми у свешчици.

IV низ: представља најновије кватернионско означавање свешчица у њиховом општем континуитету у заједничкој целини; св. 74 (о҃д) има 5 листова; св. 77 (о҃ꙁ) има 5 листова. Осамнаест листова (од л. 540 до 557) нема кватернионских ознака.

V низ: св. 41 (м҃а) има 4 листа, св. 21 (к҃а) има 6 листова, св. 23 (к҃г) има 7 листова + 1 л. означен као 585, св. 24 (к҃д) има 3 листа.

Писар, место и време настанка

Према палеографско-ортографским и филигранолошким подацима већи део рукописа настао је крајем

XVI века, док се други мањи део може датирати крајем шесте деценије XVII века. Подаци из два записа на л. 558 и л. 560' дају terminus post quem non, тј. ограничавају годинама преповезивања време после кога рукописи (сада у конволуту) нису могли бити написани. Неке дијалекатске особине западног српско-хрватског језичког подручја, као и топоними и хидроними упућују на северну Босну и Далматинску Загору (околина Дрниша). Све то потврђује да се ради о најмање два рукописа повезана заједно.

Водени знаци: У рукопису има више хартија из различитог времена. Прва хартија (л. 1—539) је с краја XVI века са воденим знацима: 1) котва у кругу са звездом и контрамарком C—C, врло сл. Мошин 1713 око 1580. год. и 1718 из 1596; 2) исти знак са контрамарком A—C, сл. Мошин 1618 из 1597; 3) котва у кругу са тролистом и иницијалом XX испод знака, сл. Мошин 2252 око 1585: 4) котва у кругу са угластим тролистом, сл. Мошин 2311 из 1590/1600. Друга хартија (л. 540—561) је из времена преповезивања рукописа око 1668; 5) круна са звездом и полумесецом и контрамарком S—S у комбинацији са три полумесеца; круна са контрамарком S—S врло сл. УНБ 6 из 1667, а три полумесеца са истом контрамарком врло сл. Морача 3 из 1668 (сл. 103). На трећој хартији (л. 526—586) водени знак се није видео, по структури одговара више првој хартији.

Повез и орнаментика

Дашчице (150×80 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском и остацима металних копчи. Ивице су закошене према резу. Хрбат има два ребра. Према запису на л. 560' псалтир је повезао јеромонах Исаија у подкриљу Љубића планине, на реци Укрини 1695. године. Како је књига адлигат, не можемо тачно одредити да ли је у питању садашњи повез или повез дела књиге који је ушао у адлигат. Сачувана је бело - плава капитална врпца, сада избледела.

Орнаментика свих писарских целина се састоји само из иницијала. Код првог писара (л. 1—157') заступљени су црвени ситни геометријски иницијали високи до 2 реда. Други писарски сегмент (л. 158—227; 377—401, 519—538', 540—586) украшен је обојеним иницијалима геометријско-биљног стила. Боје су: зелена, жута и тиркиз. Најраспрострањенији украси су пупољци на гранчицама које излазе из базе слова и спуштају се по маргини поред ивице текста. Овакви иницијали захватају 6—7 редова. Неки од њих имају пупољке и у спољним горњим угловима слова. У трећој писарској целини иницијали су исти као и у претходном делу. Четврти, пети и шести писар исписали су кратке уметке и без украса су. Заглавља су исписана црвеним мастилом, текст црним и мрким.

Писмо и језик

Рукопис је писало више руку. Издвојене су 3 веће писарске целине, чије су палеографске особине доста сличне, и 3 мања сегмента која нећемо описивати. Први писар исписао је листове: 1—111', 112'—156 и 157', 377—401. Другом писару припадају листови: 158—227', 519—538', 540—586'. Трећи писар исписао је листове: 228—343', 345—376', 402—516', 539—539'. Четврти писар исписао је листове 344—344'; пети: 516'—517 и шести: 517—518. Писмо шестог писара подсећа на народно писмо западног типа. Језик свих писара је српскословенски.

Писмо првог писара је леп средњи полуустав уједначеног, сигурног потеза и стабилне морфологије слова по 17 редова на сраници. Ретке су графијске варијанте слова и оне су узете из брзописа. Такво је високо ѣ са равном или таласастом пречком и високо т; ѣ је иначе са ниским стаблом и пречком на горњој линији, незнатно спуштеним преломљеним левим краком пречке и десним у облику тачке. Т је троного у реду, а у комбинацији ѡт једноного, са таласастом или благо повијеном пречком. Иницијално в је увек бубрежасто (срцолико) у комбинацији са ъ. Заступљене су традиционалне лигатуре: тв, тр, ти и сл. Дебело јер (ъ) има нешто више стабло. Ж је најчешће тропотезно са сечицом која пролази кроз тачку пресека. Среће се и четворопотезно асиметрично ж. Ѡ је увек дубока. Широко ѳ је увек у иницијалном положају. Интересантне су надредне комбинације слова (нпр. д ї као д са две тачке изнад десног дела продужене основе слова и сл.). Титла је развучена, таласаста и полукружна.

Језик преписа је српскословенски. Запажено је обележавање вокала а и є танким јером. Правопис је ресавски двојеров, недоследан. У финалној позицији увек је ь, а у предлозима и префиксима ъ и ь. На месту јерова среће се и пајерак. Слоготворно р и л означавају се са рь и ль, ређе са ръ и лъ. Група *ја* на почетку речи и иза палатала се пише са ꙗ. Група *је* се на почетку речи бележи са ѥ и са широким ѳ, а иза палатала је увек ѥ. Иза вокала јотација се у највећем броју случајева не назначава. Ѣ се чува на етимилошком месту, али се и замењује са ѳ. За означавање вокала и употребљавају се: ы, и, ї, као и њихове међусобне комбинације. Раширена је употреба ѡ у свим позицијама. Заступљени су сви стари акценти, али није акцентована свака реч. Интерпункцијски знаци су: тачка и зарез за означавање реченичких сегмената, али без уређеног система и две тачке са таласастом цртицом за означавање већих текстуалних целина. (Съхранꙗє стлъпь, м⟨о⟩лєщєѥ, житїє, имѣє 1; вышныих стльпь, съвесѣдникь 1'; вѣнць 2; с⟨ве⟩тыих 29'; быс⟨ть⟩вь сьмрьти 30; слъзь 31; ѳзыкы, ѡлимвы, ѡзараємыи 37'; процвьль, своа, добродѣтелы, поустины 66'; крьвми, вѣнчаваємїи, къ тихомоу 67; изволѥнїємь, змїа, стрьмлѥнїа 79'; просвьтѣв се 80; вѣрѣ 104'; имѣє, въистинꙋ, съвьселникь, поклонѥнїє 105; въизьпивша 132 и др.)

Писмо другог писара је веома блиско писму првог писара, али је нешто ситније и растреситије, по 15 редова на страници. Х је тропотезно, тј. лева коса написана је из два потеза, ѡ је плитка, само у комбинацији ѡт је дубока. Запажена је употреба двојног о. Титла је таласаста, збијена, ређе полукружна, више повијена улево. Правопис је ресавски двојеров. Танко јер је увек на крају речи, а дебело јер у предлозима и префиксима. Пајерак је ретко у употреби, али се употребљава и за испуштен самогласник. Уз вокално р и л увек је танко јер. Јотовано є у иницијалном положају означава се широким ѳ Иза вокала нема наглашавања јотације, док се иза палатала бележи. За означавање вокала и употребљавају се слова: ы, и, ї, како је иначе, уобичајено за то време. Ѣ и є се мешају. Заступљени су сви акценти, али је најчешћа оксија. Интерпункција је уобичајена, и састоји

се из тачке, зареза и двотачке са стилизованом цртицом. Прва два знака су са неиздиференцираном функцијом и односе се на делове реченице, а последњи означава крај већих пасуса. (Съвѣть нечьстивых, въ законѣ, его, поучит, сажден'ное, воодь, плоодь 158; льстива, дрьжава, моа, въ гороу, вънидоу, къ олтароу, прискрьбна 197' прьвые, езыкы мыш'ца, твоа, врагы, сп⟨а⟩сенїе, ѡроужїем, просвѣщенїе ных 198 итд.).

Треће писмо је збијеније, искошено на десну страну, по 17 редова на страници. Већина слова је стабилне морфологије, изузев слова з које има неколико варијанти (од облика са различито повијеним репићем до различитих змијоликих). Поред троногог т среће се високо једноного, једнострано, тј. са левом повијеном пречком. У комбинацији ѡт т је у облику отворене положене осмице и плитко троного. Дебело јер има изразито издужену и непреломљену пречку која покрива у потпуности претходно слово што ствара одређену ликовну комбинацију, нарочито у иницијалном положају, када је у питању срцолико (бубрежасто) в; ѣ има леву преломљену пречку нешто дужу, док је десна пречка са атрофираним преломом у виду тачке. У надредној позицији је у виду стилизованог крста. Ређе се јавља и високо ѣ. О је обло и троугласто; ѡ је висока, ређе плитка; ж је тропотезно симетрично. На крају реда јавља се надредно стилизовано го (у речима ого, того и сл.) у виду пљоснатог в са репићем у средини. Правопис је ресавски двојеров. На крају речи је увек танко јер. У предлозима и префиксима је дебело јер. Вокално р и л пишу се: рь, ль. Уместо јерова среће се пајерак. Обележавање јотованих вокала је примећено само иза л и и. Ѣ и е се мешају. Вокал и обележава се словима: ы, ї, као и са їи. Заступљени су сви акценти, али нису акцентоване све речи. Најзаступљенија је оксија. Од интерпункцијских знакова најчешће је употребљена тачка (мало увећана). Зарез се ретко среће. Оба ова знака деле реченицу на сегменте. За крај пасуса употребљене су две тачке са украсном цртицом. (Въ т'мѣ, на земли, его, избавлєнїе, в'вѣкы, сил'но въ домоу егоу (!) 294'; правїимь, праведн'нь, дае оубогымь, правъда, милѹе, своа, врагы, зубы 295; спасенїе, непорочнїи, ѡправданїа, въ нєгда 300'; съ Голїадомь 335'; добраа, великаа, идолы 336; землє 343' итд.).

Садржај

Према текстовима које садржи, рукопис је Псалтир са последовањем чији су делови испретурани приликом преповезивања. (О преповезивању упореди записе). Почиње месецословом тропара и кондака према црквеном календару од 1. септембра до 31. августа. Недостаје почетак. Има словенске светитеље: 14. окт. — св. Петка; 19. окт. — Јован Рилски; 21. окт. — Пренос моштију Илариона Мегленског; 28. окт. — Арсеније архиепископ српски; 11. нов. — Стефан Дечански; 14. јан. — Сава први архиепископ српски; 13. феб. — Симеон српски, нови мироточац; 14. феб. — Кирил филозоф, учитељ словенски; 15. јун. — великомученик Лазар; 26. јул. — Пренос моштију св. Петке; 15. авг. — Јоаким Сарандапорски. Затим долази последовање великог поста, Псалтир по катизмама са девет Мојсијевих песама; стихири непорочни гласа е҃ у суботу и недељу; тропари и догмати васкрсни гласа а҃; пенија тројичина великопосна; тропари, кондаци и светилне за седмични циклус; богородичин за свих осам гласова; блажени, апостоли и јеванђеља за седмични циклус; молитве за добар сан Исусу Христу, Богородици, своме анђелу, св. Тројици, Молитва св. Антиоха за свако вече; Молитва Пајсија Пустињака за сваки дан; Молитва Петра Чрноризца прес. Богородици; Молитва Григорија Двојеслова, Канон молабни своме анђелу; канони молабни и покајни претечи и крститељу Јовану, пресв. Богородици и др.; стихире Исусу Христу и Богородици; междучасија, павечерница; прокимени дневни по данима седмице (исписани само наслови); Служба акатисту пресв. Богородице; Служба освећењу воде; Канон васкрсни Јована Дамаскина и др.

Л. 1: . . . ю ѡбластїю положивыи . . . ви вѣнць лѣтоу бл⟨а⟩гости . . .

Л. 22'—23: 14. окт. — С⟨ве⟩тых м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩никь Назарїа, Гервасїа, Протасїа и Келсїа и пр⟨е⟩подобные мат⟨е⟩ре наше Петкы. Троп⟨арь⟩ м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩никѡм. М⟨ѹ⟩ч⟨е⟩ници твои Г⟨оспод⟩и . . . и пр⟨е⟩подобнѣи. Въ тебе м⟨а⟩ти извѣстно... сек⟨темврїи⟩ а҃ї. Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнѣи. Глас⟨ь⟩ г҃. Под⟨обьнь⟩ Д⟨ѣ⟩ва д⟨ь⟩н⟨ь⟩с⟨ь⟩. С⟨ве⟩тоую въси застоупницоу соущоую въ бѣдах бл⟨а⟩гочстно въспоемь Петкоу с⟨ве⟩тоую . . .

Л. 24—24': 19. окт. — С⟨ве⟩т⟨а⟩го пророк⟨о⟩ка Іѡилꙗ и с⟨ве⟩т⟨а⟩го м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩ника Оуара и пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго ѡ⟨тъ⟩ца нашего Іѡанна Рилскаго. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ а҃. Покаанїю ѡснованїе прописанїе оумилєнїа . . .

Л. 25—25': 21. окт.—Пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Иларїона Великаго и прѣнесенїе мощемь с⟨ве⟩т⟨а⟩го Иларїѡна еп⟨и⟩ск⟨о⟩па мегленскаго. Троп⟨а⟩рь пр⟨е⟩подобномѹ. Сльзами твоих . . . сек (темврїе⟩ г҃ Иларїѡнѹ Мегленскомѹ. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ г҃. Чюдо ꙗви се извѣщенїа дѣлы въсїа добродѣтели . . .

Л. 29'—30: 28. окт. — С⟨ве⟩тыих м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩никь Терентїа и Неѡнили и пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго Стефана творца и Саваита. Вь тьжде д⟨ь⟩нь иже въ с⟨ве⟩тыих о⟨ть⟩ца нашего Арсенїа архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па срьбскаго. Троп⟨а⟩рь глас⟨ь⟩ д҃. Б⟨ож⟩е ѡт⟨ь⟩ць наших твореи пр⟨и⟩сно сь нами по твоемоу съмотренїю не ѡстави м⟨и⟩л⟨о⟩сть твою ѡт нас⟨ь⟩нь м⟨о⟩л⟨и⟩твами ихь въ сьмиренїи ѡкрьми животь нашь. Дрѹг⟨ь⟩ троп⟨а⟩рь Арсенїю. Глас⟨ь⟩ и҃. М⟨и⟩л⟨о⟩сти наставниче и бл⟨а⟩гооутробїа скровище . . .

Л. 37'—38: 11. нов.— С⟨ве⟩тыих м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩никь Мины, Виктора и Викентїа и прѣпод⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Ѳеѡд⟨о⟩ра Стѹдита. Въ тьжд⟨е⟩ д⟨ь⟩нь паметь с⟨ве⟩т⟨а⟩го и славнаго великом⟨ѹ⟩ч⟨е⟩ника иже вь ц⟨а⟩рех Стефана иже въ Дечахь (!) Троп⟨арь⟩ м⟨ѹ⟩ч⟨е⟩никѡм. М⟨ѹ⟩ч⟨е⟩ници твои Г⟨оспод⟩и . . . и пр⟨е⟩под⟨о⟩бномѹ троп⟨арь. Православїю наста⟨вниче⟩. Ѡк⟨томврїе⟩ в҃ї и с⟨ве⟩т⟨о⟩моѹ Стефанѹ. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ д҃. Ц⟨а⟩рство е҆же на земли добрѣ ѡкрьмлꙗе страд⟨а⟩лче . . .

Л. 66'—67: 14. јан.— Пр⟨е⟩под⟨о⟩бных ѡт⟨ь⟩ць наших иже въ Синаи и Раидѹ избїеных. Въ тьжде д⟨ь⟩нь иже вь с⟨ве⟩тых ѡ⟨ть⟩ца нашего Савы прьваго архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па срьбскаго. Трроп⟨арь⟩ с⟨ве⟩тымь ѡ⟨ть⟩цемь. Б⟨ож⟩е ѡт⟨ь⟩ць наших. Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ глас⟨ь⟩ в҃. Ѡт мирскые мльвы избѣгосте и къ тихомоу оустроенїю прѣидосте . . . Троп⟨арь⟩ с⟨ве⟩т⟨о⟩моѹ Савѣ. Глас⟨ь⟩ г҃. Поути въводещаго въ жизнь . . .

Л. 80: 13. феб.— Вътьжд⟨е⟩ д⟨ь⟩нь паметь пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаг⟨о⟩ ѡ⟨ть⟩ца нашего Сѵмеѡна срьбскаго новаго мѵроточца. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ г҃. Б⟨о⟩ж⟨ь⟩ствною бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨е⟩тїю просвьтѣв се... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ глас⟨ь⟩ в҃. Вышних агг⟨е⟩льское на земли възлюбивь житїе миродрьжанїа...

Л. 80'—81: 14. феб.— Пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Авѯентїа и с⟨ве⟩т⟨а⟩го Кѵрила филос⟨о⟩фа и оучителꙗ словенскаго. Троп⟨арь⟩ с⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ Авѯентїю поустинижител⟨ю⟩ сек⟨темврїе⟩ к҃д҃, Дрꙋг⟨ы⟩ троп⟨арь⟩ с⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ Кѵрилꙋ глас⟨ь⟩ д҃. Ѿт пелень прильжно прѣмоудрость... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ с⟨ве⟩томоу Авѯентїю глас⟨ь⟩ в҃. Насладив се б⟨о⟩гомоудре въздрьжанїа... С⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ Кѵрилꙋ ко⟨н⟩д⟨акь⟩ глас⟨ь⟩ в҃. Тврьдыимь оумомь и б⟨о⟩годьхновеннымь оученїемь...

Л. 104'—105 14. јуни (!) С⟨ве⟩т⟨а⟩го прор⟨о⟩ка Ѥлисеа и с⟨ве⟩т⟨а⟩го Меѳѡдїа патрїарха Константинꙗ град⟨а⟩ Троп⟨арь⟩ прор⟨о⟩кꙋ. Иже въ пльти агг⟨е⟩ль іюлїа к҃. Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ прор⟨о⟩коу глас⟨ь⟩ в҃. Прор⟨о⟩кь б⟨о⟩жїи показа се... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ с⟨ве⟩томоу Меѳодїю глас⟨ь⟩ в҃. На земли подвиза се ꙗко бе спльтнь...

Л. 105—106: 15. јуни.— С⟨ве⟩т⟨а⟩го прор⟨о⟩ка Амоса ѡ⟨ть⟩ца Ісаїе прор⟨о⟩ка. Въ тьжде д⟨ь⟩нь с⟨ве⟩т⟨а⟩го великом⟨ꙋ⟩ч⟩⟨еника кнеза Лазара троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ г҃. Красотꙋ въжделѣвь славы б⟨о⟩жїе... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ глас⟨ь⟩ и҃. Възбранои възбраника бл⟨а⟩гоч⟨ь⟩стїа въсеизредна...

Л. 120: 26. јули.— С⟨ве⟩т⟨а⟩го с⟨ве⟩щенном⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ника Ѥрмолаа и иже съ нимь Ѥрмїа і Ѥрмократа. Алїлуїа г҃. Въ тьжде д⟨ь⟩нь прѣнесенїе мощем пр⟨е⟩под⟨о⟩бные м⟨а⟩тере наше Петкы. Сл⟨о⟩ужба въса пис⟨а⟩на ѡк⟨томврїа⟩ д҃і.

Л. 126—126': 16. авг.— С⟨ве⟩т⟨а⟩го м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ника Дїѡмидїа. Въ тьжде д⟨ь⟩нь иже ѡт Ѥдеса въ Константинь град прѣнесенїѥ нероукотвореннаго ѡбраза Г⟨оспод⟩а нашего І⟨с⟩ѵ⟨са⟩ Х⟨рист⟩а иже ѳс⟨ть⟩ с⟨ве⟩тыи оубрꙋс⟨ь⟩ и пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Іѡакѵма Сарандапор'скаго иже въ горѣ Ѡсоговсцѣ и постившаго се. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ в҃. Прѣч⟨ь⟩стомоу ти ѡбразоу покланꙗемь се... им⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩никꙋ троп⟨арь⟩. М⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩никь твои Г⟨оспод⟩и сек⟨темврїе⟩ в҃, и пр⟨е⟩под⟨о⟩бномꙋ Іѡакѵмоу троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ в҃. Житїе саоустрои⟨лъ⟩ въ своем си богатьствѣ... Ко⟨и⟩д⟨акь⟩ прѣпод⟨о⟩бномоу глас⟨ь⟩ в҃. Въ м⟨о⟩лбах неоусыпае пр⟨е⟩под⟨о⟩бне. Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩никꙋ глас⟨ь⟩ в҃. Истинныи и непобѣдимыи стр⟨а⟩стотрьпць...

Л. 132: Послѣдованїе събранїа с⟨ве⟩т⟨а⟩го и великаго поста. Въ нед⟨е⟩лю въ нюже чтет се с⟨ве⟩щенное ѳѵ⟨г⟩г⟨е⟩лїе ꙗже ѡт митари и фарисеи. Троп⟨арь⟩ вьскр⟨ь⟩с⟨ь⟩нь. К⟨он⟩д⟨акь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ в҃. Митара иногда щедре ѡправдаль ѳси...

Л. 158: Д⟨а⟩в⟨и⟩да пророка и ц⟨а⟩ра пѣс⟨ьнь⟩. Каѳ⟨изма⟩ а҃. Ѱ⟨а⟩лѡм а҃ ненадписань ѡт Ѥѵреи. Бл⟨а⟩жень моужь иже не иде на съвѣть нечьстивых...

Л. 336: Пѣс⟨ь⟩н⟨ь⟩ Моѵсеѡва въ исхѡдѣ з҃. Поимь Г⟨осподо⟩ви славно бѡ прослави се конюꙗ и въсадника въврьже въ море...

Л. 354: Въ соуб⟨отоу⟩ ст⟨и⟩х⟨и⟩ры по непорочнахъ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ е҃. С⟨ве⟩т⟨ы⟩хь ликь ѡбрѣте источникь...

Л. 355': Въ нед⟨е⟩лю по непо⟨ро⟩чнах гл⟨а⟩с⟨ь⟩ е҃. Троп⟨арь⟩ Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩в⟨е⟩нь... агг⟨е⟩лъскыи събѡрь оудиви се...

Л. 357: Тропары въскрѣсны глас⟨ь⟩ а҃. Камени знаменанꙋ ѡт Іоудеи...

Л. 362: Догмати въскр⟨ь⟩сны. Глас⟨ь⟩ а҃. Въсемир'ноую славꙋ ѡт ч⟨е⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩къ прозѣв'шꙋю...

Л. 365: Пенїа троична иже поемъ въ великыи пость. Глась а҃. Пльтьскыми ѡбразованїи...

Л. 368—368': Троп⟨а⟩ри и кѡ⟨н⟩д⟨а⟩ки и свѣт⟨и⟩лне чрес⟨ь⟩ всꙋ нед⟨е⟩лю. Въ понед⟨елникь⟩ троп⟨арь⟩ агг⟨е⟩лѡм глас⟨ь⟩ д҃. ⟨Не⟩б⟨е⟩сных воиньствь архістратизи.

Л. 374: Б⟨о⟩городї⟨⟨ч⟩ны ѡсмимь гласѡмъ пѣваеми на Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь съ тропаремъ с⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ. Троп⟨арь⟩ с⟨ве⟩томꙋ в҃-ш. Слава и н⟨ы⟩иꙗ. Бо⟨городїчны⟩ глась а҃. Чюдо чюдесемь ѡбрадованнан...

Л. 378': Вь понед⟨е⟩лник⟨ь⟩ бл⟨а⟩женїи, ап⟨о⟩с⟨то⟩лы і ѳѵ⟨г⟩гелїа д⟨ь⟩невна глас⟨ь⟩ а҃. Снѣди ради изведе из раꙗ врагь Адама...

Л. 397: М⟨о⟩л⟨и⟩твы ѡт съблазна вражїа ѳгда съмоущень ѳси въ снѣ. Под⟨о⟩баеть сице пѣти. Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨се⟩ Х⟨рист⟩е Б⟨ож⟩е наш помилꙋи нас⟨ь⟩...

Л. 400: М⟨о⟩л⟨итва⟩ в҃. Мнѡгом⟨и⟩л⟨о⟩стиве и бесьмрьтне...

Л. 400': М⟨о⟩л⟨итва⟩ г҃. Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨се⟩ Х⟨рист⟩е Б⟨ож⟩е наш⟨ь⟩ ѳдиночедыи с⟨ы⟩не...

Л. 401': Сїа М⟨о⟩л⟨и⟩тва ѡт хоулнаго бѣса. Да възвратит се болѣзнь твоа на главꙋ твою...

Л. 402': Ѥгда хощеши вьзлѣщи спати сице подобеть покланꙗти се прѣс⟨ве⟩тѣи Троици. Покланꙗем се тебѣ прѣс⟨ве⟩таа Троице...

Л. 406'—407: М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨ве⟩т⟨а⟩го Антїѡха на кьждовеч⟨е⟩рь м⟨о⟩лꙗше с⟨е⟩. Въседрьжителю слово ѡ⟨ть⟩че е...

Л. 409'—410: М⟨о⟩л⟨и⟩тва пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго о⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Паисїа поустинника ѳже на всакь д⟨ь⟩нь молꙗше с⟨е⟩. Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨се⟩ Х⟨рист⟩е Б⟨ож⟩е нашь бл⟨а⟩гы д⟨ь⟩нь даждь ми...

Л. 411: М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨ве⟩т⟨а⟩го Петра чрьноризца къ прѣс⟨ве⟩тѣи Б⟨огороди⟩ци. Прѣс⟨ве⟩таа вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б⟨огородни⟩це вѣдїи...

Л. 413: М⟨о⟩л⟨и⟩тви с⟨ве⟩т⟨а⟩го Грїгорїа Двоеслова. Г⟨оспод⟩и оуслыши м⟨о⟩л⟨и⟩твоу мою юко азь знаю...

Л. 417': Таж⟨е⟩ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г⟨оспод⟩и бл⟨а⟩годарим те...

Л. 421': Таж⟨е⟩ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Помощнице моемоу сп⟨а⟩сенїю и застꙋпнице...

Л. 425: М⟨о⟩л⟨и⟩тва исповѣданїю къ Г⟨оспод⟩оу І⟨с⟩ѵ⟨соу⟩ Х⟨рист⟩оу. Исповѣдаю тебѣ Г⟨оспод⟩и Б⟨ож⟩ѣ Г⟨оспод⟩и Б⟨ож⟩е мои...

Л. 427: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в҃ томоужде. Ц⟨а⟩роу н⟨е⟩б⟨е⟩сни оутѣшителю...

Л. 429': Канѡн⟨ь⟩ м⟨о⟩л⟨ь⟩бнь къ своемоу агг⟨е⟩лоу глас⟨ь⟩ и҃ пѣс⟨ьнь⟩ а҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Водꙋ прошьд. Неоусипаемааго хранителꙗ д⟨ꙋ⟩ши моеи...

Л. 437': Канѡн⟨ь⟩ пѣваемь мнихѡм по всѣ д⟨ь⟩нїи глас⟨ь⟩ s̃. Ірмѡс⟨ь⟩. Помощник⟨ь⟩ и покровитель быс⟨ть⟩ . . .

Л. 443': Канѡн⟨ь⟩ м⟨о⟩л⟨ь⟩внь ч⟨ь⟩стиомоу пр⟨є⟩д⟨т⟩ечи и кр⟨ь⟩ст⟨итє⟩лю Іѡаннѕ глас⟨ь⟩ а̃. Ірмѡс⟨ь⟩. Ѿтвръзоу ѕста . . . Х⟨ристо⟩вь б⟨о⟩ж⟨ь⟩ственыи пр⟨є⟩дт⟨є⟩че . . .

Л. 452': Канѡн⟨ь⟩ м⟨о⟩л⟨ь⟩внь прѣс⟨вѣ⟩тѣи Б⟨огороди⟩ци. Глас⟨ь⟩ s̃. Пѣс⟨ьнь⟩ а̃. Ірм⟨ѡ⟩с⟨ь⟩ Ельною морскою съкрывшаго дрѣвле . . .

Л. 462: Ѿт⟨и⟩х⟨и⟩ры по въсѣд⟨ь⟩ны къ Г⟨осподѹ⟩ ѹ нашемоу І⟨с⟩ѵ⟨соу⟩ Х⟨рист⟩оу. На Г⟨осподи⟩ възвах. Ѿт⟨и⟩х⟨и⟩ры. Глас⟨ь⟩ s̃. Късѣ ѕпо⟨вахь⟩ . . . Б⟨ож⟩є хотеи сп⟨а⟩сти сѣ всѣм . . .

Л. 463: Ѿт⟨и⟩х⟨и⟩ры прѣс⟨вѣ⟩тѣи Б⟨огоро⟩ди⟨ци⟩. Глас⟨ь⟩ тьж⟨ьдь⟩. Рад⟨(о)ѹи⟩ сѣ нетлѣна . . .

Л. 467: Канѡн⟨ь⟩ покааньнь ѳмоуж⟨є⟩ краегранесїе. Очїю моею Х⟨рист⟩є плачь прiими. Іѡсифь. Глас⟨ь⟩ s̃. Пѣс⟨ьнь⟩ â. Ірм⟨ѡ⟩с⟨ь⟩. Чювьствнїи фарѡн⟨ь⟩ . . .

Л. 475: Канѡн⟨ь⟩ ѡ плачи Б⟨огороди⟩ци. Глас⟨ь⟩ s̃. Пѣс⟨ьнь⟩ а̃. Ірм⟨о⟩с⟨ь⟩. Ѩко по соухоу. Ѻвѣшена ѳгда видѣ . . .

Л. 482: Междоучасїе а̃—го час⟨а⟩. Б⟨ог⟩ъ намь привѣжище и сила . . .

Л. 487—487': Междучасїе ѓ — го час⟨а⟩. Пр⟨и⟩дет⟨є⟩ [поклоним сє] ѓ— ц. Ѱалмь к̃д̃. Евзнесоу те Г⟨осподи⟩ . . .

Л. 493: Междучасїе s̃—го час⟨а⟩. Прид⟨є⟩те пок⟨лоним сє⟩. Ѱал⟨о⟩м⟨ь⟩ н̃ѳ̃. Помилоуи ме Б⟨ож⟩є ѩко...

Л. 495—495': Час⟨ь⟩ д̃. Б⟨ож⟩еи Г⟨осподи⟩ силамь. Таж⟨є⟩ Тр⟨и⟩с⟨вѣ⟩то⟨є⟩ имет⟨анїа⟩ ѓ . . . Иже въ деветы час⟨ь⟩ нас⟨ь⟩ ради . . .

Л. 500': Начело павеч⟨є⟩ рници. Ц⟨а⟩рю н⟨є⟩в⟨є⟩сныи. Тр⟨и⟩с⟨вѣ⟩тое. Г⟨осподи⟩ помѡ⟨о⟩л⟨имь⟩ ѳ̃ї. Пр⟨и⟩д⟨є⟩те поклон⟨им сє⟩ ѓ— ш. Таже Ѱалом⟨ь⟩ д̃ї. Къниегда възвах оуслыша ме Б⟨ог⟩ь . . .

Л. 517': Прокимнїи д⟨ь⟩невьни въ недѣлю вечерь [само исписани наслови по данима седмице].

Л. 519: Слѹжба акадїстѹ прѣс⟨вѣ⟩тие Б⟨огороди⟩це. Съвѣть прѣвѣчнїи ѡткрывает пророковице . . .

Л. 540: Слоужба ѡс⟨вѣ⟩щенїю воды. Попь: Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь нашь⟨ь⟩ . . . ѩже радость ѡт анг⟨ел⟩а прiем . . .

Л. 553: М⟨о⟩л⟨и⟩тва юже гл⟨а⟩г⟨ол⟩ѥть д⟨ѹ⟩ховникь прощемѕ за грѣхы. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь нашь . . . Г⟨осподи⟩ Іс⟨ѵ⟩се Х⟨рист⟨є⟩ Б⟨ож⟩є нашь с⟨ы⟩не и слове Б⟨ог⟩а . . .

Л. 558'—559': Таблице поста (упутства из Типика).

Л. 562': нечитљиво.

Л. 574': Канѡн⟨ь⟩ бьскрсни творение Іѡан⟨а⟩ Дам⟨а⟩скин⟨а⟩ изврань. Глас⟨ь⟩ а̃. Пѣс⟨ь⟩нь а̃. Ірмос⟨ь⟩. Твоя повѣдител⟨ь⟩на . . .

Л. 586': Къ нед⟨є⟩лю веч⟨є⟩рь . . . nejasno . . . Грѣди всестрастнаа д⟨ѹ⟩ша моя.

Записи

Л. 131': Коньць прїетъ м⟨ѣ⟩с⟨є⟩цословїе.

Л. 539': Испод главног текста запис је иструган и прецртан.

Л. 558, брзописне белешке о упису сарандара за манастир Фенек: Живъко село Кѕмъшар (?) Петаръ ѣ козе... ѕ монастиръ Фенекъ. Испод тога полууставом: Понови се сїа книга роукою грешною и оувогою попа Михаила родом же ис поля Петрова ѡт града Дрѣниша изъ села Ѻтавица на рѣцех Чиконли въ лето ѯр̃о̃ѯ̃ (7177), а ѡт рождества Х⟨ристо⟩ва 1668. Затим брзописом: Сказанїемь млогиемь лети и времени когда висть с⟨вѣ⟩ты Гевргїе на Пас⟨х⟩оу и то лето погибе кнезь Лазарь на Косовѕ, м⟨ѣ⟩сеца иоуніа їѣ да⟨н⟩ь, ва лет⟨о⟩ ѕ̃ц̃ (6900 — 1392). И паки висть с⟨вѣ⟩ти Гевргїе на Пас⟨х⟩оу вь лет⟨о⟩ ѯр̃о̃д̃ (7179) ѡт рождьства Х⟨ри⟩с⟨то⟩ва а̃ѯ̃о̃а̃ (1671) г. Писар је грешио у обележавању година.

Л. 560', полууставом: Сїю книгѹ гл⟨а⟩големи ѱалтрь (!) повѣза своією грѣшною роукою їер⟨о⟩монаха Їсаие вь покриліе (!) Љубића планине при рецѣ Оукрине вь лѣто ѯ̃ тисоущно р̃ч̃ѣ̃ (7195) а ѡт рождьства Х⟨ристо⟩ва а̃ч̃ѣ̃ (1695) летъ.

13. ГР 13 ЗБОРНИК ЦРКВЕНИХ ПЕСАМА, седма или осма деценија XVI века

Папир, л. [I]+342; волантни л. 53 и 54, празни л. 330—342; 132×90 мм, текст 105×65 мм. Има укупно 42 кватернионске свешчице сигниране на уобичајен начин. Последња свешчица са неисписаним листовима није обележена и има 7 листова. Приликом преповезивања маргине су више исечене, па је текст делимично оштећен (исечен је први ред текста и десна маргина од л. 1 до 15). Непотпун.

Водени знаци: На листовима 1—183 нису нађени водени знаци. Листови 184—247 (писан смеђим мастилом) и 247' до краја ркп. (писани црним мастилом) имају водени знак — котва у кругу са звездом. Контрамарка уз овај знак није пронађена, па се зато овај део рукописа мора шире датирати између 1565/1580. Слични знаци са нашим су Мошин 1544 из 1565/75. и 1576 из 1582. године.

Писар, место и време настанка

На основу палеографско-ортографских особина, као и филигранолошких података рукопис се може оквирно датирати седмом или осмом деценијом XVI века. Писар и место настанка нису познати.

Повез и орнаментика

Дашчице (142×87 мм) пресвучене мрком кожом која је украшена златотиском. Сачувани су остаци металних копчи. Рубови су искошени према резу. Хрбат има три ребра.

Орнаментика се састоји из једне уске заставице компоноване од преплета (л. 126') и више ситних црвених геометријских иницијала. Преплет у заставици је необојен, а међупростор је обојен црвено. Текст је писан црним и мрким мастилом.

Писмо и језик

Цео рукопис писала је једна рука, али има мањих делова које су писали други писари, као нпр. л. 1 и 1' и 312 и 312'. Писмо главног писара је растресит полуустав усправног дуктуса, по 17—18 редова на страници. Морфологија слова је углавном стабилна. Заступљене су традиционалне лигатуре тѳ, ѳѣ и сл. Ѣ има ниско стабло и пречку на линији са преломљеним левим краком спуштеним до доње линије. У надредној позицији ово слово има облик стилизованог крста. Ретко је високо ѣ са таласастом пречком и ситном петљом. Поред полууставног (и уставног) облика слова в заступљено је и положено брзописно. Слово и има стари и нови облик. тј. има хоризонталну и косу спојницу. Иницијално в је редовно срцоликог, бубрежастог облика. З повија репић испод доње линије на разне начине. Ретко је змијоликог облика. Д има дуже ножице повијене према унутра, нарочито десна. Ѿ је плитка и висока. У комбинацији ѡт је најчешће висока, а надредно т је једнострано и троного. Иницијално к је издуженог облика са ниско спуштеном косом која додирује леву вертикалу на доњој линији. Поред облог о јавља се и троугласто о као и окато (у речи: око, очи и сл.). Т је полууставно троного, и ређе једноного високо, са таласастом пречком. Репертоар надредних слова је устаљен (г, д, л, м, р и сл.). Титла је таласаста и полукружна.

Правопис је ресавски, недоследан. У предлозима и префиксима јављају се оба јера, мада је чешће танко јер. Вокално р и л се пишу са танким јер: рь, ль. У финалној позицији увек је танко јер. На месту јерова среће се и пајерак. Јотовани вокали се недоследно употребљавају. На почетку речи и иза вокала група *je* се исписује са ю и ѥ, док је иза палатала увек ю. Група *ja* се пише на почетку речи и иза палатала са ꙗ, а иза вокала са ꙗ и са а. Примећена је употреба з на неетимолошком месту. Ѣ и ѥ се мешају. За означавање вокала и употребљавају се слова ы, и, ї као и њихове међусобне комбинације.

Језик преписа је српскословенски. Заступљени су сви акценти. Нису акцентоване све речи. Интерпункцијски систем је уобичајен. Тачком и зарезом писар раздваја реченичке делове без утврђеног правила, а двема тачкама са украсним таласастим цртицама завршава веће делове текста — сегменте. (Ѭсть, въса, ѡб'новлѧет се 6'; въспѣти, им'же 7; весьмр'ьт'номѕ 17; въспоѥмь, въ вѣкы 22'; гльвокꙋю, единомѕ 23; пѣнїе, вѣщанїемь 30; ѳзыки, оуловльше 37; вѣи'ць, въсхыти 38; мир'скые, мльви 66'; въ жизнь, първопрѣстол'никь выль 67; звѣремь, прославлень 79'; плъти, въздржанїа 81; вѣрѣ, прїемь, Мєдодїе 102'; исцѣленїе 114'; въ славѣ, съгрѣшенїемь, праздноѥмь, сыхь, съ ными 115; твоего, праздноѥть, чтет' се, еси 126'; щедрыи, вѣзмер'наа, твоѥ 127; твоа, сьшьдїи, ѳзыки, въ єдин'ство 139'; гльвоце, въселен'на, приносит'ти 140; съхраняюще, весплът'нымь 147; ѡт съмрьти, вѣликь 149' итд.).

Писмо, језик и правопис споредних писара нису описивани.

Садржај

Месецослов тропара и кондака према црквеном календару, затим за посни и цветни циклус, тропари васкрсни, богородични и ипакоји; тропари богородични и кондаци за седмични циклус; богородични по гласовима (а̑ — и̑); Служба акатисту Крститељу Јовану; Канон молабни Исусу Христу; Служба акатисту пресвете Богородице; часни параклиси Богородиши; Канон молабни анђелу хранитељу Јована Дамаскина; Канон певајеми Господу по все дни мнихом; Служба Богу нашему Исусу Христу; блажени, апостоли и јеванђеља за седмични циклус; Канон часном крсту; параклиси Богородици и св. Николи и Крститељу Јовану; молитве пред спавање: Троици, Богородици, анђелу, св. Јовану, Исусу Христу; Молитва св. Антиоха за свако вече; Молитва Јована Златоустог свакодневно — дању и ноћу; Молитва преподобног Пајсија Пустињака; Молитва Петра Црнорисца Богородици; Последовање јегда смуштен јеси в сне; Сказаније како чтет се тетраевангел в келији; Канон св. Николи (прекид у 9. песми канона).

Л. 1: Мⷭ҃ сⷶ҃ь сєктємврїе имать дⷭ҃нь а̑ дⷭ҃нь имать часⷭ҃ вї и ночь вї. Ка̑ начело ин'диктоу иже єсть ново лѣто и память пр̑ⷣ҃ подⷭ҃бнаго ѡⷮⷭ҃ца нашего Сѵмєѡн'а Стыльпника иже въ Антиѡхїи...

Л. 22': 4. окт.— Пр̑ⷣ҃ пѡдⷭ҃в'нїѥ мⷭ҃тⷭ҃ре наше Пєткы и сⷭ҃тыих мⷭ҃чⷭ҃ник Назар̑їа, Гер̑васїа, Прокопїа и Кел'сїа тр̑оп⟨ар̑ь⟩. Мⷭ҃чⷭ҃ници твои Гⷭ҃оспⷣ҃и, ип р̑ⷣ҃ подⷭ҃бнеи тр̑оп⟨ар̑ь⟩. Къ тѳⷭ҃ мⷭ҃ти изѣстно. Сєптⷭ҃ємвр̑їа⟩ а̑ї. Кѡⷭ҃нⷣ҃ⷣ҃ⷭ҃ка пр̑ⷣ҃ пѡдⷭ҃бнеи глⷭ҃сь ѓ пѡдⷭ҃обьнь⟩ Дⷭ҃ѣва дⷭ҃ьнⷭ҃ⷭ҃ⷭ҃ⷭ҃...

Л. 24': 19. окт.— Сⷭ҃вⷭ҃тⷭ҃го прор̑ⷣ҃ка Іѡилта и сⷭ҃ветаго мⷭ҃чⷭ҃ника Оуарана пр̑ⷣ҃ пѡдⷭ҃в⟨наго⟩ ѡⷮⷭ҃ца нашего Іѡанна Рилⷭ҃скаго тр̑оп⟨ар̑ь⟩ глⷭ҃сь а̑. Покаанїю ѡснованїе прописанїе... Кѡⷭ҃нⷣ҃ⷣ҃ка гⷭ҃сь ѕ̑ рⷴкописн'н. Блⷭ҃г⟨о⟩дⷭ҃тїю Бⷭ҃жїею ѡбогати..

Л. 25'—26': 21. окт. — Пр̑ⷣ҃пѡдⷭ҃бнаго ѡⷮⷭ҃ца нашего Иларїѡна Єѣликаг⟨о⟩ и прѣнесенїе мѡщем⟨ъ⟩ сⷭ҃вⷭ҃тⷭ҃го Иларїѡна єпископа Мегленскаг⟨о⟩ тр̑оп⟨ар̑ь⟩ пр̑ⷣ҃ пѡдⷭ҃бномѕ. Сльзами твоих истѡчⷭ҃ник⟩... Сєкⷭ҃тємвр̑їе ѓ Иларїѡнѕ Мегленском тр̑оп⟨ар̑ь⟩ глⷭ҃сь ѓ. Чюдо ꙗви се изѣщенїа... Др̑ѕг⟨ь⟩ конⷭ҃дⷭ҃акь⟩ Иларїѡнѕ Мегленскомѕ глⷭ҃сь ѓ. Ꙗко свѣтоносна ꙗви сⷭ҃⟨е⟩...

Л. 29'—30: 28. окт.— Къ тьжде дⷭ҃нь иже въ сⷭ҃вⷭ҃тыих ѡⷮⷭ҃ца нашего Ар̑'сенїа ар̑'хїеп⟨и⟩скⷭ҃⟨о⟩па сръв'скаго тр̑оп⟨ар̑ь⟩. Бⷭ҃ож⟨е⟩ ѡⷮⷭ҃⟨ь⟩ць наших, и др̑ѕг⟨ь⟩ тропар̑⟨ь⟩ Ар̑сенїю глⷭ҃сь й. Мⷭ҃⟨и⟩лⷭ҃⟨о⟩сти наставниче и блⷭ҃гоутровїа сковище... Кѡⷭ҃нⷣ҃ⷣ҃ка глⷭ҃сь ѕ̑. Къ пищи словесь твоих бⷭ҃⟨о⟩гоносе Арсенїе...

Л. 37'—39: 11. нов.— Къ тьжде дⷭ҃нь памет сⷭ҃вⷭ҃тⷭ҃го слав'наго великомⷭ҃чⷭ҃ника иже въ цⷭ҃⟨а⟩рех Стефанⷭ҃⟨а⟩ иже въ Дечах (!) тр̑оп⟨ар̑ь⟩ мⷭ҃чⷭ҃ником. Мⷭ҃чⷭ҃ници твои Гⷭ҃оспⷣ҃и... и пр̑ⷣ҃ подⷭ҃бномѕ тр̑оп⟨ар̑ь⟩ Православїю наставникⷭ҃⟨ь⟩... Сѯкⷭ҃томвр̑їе ѓї. И сⷭ҃вⷭ҃тⷭ҃омѕ Стефанѕ тр̑оп⟨ар̑ь⟩ глⷭ҃сь д̑. Цⷭ҃⟨а⟩р⟨ь⟩ство еже на земли добрѣ... Др̑ѕг⟨ь⟩ тр̑оп⟨ар̑ь⟩ таж⟨е⟩. Къ трь-

пенїихдобліе . . . Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь м⟨ѕ⟩ч⟨є⟩никѕ гл⟨а⟩сь д̃. Ивиѕе . . . Ѡтъ воин'ства вьсхитителѣн'наго. Ипр⟨є⟩п⟨о⟩д шв' номѕ ко⟨н⟩д⟨акь⟩ гл⟨а⟩сь ѣ пшд⟨овь⟩нь⟩ Кышных. Постничьскоіе и рав'ноап⟨о⟩с⟨то⟩лом житїе твое . . . Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ с⟨в є⟩т⟨о⟩мѕ Стефа'н⟨о⟩у гл⟨а⟩сь д̃ пшд⟨о⟩вьнь. Ѣзнес⟨є⟩ . . . дрѕгаго Кон'стан'тина стежате . . . Дрѕгь ко⟨н⟩д⟨а⟩кь гл⟨а⟩сь ѓ. Ѣь ц⟨а⟩рїих бл⟨а⟩гочьстно пожив⟨є⟩ . . .

Л. 66'—67: 14. јан.— Къ тьжде д⟨ь⟩нь иже вь с⟨в є⟩тых о⟨тъ⟩ца нашего Гави прьваго архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па срьв'скаго троп⟨арь⟩ Г⟨в є⟩тым о⟨тъ⟩цем Б⟨ож⟩е ш⟨тъ⟩ць нашихь. Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ гл⟨а⟩сь ѣ пшд⟨овьнь⟩ Кышных. Ѡт мир'скыіе мльви изѣѣгосте . . . Троп⟨арь⟩ с⟨в є⟩т⟨о⟩мѕ Гаве гл⟨а⟩сь ѓ. Пѕти вьводѣщаго вь жизнь . . . К⟨о⟩н⟨д⟨акь⟩ гл⟨а⟩сь й. Избр'ан'наго шт пелень Хр⟨исто⟩вою.

Л. 80—80': Къ тьжде д⟨ь⟩нь памет пр⟨є⟩пшд⟨ш⟩в'наго о⟨тъ⟩ца нашего Гумешна срьв'скаго новаго мурроточца. Троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь ѓ. Б⟨о⟩ж⟨ь⟩ств'ною бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тїю просвьтив' се . . Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь гл⟨а⟩с⟨ь⟩ ѣ. Агг⟨є⟩льскоіе на ѕемли вьзлювивь житїе . . .

Л. 81'—82: 14. фебр.— Пр⟨є⟩под⟨о⟩бнаго ш⟨тъ⟩ца нашего Аѵѯен'тїа и с⟨в є⟩т⟨а⟩го Кѵрїла Философа и оучителя словенскаго троп⟨арь⟩ светомѕ Аѵѯентїю гл⟨а⟩сь д̃. Пѕстин'ни житель . . Сек⟨темврїе⟩ к̃д̃. Дрѕгь троп⟨арь⟩ с⟨в є⟩томѕ гл⟨а⟩сь д̃. Ѡтлѣнь прилежно прѣмоудршс⟨ть⟩ . . . Г⟨в є⟩т⟨о⟩мѕ Кѵрїлѕ ко⟨н⟩д⟨акь⟩ гл⟨а⟩сь ѣ. Тврьдїе тврьдимь оумом и в⟨о⟩годьхновен'нимь оученїем . . .

Л. 115: 26. јул.— Къ тьжде д⟨ь⟩нь прѣнесенїе мшщем пр⟨є⟩под⟨о⟩бнїе м⟨а⟩т⟨є⟩ре наше Петкы слоужба писана шк⟨томврїе⟩ д̃ї. Г⟨в є⟩т⟨а⟩го вѣликом⟨ѕ⟩ч⟨є⟩ника Пан'телеимона троп⟨а⟩рь гл⟨а⟩сь ѓ. Стр⟨а⟩стотрьпче с⟨в є⟩ти Пантелеимоне . . .

Л. 126': Начело с⟨в є⟩т⟨а⟩го и великаго пос⟨та⟩ нед⟨є⟩лиа вь нюже чтет' се с⟨в є⟩щен'ное ѳѵ⟨г⟩г⟨є⟩лїе иаже ш митари и фарисеи троп⟨а⟩рь вьскр⟨ь⟩снь, ко⟨н⟩д⟨а⟩кь гл⟨а⟩сь ѣ. Мытара иногда щедре шправдаль ѳси . . .

Л. 141—141': Троп⟨арь⟩ въскресны и богородїчніи. Троп⟨арь⟩ вьскр⟨є⟩снь гл⟨а⟩с⟨ь⟩ а̃. Камены ѕнаменанѕ шт Іоудеи . . .

Л. 146': Троп⟨арь⟩ и в⟨о⟩городїчны и ко⟨н⟩д⟨акы⟩ през нед⟨є⟩лю. Ѣь понед⟨елникь⟩ троп⟨арь⟩ агг⟨є⟩лом гл⟨а⟩с⟨ь⟩ д̃. И⟨є⟩в⟨є⟩сных воин'ствь ар'хїстратиз⟨и⟩ . . .

Л. 150: Б⟨о⟩г⟨о⟩родичны шсмим гл⟨а⟩с⟨о⟩м пѣваѥми на Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь сь троп⟨а⟩ри с⟨в є⟩тымь. Троп⟨арь⟩ с⟨в є⟩томѕ ѣ—ш. Слав⟨а⟩ і н⟨ы⟩н⟨ѣ⟩. Б⟨о⟩г⟨о⟩родичны гл⟨а⟩с⟨ь⟩ а̃. Чюдо чюд⟨є⟩семь шврадован'наа.

Л. 155: Слѫж'ва акадїстѕ ч⟨ь⟩стнаго пр⟨є⟩дт⟨є⟩че кр⟨ь⟩ст⟨нте⟩лиа Іш⟨а⟩н⟨а⟩. Канш н⟨ь⟩ ѳмоуж⟨є⟩ краегранесїе сице. Рад⟨о⟩уи се приналшаю ти радости пр⟨є⟩дт⟨є⟩че . . .

Л. 175': Канш н⟨ь⟩ м⟨о⟩л⟨ь⟩бнь кь Г⟨оспод⟩оу нашемоу І⟨сѵс⟩ѵ Х⟨рист⟩ѵ гл⟨а⟩сь ѕ. Ірм⟨о⟩с⟨ь⟩. Слав'ныи вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко мой творче . . .

Л. 184: Къ пе⟨ть⟩кь веч⟨ерь⟩ ѣ нед⟨елѥ⟩ по⟨ста⟩ бываеть слоужба акадїстоу прѣс⟨в є⟩тїе Б⟨огороди⟩це. На Г⟨оспод⟩и вьзвахь. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры гл⟨а⟩сь ѕ. Късе оупова . . . Съвѣть прѣвѣчныи шткриваѥ . . .

Л. 213': Ч⟨ь⟩стны пар⟨а⟩клис⟨и⟩ прѣс⟨в є⟩тѣи вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це наше Б⟨огороди⟩ци. Г⟨в є⟩щен'никь начинаеть: Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь наш⟨ь⟩ . . ., таж⟨є⟩. Трїс⟨ве⟩тое. Прѣс⟨ве⟩таа Троице. О⟨тъ⟩че наш⟨ь⟩. Г⟨оспод⟩и пом⟨и⟩лѵи ѣї. Пр⟨и⟩д⟨є⟩те поклоним' се ѓ—ш., таж⟨є⟩ ѱалшм Г⟨оспод⟩и ѕслиши м⟨о⟩л⟨итвѕ⟩. Потом Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь иави се нам . . . Троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь д̃ . . Къ Б⟨огороди⟩ци прилѣжно . . .

Л. 225: Канш н⟨ь⟩ мол⟨ь⟩бнъ къ своемѕ агг⟨є⟩лоу хранителю и покроватєлю д⟨ѕ⟩ши ителѕ. Творенїе пр⟨є⟩под⟨о⟩бнаго о⟨тъ⟩ца н⟨а⟩шег⟨о⟩ Іѡанна Дамаскына ѳмоуж⟨є⟩ краегранесїе. Агг⟨є⟩ла поюте хранителя моего . . . гл⟨а⟩с⟨ь⟩ й. Пѣ с⟨ь⟩нь⟩ а̃. Їрмш с⟨ь⟩. Кодоу прошьд⟨ь⟩ . . . Неоустаѥмаго хранителя д⟨ѕ⟩ши моеи . . .

Л. 233: Канш н⟨ъ⟩ пѣваемы кь Г⟨оспод⟩ѕ повсѣ д⟨ь⟩ни мнихом гл⟨а⟩с⟨ь⟩ ѕ̃. Пѣ с⟨ь нь⟩ а̃, Ірм⟨о⟩с⟨ь⟩. Помощникь и покровитель быс⟨ть⟩ . . .

Л. 238': Слоужва кь Б⟨ог⟩оу нашемѕ І⟨сѵс⟩ѵ Х⟨рист⟩ѕ. Ст⟨н⟩х⟨и⟩ры гл⟨а⟩сь. ѕ̃. Ксеѕ (!) Іс⟨ѵс⟩е сладкыи . . .

Л. 240: Канш н⟨ъ⟩ гл⟨а⟩сь ѣ. Пѣ с⟨ь нь⟩ а̃, Ірмос⟨ь⟩. Къ глѣбине потопїи древлѥ . . .

Л. 247': Бл⟨а⟩жены і ап⟨о⟩с⟨то⟩ли і ѳѵ⟨г г є⟩лїа прѣз нед⟨є⟩лю. Ѣь понед⟨є⟩л'ник бл⟨а⟩жен'ныи гл⟨а⟩сь а̃. Снѣди ради изѣѣд⟨ѣ⟩ из раа . . .

Л. 264': Канш н⟨ъ⟩ ч⟨ь⟩стномоу кр⟨ь⟩стоу гл⟨а⟩сь д̃, пѣ с⟨ь нь⟩ а̃. Ѡтвръзь . . . Кр⟨ь⟩сте всесил'нѣ . . .

Л. 271: Чъстны параклис⟨и⟩ прѣс⟨в є⟩тѣи вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ци нашеи Б⟨огороди⟩ци и с⟨в є⟩томѕ Николѣ. Начинает с⟨в є⟩щен'ник: Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь наш⟨ь⟩, таж⟨є⟩ Трїс⟨ве⟩тое, таже ѱалшм ѓмѣ Г⟨оспод⟩и ѕслиши м⟨о⟩л⟨и⟩твѕ . . . таж⟨є⟩ Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь иави с⟨є⟩ намъ . . . Троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь д̃. Кь Б⟨огороди⟩ци прилежно притецем грѣшни. Слав⟨а⟩ с⟨в є⟩т⟨т⟩о мѕ Николѣ глас⟨ь⟩ таждє. Правило вѣрѣ и шбраз крот⟨о⟩сти . . .

Л. 281': Чьс⟨ь⟩тны параклис⟨и⟩ с⟨в є⟩томѕ и слав'номѕ прор⟨о⟩кѕ и пр⟨є⟩дт⟨є⟩чи и кр⟨ь⟩ст⟨и⟩телю Іѡаннѕ. Починает с⟨вє⟩щенник⟨ь⟩: Бл⟨а⟩го⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь нашь, таж⟨є⟩ Трїс⟨ве⟩тое . . . Г⟨оспод⟩и пом⟨и⟩лѵи ѣ. Сл⟨а⟩ва і н⟨ы⟩и⟨ѣ⟩. Прiидет⟨є⟩ поклоним се ѓ—ш, таж⟨є⟩ ѱалшм Г⟨оспод⟩и оуслиши м⟨о⟩л⟨итвѕ⟩, потом Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь иави се намь. Троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ ѣ. Паметь праведникѕ сь похвалами . . .

Л. 294: Єгда хощеши вьзлещи спати сице подобаеть покланѣати се прѣс⟨в є⟩тѣи Троиц⟨и⟩. Покланѣаѥм' се тебѣ прѣсв⟨є⟩та Троице . . .

Л. 297: Мо⟨л⟨итва⟩ ѳгда хощеши спати. Ѣьздевь рѧце своиго рѣ. Бл⟨а⟩д⟨ы⟩ко много м⟨и⟩л⟨о⟩стиве, Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨сє⟩ Х⟨рист⟩е . . .

Л. 298': Мо⟨л⟨итва с⟨в є⟩т⟨а⟩го Ан'ти шха иже на кьждо веч⟨є⟩рь м⟨о⟩лѧше се. Къседржителю слово ш⟨тъ⟩чеи самосьврьшенїи . . .

Л. 299': Иже вь с⟨в є⟩тых о⟨тъ⟩ца нашего Іѡан'на Злат⟨о⟩ѵстаго м⟨о⟩л⟨итва⟩ числом к̃д̃ часовом и ношним и д⟨ь⟩невним. Г⟨оспод⟩и не лиши мен⟨є⟩ н⟨є⟩в⟨є⟩сных твоих бл⟨а⟩гь . . .

Л. 301: Мо⟨л⟨итва⟩ пр⟨є⟩под⟨о⟩бнаго ш⟨тъ⟩ца нашего Паѵсеа Поустиника ѳжена вьсакь м⟨о⟩лѧше се. Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨сє⟩ Х⟨рист⟩е Б⟨ож⟩е нашь . . .

Л. 302': М⟨о⟩л⟨итва⟩ с⟨ве⟩т⟨а⟩го Петра Чрьноризца къ прѣс⟨ве⟩теи Б⟨огороди⟩ци. Прѣс⟨ве⟩таа вл⟨а⟩д⟨ы⟩чице Б⟨огороди⟩це вѣди ꙗко скврьнь . . .

Л. 304': Послѣдованїе егда съмѵщень еси вь сне. Прьво рекъ: Г⟨оспод⟩и І⟨с⟩ѵ⟨се⟩ Х⟨рист⟩е Б⟨ож⟩е нашь пом⟨и⟩лѹи нас⟨ь⟩. Аминь, таж⟨е⟩ Трїс⟨ве⟩тоѥ . . . Прѣс⟨ве⟩таа Троице . . . О⟨ть⟩че нашь. Г⟨аспод⟩и пом⟨и⟩лѹи в҃ї П⟨ри⟩д⟨е⟩те поклоним' се г҃—щ, потом ѱалом н҃: Пом⟨и⟩лѹн ме Б⟨ож⟩е по г҃—щ. Потом Вѣрѹю вь ѥдиного Б⟨ог⟩а ѡ⟨ть⟩ца . . . Ослаби, ѡстави, ѡтпѹсти о⟨ть⟩че наш⟨ь⟩. Троп⟨арь⟩ покаан'нь глас з҃. Ꙗко въ падох вь разбоиникы . . .

Л. 309': Сказ⟨а⟩нїе како чьтет се тетроеѵ⟨г⟩г⟨е⟩ль вь келїи своеи. Аще ес⟨ть⟩ поп⟨ь⟩ р'ци Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩внь Б⟨ог⟩ь наш . . . Аще ли ес⟨ть⟩ прос . . . с⟨ти⟩х⟨ире⟩ за м⟨о⟩л⟨и⟩твь с⟨ве⟩тых ѡ⟨ть⟩ць наших. Таж⟨е⟩ Слав⟨а⟩ тебѣ Б⟨ож⟩е нашь . . . Ц⟨а⟩рѹ н⟨е⟩сны . . .

Л. 313: Канѡн⟨ь⟩ с⟨ве⟩томоѵ Николи. Емоѵж⟨е⟩ краѥгранесїе сице. Принашаю ти рад⟨о⟩ѵи се Николаѥ. Гл⟨а⟩сь д҃, пѣс⟨ьнь⟩ а҃. Ир'мѡс⟨ь⟩ Ѡтврьзь ѹста. Пастирѹ добрїи Х⟨ристо⟩ва стад⟨а⟩. . .

Записи

Од л. 1 до 5, доњом маргином, брзописом: Из книгъ монастиря С⟨вя⟩то арх⟨анг⟩елскагѡ Грабовца сѹщагѡ во Епархїи бѹдимскои близ рѣки Шарвиза подписася 1773 ⟨а⟩гѡ при їгѹм⟨е⟩ни Василїи.

Л. 335', брзописом: Знано бѹди . . . и коегѡ лѣта роди вїно око града Бѹдима 1772, и доволно бы всакомѹ и тогда аз грѣшни просихъ віна на . . . м⟨она⟩ст⟨и⟩ръ Грабовацъ и испросихъ доволно . . .

Л. 339, брзописом: Сеи каноникъ мон⟨а⟩ст⟨и⟩ра С⟨вя⟩то а⟨рхан⟩г⟨е⟩лскагѡ общежителнагѡ Грабовца сѹщагѡ во Епархїи бѹдимскои близ рѣки Шарвиза подписася 1773 во С⟨ве⟩тїи Андреи при игѹменѣ Василїи Ианнович⟨е⟩.

14. ГР 14 НОМОКАНОН, средина XVII века

Папир, л. [II]+98+[1]; 142×95 мм; текст 102×62 мм. Има укупно 13 кватернионских свешчица. Св. 1 ⟨а҃⟩ до св. 8 ⟨и҃⟩ су обележене, али се не налазе на почетку. Почетак св. 1 (а҃) је на л. 25. Прве три и последње две свешчице немају словне ознаке. Вероватно су исечене приликом преповеза. Могуће је да су тада прве три свешчице стављене на почетак. То је било свакако пре 1754. године, када је исписан маргинални запис („скрепа") који тече логичним редом. Први лист је волантан. Детаљна кодиколошка анализа није урађена и није у целини утврђен континуитет текста. Последње две свешчице су непотпуне. Недостаје крај последњег текста.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким и палеографским подацима рукопис датирамо средином XVII века. Писарева личност и место преписивања рукописа за сада, остају непознати. Могуће је да је настао у манастиру Хопову, што сугерирају водени знаци, али директних потврда за ово мишљење нема.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је из средине XVII века: 1) три полумесеца са контрамарком „латерна" сл. МСПЦ — Грујић 3-II-4 из 1637; 2) исти знак са контрамарком ВМ, врло сл. МСПЦ — Грујић 3-II-4 из 1637, и Хиландар 106 из 1643; 3) круна са звездом и полумесецом и контрамарком АС, врло сл. Николајев 189 из 1644; 4) исти знак са контрамарком b—v сл. МСПЦ — Грујић 75 из средине XVII века.

Повез и орнаментика

Дашчице (157×100 мм) пресвучене мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Рубови су искошени према резу. Хрбат има три ребра. Сачувани су остаци металних копчи. Отисак и хрбат су оштећени.

Орнаментика је скромна и одговара времену писања. На л. 25 налази се уска плетеница (62×22 мм). Преплет је необојен, а унутрашњост је обојена зелено, црвено и плаво. Има више црвених ситних геометријских иницијала који захватају 1 до 2 реда. На л. 25 налази се иницијал П геометријско — биљног стила са веома развијеним биљним орнаментом у бази слова. Орнамент се састоји из пупољака, гранчица и гранулица. Сличан орнамент, али скромнији, је на л. 30.

Писмо и језик

Рукопис је исписан ситнијим полууставним писмом, усправног коректног дуктуса, по 20—21 ред на страници. Од карактеристичних слова треба истаћи слово к са изразитом куком одвојеном од стабла слова. Ово слово у иницијалној позицији има карактеристичан издужен облик, а цела словна фигура косо је постављена у односу на линијски систем. Слово т има полууставни облик (троного) и ређе, брзописни (високо, једноного и једнострано). У комбинацији ѡт надредно т има полукружну пречку). Ж је тропотезно, симетрично, ређе четворопотезно, увек са сечицом која иде из тачке пресека на доњој линији. Запажене су традиционалне лигатуре тв, тѹ и сл., све са високим једноногим т. Ѡ је у комбинацији са надредним т висока и оштрих углова, док је у реду плитка. З је стабилне морфологије, има ниску и кратку петљу. Иницијално е је увек широко, пљоснато и често личи на латиничко f, мало искошено на леву страну. Језичак је паралелан са горњим делом стабла које нема полукружни облик, већ је савијено скоро под правим углом. И и н имају нове облике. Надредна слова су уобичајена. Титла је полукружна и таласаста. Карактеристично је за ово време исписивање придевског наставка аго, тј. његовог једног дела — го који се диже из-

над реда и ставља под титлу. Стилизација ова два слова је необична и састоји се из два везана кружића и једне таласасте црте. Ѣ је са троугластом петљом и пречком на горњој линији. Бубрежасто в среће се на почетку реда. Општи утисак које писмо оставља јесте да се ради о једном школованом писару сигурне и извежбане руке. Правопис је ресавски недоследан. У предлозима и префиксима најчешће је дебело јер, док се танко јер јавља ређе. На крају речи редовно је танко јер. Вокално р и л пишу се са танким јер: рь, ль. Обележавање група *ja* и *je* није доследно. На почетку речи увек је ꙗ за групу *ja*, а ѥ, широко е и обично є за групу *je*. Иза палатала ꙗ и ѥ се доследно исписују, а иза вокала их углавном нема. Ѣ и є се мешају. За означавање вокала и употребљена су слова: ы, и, ї и њихове међусобне комбинације. Понекад писар пише хт уместо кт, као и ш уместо шт, можда случајном грешком. Језик овога преписа је српскословенски. Запажена је вокализација српскога типа, као и супротни процес, тј. замена вокала а дебелим јером и др. Заступљени су сви акценти, али нису акцентоване све речи. Доста је распрострањена употреба зареза и тачке. Две тачке означавају крај веће текстуалне целине. Употреба зареза и тачке у реченици није строго издиференцирана. Чини се да имају више ритмичку вредност. (Сѫродства, въселен'скаго, протлъковано, неꙗвственꙑ раздѣлает се 1; сѫродствѣ, тъкмо 1'; шестїи, ѡл'ма ꙗкоже, еже, праща 2; ѡдиномѫ съвꙑрает се, възврани се 5; въводит се 23; дльжнь 25; аугоуста, животнихь, Къвулоньанѣ, Єгуптене сътворенна, шт четвъти на десете, чьтвть, вывшаа 93; такмо, въ прьвое, охтомврїе, дектемврїи, гиен'варь 93' и др.).

Садржај

Има више састава. Први текст је *О степенима сродства* Захарија свештеника, званог марафара и епитропа васељенског патријарха кир Јоасафа. Текст је протумачио јеромонах Мануил, хартофилак велике цркве [Св. Софије]. Скраћени препис урађен је по налогу васељенског патријарха Јеремије. Други текст је *Номоканон*, затим долазе две *Молитве за праштање грехова* пред причешћем, па текст *О рачунању времена (календари)* и најзад *О миридама или честех* и *О коливу* Гаврила, митрополита филаделфијског. Нарочито су интересантни и доста ретки састави о крвном сродству и кумству, и о календарима. Овај последњи овде је дат у целини.

Л. 1: О степенех сѫродства оудовъ разꙁмителное съврань шт разлычных сложенное шт Захары с⟨вѣ⟩щенника нарицаемаго марафара и епитропа въселен'скаго патриарха кур Їоасафа протлъкованно бысть Манꙁила иеродїакона и великаго хартофилака великои ц⟨р⟩кви сказанїе простеишє и кратчаишее сложенное нами не шт давна, и преданное повелѣнїемь с⟨вѣ⟩тѣишаго нашего вл⟨а⟩д⟨ы⟩кы въселенскаго патрїарха кур Іеремїи бы с⟨ть⟩ же сице. Ѳлма иже прѣжде нас⟨ь⟩ о таковых съписавши за съмнител'ное, сїи неꙗвственно таковаа протлъковахѫ . . .

Л. 23: Вѣдомо да ес⟨ть⟩ како шврѣтохомь тыпик въ С⟨вѣ⟩тѣи Горѣ таже іер⟨ѫ⟩с⟨а⟩л⟨и⟩мскы хотѣщим въниматы ниоком и въсем боещим се Б⟨ог⟩а. Сѭ правилѫ д⟨ь⟩невномѫ и нощиомѫ . . .

Л. 25: Номоканонь сирѣчъ правило законикъ сь Б⟨ого⟩мъ с⟨вѣ⟩тыимь. Приемлеи помышленїа чл⟨ове⟩чьскаа дльжьнь ес⟨ть⟩ быт⟨и⟩ . .

Л. 84': [Главе номоканона] Кам ст въ книзѣ сеи сказанїа ѳ. О ꙗскополагаемых итд. Има укупно 155 глава (ѯїѣ).

Л. 89: Мо⟨о⟩л⟨итва⟩ ю ж⟨є⟩ гл⟨агол⟩ иеть ар'хїереи или дѫховънык прощенѫ за грѣхы волнїе и неволнїе и въсакѫ клетвѫ и ꙁаклинанїе вьнегда прич⟨є⟩щати се . . .

Л. 92: Мо⟨о⟩л⟨и⟩тва втора томѫ ждє. Г⟨оспод⟩ь прѣм⟨и⟩л⟨о⟩стивїи да оущедрит' те Г⟨оспод⟩ь. . .

Л. 93—94': [Текст о календарима] — Пер'си же и Къвулоньанѣ починаютъ годь шт четвръти на десете д⟨ь⟩нь м⟨ѣ⟩с⟨є⟩ца аугоуста. Тогда сл⟨ь⟩нце въсходитъ въ д⟨ѣ⟩вѫ знаменїе вже вс⟨ть⟩ шт ѣї животныихь и шт того врѣмены лѣто чьтвть. Римлоньанѣ римляне же годь чьтвть и починаютъ шт ѣї д⟨ь⟩нь м⟨ѣ⟩с⟨є⟩ца дек⟨ември⟨а⟩. Тогда сл⟨ь⟩нце въходить въ н⟨ѣ⟩в⟨є⟩сное знаменїе въ кози рогь вже ес⟨ть⟩ шт ѣї животнїихъ. Инїи же начинаютъ год шт рожд⟨ь⟩ства Х⟨ристо⟩ва и лѣта чьтвть. Аравїане же и Єгуптене годь начинаютъ шт ѳ д⟨ь⟩нь м⟨ѣ⟩с⟨є⟩ца сектемврїа понѣже пишетъ въ начелѣ мира дрѣвѣсемь плѫдь имѣти минѣт во тогда и мира сътворенна вывшаа. И се оубо несвть права. Сѳт того во врѣмени годь пишет се ин'дикта. Римляном' бо не възможно шт далнїихь страни въ Римь к' даанїю харачемь приходити. И сего ради Римляне ин'дикти оустроише въ ѣї лѣть. Къ прьвое петолѣтїе приношахѫ железо на кованїе орѫжїамь. Къ в'торое петолѣтїе приношахѫ сребро на лафѫ воинѫмь. Къ третїе петолѣтїе приношахѫ злато на сътворенїе идолѫмь прежде даже не кр⟨ь⟩щены быше Римляньѣ. И ѳгда прешь'дшимь ѣї мь лѣтѫмь, пакы починает' се ин'дикть ѳ м⟨ѣ⟩с⟨є⟩ца сектемврїа ѳ д⟨ь⟩нь.

О месецѣхь

Почто ѳдины имѣють по ѯѳ д⟨ь⟩нь а дрѫгїи по ѯ. Такмо месеци сыи мар'ть, маи, ивль, аугоусть, охтомврїе, дектемврїи, гиен'варь имѣють по ѯѳ д⟨ь⟩нь. Априль, ивнь, сектемврїе, ноемврїе имѣють такмо по ѯ д⟨ь⟩нїи. Фер'варь имать кѳ д⟨ь⟩нїи. Єгда же бысть строитель римскаго града Ромиль и оустрои быти въ годѫ десеть месецыихь. И виде ꙗко нѣсть моцно лѣто быти под десетїю м⟨є⟩с⟨є⟩ць испльнѭти се годѫ. И приложи ѳще ѳ месеца: Гиен'вара и фер'вара оумнѫжени же шнїи ѳї месецїихъ. И тако ста въ годѫ ѳѯѳ д⟨ь⟩нїи ѳї месецыих. Съ петїю оубо преизлишныихь д⟨ь⟩нїи и дань бысть ѳ д⟨ь⟩нь м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ мартѫ, и оустави се въ марте ѯѳ д⟨ь⟩нь. Понѣже мартъ начело годѫ. Єтори д⟨ь⟩нь дать бысть месецѫ маню понѣже шт болшихь рода. Трети д⟨ь⟩нь дать бысть м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ ꙗлїю, имени ради кѣсара Ꙗлїа. Четврьти дать бысть м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ шхтом'врю. Пети дать бысть м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ гиен'варѫ, понѣже начело года римскы. Кѣсар'же Авгоусть въсхотѣ своего м⟨є⟩с⟨є⟩ца аугѫста равна быти месецѫ ꙗлїю и штѣть оу февара ѳ д⟨ь⟩нь, и приложи м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ аугоустѫ и оустави се оу августа ѯѳ д⟨ь⟩нь, а оу фер'вара кѳ д⟨ь⟩нїи. Послѣди же рим'сцїи астрологы штѣше оу фер'вара ѳще ѳдинь д⟨ь⟩нь и прѣдаше м⟨є⟩с⟨є⟩цѫ дектемврїю и оустави се оу дектемврїа ѯѳ д⟨ь⟩нь, а оу фер'вара кѳ д⟨ь⟩нїи. Понѣже месець ть именова се плачесь и скрьвы. А ѳгда высокость бѫдеть и тогда бѫдеть оу февара кѳ д⟨ь⟩нїи.

Л. 95: Сѫѣренаго митрополита Гаврїила Филаделфїиска ѡ' миридах или честьхъ. Къпроси ме нѣкто шт наших шткѫд⟨ѫ⟩ явлено ѳс⟨ть⟩ ꙗко мириды на с⟨вѣ⟩томь дїскѫ полагати . . .

Л. 97'—98: Тогожде Гаврила Фїладелфїиского ѡ коливѣ. Да некако въсоуе нась оукорть (!) некто ꙗко шт себѣ . . .

Л. 98, прекид: . . . въскръсенїе прѣдставлае . . . въсешъщее въ . . .

Записи

На докоричним листовима уз доњу и горњу корицу има више проба пером.

Од л. 1 до 19, по доњој маргини брзописом: Изъ книгъ монастира С⟨вя⟩то архангелскагѡ Грабовца общежителна сѹщаго во Єпархїи бѹдимской близ рѣки Шарвиза подписасѧ лѣта Г⟨о⟩с⟨по⟩дня 1754 ⟨а⟩гѡ м⟨ѣ⟩сеца марта 14 ⟨а⟩гѡ дне при игѹменѣ Мїхаилѣ Станковичѣ с братїею.

15. ГР 15 ПРОГНОСТИКОН, девета деценија XVIII века

Папир, стр. 116 (више оригиналних ознака, тј. фолијација, пагинације) 250×192 мм. Текст је делимично уоквирен, различитих димензија. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

С обзиром на утицај Орфелинових *Прописа* (1776. год.) на графију овога писма, може се рећи да је рукопис свакако настао после њиховог објављивања, највероватније у деветој деценији у манастиру Грабовцу.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис се може датирати око 1775/86. године. То је грб са крстом и именом Heller. Највероватније J. Heller, а то се име јавља најраније уз крин код Ајнедера 626 из 1775., а уз исти знак са нашим Ајнедер 174 из 1785. и 178 из 1786.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (252×198 мм), са кожном врпцом.

Орнаментике нема. Наслови и заглавља су писани црвеним мастилом, текст мрким.

Писмо и језик

Писмо овог рукописа је брзописно са прелазним курзивним облицима, различит број редова на страници. На први поглед изгледа да су рукопис писале две руке, али је пажљива анализа дуктуса показала да се ради о једном писару који је поједине делове писао крупније, педантније и лепше, а неке ситније и мање марљиво. Слова која су највише слична Орфелиновим из *Прописа* су: в положено, в као мало латинско слово, н са подвученом цртом на доњој линији, ѣ једнопотезно и двопотезно, к које се састоји из две вертикалне паралелне црте, ж има савремен облик, ређе облик гужвице. Т се јавља у два облика: једнопотезно, једнострано, блиско јединици, и много чешће као данашње велико слово т. Употреба великих слова данашњих морфолошких облика је веома распрострањена и није везана за одређену норму. Скраћенице су традиционалног типа.

Ортографија и језик зависе од врсте текста, тј. да ли је текст световног или црквеног карактера. Тако је метеоролошка прогноза писана славеносрпским језиком, а остали црквени текстови црквенословенским језиком. У свим текстовима за секвенцу *ја* употребљена су два знака: я и ꙗ. Раширена је употреба дебелог јер у финалној позицији, у којој се среће и танко јер, без издиференциране функције. У предлозима и префиксима је дебело јер. Веома је често губљење јерова у свим позицијама. Пајерак није примећен. Због брзописно — курзивних облика слова тешко их је графијски разграничити. За означавање вокала ѵ употребљава се данашње слово *у*, а за и срећу се: ы, и, ї. Вокал о пише се и са ѡ. Африката ћ пише се словом ћ итд.

Текст има ретке надредне знаке и акценте. Интерпункција се приближава савременој, нарочито у делу световног текста.

Садржај

Зборник занимљивог састава. Садржи: *Прогностикон-* метеоролошку прогнозу према планетама када која „царствујет" (луна, марс, меркуриј, јупитер, сатурн, солнце и венус); затим *О монашким знамењима* Григорија Синаита; *О петцима који се не раде* током целе године; *Питања и одговори о посту* и друга питања и одговори.

Л. 1—2: Прогностиконъ. Планете. Луна средствена, егда царствуетъ. Зыма бываетъ велика, весна (пролеће) умѣренно, лѣто вѣтровито, есенъ растворена, неплодство, зерна и вина, поморъ скотамъ и пчеламъ, будетъ вода излишня, ѡружія военнагѡ несогласїе и болѣзнъ будетъ велика по вселенѣй.

Марсь. Золь то естъ смертоносны, егда царстуетъ. Зыма естъ крѣпка, весна (пролеће) мокра, лѣто и есенъ ѡ⟨т⟩части сухо, ѡ⟨т⟩части мокро, зерна плодъ малъ, и вїна скудость, меда мало, смертъ скотомъ и людемъ, многа мѣста страху и непостоянству, подлежати будутъ.

Планете. Меркурїи средственны. Гладъ и немирь, егда царствуетъ. Зыма топла и магловита, мокра и ѡпасна, пролеће мокро, лето сухо и добро, и есенъ суха будетъ, зерна плодъ недостаточенъ на многихъ мѣстахъ, и гладъ бѹдетъ, смертъ и болѣзны в разныхъ мѣстехъ, и новини между народы и ѡружіемъ.

Юпитеръ, добръ. Воде велике, егда царствуетъ. Зыма топла и умѣрена въ хладности своеи будетъ иногда мокра, пролеће весма добро, лето и есенъ добра. Плодъ всякагѡ рода доволѣнъ, ꙗкѡ віна и меда. Миръ по вселеннѣий. Болѣзнъ наипаче февра (грознице) ѡтчасти съмертїю.

Сатурнь, золь и смертоносны, егда царствуетъ. В зимѣ и в пролећѣ вѣтри велики будутъ лето ладно, и мокро, есенъ суха, віна бербе средственна погибель скотомъ, и въ неплодство в рыбахъ, и февры (грознице) многи будутъ, ѡтчасти смертїю.

Солнце добро и немиръ, егда царствуетъ. Зыма бываетъ добра и растворенна, лето горящее, есенъ

ветровита, пролѣће добро и растворенно, доволство зерна и вина, и грады и поля плодна, скоты въ своемъ родѣ плодны, новины между велможи войны, вражи и прочая.

Кенусъ ѡ плодахъ добрѣ и людехъ смертоносны, и немир вгда царствуетъ. Тогда люта зыма будетъ снегомъ, дождемъ, и маглою, и хладомъ, пролѣће умѣрено, лето добро, всенъ суха, плодъ зерна и меда, и вина излишество, велможахъ несогласїе, изидутъ многи в краи чужды и помрутъ многи неизвѣстно.

Ѫ комъ лѣту коя планета владѣетъ:

[Кенусъ] [у] 1725, [1]781, [1]837, [1]809, [1]893, [1]753, [1]865, [1]922.

[Сатурнъ] [у] [1]726, [1]782, [1]838, [1]866, [1]894, [1]810, [1]923.

[Дуна] [у] [1]722, [1]834, [1]750, [1]862, [1]778, [1]890, [1]806, [1]919.

[Марсъ] [у] [1]790, [1]796, [1]801, [1]807.

[Меркурии] [у] [1]791, [1]802, [1]808, [1]887.

[Юпитеръ] [у] [1]792, [1]797, [1]803, [1]806.

[Солнце] [у] [1]794, [1]800, [1]805, [1]811.

Ове 7 планете всегда зачиняютъ ѡт 9.⟨аг⟩ѡ марта, по восточномѫ и целу годину влада.

(Свака планета има свој графички симбол који смо дали разрешено како то стоји у самом рукопису.)

Л. 2': Грігорїа монаха Сїнаискїя Горы ѡ строени монашескагѡ в⟨опрос⟩ъ: Что знаменуетъ постриженїе власовъ? Ѿ⟨тветъ⟩: Являетъ всѣхъ помышленїи, и печали житеискихъ ѡтъятися или ѡтложити, и ѹдаленїе . . .

Л. 3': Назначенїе пятковъ. Кои пяткове преко целе године не пословати, начинаются въ четвертокъ вечеръ ѡ вечернїи. И тыя хранити подобаетъ да без боязни и без страха женскїи полъ живится такожде и мужескїи.

Стр. 1 (прве пагинације): Ѿ постахъ с⟨вя⟩тыхъ вопросъ: Ѿткуду ѹстановленїе пость имѣетъ? Ѿтвѣтъ: Ѫстановленїе постъ иматъ начало ѡт заповѣди Б⟨о⟩жїя . . . итд.

Записи

На унутрашњој страни горње корице исписи јеванђеоских симбола и цитата.

На унутрашњој страни доње корице брзописом: Павлъ Ненадовичъ архїеп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ и митрополитъ Карловачкїи, Сремскїи и прочїи Илирическїих народшвъ родися в лѣто по Хр⟨и⟩стѣ ѹ 1701, во архиеп⟨и⟩ск⟨о⟩пство произведенъ в лѣто ѹ 17[4]9, преставися у 1768 августа 15 ⟨а⟩гѡ.

16. ГР 16 ДИЈАЛОГ О ИСТОЧНОЈ И ЗАПАДНОЈ ЦРКВИ, девета деценија XVIII века

Папир, стр. [I]+126 (оригинална пагинација); стр. 124—126 су неисписане. Унутрашња страна доње корице означена је као *л.* 127; 237×185 мм. Текст је различитих димензија, иако је уоквирен. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према палеографским особинама текста које показују изражен руски утицај, али и трагове српског брзописа, може се рећи да је препис настао у српској средини свакако после Орфелинове *Калиграфије* (1759. год.), можда у манастиру Грабовцу. Писар је за сада непознат.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је писан око 1780/90. године: 1) грб са ловачким рогом и именом J. Heller сл. Ајнедер 1497 из 1780 и САНУ 279 — Историјска збирка из 1782. године.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (243×193 мм), са кожним хрптом. Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо овог рукописа је брзопис са појединим курзивним словним облицима, различит број редова на страници. Тако се д јавља као брзописно и као курзивно; в само као курзивно; т као велико курзивно и брзописно једнострано, више као г или благо повијена јединица; ж је искључиво у облику гужвице (рускога типа); р је курзивно и брзописно, блиско графији грчког слова ρ; к се састоји из два одвојена потеза. Група *ја* означава се двојако: знаком я и ѩ. Вокал ѹ означава се брзописним ѫ и ређе диграмом оѹ. Вокал и обележава се са и и і; нема ы. Тип графије јерова тешко може да се утврди. ѣ и е се мешају. Вокализације су руског типа. Језик је рускословенски.

Акценти и надредни знаци су врло ретки, углавном оксија. Интерпункција је блиска савременој. Употреба великих слова је нерегулисана. (Че)л⟨овѣ⟩къ. мало послѣжди создания своего оуклонися в' влазни, и злови шчѫждаяся наслѣдия н⟨е⟩в⟨е⟩снаго ц⟨а⟩р⟨с⟩твїя. Г⟨оспо⟩дъ же намъ Iи⟨сѫ⟩съ Х⟨рис⟩тосъ крании ради своея бл⟨а⟩г⟨о⟩сти и бл⟨а⟩гоутровїя егда приде полнота лѣта воплощся ѡ⟨тъ⟩ Ѻ⟨вя⟩таго Д⟨ѫ⟩ха и присно Д⟨ѣ⟩ви М⟨а⟩рiи и во человѣчнея призва нѣкія ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ки ѩже и ап⟨ос⟩толи нарече и братев . . . тія собра и совокѫпи яко дрѫгъ к' дрѫгѫ в⟨о⟩жественними нѣкими заповѣди, і сіе братственное собрание назва ц⟨е⟩рковъ, и содѣли ю ѡ⟨тъ⟩ нововъ прочия. . .1)

Садржај

Према подацима које пружају наслови на стр. 1 и 53, ради се о тексту браће Лихуди из полемичког трактата против католичанства *Мач духовни или разиовор с језуитом Рушком у Пољској земљи* који је у целини штампан 1866—1867. године у *Православном собесједнику*. Лихуди (Јоаникије, 1633—1717,

и Ссфроније, 1652—1730. г.) родом из Кефалоније су познати грчки просветитељи и проповедници који су се школовали у Венецији и Падови, а велики део живота провели у Русији где су и умрли. Они су своја знања уткали у сснове нове руске просвете и образовања, радећи као предавачи на Московској академији (од 1685. г) и Новгородској грчко-латинској школи коју су основали 1706. године. Предавали су граматику, поетику, реторику, логику, математику, физику, богословље, психологију на грчком и латинском језику, и написали многе уџбенике из ових предмета који су сви остали у рукописима. Писали су и полемичке трактате против католичанства и лутерана. Такав је и поменути *Мач духовни*, у оригиналу: *Мечецъ духовный или разіоворъ съ іезуитомъ Руткою въ Польской землъ*. Значајан је њихов рад на исправљању текста *Староіа завета*.

Л. 1, наслов: Подлогъ на сущихъ діалоговъ рекше разглаголетъ ѡ разиствахъ сѹщихъ междѹ восточною с⟨вя⟩тою Хр⟨и⟩стовою црквою и западною.

Л. 53: Входъ разглаголствіемъ бившимъ ѡт прежде реченнихъ учителеи Іоанікія и Софронїя самобрати Ликѹдиеви ѡт преславнаго острова Кефалини сѹщихъ съ Рѹткомъ језѹитомъ иже бѣ ѹ Полскои земли.

Записи

На л. [I], белешка курзивом: Изъ книгъ Иоана Михајловића, Но 8.

Литература

Брокхауз XVII а, 857—858. *Polnyj pravoslavnvi bogoslavskij enciklopedičeskij slovar*. Tom II, London, Variorum reprints, 1971. 1530—1531.

17. ГР 17 ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, прва трећина XVII века

Папир, л. 126, 190×140 мм, текст 150×110 мм. Има 16 кватернионских свешчица сигнираних у десном доњем углу првог листа и левом доњем углу осмог листа свешчице. Недостају св. 1 (а҃) и даље од св. 18 (нї) до краја. Св. 2 (в҃) недостаје 7 лист, св. 15 (е҃і) такође 7 лист. Волантни листови су: 96, 103, 104 и од 111 до 126. Поред тога што је непотпун, рукопис је и у лошем стању.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким подацима рукопис је могао бити написан у првој трећини XVII века. Морфолошке варијанте појединих слова су из тог времена, али и млађег, па би се рукопис палеографски могао датирати и другом трећином XVII века. Писар и место настанка преписа нису познати.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је из прве трећине XVII века. 1) круна са тролистом на средњем зупцу, звездом и полумесецом и контрамарком у облику петолиста, сл. МСПЦ, Грујић 3-II-4 из 1637; а идентично ТУ-МР 2384 из прве трећине XVII века (сл. 88, 89); 2) три полумесеца, врло сл. Николајев 166 из 1622.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментику овог рукописа чине геометријско биљни и преплетни иницијали, црвени и обојени. Преплетни иницијал Е (л. 47') захвата 8 редова; преплет је обојен црвено, бело и зелено. Црвени иницијали са листићима и гранулицама, нарочито у корену слова израђени су вешто, филигрански. Биљни орнаменат није претрпан, стабла су витка, захватају и до 8 редова), а у целини делују префињено. Има и ситних црвених иницијала без украса. Текст је писан мрким мастилом, наслови и заглавља црвеним.

Писмо и језик

Писмо овог рукописа је ситнији полуустав, по 24—27 редова на страници. Основне писареве карактеристике су морфолошка стабилност већине слова, ретке, али духовите лигатуре, нови, млађи облици појединих слова и благе курзивне тенденције. Интересантно је да и једно такво слово као што је з које најчешће има више варијанти, у овом рукопису се јавља у свом основном облику са репићем повијеним на доњој линији, или нешто мало ниже. Од лигатура запажене су комбинације: једноного т и в, т са једностраном, таласастом пречком и р, као и з и р са надредним д. Нове облике имају слова: и са косом пречком и зачецима повезаних косих линија и н које поред старог облика са косом пречком има и новији облик са равном пречком, али постављеном на горњој линији. Једнопотезно є има средњи језичак искошен према горњем делу, ѣ је са пречком на горњој линији и равномерно преломљеним крацима, нешто вишим стаблом и троугластом петљом. Ретко се јавља и високо брзописно ѣ са пречком без преломљених кракова. О је троугласто, ређе обло; ж је тропотезно са сечицом чији је горњи део редуциран, а доњи најчешће полази из средине, ређе је померен у лево. Ѡ се јавља у два облика. Најраспрострањенији је облик обле високе ѡ (и у комбинацији ѡт), док је облик плитке равне омеге углавном у финалној позицији са надредним м. На почетку речи најчешће стоји диграм оу, док се ѹ исписује на крају речи. Оба знака се у средини речи јављају ређе.

Правопис је ресавски недоследан. У предлозима и префиксима се употребљавају оба јера, мада преовладава танко јер. Предлози се често исписују са пајерком, репрезентантом јерова. На крају речи увек је танко јер. Њиме се обележавају слоготворно р и л (рь, ль) и често вокал а. У финалној позицији јерова често нема, што се увек не означава пајерком. За обележавање вокала и употребљавају се ы, и, ї, и њихове међусобне комбинације. Вокал и понекад се обележава и ижицом. Ѣ и є се мешају. Вокал о се обележава са обичним о, омегом, ока-

тим о (око, очи) и двојним оо. Прејотовани вокали ѥ и ꙗ се углавном доследно исписују иза палатала, док се у иницијалној позицији група *је* означава обичним и широким ѳ, а група *ја* пише се као ꙗ. Иза вокала обележавање је недоследно. Запажена је примена фонетског правописа у случајевима једначења по звучности. Језик је српскословенски са продором народних говорних облика (1. лице множине презента на — мо и др.

Заступљена су сва четири акцента, али је најчешћа оксија. Од интерпункцијских знакова употребљени су тачка, зарез, тачка и зарез и две тачке са украсном цртицом. Прва три знака немају устаљена места употребе. У већини случајева то су места писаревог слободног избора и могу се пре сматрати украсним елементима писма, него ознакама реченичких делова. Већи сегменти текста завршавају се уобичајеним двотачкама са цртицом.

Писар контролише своје преписивање, грешке прецртава и исправља. (Оуготовьше, его, ѳго, състрѣлꙗти, вь мракь 1; ꙁемлꙗ, воды мор'скые, мысли, людїи, на ꙁемли, въспоите 15; оуповьхѡм на те, кротцїи, вьша, вьꙁава, оуповьеть, вьꙁьалкаше 16; грьдыни, роогы 45', богатства, на коне, оубоꙗ се, оумльча, кроткїе, ꙁемлѥ 46; вьше, моа 47; ѡгнꙗ, ис камена, кьмень 48; к тебѣ, твоего, вь боѕѣ, сътвори, прїидꙋт на ме, сьн'мь крѣпкых 54'; рабы поможе ми, оутѣши ме, Вьвѵлона, кнеѕѣм 55; ѕвѣꙁды, вѣкы, ѕмѣїевѣ, ѡг'нь, голоть, кѥдры, ѕвѣрїе, гады, кнѣѕы 100'; рекыи, тѣм'же помьꙁа ме мьстїю помьꙁанїа своего 101; вь гльбынѣ, врагы, сьтрьль 102; и тебѣ славꙋ вьꙁсиламо 118'; Єр'могѥна, начьн'шїи 119 итд.).

Садржај

Псалтир подељен у катизме (недостаје првих девет псалама), девет библијских песама, тропари непорочни у суботу и недељу, тропари, богородични и кондаци за целу недељу, месецослов тропара и кондака.

Л. 1: . . . оухо твое. Сꙋдити сырꙋ и смѣренꙋ да не приложит се потом величыти се ч⟨е⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩кꙋ на ꙁемли (крај псалма д҃).

Л. 102: Пѣснь Моѵсеѡва въ исхѡд⟨ѣ⟩ а҃. Ꙋдобъ погрꙋꙁы фараѡна Мѡѵси г⟨лаго⟩лѥ. Поимь Г⟨осподо⟩ви славно бо прослави се, конꙗ и вьсадника вьрьже вь море . . .

Л. 110: Тропаре сїе поемь вь сꙋботꙋ по непорочнах глас⟨ь⟩ е҃ с⟨ти⟩х⟨ь⟩. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень еси Г⟨оспод⟩и . . .

Л. 110': Въ нед⟨е⟩лю по непорочнах. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень еси Г⟨оспод⟩и . . .

Л. 114': Троп⟨ары⟩ и Б⟨о⟩городычны и ко⟨н⟩д⟨а⟩кы прѣꙁ васꙋ неделю. Въ понед⟨елникь⟩ троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь д҃. Н⟨е⟩б⟨е⟩сныих воиньстава...

Л. 119: Послѣд⟨о⟩ванїе събранїа вселѣтнаго начан'ши ѡт м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца сектемврїа до м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца авгꙋста троп⟨а⟩риже и ко⟨н⟩д⟨а⟩кы праꙁдникѡм и нарочитымь с⟨ве⟩тымъ.

Л. 126': Ѡ тебѣ ѡ⟨ть⟩че иꙁвѣстно сп⟨а⟩се се ѳже по ѡбраꙁꙋ прїем' бо кр⟨ь⟩сть послѣдова Х⟨рист⟩ꙋ идѣже наоучаваше прѣꙁырати оубо пльть прѣходи . . . (Прекид а҃ октобра у тропару гласа и҃ препод. Роману певцу).

Записа нема.

18. ГР 18 АПОЛОГИЈА ДИМИТРИЈА РОСТОВСКОГ, препис са штампаног издања 1700 или 1716. године из средине XVIII века

Папир, л. [II]+23+1, 230×175 мм. Текст је уоквирен, димензије текста 195×140 мм, без кустода. Свешчице нису означене сем св. (в҃). Текст је делимично оштећен, прогрижен киселим мастилом. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према воденим знацима препис је настао средином XVIII века, највероватније у Сремским Карловцима. Писар преписа засада није познат. Према палеографским и језичким особеностима рукописа може се претпоставити да је рукопис преписао неки српски монах који је познавао рускословенски језик и нов начин писања.

Водени знаци.: Према воденом знаку препис је настао средином XVIII века: 1) крин са иницијалима L—C, врло сл. САНУ 266 око 1730/40 год. и БСП 115 из 1753. год. (сл. 83)

Повез и орнаментика

Повез је картонски (230×180 мм) са хрптом и угловима од коже.

Орнаментике нема. Текст је писан црним мастилом, наслови и заглавља црвеним. Блок текста је ограничен линијама.

Писмо и језик

У писму овога рукописа приметан је утицај руске графије. Карактеристична слова су: ж у облику гужвице, в положено, в четвртасто и са високим стаблом и облим раздвојеним петљама ,д брзописно троугласто, курзивно са ниско повијеном и искошеном петљом на леву страну и полууставно са правим дужим ножицама. Слово и исписано је на два начина: као латиничко велико Н и ћириличко мало н, т је полууставно троного и брзописно једнопотезно са повијеним левим краком који додирује или сече стабло, ѣ је једнопотезно и двопотезно са атрофираном петљом, повијеним левим делом пречке. Речи су исписане углавном одвојено. Од интерпункцијских знакова употребљени су: тачка, зарез и две тачке (за одвајање мисаоних целина, а не за навођење туђих речи). Од акцената најраспрострањенија је оксија, док су остали акценти ретки. Писар меша рускословенску и руску грађанску ортографију (скорбѧй и скорбяй оутѣшѧй и оутѣшяй и сл. Пајерак је редак).

Језик је рускословенски са србизмима у морфолошким облицима и лексици, нпр. грађење речи: ѡдебелѣвшее — одебелити, (Rječnik JAZU, 35-VIII, 576) и др.

Садржај

Апологија Димитрија Ростовског штампана је 1700. године (Черњигов) и 1716. године (Черњигов, јуни, или Могиљев, децембар, штампарија Троицко-Иљинског манастира). За овај препис нисмо утврдили са ког је издања преписан. Димитрије, Туптало, Данило Савич. 1615—1709, митрополит ростовски је познат писац поучних полемичких историјских и драмских дела. Главно му је дело *Чти минеји*, које је у XVIII веку десетак пута издавано. Последње издање било је 185. године. Од историјских дела најзначајније му је *Летопис од начала миробитија*, а од духовних драма или мистерија писаних по угледу на украјинске мистерије најпознатија је *Рождественскаја*.

Л. 1, наслов: Апологїѧ въ оутеленїе печали ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ка сѹщагѡ въ вѣдѣ гоненїи и ѡзлобленїи въ кратцѣ сложенная. По совѣтѹ с⟨вя⟩таго Паула ап⟨о⟩стола гл⟨агол⟩ющагѡ . .

Записа нема.

Литература

Каратајев I 1163, 1382, 1383; Сводни I 296; Брокхауз X а 608—609.

19. ГР 19 МОЛИТВЕНИК, прва половина XVIII века, пре 1748. године

Папир, л. [III]+74, докорични обележен као 74; 195×150 мм, текст 155×110 мм. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу записа на л. [I] и палеографске грађе може се претпоставити да је препис настао у манастиру Грабовцу у првој половини XVIII века. Писар је за сада остао непознат.

Водени знаци: 1) ловачки рог са круном и највероватније иницијалима IL (сл. 110). Потпуно исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи. Најприближнији тип НБКМ, 293 је из 3/4 XVIII века. Према запису водени знак се може датирати пре 1748. год.

Повез и орнаментика

Повезан је у дашчице (210×155 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Ивице су искошене према резу. Сачувани су остаци кожних ремена. Хрбат има три ребра.

Орнаментика се састоји из скромних ситних иницијала цртаних црвеним мастилом. Најчешћи украси су пупољци, листићи и гранулице које полазе из корена слова. Наслови су такође исписани црвеним мастилом, а текст црним.

Писмо и језик

Писмо преписа је брзописно, по 19 редова на страници. Карактеристична брзописна слова су: четвртасто в, положено в, троугласто д, двопотезно ж у облику положене осмице пресечене по средини вертикалом и високо једнострано т. Слова в, д и т имају своје полууставне облике. Треба истаћи и млађе, високо к, као и равно, знатно веће слово ѳ са две горње водоравне пречке и трећом благо повијеном која је уствари продужетак стабла. Заступљене су старе лигатуре рѣ, тв, тр и сл. Писмо у целини делује растресито, са доста слободе и маште у обликовању графема и разбијању дволинијског система. Језик преписа је српскословенски са честом српском вокализацијом, нарочито у предлозима и падежним наставцима. Танко јер задржало се у финалној позицији и понегде у прилозима и префиксима. У другим позицијама се изгубило или се вокализовало. Примера има безброј. Ѣ се меша са е, а ы је веома ретко. На почетку речи и у другим позицијама заступљено је ꙗ за групу *ја*, док се група *је* обележава искључиво обичним и широким ѳ. Слоготворно р и л обележавају се словима р, л и, р′ л′. Од интерпункцијских знакова заступљене су тачка, зарез, двотакчка са цртицом и четворотачка. Четворотачком се традиционално означавао крај веће текстуалне целине; тачка и зарез су са заједничким неиздиференцираним углогама, док двотачка са цртом завршава мање пасусе. Заступљени су и стари акценти, али недоследно — тј. свака реч није акцентована. (Ва гробе, са гласомь 1; васпеваю, васеславны 8'; ваплтила еси; вазиваше, васта ѡт мр'твих, см'рть, васкрѡшенїе, 15, влнами, множаство; ва четвртань ва жизан; еси ѡдѣꙗсе, мое хитростию; езикь итд.).

Садржај

Садржи блажене у недељу и суботу по гласовима и молитве Кирила Туровског (1130 — око 1182. г.) познатог руског проповедника и писца XII века. Тачан број његових дела још увек се не зна. Писао је проповеди, поуке и молитве. Најпознатије су му седмичне молитве. Његова дела су била нарочито распрострањена у зборницима.

Л. 1: Въ н⟨е⟩д⟨е⟩лю бл⟨а⟩ж⟨е⟩ны глас⟨ь⟩ а҃. Снеди ради извѣде из рат врагь Адама . . .

Л. 14': В сѹботоу бл⟨а⟩женї глас⟨ъ⟩ ѕ҃. Поменї ме Б⟨о⟩же спасе мой ѳгда прїидеши вь ц⟨а⟩р⟨ь⟩ствии . . .

Л. 16': М⟨о⟩л⟨и⟩твы по ѹтрени (маргинални наслов). Слава тѣбе Г⟨оспод⟩и Б⟨о⟩же мои ꙗко спод⟨о⟩бил ме ѳси . . .

Л. 19': М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва неделю почасехь. Г⟨оспод⟩и всех могїи безначелнїи високи и славнїи ц⟨а⟩рꙋ . . .

Л. 21: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва неделю по веч⟨е⟩рни. Бл⟨а⟩г⟨о⟩словлю те Б⟨о⟩же, Б⟨о⟩же мой и пенїе недостоино приношꙋ ти . . .

Л. 22': М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва понед⟨елакь⟩ по ꙋтрны. Кь вам ꙗко застꙋпником и хранителем живота моего . . .

Л. 26: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва понед(⟨е⟩лакь по часех. К тѣбе вьсех држителю и пр⟨е⟩с⟨ве⟩тїи . . .

Л. 28: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва понед⟨елакь⟩ по вече⟨рни⟩. Бл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г⟨оспод⟩и всех видимие и невидимие . . .

Л. 29: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва вто⟨рникъ⟩ по оутрны. Крст⟨ите⟩лю Х⟨ристо⟩вь покаꙗнию проповѣдниче . . .

Л. 34: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва вторникъ по часех. Б⟨о⟩же ѥст⟨аст⟩вам м⟨и⟩л⟨о⟩стивьи творче всех твари и надеждо . . .

Л. 35': М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва втор⟨никъ⟩ вѣчерь. Ва твое застꙋплѣнїе и крепкꙋю помощь . . .

Л. 37': М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва средꙋ по оутрны. Г⟨о⟩с⟨по⟩жде моꙗ Б⟨огородн⟩це оум⟨и⟩л⟨о⟩срди се на ме грѣшнаго . . .

Л. 41: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва средоу по часех. Прїими г⟨о⟩с⟨по⟩жде Б⟨огороди⟩це гл⟨а⟩сь м⟨о⟩л⟨и⟩тви моее . . .

Л. 42': М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва средоу вечерь. Вѣч⟨е⟩рь и заꙋтра и полꙋдне исповедаю ти се . . .

Л. 44' М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва четвртакь заоутра. Д⟨ꙋ⟩ше моꙗ сагрѣшающи по всех д⟨ь⟩ни . . .

Л. 50' М⟨о⟩л⟨и⟩тва ва чет⟨вртакь⟩ по часех. Влад⟨ы⟩ко Г⟨оспод⟩и твоих (!) ѥс⟨ть⟩ д⟨ь⟩нь и твоꙗ есть нощь. . .

Л. 51': М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва чет⟨вртакь⟩ по веч⟨ерни⟩. Б⟨о⟩же, Б⟨о⟩же нашь иже нашего ради сп⟨а⟩с⟨е⟩нїа . . .

Л. 54: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва пет⟨акь⟩ заутра. Како своего невазплачꙋ се падѣнїа сладки Іс⟨ꙋс⟩е . . .

Л. 61: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва пет⟨акь⟩ по часе⟨х⟩. Что ваздам ти Іс⟨ꙋс⟩е Х⟨рист⟩е с⟨ы⟩не б⟨о⟩жїи за вьсех же сатвориль еси . . .

Л. 63': [Молитва] ва пет⟨акь⟩ по веч⟨ерни⟩. Ѡт нощи кь вамь оутрнꙋюще с⟨ве⟩ти⟨те⟩лие, прор⟨о⟩ци и м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ници . . .

Л. 65: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва соуб⟨отоу⟩ заꙋт⟨ра⟩. Тѣбе единомꙋ бл⟨а⟩гомꙋ ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩колюбцꙋ Б⟨о⟩гꙋ и ѡтцоу . . .

Л. 69: [Молитва] ва соуботоу по часех. На множаство щедроть твоих надею се . . .

Л. 70: М⟨о⟩л⟨итва⟩ ва сꙋботꙋ по веч⟨ерни⟩. Г⟨оспод⟩и Іс⟨ꙋс⟩е Х⟨рист⟩е с⟨ы⟩не б⟨о⟩жїи многом⟨и⟩л⟨о⟩стиве . . .

Записи

Л. [I]: Сїя книга Кꙋрїлла ієромонаха Грабовчанина 1748.

Л. [I'], делимично оштећен: Сїꙗ книга содерженаа въ себе (блаже)нїе молитвы васее (ѡб)щи на д(ꙋ)шевнꙋю ползꙋ.

Л. [II], уписи сарандара: Пешкирь Лазарꙋ . . . даље нечитко.

Л.[III']: Всякь кто помьишлять смрть, сꙋдь, адь, ц⟨а⟩рство н⟨е⟩б⟨е⟩сное, и читаеть сїю книжкꙋ, сп⟨а⟩с⟨е⟩нь бꙋдеть. Всякїи брать которїи возметь сїю книжкꙋ и с райжденемь (!) читает⟨ь⟩ великꙋ ползꙋ дꙋши своей ѡбрѧте.

Л. 73', народни лекови и уписи сарандара: Ѡд главыи лїекь. Мель зобь, ѡд зова корїень стꙋћи и кꙋвати с медомь и со зоби, и подлитисѧ, и кад ся излади, онда ꙋ кесꙋ метꙋти и привити на главꙋ и покритисѧ добро. Ѡд полячине лїекъ. Квасаць печи с воскомь на ражнꙋ, наще срдца ести. Уписа Анѣелїа Геѡргїи . . . Їѡаннꙋ Грк ꙋ . . . Іванꙋ ѡка воска . . .

Л. 74, нејасно: Дїякь иже исповедает мя . . . .

Литература

Брокхауз XV 119—120; *С. Николова, Кирил Туровски и южнославянската книжнина,* Paleobulgarica. *Старобългаристика,* XII (1988), 2, 25—44.

20. ГР 20 ЕПИСТОЛА ХРИСТОВА С НЕБА, трећа четвртина XVIII века, до 1777. године

Папир, л. [II] + 19 + 1, празни листови 16—19; 202×166 мм; текст 150×120 нм. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Епистола је свакако настала до 1772. године када је „подписана" тј. инвентарисана или написана у манастиру Грабовцу. Вероватно је преписао неки грабовачки монах. Реч „подписана" може значити и „написана".

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је настао у трећој четвртини XVIII века: 1) јелен на точку и иницијалима CL врло сл. МСПЦ 69 из 1762, и врло сл. МСПЦ, Грујић 118 из 1779, али у оба случаја са другим иницијалима (сл. 67).

Повез и орнаментика

Дашчице пресвучене кожом (213×165 мм), без орнамента; на хрпту један ремен по средини.

Орнаментика је скромна. На л. 1 правоугаона заставица (120×40 мм) са исцртаним барокним орнаментом рађеним црвеним мастилом. Ситни једноставни геометријски иницијали и наслови су исписани црвеним мастилом, текст црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо овог рукописа је типографско, сигурног и равномерног дуктуса, нарочито у почетку, по 20 до 23 реда на страници. Ортографски систем је рускословенски, вокализације такође. Запажено је обележавање јера

пајерком, нарочито у предлозима. Скраћенице су традиционалног типа.

Језик је рускословенски са србизмима у лексици.

Од акцената најчешће је употребљена оксија. Интерпункцијски систем је развијен: тачка, тачка и зарез, две тачке, зарез, али њихове функције нису разграничене у данашњим значењима. (В'церквахъ, ѡтверзите, ѡбраѧщете, со всѣмъ соборомъ и взѧща тои камень, прочтоша, бѧше, калогери, дїаконы 2; миловах сѧ, моеѧ, коѧ, молит сѧ, воскресенїѧ и роди старецъ и младенцевъ иже плачꙋтъ на всѧки часъ и просѧтъ оу васъ м⟨и⟩л⟨о⟩стини да имъ дате, и да васъ вѣтръ разнесетъ по воздꙋхꙋ 4; ѕлодѣиствїемъ ѕлоглаголанїемъ, и сатанѣ в'рꙋцѣ предадосте сѧ и сихъ словесъ моихъ не боите сѧ 6; и пꙋщꙋ на васъ кишꙋ со гнѣвом измѣшенѣ такожде и с кровїю. Аще ли же и сегѡ каменное с⟨е⟩рдце ваше не ꙋбоит сѧ, и не покает сѧ воистинꙋ пролїю дождъ со кровїю и с ѡгнемъ измѣшенꙋ да изгоритъ все по лицѣ земли всѧка плодъ 8 итд).

Садржај

Епистола Христова с неба послата граду Јерусалиму.

Л. 1, наслов: Єпїстола Г⟨о⟩с⟨по⟩да Б⟨о⟩га и Сп⟨а⟩са нашегѡ Іи(соу⟩са Хр⟨и⟩ста послана бысть во градъ Ірꙋсалимъ съ небесе во с⟨ве⟩тый Сіѡнъ. Бл⟨а⟩гослови оче прочитати.

Записи

На полеђини горње корице, проба пером: Данилъ [Іеромо]нахъ и др.

Л. [I], брзописом: Сїа епистолїа естъ С⟨вя⟩то арха⟨н⟩гелскагѡ ѡбщежителнагѡ монастиря Грабоавца подписася при ігꙋменѣ кирь Васїлїйꙋ Іѡанновичꙋ тояжде с⟨вя⟩тїа обители с братїею 1772 ⟨а⟩гѡ ⟨лѣта⟩ декем⟨врїя⟩ 28 ⟨а⟩гѡ.

На л. [II]: Видковичъ, Максимъ — Сия книга . . .

Л. 19, брзописне белешке: Михаило Арсениевъ, Тиборъ Лоуцковъ . . . Милꙋ Шꙋнберкъ, Тимотіе Крстичевъ . . . ега примих лѣта мнѣ бист . . . Іаношь Пилишеновъ.

21. ГР 21 УВОД У ФИЛОЗОФИЈУ, белешке са предавања студента Ивана Гороховцова, 1806—1810. године

Папир, л. [I]+71+1, 10 празних листова (14, 18, 44, 45, 49, 58, 59, 63, 70—71); 210×170 мм. Текст је вертикално уоквирен, различитих димензија, Свешчице нису означене. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу података из записа и палеографске анализе писма текста и писма записа, рукопис је писао Иван Гороховцов, студент, између 1806. и 1810. године, Место настанка није познато.

Водени знаци: Према хартији која је руског порекла и воденим знацима рукопис је настао почетком XIX века: 1) грб са медведом, врло сл. Троманин 959 из 1801. и САНУ 209 из 1801 (сл. 40); 2) „Pro Patria" и иницијали МУ СК, у комбинацији са грбом у облику две гране и круном у коме се налазе иницијали П. Щ. сл. Участкина 767 из 1813—1815. (сл. 147).

Повез и орнаментика

Повез је картонски (215×180 мм), са хрптом и угловима од коже.

Орнаментике нема. Текст је писан плавим мастилом.

Писмо и језик

Писмо је врло леп калиграфски курзив, различит број редова на страници.

Језик је руски и латински.

(Краткое разсужденїе вообще о нравственной философїи. Премудрыи мїрозиждитель ничего напрастно не производить всѣ твари отъ него созданы на неи либо конецъ. Человѣкъ междꙋ всѣми видимымы созданїями первое занимаетъ мѣсто: такъ можно ли усумниться что вы сїе превосходнѣишее рукъ Божїихъ твореніе въ произведенїи своемъ не имѣло преднамѣренной цѣли. Творческое намѣренїе которымъ созданъ человѣкъ есть то, чтобы ему быть всегда благополучнымъ. Благополучїе человѣческое состоить въ удовольствїи совѣсти . . . 15 итд.)

Садржај

Школске белешке са предавања из филозофије. Текст је подељен у више глава са коментарима и делимично дат и на латинском језику.

Л. 1: *Предоуведомленїе философїи. Глава I—я. О познанїи, ѡпредѣленїи, способѣ, и штилѣ философскомь Послину (!) нынѣ трудь нашь вь томь будеть состоять что вы удоборазумительньмь ученїя . . .*

Л. 15: *Краткое разсꙋжденїе вообще о нравственной филозофїи.* Премудрый мїрозиждитель ничего напрастно . . .

Л. 19: *Разсужденїе на первую главу нраве филосо⟨фской⟩. О различїи дѣиствїй человѣческихъ.* Опитъ свидетельствуеть что нѣкоторыя действїя . . .

Л. 22': *Deliberatio qvo ad caput secundum phillosophie moralis de obligatione.* Expenentia magistra sensuque indice . . .

Л. 27: *Разсꙋжденїе на главу третїю философїи нравственной о законѣ естественномь.* Подь именемь закона вообще разсуждаемаго не иное что разумѣть должно . . .

Л. 30': *Dissertatio quo od caput quartum Philosop(hie) Moralis. De Poenis et Praemtis.* Ita a natura comparatum est ut qui legi, de qua, quae sunt cligna. . .

Л. 32: *Разсужденїе на главу пятую нравст⟨веной⟩ философїи. О добродѣтели и порокѣ и о щастїи и нещастїи человѣческомъ.* Чтобы обстоятельнѣе узнать различїе . . .

Л. 34': *Разсужденїе на ї̈лаву п̈ервую п̈рава есте-ст̈веннаго. О должност̈яхъ человѣка къ Богу.* Должностїю называется всякое дѣйствїе . . .

Л. 37: *Разсужденїе на ї̈лаву вт̈орую п̈рава есте-ст̈веннаго. О должност̈яхъ человѣка къ самому себѣ въ разсужденїи души его и т̈ѣла и внѣшняго сост̈оянїя.* Должности наши относительно къ намъ . . .

Л. 46: *Разсужденїе о душѣ.* Душа, безсмертное величественное образомъ . . .

Л. 47': *Слово въ день соше⟨ст̈вїя⟩ Св⟨ят̈аго⟩ Духа.* Аще бо азь не иду утѣшитель и придетъ . . .

Л. 50: *Разсужденїе о дружелюбїи.* Іночисленость вещей тогда хранить . . .

Л. 52: *Разсужденїе о благоп̈олучїи.* Между множествомъ творенїи мїра . . .

Л. 54: *Заключенїе.* Теперь уразумѣли мы нѣсколько . . .

Л. 54': *Разсужденїе о п̈онят̈їи.* Разсуждая мы о совершенствахь и несовершенствахь . . .

Л. 56: *Почт̈енные сот̈рудники.* Теперь уразумѣли мы несколько . . .

Л. 56': *Разсужденїе о т̈рудѣ.* Конець созданїя особенныя преимущества человѣка . . .

Л. 60: *Разсужденїе о здравїи.* Богь есть премудрь. Онь сотвориль мїрь . . .

Л. 64: *Разсужденїе о п̈окаянїи.* Болѣзненный желающїй свободиться отъ болезнеи, нередко налагается . . .

Зап̈иси

Л. [I]: Студентъ философїи Иванъ Гороховцовь.

Л. 15, 27, 60 и 64, доњом маргином потпис Ивана Гороховцова: Ив⟨ань⟩ Гороховцов, С. Ф. Иванъ Гороховцовь, Иванъ Гороховцовъ, И Гороховцовъ.

Л. 17, испод текстова: Читано сентявря 22. го дня 1806 го года.

Л. 48, испод текста: Іюня 4. дня, хорошо.

Л. 57': испод текста: Апрель 18, 1806. год. Мысли есть, но темно выраженїе.

Л. 62' испод текста: Ноябрь 21 — година ?

Л. 67' испод текста: Марта 28. дня трꙋдъ достоинъ похвали.

На последња 2—3 листа рачунске белешке, 1810. година.

22. ГР 22 О СВЕТИМ ТАЈНАМА, средина XVIII века

Пап̈ир, л. [II]+160, 210×150 мм, текст 155×110 мм; ћирилска словна фолијација до л. 9, даље арапска. Укупно има 20 кватернионских свешчица означених на уобичајен начин. Потпун.

Писар, мест̈о и време наст̈анка

Према палеографско-ортографским и језичким особинама овај препис, могао је настати најраније средином XVIII века. Утицај руске графије, који се огледа већ у Орфелиновој *Калиграфији* (1759. год.) овде је јако наглашен. Иако је хартија, према воденим знацима, из прве трећине XVIII века (и шире до 1736. г.), препис је свакако млађи. Писар и место преписивања текста нису за сада познати.

Водени знаци: Хартија и водени знаци су из прве трећине XVIII века: 1) грб са кулом и иницијалима FPM, врло сл. САНУ 141 из 1717; САНУ 271 из 1732. и САНУ 267 из 1736 (сл. 28).

Повез и орнамент̈ика

Дашчице (210×160 мм) са искошеним ивицама према резу, са остацима ремена, без орнамента, Хрбат има 5 ребара.

Орнаментике нема. Иницијали и заглавља су исписани црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Цео рукопис, сем последња 3 листа (л. 158—160) исписан је брзописом рускога типа, различит број редова на страници. Карактеристична слова су: в положено, в четвртасто, ж као положена пресечена осмица, д троугласто, т високо једноного са једностраном таласастом пречком, ѣ једнопотезно, р такође једнопотезно са репићем повијеним на леву страну и плитка ѡ. Већина ових слова је биморфна. Сви морфолошки облици су веома слични или истоветни са Орфелиновим словима у *Калиграфији* (1759. г.) или *Прописима* (1776. г.). Слово д се поред поменутог троугластог облика, јавља још у два Орфелинова облика. Последња 3 листа исписана су коректном имитацијом млађег типографског писма. Правопис је мешаног типа, тј. руски грађански у главном тексту, а црквенословенски у насловима и додатку (л. 158—160). У главном тексту ъ и ь се графијски једва разликују. Језик је рускословенски. Од интерпункцијских знакова употребљени су тачка, зарез и две тачке, и то са неиздиференцираним значењем. Тако су тачка и две тачке употребљене и у функцији знака питања. Велика слова су недоследно употребљена на почетку реченице и код властитих имена, али и у другим случајевима без неког одређеног правила. Акценатски систем је упрошћен.

Садржај

Кратко учење о светим тајнама у више делова и поглавља; на крају *Исповедање иноком.*

Л. 1 (а̃): Частъ первая. Ѡ тайнахъ в ѡбществѣ. Вопросъ: Что естъ тайна? Ѡтвѣтъ: Тайна естъ знаменїе видимое невидимыя бл⟨а⟩годати Б⟨о⟩жїа. . .

Л. 9 (д̃): Предисловїе ко оучащимся. Свыше данное тайнь познанїе слышатели тайнодействителнни. .

Л. 10': Частъ перваѧ. Ѡ тайнахъ во ѡбществѣ. Сїю первꙋю частъ на краткїя главы расположихомъ въ которых речется . . .

Л. 11': Глава втораѧ. Ѡ естествѣ таинъ фісѵчно разсꙋждаемыхъ. Тайна фїсѵчно прїятаа есть цѣлое таиственное фїсѵчное составленное . . .

Л. 13': Глава третїа: Ѡ матерїи и формѣ таинъ Новаго завѣта. Подобаетъ знати что древле гностицы, еретиги, вещи и слова, въ тайнах . . .

Л. 16: Глава четвертаѧ. Ѡ еже аще кромѣ матерїи и формы сꙋть . . .

Л. 21: Глава пѧтаѧ. Ѡ нꙋждномъ таинѣ. Нꙋждно с всякїя вещи должно познатися ѡт своего конца . . .

Л. 25: Глава пѧтаѧ. Ѡ началнеишихъ таинъ дѣиствѣ. Первенствꙋющее дѣиство есть таинь сꙋгꙋбое . . .

Л. 28': Глава шестаѧ. Ѡ таинахъ Новаго завѣта и ѡ винитиствованїих бл⟨а⟩годатномъ. Подобаеть знати что новотворци н⟨ы⟩нѣшнагѡ вѣка . . .

Л. 53: Частъ втораѧ. Ѡ таинахъ въ частномъ. Глава первая: Ѡ крещенїи. Вопросъ: Что есть тайна крещенїя? Ѡтвѣтъ: Єсть тайна ѡт рожденїа водою во глаголѣ.

Л. 63: Глава втораѧ. Ѡ нꙋждномъ крещенїѧ. Подобаетъ знати что многая заблꙋжденїа сꙋть ѡ семь.

Л. 74: Глава г҃. Ѡ слꙋжителѣхъ крещенїѧ. Слꙋжителъ иный есть чиновный (!) по званїю . . .

Л. 79: Глава д҃. Ѡ прїѧтелных⟨ъ⟩ крещенїя. Анаваптїсти наꙋчают что не подобает крещати . . .

Л. 84': Глава е҃. Ѡ дѣйствах крещенїѧ. Всѣхъ таинъ дѣйство ѡбщее есть благодать . .

Л. 88': Глава шестаѧ. Ѡ церїмонїахъ и кондїцїахъ крещенїа. Церїмонїи иныя сꙋть ѡколо мл⟨а⟩денцевъ . . .

Л. 93: Состѧзанїе а҃. Ѡ мѵропомазанїи. Тайнꙋ мѵропомазанїя древный ꙗкѡ Тертꙋлїанъ, Кѵпрїанъ, Аѵгꙋстїнъ, Іеронѵмъ и прочїй оучителїе.

Л. 93: Глава а҃. Ѡ истинном и свойственном таины мѵропомазанїа. Лꙋтерани и калвини мѵропомазанїе не признають . . .

Л. 96': Глава в҃. Ѡ матерїи и формѣ таины с⟨вѧ⟩таго мѵропомазанїѧ. Вопросъ: Что есть матерія мѵропомазанїя? Ѡтвѣтъ. Матерїа или вещество мѵропомазанїѧ есть сꙋгꙋбое далекое и близкое . . .

Л. 99: Глава г҃. Ѡ слꙋжителѣ подлозѣ и производствѣ или плодѣ тайны мѵропомазанїѧ. Вопросъ: Кто есть чиновныи сложитель тайны сїѧ? Ѡтвѣть: Єп⟨и⟩с⟨ко⟩пь или презвѵтерь по ѡбыкновенїю греческомꙋ.

Л. 102': Состѧзанїе г҃. Ѡ еѵхарїстїй. Прес⟨вя⟩тая еѵхарістїи тайна, трета междꙋ тайнами содержит мѣсто . . .

Л. 103: Глава перваѧ. Ѡ еѵхарістїй по себѣ. С⟨вѧ⟩щеннѣйшꙋю еѵхарістїю ꙗже ѡпредѣлно, или ѡписателно естъ тайна тѣла . . .

Л. 117': Глава в҃. Ѡ веществѣ еѵхарістїи. Аще и извѣстно есть что вещество еѵхарістїи . . .

Л. 132: Глава г҃. Ѡ формѣ еѵхарістїй. Вопросъ: Чимъ пос⟨вѧ⟩щенїе тайны еѵхарістїй совершается? Ѡтвѣтъ: Призыванїемъ Б⟨ог⟩а о⟨тъ⟩ца и С⟨вѧ⟩тагѡ Д⟨ꙋ⟩ха . . .

Л. 149: Глава четвертаѧ. Ѡ присꙋтствїй тѣла и крове Хр⟨и⟩стовы. Вопросъ 1: Каково присꙋтствїе тѣла и корове Хр⟨и⟩стовы церковꙋ исповѣдꙋеть? Ѡтвѣть: Ц⟨е⟩рковъ с⟨вѧ⟩їтая кадолическая ѡт временъ еще ап⟨о⟩с⟨то⟩лских . . .

Л. 158: Исповѣданїе инокомъ приведенное из великагѡ всерѡссїйскаго требника. Исповѣдаюсѧ азъ многогрѣныи (!) Г⟨оспо⟩дꙋ Б⟨ог⟩ꙋ вседржителю, творцꙋ н⟨е⟩бꙋ и земли и пречистѣй єгѡ м⟨а⟩т⟨е⟩ри. . .

Записа нема.

23. ГР 23 АПОФТЕГМАТА БЕЊАША БУДНИЈА, карловачки препис из 1729. године

Папир, л. [II]+128+2, л. 2—5, 84—85 су волантни, л. 80 празан; 201×160 мм, текст оивичен обострано вертикалама, различитих димензија и по средини местимично веома нечитак због киселог мастила које је оштетило папир. Има укупно 17 кватернионских свешчица које су означене арапским бројевима. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према подацима са насловне стране препис је настао у Карловцу, у Теолошкој академији (Покрово-Богородичном училишту) 1729. године. Писар није назначен.

Водени знаци: 1) крст са два попречна крака на постољу у коме су иницијали IHN? и 2) крин са постољем у облику вазе. Знаци су веома необични и у расположивој филигранолошкој грађи исти не постоје. На основу записа треба их датирати 1729. годином. (сл. 84)

Повез и орнаментика

Повез је картонски (205×162 мм), са хрптом и угловима од коже. Горња корица је оштећена.

Орнаментике нема. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је леп исписан брзопис, најчешће по 22—23 реда на страници. Карактеристична слова су: ж као гужвица; четвртасто в; т као латиничко m; б као велико курзивно Б. Нове облике имају слова и ꙋ. Правопис је мешаног типа. Група *ја* у истим по-

зицијама белележи се са ѧ и я. На почетку речи група *је* обележава се обичним и широким е. Исти је случај и иза палатала. Интерпункција је углавном савремена. Иза тачке пише се велико слово. Запажени су српски морфолошки облици. Језик је рускословенски. (Мешаетсѧ, аще, есть, всякомꙋ, говоря, свободенъ, хꙋляща, лѣкары 7; хꙋлитися, волчїя ѡбьичаѧ, на себе, клятвꙋ, едини 16; прїятелемъ, прїятелемъ, 45; егда, емꙋ, еликѡ, естъ,высокаѧ, мысль, ѕолъ 56, госꙋдара, размышляѧ, велмѡжъ срѣтивъ 107).

Садржај

Апофтегмата Бењаша Буднија, пољског писца с почетка XVIII века, је дело које је у нашу средину дошло посредством бројних руских превода. Апофтегмата (Зборник кратких оштроумних изрека старогрчких филозофа) појавила се у пољској књижевности још у XVI веку. Први познати руски преводи потичу с почетка XVII века, а прво штампано издање појавило се 1711. године. Руски преводи односе се на Буднијево дело: *Krotkich a wezlowatych powjesci ktore po grecku zowa Apophegmata ksig czworo* (по Шафарику, у Либеку, 1614. године). Наш рукопис је препис једног од више штампаних издања у Москви, Петрограду односно Венецији (1711, 1712, 1716 јануар и август), 1723, 1745, 1763, 1765, 1781. и 1788. године). За сада нисмо у могућности да утврдимо тачно са ког је штампаног издања, али сигурно није са рукописних преписа, који имају 4 књиге, као и пољски оригинал, док су сва штампана издања у 3 књиге, као наш препис.

Л. 1: Апофдевгмата сиесть краткихъ и вїтїеватыхъ и нравоꙋчителныхъ рѣчей книги три въ нихже различныѧ вопросы и ѡтвѣты житїѧ и постꙋпанїѧ, послѡвїѧ [притчи] и бесѣдѡванїѧ различных древних фїлосѡф собранаѧ. Написашасѧ в Покрово-Б⟨о⟩городичном' оучилищи 1729. лѣта спасенїѧ нашегѡ, тогожде главизны въ день предпразденства, въ Карловцѣ.

Л. 2: Краткихъ рѣчеи и ѡ⟨т⟩вѣтѡвъ книга первая. Сократово ученїе. Небл⟨а⟩городнагѡ чл⟨овѣ⟩ка дѣло еже во очи кого хвалити аз очи хꙋлити.

Л. 81: Краткихъ и ꙋзловатыхъ повѣстей книга втораѧ въ нейже положены повѣсти цесарей римскихъ кралей, князей вождей воинскыхъ сенаторѡвъ и ниыхъ чиноначалникѡвъ. Юлїй Цесарь римскїй въ нѣкое врѣмѧ незнатнѡ хотящъ превестисѧ чрез море...

Л. 115: Книга третїѧ въ нейже заключаются повѣсти лакедемонскїя. Лакедемоняне ⟨дондеже греческая земля стояла⟩ всѣхъ въ вітїиствѣ превосхождахꙋ...

Записа нема.

Литература

Брокхауз Іа 918; Петров, 108, 109; М. Пантић, *Штампар старих српских књига Димитрије Теодосије*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор 1960, XXVI, св. 3—4, 230; Сводни I 759—763; Каталог 39. О Покрово—Богородичиној школи уп. Н. Гавриловић, *Школство код Срба у Хабсбуршкој монархији* у књ. *Историја српског народа*, књ. 4, том 2, *Срби у XVIII веку*, Београд, Српска књижевна задруга, 1986, 353—355.

24. ГР 24 МОЛИТВЕНИК — ТРЕБНИК, препис Генадија Стефановића, јеромонаха грабовачког, из 1774. године

Папир, л. [I]+85+37 празних; 202×155 мм. Текст је уоквирен до л. 14, 155×125 мм. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису писара (л. [I]) све молитве у овом рукопису (л. 1 до 51) исписао је Генадије Стефановић у манастиру Грабовцу током прве половине 1774. године, до 20 јула. Остатак текста такође је његов, што је показала палеографска анализа оба типа писма у оба дела рукописа. Када је тачно Генадије наставио преписивање не може се са сигурношћу рећи, али је вероватно да се ради о истој години, или врло блиском времену непосредно после те 1774.

Водени знаци: У овом рукопису представљају посебне типове и слични њима нису нађени у расположивој филигранолошкој грађи: 1) ловачки рог са круном и са крином уместо контрамарке донекле слично, али у комбинацији са котвом, НБС 433 с краја XVIII в. (сл. 111), 2) круна испод које су иницијали, вероватно IR и грозд, а посебно иницијали CI или CL и крин (сл. 91), донекле сличан тип Ајнедер 1819 из 1760. Како је овај препис из 1774. тако и водене знакове треба датирати том годином. (Напомињемо да водени знак бр. 2 има сличне типове и из ранијих година нпр. МСПЦ, Грујић 77 из 1736).

Повез и орнаментика

Повез је картонски, орнаментиран (210×165 мм), местимично црвоточан. На задњем докоричном листу је црвени печат.

Орнаментику овог рукописа чини више геометријских иницијала са флоралним украсима и без њих, махом црвених и неколико зелених. На л. 13' заставица (140×60 мм) цртана мастилом са флоралним мотивима барокног типа; крст је обојен жуто, унутрашњост цветова је црвена, жута и браон. На истој страници је и флорални иницијал С обојен црвено, браон, жуто и зелено. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Генадије преписује текстове типографским и брзописним типом писма, најчешће по 19 редова на страници (типографско) и 18 редова (брзописно). Он понекад меша писма у истом тексту. Тако нпр. наслове исписује типографским, а литургијска упутства брзописним писмом. Његов дуктус је исписан и сигуран, а само писмо читко и лепо.

Од карактеристичних слова у типографском писму треба издвојити : ꙁ већег облика и хоризонталне петље, ѡ плитка и обла, ꙋ високо и витко, д са јако редуцираним ножицама, ѵ са четвртастом чашом, ѣ са високим стаблом, пречком на горњој линији и редуцираним преломљеним крацима пречке. Остала слова су стабилних облика и уједначених димензија. У брзопису карактеристична су слова: р са повијеним стаблом улево, ж као гужвица, в положено, в четвртасто, д са дужим повијеним ножицама у десно, ѡ обла и плитка, понекад у облику незатвореног круга. Нека слова се јављају у још једном облику. Тако је в врло често исписано као данашње велико писано слово, в има и савремени облик, а д има и необично нацртан знак који је варијанта Орфелиновог д. Уопште, у оба типа писма се осећа утицај Орфелинових слова (*Калиграфија*, 1758), у чијој је основи руска графија. Језик преписа је рускословенски.

Садржај

Молитве, затим чинови из Великог требника: Молитва пред читање Јована Златоустог (Антиохија 347. г. — Јерменија 407. г.) великог хришћанског проповедника и егзегете; молитве (обредне — умилне) Аугустина Аурелијуса (Тагаста, Нумидија, Северна Африка, 13. XI 354. г. — Хипо, 28. IX 430. г.), великог хришћанског филозофа и теолога, које је превео 1742. године у Петроварадинском Шанцу Дионисије Новаковић (Бока Которска, 1705. г. — Сент-Андреја 8. XII 1767. г.) епископ будимски и један од најученијих Срба тога времена; молитве седмичне Кирила Туровског (Туров, Белорусија 1130. г. — око 1182. г.), познатог руског проповедника и писца XII века; молитве Григорија Двојеслова, папе римског (Рим 540. г. — 12. III 604. г.); молитве Богородици и архангелу Михаилу; исповедање иноком из Великог требника, разни требнички чинови (благослова кандила, Богородичине иконе, благослова и освећења крста, Христове иконе или Господњим празницима, иконе св. Тројице, једног светитеља или више њих, звона, оснивања дома, крста са светим моштима који се носи на грудима).

Л. Г': М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨вѧ⟩т⟨а⟩гѡ Іѡанна Ꙁлатѡꙋстагѡ егдаже хощеши ч⟨т⟩ети или послꙋшати чтꙋща то помолисѧ Б⟨о⟩гꙋ, сице гл⟨а⟩голѧ: Г⟨оспо⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Хр⟨и⟩сте ѡтверꙁи ми очи сердечный, ѵслишати слово твое . . .

Л. 1: Молитвы оѵмилителныѧ бл⟨а⟩женнагѡ Аѵрелїа Аѵгꙋстина еп⟨и⟩ск⟨о⟩па ѵппонїйкагѡ изрѧднѣйшагѡ оѵчителѧ ц⟨е⟩рковнагѡ преложенныѧ съ латїнскагѡ ꙗꙁыка на славенскїй ч⟨е⟩стнѣйшимъ іерѡмонахом Дѵонѵсїемь Новаковичем въ П⟨етро⟩-Варадинском Шанцѣ, ꙁ҃і їюнїа м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца, лѣта Г⟨оспо⟩днѧ а҃ѱ҃м҃в҃-го.

Стїхи ѡт преводнїка
Аѵгꙋстинъ с⟨вѧ⟩тый се изледовавый
А ѡт Африки древле просїавый
Образъ показа смиренїѧ дивный
Дѣломъ и словомъ оѵченїѧ силный
Изобразивый сїѧ намъ м⟨о⟩л⟨и⟩тви
Ꙗже хранѧтъ насъ ѡт бѣсовъ ловитвы
Сердце ꙁлонравно ꙁѣлѡ оѵкрашаютъ
Ибо ѵмилный образъ ѡбращаютъ

Л. 2: М⟨о⟩л⟨ит⟩ва а҃. Ѡ призиванїи всемогꙋщагѡ Б⟨о⟩га, ѡ исправленїй нравовъ и житїѧ ѡбновленїи. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Б⟨о⟩же мой, даждъ сердцꙋ моемꙋ тебе желати, желающꙋ искати . . .

Л. 3: Молитва в' скорби Помилꙋй мѧ Г⟨о⟩с⟨по⟩ди, помилꙋй мѧ бл⟨а⟩гїй, помилꙋй мѧ ѡкаѧннанѡ грѣшника . . .

Л. 4: М⟨о⟩литва ꙁѣлѡ полеꙁнаѧ къ Б⟨о⟩гꙋ с⟨ы⟩нꙋ. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨соѵ⟩се Хр⟨и⟩сте, с⟨ы⟩не Б⟨о⟩га живагѡ, иже на кр⟨е⟩стѣ раꙁпростретима рꙋкама . . .

Л. 8: М⟨о⟩л⟨и⟩тва полеꙁнаѧ. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Б⟨о⟩же вседржителю троичне и единственне веꙁде сый и во всѣхъ . . .

Л. 9': Исповѣданїе всемогꙋщемꙋ Б⟨о⟩гꙋ и величествꙋ егѡ. Ѡ высочайшаѧ Тро⟨и⟩це, сило едина и нераꙁдѣлное валичество . . .

Л. 11: Ѡ беꙁмѣрной любви о⟨ть⟩ца предвѣчнагѡ к'родꙋ ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ч⟨е⟩скомꙋ. Ѡ беꙁмѣрнаѧ бл⟨а⟩госте ѡ беꙁцѣннаѧ любы да раба иꙁбавиши . . .

Л. 13: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ѡ призиванїй С⟨вѧ⟩таго Д⟨ꙋ⟩ха. Оѵже ѡ любы б⟨о⟩жественнаѧ, о⟨ть⟩ца вседержителѧ . . .

Л. 13': Молитвы на всю седмицꙋ творенїе с⟨вѧ⟩тагѡ ѡца нашегѡ Кѵрила мниха Тꙋровскаго. М⟨о⟩л⟨и⟩тва в҃ неделю по оѵтрени. Слава тебѣ Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же мой ꙗко сподобил мѧ еси . . .

Л. 16: М⟨о⟩л⟨итва⟩ в' нед⟨е⟩лю почасѣхъ. Б⟨о⟩же всемогїй и беꙁначални Г⟨о⟩с⟨по⟩ди высокїи ц⟨а⟩рю . . .

Л. 17: М⟨о⟩литва в' н⟨е⟩д⟨е⟩лю по вечерни. Бл⟨а⟩гословлю тѧ Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Б⟨о⟩же мой, и пѣнїе недостоиное приношꙋ ти . . .

Л. 18': Молитва в' понед⟨елникъ⟩ по ꙋтрени. К вамъ ꙗкѡ ꙁастꙋпникѡмъ и хранителемъ живота нашего . . .

Л. 21': М⟨о⟩л⟨и⟩тва понеде⟨лникъ⟩ по часѣхъ. К тебѣ вседржїтелю и прес⟨вя⟩тый ц⟨а⟩рю припадаяй молюся . . .

Л. 24: М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨вя⟩томꙋ Іѡаннꙋ во вторникъ по ѵтрени. Крстителю Х⟨ри⟩стовь, проповѣдниче покаянїя кающагося не преꙁри мене . . .

Л. 27—27': М⟨о⟩л⟨и⟩тва во вторныкъ по часѣхь. Б⟨о⟩же естеством о⟨ть⟩че м⟨и⟩л⟨о⟩стїю . . .

Л. 28': М⟨о⟩л⟨и⟩тва во вторникъ по вечерни. Во твое ꙁастꙋпленїе и крѣпкꙋю помощь, н⟨ы⟩нѣ прибѣгохь пречистая . . .

Л. 30: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в средꙋ по ѵтренни. Г⟨о⟩споже моя Б⟨огоро⟩д⟨и⟩це ѵмилосердися на мя многогрѣшнаг⟨о⟩ и престꙋпивша . . .

Л. 32': М⟨о⟩л⟨и⟩тва сред⟨а⟩ по часѣхь. Прїими Г⟨о⟩споже Б⟨огороди⟩це глась м⟨о⟩л⟨и⟩твы моея ꙗже недостойный приношꙋ тебѣ . . .

Л. 33': М⟨о⟩л⟨и⟩тва в сред⟨ꙋ⟩ по вечерни. Вечерь, заꙋтра и полꙋдне исповѣдатися Г⟨о⟩с⟨по⟩ди вседержителю ѡт⟨ь⟩че Г⟨о⟩с⟨по⟩да нашегѡ . . .

Л. 35: Молитва в четвертокь по ѵтренни. Д⟨ꙋ⟩ше моя согрѣшающи по вся дни, почто невостягнешися престꙋпающи . . .

Л. 38: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' четвртокъ по часѣхь. Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г⟨о⟩споди твой єсть день, и твоя єст нощь; тебѣ вся тварь работаеть. . .

Л. 38': М⟨олит⟩ва в' четвертокь по вечерни. Кр⟨е⟩стъ дꙋши востанїе и животь вечный, свѣть с⟨ы⟩нь б⟨о⟩жїй . . .

Л. 40: М⟨о⟩литва в' пятокъ по ѵтрени. Како своего н⟨ы⟩нѣ восплачꙋся ѡтпаденїа, како ли ꙗвлюся лицꙋ твоемꙋ . . .

Л. 44: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' пятокь по часѣхь.. Что сотворю? Что ты воздам Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Х⟨ри⟩сте.

Л. 45: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' пятокъ по вечерни. Ѡт нощи к'вамь ѵтренююще с⟨вя⟩т⟨ите⟩ли, пророци и м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ницы . . .

Л. 45': М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' сꙋботꙋ по ѵтрени. За вся хр⟨и⟩стїяны єдине бл⟨а⟩гїи ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣколюбче Б⟨о⟩же . . .

Л. 48: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' сꙋботꙋ по часѣхь. На множество щедроть твоих надѣяйся, припадаю ти Х⟨ри⟩сте Сп⟨а⟩се . . .

Л. 48'—49: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в' сꙋботꙋ по вечерни. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Х⟨ри⟩сте с⟨ы⟩не Б⟨о⟩жїй, и мног⟨о⟩ м⟨и⟩л⟨о⟩стиве ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣколюбче . . .

Л. 51: Радости приношенїе ї силою вышнѧгѡ ѡсѣненой, и радости ѡт арх⟨а⟩гг⟨е⟩ла прїемшой. Радости прїѧтелищꙋ преблагословенной и приснѡ д⟨ѣ⟩вѣ Марїй Б⟨о⟩городицѣ. Б⟨огороди⟩це д⟨ѣ⟩во радꙋйсѧ бл⟨а⟩годатнаѧ Марїе . . .

Л. 51': М⟨о⟩л⟨и⟩тва пр⟨е⟩с⟨вѧ⟩тѣй Б⟨огороди⟩цѣ. Ѡ пр⟨е⟩с⟨вѧ⟩таѧ славнаѧ и пребл⟨а⟩гословеннаѧ Д⟨ѣ⟩во вл⟨ады⟩чице Марїе . . .

М⟨о⟩л⟨и⟩тва втораѧ прес⟨вѧ⟩тей Б⟨огоро⟩д⟨и⟩цѣ. Ѡ прес⟨вѧ⟩таѧ г⟨о⟩споже вл⟨ады⟩чицѣ Б⟨огоро⟩д⟨и⟩це д⟨ѣ⟩во прїими недостойнꙋю малꙋю . . .

Л. 52—52': Бл⟨а⟩гословенїе кр⟨е⟩ста к ношенїю на персѣхъ в' нем же не влагаютсѧ мощи с⟨вѧ⟩тых. Полагаемь бываеть сицеви кр⟨е⟩стикь на б⟨о⟩ж⟨е⟩ственной трапезн, и по совершенїй б⟨о⟩ж⟨е⟩ственной лѵтꙋргїй или ѵтрен⟨и⟩, или часѡв или вечер⟨ни⟩ прежде ѡтпꙋста чтетъ ѥреи Ц⟨а⟩рю н⟨е⟩б⟨е⟩сныи, Трис⟨вѧ⟩тое и тропари сїя: Сп⟨а⟩си Г⟨о⟩с⟨по⟩ди, Слава вознесися и н⟨ы⟩нѣ, Предстателство и по сих Г⟨о⟩сподꙋ помолимсѧ. Ликь. Г⟨оспо⟩ди помилꙋи. Іереи чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Х⟨рис⟩те Б⟨ож⟩е нашь на древѣ кр⟨е⟩стномъ волеѥ спасенїя нашего ради . . .

Л. 54: М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨вѧтомꙋ⟩ Михаилꙋ арх⟨а⟩гг⟨е⟩лꙋ. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Б⟨о⟩же великїи ц⟨а⟩рю безначалныи пошли Г⟨о⟩с⟨по⟩ди архагг⟨е⟩ла своегѡ Михаила . . .

Л. 55: М⟨о⟩л⟨и⟩тви с⟨вѧ⟩таго Грїгорїа Двоеслова иже то колиждо сїе м⟨о⟩л⟨и⟩тви творитъ на день или на нощъ. Ни иматъ ни зли ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣкъ ни диаволъ ѡзлобити дꙋшꙋ єгѡ ни тѣло некоею лестїю соблазнити можетъ не точїю ѵбо, но аще ѡт жїтїе преидетъ то адь дꙋшꙋ тꙋ не прїемлет ꙗкоже рече с⟨вѧ⟩тыи Григорїи папа. М⟨о⟩л⟨и⟩тва с⟨вѧ⟩тагѡ Григорїа Двоеслова. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди ѵслиши м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ мою ꙗко азъ знаю время близь сꙋще.

Л. 58: Исповѣданїе инокомъ приведенное из' великагѡ всеросїйскагѡ требника. Исповѣдаюсѧ азъ многогрешныи Г⟨о⟩с⟨по⟩дꙋ Б⟨о⟩гꙋ вседержителю, творцꙋ н⟨е⟩бꙋ и земли . . .

Л. 60: Чинъ бл⟨аго⟩словенїѧ ѳѵмїана сїестъ кадила, Еземъ ѥрей єпитрахиль на себе, начинаеть обично и чтеть. Ц⟨а⟩рю н⟨е⟩б⟨е⟩сный, Тр⟨и⟩с⟨вя⟩тое, О⟨ть⟩че нашь. Г⟨оспо⟩ди пом⟨илꙋи⟩. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Придите поклон⟨имся⟩ г҃ и ѱалом ѯ҃е. Воспоите Г⟨о⟩сподеви вся земля. По семь рекь Г⟨оспо⟩дꙋ помо⟨лимся⟩ и Г⟨о⟩споди пом⟨илꙋи⟩ и чтеть м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Хр⟨и⟩сте Б⟨о⟩же нашъ источниче ѡс⟨вѧ⟩щенїѧ . . .

Л. 60': М⟨о⟩л⟨и⟩тва на запрещенїе громовъ и молнїи. Паки твоегѡ Г⟨о⟩с⟨го⟩ди ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩кѡлюбца вл⟨а⟩д⟨ы⟩ки памѧтъ наказанїа . . .

Л. 61: М⟨о⟩л⟨и⟩тва самѣмъ себе заклѧвшимъ. Б⟨о⟩же страшный и ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣкѡлюбивый силны и м⟨и⟩л⟨о⟩срдый . . .

Л. 61': М⟨о⟩л⟨и⟩тва втораѧ раздрѣшати всѧкꙋю клѧтвꙋ. Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко Г⟨о⟩споди Б⟨ож⟩е вседержителю, иже спасенїа ради родꙋ, ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ч⟨с⟩комꙋ съшелъ єси . . .

Л. 62: Чинъ бл⟨а⟩гословенїа їкони пр⟨е⟩с⟨вѧ⟩тыѧ Б⟨огороди⟩цы єдинїѧ или многих. Начнетъ іерей сице по заамвоной м⟨о⟩л⟨и⟩тви творитъ Бл⟨а⟩гословенъ Б⟨ог⟩ъ. Ликъ амнинъ. Тр⟨и⟩с⟨вѧ⟩тое. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Пр⟨е⟩с⟨вѧ⟩таѧ Троице. Г⟨оспо⟩ди помилꙋи г҃. Ѡче нїашъ. Г⟨оспо⟩ди пом⟨илꙋи⟩ і҃в҃. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Прїиде и ѱалѡмъ м҃д҃. Ѡтригнꙋ с⟨е⟩рдце мое весъ до конца. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Ал⟨и⟩л⟨ꙋіа⟩ г҃. Господꙋ помолимсѧ. Ѥрей же чтетъ м⟨о⟩литвꙋ сїю. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же нашъ иже с' предвѣчномꙋ и здиносꙋщномꙋ твоемꙋ с⟨ы⟩нꙋ . . .

Л. 64: Чинъ бл⟨а⟩гословенїѧ и ѡс⟨вѧ⟩щенїѧ новосоѡрꙋженнагѡ кр⟨е⟩ста ѡт злата или ѡт сребра или ѡт иннагѡ крꙋшца или древа, или на кр⟨е⟩стѣ дрѣвѧномъ или на иконноиписанни. Посатвленнꙋ бывшꙋ тетраподꙋ ч⟨е⟩стнѡ покровеннꙋ предь с⟨вѧ⟩тими врати іерей в' єпитрахілъ и фелонъ ѡдѣанъ исходитъ и кр⟨е⟩стообразнѡ покадивъ новый кр⟨е⟩стъ начинаетъ обично. Бл⟨а⟩гословенъ Б⟨ог⟩ъ нашъ. Ликъ Царю н⟨е⟩б⟨е⟩сный. Трис⟨вѧ⟩тое. О⟨ть⟩че нашъ . . .

Л. 68—68': Чинъ бл⟨а⟩гословенїѧ и ѡс⟨вѧ⟩щеннїѧ иконы Х⟨рис⟩товы или праздниковъ г⟨о⟩с⟨по⟩дских єдиной или многихъ поставленнꙋ сꙋщꙋ предъ анвономъ тетраподꙋ ч⟨е⟩стно покровеннꙋ и на немъ образъ Сп⟨а⟩⟨а⟩совъ или многи образы єликоихъ бꙋдетъ. Ѥрей въ єпитрахилъ и фелонъ одѣѧнъ кр⟨е⟩ста образнѡ покадивъ образъ начинаетъ обичнѡ. Бл⟨аго⟩словенъ Б⟨о⟩гъ нашъ Чтецъ. Царю н⟨е⟩б⟨е⟩сный. Тр⟨и⟩с⟨вѧ⟩тое. Ѡ⟨ть⟩че нашъ ꙗко твое єстъ царство. Г⟨ос-

по⟩ди помилꙋи в҃і. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Придите поклонимсѧ г҃—жди. Ѱаломъ п҃й. М⟨и⟩л⟨о⟩сти твоѧ Г⟨оспо⟩ди въвѣкъ воспою. Сейѱаломъ не чтетсѧ весъ, нодаже до сегѡ мѣста... ѥреи же чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨ос⟩поди Б⟨о⟩же вседержителю, Б⟨о⟩же о⟨ть⟩ацъ нашыхъ хотѧй люди твоѧ...

Л. 71'—72: Чинъ бл⟨а⟩гословенїѧ икони живоначалныѧ прес⟨вѧ⟩тыѧ Троицы въ образѣ трїехъ агг⟨е⟩ловъ или крещенїѧ или сошаствїѧ с⟨вѧ⟩тагѡ Д⟨ꙋ⟩ха, или Преѡбраженїѧ. Іерей обичнѡ по пред ѵказаннѡмꙋ образꙋ... іерей же чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же въ Троицы славимый ꙗкоже ни оумъ...

Л. 74': Чинъ бл⟨а⟩гословенїѧ иконы єдинагѡ, ѡт с⟨вѧ⟩тыхъ или многихъ. Тр⟨и⟩с⟨вѧ⟩тое. О⟨ть⟩че нашъ. Г⟨оспо⟩ди помилꙋй... іерейчтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же вседержителю, Б⟨о⟩же о⟨ть⟩цъ нашыхъ...

Л. 76—77': Чинъ бл⟨а⟩гословенїе кампаны сїестъ ꙁвона или колоколова. Повѣсивше ꙁвонъ н'цмитари ꙗкоже бы мощи сверхꙋ и изꙁвнꙋтаръ окропленꙋ быти... Началникъ чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩ж⟩е нашъ хотѧи ѡт всехъ вѣрныхъ твоихъ...

Л. 82: Чинъ основанїа домꙋ. Пришедшꙋ іерею на мѣсто идѣже иматъ основатисѧ домъ... предстателство хр⟨и⟩стїанъ іерею рекшꙋ Г⟨о⟩с⟨по⟩дꙋ пом⟨олимсѧ⟩ и чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Б⟨о⟩же вседержителю сотворивши н⟨е⟩бо разꙋмомъ...

Л. 83'—84: Чинъ бл⟨а⟩госло[ве]нїе новагѡ дома в' нем же хощетъ кто первѣе вселитисѧ. Пришедшꙋ їерею в'домъ єгоже благословитиматъ... и чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твꙋ сїю. Г⟨оспо⟩ди Іи⟨сꙋ⟩се Хр⟨и⟩сте Б⟨о⟩же нашъ, изволивыи...

Записи

Л. [I], брзописом: Сїя книга мнѣ іеро⟨монаха⟩ Генадїа Стефановича пострижника С⟨вя⟩то арх⟨а⟩гг⟨е⟩лскагѡ и ѡбщежителннагѡ м⟨о⟩н⟨а⟩стиря Грабовца, иже вь кинги сей [о]брядныя м⟨о⟩л⟨и⟩твы ꙗкоже ѡбретаются в нея написавъ своею рꙋкою на лѣто 1774 м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца юлїя 20⟨о⟩го, вь м⟨о⟩н⟨а⟩ст⟨и⟩рѣ Грабовцꙋ.

Л. 51: Конець м⟨о⟩л⟨и⟩твами повседневным.

Литература

Брокхауз XIII а 668—671, XV 119—120; Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1966, 225; *Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка*, књ. III, Загреб, 1928, 100—101; Л. Чурчић, *Популарност и неки проблеми ширења Епитома Дионисија Новаковића*, Зборник за друштвене науке Матице српске 34, 1963, 103—115; Б. Маринковић, *Скица за три портрета*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XI/1, Нови Сад, 1968, 221—230, са литературом.

25. ГР 25 ГРАМАТИКА СЛОВЕНСКА, препис инока Данила, јерођакона грабовачког, 1743. година

Папир, л. 135, 202×160 мм. Димензије дате према подацима са микрофилма; остало без података.

Писар, место и време настанка

Према предговору на полеђини насловне стране (л. 1') препис је настао у манастиру Грабовцу, 1743. године трудом јерођакона Данила, а по налогу игумана Василија.

Водени знаци нису копирани, јер за време нашег боравка рукопис није био на месту.

Повез и орнаментика

Повез је, највероватније, картонски.
Орнаментике нема.

Писмо и језик

Писмо јерођакона Данила је брзописно, најчешће по 22 реда на страници, исписаног дуктуса и мало нагнуто надесно. Има слова прелазног курзивно — брзописног типа. Наслови су исписани имитацијом типографског писма, црквенословенским правописом, док је у главном тексту грађански руски правопис. Запажена је лигатура тв. Брзописна су слова: в положено, четвртасто в, т високо једноного са таласастом једностраном пречком, ж као положена пресечена осмица, ѣ високо двопотезно са пречком без прелома, ꙋ једнопотезно са вишим и понекад оштро савијеним према унутра десним краком. Б и в имају и своје уставне облике. Прелазног типа су слова: м, л, и, а, ч. Језик је рускословенски. Од интерпункцијских знакова употребљава тачку, зарез и тачку и зарез, али не увек у данашњем смислу. Исти случај је и са употребом великих слова. Акценатски систем је упрошћен.

Садржај

Уџбеник из словенске граматике Теодора Максимова, намењен Грчко-словенској школи у Великом Новгороду, штампан у Петрограду 1723. године у Александро-Невском манастиру. Састоји се из 4 дела: *Ортографије*, *Етимологије*, *Синтаксе* и *Прозодије*. У исписивању садржаја дато је више поднаслова и наслова које је писар графички издвојио као такве. Исто је урађено и код ГР 36 и ГР 37.

Л. 1: Грамматїка словенскаѧ въ кратцѣ соъбраннаѧ въ Грекославенской школѣ ꙗже въ Великомъ Новѣгорадѣ при домѣ архїерейскомъ . . .

Л. 1': Повелѣнїемъ всепресвѣтлѣйшагѡ державнѣйшагѡ державнѣйшагѡ г⟨о⟩с⟨ꙋ⟩д⟨а⟩рѧ нашегѡ, Петра великагѡ, о⟨тъ⟩ца о⟨тъ⟩чества, Імператора и самодержца всерѡссїискагѡ Бл⟨а⟩гословенїемъ же с⟨вѧ⟩тѣйшаго, Правителствꙋющагѡ Сѵнода при Санктъпитербꙋрхѣ въ Тро⟨і⟩че⟨с⟩ком Алеѯандро Невскомъ м⟨о⟩н⟨а⟩ст⟨и⟩рѣ лѣта ѡт рож⟨де⟩ства Хр⟨и⟩стова а҃ ѱ҃ к҃ г҃ (1723 год.) ноемврїя въ день напечатаннаѧ. Н⟨ы⟩нѣ же въ С⟨вѧ⟩тоархаггелскомъ монастирѣ Грабовцѣ ббл⟨а⟩гословенїемъ и бл⟨а⟩годѣтелствомъ преч⟨е⟩стнагѡ преподобнѣйшагѡ г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨и⟩на о⟨ть⟩ца игꙋмена Василїа їеромонаха мною тыяже ѡбители иноком Данїилом іеродїаконом, лѣта мїротворенїя з҃ с҃ н҃ а҃ ѡбновленїя же спасителева а҃ ѱ҃ м҃ г҃—ѡ (1743. г.) і іюнїа к҃в преписаннаѧ.

Л. 4: Ѡ грамматицѣ или писмѧницѣ. Грамматїка єстъ хꙋдожество добрѣ гл⟨а⟩го⟨ла⟩ти и правѡ писати ѵчащее. А҃ часть. Ѡ орѳографїи. Писмена славяномъ сꙋть м҃.

Л. 5': В҃ часть. Ѡ етѵмологїи. Части слова сꙋть и҃.

Л. 49': Третїѧ часть. Ѡ сѵнтаѯи рекше ѡ сочиненїи. Ѡ именителномъ. А҃. Прилагателнаѧ имена мѣстоименїя, причастїя, дѣепричастїя, причастодѣ⟨и⟩стїя согл⟨а⟩сꙋютъ съ сꙋществителным въ родѣ числѣ и падежи.

Л. 99': Д҃ часть. Ѡ просѡдїи. Просѡдїи сꙋть и҃. Оѯїа или остраѧ, варїя или тяжкая, периспѡмени или ѡблеченная, исо, апострофъ или ѡтвратъ, ꙁвателцо или тонкая єрокъ, слитная или краткая.

Л. 104: Ѡ согласїи. Колико гꙋбо єсть согласїа? Трегꙋбо сꙋществителнагѡ имене съ прилагателным . . .

Л. 107: Ѡ видномъ или чиновном сочиненїи гл⟨агол⟩ѡвъ. И первѣе ѵбѡ ѡ дѣйствителныхъ. Кїи єсть дѣйствителный гл⟨агол⟩ъ?

Л. 109: Ѡ страдателныхъ гл⟨агол⟩ѣхъ. Глаголъ страдателный єсть иже кончится на ся ѡт дѣйствителнагѡ кончащагѡся на ꙋ или на ю.

Л. 121: Малаѧ сѵнтаѯисъ или сочиненїе ѡ именителномъ. Правило а҃. Прилагателнаѧ имена мѣстоименїѧ, причастїѧ, дѣепричастїѧ, причастодѣтїѧ согласꙋютъ со сꙋществителными в' родѣ, числѣ и падежи . . .

Л. 125: Правилное обꙋченїе чиннагѡ чтенїѧ и пис⟨а⟩нїѧ. Учащемꙋ и чтꙋщем и пишꙋщем должиѡ своиство произношенїя, ѵдаренїя и препинанїа . . .

Л. 127: Правила какѡ сочинѧти и разꙋмѣти сложенїе. Аще сочиняеши сложенїе сочиняй с разсꙋжденїемъ разбирай чинъ грамматическїй и по семꙋ сочиняй сложенїе.

Л. 128': Вопрошенїѧ' ко из'ѡбрѣтенїю падежей предложныхъ. 1. Когда, гдѣ, въ, на коем, комъ, чемъ.

Л. 129: Сословїе именъ по алфавитꙋ. А҃. Аарѡнъ, Аввакꙋмъ . . .

Записи

Од л. 1—12, по доњој маргини, брзописом: Изъ книгъ монастїрѧ С⟨вѧ⟩тоархаггелскагѡ Грабовца общежителнагѡ сꙋщагѡ во Єпархїи бꙋдимской близ рѣки Шарвиза подписасѧ лѣта Г⟨о⟩с⟨по⟩днѧ 1754 ⟨а⟩гѡ.

Литература

Описаније II 194.

Напомена

Опис је урађен по микрофилму А 1479, који се чува у фототеци Археографског одељења Народне библиотеке Србије.

26. ГР 26 БЕЛЕЖНИЦА, око 1789. године

Папир, л. 100, 232×178 мм; текст уоквирен, 202×150 мм. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу садржаја, палеографских података и записа рукопис се може датирати крајем XVIII века, свакако око 1789. године. Филигранолошка датација је нешто млађа, али то не значи да се хартија са овим воденим знацима није производила у овој фабрици и коју годину раније. Писар и место настанка за сада нису познати. Може се претпоставити да је препис настао у манастиру Грабовцу.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је с краја XVIII века: 1) грб са крстом и именом Slatina, врло сл. Декер 970 а, б из времена 1794—1804. (сл. 15). (Хартија је произведена у месту Слатини, Словачка); име произвођача непознато. Овај грб са именом места производње Slatina, према материјалу који доноси V. Decker, припада времену од 1794—1804); 2) грб са кулом и иницијалима J. P. врло сл. Декер 1061с из времена 1792—1800 (сл. 34). (Хартију са овим знаком производио је Petko Jakub у месту Slovenska Lupča, Словачка, од 1792—1800).

Повез и орнаментика

Повез је полукожни (240 × 180 мм). Картон је пресвучен марморираном хартијом, а хрбат и углови су појачани кожом.

Орнаментике нема. Заглавља су исписана црвеним мастилом, текст мрким.

Писмо и језик

Рукопис је исписан уредним брзописним писмом прелазног типа, са израженим курзивним тенденцијама

и облицима слова веома блиским словима из Орфелинових *Пройиса* (1774. год.). Нека слова имају старије облике, као нпр. положено в које је из српског брзописа ушло и у Орфелинову *Калиграфију* (1759), а којег нема у доцнијим *Пройисима*. Иста рука писала је латинички текст.

Језик преписа је руски, рускословенски и латински, зависно од типа текста.

Садржај

Садржи преписе *Синойсиса* Инокентија Гизеља, *Сказанија о йреносу мошшију* Јована Златоустог, *Краткої сказанија о Боїу, йромислу и закону* са додатком *Краткої ученија отроком* Теофана Прокоповича, латинских превода молитава: *Достојно јест, Премудрости наставниче, Боїородице дјево* итд. И. Гизељ је урадио *Синойсис* према *Хроници* Теодосија Софоновича. Гизељево дело је било до Ломоносова главни уџбеник из историје, и издавано је више пута (1674, 1676, 1680, 1718 и 1810; три издања грађанском ћирилицом: 1714, 1718, 1735). Према подацима на насловној страни, уколико није писарева грешка, постојало је и петроградско издање из 1745. године. И. Гизељ је био угледни професор и ректор Кијевске духовне колегије, архимандрит Кијево-Печерске лавре. Л. Баранович га је називао Аристотелом. Други већи препис у овој бележници је дело Теофана Прокоповича, познатог проповедника, професора Кијевске духовне академије и царевог првог помоћника у делима црквене управе. То је: *Краткоје сказаније о Боїу, йромислу и закону* са додатком *Краткоје ученије отроком*. Код овог дела писац је потписан на крају предговора, а књига је без импресума, тј. ознаке места, године издања и штампарије. Према Г. Михајловићу постоје два руска издања (1764, 1765) и једно млетачко Д. Теодосија из 1767, које се разликује од руских оригинала „у незнатним језичким и правописним изменама", има ауторов потпис на крају предговора и додатак на крају текста. На основу основних елемената књиге које смо навели, очигледно је препис настао са млетачког издања. Текстолошка поређења у целини нису вршена.

Л. 1: Сїноѱісъ или краткое описанїе о началѣ славенскагѡ народа, о первыхъ кїевскихъ князехъ и о житїи с⟨вя⟩тагѡ великагѡ князa Владимира всея Росїи самодержца и о прочїихъ владѣтелевъ россїйскихъ, напечатана в Санкт Петербургѣ при Императорской академии 1745. года.

Л. 50': Латинскій Достойно естъ и прочая. Достойно естъ ꙗко воистинꙋ...

Л. 52: Картине еп⟨и⟩ск⟨о⟩пѡмъ. Н⟨ы⟩нѣ сербская чада ѕѣло торжествуютъ...

Л. 55'—56: Сказанїе ѡ пренесенїй мѡщей иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашегѡ Іѡанна Златооустагѡ, архїеп⟨и⟩ ⟨с⟩к⟨о⟩па константінополскагѡ ѡт Комани въ Цариградъ. По преставленїи великагѡ учителя и патріарха константинополскагѡ с⟨вя⟩тагѡ Іѡанна Златооустагѡ въ Команѣхъ...

Л. 62 Краткая сказанїя. Первое ѡ Б⟨о⟩зѣ. Второе: Ѡ б⟨о⟩жїемъ промыслѣ. Третіе ѡ законѣ Б⟨о⟩жїи. Предисловїе. Понеже многимъ неудобно пространныхъ...

Л. 62': [на крају текста предговора] Ѳеофанъ Прокоповичъ архїеп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ новогородскій, россійскій.

Л. 97': Тогѡже архіеп⟨и⟩ск⟨о⟩па Краткое ученїе ѡтрокомъ ѡ причастіи тѣла и крове Г⟨о⟩с⟨по⟩да нашегѡ Іи⟨со⟩ уса Хр⟨и⟩ста. Вопросъ: Что естъ у насъ Хр⟨и⟩стіанъ причастіе? Ѡтвѣтъ: Естъ ꙗденіе тѣла Хр⟨и⟩стова.

Л. 100: Изъꙗсненія, Молба естъ ѡбѣщанїе или ѡбѣтъ...

Зайиси

На унутрашњој страни горње корице, курзивом: У 1739, римска капела у Сентъ Андрей код гробля пожаревачког на путу будимскомъ начинѣна и совершена.

Да сей еѯтрактъ своему ѡригиналу въ матрикулѣ сущему ѡ⟨тъ⟩ слова до слова во всемъ согласенъ естъ симъ засвидѣтелствую. Данно у Сентъ Андрей 15. августа (1)789 года, іерей Петръ Стояковичъ, парохъ бодянскій.

Л. 1, курзивом: Книга Аврама Vдвенковича (?) іерѡм⟨онаха⟩ м⟨анастира⟩ Грабовца 1839, лѣта.

На унутрашњој страни доње корице више исписа на латинском језику.

Литература

Брокхауз XIII 219; Сводни 2506—2512; Михаиловић 84, Каталог 2195, 2196; М. Пантић, *Штампар старих српских књига Димитрије Теодосије*, Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 1960, XXVI, св. 3—4, 106—135; Описаније II 10, 51.

27. ГР 27 КЊИГА ПРОПОВЕДИ, трећа четвртина XVIII века, свакако после 1757. године

Папир, л. 224 оригиналне фолијације, 222×170 мм; текст уоквирен, 180×127 мм, кустоде. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према подацима са насловне стране (л. 1) препис је настао у Шиклеушу, свакако после 1. маја 1757. године, што потврђују и водени знаци који су из треће четвртине XVIII века. У расположивим библиографским приручницима за московска издања нисмо нашли књигу са оваквим насловом под 1757. годином, па се овај датум може протумачити и као почетак преписивања рукописа у Шиклеушу. Калиграфске тенденције у монокондиличким иницијалима, нарочито у насловима и на почецима поглавља, утицај руске графије и ортографије указују на то да је преписивачу била позната и веома блиска Орфелинова калиграфска техника. Писар је могао видети његова дела (*Маловажноје йривјетствије — Поздрав*

Мојсеју Путнику) (1757. год.) и *Калиграфију* (1759. год.), а можда и *Прописе* (1776. год.) која су очигледно утицала на његово писмо. Стога се хронологија преписа може кретати у оквиру ових година.

Водени знаци овог рукописа су из треће четвртине XVIII века 1) митра са иницијалима BHAZ—V.VC, врло сл. МСПЦ, Грујић 104 око 1760 (сл. 95); 2) грб са ловачким рогом и иницијалима BHAZ—V.VC. врло сл. МСПЦ 12 из 1765; уз повез (сл. 50); 3) двоглави орао са круном и иницијалима IGS, врло сл. НБС 66 из 1751—59. године (сл. 100).

Повез и орнаментика

Повезан је у картон пресвучен светлом кожом (230×180 мм.), без слепог отиска, само са утиснутим паралелним линијама по ивицама. На хрпту се налазе четири ребра.

Орнаментике нема, осим изражених монокондиличних иницијала који захватају најчешће три до четири реда висине, вешто рађених истим мрким мастилом којим је исписан цео текст.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је млађи брзопис са израженим курзивним и калиграфским тенденцијама. Калиграфија је највише изражена у иницијалима наслова и на почецима поглавља; различит број редова на страници. Од брзописних облика слова истичемо ж као гужвицу, четвртасто в, положено б, високо једнострано т и др. Поред руских слова **я, щ и й**, запажена је и употреба писаних великих слова: *А, П, М, С* и др., и то често и у средини реченице, што се може тумачити естетским, ликовним тенденцијама писма. Нов дух осећа се и у употреби интерпункцијских знакова: тачке, зареза и тачке и зареза. Језик преписа је рускословенски, правопис мешаног типа: рускословенски и руски грађански.

Садржај

Поучна слова (Тумачења библијских текстова), *Трактат о исхождении Св. Духа, Катихизис* и *Епитом* Дионисија Новаковића. Према наслову на л. 1 ова поучна слова су препис са, за сада, неидентификованог московског издања.

Л. 1: Кнїга поучателная. Словеса проповѣданная с⟨вя⟩тѣйшаго правителствующаго Сунода придворной ц⟨е⟩ркви въ градѣ царствующемъ Москвѣ. Маја 1⟨аг⟩ w дня 1757 ⟨аг⟩ w лѣта. Чертанов Шiклешѣ.

Л. 1': Слово в' недѣлю пятнадесятую по всѣхъ с⟨вя⟩тых. Къ сїю свою заповѣдїю весъ законъ и пророцы... словеса Хр⟨ис⟩та спасителя сѵтъ ѵ ев⟨г⟩г⟨е⟩лїста Матѳея в' главѣ 26 в' зачалѣ 92.

Л. 16: Слово в'день w с⟨вя⟩щенїя ц⟨е⟩ркве. Днесь в' домѣ твоем подобаетъ ми бити...

Л. 25: Слово в' неделю двадесятъ второю по с'шествїи Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха. Страждѣ в' Ѳламени вемъ...

Л. 40: Слово в' денъ бл⟨а⟩говѣщенїя прес⟨вя⟩тыя Б⟨огороди⟩цы. Бл⟨а⟩говѣствуй земля радость велїю...

Л. 52: Слово въ неделю Самарянынi. Возведите очи ваши, и видите...

Л. 60: Слово въ день вознесенїя Г⟨о⟩с⟨по⟩дня. Мѫжїе галїлеистїи что стоите зряще...

Л. 76': Слово в' н⟨е⟩д⟨е⟩лю третѫю по сошествїй Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха. Ищите прежде ц⟨а⟩рствїя Б⟨о⟩жїя и правды ѳго...

Л. 86: Слово в'н⟨е⟩д⟨е⟩лю второю по сошествїи Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха. Ѳ званїй ап⟨о⟩с⟨то⟩ловъ...

Л. 93: Слово в неделю пятѫю по сошествїй Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха. Пріиде и пріиде во Кап⟨ернаѫмъ⟩ градъ...

Л. 104: Слово в' н⟨е⟩д⟨елю шестѫю по сошествїй Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха. Держай чадо wтпѫщаются ти грѣси твои...

Л. 114: Слово въ не⟨д⟨е⟩лѧ Преѡбраженїя Г⟨о⟩ с⟨по⟩дня. Никомѫже повѣдите видѣнїя...

Л. 123': Слово вѣлмы такw молящїй Б⟨о⟩га вся поспѣшествѫютъ во благое? Сїя ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ с⟨вя⟩тый пишетъ в' посланїй к' Римляномъ...

Л. 132': Слово вѣсма же праведна оба пред Б⟨о⟩гомъ ходяще во всѣхъ заповѣдехъ и wправданiхъ Г⟨о⟩с⟨под⟩нихъ безпорочна. Словеса сїя сѵтъ написанна...

Л. 148': Слово въ денъ страстныя стр⟨а⟩сты Хр⟨и⟩ста Б⟨о⟩га нашегw во с⟨вя⟩тѫю и великѫю средѫ. Кѣсте јакw по двою дню Паха (!) бѫдетъ...

Л. 159: Трактатъ кратчаишїй w исхождении Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха содержащїй доводѡвъ wт с⟨вя⟩щеннагw писанїя саворшвъ же вселенскихъ и б⟨о⟩гомѫдрихъ ѵч⟨и⟩т⟨е⟩лей и самаго разѫма естественнагw. Ѳ исхожденїи Ѳ⟨вя⟩таго Д⟨ѕ⟩ха wт о⟨ть⟩ца единагw...

Л. 172': Катихiсисъ. Частъ первая православнагw исповѣданїя w вѣрѣ. Вопросъ первый: Что есть вѣра? Ѳтвѣтъ: Ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ Павелъ гл⟨агол⟩етъ: Вѣра естъ ѵповаемыхъ извѣщанїе...

Л. 190: Предложенїе Хр⟨и⟩стiанское w папѣ противѫ Рiмляновъ. Иже исповѣдѫютъ папѫ быти во главѫ цркве...

Л. 201—201': Ѳпитомъ сказанїя с⟨вя⟩щеннагw храма рыз ѳго и в'немъ совершаемыя б⟨о⟩ж⟨е⟩ственных лiтѫргiи во ѫкревности (?) ѳго чрезъ нравныя вопросы и wтвѣты. Сочиненъ во ѵпотребленїе с⟨вя⟩щенослѫжителей православныя восточныя и кадолiческїя церкве. Частъ первая. Ѳ Ѧдамѣ б⟨о⟩ж⟨е⟩ственномъ и w с⟨вя⟩щенных ѳго сосѫдѣхъ и w одеждахъ ѳгw. Вопросъ: Что естъ ц⟨е⟩рковъ? Ѳтвѣтъ: Ц⟨е⟩рковъ много различнw пріемлется.

Записа нема.

Литература

Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка, књ. III, Загреб, 1928, 100—101; Л. Чурчић, *Популарност и неки проблеми ширења Епитома Дионисија Новаковића*, Зборник за друштвене науке Матице српске 34, 1963, 103—115; Б. Маринковић, *Скица за три портрета*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XI/1, Нови Сад, 1968, 221—230, са литературом.

28. ГР 28 СРБЉАК АНТОНИЈА ГРАБОВАЧКОГ, 1759. година

Папир, л. 90: [X]+10 (фолијација) + 53+18+[1] (пагинација са грешкама); 200×165 мм, текст различитих димензија, делимично оштећен и нечитљив због киселог мастила које је прогризло хартију. Има укупно 12 свешчица које нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Из записа на л. 90' који је исписан савременим курзивом сазнајемо да је службе српским светитељима саставио монах Антоније. Почео је да их пише као млад раковачки монах, а затим наставио као ђакон и јеромонах у Шишатовцу и Сентандреји и, најзад, као игуман манастира Грабовца. У препису писар стално наглашава Антонијево ауторство, па се може претпоставити да је препис настао још за његова живота. У диптиху (л. 15), међу мртвима, као последње, накнадно додато име је име Антонија, игумана манастира Грабовца. Како диптих има годину почетка преписивања (1759. г.), то ова претпоставка стоји на чврстим основама. Водени знаци се крећу око тих година (1751—1762. г.), па се датирање може свести уже на годину 1759, јер рукопис није велики и могао се преписати током те године.

Водени знаци: 1) фигура светитеља са граном и крстом у рукама врло сл. МСПЦ 69 из 1762. и НБС 66 из 1751—59. године (сл. 146).

Повез и орнаментика

Дашчице (205×170 мм) пресвучене марморираном хартијом; хрбат и углови су појачани кожом.

Орнаментику овога рукописа чине три заставице и једна завршна виньета л. 10' (X), 11 (ā), 13 (f̄) и 20 (f̄) цртане црвеним мастилом у барокном стилу, са изразито развијеним флоралним мотивима. Прве две заставице су правоугаоне са крстом у средини. Унутрашњи простор испуњен је завијуцима полупалмета. Заставица испред диптиха је, такође, правоугаоног облика и треба је схватити као део обликовања целе насловне стране. Испод ње, у десном делу је свитак са именима српских црквених поглавара и владара. У левом делу, испод заставице је исписан наслов. У средини заставице је медаљон — круна са крстом и главом орла. Лево и десно од овог централног мотива су медаљони — круне изнад којих је натпис: Славою и честїю вѣнчай их. Сав унутрашњи простор заставице је испуњен богатим флоралним завијуцима листова и полупалмета. Ови завијуци у све три заставице подсећају на овнујске рогове. Завршна виньета је у облику стилизованог срца са централним флоралним стубом на чијем се врху налази круна. И овде завијуци личе на овнујске рогове; завијуци на стубу због уметнутих тачака (очију), асоцирају овнујску главу изнад које је лавља глава са гривом. Иницијала нема, осим на страницама са заставицама где су истакнута почетна слова увећана и лепше обликована.

Писмо и језик

Основни текст преписа исписан је млађим типографским писмом, док су поједини стихови (тропари, кондаци и сл.) и записи писани делимично курзивом и брзописом. Писмо је неугледно и тешко читљиво у већини случајева. Међутим, има и врло лепих, и коректно исписаних страница, углавном на почетку нових састава. Број редова је различит, као и густина и размак између речи које су већином написане раздвојено. Графија и ортографија основног текста је рускословенска, а у курзивним и брзописним деловима руска грађанска. Језик преписа је рускословенски.

Садржај

Главнину садржаја представљају песнички састави посвећени српским и словенским светитељима. Ту је и диптих о усопших и др.; јектенија о усопших; Служба св. мученика Михаила Черноризца на малој и великој вечерњи (23. маја); тропар Симеону и Сави гласа 1. и кондак гласа 3; диптих о усопших; тропар гласа 8. св. Петру I Његошу; Служба преподобног оца Јоаникија Девичког, на малој и великој вечерњи (16 јула); Служба просветитељима и учитељима Сави, Арсенију и Максиму, на малој и великој вечерњи (4. новембра); Кондак св. Стефану гласа 3. и Тропар гласа 4; Служба свим српским светитељима, на малој и великој вечерњи; Служба Стефану Драгутину (Теоктисту) на малој и великој вечерњи (18. марта); Служба преноса моштију Стефана Штиљановића на малој и великој вечерњи (17. августа); Тропар гласа 4. св. Кирилу и Методију и Кондак гласа 3. (11. маја).

Л. 1 [ис ⱔктенїа ѡ оусопшихъ]: Со дѹхи праведныхъ ско⟨н⟩чавшихсѧ дѹши рабъ твоихъ сп⟨а⟩се оупокои сохраняѧ ихъ во блаженной жизньи яже оу тебе человѣколюбче.

Л. 1': На воскресенїе место харѹвике. Изъ едне старе рѹкописне књиге изписано. Коста Хр⟨и⟩ст⟨о⟩съ шт гроба ꙗкш силенъ и посрами ненавидящіе егш... Испод тога курзивом: Стихира гласъ први самогласенъ. Иже пристанищу безмольному и животу безконечному, и к тишинѣ не вѹрнѣй, святый безсребреницы и чудотворци...

Л. 2: Мⷱ⟨ѣ⟩ с⟨ѧ⟩ца маїа кѓ денъ слѹжба св⟨ѧ⟩таго мѹченика Мїхаила черноризца. На малѣи вечерни. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ гласъ ѣ самогласенъ. Ѧ⟨г⟩гелское житїе возлюбивъ шт младенства, штрокъ сыи оудаливсѧ...

Л. 2': Слава гласъ ѣ, Ѧнтшнїа. Косторжествовалъ повѣдамы намѹчители сѹгѹвими воренїи...

Л. 3: На велицѣи вечернїи. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ, стїхиры гласъ а̄. Твореніе Ѧнтшнїа монаха. Ѧ⟨г⟩гелѡвъ шт юности житїю подражалъ еси чѹвственаѧ всѧ штринѹлъ еси сладкаѧ...

Л. 3': На литїи стихиры гласъ д̄. Ѧнтшнїа монаха. Радосно пристѹпимъ торжествѹ дѹховнѡмѹ вѣрнїи днесъ...

Л. 5': Канонъ праздника или Б⟨огороди⟩цы на ѕ҃ и с⟨вѧ⟩тагѡ на и҃ мъ. Гласъ д҃ Антѡнїа. Пѣснъ а҃. Ірмосъ. Поимъ пѣснъ новꙋю царю . . .

Л. 10': Тропар светомꙋ ⟨Симеонꙋ⟩ и Сави глас 1-вь. Иже теплїя заступники въскорбехъ и в напастѣхъ имущи Симеѡна богоноснагѡ и Саввꙋ просвѣтителя припадем к нимъ съ вѣрою якѡ да молитвами ихъ . . .

Кондакъ глас⟨а⟩ 3. Дѣва днесъ. Симеѡнъ днесъ со Саввою блаженимъ пришедше дꙋхомъ ѡт напастей избавляютъ стадо свое си бо троицꙋ проповѣдавше единагѡ бога, церкви ꙋтвержденїе непоколебимо явившеся . . .

Л. 11 (а҃): Єктенїа ѡ оусопшихъ. Тропари гласъ д҃. Со д⟨ꙋ⟩хи праведных скончавшихсѧ дꙋшы рабъ твоихъ сп⟨а⟩се оупокои сохраняѧ ихъ во бл⟨а⟩жениѣи жизнии . . .

Л. 13 (г҃): Дѵптіхъ ѡ оусопшихъ. В' понеделникъ ꙋтро и вечеръ помина⟨ти⟩: архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па Вікентїа, архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па Павла, еп⟨и⟩ск⟨о⟩па Сѵмеѡна, еп⟨и⟩ск⟨о⟩па Сѵнесїа, архімандрїта Никанора а҃ѱ҃н҃д҃ (1759 г.). Преѡс⟨вѧ⟩щенных архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩пѡв славеносербских и приморских: Саввы, Арсенїа, Саввы, Єѵстратїа, Нїкодїма, Данїила, Їѡанїкїа, Єфрема, Спѵрїдона, Іѧкѡва, Єѵстратїа, Саввы. Въ лѣто ѕ҃ѡ҃н҃ (6850 = 1342. г.) при ц⟨а⟩рю Стефанꙋ Дꙋшанꙋ силномꙋ шестомꙋ и с⟨вѧ⟩тѣйщих патрїархѡв сербских: Іѡанїкїа, Саввы, Єфрема, Спіридона, Кѵрілла, Нїкона, Нїкодїма, Арсенїа в҃., Макарїа, Павла, Антонїа, Герасїма, Савватїа, Никанора, Іѡанна, Павсїа, Гаврїла, Маѯіма, Арсенїа, Аѳанасїа, Каллѵника, Мѡѵсеа, Арсенїа, Аѳанасїа, Вікентїа, Василїа, Бл⟨а⟩говѣрных и бл⟨а⟩гочестивых ц⟨а⟩рей сербских: Стефана а҃—го Неманю, наречернагѡ Сѵмеѡна Новаго мѵроточца и наслѣдникѡвъ его: Стефана Радослава, Владислава, Стефана Милꙋтина, Оуроша, Драгꙋтина, Стефана Оуроша, Стефана Дечанскагѡ, и Константїна, Стефана царя Оуроша и царя велик⟨аго⟩ кн⟨я⟩за Лазар⟨я⟩, Стефана деспота, Геѡргїа, Стефана, Іѡанна деспота, Анкы, Єлени, Ангелини, Геѡргїа, іерохѵмника: Ѳеофїла, Єфрема, Гаврїила, Іером⟨онаха⟩: Фїлїпа, Кѵпрїана, Сѵмеѡна, Данїила, Мѡѵсеа, Геѡргїа, Нїкодїма, Мардарїа, Кѵрілла, Нїкодїма, Аввакꙋма, Єфрема, Макарїа, Іова, Генадїа, Ігнатїа, Антонїна, Аѳанасїа, Іюстина.

Л. 15 (е҃): Во вторникъ оутро и вечеръ поминати їеромонахѡв: Софронїа, Василїа, Їѡаннікїа, Досїѳеа, Міхаїла, Матѳеа, Вікентїа, Рꙋффїна (!) Петронїа, Дїмитрїа, Арсенїа, Ісаака, Василїа, Леонтїа, Власїа, Єпїфанїа, Нїканора, Рафаїла, Аѳанасїа, Нектарїа, Моѵсеа еѯарха, Анѳонїа игꙋмана м⟨анастира⟩ Грабовца . . .

Л. 16 (ѕ҃): Въ средꙋ вечеръ и оутро поминати іеромонахѡв: Аввакꙋма, Сїлвестра, Дїѡнісїа, Ісаїи, Стефана, Висарїѡна, Міхаіла, Прохора, Стефана, Ісаїи, Пахомїа, Арсенїа, Ѳеодосїа, Єфрема, Софронїа, Антонїа, Вікентїа, Мѡѵсеа, Іларїѡна, Маѯіма, Алеѯїа, Романа, Гедеона, Стефана, Фоки, Дамаскѵна, Алеѯіа, Іеронїма, Нектарїа, Висарїѡна.

Л. 17 (з҃): Въ четвертокъ оутро и вечеръ поминати іеродїаконѡв: Власїа, Леонтїа, Григорїа, Нікѡна, Сѵмеѡна, Висарїѡна, Геѡргїа, Василїа, Григорїа, Ісаака, Ісаїи, Авѯентїа, Порфѵрїа, протодіакона Анѳонїа, Іѡаннїкїа.

Л. 18 (и҃): Въ пѧтокъ оутро и вечеръ поминати мѡнахѡвъ: Авраама, Іѡсїфа, Аарона, Петронїа, Василїа, Авраама, Рѡмана, Сѵмеѡна, Іѡсіфа, Рафаїла, Ісаїи, Іова, Гаврїила, Димитрїа, Ісаїи, Неофїта, Арсенїа, Макарїа, Фїлимона, Григорїа, Никодїма, Георгїа Матѳеа, Рафаіла, Хрісанѳа, Герасїма, Аѳанасїа, Іоаннїкїа, Павла, Космы, Дамїана, Севастїана, Рафаила, Герасима, Софронїа, Андреа, Софонїа, (!) Аѳанасїа.

Л. 20 (і҃): Въ соꙋботоꙋ, помина⟨ти⟩ всѣхъ ѡт вѣка преставлшихся праѡ⟨та⟩цъ, о⟨та⟩цъ и братїих наш⟨и⟩хъ здѣ лежащих и по всюдꙋ пр⟨а⟩в⟨о⟩сл⟨а⟩вных . . .

Л. 20': Тропаръ с⟨вѧ⟩томꙋ Петрꙋ вл⟨ады⟩ки черногорскомꙋ первомꙋ Нѣгоши [иже бѣ стрицъ послѣдномꙋ вл⟨ады⟩ки Петрꙋ Петровичꙋ Нѣгоши] гласъ и҃. Придите днесъ ѡ православни торжественѣ да возвеселимсѧ, и да оувидимъ всечестныѧ и прехвалныѧ добродѣтели, трꙋды и подвиги черногорскїѧ страни свѣтилника пресвѣтла великаго Петра достохвалнаго пастырѧ и оучителѧ тѣмже оу черногорскꙋю странꙋ сошедшесѧ днесъ пѣснено да восхвалимъ ꙗко бо дивна сотвори г⟨о⟩с⟨по⟩дь его с⟨вѧ⟩тыхъ своихъ сꙋща въ земли четверолѣтна показа намъ нетлѣна того молитвами боже нашъ спаси и помилꙋи дꙋши нашѧ.

Л. 21 (а҃ друге ориг. пагинације): М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца іюлїа въ ѕ҃і денъ слꙋжба преподобнагѡ о⟨тъ⟩ца нашегѡ Іѡанїкїа Дѣвическагѡ. На малѣи вечерни стихиры на д҃ гласъ подобенъ. Іако солнце многосвѣтлое восїѧ днесъ памѧтъ твоѧ ѡтцевъ о⟨тъ⟩че Їѡанїкїе равноа⟨г⟩гелне чтꙋщїѧ ю вѣрою просвѣщаетъ и ѡсвѧщаетъ невидимо . . .

Л. 22—22'(в҃'): На велицѣи вечернїи. Бл⟨а⟩женъ мꙋжъ, а҃. Антифонъ. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ. Стіхиры на и҃ гласъ ѕ҃ самогласенъ. Творенїе Антонїа монаха. Любовїю разжигаемъ къ Г⟨оспо⟩дꙋ, о⟨ть⟩че преподобне, мира краснаѧ преѡбидѣвъ . . .

Л. 31' (і҃а) испод завршетка службе Јоаникију Девичком: Церковъ днесъ пречистыѧ Б⟨огороди⟩цы преславно с⟨вѧ⟩те оукрасисѧ ꙗкѡ вѣнцемъ положенїемъ цѣлботочныхъ твоихъ мощеи имже кланѧютсѧ архїереи и кнѧзы со монахиже благовѣютъ їереи благовѣрныи же вси радостно взываютъ радꙋисѧ Стефане неба сербскагѡ звѣздо свѣтлѣишаѧ.

Л. 32 (і҃в): М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца ноемврїа д҃ денъ. Слꙋжба иже во с⟨вѧ⟩тыхъ о⟨ть⟩цъ нашихъ всеѧ Сербїи, просвѣтытелей и оучителей с⟨вѧ⟩тителѧ Савви, Арсенїа и Маѯима. Вечеръ. На малѣи вечерни. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ. Стихиры на д҃ гласъ подобенъ. Свѧтый сербскїи просвѣтители и оучители: Саво, Арсенїе и Маѯиме при престолѣ ѧкѡ предстоѧще триѵпостаснаго и нераздѣлнаго б⟨о⟩жества держави испросите миръ мирꙋ, и ѡтечествꙋ избавленїе, и дꙋшамъ нашимъ велїѧ милости . . .

Л. 33 (і҃г): На велицѣи вечерни поемъ: Блаженъ мꙋжъ а҃-вы антїфонъ. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ, поставимъ стїховъ и҃ и поемъ стїхиры гласъ д҃ самогласенъ. Творенїе Антонїа їеродїакона монастира Раковца. Разрѣшисѧ соꙋзъ невѣденїѧ и пленицы, раздрашасѧ мрачнїѧ свѣть восїиѧ боговѣдѣнїѧ ибо Хр⟨и⟩стосъ мисленное лице аки звѣзди свѣтозарниѧ, троическїи ликъ богоносныхъ о⟨ть⟩цевъ . . .

Л. 51' (л҃в) Кондакъ гласъ г҃. Под[обенъ]: Д⟨ѣ⟩ва днесъ, церковъ днесъ преч⟨ис⟩тыѧ Б⟨огороди⟩цы пресалв⟨н⟩аго Ст⟨ефа⟩не оукрасисѧ ꙗко вѣнцемъ пренесенїемъ цвѣтоносныхъ твоихъ мощей радꙋетсѧ соборъ монаховъ и цѣлꙋетъ всѧ вѣрою же исполиꙗемъ прошениѧ оутѣшаютсѧ и ликꙋимь всеи хваленїе тѣбѣ пре . . . радꙋисѧ Стефане неба

сербскагѡ ꙁвѣꙁдо пресветла . . . Тропаръ гласъ д҃. Совершивъ на ꙁемли добродѣтели блажение вшелъ еси въ небеснꙋю скинїю дꙋхомъ ꙁнаменїемъ свыше даѥныѧ свѣтлости свѣтилникъ пресвѣтелъ свидѣтелствованъ бывъ мїрꙋ процвѣлъ бо еси истлѣнїемъ и чꙋдесъ дарованїемъ тѣмъже оудивлѧеши всѧ и оутѣшаеши къ тебѣ ⟨вѣрою⟩ приходѧщїѧ вѣрою ѡ бѣдъ избавлѧеши ꙁовꙋщїѧ радꙋйсѧ Хр⟨ис⟩товъ оугодниче с⟨вѧ⟩те Стефане.

Л. 52 (л҃г): Слꙋжба всѣмъ с⟨вѧ⟩тымъ сербскимъ. На малѣй вечерни. На Г⟨оспо⟩ди воꙁвахъ поемъ на д҃. Стихыри гласъ и҃ самогласенъ. Антонїи монахъ. Г⟨оспо⟩де ты ѡт рода сербскагѡ тебѣ оугодившихъ, намъ ѡбразъ добродѣтели далъ еси, да ихъ стопамъ послѣдꙋюще равное и воꙁдаѧнїе прїимемъ ѡт тебе . . .

Л. 53' (л҃д): На велицѣи вечернїи поемъ: Блаженъ мꙋжъ, а҃ антифонъ. На Г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨и⟩ воꙁвахъ. Поставимъ стиховъ и҃—мъ и поемъ стихїры гласъ г҃ самогласенъ. Творенїе Анѳонїа монаха. Ꙗвисѧ днесъ свѣтоносное торжество, придите оубо праꙁднолюбыхъ составленыѧ, светло торжествꙋемъ се бо соꙁываютъ насъ с⟨вѧ⟩тый сербскїи вси своѧ намъ добродѣтели предлагаютъ во оучрежденїе. . .

Л. 64' (м҃ѕ'): Тропаръ с⟨вѧ⟩томꙋ Петрꙋ первомꙋ вл⟨а⟩дыки черногорскомꙋ поеми на гласъ и҃—ми. Придите ѡ православныи торжественѣ да воꙁвеселимсѧ и да оувидимъ всечестнїѧ и прехвалныѧ добродѣтели трꙋды и подвиги черногорскїѧ страни свѣтилника пресвѣтла иже во архїерехъ великаго Петра . . .

Л. 65 (м҃ꙁ): М⟨ѣсѧ⟩ца марта и҃і день слꙋжба с⟨вѧ⟩таго и великаго кралѧ сербскаго Стефана Драгꙋтина во иноцѣхъ нареченаго Ѳеѡкѳиста. На малѣи вечерни стихиры на д҃, Истиное покаѧнїѧ дѣло изѧвивъ егда величество еже царствовати единородномꙋ ти предавъ . . . (оштећен текст).

Л. 66' (м҃и'): На велицѣи вечернї. На Г⟨о⟩с⟨по⟩ди воꙁвахъ поставимъ стиховъ и҃—мъ и поемъ стихїры на гласъ а҃—ви самогласенъ. Ѡ дивное чꙋдо, источникъ оумиленїѧ и лѣствица покаѧнїемъ ꙗвисѧ сербское . . . денїе до небесъ досѧжꙋщаѧ, и воꙁводѧшаѧ . . .

Л. 74: М⟨ѣсѧ⟩ца аѵгѵста ꙁ҃і—ти денъ. Слꙋжба пренесенїю честныхъ мощей с⟨вѧ⟩тагѡ и праведнагѡ Стефана Щилѧновича ѡт мѣста ꙁовомагѡ Ћꙋнтиръ во предѣлѣ именꙋемомъ Баранѧ близъ града Шиклꙋша, во монастыръ Шишатовацъ въ Сїрмїи сꙋщей въ подножїи Фрꙋшкїа горы ѡт полꙋдневнїѧ страны. На малѣи вечерни стихїри на д҃ гласъ подобенъ Д⟨ꙋ⟩ха благодатїю. Антонїꙗ. Праꙁдныкъ радостенъ составлѧюще днесъ пренесенїе честныхъ и многоцѣлесныхъ мощей с⟨вѧ⟩топожившагѡ преблаженнагѡ Стефана праꙁдановати съ нами ѡкрестнаѧ всѧ соберитесѧ . . .

Л. 75'—76: На велицѣи вечерни поемъ Блаженъ мꙋжъ а҃—вы антіфонъ. На Г⟨оспо⟩ди воꙁвахъ стихїры на и҃ по праꙁднствꙋ Оуспенїа Б⟨огороди⟩цы г҃ писани в общеи мїнеи сегѡ дне и с⟨вѧ⟩тагѡ е҃ гласъ д҃ подобенъ: Орꙋжїе непобѣдимое, Антѡнїево. Начело премꙋдрости вселилъ еси въ дꙋшꙋ твою страхъ Б⟨о⟩жїи с⟨вѧ⟩те Стефане и симъ рꙋководимъ воꙁрастивъ добродѣтели, надеждею бꙋдꙋщихъ благъ питаѧсѧ . . .

Л. 77': По праꙁнствꙋ Оуспенїѧ прес⟨вѧ⟩тыѧ Б⟨огороди⟩ци. Тогѡ дне Входъ: Свѣте тихїи· Прокименъ . . . паремїи г҃. Чтенїѧ преподобныческаѧ сего м⟨ѣсѧ⟩ца въ трети денъ с⟨вѧ⟩томꙋ Антѡнїю Римлѧнинꙋ. На литїи стихїры гласъ а҃ Творенїе Антѡнїево. Во свѣтлостехъ с⟨вѧ⟩тыхъ ѧкѡ вшелъ еси д⟨ꙋ⟩хомъ одеждею благотворенїѧ ѡдѣѧнъ . . .

Л. 90: Тропаръ с⟨вя⟩тымъ Кирилу и Методїю 11 маїа, гласъ 4-ты. Ꙗко апостоловъ единонравнїи и словенскихъ странъ ѵчителїе Константїне и Методїе богомꙋдрїи владыкꙋ всѣхъ молите, вся ꙗꙁыки словенскїя ѵтвердити во православїи и единомислїи ѵмирити мїръ и спасти дꙋши наша.

Кондакъ гласъ трети. С⟨вя⟩щеннꙋю двоицꙋ просвѣтителеи нашихъ почтнїихъ божественныхъ писанїи преложенїемъ источникъ богоꙁнанїя намъ источившихъ иꙁ негоже даже до днесь почертающе ѵблажаемъ васъ Константине и Методїе престолꙋ вишнягѡ предстоящихъ и теплѣ мѡлящихся о дꙋшахъ нашихъ.

Записи

На унутрашњој страни горње корице писареве пробе пером: Сеи диптихъ Антонїи (више пута): Антонїа Маркович, Гаврилъ, Митрофанъ, Савви итд.

Л. 10',брзописом: Начертася сїе при временꙋ высокопреос⟨вя⟩щеннѣйшагѡ высокодостойнѣйшаго и превосходителнѣишагѡ Г⟨о⟩спо⟩д⟨и⟩на Го⟨оспо⟩д⟨и⟩на Павла Ненадовича Б⟨о⟩жїею М⟨и⟩л⟨о⟩стїю православнагѡ архїеп⟨иско⟩па карловачкагѡ и всегѡ в' державѣ их цесар⟨о⟩кралев⟨ских⟩ величествъ славеносербскагѡ и валахїискагѡ народа митрополита и обоихъ их ц⟨еса⟩ро к⟨ралевских⟩ величествъ таинагѡ совѣтника и сея с⟨вя⟩тия обители С⟨вято⟩ врачевскїя раковачкїя с. ктѵтѡра и . . . бл⟨а⟩годѣтеля дарꙋи ихъ Го⟨спо⟩ди Б⟨о⟩же многая лѣта аѵгꙋста і҃-го а҃ѱ҃н҃д҃-го года (1759 г.). Нссака (?).

Л. 21—22, доњом маргином: Сїа книга глаголемая Правило нѣкихъ с⟨вя⟩тыхъ сербскихъ во ѡбщѣмь минеи не имꙋщимь.

Л. 82'—88, левом и десном маргином, и у тексту, писаревом руком: Антѡнїа монаха оупованїе прїми мое свѧте на тѧ малое, воꙁлагаю сїе мати ѡт сердца пѣнїе. ⟨Сохрани мѧ⟩.

Л. [90'] савременим курзивом: Пострижникъ ѵ Сремꙋ смирени Антонїи монахъ раковачкїи во время своегѡ младагѡ времене сим ꙁанимася еже и продолжи ꙗкѡ дїякон, ꙗко јеромонах въ Шишатовцѣ и во Сентандреи, послꙋжител сый арїерейскагѡ дома таже ꙗко игꙋмен во монастирѣ Грабовцѣ иꙁ любви ко с⟨вя⟩тым србским сотвори слꙋжби своегѡ дꙋшевнагѡ радованїя ради. Молю вас читатели благочестиви аще что наидете нели смислом непрїятно и православїю можда противно, то исправите и не осоудите всегѡ православнагѡ и во истинꙋ благочестивагѡ писателя воистинꙋ не намѣрено его писано. Но аще и бꙋдет что бꙋдеть од недоволногь вѣдѣнїа, того ради исправлаите молю вас, ѡ Г⟨оспо⟩дѣ тако вамъ Г⟨оспо⟩дъ био милостивъ. Амин.

Испод овог текста писареве пробе пером: Слꙋжба иже во с⟨вѧ⟩тыхъ о⟨ть⟩цъ нашихъ всеѧ Сербїи. Со оученики вꙁыдемъ на горꙋ Галиленскꙋю вѣрою Хр⟨и⟩ста.

На унутрашњој страни доње корице пробе пером: начачло Бога Г⟨оспод⟩а Ісꙋса Х⟨рис⟩та. Радꙋисѧ Б⟨огороди⟩це Дѣво оупов⟨анїе⟩. . .

На више места, на почетку или на крају текста, или као маргинална белешка писарева наглашавања ау-

торства: Твореніе Антонїа монаха л. 22', (ѳ)', 27' (ѯ)) или само: Антоніево л. 23 (ѳ), 24 (ѳ), 24' (ѳ)', 25 ·(ѳ), 26 (ѕ) или Антонїа дїакона л. 31 (їа), 36' (їѕ) или: Твореніе Антонїа їеродїакона монастира Раковца л. 33 (їѳ).

Напомена

Због тога што у рукопису постоји више фолијација и пагинација, у опису садржаја и записа даване су дупле ознаке листова. Прва арапска цифра означава редослед страница у низу од прве до последње, док је друга ћирилска словна ознака у загради преузета са оригинала.

Литература

Инвентар (II део), 92—93, где је другачије интерпретиран писар.

29. ГР 29 ВЕЗПРИСТРАСТНАЈА ИСТОРИЧЕСКАЈА ПОВЈЕСТ О РАЗДЕЛЕНИЈИ ВОСТОЧНИЈА И ЗАПАДНИЈА ЦРЕКВЕЈ ЈОВАНА РАЈИЋА, Нови Сад, 1766. година; препис Андреја Бабића из 1787. године

Папир, л. [V]+340 (оригинална пагинација до стр. 287)+[25] (накнадна фолијација), 197×152 мм; текст различитих димензија, делимично оштећен (изгорео од л. [I] до 215). Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

У рукопису се издвајају две веће писарске целине. Прву целину представља препис Андреја Бабића *Безпристрасне историске повести Јована Рајића* (од л. IV до стр. 287), а другу препис *Физиолоїа, Повести о дванаест драгих каменова* и *Повести о Анастазију и његовој жени Естефонији* непознатог писара (од стр. 293 до краја). Према писаревим записима (стр. 196 и 287), Рајићево дело А. Бабић је преписивао у Дарувару и Пакрацу октобра и новембра месеца 1787. године, тј. први део (од почетка до *Екстракта*) завршио је 22. октобра, а други део (од *Екстракта* до краја) 10. новембра. Писмо и језик ове две целине се разликују. Писмо другог писара је млађе, а језик савремен говорни, па би друга целина могла бити написана и у XIX веку, можда у самом манастиру.

Водени знаци: 1) фигура светитеља са граном и крстом у рукама и називом GRAZ испод знака, врло сл. МСПЦ, Грујић 122 из 1783 и МСПЦ, Грујић 3-I-17 из 1784. године (сл. 145).

Повез и орнаментика

Повез је у картон пресвучен кожом (203×158 мм) без орнамената, са 4 ребра на хрпту.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо Андреја Бабића је брзописно, али са израженим курзивним тенденцијама. Видан је утицај руске грађанске графије и ортографије. Од брзописних облика карактеристични су: ж као гужвица, в четвртасто, д са дугим ножицама повијеним при крају на лево, т високо једнопотезно, једнострано, често са кружном левом пречком која сече стабло, ѣ једнопотезно, ѕ такође једнопотезно са атрофираном доњим делом и повијеним десним краком у лево. Други писар пише курзивним писмом са већином данашњих слова (ћ, ч, ц, ј в, в, д, ж, у итд.), али задржава и старе српске и руске словне облике као што су: ѣ, ѕ, я, ю, ѫ, ы (врло ретко) и ъ и ь који се тешко графијски разликују. Африката ђ исписана је са дь, а африката ћ са ть или, врло често словом ћ. Поред прејотованих вокала за умекшавање сугласника употребљено је и ѣ.

Језик Бабићевог преписа је рускословенски, правопис мешаног типа (црквенословенски и грађански руски). Језик другог писара је српски говорни, са русизмима и црквенословенизмима; правопис је у основи фонетског типа. На стр. 288 исписано је: Vicarius filli Dei — на латинском језику и писму (тринадесята, четыренадесята 311; морамо дакле и мы, церкви, неваластво 312; деветнайста, прѕжи по земли, претворше хоће да превари 313; врѕтьинѕ, врѕћина, жедь, лежанѣ 314; на древа, клюе, ударено, твердо, исплети, униде у шѕмѕ, человѣческа, човекъ, мѕжественъ, на нѣга, побегне 315; слѕшаютьи немой, мимоиђи, не мећи, смерть 316 итд.).

Садржај

Зборник различитог и занимљивог састава: *Безпристрастнаја историческаја повјест Јована Рајића*, дело о подели хришћанске цркве на источну и западну, са закључком; *Трактат о исхожденији Св. Духа* Дионисија Новаковића у више аргумената или довода; табеларни преглед сабора; *Физиолої* Епифанија епископа Констанције кипарске; исписи из Златоуста (?); *Повест о 12 драгих каменова* и *Повест о Анастасију и његовој жени Естефонији*. За сада нисмо успели да утврдимо да ли је Рајићево дело оригинал или превод.

Л. [IV] : *Предисловіе.* Ѳписанія дѣль юностей ума высокаго же и трѕдолюбиваго разсѕжденія.

Стр. 1: *Къ читателю, ѡ начатках*ъ *раздѣленія искаженій сумвола. Глава 1. Параграф 1.* Двѣ главнѣйшія вины сего вавѣкъ неѡплаканаго раздѣленія во історіах ц'рковних дѣль ѡбрѣтаемо.

Стр. 23: *Глава 2.* Своего канцелара Леона послав к' папи с' писмом прося да би на то соизволил что соборъ заключилъ.

Стр. 36: *Глава 3.* Ѳ *премѣнѣсих и Фотіевом изгнаніи.* Живый на н⟨ѣ⟩бѣсехъ Г⟨ос⟩п⟨о⟩дъ чѕдноѭ всех дѣлахъ сотвори премѣнѕ імператоръ Михаилъ.

Стр. 58: *Ѡ начатїй раздѣленїя. Глава 4. Ѡ возвращенїй Фотїевомъ и соборѣ при сем бывшем и ѡ втором изїнанїй и смерти еїо.* По великой бѫри бѣдствїй Фотїевых возсїя паки . . .

Стр. 82: *Глава 5. Ѡ насилственной унїй при взятїй Константинопоља бывшей и ѡ разправленїй Грецїй ѿт Латїнъ. Параграфъ 1.* Ѡт временъ раздѣленїя ц'ркве и многїи дишѫти Греком с Латїнами били . . .

Стр. 96: *Глава шестая. Ѡ изїнанїи Латїнъ из Грецїй и ѡ ѡсвобожденїй Цариграда, и ѡ прїятой унїй ѿт Болгаръ, Сербов⟨ъ⟩ и Рѫссовъ прошенной. Параграфъ 1.* По взятїй Костантинополя Латїнами, Грекїи странствѫюще во Анаѳолїи ассїйской . . .

Стр. 111: *Глава седмая. Ѡ насилственной унїй при Михаилѣ при Палеолоїѣ бывшей. Параграф 1.* По смерти Ѳеѡдора їмператора ꙗкоже помянѫю . . .

Стр. 133: *Глава* 8. *Ѡ лѵґдѫнском 2. ѡм соборѣ и утвержденой на нем унїй. Параграф 1.* После толикаго насилїя еже їмператоръ Михаилъ . . .

Стр. 153: *Глава девятая. Ѡ состоянїй їреческаго ц'рква, и ѡт того послѣдовавшей флорентїйской унїй. Параграфъ 1.* Ѡстаетъ еще кратким словом ѡписати соборъ флорентїйскїй . . .

Стр. 177: *Глава десятая. Ѡ ѡтверженїй тоя унїй ѡт всѣхъ восточнаго исповѣданїя ц'ркве. Параграф 1.* Посмотримъ еще что при соборѣ сем дѣлалосъ и како . . .

Стр. 197: *Екстрактъ востичныя православныя церкве междѫ западнѣю рїмскою церковїю арїѳментовъ вѣковѣчный раздоръ содѣлавшимъ.* Восточная церков вѣрѫя словесем Хр⟨и⟩стовым и послѣдуя ап⟨ос⟩толомь.

Стр. 209: *Трактатъ прѣѡс⟨вя⟩щеннаго еп⟨и⟩скопа бѫдимскаго і⟨о⟩сі⟨о⟩д⟨и⟩на Дїонисїя Новаковича кратко ѡ исхожденїй С⟨вя⟩таго Д⟨ѫ⟩ха содержащїй.* Доводи с⟨вя⟩щеннаго писанїя соборовъ вселенских б⟨о⟩гомѫдрих учителей . . .

Стр. 210: *Арїѳментъ 1: Ѿт с⟨вя⟩щеннаго їїсанїя ѡтрицателным образом сирѣчъ ꙗко нигдѣже во с⟨вя⟩щеномъ . . .* [10 аргумената].

Стр. 232: *Арїѳменти б⟨о⟩їословскїй. Арїѳментъ первы.* Ѡбще естъ всѣмъ с⟨вятимъ⟩ о⟨ть⟩цем древнѣйшее и ѡт всѣхъ воспрїяже аѯїома, и достоинство . . . [12 аргумената].

Стр. 255: *Доводы или арїѳменти латїнскїя ѡт различных мѣстъ с⟨вя⟩щеннаго їисанїя. Арїѳментъ.* Аще повѣдаютъ и неимѣетъ ѡт с⟨вя⟩щеннаго пїсанїя ꙗко Д⟨ѫ⟩хъ С⟨вятый⟩ исходит и ѡт с⟨ы⟩на . . . [11 аргумената].

Стр. 266: *Арїѳменты друґїи Рїмлянъ ѡт с⟨вятыхъ⟩ о⟨ть⟩цевъ соборовъ и раздѣнїй б⟨о⟩їословскїх. Арґїменть 1.* Греческїй о⟨ть⟩цы наѵчаваютъ ꙗкѡ д⟨ѫх⟩ъ с⟨вя⟩⟨а⟩го о⟨тъ⟩ца происходит чрез' с⟨ы⟩на. [14 аргумената].

Стр. 288: Vicarius filli Dei — намѣстнык с'на б'жїя славенск⟨ый⟩.

Стр. 290: [Табеларни преглед сабора (7)].

Стр. 293: *С⟨вя⟩таго Епїфанїа епїскопа Констанцїе Кипрске книга на Фїзїолоїа т⟨о⟩ е⟨стъ⟩ Естествословца кои е ѡ природи свакоїа звѣрова ради и птица їоворїо. Естествословацъ наипре ѡ Лафѫ бесѣдѫ. Глава перва.* Да почнемо говорити ѡ лафѫ кои каѡ ко царъ надъ звѣровма . . .

Л. 315': *Златоустъ:* Кадъ е заповѣдїо Јакѡвь сыновомъ своимъ, метнѫо е ноге на постелю, каѡ с радостїю примаюћи смерть . . .

Стр. 319: *С⟨вя⟩таѡ Епїфанїя епископа Констанцїе Кѵпрске книга к Дїодорѫ епѵскопѫ тѵрскомѫ ѿт 12 каменя драґїи кои сѫ были на одежди Ааронової.* Что си ѡт мене преизрядный мѫжѫ искаѡ ѡ драгимъ каменю кое Г⟨оспо⟩дъ Богъ заповѣдїо . . .

Стр. 327: [Прича о Анастазији и његовој жени Естефонији]. У Шпанїи, у граду Антекверы (!) живяше нѣки Анастасїа с' сѫпрѫгомъ својом Естефонїјом коя была добродѣтелнаѡ дѫха смиренне наравии и лѣпотица из'међу први. . .

Записи:

Л. [II'], савременим курзивом: Сїю книгу подаровахъ въ знакъ взаимныя любвы и опоминанїя преподобному г⟨о⟩с⟨поди⟩ну Савви Круничу бывшему парохїй загребачкїя администратору, лѣта 1827, мѣсеца декемврїа. Јоаннъ Вуковичъ.

Стр. 196, писарев запис: Препис⟨ахъ⟩ в' мѣстѫ Дарѫварѫ в' лѣт⟨о⟩ Хр⟨исто⟩во 1787 ⟨а⟩го ѡктомврїа 22. А. Б. (Андреј Бабић).

Стр. 287, писарев запис: Преписах Андреј Бабїчъ с. р. собственною рѫкою в' Пакрацѣ 10. новем⟨врїа⟩ [1]787 ⟨а⟩го лѣта б⟨о⟩жїею помощїю.

Литература

Ј. Скерлић, *Српска књижевност у XVIII веку*, Београд, Просвета, Издање о педесетогодишњици смрти Јована Скерлића 1914—1964, Сабрана дела Јована Скерлића, књ. 9. 1966, 249—279; М. Павић, *Историја српске књижевности барокноґ доба, (XVII—XVIII век)*, Београд, 1970, passim; *Историја српскоґ народа*, књ. IV, том. 2, *Срби у XVIII веку*, Београд, Српска књижевна задруга, 1986, passim. Уп. и лит. уз ГР 24, ГР 27 и ГР 30.

30. ГР 30 ЗЕРЦАЛО ХРИСТИЈАНСТВА ДИОНИСИЈА НОВАКОВИЋА, после 1749. до 1767. године

Папир, л. [V]+37+2, 217×170 мм; текст 155×115 мм. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према подацима у тексту и воденим знацима рукопис није могао настати пре 1749. године. Уз састав *Кратка поука о вери и закону* (л. 3) на маргини, писар је записао „Дионисија епископа будимског." Како су водени знаци из средине XVIII века, тј. око 1750. године, а Дионисије Новаковић је постао епископ 1749. године, и био епископ до 1767. године када је умро у Сентандреји, то се рукопис може датирати временом његовог епис-

копованьа. Писар и место преписивања за сада нису одређени. Аутограф Дионисијев сигурно није, јер је мало вероватно да би епископ на маргини дописивао своје ауторство. Можда је препис настао у манастиру Грабовцу или његовој блиској околини тј. Сентандреји, односно Будиму.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је из средине XVIII века, око 1750. год.: 1) лађа са катаркама, а на супротном полулисту крин, врло сл. НБС 64 из 1746. и БСП 107 из 1753. године (сл. 94).

Повез и орнаментика

Повез је полукожни (222×170 мм), тј. картон пресвучен марморираном хартијом, оштећен. Хрбат је појачан смеђом кожом.

Орнаментика је једноставна и састоји се из вињета и иницијала цртаних мрким мастилом којим је исписан и цео рукопис.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је брзописно са много курзивних елемената, различит број редова на страници. Наслови су исписани и типографским писмом. Очигледан је утицај руске графије, али има и старих српских слова. Од карактеристичних слова која се јављају у два облика издвајамо: т високо једнострано, једнопотезно и троного; в положено и као савремено велико; в четвртасто и као савремено мало. Слово д има три облика: полууставно без леве ножице, такође полууставно без леве ножице, али са веома дугом десном ножицом повијеном хоризонтално улево и курзивно д. За вокал ѵ употребљена су два знака: ѵ и ȣ, за и четири: и, ї, ы, ѵ. Я има маштовита решења са дужим стаблом и више или мање повијеним у десно; ж је у облику гужвица, ρ са повијеним стаблом удесно; ћ означава гласове ћ и ђ. Танко и дебело јер се графијски слабо разликују. Очигледан је утицај Орфелинове *Калиграфије* (1759. год.). Језик је рускословенски и српски говорни. Језички слојеви су углавном подељени на наслове, питања и одговоре. Песма је на народном језику.

Садржај

Новоглаголушчиј отрок, Буквар — Кратка поука о вери и закону Дионисија (Новаковића) епископа будимског, *Зерцало христијанства* и *Песма о пијанству*, кратка варијанта грађанске песме *Песен од пијанства* (Пијанство је ружно дело . . .") вероватно све Дионисијево. У 17. и 18. веку било је на Западу и Русији више књига са насловом *Зерцало* сличне садржине. Кирил Транквилион Ставровецки проповедник и архимандрит черниговски издао је *Зерцало*, Почајев, 1618. г., 2 изд. Унев, 1692, [3 изд.] Почајев, 1790. год. Једно *Зерцало христијанское* Методија Антрацита превео је са грчког на словенски језик Димитрије Николајевић Дарвар у Будиму 1801. године. Текст будимског издања се не слаже са текстом у овом рукопису. Како ове текстове нисмо успели да идентификујемо, могуће је да се ради о оригиналним саставима или компилацијама. У *Песми о Пијанству* се осећа утицај *Аждаје седмоглаве* Вида Дошена.

Л. 1—1': Первая часть бл⟨а⟩гоустроеннагѡ ученїя знаменателнѣ. Новоглаголющый отрокъ съ присовокȣпленною до прецептора егѡ и⟨н⟩стрȣкцию. Составъ 1-ий. Во имя о⟨ть⟩ца и с⟨ы⟩на и С⟨вя⟩таго Д⟨ȣ⟩ха, аминь. М⟨о⟩л⟨и⟩тва Г⟨о⟩сп⟨о⟩дня. О⟨ть⟩че нашь иже еси на н⟨е⟩б⟨е⟩сѣхъ и прѡч⟨ая⟩. Составъ 2. Наука чрезъ вопросы и ѡтвѣты ѡ вѣрѣ. Вопросъ: Какѡ се знаменȣешъ ты со с⟨вя⟩тымъ кр⟨е⟩стомъ ? Ѡтвѣтъ; Во имя о⟨ть⟩ца и с⟨ы⟩на и С⟨вя⟩тагѡ Д⟨ȣ⟩ха аминь.

Л. 3: Во имя Б⟨о⟩жїе частъ вторая благоустроеннаго ученїя знаменателнѣ Бȣкварь съ присовокȣпленною со прецептора егѡ інстрȣкцїею. Составъ: Краткая наука ѡ вѣрѣ и законѣ . . . г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨и⟩на Дїѡнѵсїа еписк⟨о⟩па бȣдимска. Вопросъ: Тко си ти? Ѡтвѣтъ: Я самъ хр⟨и⟩стїанинъ.

Л. 4': Составъ ѡ заповѣдехъ б⟨о⟩жїихъ. Вопросъ: Колико е и кое сȣ заповѣды б⟨о⟩жїе ? Ѡтвѣтъ: Десетъ.

Л. 5: Составъ ѡ заповѣдехъ цр'ковныхъ. Вопросъ: Колико е и кое сȣ заповеды цр'ковне? Ѡтвѣтъ; Деветъ.

Л. 5': Зерцало хр⟨и⟩стїанства. Краткая православнагѡ исповѣданїя наȣка по вопросамъ и ѡтвѣтамъ расположенная. Составъ первый. Ѡ имени хр⟨и⟩стїанскомъ. Вопросъ; Кое вѣре еси? Ѡтвѣтъ: Я самъ хр⟨и⟩стїанинъ.

Л. 7: Составъ вторый. Ѡ Б⟨о⟩зѣ. Вопросъ: Что естъ Б⟨о⟩гъ? Ѡтвѣтъ: Б⟨о⟩гъ есть всевысочаишее самъ точїю доброе и совершенное сȣщество кое начала не има . . .

Л. 8: Составъ четвертый. Ѡ воплощенїи с⟨ы⟩на Б⟨о⟩жїя и ѡ спасенїи нашемъ. Вопросъ: Кое е лице б(о⟩жественное воплотило се на земли? Ѡтвѣтъ: Второе лице, с⟨ы⟩нъ Б⟨о⟩жїи.

Л. 9—9': Составъ пятый с⟨вя⟩тѣй еѵхаристїи то есть ѡ тайнѣ с⟨вя⟩тагѡ причащенїя на три обȣченїя расположено. Обȣченїе первое. Исповѣданїй с⟨вя⟩тыя еѵхаристїи. Вопросъ: Что есть с⟨вя⟩та еѵхаристїя? Ѡтвѣтъ. Естъ истиннитое тѣло и кровь Хр⟨и⟩стова . . .

Л. 12—12': Составъ шестый. Ѡ грѣсѣхъ. Вопросъ: Что естъ грѣхъ? Ѡтвѣтъ: Грѣхъ естъ престȣпленїе закона и волѣ Б⟨о⟩жїе.

Л. 15: Составъ седмый. Ѡ заповѣдехъ Б⟨о⟩жїихъ. Вопросъ. Много ли есть заповѣдехъ Б⟨о⟩жїихъ? Ѡтвѣтѣ: Десетъ кое е онъ самъ своимъ б⟨о⟩жественнымъ пр'стомъ на две скрижали илити таблице написаѡ . . .

Л. 21': Составъ осмый. Ѡ заповѣдехъ ц⟨е⟩рковныхъ. Вопросъ: Много ли есть заповѣдей ц⟨е⟩рковныихъ? Ѡтвѣтъ: Деветъ. Вопросъ: Кое е перва заповѣдъ ц⟨е⟩рковна? Ѡтвѣтъ: Молити се Б⟨о⟩гȣ и слȣшати б⟨о⟩жественнȣю лѵтȣргїю ѵ праздничне дне.

Л. 24: Составъ девѧтый. Ѡ грѣхахъ главныхъ. Вопросъ: Колико е главныхъ грѣхова? Ѡтвѣтъ: Седамъ, то есть: гордость, сребролюбїе, блȣдъ, гнѣвъ, чревоȣгодїе, зависть и ѵнынїе.

Л. 26'—27: Составъ десѧтый. Ѡ грѣхахъ противъ С⟨вя⟩тагѡ Д⟨ȣ⟩ха. Вопросъ: Какѡ сагрѣшȣемо противъ С⟨вя⟩таго Д⟨ȣ⟩ха? Ѡтвѣтъ: Ако

се ради многихъ грѣхова нашихъ, на м⟨и⟩лость Б⟨о⟩жію штчаемо мыслѣи, да ако бы . . .

Л. 27′: Составъ єдиннадесатый. Ѡ покаянїи и исповѣданїи. Копросъ: Що є покаяніе? Ѡтвѣтъ: Єстъ жалѣніе и сокрушеніе сердця за учинѣнный грѣхъ . . .

Л. 30: Составъ дванадесатый. Ѡ приуготовленїю ко исповѣды. Копросъ: Како имамо приуготовити се ко исповѣды? Ѡтвѣтъ: Каля да се прилѣжно са сокрушеніемъ сердца помолимо Б⟨о⟩гѕ . . .

Л. 31′: Составъ тринадесатыи. Ѡ вѣрѣ. Копросъ: Що є вѣра? Ѡтвѣтъ: Вѣра єстъ даръ Б⟨о⟩жїи кои накланя разѕмъ нашъ . . .

Л. 32′: Составъ четыренадесатый. Ѡ надеждѣ. Копросъ: Що є надежда? Ѡтвѣтъ: Єстъ истинное и несомнѣнное за полѕченіе просимыхъ ѡ Хр⟨и⟩стѣ вещей упованіе.

Л. 35: Составъ патъ надесатый. Ѡ любви. Копросъ: Що є любовь? Ѡтвѣтъ: Єстъ даръ Б⟨о⟩жїи кои накланя разѕмъ нашъ да любимо Б⟨о⟩га . . .

Л. 37: [Песма о пијанству]
Пїянство е рѕжно дѣлѡ, многога е погубило
Докле стои у пїянствѕ, све е врагѕ ѕ сѕжанствѕ
У томъ тѕжанъ тѕжанъ їакостъ ск'аже, а врагѕ се све подлаже
Кѕдъ годъ ходи, све га тѕћа рѕка води
Како слепца кои не види, усти хѕче, очи бечи
Када е трезвенъ, тада е слабенъ
Када е пїянъ, тогда . . .
Када пїе вїно како и свїња, када рїе гѕмно.
Тко мѕ каже да не пїе, ѡн мѕ каже немощан е
Када узме литрѕ у рѕкѕ, не пѕща е какѡ свою рѕкѕ.

Записи

Л. [I], брзописом: Изъ книгъ манастира Грабовца общежителнаго въ Єпархи вѣдимс⟨кой⟩ подписася лѣта 1770 м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца маіа 6 ⟨а⟩г⟨о⟩ при архимандритѣ Софронїи Кириловичѣ єп⟨и⟩ск⟨о⟩пѣ вѣделскомъ съ братїею.

Литература:

[Антрацит Методије], Ѕерцало хрїстїанское содержащее мысли спасителныѧ и оувѣщанїѧ дѹшеполезнаѧ... преведен съ греческагѡ на славенскїй ѕыкъ въ полѕ славеносербскагѡ народа Димитрїемъ Нїколаевичемъ Да'рваръ, а изданно г⟨осподомъ⟩ братїами егѡ Іѡанномъ и Ма'ркомъ Нїколаевичами Да'рваръ, въ Бѕдимѣ 1801, печатано писмены Кралевс⟨агѡ⟩ всеѕчилища пештанскагѡ; Брокхауз XV 122; З. Орфелин, *Зрцало науке.* С Предговором Д. Кириловића, издање књижевног одељења Матице српске, књ. I, Нови Сад, Матица српска, 1952, 10; С. О. Петров, Р. Д. Бирюк и Т. П. Золотарь, *Славянские книги кирилловской печати XV—XVIII вв.* Описание книг, хранящихся в Государственной публичной библиотеке УССР, Киев, изд. Академии наук Украинской ССР, 1958, 66, 327, 1162, са библиографијом старијих описа; Л. Чурчић, *Популарност и неки проблеми ширења Епитома Дионисија Новаковића*, Зборник за друштвене науке Матице српске, 34, 1963, 103—115; Б. Маринковић, *Српска грађанска поезија XVIII и с почетка XIX столећа I*, Београд, 1966, 78, 500; исти, *Скица за три портрета*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. XI/1, Нови Сад, 1968, 221—230, са литературом; Каталог 38.

31. ГР 31 ОТВЈЕТ ПРАВОСЛАВНАГО ЊЕКОЈЕГО ХРИСТИЈАНИНА К ЊЕКОЈЕМУ БРАТУ ПРАВОСЛАВНОМ О КАТОЛИЧЕСКОМ НАСИЛИЈИ . . . И ВАРВАРСКОЈ ГЛАГОЉЕМОЈ УНИЈИ И О УНИЈАТАХ Теотикиса Никифороса, препис из последње четвртине XVIII века

Папир, л. [I]+91 (оригинална фолијација арапским бројевима)+1, 240×191 мм. Текст је уоквирен, 200×155 мм, кустоде. Непотпун, недостаје насловна страна.

Писар, место и време настанка

Препис је настао сигурно после 1775. године, а до краја XVIII века, о чему говоре подаци из поговора и водени знаци. Писар и место настанка нису познати.

Водени знаци: Према воденим знацима препис је из последње четвртине XVIII века: 1) грб са кулом, тип Ајнедер 388 из 1791 и 385 из 1797; 2) грб са попречном траком, хералдичким крином и нејасним иницијалима, или именом, тип Хивуд 106 из 1776 и МСПЦ, Грујић 212 из 1788. године.

Повез и орнаментика

Повез је картонски. Недостаје горња корица. Орнаментике нема. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, различит број редова на страници. Језик је рускословенски са српским морфолошким облицима (Онже ми] рече, кое, преписати є, не вреди 1; продавалися, зато да не мислитъ, похваляю, да би преведена вила, на своемъ ѕыцѣ, доволная, противѕ, книжица 2; ѡ своеи церкви, воспитанїя, ѡтвѣтъ, покаѕветъ, богатства сегѡ свѣтнагѡ 3 и др.).

Садржај

Дело Никифороса Теотикиса (1731—1800. г.) Крићанина, ученог проповедника и оца егзактних наука про-

светитељске Грчке под називом *О насиљу католика и ко су унијати и шизматици* штампано је у Халеу 1775. године. Према поговору (на л. 91) ова књига се продавала у Лајпцигу, као и сва „Теодоритова списанија“, и у Лајпцигу, исте године, преведена на „словенски“ језик. Представља полемички трактат у одбрану православља, а против католичке вере и унијаћења. Теотикис је написао велики број дела из физике и математике (*Физика*, Лајпциг, 1766/7 *Курс чисте математике*, Москва, 1798—1800) као и бројна дела из богословије. Наслов је дат према ГР 32 и СА 22. Исти састав налази се и у РГР 39 и РГР 136. Штампано издање овога дела нисмо видели.

Л. 1, предговор: Предисловїе. Любомꙋдрій и благочестивій читателю. Проходящꙋ ми чрезъ Пизꙋ пребыхъ во вечеръ в домꙋ единагѡ пріятеля и ѡт него угощаемъ повечери бисть слово ѡ унїятехъ вь Полоній ѡбрѣтающихся къ православной церкви. Онже ми рече, ꙗко имѣю новое писанїе рꙋкописаніе кое предь нѣсколкими днями подароваль мнѣ единь мои сродникь; сіе содержить многая ѡ уніятахь. Даждь ми тое, рекохъ на прочитанїе; ѡтвѣща ми: Заутра подамь ти, понеже весма есть долгое, а вы утрꙋждени есте. Заутраже даде ми оное, и по прочтени рекохь кь нему: Дрꙋже мой сицевое премꙋдрое писанїе грѣхь аще на печатню не дано бꙋде. Понеже мнози ѡт нашихъ простихъ слꙋшатъ ѡ унѵи, а что есть уніа не знаютъ дрꙋгѡ же прелщаются мнять же что не великая междꙋ нами и кадоликами розность, и потомꙋ много бо нꙋждно и полезно бы било братіи нашей хрістіаномь.

Зато молю кто списатель книги сія сегѡ ꙗ потщꙋся преписати е. Он же ми отвѣща что не знаеть, и что онь желаль то знати. Но сродникъ сеи коегѡ онъ о томъ вопрошал ѡтвещал емꙋ что онъ . . . оному ѡт кого онꙋю копіо полꙋчилъ никогда ꙗвити имене списателя приложиль не вреди знати имене творца книги. Различная бо обрѣтаются во светѣ без' имена списанїя и что написано требуетъ испитовати и знати, а кто писалъ невелика потреба знати. Найпаче свѣтꙋю да и наша имена премолчатся, понеже еже папослꙋжителїе навѣтуютъ и унятъ и онихъ котори тщатся блудословїе и лꙋкавство ихъ обявити полезен ꙋвидится сей ѡтвѣтъ. И того ради, по разꙋмному его совѣтꙋ благоревностнагѡ человѣка ꙗ сей отвѣть на оное писмо сочинити и печатати вознамѣрихся. Типографомъ обикновенно есть хвалити вся книги что би удоблѣе продавалися. Зтао да не мислить кто, что и я на тои конацъ взираю, а книгꙋ сїю похваляю, оставлаю ꙗ вся должныя похвали ея читателемъ, а столко ꙗ желал би да би преведена била на различнїя ꙗзыки что би всяки православни х⟨ри⟩стїанинъ на своемъ ꙗзыцѣ имѣлъ ю, а наипаче они котори обхожденїе и жителство междꙋ кадоликами имѣютъ да би ю аки на изꙋсть знали. Толикая бо и таковая возраженїа содержитъ что по истинѣ творитъ противнїя безотвѣтнима. Аще и малая сїя книжица видится, обаче содержитъ доволная и важная иже преизрядно изобличаетъ насилованїи еже кадолици противꙋ православныхъ употребляютъ доказꙋетъ съ премногими свидѣтелстви с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩цъ и правилами Виленскихъ соборовъ беззаконое мꙋдрованїе придатая во св⟨я⟩томь сумволѣ чисто пред'ставляетъ что римокатолици сꙋтъ раздѣлительи и сузхматици, а не ми православни како что они насъ оклеветають. Уничтожаеть мꙋжественѣише вся унїи, а найпаче онꙋю флорентинскагѡ соборища единꙋю же унїю добрꙋю доказꙋетъ и законою, ꙗже не мы, но римокатолици ѡтринꙋша ѡписꙋеть живо и истино унитохвъ (!) и ѡтверзаеть очи и самимь римокатоликомь да не прелщаются прочее ѡт папи премꙋдрѣише и благочестнѣ совѣтуеть православнїя и римокатоликѡвь насиленія хрістіані и различнія історїи во увѣдомленїе приводить. Ꙗ, единовѣрни мнѣ хрістіани потщахся напечатати сіе мꙋдрое списаніе взирая на всеобщꙋю дꙋшъ вашихь ползу. И ниже чрезь преведеніи на дрꙋгія ꙗзики и напечатани да попекꙋтся и прочимь Хр⟨и⟩с⟨тось⟩ котори не знають по гречески преподати ꙗко да имѣть ю вси благочестиви аки крѣпки православни щитъ и дꙋшь ихь извѣсти ме хранилище. Здравствуите и ѡ мнѣ молитися.

Л. 3: Возлюбленїй мнѣ ѡ Хр⟨ис⟩тѣ брате

Цѣлꙋются цѣлованїемъ святимь. Не дивнѡ да римокатолици како словомъ и ученіемъ, тако и принꙋждениемъ . . .

Л. 90'—91 поговор: Увѣщанїе. Единовѣрная братіе не бꙋдите небрежливи къ полꙋченія сея книги паче бо всякагѡ злата и сребра дражаише есть, и дꙋшамъ вашимъ полезнѣиша. Прочитавши же ю и дрꙋгимь преподаваите и вся прочтеная и сами помятꙋите и прочимъ братіямъ своимь православнимь хр⟨истїаномь⟩ сказꙋите и дрꙋгъ дрꙋга учите. Сія бо времена лютїя за коя Хрістосъ прежде страсти своея глагола ко ап⟨о⟩с⟨то⟩лꙋ Петрꙋ: „Сімоне, Сімоне се сатана просить вась да би сѣяль ꙗкѡ пшеницꙋ“, и паки: „Егда прідетъ сынь человѣческіи на землю обрящет ли вѣрꙋ.“ Благолюбивое бо дѣло и тіи сотворять иже потщатся и на своя ихъ ꙗзыки преводити ю ꙗкоже православнїй архіереи долніи попещися что бы всяки парохіални священикь имѣль ю. Священици же должни сꙋтъ стадꙋ своемꙋ возвѣщати и въ неи написаная имь сказовати во еже бы сохраненимь быти ѡт мисленыхь волковь сирѣчь ѡт ухищеніяхь и сꙋбтілітетахъ р⟨имо⟩кадолическихь папослꙋжителей и уніятахъ и прочихъ чꙋждемꙋдреныхь расколщикѡвь схизматикѡвъ и еретиковь, и чтобы непоколебиміи во апостолскихь и богоносныхь с⟨вятихъ⟩ о⟨ть⟩цъ вселенскими соборами преданыхь святія вѣри нашея святѣишихъ догматѡвь ѡстали.

На греческомь ꙗзыцѣ печатана вь Хаалѣ вь лѣто Хр⟨и⟩стово 1775, и продавается вь Лаибцигѣ идеже вся Ѳеѡдорїтова списанїя и врачебнїя книги вь Хаалѣ из'данїя продаваются, и ѡбрѣтаются преведена тамже вь Лаибцигѣ на славенскіи языкь тогоже више памянꙋтагѡ лѣта. Конець и Богꙋ слвва!

Литература

Брокхауз XLI 85—86.

32. ГР 32 ОТВЈЕТ ПРАВОСЛАВНАГО ЊЕКОЈЕГО ХРИСТИЈАНИНА К ЊЈЕКОЈЕМУ БРАТУ ПРАВОСЛАВНОМУ О КАТОЛИЧЕСКОМ НАСИЛИЈИ... И О ВАРВАРСКОЈ ГЛАГОЛЕМОЈ УНИЈИ И О УНИЈАТАХ... Теотикиса Никифороса, препис из последње четвртине XVIII века

Папир, л. [V]+115; 175×115 мм. Текст је уокривирен, различитих димензија, кустоде. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према подацима из поговора и воденим знацима препис је настао између 1775. године и краја XVIII века. Писар и место настанка нису утврђени.

Водени знаци: Према воденим знацима препис је настао у последњој четвртини XVIII века: 1) двоглави орао са круном, сл. БСП 89 из 1780; 2) грб са ловачким рогом и вероватно именом J. C. Holub, сл. Ајнедер 1511 из 1775. и Ајнедер 1502 из 1795. године.

Повез и орнаментика

Картон пресвучен кожом (180/5×115 мм) са пет ребара на хрпту.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, по 22 реда на страници. Осећа се утицај руског брзописа, делимично тежња ка калиграфији.

Језик је рускословенски. (Соворь, вопїяше, первагѡ 37', римокатолици, во время, приложиша, исходящагѡ, сочинитель 38; предаваются на славенскїи, конець 115' и др.).

Садржај је исти као ГР 31, СА 22, РГР 39 и РГР 136.

Л. 1, наслов: Ѿтвѣтъ православнагѡ нѣкоего хр⟨и⟩стїанїна кнѣкшемѹ братѹ православномѹ ѡ католическомъ насилїи и ѡ нѣкоторыхъ штствпствах шизмах и раздоровъ и ѡ варварскои гл⟨а⟩големои ѹнїи и ѡ ѹниятахъ и ѡ еже какѡ подобаетъ православномѹ хр⟨и⟩стїанинѹ против римокатолическшмѹ тыранствѹ на греческшмъ ꙗзыцѣ печатана. Печатана 1800 (прецртано ?) въ Халлѣ 1775 ⟨аг⟩о лѣта (испод црте 24 ⟨аг⟩о преведена на славенскїи ꙗзикъ въ Лаипѵигѣ тогожь (још једанпут): преведена на славенскїи ꙗзїкъ вь Лаипѵигѣ тогожелѣта. (Има се утисак да је ово понављање у вези са исправкама датума штампања ?).

Л. 2, предговор: Предисловїе. Любомѹдренїи и вл⟨а⟩гочестывии читателю. Проходяшь я чрезъ Пизѹ привихъ во вечеръ въ домѹ единагѡ пріятела, шт негѡ ѹгощаем повечери бистъ слово ѡ ѹниятах въ Полонїи швращающихся кь православнѣи ц⟨е⟩ркви ...

Л. 115', крај поговора: ... На греческомъ ꙗзыкѣ печатанна въ Халѣ въ лѣто Хр⟨и⟩с⟨тово⟩ 1775 и продаваетсѧ въ Лаипциге, идеже и вся Θеѡдоритова списанїя и врачевныя книги въ Халѣ изданныя продаваются и обрѣтаются. Преведена таможе въ Лаипѵигѣ на славенскїи ꙗзыкъ тогождъ више помянѹтагѡ лѣта. Конецъ и Богѹ с. ава.

Записи

Л. 1', брзописом: Изъ книгъ іеромонаха Θеѡдѡсіа Θеодѡровича 1815.

Л. 1': (1)792 изъ Сент Андрие.

Л. 115': брзописом, једва читљиво: Сия книга мнѣ Георгїа Цїановича (?) м⟨ѣся⟩ца августа в 1792 ⟨а⟩го слѹжиш сам в Бѹдимѣ. У Сент Андреїи.

Л. 115', латиницом: Ex libris hierom(onachi) Theodossi. На докоричном листу пробе пером.

Литература

Иста као код ГР 31.

33. ГР 33 ЧИНОВИ ДОПОЛНИТЕЛНОГ ТРЕБНИКА, око 1835. године

Папир, л. [I]+36 оригинална словна фолијација, 227×172 мм, текст уокривирен, 175×120 мм. Свешчице нису обележене, кустоде. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према записима на л. 36 и 1 писао Атанасије Плавшић свршени клирик из Новог Сада, у манастиру Грабовцу, око 1835. године. Писмо оба записа и целог рукописа је исто.

Водени знаци: 1) грб са крстом, сл. НБС 113 из 1832 (сл. 22); 2) назив „MURANER GROS MEDIAN", врло сл. Декер 514 ab и 521 ab из 1809—1826 (сл. 128). Идентичан назив у рукопису ГР 41, 42 око 1830. године.

Повез и орнаментика

Повез је броширан (225×175 мм), дезенирана украсна хартија.

Орнаментика се састоји из једноставних геометријско-биљних црвених иницијала и завршних украса. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан коректним типографским писмом, различит број редова на страници. Карактеристичан писарев потез се осећа у исписивању графема ж, ꙁ, ꙋ и донекле ѧ. Ортографски систем је рускословенски. Чувају се оба јера и то углавном у финалној позицији, Уместо јерова среће се пајерак. Стари полугласи и вокално р и л имају руске рефлексе. Рефлекс ѧ је *ја*, односно а после ч, ж и ш и др.

Језик је рускословенски са понеким српским морфолошким облицима.

Од акцената највише се среће оксија, а од интерпункцијских знакова зарез, често у данашњој намени. Срећу се још тачка, две тачке, тачка и зарез чије се функције мешају.

Скраћенице су традиционалног типа, углавном nomina sacra. (. . . наꙁнаменїе сие вꙁирающихъ и спасителнаѧ Г⟨оспо⟩да нашего Іи⟨сꙋ⟩са Хр⟨и⟩ста с⟨ы⟩на твоегѡ страсть воспоминающихъ и тебѣ прилѣжно молѧщихсѧ милостивно оуслиши и человѣколюбнѡ помилꙋи ꙁдравїе же с' долгодеиствіем дарꙋй и царствіѧ твоегѡ сподоби благодатию и щедротами и ч⟨ѣ⟩ловѣколюбіем' единороднагѡ с⟨ы⟩на твоегѡ съ ними же благословен еси со пресвѧтимъ благимъ и животворѧщимъ твоимъ Дꙋхомъ нынѣ и приснѡ и во вѣки вѣкѡв аминъ . . . 36 итд.).

Садржај

Молитвеник — требник са чиновима из Дополнителног требника. Као посебна књига, овај тип требника издан је у Кијеву 1863. године. Садржи чинове благослова тимијана, икона пресветој Богородици, благослова освећења крста, благослова и освећења икона Исуса Христа или Господских празника, благослова икона пресвете Тројице, или крштења или силаска Св. Духа, или Преображења, благослова икона светаца, благослова звона, оснивања дома, усељавања у нов дом, нових свештеничких одежда, освећења храма и благослова крста на торњу.

Л. 1: Чинъ благословенїѧ ѳіміана сіесть кадила.

Л. 3': Чинъ благословенїѧ икони пресвѧтыѧ Б⟨огороди⟩цы единыѧ или многихъ.

Л. 6: Чинъ благословенїѧ и ѡс⟨вѧ⟩щениѧ новосоѡрꙋженагѡ крста ѡт ꙁлата или ѡт сребра или инагѡ крꙋшца или древа или на крестѣ древѧномъ, или на иконѣ писани.

Л. 10': Чинъ бл⟨а⟩гословенїѧ и ѡсвѧщениѧ икони Хр⟨и⟩стови, или праꙁд⟨н⟩иковъ Г⟨о⟩с⟨по⟩дскихъ единои или многихъ.

Л. 14': Чинъ благословенї⟨ѧ⟩ иконы прес⟨вѧ⟩тыѧ Троицы во ѡбраꙁѣ трїехъ агг⟨е⟩ловъ или крещеніѧ, или сошествіѧ С⟨вѧ⟩тагѡ Дꙋха или Преѡбраженїѧ.

Л. 17: Чинъ благословеніа икони единагѡ ѡт с⟨вѧ⟩тых или многихъ.

Л. 19: Чинъ благословеніа кампана сїестъ ꙁвона или колоко[ло]ва.

Л. 24: Чинъ ѡснованіѧ домꙋ.

Л. 26: Чинъ благословеніѧ новагѡ дома въ немже хощетъ первѣе кто вселитисѧ.

Л. 28: Чинъ благословеніѧ новыхъ ѡдеждахъ свѧщеническихъ т. е. епꙋтр⟨ахиль⟩ поѧ⟨съ⟩, стихар', нарꙋ⟨кавницы⟩, фел⟨онь⟩.

Л. 30: Чинъ ѡсвѧщеніѧ темпла, всѣхъ иконъ.

Л. 35: Чинъ благословеніа креста на тороню.

Записи

Л. 1, црвеним мастилом запис писара: Сїѧ книга съ раꙁличитых' молитвѡ (!) ѡсвѧщеныѧхъ принадлежи Высокѡ пречестнѣишемꙋ Г. Г. Архїмандритꙋ Данилꙋ Чꙋпичь оу м⟨анастирꙋ⟩ Грабовцꙋ 1835. л⟨ѣта⟩.

Л. 19 (д҃і) у вињети: Атанасіи Плавши⟨ч⟩ь.

Л. 36, (л҃ѕ) запис писара: Написа Аѳанасіи Плавшич' совершени клірікъ рѡдомъ иꙁъ Новог Сада оу м⟨анастирꙋ⟩ Грабовцꙋ.

Литература

Л. Мирковић, *Православна литургика или наука о богослужењу православне источне цркве*. Први општи део. По литургици др Василија Митрофановића и др Теодора Трнавског. Друго издање, Београд, 1965, 149.

34. ГР 34 СЛУЖБЕ СВ. АТАНАСИЈУ ВЕЛИКОМ И ПРЕПОДОБНОЈ МАРИЈИ, 1847. година

Папир, л. 18, 215×182 мм. Текст је различитих димензија; свешчице нису означене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Из записа на унутрашњој страни задњих корица сазнаје се да је писац служби и писар рукописа Аврам, дијак манастира Раковца и да је завршио дело 30. јула 1847. године.

Водени знак је слабо видљив, нејасан и није се могао копирати.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (215×182 мм). Картон је пресвучен марморираном хартијом.

Орнаментике нема. Наслови, заглавља и почетна слова су исписани црвеним мастилом, а текст црним и мрким.

Писмо и језик

Писмо писара Аврама представља имитацију млађег типографског писма које је најбоље назвати „народним писмом.“ Аврамово писмо је читљиво, једноставно, често неуједначеног потеза и величине слова, без калиграфских тенденција. Дволинијски систем најчешће пробија слово х својом доњом половином која испуњава доњи међупростор. Словна фигура је нагнута на десну страну. Скраћенице су уобичајене, али се ретко употребљавају.

Језик је рускословенски. Група *ја* у свим позицијама је исписана као ѧ. Чува се само дебело јер, и то у финалној позицији. Вокализације полугласа су руске, као и рефлекси слоготворних р и л. Преовладава и, док је ы ретко употребљено. Запажена је и српска вокализација. (Ѧко, арїѧ, оуѧзвилъ, свѧщенїцы 1; слезами, денъ, мѹжестемъ, воистинѹ, вещъ, дѹши нашѧ, ѡбрѣтателꙗ 12; зраще, пѣсань, воспѣвше на земли и др.).

Садржај

Служба св. Атанасију Великом, архиепископу александријском (2. маја) и преподобној Марији која се у монаштву подвизала под мушким именом Марин (12. фебруара). Обе службе саставио је Аврам, дијак манастира Раковца, и завршио их 30 јула 1847. године. То сазнајемо из записа у коме он говори детаљније о настанку овога дела. Прву службу саставио је у целини, али без свих стихира. Другу службу саставио је целу надахнут њеним житијем које га је одушевило.

Л. 1: М⟨ѣ с ѧ⟩ца маїѧ в҃ денъ слѹжба иже во с⟨вѧ⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашего Аѳанасїа исповѣднїка патрїарха александрискаго. На малѣй вечернїи. Стихири гласъ а҃ подобенъ. Иже прист⟨а⟩ви (?) небеснїихъ чиновъ радованїе красота церкве їерарховъ оудобренїе былъ еси оче нашъ Атанасїе богоносе . . .

Л. 1': На велицеи вечерны. Блаженъ мѹжъ. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ . . . поставимъ стиховъ и҃. Гласъ д҃ подобенъ. Звани свише . . . иже везсмертныѧ жизни сподобленъ егда единосѹщнаго и соприсносѹщанго . . .

Л. [12]: М⟨ѣ с ѧ⟩ца февр ѹарїа въ в҃і денъ. Слѹжба преподобнїѧ матере нашѧ Марии мѹжестѣмъ жити по⟨д⟩визавъ. На Господи возвахъ. Стихири гласъ и҃ подобенъ. Ѡ преславнагѡ чѹдесе како сѣно по срѣдѣ огнѧ, не згорѣ, воистинѹ братїе вещъ оужасна и свѣмъ оудивителна како жена по срѣдѣ пламенемъ грѣха не ѡпалїсѧ . . .

Записи

На унутрашњој страни горње корице брзописом: Николы Кукичь, и белешке на немачком језику.

На унутрашњој страни доње корице курзивом: Сію книжицѹ списахь содержащѹю себѣ две слѹжбе с⟨вя⟩тыхь. Первѹю слѹжбѹ с⟨вя⟩тагѡ Аѳанасіа всю списахь но не составихь све стихире токмо, на малѣи вечерни, три кромѣ слави, на стиховнѣ таикожде, на велицѣ вечернии ничтоже, на литїи славѹ гласа петогъ, на стиховнѣ слава глась четверти, на утрена сѣдална два, перви и трети, и на хвалите, слава глась шести. Дрѹгѹю слѹжбѹ преподобнїе матере Маріи ея же память 12. фебрѹа⟨рїа⟩, всю составихь. Чтохь житїе ея и умилися дѹшею како та жена врага побѣди мѹжескомь ѡдѣянію, и начахь с помощию ея елико по силѣ похваляти тѹгѹ бренною езикомъ и хѹдою мислию.

Азь грѣшни и непотребни Б⟨о⟩гѹ, Авраамь дїакь монастира Раковца 1847. лѣта. Совершіся 30-го юліа в средѹ.

35. ГР 35 СЛУЖБА ПРЕНОСУ МОШТИЈУ СТЕВАНА ШТИЉАНОВИЋА, 1770/80. године

Папир, л. 6+16 празних, 239×178 мм, текст различитих димензија, делимично нечитљив због киселог мастила које је прогризло хартију. Волантни листови су: 2, 3, 4, 5 и 2, 3 друге фолијације. Потпун.

Писар, место и време настанка

Овај рукопис преписао је исти писар који је преписао *Србљак Антонија Грабовачког* (ГР 28), што је утврђено палеографско-ортографском анализом. Хартија и водени знаци ова два рукописа нису исти али и време преписивања је различито, а вероватно и место настанка.

Водени знаци: 1) грб патријаршијски са именом I. POLITZER, Име I. POLLITZER сл. Ајнедер 1490 из 1777; и 1275 из 1807 (сл. 16).

Повез и орнаментика

Повез је броширан (240 × 180 мм); дезенирана хартија.

Орнаментике нема. Наслови и заглавља су исписани црвеним мастилом; текст црним.

Писмо и језик

Писмо овога преписа је млађи типографски устав, различит број редова на страници. Густина и величина слова је неуједначена. Све речи су написане одвојено. Изузетак чине енклитике, проклитике и предлози који се пишу и заједно са речима на које се односе. Карактеристичне графеме су: високо повијено ѹ, заобљено з као тројка, високо ѣ без савијене пречке, ц са искошеним репићем, висока обла ѡ, ѵ са савијеним крајевима стабла које је мало искошено и др. Сва ова слова исписана су

на исти начин и у ГР 28. Ортографија и језик су, такође, као код ГР 28, рускословенски. И овде писар наглашава Антонијево ауторство на неколико места у тексту. Општи палеографски утисак јесте да се ради о једном истом писару.

Садржај

Служба преносу моштију Стевана Штиљановића (од места Ћунтира у Барањи, близу града Шиклуша у манастир Шишатовац у Срему у подножју Фрушке Горе), на малој и великој вечерњи. Текст је дат интегрално.

М⟨ѣсѧ⟩ца аѹгѹста въ з҃і-ты день пренесенїе мощей с⟨вѧ⟩тагѡ и праведнагѡ Стефана Щилѧновича ѡт мѣста зовомаго Ћѹнтира въ предѣлѣ именѹемомъ Баранѧ, близъ града Шиклѹша во монастиръ Шишатовацъ, въ Сїрмїи сѹщаго, въ подножїи, Фрѹшкїѧ горы ѡ палѹднїѧ страни.

На малѣи вечерни, стихїры на д҃ гласъ д҃. Антонїи. Празныкъ радостенъ составлѧюще днесъ пренесенїе честныхъ и оногоцѣлебныхъ мощей с⟨вѧ⟩топожившагѡ преблаженагѡ Стефана праздновати съ нами ѡкрестнаѧ всѧ соберитесѧ, оумножающе торжество, и похвали плетѹще возопїимъ, радѹисѧ новаѧ похвало вѣрнымъ, богатство неѡтемлемо свише даетсѧ намъ, с⟨вѧ⟩тый бо Стефанъ шествїе творитъ, хощетъ с нами водворитсѧ потщим сѧ изыти празднолюбцы монашествїи, лыци зозиваютъ насъ, оусрѧщимъ радостно нетлѣниемъ цвѣтѹщее егѡ тѣло, и ѧко же Давидъ ликованїе составимъ, пред ковцегомъ играюше поемъ, торжествѹ семѹ виновнаго вѣнцѹ соименовнаго.

Во ѡбрѣтенїи чесныхъ и нетлѣнихъ мощей твоихъ Стефане богомѹдре возрадовасѧ православныхъ все собранїе, славѧтъ тѧ прославлшагѡ, ѡбрѣтше во знаменїе правости вѣры нашеѧ, непорочнїѧ до конца соблюдъ, и в ней спасенїе ѡбрѣтъ и благоволенїе Б⟨о⟩га ѧвивъ ,истино соблюдающимъ ю во извѣстное спасенїе.

Слава. Лѹча свѣтовиднаѧ божїимъ, показасѧ мановенїемъ на мѣстѣ, идѣже лежаше нетлѣное твое тѣло, Їсмаителети же внѹцы сребролюбіемъ, не дѹгѹющи вещественое мнѧще прїѧти злато, гробъ ѡткривше оужасошасѧ ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ка нетлѣнна зрѧще, малимъ нѣчимъ заслѣпишасѧ; ми же радостно сїѧ вземше, спѣшимъ храмѹ, богоматере изыдите вѣрнїи в срѣтенїе, изидыте краснїѧ пѣсни воспоите, Стефане праведныхъ похвало, твоихъ мощей пренесенїе празнѹющихъ, ѡ всѧкихъ бѣдъ спасай молитвами твоими.

И нынѣ. Богородиченъ или по празнства. Б⟨ого⟩родице дѣво, пречистаѧ единаго ѡт Троици рождшаѧ волею бывша человѣка, человѣки спасшаго ѡт клѧтви Адамови призивающимъ тѧ ѡ сердца скорое застѹпленїе.

На стиховнѣ стихїры гласъ а҃, подобенъ: Зритель неизрече ихъ. Богохранимое скоровище землѧ содержаше, ѡ чѹдесе нетлѣно сохрани на множество лѣтъ, и ѧко даръ богоданенъ благовѣрнымъ, храмѹже богомате⟨ре⟩ свѣтлое оукрашенїе, дашасѧ мощи твоѧ Стефане премѹдре.

Стыхъ. а҃ Вохвалѧтсѧ преподобный во славѣ, и возрадѹютсѧ на жахъ своихъ. Небеснѹю красотѹ наслѣдовалъ еси праведне, со собори с⟨вѧ⟩тыхъ дѹхомъ предсталъ еси, радѹѧсѧ создателю всѣхѣ, егоже оумоли богоприѧтне дати свобожденїе, сродствѹ твоемѹ всем же просиѧлъ еси.

Стыхъ в҃. Праведникъ ѧкѡ финиѯъ процвѣтетъ, и ѧкѡ кедръ иже в Лїванѣ оумножитсѧ.

Красенъ из гроба восїѧлъ еси, нетлѣнїемѣ цвѣтѹщъ ѡтблагоѹхалъ еси мїръ, оудивилъ еси иномѹдрихъ разѹми, возвеселилъ еси православныхъ присѹствїѧ, догмати оуѧснивъ ими же воспитанъ бывъ Стефане преблажене.

Слава гласъ ѕ҃. Воздѹхъ ѡсвѧтисѧ и мїръ благовонїѧ исполнисѧ благочестиѧже рачители, и с⟨вѧ⟩тыхъ почитатели радости изпол'нишасѧ, в часъ ѡбрѣтенїѧ честныхъ мощей твоихъ с⟨вѧ⟩те Стефане, прїиемши сихъ церковъ б⟨о⟩гом⟨а⟩тере веселитсѧ, созываетъ единонравнїѧ своѧ питомцы, спасенїю пѹтъ показѹющи сего (изнад тебе) предлагаетъ, монашестїи ликовствѹютъ, собори имѹще тѧ посредѣ себе торжество начинающа, и вѣчное ходатаиствѹща имъ спасенїе. Нынѣ помразства.

Тропаръ гласъ д҃. Совршивъ добродѣтели вшелъ еси небеснѹю скинїю, процвѣлъ еси нетлѣнїемъ и чѹдесъ дарованїемъ, знаменїемъ свыьше данныѧ свѣтлости, свидѣтелствова тѧ мїрѹ свѣтилника, почивающа здѣ, и приходѧщїѧ с вѣрою оутѣшающа, и просвѣщающа зовѹщїѧ ѡбѣдъ избави насъ. Празнѹющїѧ честное днесъ мощей твоихъ пренесенїе, оугодниче Хр⟨ис⟩товъ, с⟨вѧ⟩те Стефане.

Слава и нынѣ. Въ рождествѣ дѣвство сохранила еси, во оуспенїи мїра не ѡставила еси Б⟨огородн⟩це, преставиласѧ еси животѹ мати сѹщи живота, и молитвами твоими избавлѧеши ѡт смерти дѹши нащѧ.

Єктенїѧ малаѧ и ѡтпѹстъ.

На велїцѣй вечерни. Блаженъ мѹжъ. а҃—вы антїфонъ. На Г⟨оспо⟩ди возвахъ. Стихїры на и҃—мъ по празнствѹ Оуспенїѧ прес⟨вѧ⟩тыѧ Б⟨огороди⟩цы г҃ писани во общей мїнеи сего дне, гласъ д҃. Подобенъ: Жизнъ родшаѧ, и с⟨вѧ⟩тагѡ е҃ гласъ д҃, подобенъ: Орѹжїе непобѣдимое. Антонїа іеромонаха.

Начало премѹдрости вселилъ еси дѹшѹ твою, страхъ божїи с⟨вѧ⟩те Стефане, и симъ рѹководимъ возрастивъ добродѣтели, надеждею бѹдѹщихъ благъ питаѧсѧ, оумножаѧ милостинею спасенїѧ плоды, радѹѧсѧ, во веселїе неизреченое вшедъ дѹхомъ, незаходимимъ свѣтомъ просвѣщаемъ восїѧлъ еси нетлѣнїемъ на земли, пребогате ѧвлѧ чистотѹ житїѧ твоегѡ, и вѣнецъ доброты во возмездїе сегѡ, данна ѡт рѹки создавшагѡ рѹкою ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ка, Іисѹса человѣколюбца, и спаса дѹшъ нашихъ.

Пѹтъ оугладивъ благотворенїемъ къ небеси ведѹщъ тѧ с⟨вѧ⟩те Стефане, по немѹ же шествовавъ егда чеченїе на земли, непорочнагѡ твоего скончалъ еси житїѧ, достиглъ еси непрекновено (!) кристаловиднїѧ двери Ѥрѹсалїма горнѧго, свѧтыхъ града в егоже вшедъ сихъ сожитель бывъ, тѣмъ ѧко благодатъ оу Хр⟨ис⟩та ѡбрѣтъ, моли блаженне нынѣ празнѹющихъ, твое пренесенїе и твоимъ честнымъ мощемъ кланѧющимъ сѧ, праведныхъ части сподобисѧ. Свѣтозаренъ ѡт земнихъ нѣдръ ѧвленїемъ свѣтоноснаго столпа, нетлѣнїемъ ѧкоже оутреннаѧ зарѧ восїѧлъ еси, просвѣтилъ еси богомѹдре, собранїе правовѣрныхъ, возвеселилъ еси пришествїемъ твоимъ храмъ Б⟨огороди⟩цы насъ же смиреныхъ радости исполнилъ еси, дѹхомъ на небеси ѡбытаѧй, изволилъ еси жити съ нами тѣлесно, тѣмъ прославлшаго тѧ Хр⟨ис⟩та моли Стефана преславне приходѧщїѧ любовїю в церковъ в нейже почиваеши, исполненїемъ прошенїѧ оутѣшати, и спасенїе оулѹчити.

Ины стихїры гласъ и҃ самогласенъ тогоже. Іѧви сѧ намъ днесъ свѣтоносное торжество, честное пренесенїе, честныхъ и богопрославленыхъ мощей, богоноснаго Стефана, иже свѣтомъ троическаго единства просвѣти разѹ-

мъ, и крилами благодѣланїѧ ѡбѧтъ, возхожденїемъ взнетсѧ на небесныѧ крꙋги, ризою правды ѡдѣѧнъ, и вѣнцемъ цѣломꙋдрїѧ оукрашенъ, сꙋчецъ милостини въ рꙋкахъ держа, ста прелице (!) Хр⟨и⟩ста рачителѧ своего, и ѡт него прославленъ предлежитъ нынѣ, краситъ избранїѧ люди своѧ, и цѣломꙋдрити творитъ.

Свѣтъ тебѣ восїѧ праведникꙋ на небеси, и правомꙋ сердцꙋ твоемꙋ веселїе, тамо бо ликꙋ причтенъ еси с⟨вѧ⟩тыхъ. Здѣ же нетлѣнїемъ тѣлесе почтенъ, свише свидѣтелствованъ огнезрачнимъ столпомъ, зрѣнїе зрѧщихъ оудивлѧеши далъ еси намъ, паче всѧкаго сокровища дражайши, ароматїѧ вони испꙋщаѧ, оуслаждаеши чꙋвства, прикасающих сѧ теплѣ прославлѧѧ тебе прославившаго Б⟨о⟩га, его же излиѧнꙋю на тебѣ благодатъ и милостъ воспѣваемъ, не далъ еси Г⟨оспо⟩ди истлѣнїѧ видѣти преподобномꙋ твоемꙋ, емꙋ же возпїимъ, моли сѧ ѡ насъ Стефане свѧте, тебе вѣрно воспѣвающихъ.

Слва гласъ в҃ самогласенъ. Сокровище божественинoе в земли влажнѣй криемо, свыше неизреченимъ свѣта сїѧнїемъ, ѧвлѧетсѧ, нетлѣнїемъ мощи твоѧ Стефане богоблаженне, их же ѧко даръ ѡсвѧщенъ и богопрославленъ, приемши церковъ православнаѧ в ризꙋ веселїѧ, ѡдѣваетсѧ на ѧснѣ, полагаетъ чада своѧ в поклоненїю, созываетъ благочестно мꙋдрствꙋщи всеѣмъ глаголетъ сей лежитъ на ѡбличенїе, надменыхъ сердцемъ сꙋетныхъ оумовъ, на оутвержденїе и похвалꙋ истиныхъ догматовъ ими же воспитанъ бывъ, свѣтиликъ ꙗвисѧ, тѣмже христоименити соборе сербскїи, ликꙋющи днесъ во храмѣ божїѧ матере, вынꙋ собранїѧ своего, вѣнцꙋ тезоименитагѡ, во⟨з⟩хвалимъ сице, радꙋйсѧ красото, ѡбытели сей в ней же почиваеши, и вѣнче всезлати родꙋ нашемꙋ с⟨вѧ⟩те Стефане приснопомѧтне.

И нынѣ по празнествꙋ Б⟨огороди⟩цы.

Входъ и прокименъ дне, чтенїе г҃ писани октомврїа м⟨ѣсѧ⟩ца въ д҃ денъ въ слꙋжбы сего с⟨вѧ⟩таго. На лїтїи стихїры гласъ а҃ самогласенъ Антѡнїа монаха. Во свѣтлостехъ свѧтыхъ ѧкѡ вшелъ еси, дꙋхомъ одеждею благотворенїѧ ѡдѣѧнъ, радꙋѧсѧ предсталъ еси зиждителю твоемꙋ неизреченꙋю лица его красотꙋ. Зриши и свѣтъ не вечерни, егоже причащаѧсѧ восїѧлъ еси на земли, свише бо неизречени свѣтъ ѡсиѧ гробъ, в нем же многоцѣни хранꙗше сѧ даръ, нетлѣное твое тѣло с⟨вѧ⟩те Стефане, ѡ дивнагѡ прославленїѧ твоегѡ, тлѣнїѧ и забвенїѧ ходатай землени гробъ, не токмо тѧ цѣла соблюде васи ѧвна показа, во истинꙋ божїимъ повелѣнїемъ. Той бо рече: прославлѧющїѧ мѧ прославлю, и ищꙋщи же мене ѡбрѧщꙋтъ благодать, тебе рачителѧ своего исполнена дарованїи своихъ показа. Темъ же всеблажене праведныхъ похвало, вѣнець твоихъ благотворенїихъ ради, даровавшаго [вы Г⟨оспо⟩де] тебѣ Г⟨оспо⟩да, прилѣжено моли Стефане прехвалне, ѡ всѣхъ твое оуспенїе, празднꙋющихъ вѣрно, и честныхъ твоихъ мощей ѡбрѣтенїе, в славное днесъ пренесенїе.

Пренесенїемъ честныхъ мощей твоихъ прехвалне, православнꙋю сербскꙋю церковъ свѣтло оукрасилъ еси, еѧ же рожденїе бывъ и воспитанїе почтенъ нетлѣнїемъ и чꙋдесъ дарованїемъ побѣдителнаѧ, вземъ радости сїю изполнилъ еси, иже и приемши тѧ богопрославлена на земли и на небеси сꙋща, теплѣйша, рачителѧ своего въ велелѣпїе ѡблачитсѧ, ѡкрестнаѧ созываетъ во веселїи глаголющи, радꙋйтесѧ мнѣ дщери сїѡновѣ, ѡт него бо изыде законъ и вселеннꙋю просвѣти хранѧщїѧ сего, сыни дне свѣта содѣловаетъ, води сего и мене напоиша, и мати семъ благочадна, чада моѧ небесныѧ жители и причастники царствїѧ, Хр⟨ис⟩та жениха моего вижꙋ, тем же небесножителю с⟨вѧ⟩ти Стефане бо приѧтне, люди твоѧ похвалѧщїѧ твоѧ добродѣтели, и празднꙋюшїѧ днесъ честно твоихъ мощей пре⟨не⟩сенїе, ѡ⟨т⟩ всѧкихъ бѣдъ и насїлїѧ избави, ко Хр⟨ис⟩тꙋ твоими молитвами, молим ти сѧ богоблажение.

Гласъ в҃. Ꙗко же крїнъ благоꙋханенъ мрачномъ гробѣ процвѣлъ еси нетлѣниемъ ѡзаренъ свише свѣтовидними лꙋчами, ѡт земныхъ нѣдръ красенъ произшедъ, посѣщенїе Б⟨о⟩жїе имѣѧ хранѧшее тѧ естествомъ, тлѣнїю предающаго вещества и добродѣтели твоѧ вѣнчающее, ихже ради сꙋгꙋбыѧ прїимъ почести, дꙋхъ бо небесныхъ красотъ наслаждаетъ сѧ, теложе цѣло прославлено, и благоꙋханїе испꙋщающо во всечестнѣмъ храмѣ Божїѧ матере, славно почиваетъ, его пренесенїе днесъ празднꙋемъ живꙋщаго тѧ во вишныхъ призиваемъ Стефане, да ѧко вѣдѧ честъ творимꙋю мощемъ твоимъ, рачителемъ и почитателемъ твоимъ, испросиши миръ милостъ ѡт Хр⟨ис⟩та Бога, и спаса дꙋшъ нашихъ.

Глас г҃. Нынѣ новое торжество сотворѧемъ, сербскаѧ племена всѧ соборитесѧ, нови бо Стефанъ изволи прїити къ намъ, дꙋхомъ ѧкѡ сликовствꙋетъ аггеломъ при престолѣ Г⟨оспо⟩да славы, целовиднымъ и цѣлбоноснымъ тѣломъ стати здѣ изволи, радости монашескїѧ лики изполни, сего ради торжествꙋютъ днесъ, и с веселїемъ зовꙋтъ землю, юже оустроивъ властїю державною, и люди ихъ же препитавъ в гладѣ сꙋщїѧ, посвѣтилъ еси помощникъ и покровителъ, и по смерти имъ давсѧ, сего ради сошедшесѧ днесъ во твое пренесенїе,, празникъ радостенъ совершаемъ, мощи твоѧ лобизающе молимсѧ, молисѧ ѡ насъ Г⟨оспо⟩дꙋ прехвалне, даровати намъ велїю милость.

Глас д҃. Оустроивъ на земли боголѣпно жизнъ твою благодати жилище ѡбрѣлсѧ еси, дѣлами благотворенїѧ вѣнецъ исплелъ еси, во молитвахъ бодрствꙋѧ горѧщꙋ свѣщꙋ сохранилъ еси, въ чертогъ мꙋдрихъ вшелъ еси, вѣчнихъ благъ наслѣдникъ ѧвивсѧ, Бога зрѧ и Б⟨о⟩гомъ прославлѧемъ на земли, свѣтъ бо чꙋдны знаменїе прославленїѧ твоего, дѣлъ твоихъ свѣтлостъ ѧвлѧетъ, плоди милосердїѧ боголюбезныхъ твоихъ дѣѧнїи. Повѣдаютъ житницы твоѧ и народъ тобою насищаеми, [нынѣ] сихъ ради вѣнчависѧ достоинимъ воздаѧнїемъ, и ѧвленїемъ честныхъ мощей твоихъ насъ ѡбогативи и нынѣ оублажающїѧ тѧ и твое празнꙋющїѧ днесъ пренесенїе, Стефане преблажене, праведныхъ похвало славити тѧ всегда, в мирѣ сохрани бо приѧтними молитвами твоими.

Восходѧ на лѣствицꙋ добродѣтелми многосꙋгꙋбими види, дѣѧнїи всѧ прешелъ еси степени верхꙋ пришедъ, желаеми край достиглъ еси, восблиставъ оукрашенъ райскихъ селѣхъ сословию с⟨вѧ⟩тыхъ, тѣмъ и по множествѣ лѣтъ темностъ забвенїѧ ѧвленїемъ свѣта разгнасѧ, оградъ цвѣтнаѧ гробъ показасѧ, красни цвѣтъ ѡ благоꙋхающъ под небеснꙋю содержащъ, и паче естественыхъ емꙋ нетлѣно сохрани непорочное тѣло твое Стефане богоприѧтне, сїрмискаѧ страна веселитсѧ, прїешаѧ сїе храмъ пречистїѧ красꙋетсѧ содержащи е в себѣ, паче всѧкагѡ сокровища, монаховъ лици радꙋютсѧ тѧ, ѧкѡ вѣнецъ имꙋщїи со благочестивими всѣми воспѣваютъ. Радꙋйсѧ наша красото, предстателю теплѣиши ко Г⟨оспо⟩дꙋ ѡ дꙋшахъ нашихъ.

Слава. Глас е҃. Вѣрою окрестнаѧ всѧ соберитесѧ днесъ, праздникъ бо радостенъ восїѧ намъ, пренесенїѧ честныхъ мощей богоноснагѡ Стефана, благочестїѧ рачителїе да стекꙋтсѧ. Въ добродѣтелехъ просиѧвшемꙋ, да дивѧсѧ дарованїю, и слики монашескими да восхвалѧтъ, нетлѣнїемъ процвѣтшагѡ [иже] во вѣрѣ доблѧгѡ исполнителѧ, и поборника всеизбрана, в бранехъ чꙋднагѡ и в строенїи дивнаго [иже] милостинѧхъ богатагѡ правды правило, цѣломꙋдрїѧ сокровище сꙋщимъ въ скорбехъ, оутѣшителѧ теплѣйшагѡ, и вси иже в Сїирмии своего оуправителѧ мꙋдраго сошедшесѧ, воспоемъ сербское красное процвѣтенїе, православныѧ нашеѧ

вѣри непорочное воспитанїе, Фрꙋшкїѧ Горы великое оукрашенїе, ѡбытели нашей похвалꙋ, церкве Божїѧ матере вѣнецъ пресвѣтелъ, вѣнцꙋ тезоименитагѡ сице зовемъ, свѣтилниче пресвѣтли Стефане богоприѧтне, предстателствꙋй ѡ родѣ твоемъ Богꙋ и пречистѣй его матери ѡт совѣта лꙋкавихъ избавитисѧ молитвами твоими.

И нынѣ праздника. Естетствꙋ ѡ⟨т⟩дающи долгъ, мати живота животꙋ преставлѧетсѧ, ѧже сꙋщи животъ рошдшаѧ (!) дверю небесныѧ ѡ⟨т⟩верзитесѧ, вмѣстившꙋю всѣми немѣстимаго, дѣвꙋ примите агг⟨е⟩ли срѧщите чистꙋю матеръ творца всѣхъ. Земнородныи лїкꙋйте, дѣвы оуспенїе днесъ празднꙋйте, взыде бо со славою на небо, рожденомꙋ ѡ⟨т⟩ неѧ, и ходатайствꙋетъ намъ ѡчищенїе грѣховъ, и спасенїе вѣчное.

На стыховнѣ стихіры гласъ и҃. Антонїи монахъ. Радꙋйсѧ страно сирмискаѧ срадꙋитесѧ и ѡкрестныѧ страныи, радꙋитесѧ и веселитесѧ сербскаѧ благочестиваѧ чада, добродѣтелныи бо Стефанъ приходитъ нынѣ, сего ради, радꙋитесѧ и во срѣтенїе изидыте свыше ѧвленомꙋ посѣтителю нашемꙋ. Приде бо своимъ ѡ⟨т⟩ своихъ оутѣшенїе подати, и молитвами своими благаѧ намъ испросити, ѡт всѣхъ благихъ дателѧ Хр⟨ис⟩та Бога, спасителѧ нашегѡ.

Стыхъ а҃. Праведникъ ꙗкѡ фїниѯъ процвѣтетъ, и ꙗкѡ кедръ иже въ Лїванѣ оумножитсѧ. Радꙋйсѧ горо божїѧ, горо с⟨вѧ⟩таѧ, горо Фрꙋшкаѧ благочестываѧ, жилище с⟨вѧ⟩тыхъ божїихъ прославленыхъ, нетлѣнїемъ сїѧющихъ ѡт нихъ жъ торжества сего ходатай во днещнїи денъ изволиви прїити к намъ. Праведныхъ сожителъ Стефанъ боговенчани, егоже честнїѧ мощи благоговѣнно цѣлꙋемъ и молѧщесѧ глаголемъ: Молисѧ ѡт насъ оугодниче Хр⟨ис⟩товъ, любовїю днесъ совершающихъ с⟨вѧ⟩тыхъ твоихъ мощей пренесенїе.

Стыхъ в҃. На сажденїи домꙋ Г⟨оспо⟩дн⟨емъ⟩ во дворѣхъ Бога нашего процвѣтꙋтъ. Радꙋйсѧ Стефане богопрославлене, радꙋисѧ православныхъ воистинꙋ дивнаѧ похвало, радꙋйсѧ рода нашего крине мироꙋхани, радꙋйсѧ храма пречистыѧ Б⟨огороди⟩цы оукрашенїе свѣтлое, радꙋйсѧ ѡбытели нашей сокровище дражайшее, радꙋйсѧ нетлѣнїемъ красꙋѧсѧ, источаѧй благодатныѧ вони, насъ ѡблагоꙋхаѧй, благоговѣйно цѣлꙋющихъ не тлѣнїѧ мощи твоѧ богоблаженне, радꙋйсѧ вѣрно призывающимъ тѧ предстателю теплѣйщїй, радꙋйсѧ божественаѧ радосте вѣрныхъ.

Слава гласъ д҃. Да торжествꙋимъ вѣрнїи днесъ, и радꙋющесѧ воспоемъ, красни плодъ с⟨вѧ⟩тыѧ вѣры нашеѧ, Стефана преблаженнаго, юже добрѣ сохрани, спасенъ бывъ божїимъ мановѣнїемъ цѣлъ сохраненъ и во гробѣ бѣ ѡт тлѣнїѧ, его же днесъ к намъ пренесенїе празднꙋемъ свѣтло. Кївотъ ѡбстоѧще с⟨вѧ⟩тыхъ егѡ мощей, съ веселиемъ воспоемъ глаголюще. Се сынъ благочестїѧ нашего се православїѧ поборникъ, тѣм же нашихъ догматовъ с⟨вѧ⟩тыхъ рачителїе, тепли несомѣно чающе спасенїѧ, дерзновено возопїимъ, да постидѧтсѧ насъ не навидѧщи да рыдаютъ вѣчно насъ ѡсꙋждающїи, да ликовствꙋемъ мы чада вѣрнаѧ церкве божїѧ ꙗкѡ благоволитъ Г⟨оспо⟩дь въ насъ, и спасаетъ дꙋши нашѧ.

И нынѣ по празднствꙋ. На благословенїи хлѣбовъ тропаръ с⟨вѧ⟩томꙋ гласъ и҃. Свѣтилника пресвѣтлаго ѡт земныхъ нѣдръ восиѧвшаго преславно, днесъ къ намъ пришедшагѡ просвѣтити насъ, прїидите воспоимъ Стефана преблаженнаго, иже со с⟨вѧ⟩тыми молитъ Хр⟨ис⟩та Бога, и пречистꙋю его матеръ спасти всѧ совершающїѧ вѣрно, с⟨вѧ⟩тыхъ его мощей пренесенїе и всѧ зовꙋщїѧ радꙋйсѧ с⟨вѧ⟩те и праведне Стефане дважди и праздника единажди.

Нїа оутрени. На Богъ Г⟨оспо⟩дь. Тропаръ празднику в҃. Слава с⟨вѧ⟩томꙋ. И нынѣ празднику по а҃ — и кадїзми. Сѣдаленъ с⟨вѧ⟩таго. Гласъ д҃ подобенъ: Оудивисѧ Іѡсифъ. Богоꙋгодно поживъ добродѣтелей цвѣти вѣнецъ себѣ исплелъ еси славне воздаѧнїѧ, тѣмъ ꙗкѡ краснихъ наслѣдныкъ красно цѣлъ и нетлѣ ненъ ѡ⟨т⟩ гроба намъ восиѧлъ еси Стефане, и нынѣ съ нами ѡбытаѧй оутѣшаеши скорбѧщїѧ радостно завꙋщїѧ, иже того прославыви Г⟨оспо⟩ди, спаси дꙋши нашѧ.

Слава и нынѣ. По празднствꙋ Б⟨огороди⟩цы. По в҃ — и кадизми сѣдаленъ гласъ и҃ подобенъ: Аще и во гробѣ лежавъ трижды, девѧтъ лѣтъ преславне, но тлѣнїѧ домъ цѣла сохрани тѧ, домъ бо благодати дꙋхъ всес⟨вѧ⟩таго, цѣломꙋдрїемъ ѡсвѧтивсѧ, еще живъ сыи богомꙋдре, тѣмъ же прославлѧемъ по смерти, свѣтоѧвленъ насъ ѡблагоꙋхавши Стефане, празднꙋющїѧ днесъ с⟨вѧ⟩тыхъ твоихъ мощей пренесенїе, и вѣрно совꙋщїѧ (!), радꙋйсѧ вѣнцеименитаѧ сїрмїскаѧ красото.

Слава и нынѣ. По празднствꙋ Б⟨огороди⟩цы. По полїелеи сѣдаленъ гласъ и҃ подобенъ: Иже насъ ради. Свѣтозарними сїѧнїи, сокровище въ земли сокровеное ѧвлѧетсѧ преславно, оуми оужасающее сребролюбывыхъ, днесъ согласно совокꙋпленїи сего пренесенїе празднꙋемъ, радостно ковчегꙋ въ немже честное почиваетъ тѣло вѣнцеименитаго праведника, смирено притекающе благоꙋханїемъ чꙋвства насладимъ, и молебно возопїимъ Стефане с⟨вѧ⟩те, праведнихъ похвало, моли Хр⟨ис⟩та Бога, согрѣшенїи прощенїе даровати, вѣрно днесъ празднꙋющимъ с⟨вѧ⟩тыхъ твоихъ мощей пренесенїе.

Слава и нынѣ по празнствꙋ Б⟨огороди⟩цы. Апостолскаго лика чꙋдное быстъ собранїе, во твоемъ оуспенїи Б⟨огороди⟩це, облакомъ носими тебѣ предъ сташа, оуспенїю твоемꙋ д⟨ѣ⟩во послꙋжиша, провождающе пречистое и богоприѧтное твое тѣло вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це, прес⟨вѧ⟩тꙋю дꙋшꙋ твою аггелскими хвалами проводимꙋю въ рꙋцѣ с⟨ы⟩на твоего предавши съ нимъ ꙗко съ царствꙋеши м⟨а⟩ти неискꙋсобрачнаѧ, моли спасти дꙋши н⟨а⟩шѧ. Тебѣ зовꙋщїѧ радꙋйсѧ рождшаѧ мїрꙋ спасенїе.

Степена а҃. Антифонъ д҃ гласа. Прокименъ гласъ д҃. Праведникъ ꙗкѡ фїниѯъ процвѣтетъ, и ꙗкѡ кедръ иже въ Ливанѣ оуниожитсѧ, трижди. Всѧкое дыханїе. Єѵ⟨гге⟩лїе ѡт Мадеа. Зачало а҃і. Ѱаломъ и҃. Стихїра гласъ в҃, самогласенъ. Антѡнїи. Се нынѣ вси рабы г⟨о⟩с⟨по⟩дни стоѧщїи во храмѣ Божїѧ м⟨а⟩тере, въ нем же лежатъ честныѧ мощи преблаженаго Стефана, иже прослави⟨сѧ⟩ нетлѣнїемъ сего благословите, Г⟨о⟩с⟨по⟩да таковаѧ . . . (крај текста).

Записа нема.

36. ГР 36 ГРАМАТИКА, препис Данила, јеромонаха грабовачког, 1743. година

Папир, л. [III] + 101 + [1]; 158×100 мм, текст 105×75 мм. Има укупно 14 свешчица које су означене арапским бројевима на уобичајеним местима (средина доње маргине л. 1 и 8'). Прва два листа су ван свешчица; св. 4. има 7 листова; св. 6, 9, 11, и 13, имају по 6 листова; св. 12. има 4. листа. Остале свешчице имају по 8 листова. Текст је континуиран. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према предговору (л. 1'—2) рукопис је преписао, по налогу игумана Василија, јеромонах Данило 1743. године у манастиру Грабовцу. Важно је рећи да је преписан са предлошка који је јеромонах Арсеније компилирао из више аутора 1737. године за потребе манастирске школе. Данило је у манастиру Грабовцу исте 1743. године преписао још једну граматику која је штампана у Петрограду 1723. године, у манастиру Александра Невског (в. ГР 25).

Водени знаци: Делови грба, без јасних детаља. Знак се није могао датирати на основу ових недовољних елемената.

Повез и орнаментика

Повез је полукожни (165×105 мм), хрбат и углови су појачани кожом. Сачувани су остаци ремена.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо јеромонаха Данила је брзописно, сигурног исписаног дуктуса, нагнутог надесно, различит број редова на страници. Од карактеристичних слова изразито брзописног облика су: в положено, в четвртасто, ѣ високо двопотезно, са пречком без прелома, т високо једноногог са једностраном таласастом пречком, ж као положена пресечена осмица, ѕ једнопотезно са нешто вишом и покаткад оштро савијеним десним краком према унутра. Б и в имају своје уставне облике. Има слова прелазног брзописно-курзивног типа. Таква су: м, л, и, д, ч. Последњих неколико страница исписане су русифицираним писмом (ж као гужвица и сл. Исто као код ГР 37). Ортографија је црквенословенска и грађанска руска, мада ова друга преовладава (ѧ, я, ѱ и щ и сл.). Језик је рускословенски. Запажен је на више места српски народни морфолошки облик (1. лице множине презента на — мо: пишемо и сл.). Речи су исписане одвојено. На почетку реченице употребљена су велика слова. Лична имена пишу се великим и малим словима. Од интерпункцијских знакова употребљава тачку, зарез и тачку и зарез. Тачка и зарез немају разграничену функцију, а тачка и зарез се употребљавају уместо знака питања. Акценатски систем је упрошћен.

Садржај

Уџбеник из рускословенске граматике у облику питања и одговора. Преписан је са Арсенијевог рукописа из 1737. године и састоји се из 4 дела: *Ортографије, Етимологије, Синтаксе и Прозодије.*

Л. 1—2: Технологїа сиесть хѵдожное собесѣдованїе ѡ осми частехъ слова, подобнѣ ѡ сагласїи и ѡ видѣхъ глаголныхъ, по вопросамъ и ѡтвѣтамъ. Собранное не ѡт единагѡ аѵтора и ѵченикомъ во ѵпотребленїе предатое ч⟨є⟩стнѣйшимъ о⟨ть⟩цемъ Ѧрсенїемъ їеромонахомъ во монастирѣ С⟨вя⟩тоархагг⟨є⟩лскомъ Грабовцѣ, лѣта Сп⟨а⟩сителева 1737-гѡ, при игѵменѣ Василїи іеромонасѣ н⟨ы⟩нѣже повелѣнїемъ и бл⟨а⟩гословенїемъ и всякимъ бл⟨а⟩годѣтелствомъ преч⟨є⟩стнагѡ и преподовнѣйшагѡ тогѡжде г⟨о⟩с⟨по⟩д⟨и⟩на о⟨ть⟩ца їгѵмена, мною нижайшимъ тыяжде ѡбители инокомъ Данїиломъ іеродїакономъ преписася и во единѵ книгѵ ѵстроися лѣта Спасителева 1743-гѡ їюлїа 22-гѡ дне.

Л. 3—3': Чинъ хѵдожнѣ вопросоѡтвѣтнаг⟨ѡ⟩ собесѣдованїя грамматїческагѡ. Копросъ: Что ѥстъ граматіка? Ѿтвѣтъ: Грамматїка ѥстъ хѵдожество добрѣ гл⟨агол⟩ати и правѡ писати ѵчащее.

Л. 4—4': Ѿ ѻрѳографїи. Копросъ: Что ѥстъ ѻрѳографїя? Ѿтвѣтъ: Ѥстъ частъ грамматики первая ѥстество писменъ, свойство ихъ, слогъ, реченїе и слогъ со припѣтїемъ и препинанїем знати ѵчащая.

Л. 17': Ѿ етѵмологїи [или точнословїи]. Копросъ: Что ѥсть етѵмологїа? Ѿтвѣтъ: Ѥсть часть грамматики вторая. Копросъ: Етѵмологїа что въ себѣ содержит? Ѿтвѣтъ: Содержитъ въ себѣ части слова.

Л. 42': Ѿ мѣстоименїи. Копросъ: Что ѥсть мѣстоименїе? Ѿтвѣтъ: Ѥсть часть слова скланяемая вмѣстѡимене пріемлема.

Л. 49—49': Технологїа гл⟨агол⟩а. Прикладъ глаголъ побѣждаю. Копросъ: Сїе реченїе побѣждаю коем ѥсть части слова? Ѿтвѣтъ: Глагола.

Л. 67—67': Причастїе. Копросъ: Что ѥсть причастїе? Ѿтвѣтъ: Причастїе ѥсть третїя часть слова скланяемая свойствомъ имене и глагола причащающаяся.

Л. 71: Надглаголїе. Копросъ: Что ѥсть надглаголїе? Ѿтвѣтъ: Надглаголїе ѥсть ѡже имени и глаголѵ послѣдѵетъ во из'вѣщенїе.

Л. 72'—73: Ѿ предлозѣ. Копросъ: Что ѥсть предлогъ? Ѿтвѣтъ: Предлогъ ѥсть часть слова вторая ѡт нескланяемыхъ, а шестая по числѣ частей, иже полагатся пред иными частми, или по сочиненїю., или по согласїю.

Л. 74: Ѿ союзѣ. Копросъ: Что ѥсть союзъ? Ѿтвѣтъ: Союзъ ѥсть часть слова третїя ѡт нескланяемыхъ, а седмая по числѵ частей иже ныя части слова чиновнѣ въ разѵмъ связѵетъ.

Л. 75—75': Ѿ междометїе. Копросъ: Что ѥсть междометїе? Ѿтвѣтъ: Междометїе ѥсть часть слова нескляняемая и послѣдняя в' себѣ содержащая словеса смысла часть слова нескляняемая в' себѣ содержащая словеса смысла страстъ из'являющая и междѵ прочїми слова частми в'метаемая.

Л. 77—77': Заключенїе увѣщателное. Сїя осмочастїи по вопросамъ и отвѣтамъ в' кратцѣ предложишася вашемѹ новоначинаемомѹ [любомѹдрый тщателю] ко истязающым васъ обученїю . . .

Л. 79—79': Малаѧ сунтаѯисъ или сочиненїе. Ꙗ именителном. Правило а̃. Прилагателная имена, мѣстоименїя, причастїя, дѣепричастїя, причастодѣтїя согласѹютъ со сѹществителными в' родѣ, числѣ и падежи. Ꙗко: Добро сокроще (!) у мѹжа тщателя бл⟨а⟩годать долженствѹема. (Има 17 правила).

Л. 88: Правилное ѡбученїе чиннагѡ чтенїѧ и писанїѧ. Учащемѹ и чтѹщемѹ и пишѹщемѹ должно свойство произношенїѧ, ѹдаренїя и препинанїя, и правописанїя въ книгахъ хранити.

Л. 94: Правила какѡ сочинѧти и размѣвати сложенїе. Ꙗще сочиняши сложенїе сочиняй с' разсѹжденїемъ, разбирай чинъ грамматїческїй, и по семѹ сочиняй сложенїе.

Л. 95': Наречїѧ. Когда, гдѣ, отколѣ, камѡ, кѹдѣ или ѹдѣ, коликѡ, коликоци, какѡ.

Л. 99': Вопрощенїя ко изъявленїю падежей предложныхъ. Когда, гдѣ, въ, на коемъ, комъ, чемъ.

Забиса нема, осим на л. [I] и 1' уз доњу корицу кратке белешке: Ꙗще кто что ѹво хощеши . . . с⟨вя⟩тагѡ архистратига Михаила.

Литература

Описаније II 194.

37. ГР 37 ГРАМАТИКА, средина XVIII века, око 1754. године

Папир, л. [II]+74+2, 153×98 мм, без осталих података.

Писар, место и време настанка

Препис је настао у манастиру Грабовцу, можда баш исте године када и два Данилова преписа (в. ГР 25 и ГР 36) са којима се садржински доста слаже. Поређење текста све три грабовачке граматике није у целини урађено, али су подударности видне и по основној подели текста на четири дела. Графичко наглашавање појединих делова текста није увек исто. Разилажење са ГР 36 је запажено иза дела „Заключеніе вѣщателное". Књига је „пописана", тј. инвентарисана 12. марта 1754. године, што значи да је до те године, или у тој години, написана.

Водени знаци нису копирани, јер рукопис није био на месту у време нашег боравка.

Повез и орнаментика

Недостаје опис повеза, јер је опис рађен по микрофилму.

Орнаментике нема.

Писмо и језик

Писмо овога преписа се разликује од Даниловог писма (ГР 25 и ГР 36). На крају има неколико страница које су исписане изразито русифицираним писмом. Исти случај је и код ГР 36, што доводи на помисао да су накнадно дописане. Главно писмо дефинисали смо раније као брзописно (Инвентар, II део, 96), по 19—20 редова на страници. Међутим, то је прелазни тип брзописно-курзивног писма мешаног српско-руског типа. Руско везивање свих слова у речима по угледу на писану латиницу, овде је спроведено делимично. Брзописно су исписана следећа слова: в четвртасто, ж необично обликовано као велико курзивно, а нагнуто на десну страну, з ниско змијолињо, т високо једноного са једностраном таласастом пречком, д са дужим неједнаким ножицама кружно повијеним према споља, в и ѕ. Наглашених курзивних облика су следећа слова: а, и, ѵ (паралелно са ѕ, али чешће у иницијалној позицији) ч, л, м и я. Језик је рускословенски. Запажен је на више места исти морфолошки народни облик: 1. лице множине презента на — мо.

Од интерпункцијских знакова писар употребљава тачку, зарез, две тачке и тачку и зарез, али не увек у данашњем смислу. Употреба великих слова није јасно функционално разграничена.

Садржај

Уџбеник из рускословенске граматике из 4 дела, састављен у облику питања и одговора *(Ортоїрафија, Етимолоїија, Синтакса и Прозодија)*. Представља препис са Арсенијеве *Технолоїије* из 1743. године.

Л. 1: Чинъ хѹдожнѣ вопросотвѣтнагѡ собесѣдованїя грамматїческагѡ. Вопросъ 1. вы и: Что есть грамматіка? Ꙋтвѣтъ: Грамматика есть хѹдожество добрѣ гла⟨гола⟩ти и правѡ писати ѹчащее.

Л. 2: Ꙗ Ѻрѳографїи. Вопросъ 4. тїй: Что естъ ѡрѳографїа? Ꙋтвѣтъ: Частъ грамматїки первая естество писменъ свойство ихъ, слогъ реченїе и слово со припѣтїемъ и препинанїемъ ꙁнати ѹчащая.

Л. 10: Ꙗ етїмологїи [или точнословїи]. Вопросъ 36. тїи: Что есть етѵмологїя Ꙋтвѣтъ: Естъ часть граматіки вторая. Вопросъ 37: Етѵмологїа что в' себѣ содержитъ? Ꙋтвѣтъ: Содержитъ в' себѣ части слова.

Л. 31': Ꙗ мѣстоименїи. Вопросъ: Что есть мѣстоименїе? Ꙋтвѣтъ: Естъ часть слова склоняемая вмѣсти имене.

Л. 39: Технологїа гл⟨агол⟩а. Прикладь гл⟨агол⟩ь повѣждаю. Копросъ 1: Сїе реченїе повѣждаю коея есть части слова? Ѡтвѣть: Гл⟨агол⟩а.

Л. 34: Ѡ причастїи. Копросъ 1: Что естъ причастїе? Ѡтвѣть: Причастїе есть третїя часть слова склаияемая своиством имене и гл⟨агол⟩а причащающася.

Л. 58: Ѡ надглаголїи. Копросъ 1: Что есть надглаголїе? Ѡтвѣть: Надглаголїе есть еже имени и гл⟨агол⟩ѕ послѣдѣть во извѣщенїе.

Л. 59': Ѡ предлозѣ. Капросъ 1: Что есть предлогь? Ѡтвѣть: Предлогь есть часть слова вторая шт нескланяемых, а шестая по числу частей иже полагается пред ними частми, или по сочиненїю, или по сложенїю.

Л. 60': Ѡ союзѣ. Копросъ 1: Что есть союзь? Ѡтвѣтъ: Союзъ есть часть слова третїя шт нескланяемых, а седмая по числѕ частей иже иныя части слова чиновнѣ в' разѕмь связѣеть.

Л. 61': Ѡ междометїи. Копросъ: Что есть междометїе? Ѡтвѣтъ: Междометїе есть часть слова нескланяемая, и послѣдная содержащая въ себѣ словеса смысла страсти изявляющая, и междѕ прочиими слова частми метаема.

Л. 63': Заключенїе ѹвѣщателное. Сїя ѡ осмочастїи по вопросам и штвѣтам во кратцѣ предложишася кь вашемѕ новоначинаемомѕ [любомѕдрый тщателю] ко истязающымъ васъ обѣченїю да вѣдеть готови на вопрошенїе.

Л. 65': Копросъ: Ово сочиненїе коликѡ имѣеть частей слова? Скажи по рядѕ.

Л. 72: Правилное шѣѕченїе чиннагѡ чтенїя и писанїя ѹчащемѕ и чтѕщемѕ, и пишѕщемѕ должно свойство произношенїя, ѹдаренїя и препинанїя и правописанїя въ книгах хранити.

Л. 76: Правила какѡ сочиняти и разѕмевати сложенїе. Аще сочиняеши сложенїе, сочиняй со разѕжденїемъ, разбирай чинъ грам⟨а⟩тискїй и по семѕ сочиняй сложенїе.

Л. 76': Нарѣчїя. Когда, гдѣ, шткѣдѕ, камѡ, кѣдѣ, коликѡ, коликощи, какѡ (али није издвојено под посебним насловом).

Л. 78: Знателно ѹбо есть. Копрошенїя ко из'брѣтенїю падежей сїя. И⟨мени⟩телнїй: кто, кой, что . . .

Записи

Л. 1—20, по доњој маргини, брзописом: Изъ книгъ монастира Ѳ⟨вя⟩тоархагг⟨ѣ⟩лскагѡ общежителнагѡ Грабовца сѫщагѡ во Ѥпархїи вѣдимской близ рѣки Шарвиза подписася лѣта Г⟨о⟩споднѧ 1754-а м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца марта 12-гѡ дня при игѕменѣ Михаилѣ Станковичѣ с братїею.

Литература

Описаније II 194.

Напомена

У време нашег боравка у Сентандреји 2. јула 1980. године рукопис није био на месту, па је опис урађен по микрофилму који се чува у фототеци Археографског одељења Народне библиотеке Србије (А 1491).

38. ГР 38 ЗБОРНИК, трећа четвртина XVIII века

Папир, л. [IV] + 60 + 70 празних; 152×95 мм; текст 105×75 мм; оригинална фолијација до л. 47 (м̃з̃). Нема ознака свешчица. Запрљан. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према ортографско-палеографским подацима рукопис је написан у трећој четвртини XVIII века, док је филигранолошка датација нешто млађа и креће се између четврте и пете деценије. Писар и место преписа нису познати. Неки текстови написани су на грчком језику и транскрибовани ћирилицом, што претпоставља знање овог језика. Употреба руских грађанских графема које су се усталиле у нашој средини сигурно после Орфелинове *Калиграфије* (1759 г.) и, нарочито, после његових *Прописа* (1776. г.) померају настанак овог рукописа у трећу четвртину XVIII века.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је писан 45/50-тих година XVIII века: 1) два укрштена кључа, врло сл. САНУ 272 из 1743. и САНУ 139 из 1745. (сл. 69); 2) грб са кулом врло сл. САНУ 136 из 1740. (сл. 29); 3) крин на постољу са иницијалима FIM, врло сл. САНУ 272 из 1743. и САНУ 139 из 1745. године (сл. 81).

Повез и орнаментика

Дашчице (156×98 мм) пресвучене мрком кожом и украшене златотиском. Сачувани су остаци металних копчи.

Орнаментика се састоји из више заставица (л. 1, 8, 17', 45', 49, 51, 53, 55') и завршних виньета (л. 36, 45) са флоралним мотивима. Заставица на л. 49 представља нерукотворени образ Христа. Све су грубо цртане и обојене. Боје су црвена, браон, зелена, бела, тиркиз. На л. 55' заставица је само цртана. Има више ситних црвених и црних иницијала, понеки је обојен тиркиз.

Писмо и језик

Рукопис је исписан брзописним писмом руског типа, различит број редова на страници. Писмо грчког текста разликује се од писма црквенословенског текста, па се зато може помислити да се ради о два писара. Међутим, ради се само о прилагођавању писма врсти текста (тзв. функционална разграниченост). Пажљива палеографска анализа показала је да се ради о тој појави. У оба дела писар употребљава велика курзивна слова без одређеног система. Слово в има стабло мало нагнуто на десну страницу и доста раздвојене петље, али и

брзописни четвртасти облик. Поред полууставног облика слова д са дугим ножицама у облику косих лулица, срећу се и руски курзивни облици са стаблом изнад горње линије, савијеним улево и стаблом спуштеним испод доње линије и скоро хоризонтално повијеним. У рускословенском делу ж има облик гужвице. Поред ȣ у употреби је и млађе у, понекад са доста раширеном чашицом. Нарочито је необично обликовано ъ које је написано као високо курзивно є. Овај облик је у финалној позицији (у грчким текстовима), па се само наслућује његова морфологија. Я има често спуштено и повијено стабло испод доње линије; щ извијен репић на десну страну, ѡ је округла и плитка, ѳ има пречку са преломљеним крацима спуштеним до доње линије, али и равну, без прломљених кракова (рускословенски део). Поред троногог т које преовладава у грчком делу, јавља се и високо, једноного и једнопотезно т. За означавање гласа ћ употребљена је графема ћ. Запажено је и положено в. Ѣ је двопотезно и једнопотезно и др. Писмо црквенословенског дела више нагиње курзиву, што се види по делимичном везивању слова косим цртама, као и по самим облицима.

Језик рукописа је рускословенски и грчки. На грчком је исписана црквена поезија, а наслови изнад грчког текста, као и *Стоїлав* Генадија, патријарха константинополског, *Историја* Цезара Баронија, и већина бележака на почетку и на крају рукописа на рускословенском су језику. Треба напоменути да је у наслову употребљен термин „словенски" за рускословенски језик. Правопис није описиван. Од интерпункцијских знакова употребљени су тачка, зарез и ређе тачка и зарез, али без утврђених правила. Заступљени су сви акценти, али није акцентована свака реч.

Садржај

Један део текстова овога рукописа је литургијске намене и представља црквену поезију (Одломци из Служабника, катавасије и сл.). Други, већи део чине дела из православне догматике и црквене историје. Ту је дело Генадија, патријарха константинопољског (Георгиј Схолариј око 1400—1464. год.?. Патријарх од 1454. до 1456. год.) о вери које је преписивач на крају текста на л. 36 (л҃ѕ) назвао *Стоїлавом*, јер је изложено у 100 глава (Концъ Генадїевȣ Стоглавїю). У расположивим приручницима нисмо нашли ово дело под овим насловом, јер се у набрајању његових дела само наводе врсте. Написао је око 100 радова, од којих су многи остали у рукопису, а неки су и спорни. Тумачио је Аристотела, преводио Тому Аквинског, писао богословска дела о унији, против Латина, о хришћанским догмама и сл. После Генадијевог *Стоїлава* налази се *Историја* Цезара Баронија (1538—1607. год.), кардинала и библиотекара Ватиканске библиотеке, историчара католичке цркве. Његово познато дело у 12. томова „Annales ecclesiastici a Christo nato ad 1198," Рим, 1588—1607., доцнији аутори су допуњавали и настављали. Дело је настало као католичка противтежа протестантској црквеној историји, тзв. *Маїдебуршким центуријама* које је редиговао Хрват Матија Влачић. Баронијева *Црквена историја* прештампана је више пута. Најбоље је издање из 1601—5 г. штампано у Мајнцу. Словенски рукописни и штампани преводи овога дела, настали су преко скраћеног пољског превода језуите Скарге. Скаргину скраћену верзију одобрио је сам Барони. Овај препис је скраћена Скаргина верзија, што је у наслову наглашено.

Л. 1: Слȣжба б⟨о⟩жественныя лѵтȣргїи.. еѵлоги и ѱихимȣ...

Л. 8: Слȣжба оутренни. Тропари васкрсни гласъ є҃. Еѵлоги тоси кѵріе...

Л. 10': Катавасїи прес⟨вѧ⟩тыѧ Б⟨огороди⟩цы... Ѡтверзȣ ѵста гласъ д҃. Пѣснь а҃. Ирмосъ...

Л. 13: Доѯологїѧ. Слава во вышнихъ Б⟨о⟩гȣ...

Л. 17': С⟨вѧ⟩тагѡ Генадїа патрїарха константинополскагѡ ѡ вѣрѣ. Еже ѵбо православнȣю вѣрȣ имѣти ѡснованіе добрихъ есть. Тѣмже ѡ вѣры начнется слово. Верȣй во о⟨ть⟩ца и с⟨ы⟩на...

Л. 36': Исторїа Барона Цесара, кардинала римскагѡ постȣла приведена с полскагѡ ꙗзика на славенскїи лѣта 853, Леѡна 4-гѡ, Лотарїа 13-гѡ, Михаила 3-гѡ. Михаилъ Шкотъ в' своеи исторїи написалъ...

Л. 45': Катавасїи на Р⟨о⟩ж⟨де⟩ство Хр⟨и⟩стово. Греч⟨е⟩ски Хр⟨и⟩стосъ...

Л. 49: Катавасїе пасхи воскрснїя день. Гласъ а҃. Пѣснь первая. Анастасеѡсъ...

Л. 51: Катавасїи на Б⟨о⟩гоꙗвленїе. Гласъ в҃. Пѣснъ первая.

Л. 53: На Срѣтенїе Г⟨о⟩с⟨по⟩дне. Сȣшȣ глȣбородител (?) гласъ г҃.

Л. 53': Катавасїи въ н⟨е⟩д⟨е⟩лю ваи. Гласъ д҃. Пѣснь первая.

Л. 58: Богъ Д⟨ȣ⟩ха жизни... [неидентификован текст из црквене историје ?]

Записа нема, осим бележака на л. [I]: 1191 Ѳеѡдоръ Валсамонъ ч⟨ь⟩стны мȣжь ѵ Грековъ собра правила соборовъ и о⟨ть⟩цевъ с⟨вя⟩тых ꙗже и ц⟨е⟩рковъ рїмская нѣкоторая пріемлеть коих же и не пріемлет вся совокѵпи, а наипаче ѡ безбрачїи поповъ рїмских и ѡ постѣ въ сѵботѵ; исказѵетъ да папа ѡт всѣхъ четыре восточных патриарховъ проклять есть. Испод бележака на румунском језику: Х⟨ри⟩стосъ ан'виятъ где морѣе кȣ морѣе, преморѣе, калякалть шы щелорь щыморь мȣлторъ ваяцъла щерȣчитъ.

На Л. [I'] Нынѣ сыли н⟨е⟩б⟨е⟩сныя, (грчки текст транскрибован црквеном ћирилицом).

Литература

Брокхауз III 90; *Полный православный богословскїй енциклопедическїй словарь*, томъ I, Variorum reprints London, 1971, 288, 626—627; *Nouveau Larousse illustré*, tome premier, Paris, 742; *Endciklopedija Leksikografskog zavoda* 1, A-cus, Zagreb, 1966, 315. *New Catholic Encyclopedia, Volume II.* Baa to Cam, New York, Mc Graw-Hill Book Company, 1967, 105; *Volume XIII.* Sku to Tex, 275; *Wielka encyklopedia powszechna PWN* 10. Robi-Step, Warszawa, Państwowe wydawnictwo naukowe, 1967, 548.

39. ГР 39/1—3 ДОГМАТИЧКО БОГОСЛОВЉЕ, око 1830. године

Текст је у сва три дела различитих димензија. Потпун.

Део I

Папир, л. [I]+51+1, 250×200 мм. Има шест свешчица које су обележене арапским бројевима у горњем десном углу. Св. 3 има 10 листова, св. 4 има 12 листова, св. 6. има 6 листова; остале свешчице имају по 8 листова.

Део II

Папир, л. 56 са оригиналном писаревом фолијацијом арапским бројевима, прескок у фолијацији код листова 36. и 46; 265×210 мм.

Део III

Папир, л. 54 са оригиналном писаревом фолијацијом арапским бројевима, различитих димензија, неисписани од 9. до 12.

Писар, место и време настанка

Претпоставља се да су ово белешке Јована Чокора, познатог културног и јавног радника из средине XIX века. Јулијан (Јован) Чокор рођен је у Баји 1810. године. а умро у Сремским Карловцима 1871. године. Завршио је права у Пешти и богословију у Сремским Карловцима. Службовао је у Новом Саду од 1834. до 1842. године. Био је професор новосадске гимназије. Ученици су му били Ђ. Даничић, С. Милетић и Ђ. Рајковић. Замонашио се у манастиру Кувеждину 1853. године. Интересовао се за књижевност и историју. Године 1865. постао је архимандрит и управитељ манастира Грабовца у Будимској епархији. Овај рукопис, као и ГР 40, ГР 41, ГР 42, ГР 43 и ГР 44 су највероватније његове белешке из карловачке богословије коју је похађао око 1830. године. Анализа дуктуса карактеристичких слова показала је да је све наведене рукописе писала иста рука. Зато ће опис писма и језика у ГР 39 важити и за остале набројане рукописе. Сви су ови рукописи исписани курзивним писмом, само што се код неких писар више трудио да пише лепо, калиграфски, а код других се осећа брзина и немарност. Због тога општег утиска даваћемо уз сваки рукопис само кратке напомене које се на њега односе.

Водени знаци: За све водене знакове овога рукописа нису нађене одговарајуће паралеле у доступној филигранолошкој грађи. На основу појединачних елемената хартија је највероватније из прве трећине XIX века. У I делу водени знак је: 1) грб са мачем и иницијалима MA, врло слично Декер 835—ав из 1800—1843 (сл. 24) (фабрикант ове хартије је MARTINY ONDREJ који у месту ROCHOVCE (Словачка) радио на производњи папира од 1800—1843. године). У II делу: 2) INTERWASER и иницијал IS. Иницијали IS, врло сл. уз грбове са крстом, Ајнедер 159, 160 и 162 из 1816 (сл. 122). У III делу: 3) иницијали KS — JAS — 1. Иницијали KS са бројем 1, врло сл. Ајнедер 937 из 1836, а JAS могуће да значи JA. SCHON, сл. Ајнедер 1321 из 1828 (сл. 124); 4) иницијали FSL и бр. 6. Одговарајући иницијали нису нађени (сл. 117).

Повез и орнаментика

Повез сва три дела је броширан (230×200 мм). Корице су од картона и мармориране хартије, а хрбат од мушеме. На предњим корицама налепница са истим насловом за сва три дела и римским бројевима за сваки део (*Доїматїческая боїослов:а* I, II и III.). На хрпту налепница са старом сигнатуром 195.

Орнаментике нема. Текст је писан црним и мрким мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан лепим курзивним писмом, различит број редовꙋ на страници. Карактеристична Чокорова слова су: ѣ са скоро положеним барјачићем на десну страну, или са барјачићем одвојеним од петље и необично заокренутим надесно; ѕ једнопотезно у три варијанте (као преврнуто ɛ, исто, само са извијеним луком на леву страну и као ижица ѵ), м искључиво исписано као латинично m; ѣ једнопотезно и двопотезно које има округлу петљу, и пречку без савијених кракова, постављену нешто изнад горње линије. Руска графија слова я јавља се такође у више варијаната, зависно од броја потеза. Често је непрепознатљиво, са израженим кружним потезима и одвојеном петљом од стабла. Т је троного, затим високо једнопотезно као слово г и високо тропотезно као слово ч. Руско слово ю састоји се од јединице и преврнутог слова ɛ; к је са одвојеном доњом спојницом итд.

Језик је рускословенски са понеким хибридним, мешаним фонетским и морфолошким појавама, као и ретким лексемама из једног језика, нарочито савременог српског. Неке руске речи нису адекватно употребљене што доприноси нејасности текста. И реченичке конструкције су мешовитог типа. Текст је без акцената. Ретки су дијакритички знаци и титле за скраћенице традиционалног типа.

(Аще вь філософіи, риторицѣ, поезіи, діалектицѣ, аще вь аритметицѣ и геометріи и симъ подобнихъ человѣческихъ вѣжествѣхъ погрешить кто презень бѕдеть ѡт человѣкѡвь, обаче вь богословіи погрешилъ, гнѣвь божій навлечеть на себе. Тамѡ не полѕчить временѕю славѕ, а здѣ погѕбить вѣчнѕю. Тамѡ малый и краткій стыдь точію, а здѣ безконачная ѡжидаеть казнь. Да не бы убѡ вь толикѕю опасность себе не расѕднѡ пѕстили всеможное прилѣжаніе употребляти ея имѣеть. Во еже бы свякое предзновеніе избѣгли, тоя ради вины въ первыхъ вѣдати подобаетъ. Что богословія? ꙮ чемъ дѣйствѕеть? Кая вина ея? Коемѕ клонится концѕ? На количѡ частіи раздѣляется. И каковая имѣеть начала, изъ них же предложенія своя изводимъ и потверждаеть. (И сіе есть еже ѡ ѡглавленіи, поставленіи ѡ богословіи вообще предметь и проч сія называется Пролегомена началная сіе естъ таковая. Иже прежде сказати нѕждѡ . . . 1, итд.).

Садржај

Рукопис представља школске белешке из догматичког богословља Јована Чокора.

Део I

Л. I: *Часть I. Боіословія доіматическія.*

Л. I: *Пролеіомена ѡ боіословіи во обще предметѣ ея раздѣленіи, началѣхъ и ѡснованіахъ ея.* Ѩкоже во иныхъ ученяхъ сице и вь семь богословскомь . . .

Л. 2: *Глава 1.* Ꙗ *боіословіи во обще.* Богословія аще сложенія слова просмотримь . . .

Део II

Л. 1: *Часть II. Членъ вѣри.* Ꙗ *Бозѣ ѡпределенія ч⟨е⟩ло⟨вѣчс⟩каіѡ восіостави или вѣтори членъ вѣри.*

Л. 2: *Глава 1.* Ꙗ *ѡпредѣленіи Божіемъ еже возставити родъ ч⟨е⟩л⟨овѣч⟩скій и Х⟨ри⟩стѣ.* Сѫщественное содержаніе с⟨вя⟩щенаго писанія есть, . . .

Део III

Л. 1: *Часть II. Боіословіи доіматическія. Осмый членъ вѣры. Глава 1.* Ꙗ *сѫществѣ дѫха Божія своиствѣхъ же и дѣйствіахъ еіѡ. Божественное ѡткровеніе наѫчаетъ како кромѣ оца . . .*

Записа нема, сем на л. [I] исписано: *Іѡванна Чокора.*

Литература

Leksikon pisaca Jugoslavije I, A—Dz, [Нови Сад], Матица српска, 1972, 502.

40. ГР 40 МОРАЛНО БОГОСЛОВЉЕ, око 1830. године

Папир, л. 28+1 (л. 11 посебно убачена цедуља); листови и текст различитих димензија. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писар Јован Чокор, у Сремским Карловцима око 1830. године. Види ГР 39.

Водени знаци: 1) грб са крстом, врло сл. Декер 607 и 608 ab из 1812—1814, а идентично ГР 41 и 42, које датирамо око 1830. године (сл. 19).

Повез и орнаментика

Повез је броширан (260×202 мм). Корице су од картона и мармориране хартије, хрбат од мушеме.

Орнаментике нема. Текст писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан курзивним писмом, различит број редова на страници. Језик је рускословенски са ретким српским морфолошким облицима. (. . . возлюбиши ближиягѡ своегѡ ѩко самѫ себе. Любленіе себе самагѡ состоить во томъ, еже благополѫчна себе соделати и все оно еже препинаеть благополѫчіе то е, ѡтвращаи ѡт себе, ѩкѡ убо не бѫдеть любовь сіа свѣтая или безмерная, или ѡскѫдная должень есть всякъ хр⟨ис⟩тіанинь у самагѡ себе совершенно искѫсити еже разумѣти количѫю силѫ и совершенство ѡт Б⟨ог⟩а полѫчилъ и чегѡ лишается . . . 1 итд.).

Садржај

Школске белешке из моралног богословља Јована Чокора.

Л. 1: *Моралная боіословія. Глава первая.* Ꙗ *любви къ себѣ самоммѫ во обще.* Любленіе себѣ самагѡ природно есть ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣкѫ.

Записа нема.

Литература

Исто као код ГР 39.

41. ГР 41/1, 2 ПАСТИРСКО БОГОСЛОВЉЕ, око 1830. године

Део I

Папир, л. [I]+22, 280×213 мм.

Део II

Папир, л. 30, 280×210 мм. Горњу и доњу маргину изгризли мишеви. Текст делимично оштећен. Димензије текста су у оба дела различите.

Писар, место и време настанка

Писао Јован Чокор, у Сремским Карловцима око 1830. године. Види ГР 39.

Водени знаци у оба дела су око 1830. године. У I делу: 1) MEDIAN, а испред ове речи, још нека нејасна слова, вероватно MURANER GROS, врло сл. ГР 33

пре 1835. (сл. 129). У II делу: 2) грб са крстом, посебног типа, али идентично ГР 40 и 42 (сл. 20); 3) CANZELEI, сл. Декер 1097 ab и 1098 ab из 1831—1834. (сл. 115). На посебно уметнутом листу водени знак је: 4) двоглави орао у кругу, односно грб Аустрије, идентично МСПЦ, Грујић 35 из 1833. године (сл. 41).

Повез и орнаментика

Оба дела имају броширан повез (део I: 278×215 мм; део II: 262×200 мм). Корице су од мармориране хартије, а хрбат од мушеме.

Орнаментике нема. Текст је писан црним и мрким мастилом.

Писмо и језик

Исписан је лепим курзивним писмом, различит број редова на страници. Језик је рускословенски. (Ꙗкоже чинъ с⟨вя⟩щеническій нꙋжденъ есть, такѡ и наставленїе пастырскїя богословїи въ чинъ сей встꙋпающемꙋ нꙋждно. Ѿт искони е церковъ с⟨вя⟩тая попеченїе имѣ благоображати пастыра церковная. Самъ преблагіи спаситель даяше примѣръ добрагѡ пастира, и наставляше ученики своя званіе свое исполняти. То еже творахꙋ и ап⟨осто⟩ли учаще содѣйственники своя устменнѡ и писменнѡ, нарочитѡ с⟨вя⟩тый ап⟨осто⟩лъ Павелъ въ писанїяхъ къ Тимоѳею и Тітꙋ . . . 1, итд.).

Садржај

Школске белешке из пастирског богословља Јована Чокора.

Део I., л. 1: *Встꙋпленїе въ Богословїю пастырскꙋю.* Пастырская богословіа есть ѥстетатіческое (!) сіеть порядочное наставленіе ѡ должностехъ званіа пастырскагѡ . . .

Део II, корични наслов: Пастирская богословїа II, л. 1: *Глава III:* Ѿ второмъ дѣлꙋ с⟨вя⟩щеническомъ . . . (оштећено). Да е тайнодѣйствіе собственно дѣло с(вя⟩щеника доволно е . . .

Записа нема.

Литература

Иста као код ГР 39.

42. ГР 42 ПОЛЕМИКА, око 1830. године

Папир, л. [I]+12; величина листова и текста је различита. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писар Јован Чокор, у Сремским Карловцима око 1830. године. Види ГР 39.

Водени знаци су око 1830 године: 1) MURANER, врло сл. ГР 33 пре 1835 (сл. 127); 2) MITEL, врло сл. Декер 1190 ab 1822—39 (сл. 126) (при повезу); 3) грб са крстом, посебног типа, а идентично ГР 40 и ГР 41 (сл. 21).

Повез и орнаментика

Повез је броширан (255×205 мм). Корице су од картона и мармориране хартије, хрбат од мушеме.

Орнаментике нема, текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан курзивним писмом, различит број редова на страници.

Језик је рускословенски. (И да бꙋдꙋтъ словена(!) ꙗже азъ заповѣдаю тебѣ днесь въ сердцѣ твоимъ и въ дꙋши твоей и да не кажеши имы сны твоя и да возглаголеши ѡ нихь сѣдай вь домꙋ и идый пꙋтемъ и лежа и востая кни⟨га⟩ 5, Моѵ . . . гл. 6, ст. 6—7. Испитайте писанїя ꙗкѡ многе вь нихь имѣти животь вѣчный и та сꙋть свидѣтелстꙋюща ѡ мнѣ. Іѡа⟨н⟩ 5—39. Еже не токмѡ с⟨вя⟩щеникомъ и левїтомъ, но и всѣмъ вообще повелѣнно . . . 1, итд.).

Садржај

Школска бележница из полемике Јована Чокора.

Л. 1: *Полемика или прателная богословія.* — 1) Рѣхомъ ꙗко догматіка съ полемікою къ сістематическои богословіи.

Записа нема.

Литература

Иста као код ГР 39.

43. ГР 43/1,2 ЦРКВЕНА РЕТОРИКА (део I и II заједно), око 1830. године

Папир, л. 55, 24 л. (остали листови пагинирани и непагинирани) 250×195 мм. Текст је различитих димензија. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писар Јован Чокор, у Сремским Карловцима око 1830. године. Види ГР 39.

Водени знаци: У овом рукопису исти су као у рукопису Гр 39. (сл. 23, 118, 121 и 125). На основу тога датирамо и овај рукопис око 1830. године.

Повез и орнаментика

Повез је броширан (255×200 мм). Корице су од картона и мармориране хартије. Хрбат је од мушеме.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Исписан је лепим курзивним писмом, различит број редова на страници. Језик је рускословенски. (Краснорѣчїе достиженїя ради своея цѣли употребляеть всегда слогъ приличний своемꙋ предметꙋ. И убѡ егда краснорѣчїе за цѣль имѣетъ наꙋченїе слишатель. Тогда все дѣйствїе егѡ зависить ѡт твердости доказателствь, и простота отъ главныи характеров онагѡ. Егда оно хощеть плѣнити воображенїе и понравити се слꙋхꙋ. Тогда изливаеть вся богатства искꙋства и ѡжидаеть успѣха ѡт единыя прїятности слога. . . . 1, итд.).

Садржај

Школска бележница из црквене реторике *(I део: Основни појмови о црквеној реторици; II део: О стилским фигурама)* Јована Чокора.

Л. 1: *Рꙋководство ко церковномꙋ краснорѣчїю. Предварителная понятїя. Ѡпредѣленїе краснорѣчїа.* Краснорѣчїе есть дарь поꙋчати, нравитися и трогати . . .

Л. 2: *Часть первая: Ѡ изобрѣтени.* Изобрѣтенїе ꙗкоже ѡ томь упомянꙋхомь састоить во изискании . . .

Л. 9: *Часть II: Ѡ расположенїи.* Расположенїе естъ изобрѣтенїи мысле доказателствь.

Записа нема.

Литература

Иста као код ГР 39.

44. ГР 44 ХРОНОЛОГИЈА, око 1830. године

Папир, л. 8, 250×205 мм., текст различитих димензија, делимично оштећен. Мишеви су изгризли доњу маргину и део задњих корица. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писао Јован Чокор, у Сремским Карловцима, око 1830. године.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је настао око 1830. године 1) грб са крстом, посебног типа, разликују се од свих грбова исте врсте у Грабовачким рукописима; 2) име, вероватно уз грб K. H. HRADEK. Иницијали K. H. уз „портрет" Андедер 794 и 1718. а HRADEK уз „котву" Мошин 2757 из 1800/23 године (сл. 18).

Повез и орнаментика

Повез је броширан (245×220 мм) од картона и мармориране хартије. Хрбат је од мушеме.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, различит број редова на страници.

Језик је рускословенски. (Егуптяне въ древнѣйшая времена, день на два 12 часѡвъ раздѣляхꙋ, поздѣе на 24. Римляне и Евреи счисляхꙋ 12 часѡвъ во день, а 12 во нощь, во время ꙗвленїя Спасителева . . . Ѡтвѣща Іисꙋсь на дванадесят'ми часѡвъ во дни раздѣляхꙋ же день на 4 части, ѡт коихъ каждая трехь часѡвь бѣ. Первый часъ начинаше съ восхожденіемь солнца, шестый же во полꙋдни, девятый же заходяшꙋ солнцꙋ. Каждія четверти первый часъ, сирѣчь, первий, третіи шестый и девятый . . . 1 итд.).

Садржај

Школска бележница Јована Чокора из хронологије, науке о рачунању времена (о часовима, данима, седмици, месецима, годинама и исправљању календара).

Л. 1: *Начертанія хронологіи.* Хронологїа есть наука учащая счисленію времене . . .

Записи

На одвојеном парчету хартије белешка другом руком, новија: Тѵпикь стр. ҂ѯпй.

На одвојеном парчету хартије белешка на латинском и немачком језику.

Литература

Иста као код ГР 39.

45. ГР 45 АНТОНИЈЕВА БЕЛЕЖНИЦА, 1827—1866. године

Папир, л. 63+5 разних одвојених фрагмената исфолијираних од 1. до 16. У бележници је остало 30 празних листова. Волантни листови су од л. 5. до 28. Неисписани листови су: 9, 10, 11, 22—28, 36—39, 42—55', 58—62. Фрагменти су разних димензија, а листови бележнице 230×190 мм. Текст различитих димензија. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу података из писаревог дневника (историјски догађаји и године) рукопис се може приближно тачно датирати 1827—1866. г. Писао грабовачки јеромонах Антоније у манастиру Грабовцу.

Водени знаци: Према хартији и воденом знаку рукопис је из прве трећине XIX века: 1) грб са крстом и иницијалима АВ, врло сл. САНУ 253 из 1823 и НБС 278 из 1828. године (сл. 17).

Повез и орнаментика

Повез је полукожни, картон (235×192 мм) пресвучен марморираном хартијом. Хрбат и углови су појачани кожом. Хрбат је оштећен.

Орнаментике нема. Текст писан црним, мрким и црвеним мастилом.

Писмо и језик

Белешке је писао курзивним писмом грабовачки јеромонах Антоније. Речи су раздвојене, слова повезана косим цртама, различит број редова на страници. Сва слова имају данашње облике. Поред њих задржана је и већина старих слова: ȣ, щ, ѣ, ю, ь, ъ, ы, ѳ, ѡ, ї. Јављају се и руска грађанска: я, щ. За означавање палаталног њ употребљава се нь, а за африкат ћ нови знак ћ. Задржане су традиционалне скраћенице које се исправно употребљавају. Језик бележака је рускословенски и српски народни, зависно од врсте прибележеног текста. Акцената нема. Интерпункцијски систем је савремен.

Садржај

Садржи исписе из различитих књига: белешка о дувану, изводи из апостолских дела, *Сказаније о седам васељенских сабора*, изводи из Шафарикових дела (Schafariks Slavis. litterat. I, 513), изводи из Макаријевог дела *Веденије в богословје, Памјат и житије Гаврила архиепископа и патријарха српског* (2. новембар), *Повјест о Сергие — Радоњежској лаври у Русији, Антонијев дневник* од 1827 до 1866. г. (Обухвата догађаје од Антонијевог рођења до 1866. године. Помиње мађарску револуцију из 1848. године, свој постриг итд.), заповести св. отаца о поштовању свештених правила, чин на произведеније игумана, кондак Макарију, митрополиту кијевском (1. маја), кратки помени Јова Жељезног, игумана почаевског (без датума), Димитрија Ростовског (21. септембра), Инокентија Иркутског (27. новембра), Митрофана Вороњежског (23. новембра), Пајсија Величковског (без датума), Серафима Саровског (без датума), интерпретација делова књиге *Италијански савез и светска власти*, 1859. год. (без аутора и места издања).

На одвојеним фрагментима:

Л. 1: *Ѿт табаки сіесть ѡ дȣванȣ.* Запрещает книга глаголемая *Мир сь богом* на стр. 253 и начинаеть сице: „При чȣвствѣ ѡ болянія" мѣсто есть воспомянȣти и мерское употребление табаки или иначе дȣвана иже многими образи сȣщи употребляема мозак потрачаетъ кромѣ и инихь вредовь дȣши и тѣлȣ и ко разжежению тѣлесномȣ блудному преклоняеть чесомȣ безчинное употребленіе немахи естъ грѣхь и мерски Богȣ. Прибележио у манастиру Грабовцу дне 13. нов⟨ембра⟩ 1929. год⟨ине⟩, Богољуб Прњаворовић, манастирски ђакон.

Л. 2: *Правила с⟨вя⟩тыхь ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ.* Еп⟨и⟩ск⟨о⟩па да поставляютъ два или три епископа. (Има укупно 27 правила).

Л. 4: *Сказаніе ѡ с⟨вя⟩тыхъ и великихъ вселенскихь седми соборѣхь.*

Л. 8: *М⟨ѣся⟩ца јȣліа 22. дне житіе и страданіе с⟨вя⟩таіѡ с⟨вя⟩щенномȣченика Гавріила архіепископа и патріарха сербскоіа пострадавшеіь 1659. лѣта.* Овай с⟨вя⟩тый аггелоименити архіепіскопь србскіи Гавріиль быо е родомь изь Старогь Вла ди се постриго . . .

У бележници:

Л. 1: *Повѣсть ѡ с⟨вя⟩той С⟨вятаіѡ⟩ Серіїа Радонежскаіѡ лаври вь Росіи.* Сергіева лавра, лавра найвећіи е, найбогатіи, найвеликолѣпніи, найисторіческіи, найзнаменитіи м⟨а⟩н⟨а⟩стыръ рȣскога царства . . .

Л. 3: *Дневныкъ начинающися вь лѣто 1827 ѡт м⟨ѣся⟩ца окт⟨омвріа⟩ — 1827. лѣта м⟨ѣся⟩ца октомвріа 29. дне.* Во првѣхь роди мя мати моя ей же имя Ѳеофанія и с⟨вя⟩тимь крещеніемь просвѣтихя мѣстѣ Горнѣмъ Ковилѣ вь Бачкой . . . 1843, мая 5 приведе мя о⟨ть⟩ць мой Михаилъ во монастиръ Раковацъ иже есть во Фрȣшкой горѣ близъ Дȣная. В немже 7 лѣтъ во искȣшеничествѣ пребихъ. Тогоже маіа 15. умре ѡт капли о⟨ть⟩цъ Антоній Стефановичъ, јеромонахъ родомъ но⟨во⟩садянинъ и погребенъ близъ капели во гробѣ. [На маргини стр. 52].

1844, фебрȣаріа 11, умре о⟨ть⟩цъ Ігнатій монахъ старъ 86 лѣтъ.

1847, во своей келіи м⟨ѣся⟩ца јанȣаріа 11. дне нощію убіенъ бистъ о⟨ть⟩цъ Аѳанасій Гȣдȣрићъ родомъ Дринянинъ. Убица биша его послȣжителъ платежи Јѡаннъ бȣнѣвацъ, родомъ из Субѡтице иже бѣ 20 лѣть солдань (!) Шандоръ, козаръ монастирски, родомъ Угринъ, Адамъ паракȣваръ родомъ Романъ, Павелъ грѣятель пѣщь братскихъ, Романъ, пинтеръ монастирскіи, Немацъ и еданъ Сербинъ из Н⟨овог⟩ Сада.

1848, м⟨ѣся⟩ца марта, начатся междȣсобная бранъ междȣ Уграми и Сербами, а како окончася, о семъ извѣстно исторіа скажетъ.

Тогожде м⟨ѣся⟩ца октомвріа 21, умре о⟨ть⟩цъ Іȣстинъ Кабдаморда (?) родомъ изъ Новогъ Сада.

1849, м⟨ѣся⟩ца јанȣаріа, 1. данъ о⟨ть⟩цъ Савва јеромонахъ раковачкіи назначенъ бѣ во игȣмен⟨а⟩ во мо-

настыръ Ковиль. Тогоже м⟨ѣся⟩ца авгѕста окончася революція маджарска помощію Росіе. М⟨ѣся⟩ца ноемврїа 2, о⟨ть⟩цъ Ірїней Лазаревићъ јеромонахъ раковачкїй именованъ бѣ игѕменъ во монастиръ Великѕю Реметѕ.

[1850], М⟨ѣся⟩ца маїа 21. дне лѣта 1850 на памятъ с⟨вя⟩тыхъ и благочестыхъ царѣхъ Константина и Елени въ недѣлю самаряниню рѕкою высо[ко]преподобнѣйшагѡ о⟨ть⟩ца игѕмена Ірїнея азъ во монашескѕю схимѕ постриженъ и облеченъ быхъ и мѣсто Аврама, Антонїй именованъ быхъ.

1850. лѣта, м⟨ѣся⟩ца септемврїа 16, во дїакона рѕкоположенъ быхъ чрезъ г⟨осподина⟩ Евгенїа Јѡановича еп⟨ис⟩к⟨о⟩па карлштадскагѡ во соборной катедралной церкви карловачкой.

1852, м⟨ѣся⟩ца фебрѕарїа 26. дне премѣщенъ быхъ азѫ изъ честногъ мнѣ любезнѣйшегъ мѣста къ монашескимъ подвигомъ м⟨о⟩н⟨ас⟩тиря Раковца во м⟨о⟩н⟨ас⟩тиръ на добромъ и прекрасномъ мѣстѣ м⟨о⟩н⟨ас⟩тиръ Шишатовацъ во немъ же лежитъ свѣтлїа мощи с⟨вя⟩тагѡ и праведнагѡ князя Стефана Щиляновича и в томъ бѣхъ дїакономъ до 1853. лѣта во коемъ 31. маїа тогоже лѣта во мнѣстѣ (!) сербскомъ Грїзѣ рѕкодѣиствїемъ прѣѡсвященнѣйшагѡ г⟨осподина⟩ Прокопїа Івачковича еп⟨ис⟩к⟨о⟩па арадскагѡ во церкви С⟨вя⟩тагѡ великомѕченика Ѳеѡдора Тирона посвященъ быхъ во с⟨вя⟩щника и во выше реченомъ м⟨о⟩н⟨ас⟩тирѣ Шишатовцѣ, ѩкѡ того лѣта всѣмъ во слабости и различнѣй болести находящимся јеромонахомъ и самомѕ игѕменѕ азъ ѩкѡ младїма всѣхъ млади јеромонахъ цѣлое лѣто держахъ церковнѕю чредѕ с⟨вя⟩щеносл҃женїя. Елико можно правили церковнагѡ послѣдованїа точно йсполнялъ есмъ.

1854, м⟨ѣся⟩ца јѕлїа 14. дне прїиде с⟨вя⟩тейши патрїархъ сербскїй Јѡсифъ со прѣѡсвященымъ Арсенїемъ Стойковичемъ епископомъ бѕдимскимъ во м⟨о⟩н⟨ас⟩тирѣ Шишатовацъ пребилъ той денъ до утра, потомъ иде во мон⟨ас⟩тиръ Бешеново и Хопово и иде у Карловацъ.

. . . . . писмо полѕчихь ѡт игѕмена реметскога Ірїнеа во коемъ ишчется . . . лѣта тогоже, м⟨ѣся⟩ца авгѕста по прежде полѕченомъ писмѣ 7. дне полѕчи мой игѕменъ Пахомїи писмени налогъ да мене ѡтчислитъ изъ своегѡ монастиря во Сент Андрею прѣѡсвященомѕ г⟨осподинѕ⟩ Арсенїю еп⟨ис⟩к⟨о⟩пѕ за придворнагѡ капелана и епитропа. И тако тогоже лѣта 7. авгѕста разлѕчих я съ м⟨онастиремъ⟩ Шишатовцемъ и придохъ моемѕ наставникѕ и дѕховникѕ еще монастирѣ Раковцѣ Ірїнею Лазаревѕ игѕменѕ в монастыръ Великѕ Реметѕ. И пребыхъ у негѡ до 14. авгѕста того дне подъ Карловцы внидохъ въ парополовъ и на самы праздникъ Успенїя п⟨ре⟩с⟨вя⟩тыя Б⟨огороди⟩цы прїидохъ въ Бѕдимъ і в Сент Андрею идѣже 1. септемврїа правленїе домовное полѕчивъ ѡтправляю приключенїя во Сентандрей, 1855. лѣта м⟨ѣся⟩ца септемврїа 6 прїиде патрїархъ Јѡсифъ въ Сентандрею примѣчанїя достойно что въ Сентандреи есть 6 православныхъ храмовъ. И патрїархъ ниже во соборнѕю церковъ вниде, чѕдно да первенствѫще лице церкве таковѕ хладность или реци небреженїе показа спрамъ с⟨вя⟩тыхъ домовъ, молитвы нѣтъ благоговѣнїя с⟨вя⟩щенику подобающимъ примѣромъ и многими дрѕгими подрѕчное слѣдѕмъ (!) И тако къ сожаленїе что такова хладность и равнодѕшїе ѡвладѣла естъ сердцами ѩко дѕховенства монашескагѡ и мирскаго тако всѣхъ хрїстїановъ ко храмамъ Божимъ и ко хрїстїанскомѕ животѕ натѕрализамъ и свое волїе ѡладѣ нерадѣнїе ко хрїстїанскомѕ житїю. Сей патрїархъ велми за інтереси народныя потребенъ бѣ. И бо сїя крѣпко браняше о церкви же слабо печалшеся. Никогда такѡ церковъ сербская во державахъ австрїскихъ нерадѣніемъ боляше юкѡ во время сегѡ с⟨вя⟩теишаго⟩ архїереа велми рѣдка и паче рещи никогда въ церковъ не хождаше токмо утреню и вечерню въ келїи своеи слѕжаше, а лїтѕргїю ни на воскресенїе. Во монастырѣхъ велие запѕщенїе и небреженїе во всемъ ѩвляшеся како во внешныхъ мон⟨асты⟩ряхъ⟩ тако и внѕтри. Наипаче что касается правила церковнагѡ велми редовно ѡправляшеся. Назадь 20 лѣтъ бяхѕ монастири полни монаховъ правила наблюдашеся, бдѣнїя бывахѕ, и имая благочїнїя добрѣ савершахѕся. Во каждомъ монастирѣ архїмандритъ или игѕменъ са, еще 2 тако зовома заклята старца быша кои назирахѕ за благостием монастирскимъ, нынѣже и сїе преста. Мон⟨астири⟩ упразнишася, монаховъ нѣстъ, ибо настоятели неблаговолять имѣти приличное число братїевъ да могѕтъ своеволїю легче усаждати 2 или 3 монаха во великомъ, а та маломъ м⟨онастирѣ⟩ не зрится . . . воспитаниковъ нѣстъ. И тако злѣ стоитъ церковъ наша да аще Г⟨оспо⟩дъ не поможетъ краинѣи пропасти устремившаяся изменетъ ѡбѣщави и реки Г⟨оспо⟩ди Ісѕсе Христе съ церковїю твоею пребивати до скончанїа вѣка, помози бѣдстѕющей церкви ибо верѕешь, ѩкѡ сїя на тебѣ краеуголномъ нимени (!) сїя и снова естъ и вѣрѕетъ да неѡдолѣате пребѕдетъ и враги адовими ты бо утвержденїе ея еси.

1857. Высокопрѣѡсвященѣишїй Г⟨оспо⟩динъ Прокопїй Івачковичь еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ арадскїй 11. апрїла бѣ во Сентандрей и съ моимъ г⟨оспо⟩диномъ и великимъ благодѣлемъ еп⟨ис⟩к⟨о⟩помъ будимскимъ ѡтидоше у Бѕдимъ да при ходъе ц⟨есаро⟩ кр⟨алевскагѡ⟩ величества Франца Јѡсифа предсрѣтнѕтъ. Тогоже лѣта м⟨ѣся⟩ца маїа прїиде Г⟨оспо⟩динъ Г⟨оспо⟩динъ еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ вершачкїи Емїлїанъ Кенгелацъ въ Сентандрею и паки возвратися въ Будимъ съ моимъ благодѣтелемъ Г⟨оспо⟩диномъ еп⟨ис⟩к⟨о⟩помъ будимскимъ.

1859 лѣта Г⟨оспо⟩динъ Петаръ Јѡановичъ бывши митрополитъ въ Сербїи 28 лѣтъ одь тѕдѕ неправедно изгнанъ неблагодарними своими м⟨ѣся⟩ца маїа 17 прїиде въ Сентандрею и паки отиде у Будимъ тогоже лѣта синодомъ православнихъ архїереевъ нашихъ исбранъ во на карлштадскѕю дїецезѕ во еп⟨ис⟩к⟨о⟩па.

1861, м⟨ѣся⟩ца октовріа 14. паки посѣти Г⟨оспо⟩дина еп⟨ис⟩к⟨о⟩па будимскогъ у Сентандреи тоиже Г⟨оспо⟩динъ еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ Јѡанновичъ.

1861, м⟨ѣся⟩ца декемврїа 1⟨о⟩гъ во осми часъ вечеръ преставися свѣтѣишїи патрїархъ сербскїи Јѡсифъ Раячичь баронъ и 9. декемврїа погребенъ во карловачкой катедралной церкви при . . . клиросѣ чрезъ Г⟨оспод⟩дѕ архїерее высокопрѣѡсвященѣишии Платѡнъ Атанацковичъ новосадскїи, Самѕилъ Машировичъ темишварскїй и Никанорь Ігѕиньь еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ посвященїя т⟨о⟩ е⟨ст⟩ъ помоѡникъ блаженнопочившагѡ патрїарха своегѡ старческой немощи. Тогоже лѣта и мѣсяца высокопрѣѡсвященый І⟨осло⟩динъ Маширевичъ наименованъ быстъ администраторомъ вдовствѕющїя архїдїецези.

1861, бистъ бѕна во Ерцеговини. Ей же придрѕжишася и Черногорцы. Тѕрцы по наговорѕ Енглеске и помощїю ея съ великою силою воставше противъ Черныя Горы под везиромъ Омеръ пашомъ потѕрченымъ Сербиномъ из Хорвацке, и велимъ нападенїе ѡт м⟨ѣся⟩ца марта до септемврїа нападаха са 80.000 избранагѡ воинства са оросѕжїемъ енглескимъ и с новиемъ и даже и людми наипаче платничествомъ своимъ надѣтахѕ поко-

рити малое число незавасимагѡ сербскагѡ рода православноверния Черногорцы но сей паче примѣра мꙋжественно и постоино брашеся съ Тꙋрцы и неѡдолѣни быша, но посебїемъ великихъ потентатовъ (!) миръ утвердиша под нѣкоими кондициами. Тогоже лѣта м⟨ѣся⟩ца јꙋнїа 3. ћегъ Тꙋрцы у градꙋ Београдꙋ начаша съ бедема из топова палити и рꙋшити престоно место сербско Беѡградъ варошъ и велие бысть восмꙋщенїе и ѡгорченїе сербскагѡ народа противꙋ Тꙋрака. Тогда конферецїа велики сила еѵропейскїи Константина градѣ держашеся и нѣсть на ползꙋ Тꙋрковъ, а нѣчто неꙋдовлетворенїе Сербовъ совершиша. Градови Ужица и Соколь тꙋрски у Сербїи разорени быша и Тꙋрци у Боснꙋ преидоша и прияхь градовъ такожде с жители изселишася токомо воиска оста. Тогоже ага тꙋрскїи сꙋлтанъ Абдꙋлъ... полꙋди. Того лѣта Грци во своей кралѣвини побꙋнишася воставше и краля своегѡ Отона Немца, баварскагѡ принца изгнаша нынѣ еще троетъ (?) кандидация како прияти себѣ на кралѣскїи престолъ привременная влада то естъ одборъ устроенъ иже иже застꙋпаетъ владѣтеля.

1863, во предѣлѣ зовемомъ Банатъ и единой части Бачкагѡ комїтата сꙋшею пострада толико ꙗкѡ ни посѣяное сѣмя не прїяша одъ плодовъ пшеници своея ꙗже во землю посѣяша и толико оскꙋдѣнїе бысть во всемъ ꙋа (?) и людемъ умирати ѡт глади безчислено множество смотовъ (!) разнагѡ рода бысть гибель велїа но неже не бысть трава ни малѣйшагѡ злака (?) Кромѣ того еще и нѣкая болѣзнъ появися и многое множество тая марвынная тако зовомая болѣзнъ по всѣмъ предѣламъ искореняше тꙋгꙋ человѣкомъ. Тогоже лѣта умре благородни г⟨осподинъ⟩ Геѡргїй Станковичъ бывшїй референтъ совѣтникъ при канцеларїи унгарской во Вїенѣ. Бысть сїе 17. ноемврїа, а на его мѣсто поставленъ бысть благородни г⟨осподинъ⟩ Нїколай Мїхаиловичъ.

1864, на денъ с⟨вя⟩тагѡ Богоявленїя г⟨осподинъ⟩ адмїнїстраторъ патрїаршїе сербске произведе прѡтосиггела Германа Ангелића во степенъ архїмандрита а сѵггела Ѳеѡфана Живковића во прѡтосѵггела и первагѡ во манастиръ С⟨вятагѡ⟩ Нїколая зовоми Гергитегъ за дѣйствителнагѡ настоятеля, а дрꙋгаго во монастиръ С⟨вятагѡ⟩ Савви сербскаго за адмїнїстратора. Прошедшагѡ 1863. лѣта 17. јанꙋариа г⟨оспо⟩динъ Мїхаилъ Іанновичъ бывшїй прѡтодїяконовичъ г⟨осподина⟩ преѡсвященнаго Арсенїа Стойковича еп⟨ис⟩к⟨о⟩па будимскагѡ, сегѡ 1863. лѣта м⟨ѣся⟩ца фебрꙋарїа 17. дне произведенъ во сингелла, а лѣта 1864. 3. фебрꙋарїа во прѡтосѵггела.

Конецъ 1863. тїяго лѣта и начатокъ 1864. тогѡ бысть велика зима в... ꙗкѡ 23 града то 20 дней бысть тако люта зыма ꙗкѡ и многимъ померзимимъ ѡт нея.

1864, дне 20. јꙋлїа начася сербски соборъ депꙋтири собрашася избирати себѣ митрополита. Избранъ и потвержденъ бысть еп⟨ис⟩к⟨оп⟩ъ темишварскїи и адмїнистраторъ архїепїскопа г⟨осподинъ⟩ Самꙋилъ Маширевичъ и титꙋлъ патрїарха полꙋчи и продолжашеся той церковно школскїи народни соборъ до м⟨ѣся⟩ца окт⟨омврїа⟩.

1865, м⟨ѣся⟩ца јанꙋарїа дне 24 го наставися той соборъ и продолжашеся цвѣтоносїя то естъ до празника Благовѣщенїя иже прилꙋчися по пятокъ цвѣтни, а на Лазаревꙋ субботꙋ бысть и изобранъ бысть архїмандритъ монастира Беочина таже Крꙋшедола Г⟨оспо⟩динъ Лꙋкїанъ Нїколаевичь во епископа карлштадскагѡ а третїагѡ маїа одъ его императорскаго величества Франца Јѡсифа первагѡ потвержденъ.

1865, дне 11. марта преставися Мїхаилъ Јѡанновичь протосингел епископскїи въ Сентандреи долго болѣзноваши (грꙋдми) кровоплюновенїемъ въ четвертакъ четвертыя недѣли великаго поста, а во субботꙋ погребенъ бысть во соборное гробїе, близꙋ великагѡ креста.

1866. лѣта, м⟨ѣся⟩ца маїа 10, снегъ е падо, а 12. ⟨а⟩го велики е мразъ бїо да су сви виногради пропали кои су иначе врло добро понели.

1865, м⟨ѣся⟩ца декемврїа, т⟨о⟩ е⟨ст⟩ъ на Тꙋцинъ данъ увече, доће нѣгова Светость г⟨оспо⟩днъ Самꙋилъ Маширевичь патрїархъ сербскїи, и тꙋ у Сентандреи у домꙋ г⟨оспо⟩дина Арсенїа Стоиковича еп⟨ис⟩к⟨о⟩па будимскогъ проведе празникъ Рождества Хрїстова, а 28-гѡ декемврїа оде у Пештꙋ на земалскїи соборъ, а отꙋда у Загребъ. М⟨ѣся⟩ца ноемврїа дне 11, пятокъ бысть продолженїе конзїсторїꙋма . . . по високой милости нѣговогъ високопреѡсвященства милостивеишаго г⟨оспо⟩дина и благодѣтеля мне господина Арсенїа Стойковича до тада конзїсторїални асесоръ и доби отличїе црвен пояс.

Л. 11': *Ѡт заповѣдейъ с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩цъ ѡ хранен:и с⟨вя⟩щенныхъ правилъ завѣщан:е с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩цъ.* Всею силою и всею мощїю должни суть . . .

Л. 12: *Чинъ бываемый на произведен:е игꙋмена.* Имѣяй произвестися игꙋменъ приводимъ бываеть . . .

Л. 16: *М⟨ѣся⟩ца јꙋлїа дана 18 ⟨а⟩го страданїе с⟨вя⟩тагѡ с⟨вя⟩щенномꙋченика Гаврїила архїепїскопа сербскагѡ.* Сей с⟨вя⟩тый аггелоименити архїепископъ сербскїй . . .

Л. 29: *Кондакъ с⟨вя⟩щеномученика Макарїа митрополита кїевскагѡ 1. маїа, гласъ четверти.* Веселится градъ Кїевъ великое сокровище . . .

Л. 30: *Преподобный Јѡвъ Желѣзо игꙋменъ почаевскї.* Преподобный Јѡвъ Желѣзный, и по прозванїю и по постояности . . .

Л. 30: *Святый Димитрїй Ростовскїй мїтрополитъ.* Во 18 лѣтꙋ возраста своегѡ во с⟨вя⟩той Кїевопещерской лаври былъ во монашество во 1675 и . . .

Л. 31: *С⟨вя⟩тый Инокентїй іркꙋтскї еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ.* Бывъ прежде префектъ московской академїи . . .

Л. 32: *Святый Митрофанъ воронежскї еп⟨ис⟩к⟨о⟩пъ.* Былъ во время Петра Великагѡ на престолѣ воронежскомъ . . .

Л. 33': *Преподобный Пайсїй Величковскїй.* Сей преподобный образовалъ великое число подвижниковъ с⟨вя⟩той церкви.

Л. 34': *Преподобный Ѳеѡдоръ.* У⟨ч⟩еникъ великагѡ Пайсїя Ѳеѡдоръ ѡт юности почꙋвствовалъ . . .

Л. 35': *Блажени Тихонъ Воронежскїй.* Образецъ пастыремъ, ѡбразецъ хрїстїанскагѡ добродѣтелнагѡ . . .

Л. 40: *Преподобный о⟨тьцъ⟩ Серафимъ Саровскїй.* Во 1778. лѣта прїиде во Саровскꙋю во м⟨о⟩н⟨ас⟩тыръ имѣ 18 лѣтъ . . .

Л. 55': *Молитва с⟨вя⟩тытеля Јѡасафа Горлонки.* Бꙋди благословенъ денъ и часъ въ онже Господь мой Іисꙋсъ Хрїстосъ мене ради родися, распятїе и смертъ претерпѣ. О Г⟨оспо⟩ди Іисꙋсе въ часъ смерти прими дꙋхъ раба твоегѡ. Аминъ.

Л. 56: *Изъ сочиненїя книги под заглавїемъ „Союзь италїанскїй и свѣтска властъ".* Папа рїмскїй предъ судомъ еѵ⟨анге⟩лїа и судомъ человѣческимъ 1859. лѣта. Почемъ е списателъ доводе изъ С⟨вятагѡ⟩ писанїя доволно противогласящимъ папской мїрской власти . . .

Л. 62: [Исписи из неке књиге]: Извѣстно есть неко исповеданїе сочинѣно докторомъ богословїе професо-

ромъ Данцемъ и посвећено папи Грїгорїю 16-омъ кое овакѡ гласи: Исповедамъ да све штогодъ папа ново установи ели оно на основанїю С⟨ве⟩тогъ писма или противно Светомъ писмꙋ . . .

Л. 63: *Условїя при вст҃ꙋпленїй каковаїѡ рꙋскаїо сына во пап҃инꙋ Академїю.* Кажди былъ принꙋжденъ произнести сїе исповѣданїе . . . [Има 7 услова].

Записи

На унутрашњој страни доње корице савременим курзивом: Све што треба за врата двокрилна и браве и шарке и ригле кошта готово 4780 кр⟨ајцара⟩, а шлосер и око 9 f‹orinti› за то више писано . . .

Испод тога: Прегледајући и читајући у овој књизи корисне и знамените догађаје, нађох у истој на парче хартије у којој прочитах речи овог садржаја:

Ѡ *т҃абаки сїе ест҃ь о дꙋванꙋ*

Текст ове белешке Б. Прњаворовића дат је у садржају.

На више места разне белешке оловком (л. 10, 12, 15, 16 итд.).

46. ГР 46 УВОД У ЛОГИКУ И ФИЛОЗОФИЈУ, друга четвртина XVIII века, око 1735/45. године, рукопис Арсенија Теофановића

Пап҃ир, [I]+114 стр. (оригинална пагинација) + 8 празних листова, 215×175 мм, текст уоквирен, 165×105 мм. Свешчице нису означене. Потпун.

Писар, мест҃о и време наст҃анка

Рукопис је исписао Арсеније Теофановић, ђак Латинске школе Висариона Павловића или пре његовог Богоматерњег собранија, академије за теологију и филозофију (Collegium Vissariono-Pavloviscionum Petrovaradiense). Латинска школа је постојала од 1731. до 1789. године, а Богоматерње собраније је основано 1741. године. Оба училишта су радила у Петроварадинском Шанцу, данашњем Новом Саду.

Водени знаци: 1) грб уоквирен двема гранама, са круном и иницијалима HALIL? Исти грб није нађен у расположивој филигранолошкој грађи. Међутим, идентичан грб се налази у ГР 48, у коме постоји и други водени знак, који је датиран око 1735. Према томе, и овај рукопис је могао настати око 1735/45. године (сл. 39).

Повез и орнамент҃ика

Повез је картонски (220×175 мм).

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је леп, исписан латинички курзив, карактеристичног дукуса мало искошеног на десну страну; различит број редова на страници. Исто писмо је и у осталим Теофановићевим потписаним рукописима: ГР 47, 48, 49, 50, само што су ГР 46 и ГР 48 писани уредније.

Језик је латински.

Садржај

Уџбеник или школска предавања из лигике и опште филозофије у петнаест поглавља.

Стр. 1: Ad Logicae Prolegomena. De Philosophia in Genere. Philosophia est sciencia qualitatum generaliorum in rebus sine fide cognoscendarum.

Зап҃иса нема.

Лит҃ерат҃ура

Enciklopedija Jugoslavije 6, Maklj-Put, Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1965, 447.

47. ГР 47 ФИЛОЗОФСКИ СПИСИ, део I—VI, друга четвртина XVIII века, око 1735/45. године, рукопис Арсенија Теофановића

Пап҃ир, л. [I]+400 (*део I:* л. 61; *део II:* 62+3; *део III:* л. 110+2; *део IV:* л. 67; *део V:* л. 92), празни листови: 62, 125—127, 237, 238, 305, 306 и 330; 235×175 мм. Текст различитих димензија. Има укупно 50 свешчица, кватерниона (15+35). Означене су арапским бројевима средином доње маргине првог листа у свешчици. Кисело мастило је делимично прогризло текст. Потпун.

Писар, мест҃о и време наст҃анка

Према запису и воденим знацима рукопис је настао око 1735/1745. године у Петроварадину. Исписао га је

јеромонах Арсеније Теофановић. Писмо записа и главног текста је исто.

Водени знаци: 1) Котва са бројем 4 изнад и иницијалима ИТ, врло сл. Мошин 2780 око 1733 (сл. 80); 2) грб у облику срца са иницијалима ICS врло сл. САНУ 138 из 1739 (сл. 133); 3) орао са круном и иницијалом R на грудима. Потпуно исти знак није нађен у расположивој грађи (сл. 99).

Повез и орнаментика

Повез је картонски (245×185 мм).

Орнаментике нема. Текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Исписан је растреситим латиничким курзивом, потезом мало искошеног удесно, различит број редова на страници.

Језик је латински.

Садржај

Уџбеник или школска предавања у облику расправа о друштвеном бићу, чулима, души, физици (о кристалима, магнету и др.) и метафизици, у више делова и поглавља.

Део I,: Tractatus de Anima in communi. Caput 1. mum. An sit et quid sit anima? Anima v(era) nunquam accipit provento habitu ...

Део II: Tractatus de Anima sensitiva

Део III: Tractatus de Anima rationali

Део IV: Sciencia naturalis seu physica. Prolegomena de natura physica

Део V: Metaphysica. Prolegomena. Nomen.

Део VI: Tractatus ultimus. De Deo et Angelis. Caput 1. mum De Deo (У два дела.)

Записи

Записа нема, сем потписа Арсенија Теофановића са датумима и местом. На л. 304': 1744, P(etro) Varadini, j(eromonah) A(rseniu) Theophanovic; на л. 399': aprilis 16. 1745, P(etro) Varadini, jerom⟨onah⟩ Arseniu Theophanovic.

48. ГР 48 УВОД У ОПШТУ ФИЛОЗОФИЈУ И МЕТАФИЗИКУ, део I—II, друга четвртина XVIII века, око 1735/45. године, рукопис Арсенија Теофановића

Папир, стр. 216+16 л. *Део I:* л. [I]+62 стр. +1 л.; *Део II:* л. [I]+154 стр. +13 празних листова, оригинална пагинација, 210×170 мм, текст различитих димензија. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према писму и воденим знацима рукопис је настао око 1735/45. године. Исписао га је Арсеније Теофановић, у Петроварадинском Шанцу.

Водени знаци: 1) грб уоквирен двема гранама, са круном и иницијалом HALIL? идентично ГР 46 (сл. 60); 2) јелен са иницијалима ICS, сл. САНУ 133 из 1735. године (сл. 68). Овај рукопис, као и рукопис ГР. 46, датирамо око 1735/45. год.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (220×175 мм.)

Орнаментике нема. Текст писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је исто као у ГР 46, различит број редова на страници. Писар је Арсеније Теофановић.

Језик је латински.

Садржај

Уџбеник или школска предавања из опште филозофије и метафизике у два дела и више поглавља.

Део I: Prolegomena. Philosophia generalis. Complexus eorumque cognitia utilia sunt, ante quam disciplina e(t) scientia aliqua distinctius ...

Део II: Ad Prolegomena metaphysicae.

Записа нема.

49. ГР 49 КРАТАК КУРС ИЗ ЛОГИКЕ—ОПШТЕ ДИЈАЛЕКТИКЕ, 1742. године, рукопис Арсенија Теофановића

Папир, л. [I]+204+1 (оригинална пагинација до л. 126), 230×170 мм, текст различитих димензија. Има укупно 22 кватернионске свешчице које су означене арапским бројевима средином доње маргине првог листа у свешчици. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису на предњем докоричном листу (I), запису на л. 62', писму и воденим знацима рукопис је написао Арсеније Теофановић 1742. године, у Петроварадинском Шанцу.

Водени знаци: 1) лав, врло сл. Ајнедер 1058 из 1743. год.

Повез и орнаментика

Дашчице (235/240×172 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Хрбат је делимично оштећен у горњем левом и доњем десном углу.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је леп, исписан латинички курзив, а у запису на л. 202' ћирилички брзопис. Писар текста и записа је Арсеније Теофановић.

Језик је латински.

Садржај

Уџбеник — школска предавања из логике и опште дијалектике (Аристотелова логика и др.) у више поглавља, са 2 табеле.

Стр. 1: *Compendiosa logica vulgo dialectica.* Dialectica interdum designat sola topica qua docere et probabiliter disputare.

Стр. 63: *Prolegomena in universam Philosophiae. Caput I-mum. De nominae et existentia . . .*

Стр. 79: *Organum Aristotelis hoc est Logicae. Tractatus I-mus. De proemialibus Logicae.*

Записи

Л. [I], курзивна белешка на латинском језику: Logicus est e libris... Arsenium Theophanovics M. S. M. Archangeli Grabovicziensis hijeromonachus peius . . . explicatione... et eloquentissimo Domino Patre Dionisyo Novacovics in Colegio P. Varadiensi Pavlovicsiensi . . . idem A. A. Literalis et Philosophie Profesor . . . orthodoxi catechesmi explicatione dignissimo. Anima . . . Anno corporis organici potestare prima vita habentis. Anima e principio radicare similiter activio quod rivimus sensimus locomovemus et raciocinamus . . . intelligimus. . .

Стр. 62: Ano 1742 . . .

На унутрашњој страни доње корице: *Regis Abysinia Titulus.* Rex in eius nomine Leones . . . reverendiam columna fidei de linea . . . . Filius David, Filius Salomonis, Filius columna Filius columna Jacob, Filius de . . . Maria, filius Nahum secundum carnem. Filius s. Petri et Pavli secundum gratia, imperator superioris et inferioris Ethiopiae et regnorum . . . caesaris Bagano etc.

Gerosiratus qui combussit Diano Epheseico templum pter memoria . . . M. Martinus Swiatzowski in alma universitate Cracoviensi mathematicae Professor Cracovia.

Л. 202', брзописна белешка: Во имѧ Г⟨о⟩с⟨по⟩да нашег⟨о⟩ Іи⟨сꙋ⟩са Хр⟨и⟩ста в' П⟨етро⟩варадинском Шанцѣ лѣта спасителева 1745 ⟨а⟩го соверших кꙋрсꙋсъ философїи маїа 8 ѵ . . . Д⟨ионисїѧ⟩ Новаковичѧ. Поидох же ѡт тꙋдꙋ юл⟨іа⟩ 17. Прїидох в монастир юл⟨їа⟩ 24. Из монастирѧ поидох авг⟨ꙋ⟩ста 7. Из Бꙋдима авг⟨ꙋста⟩ 20. Из Беча сеп⟨темврїа⟩ 4. В Прагѣ бых на ваздвиженїе ч⟨астнагѡ⟩ крста. В. Лайпсиг придох сеп⟨темврїа⟩ 23, в' Халꙋ октом⟨вріа⟩ 11. Начах Колегїа тогожде 20. дне с. р. (својеручно) јеро⟨монах⟩ Арсенїй Теофановичь.

50. ГР 50 АЛГЕБРА И ТРИГОНОМЕТРИЈА, друга четвртина XVIII века, рукопис Арсенија Теофановића

Папир, стр. 274 (оригинална пагинација) 210×165 мм, текст различитих димензија, тешко читљив. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према писму и воденим знацима рукопис је исписао Арсеније Теофановић око 1735/45. године у Петроварадинском Шанцу.

Водени знаци: 1) грб исти као у ГР 46 и 48 (сл. 58). Оба рукописа датирамо око 1735/45. год., па се и овај рукппис, такође, може датирати у ово време.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (220×175 мм). Хрбат је оштећен.

Орнаментике нема. Текст је исписан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је латинички курзив, дуктуса искошеног мало удесно, као ГР 46 и ГР 48, са карактеристичним облицима слова s, r, d која се срећу у свим Теофановићевим рукописима.

Језик је немачки.

Садржај

Уџбеник — школске белешке из алгебре и тригонометрије са математичким формулама и цртежима.

Стр. 1: *Grundlegung von Mathesi. Pura von Krugtitre.*

Стр. 274: *Trigonometriae et Matheseos purae.*

Записа нема.

51. ГР 51 ПРАВНИ СПИСИ, последња деценија XVIII века

Папир, стр. [III]+322+6 (оригинална пагинација главног текста до 312, од 315 до 318 садржај — индекс, остале празне, 353×203 мм, текст различитих димензија. Свешчице изнад обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према воденим знацима рукопис је настао у последњој деценији XVIII века. Писар и место настанка су непознати.

Водени знаци из последње деценије XVIII века: 1) грб са кулом врло сл. Ајнедер 388 из 1791. и 384 из 1799. године.

Повез и орнаментика

Повез је картонски (360×215 мм) пресвучен мармораном хартијом. Хрбат и углови су појачани кожом. Хрбат је незнатно оштећен, са натписом: Opus juridicum.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом. На стр. [III] грб цртан тушем.

Писмо и језик

Писмо је леп исписан латинички курзив, нешто ситнији, благо нагнут удесно, различит број редова на страници.

Језик је латински.

Садржај

Правни списи.

Стр. 1: Cum omne Indicium pro requirat indicem auctorem reum in negotiis autem non notoriis etiam . . .

De Judice

Садржај дат на крају (стр. 315 до 318): *Index materiarum.*

Записа нема.

52. ГР 52 ЛЕТОПИС МАНАСТИРА ГРАБОВЦА, препис из друге четвртине XVIII века

Папир, стр. 350; неисписане странице: 1—8, 43—50; волантни: 74, 76—80, 134, 198—200, 229, 232, 241—249, 252—338, 340, 341, 345—350; 360×220 мм. Текст је уоквирен, 275×115 мм. Свешчице нису обележене. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким, палеографским и хронолошким подацима из садржаја препис је настао у другој четвртини XVIII века. Уписивање догађаја је настављено и касније све до педесетих година овога века. Летопис је преписан у манастиру Грабовцу на кога се односе и сви документи и њихови преписи који се налазе у наставку летописа.

Водени знаци: 1) грб у облику срца са иницијалима IGS, врло сл. МСПЦ, Грујић 128 из 1746. и САНУ 138 из 1739 и ГР 47 око 1735/1745 (сл. 134); 2) крин са иницијалима IGT и на супротном полулисту иницијал R, сл. МСПЦ, Грујић 28 из 1741. године (сл. 82).

Повез и орнаментика

Дашчице (360×220 мм) са закошеним ивицама према резу, пресвучене мрком кожом са орнаменталним слепим отиском. Хрбат је оштећен. Сачувани су остаци металних копчи.

Орнаментике готово и нема, осим једног црвеног флоралног иницијала **П** на почетку текста летописа (стр. 11) и црвене флоралне завршнице (стр. 21) на крају тога текста. Завршна виньета је у ствари преплетена линија са цртицама на одређеним размацима и два пупољка на крајевима. Остала почетна слова и наслови у летописном тексту су писани црвеним мастилом. Текст је писан црним и плавим мастилом, и уоквирен је линијама.

Писмо и језик

Писмо летописног дела (стр. 11 до 21 делимично и даље) је млађи типографски полуустав по 30 редова на страници. Кустоде и уоквирен текстовни блок који су овде присутни, карактеристични су за штампана издања. С друге стране, у писму су присутни традиционални палеографски топоси и полиморфност појединих графема, што не одликује штампани слог. Набројаћемо неколико: плитка развучена омега у иницијалном положају, широко иницијално и финално ѥ, групе го и ді у надредној позицији, надредно ꙁ са издуженом косом и тачком на њој и ретко високо једнострано т са талласастом полупречком. У реду је углавном полууставно троного т, док је једноного уставно т ређа појава. ꙁ има више облика са различито повијеним репићем на линији и испод ње. Од надредних слова најраспрострањеније је курзивно ѧ са спуштеним или повијеним задњим потезом косе линије. Морфологија осталих слова је доста стабилна. Титла се тројако пише: талласасто са цртицом на средини, талласасто и више или мање полукружно.

Језик овога дела је српскословенски са бројним народним особинама, нарочито у морфологији и лексици. Правопис је двојеров, нерегулисан. У предлозима и префиксима је дебело јер (ъ), док се на крају речи јављају оба јера, тј. (ъ, ь). Вокално р и л пишу се различито. Најчешће стоје без јерова. Уз вокално р су запажени и танко јер и руски тип вокализације. Група *ја* на почетку речи се обележава знаком ꙗ, док се иза вокала прејотација недоследно бележи. Група *је* на почетку речи се обележава широким ѥ, а у другим позицијама обичним є. Иза палаталних *љ* и *њ* прејотација је доследно означена. За означавање вокала *и* употребљена су три знака ы, и, ї, ы се често меша са и и ї, ѣ и є се такође мешају. Запажена је српска вокализација. (Рождаства, такмѡ, грьчаское, славное, србское, в' лѣто, тѵги 11; разсѣꙗ се, преселенїе, нам' землѥ, начелство, мѹчнаꙗ, црковь ѥгѡ, ѥдиножды, некїе 12, ѡ почеткѹ, боеще се мѹки, оѵнгарскїе, тѹрскїи, селѥнїа, наплнише, житородна, плодоносна 13; не хотѣли би, изшадшихъ да бы ихъ не оставили, онаа придохом' съ слзами, крѣпакъ 14; можемо, ливадъ, нивъ, шѹмѹ сѣщи ꙗснѡ, ꙗкоже, скоты, држати, пасти, даꙗнїа, сковаше ютара землѥ преко брда къ потокѹ милановачкомѹ кое въ онои долинѣ 15; книги, пивара на мегѵ, насадисмо, ѡкрчихом то ѡт трнїа и древ ѡко брда ритомъ до потока, под брдом, бысть, волѥю, поможенїемъ 16; насади кодъ монастира 15 мотикъ вїнограда, направи воденїцѹ кодъ кралѥва моста 17 и др.). Од акцената најзаступљенија је оксија. Интерпункција је скоро савремена. На почетку реченице је велико слово. Речи су раздвојене.

После овог основног летописног дела који је писан при игуману Пајсију, следе белешке грабовачких игумана, настојатеља, јеромонаха, монаха, манастирских ђака и других личности које су посећивале овај манастир. Ту су и преписи разних докумената везаних за његову историју. Отуда су ове исписане странице својеврстан палеографски албум који представља разна грабовачка писма у трајању више од једног и по столећа. Исто тако оне су и изворна грађа за говорни језик Срба у Мађарској и шире, за историју српскохрватског књижевног језика. Писма и језик бројних различитих забележака и докумената не могу се овом приликом описати, већ само набројати врсте писама и језици. Поред основног типографског полуустава који смо описали, ту су бројна брзописна (ћириличка) и курзивна (ћириличка и латиничка) писма. Међу њима има и лепих савремених калиграфских курзива, али и немарних, једва читљивих писама. Занимљиво је напоменути да и у млађим, курзивним писмима има остатака традиционалног начина писања, као што су скраћенице, лигатуре и сл. Сва писма имају различит број редова на страници. Паралелно са српскословенским језиком ту се налазе и говорни српскохрватски, латински, мађарски и немачки језик.

Садржај

Летопис манастира Грабовца у Будимској епархији од почетка записивања 1593. до 1951. г., од када је белешка последњег грабовачког монаха Алексеја Бабића. Препис интегралног дела летописа је до 1703. године (стр. 21); даље се летопис преплиће са преписима докумената и друге архивске грађе везане за историју манастира. То је једини познати летопис једног манастира. У њему је остварен континуитет бележења догађаја до нама савремених дана. У свом већем делу (стр. 22—347) он и није више средњовековни летопис, већ само представља настављање рукописне летописачке традиције у чијој основи лежи историјска свест о српској прошлости и самобитности. Настојања грабовачких монаха да забележе догађаје важне за манастир, и шире, да сакупе што више докумената, неке чак и да преведу на српскословенски, то очито потврђују. У исто време то је био и добро испробани механизам против стране асимилације у туђини, као и сигурна потврда њиховог постојања. Отуда, иако садржински не представља јединствену целину, по својој основној идеји остаје у границама летописа и старијих историјских списа. У њему је Ђ. Сп. Радојчић видео „мали књижевни историјски састав" (односи се на део до стр. 21). Ј. Ређеп сматра да је аутор тога летописачког дела игуман Пајсије. Овај закључак изведен је на основу података из наслова. По нашем мишљењу наслов говори да је летопис почет да се пише за време игумана Пајсија („при игуману Пајсију."). В. Красић је објавио текст летописа до 1781. године, док је догађаје до 1880. године препричао износећи своје мишљење о њима. Остатак текста је сматрао мање важним. Тај остатак је обрадио С. Чампраг. Тако је садржина летописа позната у целини, али не и у детаљима. Стога је потребно издати комплетан текст. Поредили смо издат текст и препис, и у опису садржаја наводили шта је прескочено. Део који није издат делимично смо препричали. На крају су пописана азбучним редом имена потписника званичних докумената, тј. њихових преписа.

Стр. 9: Регистръ писанїях⟨ъ⟩ оригиналних⟨ъ⟩ аббасовъ сеѯардских⟨ъ⟩ и других⟨ъ⟩ различних⟨ъ⟩ інщанціях⟨ъ⟩ конветских⟨ъ⟩

1. во Михаила Мерей
2. во Михаила Мерей
3. тїе Іѡанна Леополда принца Траутсона
4. тое Інщанціа игуманова на вармећи толнянско преѡжденная
5. ти Інщанціа грабовачкаго конвента с⟨вя⟩щ⟨е⟩нниковъ к аббасу
6. то Інщанціа тогожде конвента с⟨вя⟩щеникъ к аббасу
7. мо Інщанціа к' комитату
8. мо Іозефа Траутосана аббаса

Стр. 11: Лѣтописъ монастира с⟨ве⟩тоархагг⟨е⟩лскагѡ Грабовца ѡбрѣтающагѡ се въ Єпархїи бѹдимской близъ вароши Сеѯарда и рѣки Шарвиза, лѣта ѡт⟨ъ⟩ мїротворенїа з҃р҃а҃ (7101), а ѡт⟨ъ⟩ рождаства Хр⟨и⟩стова а҃ф҃ч҃г҃ (1593) г.) при ігѹменѹ Паисею знаменовати се и писати редом⟨ъ⟩ зачетый. Понеже Б⟨о⟩жїимъ попѹщенїемъ нашъ хр⟨и⟩стїанскїи родъ не такмѡ мы Србли и Блгари, но и преславное скуптро грьчаское ісмаителскомѹ родѹ въ работѹ и попранїе тежкое и неѹдобстрпимое подпаде . . .

Стр. 19: Према В. Красићу на овој страници је била прилепљена једна исписана цедуља („с десне стране до прошава") које сада више нема. Садржај те цедуље Красић је издао. Неко је цедуљу преписао курзивним писмом испод текста на истој страници. Препис одговара Красићевом издатом тексту с незнатним правописним разликама и одступањима (во лето, на лето, я, ꙗ и сл.). Цедуља је поцепана на месту где се помињу златници. По његовим реречима „као да је неко баш навалице хартију пре-

тргао". Даље нису издати следећи латински текстови, већ само њихови српскословенски преводи.

Стр. 21: С⟨ве⟩тый монастирь поробише, цр⟨ь⟩ковь съ келїами огнемъ съжегоше, а именїе монастирское все до конца ѡтнесоше и разграбише, тачїю малѡ нѣчто ѡт оутварей цр⟨ъ⟩ковныхъ и книгъ избѣжавше въ Сремъ игѹменъ Геѡргїи съ братїами изнесохомъ и пребыванїе свое въ монастирѣ Шишатовцѣ оустроихом, а монастирь по съгоренїи въсеконачнѡ за седмь лѣтъ пѹсть пребысть.

Стр. 25—27: Reverendissimis admodiam r⟨evere⟩ndis item r⟨evere⟩ndis Dominis ladicae, igomanis 'et calogeris saluteni in Domino sempiternam . . .

Стр. 31—34: Nos Joannes Leopoldus S⟨acri⟩ R⟨omani⟩ imperi princeps Trautczon . . .

Стр. 51—53: Copia ex originali descripta instantiae die 14. maii anni 1719 . . .

Стр. 55—57: Ad revendissimum ac illustrissimum Dominum Joanem Josephum S⟨acri⟩ R⟨omani⟩ comitem Trautsson . . .

Стр. 60—61: Ad illustrissimum ac revendissimum Dominum Joannem Josephum Trautsson comitatem . . .

Стр. 64—65: Није издат мађарски текст: A/3 Tekéntetes Nemes Tolna Vármegyehéz . . . (Високоугледној и племенитој толнанској жупанији . . . Превод Д. Е. Стефановића).

Поред наведених неиздатих текстова примећени су и неки мањи пропусти, као нпр. на стр. 71 изостављени су догађаји из године 1773, а на стр. 73 из 1787. године. Његово издање Летописа завршава се на стр. 75. Од стр. 22 до краја рукописа текстови представљају више својеврсни архив у коме су документи који сликају манастирски живот углавном хронолошки сређени. На празним страницама има накнадних забелешки, као нпр. о сађењу манастирског шљивика 1894. године и јаком земљотресу 1922. године (стр. 89).

Овај део је значајан за културну и економску историју манастира. Садржи различиту грађу која се иначе уписује у тефтере и манастирске протоколе, као што су: преписи папира од вредности, тј. штедне књижице, акције, облигације манастирског братства (ст. 131—132), затим записници вођени приликом примопредаје манастирске управе са пописима црквених драгоцености, стоке, хране и предмета за свакодневну употребу (стр. 139—141, 147—151), записници са братских сабора о постављању новог игумана, заменика архимандрита у његовом одсуству, или примању новог брата у манастирско братство (стр. 142—145), табеле тзв. „искази" братства о броју јеромонаха, монаха, ђака-искушеника у одређеној години са основним подацима за сваку личност појединачно (нпр. 1916. године у манастиру је било десет монаха, стр. 168), оригиналне белешке будимских владика и других високих манастирских гостију: Арсенија Стојковића, Георгија Зупковића, Лукијана Богдановића, Милана Ђ. Милојевића (стр. 173—175). Важна је белешка Лазе Терзина, школског надзорника, о просветном животу Срба у Мађарској после првог светског рата. Многи учитељи су се иселили у Србију што је нанело тежак ударац српском школству у Мађарској. Он слика и тешку економску ситуацију двадесетих година овога века (стр. 176—181). Посебну вредност представљају инвентари црквених ствари и књига, описи црквене грађевине са економским зградама, кућама, чесмама, воденицама и целокупног манастирског грунта (шљивика, пустара, мајура и сл.), уписивања разних прихода (од парохија, таса, молитвословља и др.) и расхода (сликарима за молерај двери Антуну Вицану из Печуја 1768. г.), ревизија инвентара 1780. године (стр. 201—218). Занимљива је циркуларна наредба о вођењу црквених матица и њиховом достављању властима ради сравњивања са државним матицама (књигама рођених) у вези одбрамбеног закона 1915. године (стр. 224—225). Описани су и догађаји за време другог светског рата 1941—1945. године (стр. 231—240) и даље до 1951. г.

Стр. 76—80: неисписане.

стр. 81: Ego Joannes Josephus Trautsohn Sacri Romani imperi . . .

Стр. 82—83: писмо које је В. Красић навео раније тј. онде где му је хронолошки место (1741. г.).

Стр. 85: Знати се и ово има да е 16. септемврїа 1885. године у пола два часа по подне дунула страшна олуина . . .

Стр. 87: Лѣта 1845. дне 10-го јѹлїа по полѹдни прїидохъ во общежителный м⟨о⟩н⟨а⟩ст⟨и⟩рь сей Грабовацъ . . .

Стр. 89: Лета 1894, посађен шљивик од стране тј. ди се чесма налази . . .

1922. новембра 11/24 ог изјутра у четврт на четири сата бијо је јак потрес земље . . . итд. као и они педесетих година овога века (избор новог патријарха и сл.). Треба напоменути да се овај део рукописа назива *протоколом* (стр. 215, 220), што значи да су сами монаси који су га водили знали о каквој се књизи ради.

Списак потписника докумената: Антоније, јеромонах 43; Арсеније, јеромонах 42; Арсеније, монах 43; Атанасије, јерођакон 42; Атанацковић Платон, епископ будимски 88; Бабић Алексеј, јеромонах, привремени управитељ 196, 197, 251; Богдановић Лукијан, епископ будимски 162; Бошњак Николај, јеромонах и намесник 100, 111, 115, 117; Бошњак Софија 339; Василије, јеромонах, игуман манастира Грабовац 42, 43; Влајковић Стеван, Гаврило, монах 42; Генадије, јеромонах 43; Герман, јеромонах 151; Грујић Драгутин, протопрезвитер сигетски 105; Данило, јерођакон 42; Дионисије, јеромонах 43; Добрић Севастијан, јеромонах и заменик намесника 111, 115, 117; Живко, јереј 52; Зупковић Георгије, епископ будимски 172, 182, 191, 192, 225; Илић Александар, јеромонах 90, 92, 93, 95, 100, Исаије, јерођакон 43; Јаков, јерођакон 43; Јефрем, јеромонах, намесник 42; Јоан јеромонах 52; Јоан Јосиф Трауцан архимандрит 52, 59, 69, 83, Јоан Леополд принц Трауцан 33, 36; Јоан Ференцфиј, толњански комесар 55 66; Јоановић Михаило, епископски протођакон и конзисторијални . . . 100; Јоаникије, ђакон 42; Јоаникије, монах старац 52; Кирил, јеромонах 42; Кириловић Софроније, епископ темишварски и администратор будимски 71, 210; Крезић Фирмилијан, јеромонах 138, 141, 145, 151, 154, 160, 163, 184 185, 342; Крунић Сава 223; Кукић Нестор, јерођакон 111, 117; Лаврентије, јерођакон 52; Марковић Антоније, јеромонах, епископски капелан и соседатељ конзисторијални 102, 121 123 127; Мађаревић Јеремија, повереник конзисторије Епархије будимске 131, 132; Марјановић Георгије 151; Међеровић (?) Герасим 137, 141; Милановић Доситеј 132; Милетић Доситеј, јеромонах и намесник 126, 131, 137, 141 145; Миликшић Јоан, парох будимски, конзисторијални „приседатељ" 102, 111, 120; Милинковић . . . 343; Милојевић Милан Ђ. изванредни посланик и опуномоћени министар његовог краљевског величан-

ства Александра I Карађорђевића 174; Миреј, Михаило, опат сексардски (архимандрит) 23, 24, 25, 29; Михаило, јеромонах 42; Михаило, монах 43; Михаило, игуман (вероватно исти?) 54; Петрановић, Герасим, архимандрит манастира Драговића 347; Петровић Герасим, патријаршијски протосинђел и митрополијски мандатор 131; Петроније, монах 42, 43; Радић Лазар 71; Радић Теофан, јеромонах, администратор парохије у Вемену и привремени намесник 160, 230; Ранковић Герасим јеромонах 223; Сава, монах 42, 43; Синесије, јерођакон 43; Софроније, ђакон 42; Станишић Андријан, игуман 123, 131, 132, 151, 154; Станковић Стефан, архимандрит ораховачки 219; Стефан, јеромонах 42, 43; Стојковић Арсеније, епископ будимски 98, 102, 119; Суботић Тома, парох батосечки 105; Телечки Платон 141, 145; Теодоровић Гедеон, јеромонах 121; Теодосије, јеромонах 43; Теофан, јеромонах 43; Терзин Лаза, школски надзорник 181; Томић Лаврентије, јеромонах, администратор титошке парохије 160; Чампраг Стеван, конзисторијални бележник 345, 346; Чокор Јулијан, архимандрит 102, 115, 117.

Напомена: Сви монаси уз чија имена није назначен манастир, припадају братству манастира Грабовца.

Записа нема.

Литература

Г. Петрановић, *Цркве у новије време подигнуте у Епархији далматинској*, Српско-далматински магазин 1868, књ. XXVII, 139—144; В. Красић, *Манастир Грабовац у Будимској епархији*, Летопис Матице српске, 1881, књ. 126, 26—38 (студија); књ. 27, 58—79; књ. 128, 76—94, (издање текста); С. Чампраг, *Манастир Грабовац у Мађарској*, Зборник за друштвене науке Матице српске 17/1957, 130—149; Ђ. Сп. Радојчић, *Стара српска књижевност у средњем Подунављу* (од XV до XVIII века), Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, 1957, књ. II, 253—255; Ј. Ређеп, *О летопису манастира Грабовца*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, 1967, књ. X, 281—293; Инвентар (II део), 101.

53. ГР 53 СЛУЖАБНИК, Венеција, издање Божидара Вуковића, штампар јеромонах Пахомије, 7. јул 1519. године

Папир, л. [II]+238, непотпун. Према В. И. Лукјаненко I варијанта са грешкама. Има укупно 30 сигнираних кватернионских свешчица. Св. 30 (л҃) има 6 л. Недостају два последња листа. Прекид у поговору од: Послѣди же Мѡѱсеѡви давь законь на скрижалехь каменїих . . . до краја.

Повез

Дашчице са искошеним ивицама према резу (200 × ×145 мм), пресвучене мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Хрбат има три ребра. Сачувани су остапи металних копчи.

Записи

Л. [I], брзописом, два пута: Сїю книгꙋ с⟨вѧ⟩тꙋю лѣтꙋрѣїю ѡткꙋпи раба б⟨о⟩жїа Євросима за свою д⟨ꙋ⟩шꙋ.

Од л. [II] до 18 доњом маргином, брзописом: Изъ книгъ монастира С⟨вѧ⟩то архангелска Грабовца общежителна сꙋщаго во Єпархїи бꙋдимскый близ рѣки Шарвиза подписасѧ лѣта Г⟨оспо⟩днѧ 1754 м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца марта 17 ⟨а⟩гѡ днѧ при игꙋменѣ Мїхаилѣ Станковичѣ с братїею.

Литература

Шафарик I 8; Шафарик II 215; Каратајев I 12; Каратајев II 15; Медаковић 199—200; Бадалић 23; Каталог 2475; Лукјаненко 14; К. Мано-Зиси 2, 3.

54. ГР 54 ПРАЗНИЧНИ МИНЕЈ (Зборник), Венеција, издање Божидара Вуковића, штампар јерођакон Мојсиј, 19. јануар 1538. године, рукописни део с краја XVI века

Папир, л. [II]+466+1, непотпун, са рукописним додатком који надомешта штампани текст. Има укупно 60 кватернионских свешчица. Стање свешчица је следеће: св. 1—8 (а҃—и҃) по 8 л.; св. 9 (д҃) има 7 л. штампаних + 1 л. рукописни, осми у св.; св. 10—36 (і҃—л҃ѕ҃) по 8 л.; св. 37 (л҃з҃) има 3 л. штампана + 5 рукописних од четвртог до осмог у св.; св. 38—44 (л҃и҃—м҃д҃), недостају, надомештене су рукописним додатком од л. 116 л., чије су свешчице посебно обележене 1—15 (а҃—е҃і҃); св. 15 (е҃і҃); рукописног додатка има 4 л.; св. 45 (м҃е҃) има само 1 л., осми у св.; св. 46—53 (м҃ѕ҃—н҃г҃) по 8 л.; св. 54 (н҃д҃) има 3 л. штампана (четврти, пети и шести у св. + 2 л. рукописна. Недостају припела, стихологије, део сказа и послесловије. У св. 52 (н҃в҃) оштећен је л. 2, недостаје пола текста по вертикали. Приликом преповезивања оштећена је доња маргина.

Повез

Дашчице са искошеним ивицама према резу (290 ×200 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Хрбат има три ребра. Повез је незнатно оштећен, дашчице су црвоточне.

Накнадно су обојене графике на л. 1 и 2. Боје су: брик, зелена, браон и окер.

Записи

На унутрашњој страни горње корице брзописна белешка: Писа Радосавь а҃ (1) рой (пчела) на великом⟨ꙋ⟩ченика Прокопиа храмꙋ С⟨ве⟩томꙋ Николаю васемꙋ ... домꙋ за здравїе а҃ ѱ҃ к҃ д҃ (1729) м⟨е⟩с⟨е⟩ца їꙋлїа и҃ день ѵ Агари.

Л. [I], брзописом: Сїа с⟨ве⟩та и божаставна книга глаголѣми саборник ѡткꙋпи частнѣиши їгꙋмен кѵр Прокопїе ѡт монастира Шишатовца, а прѣжде бивши монастира Грабовца паки за (истрвено) ѡткꙋписмо ми грешни игꙋмен Прокопїе и многогре⟨шни⟩ раб Х⟨ри⟩с⟨то⟩вь Михаило їермонах, летом Г⟨осподне⟩м на а҃ ѱ҃ г҃ і҃ (1713).

Л. [I'], брзописом: Град Ѣѵръ. Пис⟨а⟩ господаръ Станъко матери ѡваки велики саранъдаръ ꙋ манастиръ Грабовацъ аранъћелꙋ Миаилѵ и Гавърилꙋ месеца маръта е҃і днъ. Ѡн даде в҃ форинъта. Испод пробе пером.

Л. [II], савременим курзивом: Сїа книга ма⟨на⟩стиря Грабовца и егѡ попа Николайа Бꙋкашиновић⟨а⟩ родомъ предѣли славонския, мѣста Слатине и егѡ отечествꙋ великагѡ креста кавалеръ.

Л. [II'], брзописом: Сїя книга именꙋемая сборникъ мнѣ церкве храма Успенїя с⟨вя⟩тїя Б⟨огоро⟩д⟨и⟩цы ѵ Нани Малой предаде се из монастира Грабовца ѵ филꙗлъ м⟨е⟩с⟨я⟩ца авгꙋста а҃і д⟨е⟩нъ, лета а҃ ѱ҃ и҃ (1708. год.) ѵ Нанꙋ.

Л. 3 до 12, доњом маргином, брзописом: Сїа с⟨вя⟩та и б⟨о⟩ж⟨а⟩ствнаа книга гл⟨а⟩г⟨о⟩лема мес⟨е⟩чинк сїреч⟨ъ⟩ саборник⟨ъ⟩ ѡткꙋпи Пѣтаръ и даде за ню а҃и ... (исечена цела доња маргина) да се помен⟨е⟩ и твори рабꙋ б⟨о⟩жїемꙋ Сави бꙋди ѳмꙋ вечна памет ... сародствꙋ и прѣждны и последны и рѣкоше да слꙋжи дондеже въ с⟨ве⟩той с⟨ве⟩таа црков сїа и паки рекосмо Б⟨ог⟩ь да прости и помилꙋ⟨еть⟩, аще ли се кто ѡбр⟨е⟩ще любо поп, любо калꙋћерь, или кои ѡт рода ил⟨и⟩ ѡ⟨т⟩ сарадник да е ѡтнимі сѵреч изднесе ѡд ове цркве, да е прода ꙗко вы да се причате сїю дом ... Г⟨оспод⟩а И⟨сꙋ⟩са ѡ нем иже ... възми, вазми, распни его кроме вѣликїе нꙋжди. И то бих лето з҃ р҃ п҃ д҃ (7184—1676. г.).

Л. 389', (последњи лист посебног рукописног додатка од 116 л.): Писа Радꙋ колцѣ ... Сиꙗ книга саборъникъ Петра и Саве и додоше да се чати за Савинꙋ д⟨ꙋ⟩шꙋ, и приложи Петаръ и Сава за нихъ д⟨ꙋ⟩шꙋ, и да е проклеть ѡвога света и ѡнога света ко ће ѥ ѡтнимити, ꙗминъ. Сиѥ рожденѥ ... Василїе Бꙋкаиловичь ѵчитель школи нанскїа, зде можно пресе ... сиꙗ книга саборъникъ монастира Грабовъца въ лето з҃ тисꙋщно.

На задњем докоричном листу 1', брзописом: Сїѧ книга именѧѧ храма С⟨вѧ⟩того Успенїѧ.

На унутрашњој страни доње корице, брзописом: Сїа книга манастира Грабовца ѡправїе рабъ б⟨о⟩жиї Радован Цикован себи за д⟨ꙋ⟩шꙋ даде бели грош и шилегвицꙋ.

Литература

Шафарик I 15; Шафарик II 225; Каратајев I 25, Каратајев II 31; Медаковић 204—207; Бадалић 45, Каталог 789; Лукјаненко 19, К. Мано-Зиси 11—16.

Рукописни део

Рукописни део су писла два писара. Један уметке у св. д҃ (9) и св. н҃д (54) и други уметак у св. л҃з — м҃д (37—44).

Водени знаци у рукописном додатку су с краја XVI века: 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком BG, врло сл. Мошин 2076 из 1590/1600 год. (сл. 79); 2) круна са тролистом на средњем зупцу и контрамарком F—Z, врло сл. Пљевља 56 из 1598. год. (сл. 87). Овај рукописни додатак има потпуно исту хартију као рукопис ГР 3.

Орнаментика

Оба рукописна дела су исписана мрким мастилом, а наслови, заглавља и иницијали црвеним. Иницијали су ситни геометријски, захватају 1—2 реда и налазе се углавном изван текста, на маргини.

Писмо и језик

Писмо првог писара је полууставно, неједнаке величине и густине, са доста брзописних облика и различитим бројем редова на страници. Брзописне облике имају и надредна слова. Заступљене су и устаљене лигатуре тв, тр. Најчешћа брзописна слова су: једнопотезно ꙋ са крацима издуженим и широким у горњем пољу, положено б, четвртасто в, троугласто д, змијолико з које пробија четворолинијски систем, једнокрако високо т, ж као пресечена положена путача, надредно ѣ као стилизован крст, високо издужено к са атрофираним доњим делом који пробија доњу линију и др. Општи изглед писма одаје млађе писмо краја XVII века, или почетка XVIII века. Вероватно су ови делови допуњени приликом преповеза.

Језик овог писара је српскословенски, правопис једнојеров (ь) упрошћен, са бројним примерима српске вокализације. На крају речи и у предлозима ь се често губи. Запажене су замене и мешање ы са и и ї, као и ѣ са е. Прејотовани вокали се недоследно бележе. Вокално р и л се пишу без јера. Надредни знаци и акценти се ређе употребљавају. Од интерпункцијских знакова најраспрострањенији су тачка и двотачка са стилизованом цртом и то без разграничене употребе, како за означавање краја реченице и њених сегмената, тако и појединих речи. (На рождаство, на ваздвиженїе, васхвалим, васи, вьсхвалим, вьси, васегда, вѣличаствїа, ваистинꙋ, жизнодаваць, васплещим, знаменїе, петозарним, Євгенїа, света, вѣличаствїа, посилаеми, сьхранꙗете светаа, безсьмртны, испланꙗемїи ... итд.).

Писмо другог писара је исписан култивисан полуустав, карактеристичног дуктуса, мало искошеног улево, по 27 редова на страници. Ретки су брзописни облици слова као што су положено б и високо једнокрако т. Од лигатура заступљене су ти и рѣ. Од ресавског репертоара слова нашли смо: ѵ, ѳ, ѱ, ѕ, ї и окато о које је у речи *очи* нацртано као очи. Ѡ је и плитка и дубока, т је троного и једноного, ѣ са пречком понекад мало изнад горње линије и искошеном у лево, са атрофираним преломљеним крацима; з са превојем репића на доњој линији, или са више варијаната савијања у доњем међупростору. Међу уобичајеним надредним словима запажено је ѣ у виду крста, најчешће у лигатурној позицији са р.

Језик другог писара је такође српскословенски, правопис једнојеров. У свим позицијама исписује се само танко јер. Уместо овог знака среће се и пајерак. Вокално р и л обележавају се са рь и ль. Употреба јотованих вокала није доследна. Група *ја* обележава се на почетку речи са ꙗ, а група *је* најчешће широким ѥ. Иза палатала ове групе пишу се са ꙗ и ѥ, док је иза вокала

мешовита ситуација, тј. ꙗ, а и ѥ, ѳ. Вокал и пише се знацима: ы и ї, као и њиховим међусобним комбинацијама. Ѣ и є се мешају.

Надредни знаци и акценти су ретки. Од интерпункцијских знакова писар употребљава тачку, зарез и две тачке са стилизованом цртом. Последњим знаком се означава крај већих текстуалних целина: (Дрьжав'нь, сїанїю, влькь, прїими, сьврьшающе, р'цѣмь, сьмрьт, есте, видимыих, сьбран'ное, мразом'же, ог'нѥм, лꙋкаваа, гльбинꙋ, подавлꙗющꙋ, ѡставлѥнїе, дыханїе, ѱал'мѣхь скрозѣ, велїа, плькь, трьжаствꙋе, пльти, ѕмїи, ѕыждителꙗ, вьпльщаѥмаа, езычьское, свое, конѥ, ꙗвлюѥть, сьмрьтнаго, Бар'ѳоломѣю сїающи, величаемь, прѣдстоеще, ѳю, твоѥе, ѳси, избавлꙗѥ, ѡбстоꙗнїи итд.).

55. ГР 55 ПРАЗНИЧНИ МИНЕЈ (Зборник), Венеција, издање Божидара Вуковића, штампар јерођакон Мојсиј, 19. јануар 1538. године

Папир, л. 431+1 докорични, непотпун. Има укупно 54 сигниране кватернионске свешчице. Недостаје први лист у св. 1 (а҃) са предисловијем. Има доста волантних листова: 1 у св. 9 (д҃), 1. и 8. у св. 11 (а҃і), 1 у св. 13 (г҃і), 1 у св. 15 (є҃і), 1 у св. 16 (ѕ҃і), 1 и 8. у св. 29 (к҃д), и 8. у св. 34 (л҃д).

Повез

Дашчице са искошеним ивицама према резу (300×190 мм), пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Сачувани су остаци металних копчи. Кодекс је одвојен од хрпта.

Записи

Л. 1: литургијски исписи (На павечерје Рождаства Христова, часови и др.).

На задњем докоричном листу 1' запис на немачком језику.

Литература

Шафарик I 15; Шафарик II 225; Каратајев I 25; Каратајев II 31; Медаковић 204—207; Бадалић 45; Каталог 789; Лукјаненко 19; К. Мано-Зиси, 11—16.

56. ГР 56 ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, манастир Милешева, по налогу игумана Данила, штампари јеромонах Мардарије и Теодор, 30. октобар 1544. године; рукописни део из треће четвртине XVI века

Папир, л. [III]+393 (351+42)+2, непотпун. Има укупно 44 сигниране кватернионске свешчице. Стање свешчица: св. 2 (в҃) има 9 л. (5 штампаних и 4 рукописна — 6, 7, 8 и 9 у св.); св. 11 (а҃і) има 8 л. (7 штампаних и 1 рукописни — 8. у св.); св. 44 (м҃д) има 6 л. Иза последњег штампаног листа (краја Послесловија) следе 42 листа рукописног додатка који је такође био са оригиналним кватернионским, ознакама које су, сем на првим двема свешчицама, уништене ранијим конзерваторским интервенцијама, чији су трагови видни (залепљене траке). Листови 1. и 8. рукописног додатка су волатни.

Повез

Дашчице са искошеним ивицама према резу (205×145 мм), пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском и три ребра на хрпту. Сачуване су металне копче. Дашчице су црвоточне.

Записи

На унутрашњој страни горње корице брзописом: Сиꙗ книга манастира Грабzвца.

Л. [I], брзописом: Сиꙗ книга гл⟨аго⟩глема ѱал⟨ти⟩рь пописа се лета а҃ѱ (1700. г.). Сиꙗ книга попа Марка глаголеми ѱалтирь.

Л. [II], брзописом: Сиꙗ ѱалтирь диакона Марька да имам.

Л. 5, на залепљеној траци преко доње маргине поновљен је део задње реченице текста: вьими глась милости мое . . .

Л. 17—22, доњом маргином, брзописом: Сїи ѱалтирь монастира Грабовца близь реке Шарвиза во Єпархи бꙋдимскои сꙋщей подписася лѣта Г⟨оспод⟩ня 1758, м⟨ѣся⟩ца юнїа 23 агѡ і поклони егѡ на прочитанїе всегдашне Мїхаиль їеромонахь намѣсникь тогожде монастира Грабовца.

Истом руком у продужетку на л. 22': Макарїю Рꙋсꙋ монахꙋ.

Л. 17', брзописом: Дꙋховникꙋ кѵр Михаилꙋ (изгледа као крај неког већег записа, сада више нечитљивог)-

Л. 33'—39, брзописом: Сиꙗ кьнига гл⟨а⟩големи ѱалтирь монастира Грабовца храма а⟨р⟩хистратига Михаила и Гаврила.

Л. 209'—210, доњом маргином, брзописом: Сиꙗ книга монастира Грабовца.

Л. 351', доњом и левом маргином, невештом имитацијом типографског писма: Сїю книгоу коупи Боу-

кань за д⟨ꙋ⟩шꙋ свою да слоужи Б⟨ог⟩ꙋ и тко е ће продати да е проклеть и даде Ранкꙋ братоу своемь Иωвановоу.

Л. 393', испод текста брзописом: Си ѱалтирь манастира Грабовца лѣта а҃ х҃ і҃ и҃ (1618. год.) Марко.

Литература

Шафарик I, 19; Шафарик II 227; Каратајев I 27; Каратајев II 34; Медаковић 161—162. Бадалић 49; Каталог 2209; Лукјаненко 9.

Рукописни део

Водени знаци у рукописном додатку су из треће четвртине XVI века: 1) котва у кругу са угластим тролистом, врло сл. Мошин 2312 из 1560/70; 2) Двострука котва у кругу са цветом, врло сл. Мошин 1230 из 1565/75, а код Мошина са иницијалима; 3) укрштене стреле, врло сл. Зонги 1217 из 1567. године.

Орнаментика

Наслови, заглавља и иницијали су писани црвеним мастилом, текст црним мастилом. Иницијали се налазе на ивици текста и маргине, или су у текстовном простору у целини. Високи су 3 до 5 редова. Неки од њих су фино изведени.

Писмо и језик

Рукописни део је исписан полууставом, сем осмог листа у св. 11 (а҃і) који је писан брзописом, по 18 редова на страници. Брзописна слова су: в положено, в квадратно, ꙋ са извијеним полукружним луковима, ж као положена пресечена путача, т троного и високо са повијеним левим барјачићем. Ово високо т јавља се и лигатурно са в. Ѣ је са високим стаблом, јако смањеном заобљеном петљом и пречком благо повијеном са леве стране. У надредној позицији ово слово се јавља у облику стилизованог крста. Ꙁ савија косо репић испод доње линије, а у надредном положају је као маштовита тројка итд.

Језик овога листа је српскословенски правопис упрошћен, једнојеров. Заступљено је само танко јер и то у предлозима и у финалној позицији, мада је много чешће његово изостављање и српска вокализација. На месту јера среће се често пајерак. Исписивање јотованих вокала ꙗ и ѥ није доследно. Акценти и надредни знаци нису много заступљени. Од интерпункцијских знакова заступљени су тачка, зарез и двотачка са стилизованом цртом. Тачка и зарез су употребљени у истој функцији, а двотачка означава крај већих целина текста. (К тѣбе же, грѣшником, положиль еси, ваꙁмꙋт теб⟨е⟩ ваꙁовет кь мне, ва скрби ваꙁвещати, на васакꙋ нощь, ва гꙋсли, вь вѣкы, сьхранити те, ва вьсех, твоѥ, ѥс⟨ть⟩, са песнею, са ним, есам, д'лготою, исп'лню, и не раꙁꙋмивь (икавизам морфолошког типа) итд.

Други, већи рукописни додатак (л. 352 до 379.) је лепо исписано и сигурно полууставно писмо, по 22 реда на страници. Ретка су слова која се јављају у две или три варијанте. То су: ѣ са пречком на горњој линији, једнаким преломљеним крацима пречке и нешто мало вишим стаблом. Ретко је високо ѣ са извијеном пречком. Ꙁ је исписано као издужено змијолико, и у реду са оштрим савијањем репића на доњој линији. Ѡ је оштра висока и обла плитка. Ъ је са хоризонталним барјачићем или само благо повијеним стаблом. Прва варијанта овог слова јавља се и лигатурно са в. Т је троного, а у надредној позицији једноного. Б има пречку на горњој линији дужу од петље коју наткриљује. Код ж средња линија није увек у сецишту, већ је мало померена удесно итд.

Језик овог рукописног додатка је српскословенски, правопис ресавски, двојеров, недоследан. У предлозима и префиксима употребљен је ъ, мада се среће и ь. У финалној позицији заступљена су оба знака. Вокално р и л најчешће се пишу као рь и ль. Уместо јерова често се пише пајерак. Запажено је губљење ових знакова у свим позицијама. Употреба јотованих вокала ꙗ и ѥ није доследна. Палаталност љ и њ увек се означава комбинацијом са јотованим вокалима или са десетеричним ї; ѣ и е се мешају, ы се замењује са и и ї итд.

Распрострањена је употреба ресавских акцената и надредних знакова. Од интерпункцијских знакова заступљени су тачка, зарез и двотачка са стилизованом цртом. Двотачка означава крај пасуса, а тачка и зарез су истих, јасно неподељених функција. Често су само ликовни део писма, нарочито тачка. (Аꙁ же, твоемꙋ, въ нѥгда, твоꙗ, въꙁлюблю те, оутврьжденїе мое, иꙁбавитель, рωгь, съмрьтные, болѣꙁны; вьꙁвращꙋ се, истьню их ꙗко прахь; еꙁыкωмь сългаше ми, величае, вьсемꙋ ꙁемльны, сїають, испръва, прѣданїа, невещ'стна, поахꙋ, ѱалтир, . . . и др.).

Писмо и језик рукописних додатака (л. 14 до 16 и 380 до 393) нису описивани.

Садржај

У овом рукописном додатку налази се препис *Указа (Устава) за држање псалтира св. Саве и Блажени по гласовима за седмичне дане.*

Л. 352 до 379 (тј. 1 до 21): Оуказ хотещомꙋ дрьжати ѱалтир съ. Б⟨о⟩гоноснїи и прѣбл⟨а⟩женнїи и пр⟨е⟩подобны ω⟨ть⟩ци наши вьсемꙋ мирꙋ свѣтила, ꙁемльны агг⟨е⟩ли, н⟨е⟩б⟨е⟩сныи ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ци испръва ωт С⟨ве⟩т⟨а⟩го Д⟨ꙋ⟩ха прѣданїа иночьствовати навикше, и бл⟨а⟩⟨о⟩д⟨а⟩тїю Б⟨о⟩жїею ωт оноуд⟨оу⟩ просвѣщени быше и Х⟨рист⟩а вьселише въ прѣкрасных д⟨ꙋ⟩шах чистаго радї житїа ихь на дїавола побѣдꙋ покаꙁаше и того мнωгыми искоушенїи раждигаемїи и ωдолѣвше ѳмоу пач⟨е⟩ ꙁлата искꙋшена сїають, и ꙗснѣѳ снѣга оубѣлише се, и невещ'стна ꙁлата крилѣ мисльнѣи въперивше на н⟨е⟩б⟨е⟩са вьꙁлетѣше ꙗко б⟨о⟩гопарнїи ωрлы намь ωставивше оуставь б⟨о⟩гопрѣданнаго пѣнїа ихь, и оумилѥнные м⟨о⟩л⟨и⟩твы имиже Г⟨оспод⟩а м⟨и⟩л⟨о⟩стива себ⟨е⟩ сътворише. Ѡвы бо ихъ часы сь мѣждоучасїами поахꙋ, и съ м⟨о⟩л⟨и⟩твами, и нарекоше книгы тые часословьц⟨ъ⟩ и съставивше иꙁбранные ѱал'ми съ м⟨о⟩л⟨и⟩твами дроуꙁы ж⟨е⟩ ѳдинъ ѱалтир⟨ъ⟩ беꙁ' м⟨о⟩л⟨и⟩твь поахꙋ, инїи же подвижнѣиши соуще, съ м⟨о⟩л⟨и⟩твами ѱалтыр⟨ъ⟩ оуставивше поахꙋ и стыхы покаанныи, и Трис⟨ве⟩тое съ покланꙗнїем тьже ѱалтыръ съ ѳс⟨тъ⟩ да боудет⟨ъ⟩ же вѣдомо въсакомꙋ хотѣщомꙋ дръжати ѱал'тир⟨ъ⟩ сы да поет⟨ъ⟩ оутръню и часове, и веч⟨е⟩рню обычно беꙁ междочасїи, и беꙁ' м⟨о⟩л⟨и⟩твь. Нь семꙋ боуди ꙁа вьсе то ωтпѣвь медимонъ вьсь до невид⟨и⟩мых врагъ моих, и вид⟨и⟩мых врагь моих реч⟨е⟩ и ꙗко страшнъ соуд твои и непостыднꙋю Б⟨огороди⟩цꙋ. Затим следе упутства за читање после прве и друге катизме, за полуноћницу, пред јутрење и јутрење. И что ти иꙁбоудет ωт ѱл'тира, то вь д⟨ь⟩не иꙁ'⟨гла⟩г⟨о⟩ли. Аще работꙋ кою работав⟨ъ⟩ въ нощь починꙋти хощеши, то по нѣ і кад⟨и⟩ꙁмь нощїю иꙁ⟨гла⟩г⟨о⟩ли, а і д⟨ь⟩нїю, а не мози

ѡставити правила сег⟨о⟩, нъ на нощъ и на д⟨ь⟩нъ ѱл'тир⟨ъ⟩ да испѣваешъ. Аще л⟨и⟩ брате еси бъдръ, и разꙋмѣеши ꙗко Г⟨оспод⟩ь даєт ти силꙋ и крѣпѡс⟨тъ⟩ на славословїе єго и, оуспѣеши изгл⟨агол⟩ати вьсь прѣжде пришьствїа свѣтꙋ или прѣжде кончанїа д⟨ь⟩не. То пак⟨ъ⟩ заиди и почни и испльни ѱл'тир бо не кончает се николиже. И аще къ оуставлєнномꙋ ти прилежиши то ѡт Г⟨оспод⟩а соугꙋбꙋ мьздꙋ прїимѣши ꙗко є҆ тал⟨а⟩н'тъ ѡт нєг⟨о⟩ прїемъ, і҆ ємоу въздаси. То тогда въ прилежанїи твоем, и мене грѣшнаг⟨о⟩ помени мниха Савоу да твоим съвръшенїем мои недостаткъ наплнит се. Аз бѡ грѣшныи прѣписах ѱалтыръ сы. И похвалꙗю с⟨ве⟩тых ѡт⟨ь⟩ць бьдрое и дльготръпѣливоє житїе свою же похвалꙗю немощъ и ѡкааннꙋю лѣность, и сън'нꙋю теготꙋ. Аще л⟨и⟩ єси брате лѣнив' ꙗкоже и азь, нь ѡбаче въспрени и помысли дары ꙗже ѡбѣща Г⟨оспод⟩ь любещим єго даровати, и трꙋждающим се єго радї. Гл⟨агол⟩ет бо б⟨о⟩жствныи ап⟨о⟩с⟨то⟩ль ихже око не видѣ, ни оухо слыша, ни на ср⟨ь⟩дце ч⟨є⟩л⟨овѣ⟩кꙋ не вьзиде, ꙗже оуготова Б⟨ог⟩ь любещим єго, тамо б⟨о⟩ и агг⟨є⟩лы желают приникнꙋти. И пакы гл⟨агол⟩ет⟨ъ⟩ нѣс⟨тъ⟩ слава мира сего под⟨о⟩бна боуд⟨оу⟩щаго вѣка славѣ такожде оубо и моукы сего свѣта ничтоже соут при ѡнѣх трепещет бо их, гл⟨агол⟩ет⟨ъ⟩ и сами сатана. Вѣси же любимиче ꙗк⟨о⟩ пострадавшим чьсть и слава, а лѣнивым и непотрѣбным по покою тѣлеснѣмь мꙋка вѣчнаа. И сїа въса расмотривь и о Г⟨оспод⟩и ꙋкрѣпив се, стани крѣпко на лѣнос⟨тъ⟩ и поч'нь оуставь свои скончаи да прїимѣши мьздоу вѣрнꙋ. Аще л⟨и⟩ и велми сьнѡм ѡбьєть єси, то по нѣ нощїю, аще и мало начни єлика можеши оутрѣ все испльниши. Реч⟨є⟩ бѡ Д⟨а⟩в⟨и⟩дь твои єс⟨тъ⟩ д⟨ь⟩нь, и твоа єс⟨тъ⟩ нощь, тькмо ты не ѡстави правила своег⟨о⟩, нъ ѱл'тиръ да испльниши днемъ и нощїю и м⟨и⟩л⟨о⟩сть Г⟨оспод⟩нꙗ поможет' ти. Аз' же недос⟨то⟩ины и лѣнивы и хꙋды мних Сава слышав' и видѣвь ѱл'тир⟨ъ⟩ сицѣвы грьчьскым єзыком написанъ, сьжалих се помыслив⟨ъ⟩ свое неразꙋмїе и понєж⟨є⟩ неразоум'нь бѣх добрѣ грьчкы, нь пакы оубоах се бѣды раба онѡг⟨ѡ⟩ лѣниваго съкрившаго талан'ть и прибытка имъ нестворша и мꙋкꙋ зато дан'нꙋю ємоу поменꙋвь и потьща все Б⟨о⟩жїею бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тїю по силѣ ми и єликоми мѡщъ достиже изложих и прѣдах вам истинныим тръжныком да вы творите прѣкоупь. Сїи же оустав⟨ъ⟩ є҆ д⟨ь⟩ни да дръжит⟨ъ⟩ се да се зачинает⟨ъ⟩ въ нед⟨є⟩лю веч⟨є⟩ръ, а въ пе⟨ть⟩к⟨ь⟩ до веч⟨є⟩рнє да се кончает⟨ъ⟩, а въ соуб⟨отоу⟩ и нед⟨є⟩лю да се не дрьжит⟨ъ⟩, тькмо соуб⟨о⟩тѣ свитающи да измлъвим⟨ъ⟩ є҆ кад⟨измъ⟩ на полꙋнощницꙋ зачьнъ ѡт Възлюблю те Г⟨оспод⟩и крѣпости моа до Пом⟨и⟩лꙋи ме Б⟨ож⟩є ꙗко попра ме ч⟨є⟩л⟨овѣ⟩къ, а въ нед⟨є⟩лю свитающи дроуг⟨оу⟩ю є҆ кадизмъ да измльвиш⟨и⟩ ѡт пом⟨и⟩лоуи ме Б⟨ож⟩є ꙗко попра ме ч⟨є⟩л⟨овѣ⟩къ до Вл⟨а⟩го єс⟨тъ⟩ исповѣдати се Г⟨о⟩с⟨поде⟩вы, а въ д⟨ь⟩не тькмо часовѣ пои и въ господскыє праздникы, или вь инь праздникъ когда имаши пѣнїе чрѣзь нощь с⟨ве⟩томꙋ, то ѡстави сїи оуставь, тькмо медимонъ ѡтпои веч⟨є⟩ръ, а въ д⟨ь⟩не часовъ ѡтпои. М⟨о⟩л⟨и⟩тва починающи ѱл'тыр⟨ъ⟩ гл⟨агола⟩ти . . . Ређају се молитве по катизмама од 1 до 20 ⟨а҃ до к҃⟩ и молитва на крају: Многом⟨и⟩л⟨о⟩стиве прѣщедри Г⟨оспод⟩и рекыи просите и прїимѣте, и азъ надѣю се твоемоу словеси поноудих се прогл⟨агол⟩ати ѱал'тир⟨ъ⟩ сїи. Тѣмже аще въ некоторѣм ѱалмѣ изгоубих или сь дроугом г⟨лаго⟩лє или вь помыслех вьсе да оугодно боудеть твоємоу ч⟨є⟩л⟨овѣ⟩колꙗбїю, и сп⟨а⟩си ме раб⟨а⟩ твоег⟨о⟩ име р⟨екъ⟩ по м⟨и⟩л⟨о⟩сти твоєи да пр⟨и⟩сно хвлю те до издыханїа моего. И н⟨ы⟩нꙗ и пр⟨и⟩сно и вь вѣкы вѣкѡм амин⟨ъ⟩.

Л. 380 (29): Вь понед⟨є⟩лник' бл⟨а⟩жен'не. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ а҃. Снѣди радї извѣде из' раꙗ . . .

Л. 381' (30'): Вь в'то⟨рь⟩к⟨ъ⟩ бл⟨а⟩жен'не. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ в҃. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ ти приносимь раз'боинничь . . .

Л. 383' (32'): Вь срѣдоу бл⟨а⟩женнїи. [Гласъ г҃.]. Ѡтврьгшꙋ се Х⟨рист⟩е заповѣди . . .

Л. 385' (34'): Вь четвртк ь бл⟨а⟩женне. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ д҃. Дрѣва ради Адамь раꙗ . . .

Л. 387' (36'): Вь пет'кь бл⟨а⟩жен'не. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ є҃. Разбоинникь на кр⟨ь⟩сте Б⟨ог⟩а . . .

Л. 389' (38'): Вь соуб⟨отоу⟩ бл⟨а⟩жен'не. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ ѕ҃. Помени ме Б⟨ож⟩є Сп⟨а⟩се мои . . .

Л. 391 (40): Вь нед⟨є⟩лю бл⟨а⟩жен'не. Гл⟨а⟩с⟨ъ⟩ и҃. Помени нас⟨ъ⟩ Х⟨ри⟩с⟨т⟩е мирꙋ . . .

Литература

Вл. Ћоровић, *Списи св. Саве*. Дела старих српских писаца, књ. 1 Српска краљевска академија. Зборник за историју, језик и књижевност српског народа. Прво одељење. Споменици на српском језику, књ. XVII, Београд, Ср. Карловци, 1928, XL—XLIV, 199—202; Љ. Штављанин-Ђорђевић, М. Гроздановић-Пајић, Л. Цернић, *Опис ћирилских рукописа Народне библиотеке Србије*. Књига прва. Опис јужнословенских ћирилских рукописа. Том II, Београд, 1986, кат. оп. 35, стр. 65—66.

57. ГР 57 СЛУЖАБНИК, Венеција, издање Јеролима Загуровића 1570. година. Прештампано издање Божидара Вуковића из 1549. и Вићенца Вуковића из 1554. год. Према Д. Медаковићу прва варијанта са Божидаревим круговима на л. a_3 и л. 41а

Папир, л. [III]+272+1- потпун са незнатним оштећењима текста у два последња реда на л. c_3. Укупно има 34 свешчице по 8 листова (а҃ — з҃, Aa — Gg).

Повез

Дашчице пресвучене мрком кожом (193×135 мм). Горњи и доњи руб корица са жљебовима који се прекидају на ивицама; предњи и задњи рубови закошени према резу; златотиск, остаци копчи.

Записи

На предњим докоричним листовима брзописне белешке и пробе пера.

Л. [I]: Сиа книга Божина . . .

Л. [II]: Сїꙗ книга гл⟨агол⟩емаꙗ летꙋргїиꙗ мне іереа Андра подарова мнѣ ѡ⟨ть⟩ць игꙋмень Геѡргїе... и манастира. Испред тога: Ѡ тебе радуєте се ѡбрадована васа тваръ агг⟨є⟩лски саборь и родь ч⟨є⟩ловечаски итд.

Л. [III], задњи докорични: нечитка белешка.

На задњем докоричном листу 1': Пописа ꙗ ... Петаръ и села Баране или Белiграда ... благороднꙋ ѡцꙋ, даље нејасно.

Литература

Каратајев I 63; Каратајев II 79; Медаковић 218, Т XXIII, Бадалић 97; Каталог 2477; Лукјаненко 33; Бадалић 138.

58. ГР 58 НОВИ ЗАВЕТ, део I—II, Тибинген, издање Приможа Трубара, по Антуну Далматину и Стјепану Конзулу Истранину, 1563. година

Папир, Део I, л. [III]+18+219; *део II:* л. 31+207 стр. Оригинална фолијација. Има укупно 120 кватернионских свешчица, прва три листа у свешчици су сигнирана латинским начином, доњом маргином десно. Листови су означени ћирилички, горњом маргином, десно. Потпун.

Повез

Повез је картон пресвучен светлом кожом (193×140 мм) са три ребра на хрпту, ивицама незнатно оштећеним и остацима врпци. На горњој корици: Благородномꙋ и високопочтеномꙋ Г⟨осподи⟩нꙋ. На хрпту при врху: Testamentu Novu croatice.

Садржај

Део I

Л. 1, наслов: Први дел Новога тештамента ва том сꙋ вси четири евангелисти и апоустолска дьꙗньꙗ изь мнозихь ꙗзиковь всадашни ѡпщени и разꙋмни хрватски ꙗзикь, по Антоноу Далматинꙋ и Стипанꙋ Істриꙗнꙋ с помощꙋ дрꙋгихь братовь верно стлмачени и с цирꙋличскими слови наипрво сада штампани.

Der ersthalb Theil des newen Testaments darinn sein die vier Evangelisten und der Apostel Geschihtjetzt zum ersten mal in die Crobatische Sprach verdolmetscht und mit Cyrulischen Buchstaben getruckt. В Тꙋбинги а҃ ф҃ ѵ҃ г҃ (1563. г.)

Л. 2: Dem durchleuchtigen hochgebornen Fürsten und Grawn herrn Wolffgangen Pfalzgraffen bey Rhein Hertzog in Bayern und Grauen zu Veldentz ... Primus Truber Creiner, Antonius Dalmata, Stephanus Consul Histrianus.

Л. 4: Antonii Dalmatae et Stipani Istriani.

Део II

Л. 1, наслов: Дрꙋги дель Новога тестамента въ комъ се задрже апустолске епистоле по ордниу како брой 6 на другой страни ове харте каже. Штампанъ въ Тꙋбинги 1563.

Der anderhalb Theil des newen Testaments jetzt zum ersten in die Crobatische Sprache verdolmetscht und mit Cyrulischen Buchstaben getruckt.

Л. 2—4': Сꙋма светога Павла Писма ... Антонь Далматинь, Стипань Істриꙗнь, Юран Юричищь.

Записи

Л. [II], брзописом: Босанска тестамента.

Л. [II], белешка на латинском језику.

Л. 1: Luca Valla.

Л. 1 до л. 16, доњом маргином: Ex libris monasterii Sancto Archangeli Micsaeli coenobialis Grabovacz subscriptum Anno Dom(ini) 1745. Micsaeli Stankovits unacum gravibus, mensa (!) marcii die 17.

Литература

Каратајев II 63; Бадалић 103.

59. ГР 59 АПОЛОГИЈА ДИМИТРИЈА РОСТОВСКОГ, Черњигов, штампарија Тројицко—Иљинског манастира, јуни 1716. године; са рукописним додацима из четврте четвртине XVIII века

Папир, л. [IV] + 20 + 42 рукописног додатка + 19 празних + 15 рукописног додатка + 2 празна; 185×150 мм. Свешчице у рукописним додацима нису нумерисане. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према изразитим палеографским особинама свих рукописних делова, време њиховог настанка пада свакако после Орфелинове *Калиграфије* (1759) и *Прописа* (1776) чији је утицај очигледан на овога писара, који нам је, за сада, остао непознат, као и место преписивања. Он је био веома образован и учен, о чему посебно сведоче трећи препис превода Дионисија Новаковића Молитава Аугустина Аурелија са стиховима посвећеним аутору, као и префињена техника писма.

Водени знаци у рукописним додацима: 1) фигура дивљег човека са мотком у руци, сл. Ајнедер 827 из 1736 и 831 из 1764; 2) иницијали: WOV — BZO, нису нађени у расположивој филигранолошкој грађи.

Повез и орнаментика

Дашчице (190 × 160 мм) пресвучене мрком кожом, украшене техником слепог отиска. Сачувани су остаци металних копчи.

Штампани део има на л. 1 узану правоугаону флоралну вињету барокног типа са укомпонованим Богом Оцем и флорални иницијал са фигуром старца монаха. На л. 19' је правоугаона флорална заставица. На л. 20' је флорална завршница. Текст је оивичен декоративном, зупчастом траком; на средини горње маргине декоративни украс. Рукописни додаци немају орнаментику.

Писмо и језик

Прва два рукописна додатка писао је један писар. Писмо главног текста је брзописно, различит број редова на страници. Наслови и заглавља су исписани типографским писмом. У графији извесног броја слова осећа се утицај курзива. Тако постоји в курзивно и полууставно са облим и троугластим петљама. Ѣ се јавља у два морфолошка курзивна типа. Глас ѵ исписује се диграмом оу и брзописним ȣ, т је искључиво полууставно, троного, л и м имају курзивне лулице. Секвенца *ја* исписана је на руски начин (я) и на српскословенски начин (ꙗ). З је написано као велика тројка са нешто већим горњим полукругом, ж као отворена положена осмица са пречком у средини и понекад мало десно савијеним доњим делом, ρ личи на положено латиничко s. Дебело јер је задржано у финалној позицији. У насловима и заглављима у тој позицији јавља се и танко јер. Ѧ означава групу *ја* у деловима исписаним типографским писмом.

За трећи рукописни додатак рекло би се да га је писала друга рука, иако има приличан број сличних чак и врло блиских слова, што нас доводи у недоумицу. Ипак, разлике између ова два писма су видне. У трећем делу упадљива је употреба скоро искључиво брзописних слова као што су в положено и в четвртасто, мада се срећу ретко и њихови курзивни облици. За означавање секвенце *ја*, поред руског я и српскословенског ꙗ среће се и црквенословенско ѧ. Ѣ је са пречком на горњој линији, преломљеним левим краком до доње линије и без десног преломљеног крака. Други компликовани петопотезни облик овога слова је исти као у прва два дела. Оба су слична Орфелиновим словима из *Калиграфије* и *Прописа*. Његов утицај се осећа и у обликовању слова ρ, ȣ, ж (као гужвица и пресечена осмица), затим оба поменута брзописна слова (в и в) и још неким.

Језик је рускословенски. Чувају се оба јера на крају речи, и то по руској ортографији (мада због брзописно — курзивног начина писања то није увек лако разграничити). Вокализација старих полугласа је руског типа. Вокално ρ и л се девокализује такође на руски начин. Слова ѧ и я имају вредност секвенце ја. (Зрѣнїемъ и слышанїемъ ѡбонянїемъ в'кȣсом, ѡ сязанїемъ, помысломъ и словомъ, паче же и дѣломъ, и похотѣнїемъ, ѡ них же каяся и тебѣ в' сердцѣ сокрȣшенномъ исповѣдаяся, смиренно молю . . . л. 1 првог додатка. Г⟨оспо⟩ди помилȣй насъ на тя об оуповахомъ, не прогнѣвайся на ны ѕѣло ниже помяни безаконїй наших, но призри и н⟨ы⟩нѣ ꙗко бл⟨а⟩гѡоутробенъ и избави ны ѡт врагъ нашихъ, ты бо еси Б⟨о⟩гъ нашъ, л. 1 другог додатка. Послалъ еси с⟨ы⟩на твоегѡ в' подобїи плоти грѣха ꙗко да ѡ грѣсѣ ѡсȣдитъ грѣхъ да мы бȣдемъ правда твоя в' немъ. Самъ оубо естъ истиный агнецъ и непорочный вземляй грехи мїра. Иже смерть нашȣ оумирая и животъ востая ѡбнови, л. 13 итд.).

Садржај

Штампани део: *Апологија в утоленије печали человјека сушчаго в бедје гоненији и озлобленији в кратце сложенаја* је познато дело Димитрија, митрополита ростовског. Дело је штампано 1700. године (Черњигов) и 1716. године (Черњигов, јуни, или Могиљев, децембар, штампарија Троицко—Иљинског манастира. За овај препис нисмо утврдили са ког је издања преписан. Димитриј Туптало, Данило Савић, 1615—1709, св. митрополит ростовски, писао је поучна полемичка, историјска и драмска дела. Главно му је дело *Чти минеји*, које је у XVIII веку десетак пута издавано. Последње издање било је 1855. године. Од историјских дела најзначајније му је *Летопис од начала миробитија*, а од духовних драма или мистерија писаних по угледу на украјинске мистерије најпознатија је *Рождественскаја*.

Л. 1, наслов: Апологіѧ въ оутоленіе печали ч⟨е⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩ка сȣщаго в' бѣдѣ гоненїи и ѡзлобленїи в' кра⟨т⟩цѣ сложеннаѧ. По совѣтȣ с⟨вѧ⟩таго ап⟨осто⟩ла Паѵла гл⟨аго⟩лющагѡ . . .

Рукописни делови садрже *Молитву за болеснике*, *Чин исповедања и Молитве* Аугустина Аурелијуса које је са латинског језика превео на словенски Дионисије Новаковић у Петроварадинском Шанцу 1742. године. На почетку су стихови посвећени аутору *Молитава*.

Л. 1 првог додатка: Послѣдованїе мѡлебна за болѧщаго. Іереи в' фелонъ начинаетъ. Бл⟨а⟩г⟨о⟩с⟨ло⟩венъ Б⟨о⟩гъ нашъ. Ликъ. Аминъ. Слава тебѣ Б⟨о⟩же нашъ. Царю н⟨е⟩б⟨е⟩сный. Трис⟨вѧ⟩тое. и по О⟨ть⟩че нашъ. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди помилȣи в҃і. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Прїидите поклонимсѧ триж⟨ди⟩ и ѱаломъ р҃м҃в. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди оуслыши м⟨о⟩л⟨и⟩твȣ мою. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Аллилȣиа, триж⟨ди⟩. В' негда же чтетъ клирикъ предреченнаѧ со ѱалмомъ. Іерей тайно чтетъ м⟨о⟩л⟨и⟩твȣ сїю ѡ себѣ. Помилȣй мя, Б⟨о⟩же помилȣй мя, и ѡт грѣховъ моихъ ѡчисти мя.

Л. 1 другог додатка: Послѣдованїе ѡ исповѣданїи. Приводитъ д⟨ȣ⟩ховній о⟨ть⟩цъ хотѧщаго исповѣдати сѧ единагѡ или многихъ пред' иконȣ Г⟨о⟩с⟨по⟩да нашегѡ Іис⟨ȣ⟩са Х⟨ри⟩ста непокровена, и творитъ стїхъ началȣ, таже Трис⟨вѧ⟩тое, по О⟨ть⟩че нашъ, Г⟨о⟩с⟨по⟩ди помилȣи в҃і. Слава и н⟨ы⟩нѣ. Прїидите поклонимся триж⟨ди⟩, таже ѱалом н҃. Помилȣй мя Б⟨о⟩же и настоѧщїѧ тропари сїѧ. Гласъ ѕ҃. Помилȣй насъ Г⟨о⟩с⟨по⟩ди помилȣй насъ, всякагѡ бо ѡтвѣта недоумѣюще.

Л. 1 трећег додатка: Молитвы оумилителныѧ бл⟨а⟩женнагѡ Аѵрелїа Аѵгȣстина еп⟨и⟩скопа ѵппонїйскагѡ йзрядиѣйшагѡ оучителя ц⟨ер⟩ковнагѡ. Преложеныѧ съ латинскаго ѧзыка на славенскїй ч⟨е⟩стнѣишимь іерѡмонахомь Дїѡнисїемь Новаковичемь, вь П⟨етро⟩варадинскомъ Шанцѣ дне з҃і іюнїа м⟨е⟩с⟨я⟩ца, лѣта а҃ ѱ҃ м҃ в҃.

Стіхи шт преводника
Августінъ с⟨вя⟩тый се изследовавый
И шт Африки древле просіавый
Образъ показа смиренія дивный
Дѣломь и словомь оученія силный
Изображивый сія намь м⟨о⟩л⟨и⟩тви
Іиже хранять насъ шт вѣсшвь ловитвы
Сердце злонравно зѣлш оупрещають
И во оумилный образъ шбращають

Л. 1': М⟨о⟩л⟨и⟩тва а̃. Ꙗ призиванїи всемогѫщагш Б⟨о⟩га, ш исправленїи нравовъ, и житїм шбновленїи. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же мой, даждь сердцѫ моемѫ тебе желати, желающѫ искати, ищѫщѫ шбрести . . .

Л. 2'—3: М⟨о⟩л⟨и⟩тва в̃ скорби. Помилѹй мя Г⟨о⟩с⟨по⟩ди помилѹй мя бл⟨а⟩гїй, помилѹй мя шкаяннагш грѣшника, недостойная творящагш и достойна терпящагш . . .

Л. 4: М⟨о⟩л⟨и⟩тва зѣлш полезна к' Б⟨о⟩гѫ с⟨ы⟩нѫ. Г⟨о⟩с⟨по⟩ди Іи⟨сѹ⟩се Х⟨ри⟩сте, с⟨ы⟩не Б⟨о⟩га живагш, иже на кр⟨ѣ⟩сте разпростертыма рѫкама, искѹпленїм ради . . .

Л. 8: Молитва полезнам. Г⟨оспо⟩ди Б⟨о⟩же вседержителю, Троичне и единственне, вездѣ сый и во всѣхъ и сый прежде всѣхъ . . .

Л. 9'—10: Исповѣданїе всемогѫщемѫ Б⟨о⟩гѫ и величествѫ егш. Ꙗ высочайшая Тро⟨и⟩це, сило едина и нераздѣлное величество Б⟨о⟩же нашъ, Б⟨о⟩же вседержителю . . .

Л. 12': Ꙗ безмѣрной любви о⟨тъ⟩ца пред'вѣчнагш к' родѫ ч⟨ѣ⟩л⟨овѣ⟩ч⟨ѣ⟩ском. Ꙗ безмѣрная бл⟨а⟩госте! Ꙗ безцѣнная люб⟨в⟩ы. Да раба избавиши, с⟨ы⟩на предалъ еси. Б⟨о⟩гъ бысть ч⟨ѣ⟩л⟨овѣ⟩къ да погибши . . .

Л. 14'—15: М⟨о⟩л⟨и⟩тва ш призиванїи С⟨вм⟩таго Д⟨ѫ⟩ха. Оуже ш любы б⟨о⟩жественнам о⟨тъ⟩ца вседержителя, и порода бл⟨а⟩женнагш с⟨вя⟩тое шщенїе . . .

Записи

На л. 17, типографским писмом: Іерей Стефанъ Божіею милостїю православный с⟨вм⟩щеникъ и їгѹменъ монастырем.

Литература

Каратајев I 1163, 1382, 1383; Сводни I 296, Брокхауз Ха 608—609. Уп. лит. ГР. 24.

60. ГР 60 ЈЕВАНГЕЛИЈА ЧТОМАЈА, Москва, 7. фебруара 1745. године

Л. [I] + 31 (оригинална фолијација) + 1, 310 × 200 мм. Потпун.

Повез и орнаментика

Повезан је у картон (310 ×200 мм) обложен кожом са утиснутим орнаментом, незнатно оштећен.

На насловној страни и л. 1 (а̃) налази се правоугаона флорална заставица барокног типа са представом Христовог распећа са Богородицом и Јованом Теологом у централном кругу. На л. 31 (ла̃) је декоративна завршница. Иницијали су флоралног типа. Текст је уокквирен декоративном зупчастом траком.

Садржај

Јеванђеља која се читају на литургији на велики четвртак и велики петак (страсна јеванђеља).

Записи

На унутрашњој страни горње корице, брзописом: 1762. лѣто ѕѯе Їѡнѫ сѹщно Ѳеодшсие Лазаревића синь. Їѡна приведе дете 3. гдине. Испод тога краћи исписи и пробе пера: Слава тебѣ ц⟨а⟩рю небесни, итд. Затим савременим курзивом: Заштићено бр. 15, Грабовац, ГР. 60 и др.

Л. [I], више исписа брзописом и курзивом, као и пробе пером: Сія книга мнѣ ученика Гаврила. Испод тога крупним словима почетак азбуке: А Б В Г Д Є. Затим, веома ситно, обичним оком нечитљиво: то есть углавленїе книги начално словъ ищи . . . и проба десници и рѫцѣ моей и книгамъ совершеное конець. І иже хощеть спастися прежде всѣхъ подобаеть емѫ держати католическимь вѣрѫ еже аще кто. Dominus deu. Затим готицом: Ich erinere mich. Помяни мя Господи во царствии . . . Придете ко мнѣ слава ш⟨ть⟩цѫ и с⟨ы⟩нѫ и Ꙗ⟨в⟩ятомѫ Дѫхѫ и нинѣ и присно и во вѣки вѣковь аминь. Ѳе книга ѕнати именемь нменѣема Михаила Маѯимовича подписа се 1782, м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца марта, лѣтомъ наѕнаменаетъ 83 . . . . имя Ꙗ⟨вя⟩тія Троици.

Л. I, брзописом: 1781 м⟨ѣ⟩с⟨я⟩цъ шктоврий први денъ Покровъ пресвятия владичици нашея Б⟨ого⟩родици. Ѹѕе дете шт материне сестре за свое да држимь, 2 и по године. Ана. Поновљено, али не у целини.

На задњем докоричном листу, курзивом: Сїе евангеліе страстное мнѣ еромонаха Данила Чѹпича, кое ѫ даръ примилъ есамъ одъ мое рођене тетке, материне рођене сестре именемъ Илка Серезмиковица, жителница града Бѣдима. Примихъ лѣта 1793. М⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца маія дне 26-гш. Помяникъ: Илкѹ, Михаила, Пелагїю.

На полеђини задњег докоричног листа, брзописом: Прежде . . . . сотвори исповедание я Петаръ Рѫжићъ писа ѕнати се . . . .

Литература

Очеркъ славяно-русской библіографіи В. М. Ундольскаго съ дополненіями А. О. Бычкова и А. Викторова. Изданіе Московскаго Публичнаго и Румянцевскаго музеевъ. Хронологическій указатель славяно-русскихъ книгъ церковной печати съ 1481-го по 1864. й г. Выпускъ первый, Москва, 1871, 2017.

61. ГР 61 ГРЧКА ГРАМАТИКА И ПАЛЕОГРАФИЈА НИКОЛЕ КЛЕНАРДА, Париз, 1572. година

Л. [I] + 53 + 408 стр. 240 × 170 мм. Потпун?

Повез и орнаментика

Примерак је повезан у картон (250 × 175 мм) пресвучен светлом кожом са утиснутим орнаментом. На л. 1 издужена правоугаона заставица са густим флоралним мотивима; више флоралних иницијала.

Садржај

Грчка граматика и палеографија иструмачена латинским језиком, са одабраним штивима и индексом грчких синонима.

Наслов: *Institutiones et meditationes in graecam linguam. N. Clenardo authore cum scholiis et Praxi P. Antesignani Rapistagnensis.* Parisis. Apud Andream Wechelum, MDLXXII.

Записи

Од л. в II (6а) до d IV (16а) латиничким курзивом: Ex Libris Monasterii Sancto Archangeli Coenobialis Grabovacz. Anno Domini 1756. Michael Stancovicz Hieromonachus una cum Fratribus, Mensa (!) Marcii, Die 18.

62. ГР 62 МИНЕЈ ЗА ОКТОБАР (одломак), XVIII век

Папир, л. 6, 320 × 205 мм, текст различитих димензија, кустоде.

Писар, место и време настанка

Писар и место настанка нису познати.

Водени знаци: У овом одломку водени знак недовољно јасан.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

У тексту, на почецима поглавља, има више ситних црвених иницијала висине до 1 ред. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Одломак је писан збијеним типографским писмом, по 18—20 редова на страници. Ортографски систем је рускословенски. Чувају се оба јера и то у финалној позицији, док су у предлозима запажени њихово губљење, вокализација руског типа или бележење пајерком. Стари полугласи су и у другим позицијама дали руске реффлексе, као и вокално р и л. Рефлекс старог ѧ је *ја*, односно *а*. Језик одломка је рускословенски. (Въ а҃ день, празденство, держимъ, к' тебѣ, ѡчищенїѧ, хотѧщаго, вострꙋбилъ 1, в' памѧти 3; ѕѡлъ 5 итд.). Од интерпункцијских знакова заступљени су: тачка, зарез, две тачке и тачка и зарез. Акцентски систем је развијен.

Садржај

Канон апостолу Ананију и Роману певцу 1. октобра.

Л. 1: М⟨ѣ с ѧ⟩цъ ѡктоврїи имѣѧи днеи л҃а҃. Въ а҃ день с⟨в ѧ⟩тагѡ ап⟨о⟩стола Ананїи, единагѡ ѡт седмидесѧти, и пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнагѡ ѡ⟨ть⟩ца Романа сладкопѣвца. Въ тои же день празнꙋемъ покровъ пресвѧтыѧ Б⟨огоро⟩дицы и пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнагѡ ѡ⟨ть⟩ца нашегѡ Савы над Вишерою рѣкою жившагѡ. Празденство прес⟨в ѧ⟩тыѧ Б⟨огоро⟩д⟨и⟩цы и с⟨в ѧ⟩тагѡ Савы слꙋжбы писаны по сеи слꙋжбѣ. Вечеръ ѡбыч⟨на⟩ кад⟨изма⟩. На Г⟨о⟩с⟨по⟩ди возвахъ. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры ап⟨о⟩с⟨то⟩ла гласъ д҃ подобенъ: Званыи свыше. Иже зарю б⟨о⟩ж⟨е⟩ственꙋю прїемъ егда мановенїемъ лꙋчшимъ ѡслѣпленъ...

Л. 6: Пѣ с⟨нь⟩ з҃. Ірм⟨ос⟩. Ѿт Іꙋдеи дошедше ѡтроцы, в Бабїлонѣ иногда вѣрою т⟨во⟩рческою пламень пещныи попраша поюще о⟨ть⟩цевъ Б⟨о⟩же бл⟨а⟩гословенъ еси. Да вострꙋбитъ мꙋдренѡ б⟨о⟩гоизбраное стадо . . .

Записа нема.

Напомена: Овај одломак је нађен уз ГР. 1. Раније је био уз ГР. 3, сада је издвојен у посебну јединицу.

63. СА 1 ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, око 1545. године

Папир, л. 213 + 2 листа са белешкама и пробама пером која су остала неувезана после конзервације; 268 ×195 мм, а 275 ×210 мм после конзервације. Текст је различитих димензија и са оштећењима од киселог мастила (л. 9, 10 и 55—61). Рукопис је конзервиран 1976. године у Сечењијевој библиотеци у Будимпешти. Има укупно 16 свешчица, махом кватернионских које имају сигнатуре на уобичајеном месту. Неке од њих су приликом каснијег преповезивања оштећене, што је отежало кодиколошку реконструкцију која није извршена у целини. Текст је праћен завршно са 13. свешчицом. Прве три свешчице недостају. Св. 4 (д̑) има 5 листова; св. 5 (ѣ̑) — св. 13 (ѣ̑) имају по 8 листова; св. 14 (д̑ї) има 6 листова; св. 15 (?) има 2 листа и св. 16 (?) има 8 листова. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према запису (л. 152—152') рукопис је почео да преписује поп Јован у Ореховој Луци (данас Уровица, општина Јабуковац, Источна Србија), али га је смрт прекинула. Умро је 1545. године у манастиру Вазнесења на планини Вратни (Кучајна, источна Србија). Преписивање псалтира је наставио, за презвитера Пауна, јеромонах Гаврило из Никољ-Пазара (Никољац, Бијело Поље, Црна Гора — Санџак), у селу Видровац (општина Неготин, источна Србија). Време преписивања не може бити уско прецизирано, али се година смрти (1545. г.) првог преписивача мора узети као хронолошки међаш када је оно привремено прекинуто. Други писар, аутор записа, наглашава да је он свршио и направио рукопис, што би значило да је довршио преписивање и повезао кодекс.

Водени знаци. Датирање на основу водених знакова креће се око 1540/50. године. Према запису рукопис је почео да се пише пре 1545. Узимајући у обзир и филигране и запис, датирање рукописа може се ограничити на око 1545. годину: 1) котва без круга, сл. Мошин 332 из 1542—4. год.; 2) котва у кругу са звездом, сл. Мошин 751 из 1540. год.; 3) теразије у кругу са осмицом и звездом, тип САНУ 291 из 1531. (сл. 139); 4) цвет у кругу, тип Брике 6683 из 1545—50. (1545.) год. (сл. 143); 5) кардиналски шешир са крстом одозго и контрамарком F—b; иста контрамарка није нађена уз овај водени знак, али постоји уз котву сл. Мошин 943 из 1540/60. год. (сл. 148;); 6) теразије у кругу са звездом и контрамарком необичног облика, врло сл. ЈАЗУ IIIс 17 из средине XVI века (сл. 138); 7) круг са путачом и иницијалима PG, сл. Брике 3082 дз 1538—40 (1543) године (сл. 85); 8) анђео са звездом, врло сл. САНУ 6 из средине XVI века (сл. 1). При повезу је хартија из XVIII века; 9) грб, врло сл. САНУ 148 из 1704. године и СБ 1. на празним листовима (сл. 6).

Повез и орнаментика

Дашчице са ивицама закошеним према резу (277 × 197 мм) пресвучене мрком кожом и украшене слепим отиском, са остацима металних копчи. Повез је из XVIII века.

Орнаментика обе писарске целине је једноставна и састоји се из геометријско-биљних иницијала цртаних црвеним и црним мастилом ретко обојеним (л. 56'). Иако у основи истога типа, иницијали се разликују како величином тако и обликом, начином израде и мотивима. У орнаментици текста попа Јована запажени су необични, здепасти иницијали дебљих стабала слова (л. 56'). Испред синаксара, тропара и кондака налази се уска, необојена заставица (145 ×10 мм) цртана црвеним мастилом у облику стилизованог низа ромбова и тролиста. Крајеви се завршавају полупалметама. Један број иницијала украшен је, поред стилизованих листића и гранулица, низом тачкица. Иницијали Гавриловог текста су богатији, разуђенији и мекши. Вероватно су орнаментику радили сами писари који очигледно нису имали неке посебне цртачке и сликарске склоности. Оне би у једном псалтиру дошле до изражаја.

Писмо и језик

Рукопис су писала два писара: поп Јован и јеромонах Гаврило. Последње три странице (л. 212—213') дописане су касније. Писар Јован исписао је листове: 1—85, 94—133' и 153—211, а Гаврило: 86—93, 134—152'. Јованово писмо је исписан, крупнији полуустав сигурних усправних потеза, по 21—23 реда на страници. Има страница које су брижљиво исписане, и на којима скоро свако слово запрема замишљени правоугаони простор, тако да се има утисак идеалних геометријских односа. Писар је мењао пера, што оставља на први поглед, компликован палеографски утисак као да је рукопис писало више руку. Детаљна палеографско — ортографска и језичка анализа целокупног рукописа која би потврдила у потпуности чињенице из записа није урађена, па се учешће трећег писара у исписивању појединих страница с разлогом претпоставља. С обзиром на то да је писар Јован умро не завршивши преписивање, као и на могућност да је писао болестан, учешће трећег помоћног писара је могуће, мада конкретних доказа нема. У сегментима Јовановог писма карактеристична слова су изразита и упадљива: оштро троугласто ѳ, у типичним случајевима окато, плитка ѡ са благо извијеном спојницом и дубока ѡ скоро искључиво у палеографском топосу ѿ; оштро витко ѕ; ѣ са пречком на горњој линији, преломљеним левим краком који се спушта до доње линије и атрофираним десним, полиморфно ꙁ чији се полукружни репић савија на разне начине и на разним местима, најчешће на доњој линији или непосредно испод ње; ѱ најчешће са стаблом до доње линије; обло иницијално в, често као духовита лигатура въ; т је троного, и ређе двоного; д са дужим ножицама савијеним према унутра итд.

Језик Јованов је српскословенски, правопис ресавски двојеров, недоследан. Колебања су највише запажена у предлозима и префиксима где се јављају и ъ и ь, мада преовладава ь које доминира у осталим позицијама. Због тога се, можда, појава ъ пре може сматрати графијским маниром, а не правописном појавом што зах-

тева детаљнију анализу. Вокално ҏ и л исписани су најчешће са ѓь, ль. Ређа је употреба пајерка за означавање танког јер. Јер често замењује вокал а. Прејотација вокала је недоследна. На почетку речи нема јотованог ѥ, већ се група *je* исписује на два начина; као обично є и широко ѳ. У средини речи у поствокалној позицији ѥ и обично є се равноправно употребљавају. На крају речи и иза палатала писање прејотације је различито. Група *ja* на почетку речи је написана увек са ѧ, док су у другим позицијама колебања. Запажена је употреба ѕ на неетимилошким местима). За означавање вокала и употребљена су сва три слова: ы, и ї, као и њихове међусобне комбинације.

Интерпункција Јовановог дела је традиционална. Он употребљава тачку, двотачке и тротачке са украсним цртицама и спиралама. Тачка се често налази на крају логичких синтаксичких целина, али и на неодређеним местима, можда тренутних прекида у писању. Двотачкама и тротачкама са украсима завршавају се веће текстуалне целине. Од акцената запажени су оксија на свим слоговима, периспомена, псила и оксија, најчешће на првим, али и на другим слоговима. Акценти нису чести, и има доста неакцентованих речи. Осим тога нису увек графијски јасни. Тако нпр. псила и оксија понекад личе на двојни гравис, а периспомена на тачку или зарез; двојни гравис је често положен хоризонтално и сл. (Мишʼца, нечьстіемь 22; пришльць, сѹдьвь 61'; въврьже въ морѣ въврьже въ морѣ, въ глѣбинѣ, множьствомь 81' сѣтрьль, стьблїе, влъны, дивʼнь, прѣславʼно, вси 82; хльми 85';съдѣтелю, съхранае 94; възовемь, въсегда 103; вгда, ѣзыкьего 17 еже, еси, ѣзыци 82;ꙗко 81; твоего, твоемь 1; прѣвиваетъ 56; прогнѣваетъ се, растаютъ 57; поемь 81, твоеи, своеи 82; просвещенїе твоꙗ 1; сѣкрѹшае 81'; полѣ, коне, свое, кона, сїанїе, пришльствїа 85'; изкавленїе 56' ис⟨ран⟩лево, равинне 68', нѣгда, 69; землꙗ 82). враги, рогы 1; истиннїи, шправданїи 62; ловецїихь, живїи 69; сїанїе, ѣзыци, води, ꙗды 85' великїе Ѧндїѡхїе, весплътнїе, Крїдѣ, лювтїихь 103 зѣл⟨ѣ⟩не 82 и др.)

Гаврилово писмо је коректан полуустав, усправног дуктуса по 23 реда на страници. Запажена су духовита и необична графичка решења за иницијално в са ъ у облику косо положеног срцоликог в са забоденом стрелицом у средини. Честе су лигатуре зр, тв и тр. Начин везивања зр је можда карактеристика никољачких писара. Морфологија слова је стабилна. Нису запажена полиморфна слова, а и биморфна су ретка. Тако се т јавља у лигатурама као високо једнострано, иначе редовно као једноного, уставно; д има углавном кратке ножице, али се јавља и са дужим. ѠѲ је висока и обла, ѕ је такође обло, ꙁ има више начина савијања петље, али увек на доњој линији. У писму се срећу ситни графички детаљи, као нпр. троуглићи, завршне украсне таласасте цртице, тротачке и сл.

Језик другог писара, Гаврила, је такође српскословенски, правопис ресавски двојеров, недоследан и близак Јовановом. Преовладава употреба ь у свим позицијама. Колебања су у предлозима и префиксима. Вокално ҏ и л пишу се као ѓь, ль. Уместо танког јер среће се пајерак. Означавање прејотације је недоследно у свим позицијама, осим иза палатала. Вокал и пише се тројако: ы, и, ї; ѣ и є се мешају. Запажени су народни морфолошки облици, као и примена фонолошког писања у случајевима једначења по звучности. Примери народног говора и фонолошког писања су веома чести.

Интерпункција и акценатски системи су слични Јовановом.

(К тебе, по земли, правʼдѣ, ис црѣква, на земли, мишʼца, злаа 86; мрьтвї, възвеселиѥт, исцѣленїе, ѥсть, глѣбинѣ 86'; високаа, възлїа се, моа, горскїе, к тебѣ, къ цр⟨ь⟩кви, соуѥтнаа, въ вѣки, еси 87; сътворити, вестраха, въ шставленїе, съмрьтнѣи, ногы, съмѹренїа 89'; покаанїемь, погнвʼше, възлюбленное 90; ис тебѣ 92'; въ мѣсто, шкаанны 93; весѣменнымь, поаса, ѥдине 146'; съмоʼть 147 итд.).

Садржај

Псалми Давидови, девет библијских песама, тропари и кондаци, синаксар тропара и кондака, часослов. Текст почиње крајем 42. псалма и почетком 43. У синаксару су запажени тропари и кондаци следећим словенским светитељима: Параскеви, Јовану Рилском, Илариону Мегленском и Сави, првом архиепископу српском. Касније су дописани (л. 93 и 93') тропар и кондак кнезу Лазару.

Л. 1: ...цѕ моемѕ и Б⟨ог⟩ь мои. Слава конць... новь кореѡ въ ꙁазоѹмленїе. ѵ҃п҃. Б⟨ож⟩е ѕшима нашима оуслышахом о⟨тц⟩и наши возвестише намь дѣло еже сьдѣ⟨лаль⟩ вь д⟨ь⟩нїи их...

Л. 81': Пѣснь Моусеѡва въ исходѣ. Пѣснь а҃ страна по числѣ стих⟨о⟩лог⟨и⟩саѥть противоу гласоу. Поѥемь Г⟨осподо⟩вы славно во прослави се кона и въсадника въвръже въ морѣ...

Л. 91: Троп⟨ари⟩ пѣваеми въ сѵботѣ по не⟨по⟩рочнахь гл⟨а⟩сьѣ. Г⟨ти⟩х⟨ъ⟩. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩в⟨ѣ⟩нь ѳси навчи ме шправданїемъ твоимъ...

Л. 92: Къ неделю тр⟨о⟩пари пѣваеми по непорочнахь. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩в⟨ѣ⟩нь ѳси Г⟨осподь⟩и навчи ме шправданїемъ...

Л. 93: Кнезоу Лазарѹ тропаръ гл⟨а⟩съ а҃. Красотоу въжделевъ слави в⟨о⟩жие възмлеи томоу благоугодилъ и пороученити ти тала⟨н⟩тъ възделавъ оусоугошвилъ ѳси. О нем же и подвиза се до кръве штноудоу же и маздоу болезнеи свихъ ꙗко мченикъ приелъ ѳси шт Х⟨рист⟩а Б⟨ог⟩а иего же моли сп⟨а⟩сти се поющимъ Лазаръ.

Л. 93': Кондакъ гл⟨а⟩съ ѩ. Благочастиꙗ възбраника въсе изредена и моученика шт истине непостидниꙗ частне и по дльгѕ въсхвалаете стадо твое б⟨ог⟩омоудрена ꙗко имее дрьзнование къ Х⟨рист⟩оу Б⟨ог⟩оу тебе сладїщемъ съмирение мироу испроси да зовемъ ти радоуи се Лазаре присно памети.

[Тропар и кондак Лазару поновљени другом руком]: Ѧ⟨ѣ⟩ с⟨ѣ⟩ца їюнїа ѣ҃ї с⟨в⟩т⟨а⟩го кнеза Лазара ѳмѕ же троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь ѓ. Красотѕ въждевъ слави Б⟨о⟩жїе въземльни томѕ вл⟨а⟩гоугод⟨и⟩лъ ѳси и порѹченитʼти талантъ въздевавъ оусѹгоубил ѳси онем же и подвиза се до крьве штнѹдѹже и маздѕ болезнеи своих ꙗко м⟨ѕ⟩ч⟨ѣ⟩никъ прїелъ ѳси шт Христа Б⟨ог⟩а ѳгоже м⟨о⟩ли спасти се поющим те Лазаре.

Кш⟨н⟩д⟨акъ⟩ с⟨в⟩томѕ Лазарѕ гл⟨а⟩сь ѩ под⟨обьнь⟩ Къзвранои воеводе. Благоч⟨ьс⟩тїа възвраннїа все изрѣдна и м⟨ѕ⟩ченика шт истине непостиднаа ꙋчетне и подльгѕ въсхвалает те стадо твое б⟨о⟩гомѹдренъ ꙗко имее дрьзновѣнїе ка Х⟨рист⟩оу Б⟨ог⟩ѕ да зовемʼти радоуи се Лазаре присно паметне.

Л. 94: Синаѯарь сего лѣта прѣимѣѥ тропаре же и конʼдаке нарочитимь с⟨в⟩тымь и праздныкомь. Ѧ⟨ѣ⟩ с⟨ѣ⟩ць септев-

рїи имат⟨ь⟩ д⟨ь⟩нїи л҃, д⟨ь⟩нь имат час в҃і и нащь в҃ї. Начетькь ен'дик'тоу. Паметь пр⟨е⟩подобнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Сїмеѡна настльпника. Іже вь всеи твари съдѣтелю иже врѣменна и лѣта своею ѡбластїю положивъ...

Л. 102': 14. октобра — ... и пр⟨е⟩под⟨о⟩бнїе м⟨а⟩т⟨е⟩ре наше Параскевїе троп⟨арь⟩. О тебѣ м⟨а⟩ти известно сп⟨а⟩се се ... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ г҃. С⟨ве⟩тꙋю вьси застꙋпницꙋ сꙋщꙋю вь бедах ...

Л. 103': 19. октобра — ... и пр⟨е⟩подобнаго ѡца н⟨а⟩шего Іѡанна Рилскаго троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ а҃. Покаанїю ѡснованїе прописанїе оумилѥнїа ... Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь гл⟨а⟩с⟨ь⟩ ѕ҃. Бл⟨а⟩год⟨е⟩тїю Б⟨о⟩жїею ѡбогатил се еси ...

Л. 104: 21. октобра — Въ тьжде д⟨ь⟩нь прѣнесенїе мощем⟨ь⟩ с⟨ве⟩т⟨а⟩го ѡ⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Иларїѡна еп⟨ї⟩ск⟨о⟩па мегленскаго иже прѣне⟨се⟩н⟨а⟩ быс⟨ть⟩ вь бльгар⟨ь⟩скыи ц⟨а⟩р⟨ск⟩и град⟨ь⟩ Трьновь. Троп⟨а⟩рь гл⟨а⟩с⟨ь⟩ н҃ Иларїѡнꙋ поустинникꙋ. Сльзами твоих⟨ь⟩ источникь. Дрꙋг⟨ы⟩ троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ г҃ с⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ Иларіѡнꙋ еп⟨ї⟩ск⟨о⟩пꙋ. Чюд⟨о⟩ ꙗви се извѣщенїа ... Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ пꙋстинникоу гл⟨а⟩с⟨ь⟩ г҃ под⟨обьнь⟩ Д⟨ѣ⟩ва д⟨ь⟩ньс⟨ь⟩ Ꙗко свѣтилникь ꙗви се.

Л. 122': 14. јануара — Въ тьжде д⟨ь⟩нь с⟨ве⟩т⟨а⟩го Савы прь⟨ва⟩го архїеп⟨и⟩ск⟨о⟩па срьбьскаго троп⟨а⟩рь гл⟨а⟩с⟨ь⟩ г҃. Поутїю вьводещаго вь жизнь наставникь и прьвопрѣстолникь наоучитель биль еси ...

Л. 146': Тр⟨о⟩пар⟨ы⟩ вьскр'сни и б⟨о⟩городичны и ѵпакои ѡсмимъ гл⟨а⟩совомь. Троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩сь а҃. Камени знаменаноу ѡт Іоудеи и воиномь стрѣгꙋщїимь прѣч⟨и⟩стоѥ тѣло твоѥ ...

Л. 153: Начело часословцоу имѣеи нощнꙋю и д⟨ь⟩невнꙋю слꙋжбꙋ по ꙋставоу пр⟨ѣ⟩подобна ѡ⟨ть⟩ца н⟨а⟩шег⟨о⟩ Савы. Почн'шоу іерею. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень Б⟨ог⟩ь н⟨а⟩шь въсегда и н⟨ы⟩на пр⟨и⟩сно и вь вѣкы вѣком амин⟨ь⟩.

Л. 163: Дрꙋга полꙋнощница певаема вь соуботи починаеть се ꙗко же и прваа. Ц⟨а⟩рꙋ н⟨ѣ⟩б⟨е⟩сны оутешителю ...

Л. 168': Начело ꙋтрьници. Придѣт⟨е⟩ поклоним се трищь. Оуслышит те Г⟨оспод⟩ь вь д⟨ь⟩нь печали ...

Л. 176: Тропаре катадневны въ Г⟨оспо⟩дне [празнике]. Агг⟨е⟩лломь троп⟨а⟩рь гл⟨а⟩сь д҃. Н⟨ѣ⟩б⟨ес⟩ных воинствь архістратиѕы молим вы н⟨ы⟩на недос⟨т⟩оини ꙗко да вашими м⟨о⟩л⟨и⟩твами ...

Л. 201': Начело веч⟨ер⟩ницы. Прід⟨е⟩те поклон⟨им⟩ се. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вы д⟨ꙋ⟩ше моа Г⟨оспод⟩а...

Л. 205: Начело павечерныци голѣми. Ц⟨а⟩роу н⟨е⟩б⟨е⟩сны и Трїс⟨ве⟩тое. Прѣс⟨ве⟩таа Троице. Ѡ⟨ть⟩че нашь. Г⟨оспод⟩и помилꙋи в҃і Придет⟨е⟩ поиклоним се г҃- щ. Вънегда вьзвах оуслиша ме Б⟨ог⟩ь.

Л. 213, прекид текста: Сь безначелнимь его ѡцелиь и всес⟨ве⟩тымь и бл⟨а⟩гымь и животворищим д⟨ꙋ⟩хѡм и н⟨ы⟩нꙗ и пр⟨и⟩сно въ вѣкы вѣкѡм ам⟨и⟩нь.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Сіи ѱалтирь цр⟨ь⟩кве пожаревачке храмъ С⟨ве⟩таго архистратига Михаила и Гаврила 1721, као и пробе пером: изиде старацъ, милостъ и сꙋдъ ...

Л. 22, доњом маргином, брзописом: Да се знае каде изиде ст⟨а⟩рацъ и⟨з⟩ с⟨ве⟩тога м⟨о⟩настира мѣс⟨е⟩ца ѡкто⟨мврїа⟩ к҃з҃.

Л. 152 — 152': Въсевидцꙋ и прѣбл⟨а⟩гомоу Б⟨о⟩гꙋ слава и величїе дающомꙋ ми съврьшити всакѡ дѣло бл⟨а⟩го. Еже ѡ немъ начинаемъ, емоуже подобаетъ всака слава ч⟨ь⟩стъ и покланꙗнїе ѡ⟨ть⟩цꙋ и с⟨ы⟩ноу и С⟨ве⟩т⟨о⟩мꙋ Д⟨ꙋ⟩хꙋ нынꙗ и пр⟨и⟩сно и въ вѣки и вѣкѡмъ ам⟨ї⟩нь.

Сїю и д⟨ꙋ⟩шеполазнꙋю книгꙋ гл⟨агол⟩емꙋю ѱлтрь съписа иже вь призвитерех попь Іѡан⟨ь⟩нъ на рѣце Дꙋнакꙋ, ꙋ селꙋ Ѡреховои Лꙋцѣ и вьжделевшꙋ емꙋна с⟨ве⟩тии агг⟨е⟩лски ѡбразь и приде вь манастирь вь храм Вьзнесенїе Г⟨оспод⟩а Б⟨ог⟩а и Сп⟨а⟩са н⟨а⟩шего І⟨со⟩ѵ⟨са⟩ Х⟨рист⟩а подкрилїю велікіе гори Кꙋчаини иже гл⟨агол⟩ет се Братна и тамо концъ прієть в лѣт⟨о⟩ з҃ и н҃ г҃ (7053 — 1545 г.) емꙋже бꙋдет [вѣ]чнаа паметь, а бл⟨а⟩женїи покои сї [въ вѣке] и вь бꙋдꙋщїи аминь. Ꙗ сьвьрьши и направи многогрѣшнїи иже вь иноцех Гавріиль ер'монах ѡт мѣста гла⟨голе⟩маго Николь Пазара вь храмꙋ С⟨ве⟩того архистратига Михаила в селе Глемемь (!) Видровьць прѣзвитерꙋ попоу Павꙋноу и м⟨о⟩лꙋ ви се ѡ⟨ть⟩ци и братіе аще что бꙋд⟨е⟩ть погрѣшенно люб⟨в⟩и рад⟨и⟩ Х⟨ри⟩с⟨то⟩ве и⟨с⟩пра⟨в⟩лаите, а нас⟨ь⟩ ꙋсрьдно ѡ с⟨ве⟩томꙋ писанїю трꙋдивши се не кльните понеже не писа Д⟨ꙋ⟩хь С⟨ве⟩ти но роука грѣшна и д⟨ꙋ⟩хь ꙋнили и ѡкаанїи и грѣшнїи, емꙋже ѡтчьство гробь, а м⟨а⟩ти землꙗ, а богатьство грѣси Б⟨ог⟩ꙋ же нашемꙋ слава и дрьжава вь вѣкьи, аминъ.

64. СА 2 МИНЕЈ ЗА МАРТ С ПРОЛОЗИМА, 1571. година

Папир, л. 167 302/303 × 215 мм (косо обрезан); текст 255 × 155 мм. Сачувани су при хрпту трагови старе конзервације (крпљен деловима румунске штампане књиге). Има укупно 22 кватернионске свешчице које су сигниране у доњем десном углу првог листа. Св. 22 (к҃в҃) има 3 листа, све остале имају по 8 листова. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису (л. 167') преписивање је завршено 6. јуна 1571. године, у дане Јона Богдана, војводе (Јон Богдан IV Лапушњану, 5 или 10. март 1568 до фебруара 1568. г.) и његовог брата Петра (Петар Хроми, јануар 1574 до 23. новембра 1577. г.). Иако се у запису говори о преписивању безлично, тако да се датум може схва-

тити и као време исписивања записа о куповини књиге за манастир Агапи, сматрамо исправнијим мишљење о датуму када је завршено преписивање. Није вероватно да је купљена раније исписана и, свакако, коришћена књига за искупљење греха у виду поклона. Могуће је да је и преписана у манастиру Агапи. Палеографска анализа записа показује да је писар записа и текста исти.

Водени знаци: 1) грб са попрсјем козорога и три брда, сл. Лауцевичиус 3604 из 1557. године (сл. 7).

Повез и орнаментика

Дашчице (340×223 мм) пресвучене мрком кожом, са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачувани су остаци металних копчи. Хрбат је оштећен.

Орнаментике нема, осим ситних геометријских иницијала (до 2 реда). Наслови су исписани црвеним мастилом, а текст мрким.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је леп, средњи полуустав, исписаног дуктуса, по 30 редова на страници. Већина слова има стабилну морфологију. Једино је ꙁ полиморфно. Поред облика са репићем, који се повија на доњој линији, има више змијоликих облика. Ж је петопотезно; ȣ је обло, једнопотезно; ѣ је са мало дужом левом преломљеном пречком и нешто вишим стаблом; и је млађе, са косом спојницом, н има старији и млађи облик, са косом и равном спојницом у горњем делу слова; т је троного. Језик је влашке редакције. У тексту постоје оба јуса: ѧ и ѫ чија употреба није издиференцирана, већ се мешају, тј. ѧ означава є, ѥ, а, ꙗ, али и оу, ю; ѫ означава оу, ю али и є, ѥ. Ѣ означава є, ѥ али и а, ꙗ. Исписана су оба јера, и то углавном на ресавски начин: ъ у предлозима, префиксима и често уз слоготворне ликвиде, а ь на крају речи или, ређе, на крају слога.

Заступљени су сви акценти, мада је најраспрострањенија оксија. Од интерпункцијских знакова писар употребљава тачку, зарез и две тачке са украсном цртицом. Прва два знака немају јасно издиференцирану улогу, док се трећим завршавају веће текстуалне целине.

Садржај

Служабни минеј за месец март; од л. 109 до краја је пролог. Нема словенских светитеља. л. 1: 1. марта — препод. Јевдокија; л. 4'; 2. — св. муч. Теодота Киринејског; л. 6': 3. — св. муч. Јевтропија, Клеоника и Василиска; л. 10: 4. — св. муч. Каконона; л. 13: 5. — препод. Гераси[ма] Јорданског; л. 15': 6. — св. 42 мученика аморејска; 19': 7. — св. муч. епископа херстонских Василија, Јефрема, Јевгенија и других с њима; 22': 8. — препод. Теофилакта архиепископа никомидијског; л. 25: 9. — 40 севастијанских мученика; л. 31': 10. — св. муч. Кондрата и његове дружине; л. 34': 11. — св. Софронија патријарха јерусалимског; л. 37': 12. — препод. исповедника Теофана сикринског; л. 41: 13. — Пренос моштију Никифора патријарха Константина града; л. 43': 14. — св. Бенедикта; л. 46': 15. — св. муч. Агапија и други с њим; л. 49': 16. — св. муч. Савина; л. 52: 17. — препод. Алексија, човека божија; л. 55: 18. — св. Кирила, патријарха јерусалимског; л. 57': 19. — св. муч. Хрисанта и Дарија; л. 60': 20. — св. отаца убијених у обитељи св. Саве; л. 64: 21. — препод. исповедника Јакова, епископа; л. 67: 22. — св. муч. Василија епископа анкирског; л. 70: 23. — препод. Никона и његових ученика; л. 73: 24. — предпразништво Благовештења; л. 76': 25. — Благовештење пресв. Богородице; л. 87 : 26. — Сабор архангела Гаврила; л. 90': 27. — св. Матроне солунске; л. 93: 28. — препод. Илариона Новог и св. Стефана чудотворца; л. 99: 29. — препод. Марка епископа аретусијског и Кирила ђакона; л. 102: 30. — препод. Јована Лествичника; л. 109—167: текст о месецу марту, затим пролошка житија.

Л. 109: М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ць мартїе имат⟨ъ⟩ д⟨ь⟩ни л҃а д⟨ь⟩нь имат⟨ъ⟩ час⟨ъ⟩ в҃і и нощь в҃і. Прологь. Сꙁи начѧтокъ м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩цемъ и пръвы наричеть сѧ . . .

Записи

Л. 167': Сїа книг⟨а⟩ гла⟨голе⟩имїи мартїи кȣпїѧ рабȣ б⟨о⟩жїи Ѳеѡд⟨о⟩рь сь подрȣжїа его Ѳеѡд⟨о⟩ра и дадѣ ѫ въ цркѡв ідеже есть храм С⟨вѧ⟩тых архїистратигь Михаил⟨а⟩ и Гаврїил⟨а⟩ и прочїи сил⟨ъ⟩ беꙁплътних въ монаслтирѣ гл⟨аго⟩лимїи Агапїи да бѫдет памѧть их ꙁа д⟨оу⟩шѧ рѡдителѣ их и ꙁа чѧдь их и по сих кто хощет иꙁвестиѧ ѡт монастирѣ да бѫдеть проклѧть ѡт т҃ и҃ і҃ (318) ѡ⟨ть⟩ци иже вь Никеи и ѡт два на десѣть ап⟨о⟩с⟨то⟩ль врьхѡвнїи и ѡт д҃ еѵг⟨е⟩листь. И списа сѧ въ д⟨ь⟩ни бл⟨а⟩гочьстиваго Іѡ⟨на⟩ Б⟨о⟩гдана воевода и брата его Петра воевода въ лѣто ꙁ҃ о҃ д҃ (7079 — 1571. год.) въ м⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ци іюнїи шесть д⟨ь⟩нȣ.

Испод исти запис преписан калиграфским курзивом: Сїю книгу глаголемую мартъ, купися рабъ божїи Ѳеѡдѡръ съ подругомъ егѡ Ѳеодоромъ, и даде ю въ церковь идѣже храмъ С⟨вя⟩тыхъ архїстратїгъ Михаїла и Гаврїила, и прочихъ беꙁплотныихъ силъ въ монастирѣ глаголемомъ Агапїе. Да будетъ память ихъ и ꙁа душы родителей ихъ, и чадъ ихъ. И по сихъ кто хощетъ иꙁнести ю иꙁ монастиря, да будетъ проклятъ ѡт 318 отаца Никейскїи, ѡт 12 апостолъ верховныхъ и ѡт четиры еваггелиста. Исписа се въ дны благочестивагѡ Богдана воеводы и брата егѡ Петра воеводы, въ лѣто 1579 (!) м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца іунїа въ 6-ий день . . . . 1831, 14. ноемв⟨рїе⟩. Писалъ у Се⟨нтъ⟩ Андрей Петръ Римскїи, парохъ пожаревачкїи.

На унутрашњој страни доње корице: Помените мене Харалампиꙗ ѳродиꙗкона кто бȣдетъ читати минею сию то есть папиръ молабни. Александ⟨р⟩ие.

Исто то [преписао Петар, парох пожаревачки]: Помените мене Харалампїя іеродїакона кто бȣдетъ читати минею сїю то естъ папиръ молбаныи. Александрие, П. Р. (Петар Римски), парох.

Испод тога: Сай(!) марта м⟨ѣ⟩сеца прологї цр'кви грчаскїе приналежит (!) с⟨а⟩лонїкȣ монастирȣ именем Агапїе 1737 летѡ Г⟨оспод⟩нѣ м⟨ѣсе⟩ца июлиа днъ 14-ȣ.

65. СА 3 БЕСЕДЕ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ НА ЈОВАНОВО ЈЕВАНЂЕЉЕ, прва половина XVII века, до 1656. године

Пайир, л. [11] + 800 стр. + [2] оригинална фолијација од л. а̑ до а̑і̑ је прецртана; затим иде оригинална пагинација, од стр. 1 до 800); 310 × 200 мм, величина текста 226 × 126 мм. Има укупно 50 кватернионских свешчица, обележених у доњем десном углу правог листа и доњем левом углу осмог листа. Св. 2 (в̑) има 7 листова, текст континуиран; св. 50 (и̑) има 10 листова; св. 1 (а̑): [II + стр. 1 до 13]: св. 50 (и̑): стр. 783 до 800+ [1]. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писар рукописа и место настанка нису познати, али се на основу правописа записа, споредних текстова и главног текста, као и антропонима у записима може претпоставити руско порекло рукописа (Семеников, Трофим, Мавра, Матрона). Овоме иде у прилог и начин исписивања наслова у везаном писму (руски вјаз). Према запису на стр. 1, рукопис је септембра месеца 1656. године припадао Порфирију Семеникову, а то значи да је до тог времена сигурно био написан. На основу филигранолошких података хартија је из прве четвртине XVII века, а уз повез из 1647. Иако ниједан водени знак није идентичан, може се сматрати, с обзиром на запис, да је рукопис написан у првој половини XVII века, до септембра 1656. године.

Водени знаци. Према воденим знацима хартија је из прве четвртине XVII века: 1) мали грб са ловачким рогом и иницијалом В изнад, врло сл. Лауцевичиус 2980 из 1608 год. (сл. 48); 2) дводелни грб са једнорогом и иницијалом А изнад, врло сл. Ностиц 449 из 1613. и врло сл. НБС 395 из 1605/29 год. (сл. 8); 3) грб са лавом и иницијалима BL одозго, тип Лауцевичиус 2251 из 1630. (али без L (и врло сл. Шиклуш 1 из 1610/25 сл. 37, 38). Иницијали BL уз грб сл. Лауцевичиус 2253 из 1620 год.: 4) грб са секиром, сл. Лауцевичиус 1708 из 1602. год. (сл. 51). При повезу: 5) двоглави орао са круном сл. Ностиц 131 из 1647. године.

Повез и орнаментика

Повезан је у дашчице (325 × 208 мм) са закошеним ивицама према резу, горња и доња ивица су закошене само по средини. Дашчице су биле пресвучене јеленском кожом која је сада скинута. Виде се остаци златотиска и металних копчи. У средини горње корице, утиснуто Распеће Христово и наслов: Бесѣды с⟨вѣтаго⟩ Іѡанна Злато⟨оустаго⟩ на ев⟨г⟩г⟨є⟩лїста Іѡана Б⟨ого⟩слова а̑х̑ѯ̑г̑ (1663. г.). Овај запис сведочи да је 1663. године рукопис повезан, што би значило да је извесно време после писања био без повеза, или да је првобитни повез замењен раскошнијим златотиском.

Орнаментика овога рукописа састоји се од две обојене заставице, више геометријско — биљних иницијала и маргиналних украса и завршница цртаних црвеним и црним мастилом. На стр. 1 налази се правоугаона заставица (140 × 35/40 мм.) са преплетним тракама. Међупростори су обојени црвено и жуто, а траке и оквир су бели. Испод заставице наслов је исписан црвеним мастилом на начин руског вјаза. Друга заставица (стр. 381) састоји се од четири круга у преплету (140 × 73 мм). Рађена је прецизније. Међупростори су обојени окер, жуто, црвено, браон и плаво, траке и оквир су бели. Испод заставице такође је црвени наслов руског типа (вјаз). Иницијали су лепо цртани и најчешће захватају 5 до 6 редова. Украшени су гранулицама, листићима, пупољцима и палметама. Украси углавном извиру из корена слова. На стр. 89 и 170 је уобичајени маргинални украс (шака са прстом), цртана црним мастилом. Завршнице су нацртане на стр. 379 и 800. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Главни текст овога рукописа исписан је ситним полууставним писмом, сигурног и усправног дуктуса, по 28 редова на страници. На листовима испред и иза главног пагинираног текста, писмо је брзописно, веома ситно и једва читљиво, преко 30 редова на страници; на једној чак преко 35 редова. На предњим листовима текст је исписан у 2 колоне. Палеографија главног текста је веома интересантна и има неколико изразитих графичких решења за лигатуре и абревијатуре, као и духовита решења за полиморфна слова. Запажене су бројне лигатуре: тѳ, пѳ, пт, зѳ, лѣ, и вс. Ова последња лигатура се среће у заменици всѧ, вси и сл. Она је веома честа. Осим тога појављују се и слова в и є испод доње линије у доњем међулинијском простору и изгледају као да су закачена за претходно слово. Диграм оу исписан је и са ѵ (ижицом). Паралелно се употребљавају троного и једноного полууставно т, док је високо једностранo углавном резервисано за лигатуре. Надредно т, скоро искључиво у комбинацији шт, има облик плитке равне титле. Полиморфно ѕ има више решења, почев од оних између две линије у облику тројке, преко облика са горњим делом у линијама и репићем различито повијеним или пресеченим, до таквих који разбијају обе линије и простиру се од горњег до доњег међулинијског простора. Ж је веома стабилног облика; тропотезно је са сечицом која полази из средине слова и иде до доње линије. Ово слово врло ретко се појављује у облику гужвице. Писмо у целини одаје школованог и искусног писара. Брзописни текст на почетку и на крају рукописа исписала је једна рука.

У ортографији споменика запажена је употреба великог јуса (Ѫ) уместо знака оу или ѹ у свим позицијама, тј. и у основи речи и у наставцима, као и њихово напоредно постојање. Мали јус (ѧ) се употребљава за означавање групе *ја* у поствокалској позиицји; у иницијалној позицији ова група се обележава са ꙗ. Уместо ѧ среће се и новије я, нарочито у показним заменицама. У употреби јерова осећа се тенденција ка рускословенској ортографској норми, тј. после тврдог сугласника чешће је употребљен ъ, а после меког ь. Запажене су руске вокализације полугласа, као и њихово губљење и означавање јерком, скоро у свим позицијама. Вокална ѳ и л бележе се као ѳъ, лъ и ѳь, ль, али се јављају и одговарајући руски рефлекси. У лексици се среће руске

народне речи. Језик овога преписа је рускословенски. Текст је акцентован. Од интерпункцијских знакова најчешће су употребљени тачка и зарез, често у истој функцији поделе реченичких делова. Тачка је употребљена и да означи крај реченице и већих текстуалних целина. (Ѡ пирозѣх, гѫсльника, испѫщаѧ, глоубинѫ 3; гоуслен'ноую 5; множеств 6; ѡт кѫдꙋ, сея, ꙁемлѧ, имѧше 10; в лѣпотѫ, беꙁ'словесных, ѡт рыбарѧ 11; при брезѣ 19; мѧко 23; исполнена 36; бѫдоут 39; по плоти, оумлъчаша 41; боудетъ 52; сонъ 61; оутвержден'ноу, пришествїа 67; проистоупиша, пришел, оудив'лѧхꙋсѧ 361; привлекоша, противенъ 613; жрътва, времѧ, ѡбыкоша, погасоша 653; ꙗꙁыкъ, съпротив'лѧемсѧ 51; нѣсть, камень 60; к' немꙋ, вѣки 9; молчати 33; сїя 60; исполнити 63; плотїю 64' пѧтаа 52 итд.).

Садржај

Беседе Јована Златоустог на Јованово јеванђеље, са поукама и тумачењима. Има укупно 88 поука (п҃и҃). На л. [1—11] дат је попис целокупног садржаја по страницама. На последња два листа [2] је нека врста предметног регистра.

Л. [I]: Во омїлїѧхъ с⟨вѧ⟩тагѡ Іѡ⟨анна⟩ Златоꙋстагѡ на еѵ⟨г⟩г⟨е⟩лїе с⟨вѧ⟩тагѡ Іѡ⟨анна⟩ Б⟨о⟩гослова и еѵ⟨г⟩г⟨е⟩лїста нравоꙋченїя ѡбрѣтается сїи. Нравоученїе первое ...

Стр. 1: Иже въ с⟨вѧ⟩тых ѡт⟨ь⟩ца нашего Іѡанна Зла⟨то⟩оустаго патрїарха Константинаград⟨а⟩ сказан⟨и⟩е ѡ с⟨вѧ⟩том Іѡ⟨а⟩ннѣ еѵ⟨г⟩г⟨е⟩листѣ Б⟨о⟩гословѣ. Бл⟨а⟩г⟨о⟩с⟨ло⟩ви вл⟨а⟩д⟨ы⟩ко. С⟨вѧ⟩тый почати. Бесѣд⟨а⟩ пръваѧ. Иже оубо внѣшних подвигов зрители ...

Стр. 381: Иже въ с⟨вѧ⟩тых ѡт⟨ь⟩ца нашег⟨ѡ⟩ Іѡанна архїеп⟨и⟩с⟨ко⟩па Конст⟨а⟩нтин⟨а⟩ гор⟨о⟩да Златооустаго тлъкованїе еже ѡт Іоанна с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го еѵ⟨г⟩г⟨е⟩лїа бесѣда м҃д҃. Ѡтвѣща І⟨соу⟩с и рече: „Аминь, аминь гл⟨агол⟩ю вамъ ... “итд.

Записи

Стр. 1, по доњој маргини: Ꙗ есмь стꙗжатель сеꙗ книги. Пꙁрфирїй Сѣменинкꙁв, лѣта а҃х҃н҃ѕ҃ (1656). с҃ (7200) гꙁдꙋ сеньтября ..., другом руком.

Стр. 3 до 61 такође по доњој маргини: Я дьякъ Перфилеи Сѣменниковъ поднехъ сїю рꙋкописменнꙋю книгꙋ Бесѣды Ѕлатоустагѡ на еваньгелиста Іѡанна Б⟨о⟩гослова в'дар и подарѣнїе вѣчное и на прочитанїе всегдашнѣе г⟨оспо⟩д⟨и⟩нꙋ моемꙋ ѡт⟨ь⟩цꙋ д⟨ꙋ⟩ховномꙋ св⟨е⟩щенноіерею Наꙋмꙋ Ѳеѡдоровичꙋ во полꙁꙋ емꙋ самомꙋ и послꙋшаꙋщим ꙋчения егѡ в' то време слꙋжащемꙋ в приходе ꙋ цр'кви С⟨вя⟩тыя Тро⟨и⟩цы что вѣесеневна (?) ꙁа спасенїе д⟨ꙋ⟩ши моея бѣдныя и по родителех моихъ ꙋсопшихъ рабов Б⟨о⟩жіихъ Трофиме, Ахилинѣ и по ихъ родителехъ же и сродницехь обою странꙋ по плоти ближнихъ и дальнихъ и по чадѣхъ ею, а по моихъ братїи родныхъ Іѡаннѣ, Герасимѣ, Козмѣ, Іевдокіи д⟨ѣ⟩в⟨и⟩це, таже по Мавре, Агрипинѣ и по Аѳанасїи которыхъ в' молитвахъ своихъ іерейскихъ паче же на службѣ Б⟨о⟩жїеи во приношенїи бе⟨с⟩кровныя жертвы, а в' началѣ во проскомидїи со вынятиемъ частицъ ꙁа кождого особно молꙋ и прошꙋ слеꙁнѡ да не остави ихъ ꙁабвенныхъ бес помяновенїя. Еще молꙋ Осипѣ, Параскевїи и о Матронѣ, и ѡ ихъ сродницехъ.

Стр. 63 до 67, по доњој маргини: Сїа книга да се има ꙁнати ест⟨ъ⟩ ѡт Сент Андреец⟨е⟩ркве Кѵпріанове, храма С⟨вѧ⟩таго ап⟨о⟩с⟨то⟩ла іеѵ⟨г⟩г⟨е⟩листа Лꙋки 1709.

66. СА 4 ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, трећа четвртина XVI века

Папир, л. 251, 302 × 200 мм, текст 195 × 125 мм. Од л. 225 до л. 251 текст је прогрижен киселим мастилом. Листови 249, 250 и 251 јако оштећени и нечитљиви. Има укупно 34 кватернионске свешчице које су сигниране на традиционалан начин. Конзервиран је 1976. године у Сечењијевој библиотеци у Будимпешти. Стање свешчица: св. 1 (а҃) недостаје цела; св. 2 (в҃) има 6 листова, недостају л. 1, и 2; св. 17 (з҃і҃) има 1 лист, недостаје 7 листова од 2. до 8; св. 18 (и҃і҃) има 7 листова, недостаје л. 1; св. 24 није обележена, има 5 листова. Текст је континуиран. Св. 32 (л҃в҃) има 7 листова недостаје л. 8. Примерак није кодиколошки сасвим јасан због недоследног сигнирања свешчица. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким и палеографским подацима рукопис је писан у трећој четвртини XVI века. Писар и место настанка рукописа су за сада непознати.

Водени знаци. Према воденим знацима рукопис је писан у 3/4 XVI века: 1) укрштене стреле, сл. Брике 6282 из 1567. год.; 2) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком АВ, сл. Мошин 870 из 1560/70 год.; 3) исти знак са контрамарком РТ, врло сл. Мошин 1099 из 1565/75 год.; 4) котва двострука, само у доњем делу, у кругу са звездом и контрамарком Т—С. Уз овај тип котве није забележена ова контрамарка. Постоји врло сл. контрамарка уз други тип, Мошин 1141 из 1550/70 год.; 5) рука са крстом и иницијалима BF, тип Брике 10736 из 1549 (1555) год.

Повез и орнаментика

Дашчице (310 × 200 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментисаним слепим отиском, рестауриран. Сачувани су остаци металних копчи. На горњој корици, у средини правоугаоника је представа Христовог распећа, а у угловима четири јеванђелиста. Наслови и геометриј-

ски иницијали су исписани црвеним мастилом. Иницијали захватају 2—3 реда и налазе се углавном у тексту, а ређе половина на маргини и половина у тексту. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан коректним полууставним писмом, карактеристичног дуктуса, мало неуједначене величине слова и већих размака око тачака, што даје прегледност тексту. Већих варијација у обликовању истих слова нема много. На три начина писар исписује слово ꙁ (узано са кратким и оштрим преломом вертикално спуштеног репића до доњег реда, затим са већим или мањим полукружним савијањем репића на доњој линији или нешто испод ње); ѣ је вишег стабла и пречке на горњој линији са левим краком који се прелама до доње линије, атрофираним десним краком и четвртастом петљом. Други облик овог слова је са ситним преломљеним крацима и облом петљом; т се јавља као једноного и врло ретко у лигатурама тв и тр. Ѡ је обла и висока, а је са уском троугластом петљом и косим, кратким стаблом, ч је плитко, ж тропотезно са средишњом линијом у сецишту итд. Од ресавских слова запажена су: ѵ, ї, ѳ, ѕ.

Језик је српскословенски, правопис ресавски, двојеров, недоследан. У предлозима и префиксима стоје оба јера, а у финалној позицији танко јер. Вокално р и л бележе се најчешће са рь, ль. За вокално р примећено је обележавање са ръ. Уместо јерова среће се пајерак. Запажена је појава малог јуса у значењу секвенце *ја*. Група *ја* на почетку речи се пише са ꙗ, ређе їа, а група *је* са широким ѥ, ређе са ѥ и їе. Иза палатала прејотација се означава, мада има и супротних примера. У поствокалској позицији ове групе се пишу без прејотације. Самогласник и се блежие словима ы, и, ї; ѣ и е се мешају. Раширена је употреба ѕ и на неетимолошким местима. Примећене су неке писареве грешке?

Заступљени су сви ресавски акценти, али није акцентована свака реч. Од интерпункцијских знакова срећу се тачка и зарез у истим функцијама издвајања реченичких делова. Тачка означава још и крај већих текстуалних целина. (Бѣже — уместо бѣше, гл⟨аго⟩лѥть, Матѳеи, прьве, вѣровав'шимь, ѥзыка, по сьмръти, възыскав'шꙋ ѥмꙋ, напльны, по неже бо, дроуѕи 1; быти, бесѣдꙋе съ дроугѡм, оусть, 1': Іакѡва, сьсѣдовали се, Авраамлꙗ 2; сь Марію 4; да сьбоудет' се 4'; ꙁемла 7'; другаа, архїерее, къ пилатоу, льстець, оутврьдити, ѡт мрьтвых, послѣднѣѧ льсть, прьвыѧ 142; въ тьмници, твоего, боаше се, творѣаше, кнеѕемь, иго ждьши, дам'ти 179; ни ѧсти имь бѣколи, бѣахоу, не имоуть бо чьсо ꙗсти 181; Іеꙁїкїа, Манасїа 2'; приꙁракь 183; листвїе, сънѣсть 210; надрънаго пистикы, многоцѣн'ны, три съть пѣнеѕь, оставити ѥѧ 225; оуготоваемь даѧ си пасхоу 226; бѣже тоу нѣкыи, бѣже соубота въ тъ д⟨ь⟩нь 400 итд.).

Садржај

Четворојеванђеље млађег типа са Теофилактовим предговорима, садржајима јеванђеља по главама, упутствима за читање јеванђеља по седмицама и за сваки дан, почев од Велике недеље пасхе. На л. 243 месецослов, веома оштећен. Недостају део Теофилактовог предговора уз Матејево јеванђеље, крај Марковог и почетак Лукиног и делови месецослова.

Л. 1: . . . Іѡ⟨а⟩на бѣхоу ѡт⟨ь⟩ лика в҃і — тых⟨ь⟩ два же Марко и Лоука . . . (Теофилактов предговор Јеванђеља по Матеју); л. 2: Јеванђеље по Матеју.

Л. 69: садржај Јеванђеља по Марку; л. 70: Теофилактов предговор Јеванђеља по Марку; л. 72: Јеванђеље по Марку.

Л. 192': садржај Јеванђеља по Јовану: л. 193: Теофилактов предговор Јеванђеља по Јовану; л. 195: Јеванђеље по Јовану.

Л. 243: Съборьникъ в҃і м . . . (Месецослов, све јако оштећено и непотпуно.

Белешка на посебном листу новијим курзивом: Ову књигу србулю ⟨четыри еванггеліа⟩ поклоніо е свет⟨ој⟩ цркви пожаревачко сентандреискои г. Павола Перкић трговацъ 1865 м⟨есе⟩ца јануар⟨а⟩ 13т⟨ог⟩ 13-ѡ⟨го⟩ дне.

Повѣсть ове книге

Лѣта 1849 лѣт⟨а⟩ држао е иѣкїй купацъ именомъ Геѡргій Криштофъ у Пешти близу бїрцуза Ѡт *беле лађе* дућанъ продаваюћи торбе и ћебета. Овога Георгїа супруга именемъ Анна рож⟨дена⟩ Вітановичъ примѣти еданъ данъ м⟨есе⟩ца маіа (1849) да у авлїи бірцхауза Ѡт *беле лађе* у едни коли нешто се продае и много се народа около исти коли скупило. Из любопитства дође и она къ колима да види шта е тамо, но упропасти се и нѣкій е побожни ужасъ уфати кадъ виде пуна велика кола натоварена са црквеныма стварима нашегъ благочестія. Тамо бяше погужвани одежда, петрахіиля, даркова воздуха, стихара, книга различни полу погорени и подрети и кое какви чаршава. Садъ запита г. Анна чіе су то стварі, и ѡт куда су доношене; и шта садъ раду ньима, кажу їой да су от Сентомаша донешене и да їи садъ овде нѣког пештанскогъ гражданина именемъ Мађаріа продае, ербо онъ іи е и донео одатле. Из побожности спрама тїи ствари купи и она за мале новце ову книгу и проче ствари покрывала, воздуха, и више книга, кое после све поклони пештанской грчкой цркви и ову книгу поклони Паполи Перкичу као куму свомь кои е онда у Пешти обытавао; а онъ опет на молбу Петра Римскогъ, пароха исте ове пожаревачке цркве, молбу вечитогъ спомена ради горе ставлѣногъ д⟨а⟩на м⟨есе⟩ца и лѣта поклоніо цркви овой. Овако писано у Сент Андре [1]865 л[е]та м⟨есе⟩ца февр[ара] 8. дне Петромъ Римски[мь] парохомъ и сосѣд (?) консісторіалнымъ.

У почетку Марковогъ евангеліа 7186 ѡт сот[вореніа] міра а 1677 ѡт рож[дества] Хрістова, находећи се рукописъ ово гласи: Сїю книгу Еваггеліе приложита Анна и Петръ, и Коста, Неделка, Петкану, Петра, Елу, Стаку, Саву, Неделка, Драгослава, попа Петка, попа Суботина, Прву, Калину, попа Нагоя, Албула, Браю, Марію, Кузму, Павла, Стояна, Мару, Павла, Давіда, Стояну. У манастиру Свету Троицу близъ Нова Града да служи манастиру въ лѣта ꙁ҃р҃п҃с (7186 — 1678. г.) при игумену Іѡилу.

На унутрашњој страни горње корице брзописне белешке и пробе пером: Геѡргїй Поповичъ бывшии магистерь пещанскїй 1763. года при с⟨вя⟩щеноиноцѣхь оца Микаила и іеромонаха Атанасїя. Разни литургијски исписи.

Л. 55, по горњој маргини: До ꙁдѣ сїя прочитахома . . .

Л. 72', испод текста брзописом: Сию книгоу еванькелие прилѡжи Станъка и Петаръ и Коста, Неделька, Петъканꙋ, Петра, Елꙋ, Станꙋ, Савоу, Неделька, Драгослава, попа Петъка, попа Сꙋботина, Пръвоу, Калинꙋ, Нагоꙗ, Альбоула, Браню, Марию, Коузъмꙋ, Павъла, Стоꙗна, Мирꙋ, Павъла, Давида, Стоꙗ[н]ꙋ оу манастирь С⟨ве⟩тоу Троицоу близ Нова Града да слꙋжи оу манастирꙋ. Ва лето ҂зрпѕ (7186 = 1678. г.) пре игоуменꙋ Іѡилꙋ.

Л. 86', на маргинама исписано у квадратима ‚сатор" (шатор Богородичин) и белешка: Ѡт весна пса бра . . . испиши на левꙋ у три ютра, пакъ расеци на четири края ди ти се каже на оне изрике що има више ѡтленїе. Уоквирено: Ѡт виле научи. Затим друге брзописне белешке на левој и горњој маргини: Блаженъ иже иметъ и разбиетъ младени своя ѡкаменъ (?) Брате хощеши ли не бити шꙋгавъ не еди смока.

Л. 132', л. 177', л. 178' и л. 221, по горњој маргини, белешке на немачком језику: . . . прота Михайловићъ, 1839, 24 fäber Demeter Bugarsky aus Sirmien, итд.

Л. 240', по горњој маргини: Слава Б⟨о⟩гꙋ о Троицѣ . . .

67. СА 5 МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР СА ПРОЛОЗИМА, 1582. година

Папир, л. [I] + 305 + [2]; л. 304 и 305 су волантни; 301/325 x 210 мм; текст 265 × 145 мм. Раније је конзервиран деловима старе румунске штампане ћирилске књиге (при хрпту на доњим маргинама и докорични листови [I1] и [2]). Има укупно 38 кватернионских свешчица сигнираних у доњем десном и левом углу првог и осмог листа. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису (л. 305') рукопис је преписао таха Доситеј, проигуман Њемецког манастира, по налогу епископа Никанора 1582. године, у Њемецком манастиру.

Водени знаци: 1) неколико варијаната вепра, сл. Крка 53 из 1556, затим МСПЦ 25 из треће четвртине XVI века и Лауцевичијус 3699 из 1571. године (сл. 113 и 114). Према доступној филигранолошкој грађи овај тип знака најчешће се употребљава у другој и трећој четвртини XVI века, међутим према запису рукопис је писан 1582. године што указује да се ова врста хартије и касније користила. На штампаним листовима, који су уз предње и задње корице, водени знаци су из поч. XVIII века: 2) три шешира, сл. ЈАЗУ Gl V. 3 из 1702 год. (сл. 149); 3) јахач на коњу, тип САНУ 148 из 1704 (сл. 144).

Повез и орнаментика

Дашчице (338 × 217 мм) пресвучене мрком кожом, са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачувани су остаци металних копчи. Хрбат је при дну оштећен. Капитална врпца је плаво - бела.

Заставица балканског стила (л. 1) састоји се из 4 круга (113/158 × 55/75) у преплету чији се крајеви завршавају палметама. Из средине излази двоструки крст са натписом: Ц⟨а⟩рь славѣ Іс⟨оусь⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ь⟩ Ника. Цртана је црвеним мастилом, као и сви иницијали и завршеци. Маргинални украси су цртани црним мастилом; текст је писан такође црним мастилом. Иницијал Б (л. 1) је зглобкасто-преплетног типа, захвата 9 редова. Има више иницијала геометријско-биљног типа са листићима и гранулицама на средини стабла слова и посебно у његовом корену. Орнаментика овог рукописа открива вештог и способног цртача који има развијен смисао за односе и детаље. То се огледа и у композицији целе странице, као и у палеографским детаљима (нпр. сигнатуре логова (тетрада) поштују ивицу вертикалне белине, чиме се истиче елеганција текстовног блока).

Писмо и језик

Рукопис је исписан средњим полууставом, сигурног усправног потеза, по 29 редова на страници. Писар је писао дебљим пером што ствара утисак збијених пунијих редова. Већина слова има стабилну морфологију. Ретка су надредна слова и устаљене лигатуре типа тр и сл. Титле пише на два начина. Од ретких биморфних слова истиче се ѡ која је ситна и плитка, или крупна и дубока. Т је само троного, ꙋ је ретко у употреби и то у финалном положају; ѣ је са ниским стаблом и пречком на горњој линији и редуцираним преломљеним крацима, од којих је десни увек у облику тачке; д има дуже ножице закошене према унутра; ж је тропотезно са доњом половином сечице која полази из сецишта слова; ц има старији облик са непреломљеним стаблом. Нов облик имају слова и и н; хоризонтална пречка код слова н постављена је високо, скоро на горњој линији.

Језик је влашке редакције. Употребљена су оба непрејотована јуса (ѫ за оу, ю; ѧ за е, ѥ, али и за а, ꙗ; ѫ и ѧ се мешају). Са ѣ обележени су е, ѥ али и а, ꙗ; сачувано је и ю. Слоготворне ликвиде р и л су обележене са: ръ, лъ. Употреба јерова је ресавског типа; ъ у предлозима и префиксима, ь на крају речи.

Заступљени су сви акценти, а од интерпункцијских знакова најчешћа је тачка. Зарез се јавља ређе; две тачке са украсном цртицом завршавају веће делове текста. Тачка и зарез немају издиференцирану функцију, али најчешће означавају делове реченице. (М⟨а⟩т⟨е⟩ре Б⟨о⟩жіѫ, пожщѫѧ тѧ, оутвръди, єдине 2; прѣмѫдрыѧ, ѧзыкь, конѧ, възмѫщаѫѧ 5; єѫ, къ памѧти, с⟨вѧ⟩тыѫ Єрмиѡны, въ сѫботѫже и в неделѧ 8 итд.)

Садржај

Службени минеј за месец децембар са пролозима. Нема словенских светитеља. Редослед служби је исти као у *Минеју за децембар* (фототипско издање, 1984), осим за 31. — препод. Меланије Римљанке.

Л. 1: 1. дец. — св. пророка Наума; л. 4': 2. — св. пророка Авакума; л. 10: 3. — св. пророка Софонија; л. 17: 4. — св. велмуч. Варваре и препод. Дамаскина; л. 26:

5. — препод. Саве; л. 39': 6. — св. Николе; л. 50: 6. — св. Николе чудотворца мириклијског архиепископа (датум поновљен испред пролога); л. 56': 7. — св. Амвросија; л. 63—63': 8. — св. Патапија; л. 69: 9. — Зачеће св. богоматере Ане; л. 76: 10. — св. муч. Мине, Ермогена и Евграфа; л. 86: 11. — препод. Данила Столпника; л. 94: 12. — препод. Спиридона чудотворца; л. 101': 13. — св. велмуч. Евстратија, Авксентија, Евгенија, Мардарија и Ореста; л. 117: 14. — св. муч. Тирса, Левкија и других с њима; л. 124: 15. — св. муч. Елефтерија; л. 134: 16. — св. препод. Агеја; л. 139': 17. — св. три отрока и Данила пророка; л. 148': 18. — св. муч. Севастијана и његове дружине; л. 156: 19. — св. муч. Вонифатија; л. 161': недеља св. праотаца; л. 185: 20. — предпразништву Рођења Христовог и помен св. муч. Игњатију Богоносцу; л. 197: 21. — предпразништву и св. муч. Јулијани Никомидијској; л. 205': 22. — предпразништву и св. велмуч. Анастасији фармаколитреји [узорешита]; л. 215': 23. — предпразништву и св. десет мученика критских; л. 225: 24. — предпразништву и св. муч. Евгенији; л. 242: 25. — Рођењу Христовом; л. 255': 26. — Сабор пресв. Богородице и св. муч. Јефтимија Сардијског; л. 263: 27. — св. првомуч. и архиђакона Стефана и исповедника Теодора Начртаног; л. 271': 28. — св. двадесет хиљада никомидијских мученика; л. 278: 29. — св. младенаца [витлејемских мученика]; 286; 30. — св. Анисија, св. Меланија и преп. Зотика; л. 301: [31]. — недеља по Рођењу Христовом помен св. праведном Јосифу обручнику, Јакову, брату божијем и Давиду цару.

Записи:

Л. 162': брзописна белешка, оштећена по средини: Радѡс⟨т⟩но хвалѫ длъжно ꙗкож . . .

Л. 305', брзописом: Досидеи мнѡг⟨о⟩ грѣшныи тах⟨а⟩ и проигꙋмен⟨ь⟩ ѡт Нѣмецкаг⟨о⟩ монастирѣ исписа сїи мѣсѧчник⟨ь⟩ поноуждень быс⟨ть⟩ ѡт еп⟨и⟩с⟨ко⟩па Никанѡр⟨а⟩ рѡманскыи прѣстѡл⟨ь⟩ тогда красѧшоу да бꙋдет емꙋ помѧтствованїа. Въ с⟨вѣ⟩тѣи обитѣли сеи идеж⟨е⟩ ес⟨ть⟩ храм С⟨вѣ⟩т⟨а⟩го архагг⟨е⟩ла Михаила и Гравріила ѡт идеж⟨е⟩ ес⟨ть⟩ с⟨вѣ⟩тость его происходник⟨ь⟩ ꙗкоже свѣщана свѣщницѣ в лѣт⟨о⟩ ҂зч (7090 = 1582. г.).

68. СА 6 ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, четрдесете године XVI века

Папир, л. [III] + 368 (прва два листа одвојена од хрпта л. 75 и 76 слепљени, л. 168 bis) 140 × 100 мм; текст 112 × 72 мм и 107 × 65 мм. Рукопис је делимично оштећен влагом при хрпту, текст читљив. Виде се трагови старе конзервације. Има укупно 46 свешчица обележених на традиционалан начин. Стање свешчица: св. 1 (а҃) има 7 л., недостаје први л; св. 45 (м҃е) има 7 л., недостаје седми л.; св. 46 (м҃ѕ) има 7 л., недостаје осми л.; св. 25 (к҃е) има 10 л. Остале свешчице имају по 8 л. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким и палеографским подацима рукопис је исписан четрдесетих година XVI века. У рукопису постоје две писарске целине. Неке палеографске особине, иако недовољно изражене, као и орнаментика прве целине, у којој преовладавају иницијали са јако развијеним биљним мотивима јављају се и у другој половини XVI века, док су у XVII веку карактеристична појава. Писари и место настанка нису познати.

Водени знаци. Према воденим знацима хартија је око 1530/1540 године: 1) воловска глава, сл. Пећ 19 око 1530 год. и сл. Брике 14471 из 1536. год.; 2) воловска глава са цветом на двострукој мотки, сл. Брике 14734 из 1509—28 год.; 3) кардиналски шешир, врло сл. Брике 3430 из 1531 год.; 4) теразије са равним и округлим тасом у кругу са кружићем и звездом одозго, врло сл. (али са контрамарком) НБС 42 I део из 1530/37 год.; 5) воловска глава са цветом, тип Брике 14737 из 1539 год.; 6) тијара, тип Брике 4902 из 1520 год. али има и каснијих варијаната. Уз повез; 7) грб са рибама и словима Litau, врло сл. МСПЦ, Грујић 3-II-9, III део из 1710/20. САНУ 141 из 1717. год. (сл. 44).

Повез и орнаментика

Дашчице (152 × 105 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментисаним слепим отиском. Сачувани су остаци металних копчи.

Рукопис првог дела (л. 1—273') је украшен иницијалима геометријско-биљног стила, најчешће црвеним, али и позлаћеним, различитог квалитета израде и димензија. Неки захватају и до 8 редова и претрпани су бројним гранчицама са листићима, гранулицама и цртицама. Нарочито је развијен биљни орнамент у корену слова, тако да у целини испуњава маргинални простор испод слова. У другом делу (л. 274—368') има ситних црвених геометријских иницијала. На л. 6 налази се позлаћена правоугаона решеткаста заставица (75 × 40 мм), а на л. 274 заставица балканског стила (75/80 × 40/45 мм) састављена од 3 круга у преплету који образују неправилно правоугаоно поље из чијих горњих углова извиру стилизоване гранчице са пупољцима, а из доњих углова дегенеративни пупољци. Боје су жута, окер и тамно зелена. Заглавља су позлаћена и црвена, често украшена стилизованим листићима на маргинама. Текст је писан мрким (I део) и црним (II део) мастилом. Први писар украшава текст и крупним позлаћеним и црвеним тачкама.

Писмо и језик

Рукопис су писала два писара блиских дуктуса, по 19 редова на страници. Први писар (л. 1 до 273') пише лепим полууставним писмом средње величине, усправних и сигурних потеза. Запажене су духовите лигатуре иначе све традиционалне као што су: въ (бубрежасто в) ꙁр, тр, ти, рѣ ѡт (развучена плитка ѡ) и ретке ꙁꙋ и ꙁъ. Морфологија већине слова је карактеристична за XVI век, али има неколико варијаната које иду у XVII

век. Таква су слова двопотезно м, млађе н са равном пречком и и са косом пречком. Од полиморфних слова издвајамо: ꙁ које се јавља у неколико змијоликих облика и старијем облику са репићем који се повија на доњој линији, или непосредно испод ње. Вокал о пише се повремено као два спојена о или окато о (*око, очи*); т је најчешће троного, али и двоного и једноного; ѣ је са левим преломљеним краком пречке до доње линије и са високим стаблом и таласастом пречком. Писмо другог писара је доста слично писму првог писара, али је гушће, збијеније. Писано је дебљим пером. Иако углавном стабилних облика, има и занимљивих морфолошких варијаната. Треба посебно истаћи неколико варијаната слова ꙁ од којих је једна у облику латиничког z. Необично је обликовано ξ; пречка код високог ѣ је често полукружна, поред таласасте; ъ има косо постављену полупречку, ч је у облику плитке чаше. Запажене су ретке лигатуре ꙁꙋ, ꙁъ, и др.

Језик

Језик оба писара је српскословенски, правопис двојеров. У предлозима и префиксима стоји дебело јер, а на крају речи танко. Уместо јерова понекад се среће пајерак. Има примера, нарочито на крају речи, без бележења ових знакова. Обележавање вокалног р и л се делимично разликује. Први писар пише рь, ль, а други ръ, лъ и рь, ль. Код оба писара група *је* на почетку речи најчешће се бележи широким или обичном е, а група *ја* увек знаком ꙗ. Иза палатала ове групе се увек пишу са ꙗ, ѥ, док је иза вокала бележење недоследно. Глас и бележи се словима: ы, и, ї, ѵ; ѣ и е се мешају. Примећена је чешће употреба ѕ на неетимолошким местима. Први писар има облик 1. лица множ. презента с наставком мо и локатив једн. именица а деклинације с наставком и. Често је фонолошко писање једначења по звучности и сл.

Од интерпункцијских знакова оба писара употребљавају тачку и зарез често у недефинисаним позицијама, али и у данашњем смислу. Две тачке са украсним спиралицама и четири тачке распоређене у облику крста употребљавају се за крај већих текстуалних целина, пасуса. Први писар, као што смо рекли, употребљава тачке и у ликовном смислу. Код првог писара заступљена су сва четири акцента, а код другог преовладава оксија.

(Къ сласти, възрастѡм 1; оупаающїи, коль, дрьжавна, дльготꙋ 27', коости 62'; врагоом, твоею, врагы 63; рекы, въ вѣкы 115'; ѳзыка 116; ѳда 133; твоа, льствꙋ 142; пꙋстынними, приш'льствова 143; к тебѣ 154'; прьсты, ѳси, ѳмꙋ 155; добраа, великаа 159'; върьже, въсадникы 160; оставлѥнїе грѣхь, ноогы, мир'нь 185'; разор'ша, сльзами 186; вез'сѣмене 189; ис тебе 200; ѕиждителю 205; на земли 212; и тебѣ славꙋ въз'силамо 216; ѳси, своа, въ пꙋстыни сльзами, напаꙗемь, ѕвѣздоу, ѳзыком, оучителꙗ 293'; съврьшенїа, ѡбогатил' 294; еретичьскаа 294'; въсхвалꙗемь, въсїал' 395, кръвїи, къ нѥмꙋ възьпїимь 297' слъзами, троуды 326'; вѣнчаваемы, единокровныи, сръв'скаго 327; ѕвѣремь, стрьмлѥнїа, възывааше, съмрьти 336'; зъмїа, емꙋ, твоꙗ, произволѥнїемь 337; юѕѣ 338; недꙋгы 356 итд).

Садржај

Предговор псалтиру Василија Великог (недостаје почетак), псалатир подељен у катизме, библијске песме, тропари непорочни у недељу и суботу, часловац, тропари васкрсни, богородичин и ипакоји за осам гласова, троични за осам гласова, тропари и кондаци седмични, богородичин за осам гласова, часови, павечерница, синаксар тропара и кондака по типику јерусалимском (тропар заједнички Параскеви и кондак гласа в҃, тропар заједнички гласа а҃ Јовану Рилском и кондак гласа ѕ҃, тропар заједнички гласа г҃ преносу моштију Илариона Мегленског и кондак гласа г҃, тропар гласа г҃ Сави првом архиепископу српском и кондак гласа и҃, тропар гласа г҃ Симеону српском новом мироточцу и кондак гласа в҃, други тропар гласа д҃ Кирилу Филозофу, учитељу словенском и кондак гласа в҃). Синаксар је непотпун. Недостаје крај 4. јула, 5, 6. и део 7. јула, затим, део 6. августа до краја 31. августа.

Л. 1: ... сътварающею понѥже ѥсть Д⟨ꙋ⟩хь С⟨ве⟩тый неоудобъ привод'нь къ добродѣтели ...

Л. 6: Дав⟨и⟩да пророка и ц⟨а⟩ра пѣснь. Каѳ⟨изма⟩ а҃. Ѱалѡм Д⟨а⟩в⟨и⟩доу а҃ ненадписан ѡт Євреи. Бл⟨а⟩жень моужь иже не иде на съвѣть нечьстивих ...

Л. 169: Пѣсн⟨ь⟩ Мѡусеѡва въ исходѣ а҃. Поимь Г⟨осподо⟩ви славно бѡ прослави се. Конꙗ и въсадника въ врьже въ море ....

Л. 185': Троп⟨а⟩ри пѣваемы въ неделю понепорочнах. Стих⟨ь⟩. Бл⟨аго⟩с⟨л⟩овень ѳси Г⟨оспод⟩и наꙋчи ме агг⟨е⟩лскыи съборь оудиви се ...

Л. 187: Троп⟨а⟩ре сїе поемь вь соуб⟨о⟩тꙋ по непорочнах. С⟨ти⟩х⟨ь⟩. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩вень ѳси Г⟨оспод⟩и научи ме. С⟨ве⟩тых⟨ь⟩ ликь обрѣте источникь жизни ...

Л. 189: Часослов⟨ь⟩ць имѣе нощнꙋю и д⟨ь⟩невнꙋю слꙋжбꙋ по ꙋставꙋ пр⟨е⟩п⟨о⟩добнаго о⟨ть⟩ца нашего Савы. Зачело полꙋнощници. Слава тебѣ Б⟨о⟩же нашь, слав⟨а⟩ тебѣ. Ц⟨а⟩рю н⟨е⟩б⟨е⟩сныи оутѣшителю д⟨оу⟩ше истиныи ...

Л. 198: Начело оутрьници, прїдѣте поклоним се г҃—щ таж⟨е⟩ ѱа⟨лѡмь⟩ д҃і. Оуслышите Г⟨оспод⟩ь ...

Л. 199': Троп⟨а⟩ры въскр⟨ь⟩сны съ бо⟨го⟩родичны и ѵпакои осмымъ гласовѡм. Троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ а҃. Камени знаменинꙋ ѡт Іоудеи и вѡинѡм стрѣгꙋщимь ...

Л. 204': Троичны ѡсмым гласовом. Глас⟨ь⟩ а҃. Пл'тьскыми ѡбразованїи беспл'тных силь къ мысльномꙋ и невещестьвномꙋ възводими оумꙋ ...

Л. 209: Троп⟨а⟩ры и ко⟨н⟩д⟨а⟩ке д⟨ь⟩невне. Въ п⟨о⟩нед⟨елникь⟩ агг⟨е⟩лѡм троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ д҃. Н⟨е⟩б⟨е⟩сных вѡин'ствь архїстратизи м⟨о⟩лимм вы н⟨ы⟩нꙗ мы, недос⟨т⟩оинїи ...

Л. 211': Б⟨о⟩город⟨и⟩чны осмым гласовом. На оутрьнꙗх. На Б⟨ог⟩ь Г⟨оспод⟩ь противꙋ троп⟨а⟩рем с⟨ве⟩тых. Бо⟨городичны⟩ глас⟨ь⟩ а҃. Чюдо чюдесемь обрадованнаа въ тебе зрещи тварь радует се ...

Л. 221': Час а҃. Прїдѣте поклоним се г҃—щ. Ѱалѡм е҃. Г⟨лаго⟩лымое вѣнꙋши Г⟨оспод⟩и. Ѱалѡм п҃д҃. Г⟨оспзд⟩и прибѣжище быс⟨ть⟩ нам.

Л. 252': Чинь бываюши ѳгда поет се павечернꙗ а҃ нед⟨е⟩лѥ поста. По Бл⟨аго⟩сл⟨о⟩вень Б⟨ог⟩ь наш⟨ь⟩. Ц⟨а⟩рꙋ н⟨е⟩б⟨е⟩сныи. Тр⟨и⟩ с⟨ве⟩тое, мет⟨а⟩нїа г҃ ...

Л. 270': Сказанїе о павечерниц⟨и⟩ како поет се въ м҃—цꙋ Рожд⟨ь⟩ства Х⟨ристо⟩ва

и с⟨ве⟩тых ап⟨о⟩с⟨то⟩ль. По бл⟨аго⟩сл⟨о⟩вени ѥреа починаем Трїс⟨ве⟩тое и мет⟨анїа⟩ г҃ и по Ѡ⟨ть⟩че наш . . .

Л. 271: Сказ⟨а⟩нїе павечерниц⟨и⟩ како. поет се въ сегод⟨ищ⟩ и єгда нѣ с⟨ть⟩ пос⟨ть⟩. По вънѥгда почети ѥрею починаем Ц⟨а⟩рю н⟨е⟩б⟨е⟩сныи. Тр⟨и⟩с⟨ве⟩тое без мет⟨анїа⟩ и по Ѡ⟨ть⟩че наш. Іереи: Ꙗко твое ест . . .

Л. 271': Въ праз⟨д⟩никы ж⟨е⟩ Г⟨о⟩сп⟨о⟩д⟨с⟩кые и с⟨ве⟩тым Єгда поет се вел⟨и⟩каа пав⟨е⟩ч⟨е⟩рнꙗ. Поем павеч⟨е⟩рницꙋ въ кѥлїах наших. Кромѣ Рождьства Х⟨ристо⟩ва и с⟨ве⟩таго Б⟨о⟩гоꙗвлѥнїа и Бл⟨а⟩говѣщенїа прѣс⟨ве⟩тые Б⟨огороди⟩це . . .

Л. 274': Съ Б⟨о⟩гом⟨ь⟩ починаемь син⟨а⟩ѯарь по типикꙋ іер⟨ꙋ⟩ с⟨а⟩л⟨и⟩ м⟨с⟩кꙋ имѣеи троп⟨а⟩ры и ко⟨н⟩д⟨а⟩кы с⟨ве⟩тымь празныкомь ѡт септеврїа до авгоуста испльнь.

Л. 291: (14. октобар) С⟨ве⟩тыихь м⟨оу⟩ч⟨е⟩никь Назарїа, Гервасїа, Протасїа и Келсїа и пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бне м⟨а⟩т⟨е⟩ре наше Петкы троп⟨а⟩рь. М⟨оу⟩ч⟨е⟩н⟨и⟩ци твои сеп'⟨теврїи⟩ к҃ пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнѣи: Въ тебѣ м⟨а⟩ти . . . сеп⟨теврїи⟩ і҃а. Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь глас⟨ь⟩ в҃ под⟨обьнь⟩ Выших свѣтилници свѣтлыи. Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь глас⟨ь⟩ г҃. Д⟨ѣ⟩ва д⟨ь⟩н⟨ь⟩сь. С⟨ве⟩тоую въси застоупницоу . . .

Л. 293'—294: (19. октобар) С⟨ве⟩т⟨а⟩го пр⟨о⟩рока Іоила и с⟨ве⟩т⟨а⟩го м⟨оу⟩ч⟨е⟩ника Оуара и пр⟨е⟩п⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца наш⟨е⟩го Іѡанна Рілскаго тропа⟨рь⟩ глас⟨ь⟩ а҃. Покаанїю ѡснованїе прописанїе оумилѥнїа ѡбразь оутѣшенїа . . . д⟨оу⟩ховнаго съврьшенїа стъчно агг⟨е⟩лѡм быс⟨ть⟩ . . . Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь глас⟨ь⟩ ѕ҃ рꙋкопис⟨ьнь⟩. Бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тїю Б⟨о⟩жїею ѡбогатил се еси . . .

Л. 294': (21. октобар) — Пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Илариона Великаго и прѣнесенїе мощемь с⟨ве⟩т⟨а⟩го Иларїона еп⟨и⟩ск⟨о⟩па могленскаго троп⟨а⟩рь. Сльзами твоих. Сеп⟨теврїи⟩ г҃ Иларїону Могленскомоу тро⟨п⟩арь глас⟨ь⟩ г҃. Чюдо ꙗви се извѣщенїа . . . Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь глас⟨ь⟩ г҃. Ꙗко свѣтоносна ꙗви се . . .

Л. 327: (14. јануар) — Въ т⟨ь⟩ждь д⟨ь⟩нь иже въ с⟨ве⟩тыих пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Савы пръваго архїеп⟨и⟩с⟨ко⟩па сръбскаго троп⟨арь⟩ глас⟨ь⟩ г҃. Поути въводешаго въ жизнь наставникь и пръвопрѣстолникь и оучитель . . . Ко⟨нд⟩акь глас⟨а⟩ и҃. Възбраннои. Избранаг⟨о⟩ ѡт пелень Х⟨ри⟩с⟨то⟩вою бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тїю и възлюблѥннаго ѡт юности Б⟨о⟩жїем . . . (Из Канона св. Сави од непознатог писца).

Л. 336'—337: (13. фебруар) Въ т⟨ь⟩ждь д⟨ь⟩нь пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Сѵмеѡна сръбскаго новаг⟨о⟩ мироточца троп⟨арь⟩ Сѵмеѡнꙋ глас⟨ь⟩ г҃. Б⟨о⟩ж⟨ь⟩ствьною бл⟨а⟩г⟨о⟩д⟨а⟩тїю просъвтѣ се и по съмр'ьти показꙋеши свѣтлость житїа твоего истачае мѵро бл⟨а⟩гоꙋханїа . . . Ко⟨н⟩д⟨а⟩кь Сѵмеонꙋ глас⟨ь⟩ в҃. Х⟨ри⟩с⟨то⟩во иго прїемь Сѵмеѡне и того кр⟨ь⟩сть въземь послѣдова емꙋ насажден бо въ домꙋ Г⟨о⟩с⟨под⟩ни, процьвте ꙗко фїникь и ꙗко кедрь иже въ Лїванѣ.

Л. 337'—338: (14. фебруар) — Пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Аѵѯен'тїа и с⟨ве⟩т⟨а⟩го Кїрила Фїлософа оучителꙗ словен'ска. Троп⟨арь⟩ Аѵѯен'тїꙋ. Пꙋстыножитель сеп⟨теврїи⟩ к҃д҃. Дроуг⟨ы⟩ троп⟨арь⟩ Кѵрїлꙋ глас⟨ь⟩ д҃. Ѡт пелень прилежно прѣмоудрость сестроу себѣ сътвори . . . прѣсвѣтло видевь ю ꙗко д⟨ѣ⟩вꙋ чистꙋ . . . Кѵрїлꙋ ко⟨н⟩д⟨а⟩кь глас⟨ь⟩ в҃. Твр'ьдымь оумомь и б⟨о⟩годъхновенымь оученїемь озарае мирь прѣсвѣтлами лꙋчами.

Л. 360': прекид у синаксару 4. јула: Въстроубывь ꙗсно б⟨о⟩жстьвное пѣнїа . . . до: . . . воль еси ѡт младен'ства прѣмꙋдре Акакїе . . . (8 јула л. 361).

Л. 367', (6 август): прекид: С⟨ве⟩тое Прѣѡбраженїе Г⟨оспо⟩да и Б⟨ог⟩а и Сп⟨а⟩са нашего Іс⟨оу⟩са Х⟨рист⟩а троп⟨арь⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ з҃. Недостаје до краја.

Записи

Л. [I]: брзописне белешке и пробе пером, већином нечитљиве.

Л. [II]: Да с⟨е⟩ имама знати ман . . . ꙋ Стоꙗна и . . . ꙗдина 705 . . . на звонарꙋ Иѡванꙋ.

Л. [II']: Да знати ꙋзеѡ ро . . . воринт 20 . . .

Л. [III]: 1767, м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ц ман 14, знати се како кꙋпи ѡван ѱалетиръ (!) ѡдъ момка ꙋ Збегꙋ. Име мꙋ Пера Ꙗръчевь. И ако би се когаде ꙋпознаѡ да знамъ ѡд кога сам кꙋпиѡ за готови нов⟨ци⟩ 56.

Л. [III']: 1767, м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца знати се пощо ꙋзо' ѡвꙋ книгꙋ за готови новци . . . 50 Ђорьће . . .

69. СА 7 АРТИКУЛА, 1769. година

Папир л. 12, 290×190 мм; текст 255×166 мм. Празни листови: 1, 2, 3, 10, 11 и 12, као и стр. 9'.

Писар, место и време настанка

Писан је у Сентандреји, 1769. године. Писар непознат.

Водени знаци: 1) грб који придржавају два лава (сл. 35); 2) рог са иницијалима WG (сл. 105) и 3) јелен на постољу у коме се налазе слова GRE . . . . и даље нејасно (сл. 65). За све ове знакове нису нађене одговарајуће паралеле у расположивој филигранолошкој грађи.

Повез и орнаментика

Картон (290×195 мм) пресвучен смеђом кожом, украшен слепим отиском.

Орнаментике нема. Текст је писан смеђим мастилом.

Писмо и језик

Исписан је латиничким брзописним и курзивним писмом, различит број редова на страници.

Језик је латински и мађарски.

Садржај

Правилник о регулисању односа табачког цеха и цркве у 38 чланова. Потписан и оверен црвеним печатом (на л. 9). Уз књигу су и два тучана печата на врпци. На једном: 1695 печат цеха табачкога и на другом: Сы печать сабова цеха — сентандрејски.

Л. 4: Leopoldi I Romanorum Imperatoris Cehale Privilegium Pro Magistris Artis alutaria seu Tabakomi Sancti Andrea.

Л. 5: Nos Leopoldus Dei Gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae etc.: Rex Archidux Austriae, Dux Burgundiae . . . .

Записа нема.

Л. 9, потписи: Leopoldus (лево); Ladislaus Matyassovssky Eppus Nirviaus (?). Joannes Domaniczky. Испод тога црвени печат.

70. СА 8 МИНЕЈ ЗА ОКТОБАР, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [I] + 219 + 1, 305 × 190 мм; текст 235 × 140 мм, оригинална словна фолијација са грешкама. Нема ознаке л. р҃на҃ (151), а л. р҃нв҃ (152) bis. Иза л. р҃нв҃ (152) омашком је р҃лв҃ (132), а ознака л. с҃ні (218) је прескочена. Недостаје л. 1 (а҃). Има укупно 26 свешчица, углавном кватернионских. Стање свешчица: св. 1 (а҃) има 7 листова, недостаје први лист у св.; св. 5 (є҃) и св. 6 (ѕ҃) имају по 12 листова; св. 7 (ꙁ҃), св. 8 (и҃) и св. 19 (д҃і) имају по 10 листова; св. 10 (і҃) има 6 листова. Остале свешчице имају по 8 листова. Кватернионске ознаке су на уобичајеном месту. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Палеографско ортографске и језичке особине преписа истоветне су са одговарајућим особинама преписа Гаврила Стефановића—Венцловића (СА 13 и СА 16) који имају записе о преписивању. Осим тога, водени знаци одговарају временском раздобљу Гавриловог рада у Сентандреји. Стога се може сматрати да је он преписао и овај минеј у Сентандреји, у приближно исто време, тј. у првој четвртини XVIII века.

Водени знаци. Према воденом знаку рукопис је писан почетком XVIII века (око 1710/1717. год.); 1) грб са кулом и иницијалима МР са цветом, врло сл. МСПЦ, Грујић 9-II-9 из 1698 год.; МСПЦ, Грујић 185 из 1699 год.; САНУ 148 из 1704. год. и СА 16 из 1716 год. (сл. 31). Уз повез: 2) дабар на иницијалу Н; исти знак није нађен у расположивом филигранолошком материјалу (сл. 61).

Повез и орнаментика

Дашчице (320 × 193 мм) пресвучене мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачуване су месингане копче.

Орнаментика се састоји из више црвених иницијала геометријско-биљног стила. Флорални орнаменти су највише у бази слова, али их има и у средини словног стабла. Наслови и заглавља су исписани црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Писмо овога преписа је рачански полуустав, по 27 редова на страници. Присутне су све палеографске особине Гавриловог писма. Ту су карактеристичне лигатуре: тр, тв, ти, затим широко положено ѳ у иницијалној, и посебно финалној позицији, где су јако издужени, таласасти и паралелни средњи и горњи језичак, горњи и доњи, или сва три. Исти су облици слова ѣ, д, х, к, ж. ꙁ је најчешће у облику тројке, али и са репићем повијеним на доњој линији. Полууставно и брзописно т исписани су на исти начин као у Гавриловим потписаним преписима. Комбинација ѡт са надредним троногим т је иста. Репертоар надредних слова и титла такође је исти. Тако је ознака за надредно го које се јавља углавном на крају речи (у заменичко-придевском наставку) запажена и у средини речи у овом атрибуираном препису као и у потписаном. Исти је развијен акценатски систем (најчешће акут), иста интерпункција.

Језик је српскословенски. Правопис је једнојеров. У свим позицијама је најчешће ъ, ретко ь. Уместо јера често се среће пајерак, осим изузетно у предлозима. Групе *ја* и *је* недоследно се обележавају. На почетку речи увек је ꙗ и често ѥ, али и широко ѳ. Иза вокала најчешће се не обележава јотација, док је иза палатала увек назначена. Раширена је употреба ѕ и на неетимилошким местима. За означавање вокала и употребљавају се ы, и и ї; ѣ и є се мешају. Бројна је српска вокализација (Дл'го, ѳси, тржаством 2; ѥреи, своє, безꙋмїє, ѕлих 9; стл'пъ, въсакїє, мꙋжаски 184; тржаствꙋє, страстотрпацъ, ѕвѣзды, богатаством 185; к тебѣ, твоего, ѕлодей, въсачаска 186; бѣсовскїє, кр'ве, ѡт ребаръ, ѕвѣрем, овацъ 187; препоасавше се, множаство, б⟨о⟩голꙋбив, въ вѣкы 188; овацъ, великїи, ѡѕлоблѥнїа 189; оралъ, въшалъ 190; сꙋщаство, пришаствїє 196; мꙋжеꙋмнаа, ѕлобꙋ, пꙋтешаствїа, ꙁемл'наа 197; въ послꙋшаство 198; шипакъ 100 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец октобар. Недостаје почетак службе за 1. октобар. Од словенских светитеља има службе: 14 — препод. Параскеви; 19. — Јовану Рилском; 21. — препод. Илариону Великом и преносу моштију Илариона Мегленског; 28. — св. Арсенију, архиепископу српском и Параскеви (укрштена, мала и ве-

лика вечерња, стихира). Редослед служби је исти као у *Минеју за октобар* (фототипско издање, 1983), осим за дане 1, 4 и 5, који у штампаном издању имају више светитеља.

Л. 1: ... Х⟨ри⟩с⟨то⟩съ и теченїе съвршивъ, вѣрꙋ же некрадомꙋ съблюд съ вышними слꙋжители. Прекид на почетку службе апост. Ананију, препод. (Роману и Покрову пресв. Богородице (и мала вечерња). л. 16: 2. — св. муч. Кипријана и св. муч. Јустине и блажен. Андрије Јуродивог л. 24; 3. — свешт. муч. Дионисија Аеропагита л. 29: 4. — св. муч. Јеротеја, епископа атонског л. 33: 5. — св. мучен. Харистине; л. 36: 6. — св. и славног апостола Томе; л. 41: 7. — св. муч. Сергија и Вакха; л. 46: 8. — препод. Пелагије л. 49': 9 .— св. апостола Јакова Алфеова и препод. оца Андроника и његове жене Атанасије л. 56: 10. — св. муч. Еулапије и Еулапија л. 60: 11. — св. апостола Филипа, једног од седморице ђакона и препод. оца Теофана исповедника, епископа никејског л. 73: 12. — св. муч. Прова, Тараха и Андроника и препод. оца Козме Светоградца и творца канона, епископа Мајумског, л. 80: 13. — св. муч. Карпа и Папила л. 83: 14. — св. муч. Назарија, Гервасија, Протасија и Келсија и препод. матере Петке. (Њена служба написана је после ове службе), л. 88: Служба препод. Парасскеве, два канона: Слꙋжба пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бные Параскеѵи. Вечеръ, кадисма обычна. На Г⟨оспод⟩и възвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры на ѕ҃ и на ѵт⟨рьни⟩. Канѡн⟨ъ⟩ на ѕ҃; Аще ли настоателъ изоолитъ или... полꙋчит се храм пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнїе Параскеѵи тогда поем: Б⟨ла⟩женъ мꙋж и ст⟨и⟩х⟨и⟩ры на и҃ на с⟨ти⟩ховно и на ѵт⟨рьни⟩ после ꙗкоже и прочим с⟨ве⟩тым имꙋщим полѵлеѥ ст⟨и⟩х⟨и⟩ры глас⟨ъ⟩ ѕ҃ под⟨обьнъ⟩: Въсе ѡтложше. Възсіала еси Петко добродѣтелми и видѣніем... л. 98: 15. — препод. оца Јефтимија Новог и св. и препод. муч. Лукијана презвитера Велике Антиохије л. 105': 16. — св. муч. Ногија сатника л. 109: 17. — св. прор. Јосија и препод. муч. Андреја, Критског; л. 115' 18. — св. апостола и јеванђелисте Луке л. 120': 19. — св. пророка Јоила и св. муч. Уара и препод. оца Јована Рилског. Његова служба је написана после ове службе; л. 125': Служба Јована Рилског, вечерња: Слꙋжба с⟨ве⟩таго и пр⟨е⟩п⟨о⟩д⟨о⟩бнаго о⟨ть⟩ца нашего Іѡ⟨а⟩нна Рылскагѡ вечеръ Бл⟨а⟩женъ мꙋж, На Г⟨оспод⟩и възвах, ст⟨и⟩х⟨и⟩ры глас⟨ъ⟩ а҃ под⟨обьнъ⟩: Ѡ дивное чꙋдо... Въ постницѣ въсїавще мꙋ проѡбразованїе пꙋстыное... л. 130': 20. — св. вел. муч. Артемија; л. 135: 21. — св. препод. оца Илариона Великог и пренос моштију Илариона епископа мегленског. Служба његова је иза ове службе л. 139': Служба Илариона, епископа мегленског: Слꙋжба Іларїѡна еп⟨и⟩скопа мегленнскагѡ вечеръ: Бл⟨а⟩женъ мꙋж с⟨ти⟩х⟨и⟩ры глас⟨ъ⟩ в҃ самоглас⟨но⟩. Кыми похвалними вѣнцы н⟨ы⟩нꙗ съставим ликованїе... л. 145': 22. — св. равноапостола Аверкија, епископа јеропољског; л 152 (р҃лв҃ — омашком): 23. — св. Јакова, брата Божија и св. и блаженог Јакова Боровитског, новог чудотворца; л. 160: 24. — св. муч. Арета и [других] са њим л. 164: 25. — св. муч. Инотарија, Маркијана и Мартирија л. 167': 26. — св. и славног вел. муч. Димитрија Мироточца и помен великог и страшног тресенија (и мала вечерња; л. 181: 27. — св. муч. Нестора; л. 184: 218. — св. муч. Терентија и Неониле и препод. оца Стефана саваита и канонотворца и св. оца Арсенија, архиепископа српског и св. муч. Параскеве наречене Петнице. Њихова служба је после ове службе, л. 189; Служба Арсенију архиепископу српском и Параскеви (и мала вечерња) укрштена; Слꙋжба иже въ с⟨ве⟩тых о⟨ть⟩ца нашего Арсенїа архіеп⟨и⟩скопа србскаго и с⟨ве⟩тїе м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ницы Параскеви. Аще хощет настоател творит бдѣнїе на малѣи веч⟨ерни⟩ ст⟨и⟩х⟨и⟩ры глас(⟨ъ⟩ а҃ под⟨обьнъ⟩; Н⟨е⟩б⟨е⟩сных чинов... Из млада възраста Б⟨ог⟩а въ себѣ носе о⟨ть⟩че Арсенїе... На вѣлицѣи веч⟨ерни⟩: Бл⟨а⟩женъ мꙋж, На Г⟨оспод⟩и възвахъ... стїихѡвн⟨о⟩ и ст⟨и⟩х⟨и⟩ры Арсенїю глас⟨ъ⟩ под⟨овьнъ⟩: Радꙋи се пос... Радꙋи се преѡс⟨ве⟩шение архїерее... Ины ст⟨и⟩х⟨и⟩ры м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩н⟨и⟩цы глас⟨ъ⟩ е҃: Радꙋи се Г⟨о⟩с⟨под⟩нꙗ агнице оупод⟨о⟩блюꙗши се... л. 201: 29. — св. препод. муч. Анастасије Римљанке и препод. оца Аврамија затвореника и препод. оца Аврамија архимандрита ростовског чудотворца; л. 212: 30. — св. муч. Зиновија и Зиновије; л. 214': 31. — св. апостола Стахија, Аплија и [других] са њима и св. муч. Епимаха, л. 220': 1. — Троп⟨арь⟩ с⟨ве⟩томꙋ Саввѣ иже над Вишерою рѣкою, гласъ д҃: Ѡт юности твоее васъ Б⟨ог⟩ꙋ... Ко⟨н⟩д⟨а⟩къ глас⟨ъ⟩ и҃ под⟨обьнъ⟩: Възбраинои... 4. — с⟨ве⟩тіих о⟨ть⟩цъ наших Гꙋрїа прваго архїеп⟨и⟩с⟨ко⟩па ново просвѣщеннаго града Казани и Варсанофїа епіскопа тверскагѡ тропаръ гласъ г҃: Првїи оуч⟨и⟩т⟨е⟩лїе прежде там'номꙋ... Кондак глас⟨ъ⟩ е҃ Варсанофїа Въздражанїем тело... Ко⟨н⟩д⟨акъ⟩ Гꙋрїю глас⟨ъ⟩ д҃: Чꙋвственїе стр⟨а⟩сти победив... 4. — С⟨ве⟩тых трїех с⟨ве⟩т⟨ит⟩лей Петра, Алеѯїа, Іѡна, митрополитовъ самоквоскихъ т⟨ро⟩паръ гласъ д҃: Пр'вопрестолницы рѡссїскїи истинны...

Записа нема, осим ознаке на доњем резу уз хрбат: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩цъ ѡк⟨томврїи⟩.

Литература

М. Гроздановић-Пајић, *Посебан тип воденог знака грб са кулом у неколико рукописа с краја XVII и прве четвртине XVIII века*, Археографски прилози, Београд, 1987, књ. 9; 61—83; исти, *Хартија и водени знаци у рукописима Сентандрејског рачанског скрипторијума*, Археографски прилози, Београд, 1988—1989, књ. 10/11, 125—147; М. Павић, *Гаврил Стефановић - Венцловић, Црни биво у срцу. Предговор*, Београд, 1966; 7-8-; исти, *Историја српске књижевности барокног доба*, Београд, 1970, passim; исти, *Гавзрил Стефановић - Венцловић*, Београд, Српска књижевна задруга, 1972, коло LXV, књ. 437; исти: *Историја српског народа*, књ. 4, том 2. *Срби у XVIII веку*, део 5, *Културна историја*, Београд, Српска књижевна задруга, 1986, passim; исти, *Венцловић о иконокластичким борбама у Византији*, Сентандрејски зборник 1, Београд, Српска академија наука и уметности. Сентандрејски одбор, 1987, 59—75, са важнијом литературом, Ђ. Трифуновић, *Стара српска књижевност*. Основе (II). *Трајање старе српске књижевности*. Књижевна историја, Београд, XIV, 1981, 115—123; Ч. Миловановић, *О изворима и књижевном поступку Гаврила Стефановића Венцловића*, Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, XXIX, 1981, 1, 27—42.

71. СА 9 МИНЕЈ ЗА НОВЕМБАР, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [II] + 301 + 2, 310 × 185 мм, текст 235 × 135 мм; оригинална словна фолијација, са грешкама; л. к҃в (22) bis; л. 302 и 303 као и предњи и задњи докорични листови су неисписани. После л. с҃п҃д (289) нема оригиналне фолијације, али на последњем листу стоји: т҃і (310) листова. Има укупно 38 свешчица, углавном кватернионских. Стање свешчица: св. 13 (г҃і) има 7 листова; св. 38 (л҃и) има 6 листова; остале свешчице су по 8 листова. Од л. 176 до 207 и од 248 до 289 хартија је потамнела. Кватернионске ознаке су на уобичајеном месту. Потпун.

Писар, место и време настанка

Палеографско-ортографска анализа показала је да су рукопис писала два писара, исте рачанске школе. Један од њих је Гаврило Стефановић — Венцловић. Филигранолошки подаци се уклапају у време његовог живота и рада у Сентандреји, тј. у прву четвртину XVIII века.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је писан у првој четвртини XVIII века (1720/1725. год.): 1) ловачки рог са иницијалима HGV врло сл. САНУ 132 из 1725. год. (сл. 109); 2) грб у облику прстена и контрамарком ZNB сл. НБС 625 из 1705. год. (сл. 54); 3) грб са јеленом, врло сл. САНУ 132 из 1725. год. (сл. 10). При повезу 4) грб са лавом, сл. САНУ 156 Историјска збирка из 1698. год (сл. 39).

Повез и орнаментика

Дашчице (312 × 186 мм) пресвучене мрком кожом која је украшена орнаментисаним слепим отиском. Сачуване су месингане копче са по три плетена ремена.

Орнаментика се састоји из две уске плетенице (л. 1 и 62), црвених геометријско-биљних иницијала (л. 115'. 116, 117', 197') и завршеног орнамента (л. 30). На л. 1 плетеница (135 × 20 мм) је обојена плаво, браон и црвено. На средини је крст, а на крајевима пупољци. На л. 62 је слична плетеница (135 × 20 мм), обојена жуто и црвено. Наслови и заглавља су исписани црвеним мастилом, текст црним. Завршни украси су цртани, такође црним мастилом.

Писмо и језик

Рукопис су писала два писара полууставним писмом рачанског типа по 27 редова на страници. Први писар је исписао већи део рукописа од л. 1 до 289', а други писар (Гаврило Стефановић-Венцловић) од л. 290 до 301. Прво писмо је гушће и збијеније, а друго има све палеографске особине Гаврилових потписаних рукописа. Иако је прво писмо доста слично другом, ипак се издвајају неке особине које га удаљују од њега. Типична Гаврилова лигатура тр није виђена код првог писара; лигатура тв друкчије је исписана. Начин означавања преношења делова речи или реченица у други ред је код првог писара чест манир, код Гаврила то није примећено. Титле су исписане на други начин. Ꙁ је код првог писара биморфно: у облику тројке и са репићем повијеним на доњој линији. Поред оваквих облика, Гаврило има и више варијаната змијоликог ꙁ које први писар нема. У ортографском погледу такође су запажене разлике. Први писар употребљава оба јера, мада чешће дебело јер, док је Гаврилов ортографски систем једнојеров (ъ). Први писар употребљава танко јер (ь) у свим позицијама, баш као и дебело јер (ъ). Јерови се замењују пајерком у свим позицијама. Вокално р и л пишу се двојако: ръ, лъ и рь, ль. Јотовани вокали се не обележавају доследно. На почетку речи за групу *ја* употребљава се знак ꙗ, док се група *је* означава са ѥ и широким ѳ. Иза меких консонаната јотација је наглашена. Иза вокала се по правилу, не обележава јотација. Ѣ и є се мешају. За означавање вокала и, поред и, и ређе ы раширена је употреба ї. Запажена је чешћа употреба ѕ које се среће и на неетимолошким местима.

Језик првог писара је српскословенски. Код њега није запажена српска вокализација, док је код Гаврила она масовна појава: (Бражїихъ, коньчиѣи, ꙗвльше се, врьжени 59'; в' росꙋ, стьꙁи 60; слѣꙁъ, пришьлъ 84; мꙋгꙋтство, ѕлостворнаго, морскїе 84;' ѕълъ в' лꙋꙁѣ, постничьства; множьство, ѳстьство, всачьских, на ꙁемлю, конѥмь 85'; въпльщенна, смрьтъ, ѕвеꙁды, въ вѣки, грьлица, в' мїрѣ 86, неиꙁглаголаннаа, стъꙁю, плътскїе, помышлѥнїе, ѕлодѣꙗ, милостъ 88'; милость, смръть, ѡт въсакїе, любьꙁнѣйшїй 89; въсїаше, въплътъ, сꙋщьства, с' высоты 98': їдолскїе, трьжьство, к'нимъ 90; пришьствїе, ѡсꙋщьствовшаа 91; къꙁней, прешъдъ, съврьшисте 92; ѕвѣꙁды, ѕлоумных, ѳꙁыки, мнѡжьство 93; твое, иꙁнꙋраемо, ѡтврьга се, ꙁаколѥнїе 94; монашьствꙋющих, ѕѣлна 94': ѕлыхъ, мрътвенꙋ 95 итд.).

Садржај

Службе за месец новембар. Нема службу Стефану Дечанском, већ само помен у наслову (11. нов.). Од руских светитеља има следеће службе: 5. — представљенију Јони, архиепископу новгородском чудотворцу; 6. — Варлааму хутинском, новгородском чудотворцу; 11. — Максиму Јуродивом, московском чудотвроцу и Стефану Дечанском (помен у заглављу); 17. — Никону (Радоњежском); 22. — великом кнезу Михаилу Јарославичу — Тверском 23. — кнезу Александру Невском, владимирском и новгородском; 24. — Меркурију Смоленском; 27. — Јакову, епископу ростовском чудотворцу. Редослед служби у овом минеју слаже се са редоследом служби у *Минеју за новембар* (фототипско издање, 1983), осим за дане 19, 23, 26 и 27, који у штампаном издању имају више светитеља.

Л. 1: 1. нов. — св. чудотвораца безсребреника Козме и Дамјана; л. 12': 2. — св. муч. Акиндика, Пигасија, Афтонија, Елпадифора и Анемподиста; л. 18': 3. — св. муч. Акепсима, епископа и Јосифа презвитера и Антала ђакона и обновљење храма св. вел. муч. Георгија из Лиде где је сахрањено његово тело; л. 26: 4. — препод. Јоаникија Великог и св. муч. Никандра, епископа мирског и Јермеја презвитера; л. 35': 5. — св. муч. Галактиона и Епистимија и престављеније Јоне архиепископа новгородског чудотворца (и мала вечерња); л. 45: 6. — св. Павла архиепископа Константина града, исповедника и препод. и богоносног оца игумана Варлаама Хутинског новгородског чудотворца; л. 52: 7. — св. муч. 33 мелетинских и препод. оца и чудотворца Лазара из Галилеј-

ске Горе; л. 62: 8. — Сабор св. архистратига Михаила и прочих безплтних сил (и мала вечерња); л. 77: 9. — св. муч. Анисифора и Порфирија и препод. Матроне и Теоктиси; л. 88': 10. — св. апостола Ореста, Олимпа, Родијона и других; л. 93': 11. — св. муч. Мине, Виктора и Викентија и св. муч. Стефаниде и препод. оца исповедника Теодора Студита и св. и блаженог Максима јуродивог московског чудотворца и св. и славног вел. муч. Стефана српског новог чудотворца из Дечана; л. 104: 12. — св. Јована патријарха александријског и препод. Нила; л. 114: 13. — св. Јована Златоустог, архиепископа Константина града (и мала вечерња); л. 128: 14. — св. свехвалног апостола Филипа; л. 135': 15. — св. муч. и исповедника Гурија, Симона и Авива; л. 141': 16. — св. апостола и јеванђелиста Матеја; л. 149': 17. — св. Григорија, епископа неокесаријског чудотворца, препод. Никона, игумана часне обитељи живоначелне Тројице, ученика Сергија чудотворца; л. 155': 18. — св. муч. Платона и Романа; л. 164: 19. — св. Варлаама и Јоасафа; л. 178': 20. — предпразништво уласка у храм пресв. Богородице и препод. Григорија Декаполита и св. Прокла, архиепископа Константина града; л. 194: 21. — Улазак у храм пресв. владичице наше Богородице и присно дјеве Марије (и мала вечерња); л. 212': 22. — св. апостола Филимона и [других] са њим и св. благоверног великог кнеза Михаила Јарославича тверског; л. 223': 23. — св. благоверног великог кнеза Александра Невског, владимирског и новгородског, нареченог у монаштву Алексије; л. 233: 24. — св. вел. муч. Јекатарине и св. вел. муч. Меркурија и св. вел. муч. Меркурија смоленског, новог чудотворца. Његова служба појет се на павечерњи; л. 249; 25. — св. муч. Климента, папе римског и Петра Александријског и отдаје се празник уласка пресв. Богородице [у храм]; л. 257: 26. — препод. Алупија Стлпника; л. 261': 27. — св. вел. муч. Јакова Персијанина и препод. Паладија и св. Јакова, архиепископа ростовског чудотворца; л. 271: 28. — препод. Стефана Новог и св. муч. Иринарха; л. 280: 29. — св. муч. Парамона и Филумена и препод. Акакија у Лествици показаног; л. 288': 30. — св. и свехвалног апостола Андреја првозваног.

Записа нема, осим на доњем резу, уз хрбат: **Ѧ⟨ѣ⟩-с⟨м⟩ць ноем⟨вр҃ї⟩**.

Литература

Инвентар (I део) 54—57; Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

72. СА 10 МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР, прва четвртина XVIII века

Папир, л. 286, 320 × 195 мм, текст 230 × 135 мм. Има укупно 35 кватернионских свешчица, са сигнатурама на уобичајеном месту. Стање свешчица: св. 31 (ѧ̑а̑) и 33 (ѧ̑г̑) имају по 10 листова; св. 35 (ѧ̑ѣ̑) има 6 листова. Остале свешчице имају по 8 листова. Текст делимично замрљан и нечитљив. Потпун.

Писар, место и време настанка

Рукопис су писала два писара: Гаврило Стефановић-Венцловић и још један. Овај други писар је преписао са Гаврилом и рукописе СА 9 и СА 11. Ово мишљење потврђују палеографско-ортографска и филигранолошка анализа, као и начин исписивања и украшавања записа, који су типични за Гаврила. Према томе, препис је настао у првој четвртини XVIII века, у Сентандреји.

Водени знаци. На основу водених знакова рукопис је настао у првој четвртини XVIII века (1720/25 год.; 1) грб са половином двоглавог орла, врло сл. МСПЦ, Грујић 93 око 1700. год. и МСПЦ, Грујић 205 из 1702. год. (сл. 42); 2) грб са јеленом, врло сл. СА 9 из 1720/1725. год. и САНУ 132 из 1725. год. (сл. 12).

Повез и орнаментика

Дашчице (330 × 200 мм) пресвучене смеђом кожом с[illegible]рнаментисаним слепим отиском. Ивице су искошене пр[illegible]а резу. Сачуване су месингане копче на кожним ременима.

Орнаментику чине две заставице и више црвених и црних геометријско-биљних иницијала (л. 39, 156, 157, 222', 223, 224', 225, 230, 231, 250). На л. 1 је полукружна заставица (140 × 40/50 мм) са флоралним мотивима. Са леве и десне стране налазе се гранчице са пупољцима који су повезани са лозицом у полукружној површини. Из те унутрашње лозице са преплетима и завијуцима излази и средишњи пупољак. Заставица је обојена. Боје су: плава, црвена, жута и зелена. На л. 35 је уска заставица у преплету (140 × 15 мм) са атрофираним пупољцима на крајевима и тачкама у удубљењима пресека. Боје су жута и црвена. Исти тип заставице је у СА 9. Међу иницијалима има и таквих који су богато украшени пупољцима, листићима, гранулицама и гранчицама, нарочито у бази слова (нпр. на л. 156'). Неки су толико претрпани листићима и гранулицама да се једва може препознати основна контура слова (нпр. на л. 231). Начин на који исписује и украшава запис (на л. 286') такође је ликовни доживљај, и то је један од доказа за атрибуцију. Ту су пупољци на гранчицама, испреплетане линије и јако издужена и извијена стабла слова што отежава ишчитавање.

Писмо и језик

Писмо оба писара је рачански полуустав по 27 редова на страници. Први писар пише од л. 1 до 153, а други од л. 153 до 286. Иако су писма врло блиска, ипак изгледа да се ради о два писара. Код првог писара није запажена карактеристична Гаврилова лигатура **тѳ** док је лигатура **тв** једноставније обликована. Први писар нема широко финално **в** са извијеним паралелним

језичцима слова, нема слово х са скоро хоризонтално положеним левим краком, нема разуђене геометријско-биљне иницијале, већ само ситна „сигнална слова". Скромнији му је репертоар надредних слова, разликује се титла. Нема крстића изнад зареза. Поједине делове текста (икосе, ирмосе) не исписује брзописом. У ортографији није доследан као Гаврило. Употребљава оба јера: ъ и ь и то у свим позицијама паралелно, мада је употреба ъ распрострањенија. Ситуација са прејотованим вокалима и раширеном употребом ѕ је слична као код Гаврила. Језик је српскословенски, само без честе Гаврилове српске вокализације. Од акцената најзаступљенија је оксија. Интерпункцијски систем је у суштини исти и састоји се из зареза, тачке и две тачке које се употребљавају у истим случајевима као код Гаврила, само што постоји још додатни знак, тј. крстић чије значење нисмо одгонетнули (Своею, свѣтозаренъ, искапае, нечьстїемъ, змїиннымъ 1; ѡтшьствїа, его, на земли, ѡт него; незлобивъ, кротькь, мльчаливъ, невещественъ, демонскїе 34' злосмрадные 35; езыкꙋ, тръпѣлъ еси, злобꙋ, змїевꙋ 75; из бесѣме'нные оуꙗзвленїа, исцѣленїа, горкїе, потоплема, мышцею 76; домочедацъ, коне содомскїе, вїно, звѣзды, множаством 156; пришалца, езыкъ, пришал'цꙋ 157; равнночастанъ, младенацъ множаство 200': зотик, процв'те 201; напоследакъ, змїа 160'; низшаствїе, ѡтвр'залъ, начетакъ, съшаствїю, звѣри, в' пещи, жазал' 161; ѡсꙋщаствꙋетъ, горкїе, припадшее 231 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец децембар. Од словенских светитеља има службу Сави Звенигородском (3. дец.). Редослед служби слаже се са редоследом у *Минеју за децембар* (фототипско издање, 1984), осим за дане 7, 25 и 26 децембар који у овом издању имају још већи репертоар празновања него у нашем препису.

Л. 1: 1. дец. — св. пророка Наума; л. 4': 2. — св. прор. Авакума; л. 8: 3. — св. пророка Софонија и препод. Саве Звенигородског; л. 12': 4. — св. вел. муч. Варваре и препод. Јована Дамаскина; л. 20': 5. — препод. и богоносног Саве Освећеног (и мала вечерња); л. 35: 6. — св. Николе архиепископа мириклијског чудотворца (и мала вечерња) л. 55': 7. — св. Амвросија, епископа медиоаланског и препод. Антонија сијског чудотворца; л. 60: 8. — препод. Патапија; л. 66: 9. — Зачеће св. Ане; л. 75; 10. — св. муч. Мине, Јермогена и Јевграфа; л. 82: 11. — препод. Данила Стлпника; л. 83': Недеља св. праотаца; л. 100: 12. — препод. Спиридона; л. 106': 13. — св. муч. Јевстратија, Авксентија, Јевгенија, Мардарија и Ореста и св. муч. Лукији девице; л. 120: 14. — св. муч. Тирса, Левкија, Филимона; л. 125: 15. — св. муч. Елефтерија и препод. Павла из Латре и св. Стефана исповедника, архиепископа сурожског; л. 135: 16. — св. пророка Агела; л. 139: 17. — св. пророка Данила и св. 3 отрока Ананија, Азарија и Исаила; л. 150: 18. — св. муч. Севастијана и његове дружине; л. 154': Недеља пред Рождеством Христовим — св. отаца; л. 167: 19. — св. муч. Вонифатија; л. 170: 20. — предпразништво Рождества Г⟨оспод⟩а Б⟨ог⟩а и Сп⟨а⟩са нашег Ис⟨ꙋс⟩а Х⟨рист⟩а и св. муч. Игнатија богоносног; л. 182': 21. — предпразништво Рождества Христовог и св. муч. Јулијане из Никомидије; л. 19: 22. — предпразништво Рождества Христовог и вел. муч. Анастасија Фармаколитре; л. 200': 23. — предпразништво Рождества Христова и св. 10 мученика из Крита; л. 210: 24. — предпразништво Христово и препод. Јевгеније; л. 221': 25. — Рождество Христово; л. 238: 26. — Сабор пресв. Богородице и св. муч. Јефтимија, епископа сардонска; л. 245: Недеља по Рождеству Христову, св. праведних Јосифа обручника и Д⟨а⟩в⟨и⟩да ц⟨а⟩ра; л. 250: 27. — св. апостола, мученика и архиђакона Стефана и препод. исповедника Теодора начертаног и брата Теофана творца; л. 255': 28. — 2 хиљаде мученика у Никомидији спаљених; л. 264': 29. — 40 хиљада младића Христа ради избијених од Ирода у Витлејему јудејском и препод. Маркела игумана обитељи неусипаемих; л. 272': 30. — св. муч. Анихији и препод. Зотика; л. 284': 31. — препод. Меланије Римљанке.

Записи

На л. 286' запис писара Гаврила: Изволившемꙋ же Б⟨о⟩гꙋ начети и съвр'шити слава и велелѣпїе ч⟨а⟩стъ и поклоанїе (!) о⟨ть⟩цꙋ и с⟨ы⟩нꙋ и С⟨оѣ⟩томꙋ Д⟨ꙋ⟩хꙋ и н⟨ы⟩ꙗ и пр⟨и⟩сно и въ вѣкѣ вѣкѡмъ, аминъ. Колѣнѣ прѣклон вашемꙋ пр⟨е⟩подобїю ѡ⟨ть⟩ци с⟨ве⟩тїꙗ м⟨о⟩лю се д⟨ꙋ⟩хомъ кротости погрѣшна исправлꙗитѣ и хꙋдаго сего писца прощенїю спод⟨о⟩бити да тогожде и ви полꙋчите понеже детищꙋ ми соущꙋ и невежди ѕѣло, Б⟨о⟩гꙋ нашемꙋ слава въ вѣкъ, амин⟨ъ⟩.

Литература

Инвентар (I део) 54—57; Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

73. СА 11 МИНЕЈ ЗА ЈАНУАР, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [I] + 341 + 1, л. 155 bis; 310 × 192 мм, текст 235 × 135 мм, Од л. 337' до 340 текст јако оштећен. Виде се мрље од влаге и трагови старе конзервације, као на пример л. 192 где је крпљен текст од 7 до 13 реда. Има 41 свешчицу са сигнатурама на уобичајеном месту. Стање свешчица: св. 19 (д҃і), 32 (л҃в), 35 (л҃е), 36 (л҃ѕ), 39 (л҃д) и 40 (м҃) имају по 10 листова; св. 37 (л҃з) и 38 (л҃н) имају по 12 листова; св. 41 (м҃а) има 6 листова. Остале свешчице имају по 8 листова. Потпун.

Писар, место и време настанка

Анализа палеографије, ортографије, језика, филиграна и записа указује на то да је и овај Минеј исписао Гаврило Стефановић-Венцловић у Сентандреји, у првој четвртини XVIII века.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је писан 1720/25 год.; 1) грб са јеленом, сл. Лауцевичиус

3637 из 1714 год. (исти знак у СА 9 и 10) (сл. 11); 2) грб у облику звезде с контрамарком ZNB сл. Дубровник, Acta et Dipl 3278/3 из 1701, и 3278/15 из 1703 год. (сл. 55); 3) јелен у скоку, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 66); 4) грб у облику прстена са иницијалима FB испод знака, сл. ЈАЗУ, DV-IV-7 из 1701. год.; 5) контрамарка FB са великим кругом уместо тролиста, али без воденог знака. Слична контрамарка нађена је уз цвет, Дубровник, Acta et Dipl. 3278/27 из 1707. године (сл. 116).

Повез и орнаментика

Дашчице (320 × 200 мм) пресвучене мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су искошене према резу. Сачувана је плаво бела капитална врпца и једна месингана копча.

Две заставице (на л. 1 и 326), један завршни орнамент (на л. 341) и бројни црвени геометријско-биљни иницијали (на л. 56, 72, 76, 78, 79, 80', 82, 94, 106', 130, 147', 148, 252', 253, 272', 273, 300, 301) чине украсни репертоар овога рукописа. Прва заставица (145 × 45 мм) се састоји из преплетних трака које формирају срцолике облике. На бочним странама из преплета излазе стилизоване круне. Траке су обојене жуто и црвено. Друга заставица (140/150 × 35/50 мм) је необојена. Она представља решеткасту површину са цветоликим облицима у пресецима. Из горњих углова излазе пупољци. На средини је крст од стилизованих пупољака са натписом: І⟨сꙋ⟩с⟨ъ⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ъ⟩. Два пупољка налазе се на горњој ивици и један на десној бочној. Завршни орнамент је цвет у кругу са два бочна флорална срцолика орнамента изведена од пупољака, листића и гранчица. Круг и латице цвета у кругу рађене су шестаром. На латицама је натпис: І⟨сꙋ⟩с⟨ъ⟩ Х⟨ристо⟩съ Ника. Изнад завршног орнамента је запис који је, као и већина Гаврилових записа, украшен флоралним додацима. Исписан је у равнокраком троуглу и правоугаонику. Један део слова има извијена, издужена стабла и језичке, што отежава читање. Испод круга са цветом је, можда, има писарево (Гаврил) под титлом, што је неуобичајено. Међутим, могу се препознати слова: Гавр. и титла изнад. Ово све подсећа на монокондиличне завршетке. Међу иницијалима има врло лепо обликованих и богато украшених гранчицама, гранулицама, листићима и пупољцима у основи слова или на његовом стаблу.

Писмо и језик

Гаврилово писмо је рачански полуустав по 27 редова на страници. Присутне су типичне Гаврилове лигатуре: тр, тв, ти као и све друге карактеристичне особине његовог писма. Ту су: широко финално ѥ са издуженим језичцима; полиморфно ꙁ (од облика тројке до змијоликог облика у више варијаната); два облика ѣ (први облик са пречком на горњој линији, левим преломљеним краком спуштеним до доње линије и атрофираним десним краком у виду тачке и други са искошеним стаблом, равном или благо повијеном пречком изнад горње линије, и без преломљених кракова); х са левим скоро хоризонталним краком и др. Репертоар надредних слова је исти, као и начин исписивања надредних група ді и го. Титле, акценти и интерпункцијски знаци, као и разни украсни додаци на репићима и крацима слова у последњем реду, исти су као у другим Гавриловим рукописима. Иста је ортографија и језик који и у овом препису обилује српском вокализацијом. Чини се да је странице 150—151 исписала нека друга рука. (Ѕмїєв, съ веселїєм, оутв'рждєнїє, єси, съ высоти, въ нєм'жє, въселєннꙋю 139; древлє, всєхвалнаа, стрꙋꙗми, ѡбитаєши, твоє 140; избавлꙗ, мꙋжаски, ѥзычастѣи 142; ѕвѣреи, прославл'шꙋ, испл'нꙗющи, пл'тїю, жиꙁанъ, съмрьт⟨ъ⟩, въꙁлюблєнны 143; въсачских, ѥꙁыкѡв, нашаствїа 144; б⟨о⟩гопрїєтанъ, ѕлосмраднїє 145; пришад, сꙋщаствꙋ 146; монашаски, мꙋч⟨є⟩н⟨и⟩часкїє, съмр'танъ 147; слꙋжабно иꙁредан⟨ъ⟩ 149; възшад, пл'таскаа 154; ꙁастꙋплєнїє, вл⟨а⟩д⟨ы⟩частвꙋюща 155; о⟨та⟩частвꙋ 158; испл'нꙗє, по ꙁемли 159; свѣтителєм, преимꙋщаа, въспитанїє 162 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец јануар. Од словенских светитеља има службе: Филипу, митрополиту све Русије (9. јан.), и Михаилу Клопском, новгородском чудотворцу и св. Сави, архиепископу српском (12. — са упозорењем да се служи 14. — Теодосија Хиландарца). Редослед служби је исти као у *Минеју за јануар* (фототипско издање 1984. г.), само што има више светитеља за 28.

Л. 145: Слꙋжба иже въ с⟨ве⟩тых ѡт⟨ь⟩ца нашего Сав'вы прваго ар⟨х⟩їєпі⟨ско⟩па и ꙋчителꙗ срб'скаго на малѣй вечерни, ст⟨и⟩х⟨и⟩ры на д҃, глас⟨ъ⟩ д҃ под⟨обанъ⟩: Далъ єси ꙁнаменїє. С⟨ве⟩тителъ б⟨о⟩гопрїєтанъ, и пастиръ истинан⟨ъ⟩ . . . л. 1: 1. јан. — Образаније Исуса Христа и св. Василија, архиепископа Кесарије Кападокијске; л. 17': 2. — предпразништво преосвештенија и св. Силвестра; л. 24: 3. — предпразништво преосвештенија и св. пророка Малахија и св. муч. Гордија; л. 44: 4. — предпразништво преосвештенија и сабор св. 70 апостола и препод. Теоктиста игумана из Кукуме, сикелијског; л. 59': 5. — предпразништво преосвештенија и св. муч. Теопелита и Теони и Сигклитики; л. 76: 6. — Богојављење Господа Бога и Спаса Исуса Христа; л. 94': 4. — Сабор св. пророка, претече и крститеља Јована; л. 103: 8. — препод. Георгија Хозевита и препод. Домники и Емилијана исповедника; л. 111: 9. — св. муч. Полиевкита и св. Филипа, митрополита све Русије; л. 117: 10. — св. Григорија, епископа нисијског и препод. Дометијана епископа мелитијског и препод. Маркијана презвитера и иконома велике цркве, и препод. Павла комељског на реци Обнори; л. 128': 11. — препод. Теодосија општих житиј началника и препод. Михаила клопског новгородског чудотворца; л. 137': 12. — св. муч. Татјане; св. Саве, архиепископа српског. Његова служба писана после ове службе; л. 145: служба св. Саве, архиепископа српског (и мала вечерња); л. 164: 13. — св. муч. Јермила и Стратоника и св. отаца у Синају и Раити избијених; л. 174': 14. — св. отаца на Синајској Гори и Раити избијених; појем сву службу 13. дан; л. 175': 15. — препод. Павла Тивејског и Јоана Куштника; л. 183: 16. — Поклоњење часних верига св. и всехвалног апостола Петра; л. 188: 17. — препод. и богоносног Антонија Великог (и мала вечерња); л. 199: 18. — св. Атанасија и Кирила [архиепископа александријског]; л. 208: 19. — св. Макарија Египћанина; л. 213': 20. — препод. и богоносног Јефтимија Великог (и мала вечерња); л. 223': 21. — препод. Максима исповедника св. муч. Неофита, и св. муч. Евгенија Канидија, Уалеријана и Акиле. Њихова служба појет се на павечерњи; л. 234': 22. — св.

апостола Тимотеја и препод. Анастасија Перског; л. 242: 23. — св. Климента, епископа агкирског и св. Агатагела; л. 246': 24. — препод. Ксеније; л. 250': 25. — св. Григорија архиепископа Константина града, богослова (и мала вечерња); л. 266': 26. — препод. Ксенофонта и његове дружине; л. 270': 27. — Пренос моштију св. Јована Златоустог; л. 288': 28. — препод. Јефрема Сирина; л. 293: 29. — Пренос моштију св. Игњатија Богоносца; л. 298: 30. — св. Иполита, папе римског и св. Василија Великог, Григорија Богослова и Јована Златоустог (и мала вечерња); л. 320: 31. — св. чудотвораца и безсребреника Кира и Јоана; л. 326: — Богородични и васкрсни на ѝ гласова.

Записи

На доњем резу уз хрбат: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩ць ген⟨варь⟩.

Л. 341: Изволившемъ же Б⟨о⟩гꙋ начети и съвршити слава и вѣл⟨е⟩лѣпіе ч⟨а⟩стъ и покланꙗніе о⟨ть⟩цꙋ и с⟨ы⟩нꙋ и С⟨ве⟩томꙋ Д⟨ꙋ⟩хꙋ и н⟨ы⟩нꙗ и пр⟨и⟩сно въ вѣкъ вѣком аминъ.

Колѣнѣ преклонъ вашѣмꙋ препод⟨о⟩бію ѡ⟨ть⟩цы с⟨ве⟩тыи молю же д⟨ꙋ⟩хомъ кротости погрѣшнна ісправлꙗитѣ и хꙋдаго сего писца прощенію сподобите да и выи тожде ѡт Б⟨о⟩га полоучите.

На унутрашњој страни доње корице, брзописом: Сїа книга гл⟨аг⟩о⟨л⟩еми минеи.

Литература

Инвентар (I део) 54—57. Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

74. СА 12 МИНЕЈ ЗА ФЕБРУАР, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [II] + 176 + [3], предњи и задњи докорични листови неисписани, оригинална словна фолијација, л. 172 (р҃ов҃) bis, без фолијације л. 46, 47 и 48; текст, 235 × 135 мм. Има укупно 21 свешчицу са сигнатурама на уобичајеном месту. Св. 11 (а҃і), 16 (ѕі), 17 (з҃і) и 20 (к҃) имају по 10 листова; св. 12 (в҃і) има 9 листова; св. 21 (к҃а) има 7 листова. Остале свешчице имају по 8 листова. Потпун, али је текст делимично прогрижен киселим мастилом.

Писар, место и време настанка

Пажљива палеографско-ортографска анализа показала је да је овај минеј писао Гаврило Стефановић-Венцловић. Овоме иде у прилог и филигранолошка датација. То значи да је рукопис настао у Сентандреји у првој четвртини XVIII века. На први поглед изгледа као да му је помагао још један писар.

Водени знаци: На хартији у рукопису постоји више грбова који се лоше виде и не могу се идентификовати. Један од њих смо идентификовали као грб са кулом и врло сл. СА 16 из 1716. год. (сл. 26). При повезу двоглави орао са иницијалима FP, тип САНУ 142 из 1691/92. и 1694. године, али већих димензија (сл. 97). Према хартији и воденом знаку рукопис је писан у приближно исто време као и СА 16, око 1710/17. године.

Повез и орнаментика

Дашчице (330 × 200 мм) пресвучене мрком кожом која је украшена орнаментисаним слепим отиском. Ивице су закошене према резу. Сачувана је жуто-бела капитална врпца и месингане копче.

Орнаментика се састоји из три заставице, једног завршног орнамента и више иницијала геометријско-биљног стила. На л. 1 је уска заставица (125 × 45 мм) састављена из чворова; из горњих углова излазе дупли пупољци који се завршавају полупалметама. На средини је крст такође састављен из стилизованих пупољака са натписом: Їи⟨сꙋ⟩с Х⟨ристо⟩с. Ника. На л. 11 је уска заставица у преплету (165/140 × 25 мм) на чијим су крајевима стилизовани пупољци. На л. 12 је такође уска заставица (145 × 25 мм) са мотивима полупалмета и завијутака, са стилизованим пупољцима на крају. На средини је мали крст. Све три заставице су цртане црним мастилом. Има више ситних црвених и црних геометријских иницијала и неколико лепих геометријско-биљних црвених (л. 13, 13', 141 и 142) са гранулицама и листићима. На л. 176' налази се завршни орнамент у који је укомпонован запис. Састоји се из круга у чијој се унутрашњости налази крст направљен од пупољака чије су спољне латице мрежасте, исто као оквир круга. У центру круга је цвет, а у слободним међупросторима такође цветови и листићи. Круг је у ствари медаљон који виси о кончићу украшеном пупољцима и листићима распоређеним слободно по спољњим ивицама и на крајевима. Унутрашњи угаони простор искоришћен је за запис са монокондиличним завијуцима што отежава ишчитавање. Све то доприноси јединству слике и текста, и целовитом ликовном доживљају странице. Сви наслови и заглавља писани су црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Гаврилово писмо је полуустав рачанског типа, по 27 редова на страници. У првој половини књиге писмо је збијеније, док је у другој нешто развученије и са више издужених косих црта (нарочито код слова х и ѣ) и бројним варијантама змијоликог ꙁ (поред полууставног ꙁ са савијеним репићем на доњој линији или у облику тројке). Бројни палеографски детаљи говоре да се ради о једном писару. Томе иде у прилог и начин исписивања и украшавања записа, као и ортографија и језик. Ту су традиционалне лигатуре: тр, тв, ти (са високим једностраним т), надредно го и дї, ꙁ са издуженом косом цртом и тачком на средини, троного т у реду и у комбинацији ѡт, једноного т често са искошеним у лево

стаблом. Тако нагнуто стабло имају понекад и г и ч. Нове облике имају слова и и н, с тим што слово н има високу хоризонталну пречку. Ж је тропотезно и симетрично, често као покривени троножац. Титла је кратка, таласаста, понекад у виду три тачке, полукружна или скоро равна. Репертоар надредних слова је устаљен итд.

Језик Гавриловог преписа је српскословенски са српском вокализацијом. Правопис је једнојеров (ъ). У свим позицијама најчешће је ъ. Вокално ѓ и љ пишу се изузетно са танким јер, тј. ѓь, љь. Запажено је обележавање јера пајерком, као и њихово необележавање. Групе *је* и *ја* не обележавају се доследно. Иза меких сугласника се увек налазе ѥ и ꙗ; иза вокала и на почетку речи је мешовита ситуација, мада се чешће јотација не обележава. У иницијалном положају често се среће широко ѳ. Запажена је употреба ѕ и на неетимолошким местима. Поред ы и и раширена је употреба ї за означавање вокала и; ѣ и ѥ се мешају итд. Акценти и интерпункција су као у другим Гавриловим рукописима. Најзаступљенији је акут. Све речи су акцентоване. Од знакова интерпункције заступљени су: тачка, зарез и две тачке, са или без украсне цртице. (Къспрїети, в' сѣвѣ, мыслѣнню, оутаснающа, съворъ, испльнєнїа моегѡ, плътїю, сѣнъ, в'нѣтрѣ, съшъствїе 1; жрьтвѣ, дает се, напослѣдъкъ 14; монашаствующих, огнєзрачанъ, на нєм'же, ꙗшалъ ѳси, твоꙗ 173': ѡставалъ, тлѣнное, мїродр'жца, шипакъ сладковоннанъ, ѥзыка, въ пл'тъ 174; мѣжаски, о⟨та⟩частвѣ 174;' злых, из глбины, въселєннѣю 175 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец фебруар. Нема службе св. Симеону (13. фебр.). Има службе руским светитељима: великом кнезу Георгију (Владимирском) и Кирилу Белоозерском чудотворцу (са Исидором Пилуским, 4.—); Димитрију Прилуцком чудотворцу и прослављењу кнеза Всеволода (Гаврила) Псковског чудотворца (са Власијем 11.) и Алексију митрополиту московском, чудотворцу све Русије (са Мелентијем Антиохијским, 12). Распоред служби је исти као у *Минеју за фебруар* (фототипско издање, 1984).

Л. 1: 1. фебр. — предпразништво Сретења Исуса Христа и св. муч. Трифона; л. 11: 2. — Сретење Исуса Христа (и мала вечерња); л. 27: 3. — св. и препод. Симеона богопримца и Ане; л. 32: 4. — препод. Исидора Пилусијског и благоверног великог кнеза Георгија и препод. Кирила Белоозерског чудотворца; л. 37: 5. — св. муч. Агате; л. 42': 6. — препод. Вукола, епископа смиријског; л. 47': 7. — препод. Партенија епископа лампсикидског и препод. Луке из Еладе; л. 55': 8. — св. вел. муч. Теодора Стратилата и св. пророка Захарија; л. 67: 9. — св. муч. Никифора, отдајет се празник Сретења Господњег; л. 74': 10. — св. муч. Хараламшија; л. 78': 11. — св. муч. Власија и препод. Димитрија прилуцког чудотворца и престављеније св. благоверног великог кнеза Всеволода, нареченог у св. крштењу Гаврила, псковског чудотворца; л. 84: 12. — св. Мелентија архиепископа Велике Антиохије и св. Алексија митрополита све Русије чудотворца; л. 91': 13. — препод. Мартинијана; л. 96: 14. — препод. Авксентија; л. 100': 15. — св. апостола Онисима; л. 104: 16. — св. муч. Памфила; л. 107': 17. — св. вел. муч. Теодора Тирона; л. 113: 18. — св. Лава, папе римског; л. 117: 19. — св. апостола Архипа: л. 120': 20. — препод. Лава епископа каталенског; л. 124': 21. — препод. Тимотеја из Символа и св. Евстатија архиепископа антиохијског; л. 131: 22. — Обретеније св. моштију мученика из Евгеније; л. 135': 23. — св. муч. Поликарпа, епископа смирнског; л. 140: 24. — Прво и друго обретеније часне главе Претече; л. 155': 25. — св. Тарасија, архиепископа Константина града; л. 159': 26. — св. Порфирија архиепископа газког; л. 163': 27. — св. Прокопија исповедника десетоградца; л. 167': 28. — препод. исповедника Василија спостника св. Прокопија; л. 171: 29. — препод. исповедника Касијана Римљанина.

Записи:

Л. 176': Изволившемѣ же Б⟨о⟩гѣ начєти и съвршити слава и вѣкелѣпїе частъ и покланꙗнїе о⟨тъ⟩цѣ и с⟨ы⟩нѣ и Ѕ⟨вє⟩томѣ Д⟨ѣ⟩хѣ и нинꙋ и присно и въ вѣкы вѣкомъ аминъ.

Литература

Инвентар (I део) 54—57; Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

75. СА 13 МИНЕЈ ЗА МАРТ И АПРИЛ, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [II] + 291 + [2], са грешкама у оригиналној фолијацији: л. 26 (к̄s̄) и 27 (к̄ẑ) bis; л. 34 (л̄д̄) прескочен, л. 125 (р̄к̄є̄) није обележен) отуда од л. 1 (а̄) до л. 290 (с̄ч̄) има л. 291 због поновљене фолијације л. 26 (к̄s̄) и 27 (к̄ẑ) и прескоченог л. 34 (л̄д̄); димензије листова: 305 × 200 мм, текста: 235 × 135 мм, Има укупно 36 свешчица, углавном кватернионских. Сигнатуре свешчица су на средини доње маргине првог и осмог листа. Запажене су грешке у сигнирању свешчица (вероватно су коришћене раније обележене свешчице (!). Тако је св. 14 (д̄ї̄) bis, а св. 6 (s̄) није сигнирана. Све свешчице имају по 8 листова, осим св. 8 (й) која има 10 листова. и св. 36 (л̄s̄) која има 9. Примерак је потпун, али делимично нечитљив због разливеног мастила.

Писар, место и време настанка

Према запису на унутрашњој страни доње корице, рукопис је писао јеромонах Гаврило Стефановић Венцловић у Сентандреји у храму св. Луке, у првој четвртини XVIII века. Ове податке потврђују палеографскоортографска анализа и филигранолошка датација.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је настао 1717/ 1720. године: 1) грб са две рибе и иницијалима LITAU, врло сл. МСПЦ. Грујић 3-II-9, III део из 1710/20. год. и САНУ 141 из 1717. год. (исто Сентандреја 6, уз повез); (сл. 45); 2) мали грб са круном и иницијалима CW, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 57). При повезу: 3) грб са јеленом или лавом и три брда (врло се лоше види) и иницијалима WM, врло сл. МСПЦ, Грујић 3-I-49, поч. XVIII века и МСПЦ 151 из 1721. год. али иницијали MM (сл. 13); 4) двоглави орао са круном, сл. САНУ 296 из 1712. год. али са иницијалима FM (сл. 98).

Повез и орнаментика

Дашчице (315 × 205 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачувана је жуто-бела капитална врпца и месингане копче.

Орнаментика се састоји из 3 заставице, више црвених геометријско-биљних иницијала (л. 34', 35', 111', 112, 113, 243, 243' и 244) и 2 завршна орнамента (л. 157' и 290). На л. 1 налази се правоугаона заставица (140/120 × 90 мм) са четири круга преплетених лозица, у чијим се центрима налазе цветови издужених латица. Из горњих углова излазе флорални додаци. На средини горње линије налазе се листови у преплету, са пупољком изнад.

На л. 110 је правоугаона заставица (130 × 48 мм) са три медаљона. У средњем, већем медаљону је Богородица са Христом и натписом: М⟨ате⟩р⟨ь⟩ Ѳ⟨е⟩ꙋ и Іс⟨ꙋсь⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ь⟩. У десном медаљону је архангел Гаврило (натпис: архан⟨гелъ⟩ Гаѵріилъ), а у левом архангел Михаило (натпис арха⟨н⟩гелъ Міхаил⟨ъ⟩. Леви и десни медаљони су исте површине. На л. 157 је правоугаона заставица (135/115×72/30 мм) са медаљоном Богородице у средини. Десно је Марија Египћанка, а лево великомученица Евдокија. Сва три лика су са једва читљивим натписима. Смештени су у трапезасту површину из чијих горњих углова излази по један чворновати украс у преплету. Ови украси испуњавају површину заставице лево и десно од централних ликова и уплетени су у ивице правоугаоника. На средини горње ивице правоугаоника налази се флорални мотив из чијег преплета излази пупољак. Изнад је натпис: априлїа првы. Сва четири спољна угла правоугаоника украшени су пупољцима, а бочне ивице листићима и гранулицама. На л. 258' је цртеж мастилом (130 × 88 мм) са представом апостола и јеванђелисте Марка (натпис: с⟨ве⟩тыи ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ и ⟨е⟩ѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лист⟨ъ⟩ Марко), са доста цвећа крупних латица. На л. 157' испод записа је завршни орнамент у преплету; на л. 290 налази се богат флорални срцолики завршни орнамент са пупољцима, листићима и гранулицама. Све заставице (сем оне на л. 258') и завршни орнаменти су обојени. Боје су: окер, црвена, зелена и браон. Поред више ситних геометријских иницијала, има и неколико већих, геометријско-биљних, такође црвених, са доста разуђеним флоралним додацима, састављених из гранчица, листића и гранулица. (л. 34', 35, 111', 112, 113, 243, 243' и 244). Сви наслови и заглавља писани су црвеним мастилом, текст црним, лошег квалитета.

Писмо и језик

Писмо јеромонаха Гаврила у овом минеју има све препознатљиве палеографске особине других његових потписаних или атрибуираних рукописа. Полууставног је типа, по 27 редова на страници. Ту су познате лигатуре: тв, тр (са високим једностраним т), затим, контракције: надредно го, дї; у реду ꙁꙋ (са змијоликим ꙁ), аꙁ (а са дугим стаблом и ꙁ као тројка са издуженим и положеним доњим завијутком) и др. Напомињемо да се овде среће надредно го не само у финалној позицији, него и у средини речи, што није примећено у писарској пракси. Присутни су сви облици његових карактеристичних слова. Тако је поред троногог полууставног т (и у надредној комбинацији ѡт) и брзописног једноногог т (само у лигатурама), распрострањено једноного т са мало улево искошеним стаблом (четворопотезно и петопотезно). Слово д је са искошеним ножицама према унутра, и то десна више и краћа је, а у надредној позицији је са издуженом основом и десном косом цртом, често савијеном надоле. Иницијално є је увек широко, а финално са изразитим продуженим паралелно повијеним крајевима, понекад са додацима тачкица ради ознаке краја пасуса. Иницијално в је увек срцолико (бубрежасто). З је полиморфно: уставно са репићем повијеним на доњој линији, у облику тројке, и на разне начине повијено, змијолико; ѡ је висока и др. Титла је тројака: плитка-скоро равна, полукружна и таласаста која је често у виду три тачке. Заступљена су сва четири акцента. Најраспрострањенији је акут.

Интерпункција је традиционална: тачка и зарез за означавање делова реченице, а две тачке са таласастом цртицом за означавање краја пасуса.

Правопис је једнојеров, ресавски измењени. У свим позицијама је најчешће ъ. Запажено је губљење ъ у предлозима, уз р и л вокално, па и на крају речи. Уместо јера понекад стоји пајерак. Веома је распрострањен рефлекс а у свим позицијама. Група *је* обележава се словом ѥ иза палатала, и понекад на почетку речи. Најчешће у иницијалном положају је широко ѥ. Група *ја* се редовно пише као ꙗ на почетку речи и иза палатала. Иза самогласника јотација се ретко назначава, или се уопште не бележи. За означавање вокала и употребљавају се: ы, и, ї; ѣ и є се мешају. Запажена је раширенија употреба ѕ и на неетимолошким местима, као и употреба грчких слова у антропонима и топонимима. Језик преписа је српскословенски са бројним фонетским и морфолошким говорним особинама. (К тебѣ, пришалствꙋєи, ѥсам, твоє, мꙋжаска, ѕмїи, ꙁемлꙗ 109'; ѡткрываѥ, гл'быно, самогласан⟨ъ⟩, непричестна 110; сиа, на местѣ оном и санъ видѣ 110': песанъ, пророчаства, своꙗ, жртав'наа 111; вѣки, пл'таски 288', ѕлодѣи, их'же окаанны величаемъ, ѕеведеѡва, ꙗвѡрскꙋю 289; отачаскаго, по въсѣи ꙁемли, съвъкꙋплєнїа, ѥꙁыки 289': мꙋченїа въселєнныє, великоє, твоꙗ, лїтꙋр'гїи, причестанъ 290 итд.).

Садржај

Службе по данима за месеце март и април, са похвалама. Редослед служби је исти као у *Минејима за март и април* (фототипско издање, 1984), само што има више светитеља за дане у марту: 11. и 17, и у априлу: 17, 22 и 26.

Л. 1: 1. март — св. муч. Јевдокије; л. 5: 2· — св. муч. Теодота епископа киринијског и представљеније св. Ар-

сенија, епископа тверског; л. 9': 3. — св. муч. Евтропија и његове дружине Клеоника и Василиска; л. 14: 4. — препод. Герасима са Јордана; л. 17: 5. — св. муч. Конона; л. 21: 6. — св. 42 мученика из Аморије; л. 26; 7. — св. мученика херсонских, епископа: Василија, Јефрема, Капитона, Јевгенија, Јефтерија и др; л. 28': 8. — препод. исповедника Теофилакта, епископа никомидијског; л. 32: 9. — св. 40 мученика мучених на Севастијанском језеру; л. 48': 10. — св. муч. Кондрата и његове дружине; л. 52': л. 11. — св. Софронија патријарха јерусалимског; л. 55': 12. — препод. исповедника Теофана сигријанског; л. 60': 13. — пренос моштију св. Никифора, патријарха цариградског; л. 64': 14. — препод. Венедикта; л. 68: 15. — св. муч. Агапија и 6 мученика са њим; л. 71': 16. — св. муч. Савина и папе; л. 74': 17. — препод. Алексеја човека божија; л. 79; 18. — св. Кирила, архиепископа јерусалимског; л. 82': 19. — св. муч. Хризанта и Дарија; л. 86': 20. — препод. отаца у обитељи св. Саве избијених; л. 91: 21. — препод. исповедника Јакова, епископа; л. 94': 22. — св. Василија, презвитера агкирске цркве; л. 99: 23. — препод. Никона и његових 200 ученика, мучених са њим; л. 103: 24. — предпразништво Благовештења пресв. Богородице и препод. Захарија и препод. Артемија, епископа солунског; л. 108': 25. — Благовештење пресв. Богородице, (и мала вечерња); л. 129': 26. — Сабор архангела Гаврила; л. 134': 27. — св. Матроне Солунске л. 138: 28. — св. Илариона Новог и св. Стефана чудотворца; л. 145: 29. — препод. Марка, епископа аретусијског и Кирила ђакона и других пострадалих за време Јулијана мучитеља; л. 148': 30. — препод. Јована списатеља Лествице; л. 152': 31. — препод. и чудотворца Ипатија епископа гагрског; л. 157: 1. априла — препод. Марије Египћанке; л. 161; 2. — препод. и чудотворца Тита; л. 174': 3. — препод. Никите исповедника, игумана обитељи мидикијске; л. 168': 4. — препод. Јосифа песнописца и Георгија из Малеје; л. 173': 5. — св. Теодула и Агатопода и других са њим; л. 176': 177: 6. — Евтихија, архиепископа константинопољског; л. 180: 7. — препод. Георгија, епископа мелитијског; л. 183': 8. — св. апостола Иридиона, Агава, Руфа, Флегонта и Ерма; л. 187: 9. — св. муч. Еупсихија; л. 190: 10. — св. муч. Терентија Помпнија и дружине њихове; л. 193': 11. — св. Антипа, епископа Пергама асијског; л. 196: 12. — препод. исповедника Василија, епископа паријског; л. 200: 13. — св. муч. Артемона; л. 202': 14. — св. исповедника Мартина, папе римског; л. 106': 15. — св. апостола Аристарха, Пуда и Трофима; л. 109': 16. — св. муч. Агапије, Ирине и Хионије; л. 112': 17. — препод. Симеона Персијског и препод. Акакија, епископа мелитинског; л. 118': 18. — препод. Јоана, ученика Григорија Декаполита л. 122': 19. препод. Јоана Ветхопештерника; л. 126: 20. — препод. Теодора Трихине: л. 129': 21. — св. Јануарија и његове дружине и св. Теодора из Пергије; л. 136: 22. — препод. Теодора Сикеота; л. 140': 23. — св. славног великомуч. и победоносца и чудотворца Георгија (и мала вечерња); л. 154': 24. — св. — муч. Саве Стратилата; л. 158': 25. — св. апостола и јеванђелисте Марка; л. 163': 26. — св. муч. Василија, епископа амасијског; л. 166: 27. — св. муч. Симеона, сродника Господња; л. 170': 28. — св. апостола Јасона и Сосипара и св. муч. Даде, Максима и Кинтилијана; л. 176': 29. — св. 9 мученика из Кизице и препод. Мемнона чудотворца; л. 183': 30. — св. апостола Јакова, брата св. Јована Богослова.

Записи

На доњем резу: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩ць мар⟨ть⟩ и април.

Л. 157': Конаць минею с похвалы с⟨ве⟩тымъ м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца мар'та иже сьдржит⟨ъ⟩ въ себѣ диѣв'нꙋю и нощ'нꙋю сл⟨ꙋ⟩жбꙋ имат⟨ъ⟩ число л҃а д⟨а⟩нъ. Г⟨оспод⟩ꙋ Б⟨ог⟩ꙋ слава и прѣч⟨и⟩стѣи его м⟨а⟩т⟨е⟩ри въ вѣкъ вѣкомь амин⟨ъ⟩

На унутрашњој страни доње корице: Сїа в⟨о⟩жеставна книга гл⟨а⟩големи минеи с⟨ве⟩т⟨а⟩го Лꙋке писа попъ Гаврилъ ер'монахъ на по⟨л⟩зꙋ и д⟨ꙋ⟩ши и телꙋ.

Литература

Инвентар (I део) 54—57; Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

76. СА 14 МИНЕЈ ЗА МАЈ, прва четвртина XVIII века

Папир, л. [II]+172+[2], докорични листови неисписани, оригинална фолијација исправна, накнадна са грешкама; предњи докорични лист волантан; 305×198 мм, текст 235×135 мм. Има укупно 22 свешчице. Све су кватернионске (по 8 листова), изузев последње која има 6 листова: 4+[2]. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према палеографско ортографским особинама и овај минеј би се могао атрибуирати Гаврилу Стефановићу-Венцловићу. Иако му недостају филигранолошке координате у основном делу кодекса нису примећени водени знаци, већ само уз повез), велики број палеографских особина иде у прилог том мишљењу. Изгледа да се орнаментика овога рукописа разликује од Гаврилове. Исписани дуктус одаје искусног писара, што би значило да је Гаврило преписао овај минеј кад и остале, тј. у првој четвртини XVIII века.

Водени знаци: У основном делу рукописа нема водених знакова, постоје само на листовима који су уз предњи повез; 1) ловачки рог са врпцом која се претворила у крин, и иницијалом *М* са стране, идентично САНУ 283 и 289. — при повезу, с краја XVII, почетка XVIII века (сл. 107); 2) грб са јеленом на точку и круном одозго, идентично САНУ 283 и 289 — при повезу с краја XVII и почетка XVIII века (сл. 9). Хартију овог рукописа треба датирати највероватније првом четвр. XVIII века, око 1714. године.

Повез и орнаментика

Дашчице (315 × 205 мм) пресвучене светломрком кожом која је украшена орнаментисаним слепим отиском. Сачуване су месингане копче.

Орнаментику чине 3 заставице и више црвених и црних, ређе обојених, геометријско-биљних иницијала различите величине. На л. 1 је правоугаона заставица (150 × 55 мм) са срцоликим мотивом у преплету. Из доњих углова излазе стубићи који се завршавају крунама. Из горњих углова излазе цветићи и пупољци. На средини горње ивице, угнездио се гавран који у кљуну држи крст. Ова заставица настала је под видним влашким утицајем (гавран је хералдички знак влашких војвода). Сличну заставицу, али без представе птице, има и рукопис СА 11. Гавран је обојен плавом бојом, а преплет и флорални мотиви зеленом, окер и црвеном. На л. 114' се налази уска правоугаона заставица (133/127 × 12 мм) по чијој се средини налази трака од издужених ромбова. Обојена је зелено, окер и црвено. На л. 136 је такође уска правоугаона заставица (143/130 × 33/12 мм) са полупалметама у средини. Из спољних углова излазе пупољци, на горњој ивици су флорални мотиви, а на бочним крстолики. Боје су исте као код претходних заставица. Обе заставице имају дупли рам. На л. 116 иницијал С захвата 7 редова, а на л. 172' иноцијал Т захвата 9 редова. Обојени су црвеном и зеленом бојом, фино су стилизовани и прецизно изведени. Заглавља су писана црвеним и црним мастилом; текст црним.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је рачански полуустав, по 27 редова на страници. Присутне су све палеографске особине Гавриловог писма. Ту су пре свега устаљене лигатуре тр, тв и ти компоноване на његов начин, финално широко е са издуженим таласастим, горњим и доњим језичком, полиморфно з (од облика са репићем повијеним на доњој линији до облика тројке и змијоликог), ѣ са четвртастом петљом, пречком на горњој линији, са једнаким преломљеним крацима и стаблом средње висине (ређи је облик ѣ са таласастом пречком изнад горње линије и косим стаблом), д са искошеним ножицама према унутра и сл. Репертоар надредних слова је устаљен: четвртасто в, з са издуженом косом и тачком на њеној средини, групе ді и го и др. Начин исписивања титли, надредних знакова и интерпункције су такође Гаврилови. Поједини делови текста исписани су брзописом.

Језик преписа је српскословенски са бројном српском вокализацијом. Правопис је једнојеров. У свим позицијама заступљено је дебело јер (ъ). Врло ретко јавља се танко јер (ь). У предлозима и на крају речи уместо дебелог јер среће се пајерак. Вокално р и л пишу се најчешће с пајерком (р', л'). Јотовани вокали се обележавају недоследно. На почетку речи група *је* се пише двојако: као широко е и као ѥ, а група *ја* као ꙗ. Иза вокала, у средини и на крају речи, јотација се не назначава, док се иза меких гласова (љ, њ) редовно обележава. Запажени су примери фонолошког правописа код једначења по звучности. Распрострањена је употреба ѕ и на неетимолошким местима. Ѡ се употребљава у свим позицијама, али највише на почетку речи. У употреби су сва три слова за вокал и: ы, и, ї. Акценатски и интерпункцијски систем се не разликују од осталих Гаврилових преписа. (Безсъмрьтные, сподоблѥнъ, ѥзыком, покланꙗти се, сѹщаствѣ, еретичаскїи 4'; старачаскѹю, юношаскїи, платаских 6; тождаством, съшадше се, къ тржаствѹ 10; мѹжаства, съмр'тъ, ис тебѣ, стл'пъ, непреклонанъ 16; долѥстїю, неѡпалꙗемѹ 17; жазалъ, землꙗ, ѥзыцы, съкрити 22; к тебѣ ѡбрадованнѹю, сл'зными. еси, разжегалъ, трїсастав'наго родїтелꙗ, безначелнаа 37; въпл'щенное немощаствѹющїи, бл⟨а⟩гочастїа 43; трпѣнїе, ходатаꙗ, средацъ 152; ѕлобѣ 168; въсачаскаа, гр'стїю, демѡнскїе, закѡнѡ 169 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец мај. Редослед служби је исти као у *Минеју за мај* (фототипско издање, 1985), само што има више светитеља за дане: 1, 3, 15, 20, 21, 23, 24, 27, 28 и 29.

Л. 1: 1. маја — св. пророка Јеремије; л. 4': 2. — св. Атанасија Великог, патријарха александријског; л. 10: 3. — св. муч. Тимотеја и Мавре; л. 13': 4. — препод. Пелагије; л. 16: 5. — св. и славне муч. Ирине; л. 19: 6. — св. и препод. Јова многострадалног; л. 22': 7. — знамења часног крста у граду Јерусалиму од св. лобног места . . . при цару Константији, сина великог Константина, и св. муч. Акакија; л. 29: 8. — св. и славног свехваљеног апостола и јевангелиста, наперсника возљубљеног дејственика Јоана Богослова и препод. Арсенија Великог (и мала вечерња); л. 43: 9. — св. пророка Исаије и св. муч. Христофора и пренос часних моштију св. Николе чудотворца из Мирликије у Бар град; служба његова писана, после ове службе; л. 47': служба преноса моштију св. Николе; л. 57: 10. — св. апостола Симона Зилота; л. 61: 11. — Обнављање Цариграда и св. Мокија; л. 65: 12. — св. Епифанија, епископа кипарског и Германа, патријарха константинопољског; л. 72: 13. — св. муч. Гликерије; л. 75': 14. — св. муч. Исидора са острва Хиоса и св. Исидора, Христа ради јуродивног, ростовског чудотворца; л. 84: 15. — препод. Пахомија Великог и убијеније благоверног царавића Димитрија, кнеза московског и све Русије, новог чудотворца; л. 94: 16. — препод. Теодота Освећеног и Пахомија Великог, и Јефрема перекомског; л. 97: 17. — св. апостола Андроника и [других] са њим; л. 100: 18. — св. муч. Теодота из Агкире, и св. муч. Петра Дионисија и [других] с њим и св. 7 девица; л. 105': 19. — св. Патрикија, епископа пруског и његове дружине и препод. Корнилија, комељског чудотворца; л. 110: 20. — св. муч. Талалеја л. 114': 21. — св. и великих царева и равноапостола Константина и Јелене; л. 123: 22. — св. муч. Василиска; л. 126': 23. — препод. исповедника Михаила, епископа синадског; л. 130': 24. — препод. Симеона са Дивне Горе; л. 136: 25. — Треће обретеније часне главе св. Јована, претече и крститеља; л. 145: 26. — св. апостола Карпа једног од седамдесеторице и св. вел. муч. Георгија Новог који је пострадао од безбожног цара Селима турског; л. 154': 27. — св. Ферапонта; л. 158: 28. — препод. Никите епископа халкидонског; л. 162: 29. — препод. Теодосије деве; л. 165': 30. — препод. Исакија, обитељи далматске; л. 168': 31. — св. апостола Ермија и св. муч. Ермеја; л. 173': паримија преподобним и мученицима.

Записи

На унутрашњој страни горње корице, брзописом: Сїа книга именемъ минеи С⟨ве⟩тагѡ Лꙋке.

Л. 172': брзописом: И⟨сꙋ⟩съ Х⟨ри⟩с⟨тосъ⟩ ꙁачело и конаць емꙋ же слава и вѣликолѣпїе въ вѣки вѣком амин.

На доњем резу, уз хрбат: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩ць ма⟨и⟩.

Литература

Инвентар (I део) 54—57; Хартија 125—147. Уп. и лит. уз СА 8.

77. СА 15 МИНЕЈ ЗА ЈУН—ЈУЛ, 1721. година

Папир, л. [I] + 385; 305 × 198 мм, текст 230 × 130 мм. Има укупно 48 кватернионских свешчица сигнираних на уобичајеном месту. Има листова са тешко читљивим текстом, јер је кисело мастило прогризло хартију. Коректуре текста рађене су на тракама накнадно залепљеним (нар. л. 240'). Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису на л. 384' овај минеј је написан у Сентандреји 1721. године за време владике Михаила. Потписана су два имена и то недовољно јасно, и у скраћеном виду. Мих⟨аилъ⟩ Рафаил⟨ъ⟩. Испред имена Мих⟨хаилъ⟩ је ознака за број 50 (н҃). Шта тачно значи не можемо са сигурношћу рећи (можда његове године старости, или број преписаних листова ?). Према палеографско-ортографској анализи изгледа да је рукопис писала једна рука, што збуњује. Један Михаило преписао је СА 17 и СА 18, али се његов дуктус разликује од дуктуса овога преписа.

Водени знаци: 1) грб са главом орла, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 43) 2) велики грб са круном и можда кулом? унутра, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи; 3) звезда, тип ЈАЗУ DV-IV-46 из 1723 године (сл. 62).

Повез и орнаментика

Дашчице (315 × 205 мм) пресвучене мрком кожом са орнаментисаним слепим отиском. Ивице су закошене према резу. Виде се остаци месинганих копчи.

Орнаментика је врло скромна и састоји се из две уске правоугаоне заставице и више ситних геометријских иницијала, величине 2—3 реда. Заставица на л. 1 (145 × 30 мм) је решеткастог типа са крстом од стилизованих пупољака на средини. Решетка је цртана црним мастилом, крст и пупољци црвеним. У крсту натпис: Іс⟨ꙋсъ⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ъ⟩ Ника. Све је рађено невешто и немарно. Слична је заставица (130 × 30 мм) и на л. 182. Заглавља и иницијали рађени су црвеним мастилом; иницијали црвеним и црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо овога преписа је густ средњи полуустав, по 27 редова на страници. Речи су, углавном одвојено написане, осим партикула, повратних заменица, предлога и свеза. Стабла слова су ретко искошена, или благо повијена (нпр. код ѣ, р, високог једноногог т, ч и др.). Већина слова има стабилну морфологију, док су полиморфна слова ретка. Тако се слово т јавља као уставно једноного, полууставно троного, брзописно високо једнострано (најчешће у лигатурној позицији) и плитко троного у надредној позицији. Нове облике имају и и н. Ѡ је висока, ꙁ је са пресавијеним репићем на доњој линији, ређе у облику тројке, а у надредној позицији има издужену почетну косу линију са тачком на средини. Распрострањене су устаљене лигатуре: тр, тв и ти. Титла је тројака: полукружна, благо заталасана и кратка, са кратким усправним потезима на ивицама. Репертоар надредних слова је устаљен.

Језик преписа је српскословенски, правопис једнојеров. У свим позицијама запажено је дебело јер (ъ). Изузетно се јавља танко јер (ь), и то углавном за означавање вокалног р и л (рь, ль). Запажено је губљење јера у свим позицијама, а нарочито у предлозима, као и употреба пајерка уместо јера. Бројна је вокализација српског типа. Прејотовани вокали се не исписују доследно. Иза палаталних л и н пише се ꙗ и ѥ. На почетку речи је ꙗ за групу *ја*, а широко ѳ за групу *је*. Иза вокала ретко се означава прејотација. Вокал и пише се трима словима: ы, и, ї; ѣ и є се мешају. Раширена је употреба ѕ и на неетимилошким местима. Ѡ се употребљава у свим позицијама, као и троугласто о, док се окато о употребљава искључиво у речи око, очи. Брзописно ꙋ употребљено је у свим позицијама, док се диграм оу јавља ређе.

Заступљени су сви акценти. Најраспрострањенија је оксија. Све речи нису акцентоване. Од интерпункцијских знакова срећу се: тачка и зарез за означавање реченичких делова, и двотачка и тротачка са украсном таласастом цртом за означавање већих сегмената текста. (Множъство, ѳгда, естъственнымъ, ѡтвръгше се, оукрѣплꙗеми 1; въ кꙋпѣ, ѕвѣѕдо, скрьбѣщих, жъꙁлъ, ꙁастꙋплѥнїе, дрьжавно, твое 1'; к тебѣ, скрьбми 2; в тебѣ, мꙋжьски, б⟨о⟩госїаньнъ, лъгкїи 2; растрьꙁающи се, не ꙁнаемъ, исплънив се 3; свѣтовидан⟨ъ⟩, прешалъ, оудивлꙗемъ, 74'; оужасилъ, лстиваго, ѕлочастивый, гибаѥмагѡ, наощренъ, б⟨о⟩годхновенанъ, бл⟨а⟩гочестїа, исплнѥнъ, пришаствїе 75; шаствїе, ѡт васакїе ѳреси 75'; величаства, тридневанъ 76; пророчаскими, оумастилъ, вышнагѡ, мꙋжаски, ѳретїчаскаа 76': непрестаннѡ, прошадшаго, ка свѣтꙋ 77; глбокъ 77'; ꙁашалъ, ѕлѡбраꙁїе 78; преласти въꙁжделѣнанъ, сладакъ, ѳретїчасцѣй, пострѣкавъ, нечастїа, наглостъ, ꙁапечатанꙋ 78': напослѣдакъ 79'; множаство 81; ѕмїа, ѳстаство, въꙁвлаче, воꙁставлꙗетъ, мртавца 81'; ѕлославных, ѕлодѣи 82'; жаꙁле 83'; величаство, всачаских, пророчаски 84'; сꙋщаство 85; сїꙗнїе, прїемъ, спасенїе 85'; ꙁачаншаа съсꙋдъ, поставлꙗет, ꙋтврьжденїе 86'; тржаство, твоее, нѥго же твоегѡ, не ѡтстꙋ-

палша же 87; прошадшаго 339'; ѡбогативши се, ꙗв'лша се 340; ѕмїевъ 340'; из'нѥе же, ꙗвлꙗе се 355; страдалачаскою, ѡмыв се, волѥю 355' итд.).

Садржај

Службе по данима за месеце јуни и јули. Од словенских светитеља има службе: св. вел. муч. Јовану Новом, мученом у Београду српском од Турака (2. јуни); препод. Кирилу Белоозерском (9. —); св. кнезу Лазару Новом пострадалом на Косову 15. —) и Сретење пречасне иконе Богородице владимирске (23. —); св. муч. Борису и Глебу (24. јула) и Пренос моштију препод. Петке, уп. на 14. окт. (26. јули). Редослед служби је исти као у *Минејима за јуни и јули* (фототипско издање 1984. г.), само што има више светитеља у јуну за дане: 1, 12, 15, 21, 22, 23, 25, 26, 27 и 28, а у јулу за дане: 3, 5, 10, 11, 15, 25 и 28.

Л. 1: 1. јуна — св. муч. Јустина филозофа и другог мученика Јустина и других са њим; л. 5: 2. — св. Никифора патријарха Константина града, исповедника и св. вел. муч. Јоана Новог, мученог у Београду српском од Турака; л. 11': 3. — св. муч. Лукилијана и других са њим; л. 14': 4. — св. Митрофана, патријарха Константина града; л. 19: 5. — св. муч. Доротеја, епископа Тирског; л. 23: 6. — препод. Висариона чудотворца и препод. Илариона Новог, обитељи далматске; л. 30: 7. — св. муч. Теодота, епископа агкирског; л. 34': 8. — св. вел. муч. Теодора Стратилата; л. 40: 9. — св. Кирила архиепископа александријског и препод. Кирила, игумана белоозерског; л. 46': 10. — св. муч. Тимотеја епископа пруског; л. 50': 11. — св. апостола Вартоломеја и Варнаве; л. 59': 12. — препод. Онуфрија и препод. Петра Атонског; л. 68: 13. — св. муч. Акилине и св. Трифилија, епископа Левкусије кипарске; л. 74': 14. — св. пророка Елисеја и св. Методија патријарха Константина града; л. 82': 15. — св. пророка Амоса и св. кнеза Лазара Новог пострадалог на Косову Пољу . . . са многим хришћанима православним ради вере од турског цара Амурата; л. 86': 16. — св. и чудотворца Тихона аматунтског; л. 92': 17. — св. муч. Мануила, Савеља и Исмаила; л. 96: 18. — св. муч. Леонтија; л. 100: 19. — св. апостола Јуде, брата Господњег; л. 106: 20. — св. муч. Методија епископа патарског који је попалио Оригенову јерес; л. 110': 21. — св. муч. Јулијана тарсијског; л. 114': 22. — св. муч. Евсевија епископа самосатског; л. 118: 23. — св. муч. Агрипине и [Сретење пречасне Богородице чудотворне иконе владимирске]; л. 122': 24. — Рођење частног славног пророка и претече и крститеља Јована (и мала вечерња); л. 137: 25. — препод. Февроније; л. 146: 26. — препод. Давида Солунског; л. 151: 27. — препод. Сампсона странопримца; л. 155: 28. — Пренос моштију св. безсребреника и чудотворца Кира и Јоана; л. 159: 29. — св. славних и свехвалних и првоврховних апостола Петра и Павла (и мала вечерња); л. 172': 30. — св. 12 апостола; л. 182: 1. јула — св. чудотвораца безсребреника Козме и Дамјана, мучених у Риму; л. 189: 2. — Полагање часне ризе пресв. Богородице у Влахерну; л. 196': 3. — св. муч. Јакинта; л. 199': 4. — св. Андреја, архиепископа критског јерусалимита и препод. Марте, мајке св. Симеона Дивногорца; л. 207: 5. — препод. Атанасија Атонског (и мала вечерња); л. 218': 6. — препод. Сисоја; л. 222: 7. — препод. Томе из Малеје и Акакија из Лествице; л. 229: 8. — св. вел. муч. Прокопија; л. 235: 9. — св. муч. Пагкратија, епископа тавроменијског; л. 238': 10. — св. 45 мученика из Никопоља арменског; л. 241': 11. — св. муч. и прехвалне Јефимије сиреч предела отцев; л. 248: 12. — св. муч. Прокла и Иларија и препод. Михаила Малена; л. 256: 13. — Сабор св. архангела Гаврила и и препод. Стефана Саваита; л. 264. 14. — св. апостола Акиле; л. 267: 15. — св. муч. Кирика и Јулити; л. 273: 16. — св. муч. Атиногена и његових 10 мученика; л. 286': 17. — св. вел. муч. Марине; л. 292: 18. — св. муч. Јакинта из Амастриде и св. муч. Емилијана; л. 296: 19. — препод. Макрине сестре Великог Василија и препод. Диа; л. 303': 20. — св. славног пророка Илије; л. 321': 21. — препод. Симеона Христа ради јуродивог и Јоана сапосника његовог; л. 328: 22. — св. мироносица и равноапостолских Марије Магдалене и Враћање моштију св. муч. Фоке; л. 336': 23. — св. муч. Трофима, Теофила и других са њима; л. 340: 24. — св. муч. Христине и св. муч. Бориса и Глеба, наречених на светом крштењу Романа и Давида; л. 346: 25. — Успење св. Ане, мајке св. Богородице и св. жена Олимпијаде и Еупраксије; л. 355: 26. — св. Јермолаја и других са њим и Пренос часних многоцењених моштију препод. Петке. Служба њена писана октобра 14; л. 358: 27. — св. вел. муч. и целитеља Пантелејмона; л. 365': 28. — св. апостола и ђакона Прохора, Никанора, Тимона и Пармена; л. 368': 29. — св. мученика Калиника, л. 372: 30. — св. апостола Силе и Силуана и других са њима; л. 376: 31. — предпразништво происхожденија часног и животворног крста Господња и св. и препод. Јевдокима.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: манастира...

Л. [I]: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩цъ їѹнїа . . .

На доњем резу, уз хрбат: М⟨ѣ⟩с⟨е⟩ць іѹн⟨ь⟩ іѹл⟨ь⟩.

Л. 384': Писа се оу С⟨ве⟩ты Андрей пред преѡс⟨ве⟩щенным и б⟨о⟩голюбивомъ вл⟨а⟩д⟨ы⟩цѣ и г⟨о⟩с⟨по⟩дїнѹ Мїхаилѹ, мног⟨о⟩ ем⟨ѹ⟩ л⟨ѣ⟩т⟨а⟩. Лѣт⟨а⟩ з҃с҃к҃и (7228), ѡт рож⟨дастваа⟩ а҃ѱ҃к҃а (1721) н҃ (50) Мих⟨аилъ⟩ и Рафаил⟨ъ⟩.

Литература

Хартија 125—147; Инвентар (I део), 57, где је Михаило грешком наведен као игуман.

78. СА 16 МИНЕЈ ЗА АВГУСТ, 1716—1717. година

Папир, л. [I]+172+1, 315×200 мм, текст 235×135 мм; оригинална фолијација ћирилским словима са грешкама; прескочен л. к҃г (23), а л. р҃нв (152) bis. Има укупно 21 сигнирану кватернионску свешчицу са ознакама на уобичајеном месту. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису на л. 172 овај минеј преписао је „мали ђакон Гаврил" (Стефановић-Венцловић) 1716—1717. године у Сентандреји, за време духовника Кирила.

Водени знаци: 1) грб са кулом и иницијалима МР са цветом врло сло. САНУ 148 из 1704 год.; МСПЦ, Грујић 185 из 1699 и МСПЦ, Грујић 3-II-9 из 1698. (исто СА 8 и 18), (сл. 32); 2) други тип грба са кулом тип САНУ 123 б. — Историјска збирка, из 1690 године (исто СА 12 и 17), (сл. 27).

Повез и орнаментика

Дашчице (310×205 мм) пресвучене смеђом кожом са орнаментисаним слепим отиском. Ивице су закошене према резу. Сачувана је избледела жуто-зелена капитална врпца и два кожна ремена са по три каишића који се завршавају месинганим копчама.

Орнаментика се састоји из једне уске заставице у преплету (140×30 мм) обојене плаво, тамно-зелено и жуто и више црвених, махом ситних геометријских иницијала. Јављају се и ситнији геометријско биљни иницијали, такође углавном црвени. Заглавља су црвена, а текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо ђакона Гаврила је збијен, средњи полуустав рачанског типа, по 27 редова на страници. Слова су неједнаке величине и асиметричних стабала, што у целини делује неуредно. Вероватно је имао муке са старим, лошим пером и при томе још и журио да што више препише. Разливено мастило и мрље отежавају читљивост. У овом рукопису Гаврило пише без калиграфских претензија, али има низ духовитих решења која се могу посматрати као оновремени палеографски топоси. Он их је ликовно решио на свој начин, тако да су у свим његовим преписима препознатљиви. Нарочито су упадљиве лигатурне комбинације: тр, тв, ти, трѡ, често са надредним с испод развијене пречке високог т; затим широко пљоснато в у иницијалној позицији, посебно у финалној, где средњи издужени таласасти језичак прате горња и доња линија слова. Украсне завијутке добијају стабла и ножице слова р и д која су исписана у последњем реду и доњој маргини. Слово х има и варијанту са јако издуженим и скоро хоризонтално положеним доњим делом левог стабла. Слово д има десну ножицу краћу и искошену налево. Иницијално в је срцолико (бубрежасто); з је полиморфно. Најраспрострањенији облици су са кратком петљом која се повија на линији и у виду тројке. Надредно з је са тачкицом на средини, доста продужене косе линије; ꙋ има мало повијен десни крак на лево; ѣ има малу троугласту петљу, кратко стабло, или нешто мало изнад горње линије и пречку са равномерно савијеним крацима углавном атрофираним. Ово последње слово је често исписано и са стаблом благо нагнутим на десно. Т је уставно, једноного, често благо нагнуто на леву страну, или само са стаблом при дну незнатно повијеним. Троного т је ређе заступљено. У надредној позицији јавља се увек у том облику, нарочито у комбинацији ѡт. Једноного високо т, само са левим делом пречке је искључиво у лигатурама. Повијање стабла при дну запажено је и код слова г. Нове облике имају слова н и и. Ж изгледа као наткривени троножац; к има развијену куку, а у иницијалном положају је са косим дужим вертикалама и хоризонталним доњим делом куке. Титла је кратка, таласаста, полукружна или скоро равна. Графија надредних слова је стандардна.

Језик Гавриловог преписа је српскословенски са честим примерима српске вокализације. Правопис је једнојеров. У свим позицијама је најчешће дебело јер. Запажено је његово губљење. Означавање јера пајерком је доста ретка појава. Прејотовани вокали доследно су исписани после меких сугласника. На почетку речи група *је* исписује се широким или обичним є. Прејотовано ꙗ је у иницијалном положају и иза меких сугласника; у другим позицијама је а. Распрострањена је употреба десетеричног ї испред вокала; ѣ и є се мешају, а ы се замењује са и и ї. Рашиширена је употреба ѕ и на неетимолошким местима. Ѡ се употребљава, углавном, у иницијалном положају и у комбинацији ѡт. Од акцената најраспрострањенија је оксија. Акцентоване су све речи. Интерпункцијски систем је традиционалан. Зарезом су означени делови реченице, а двотачком и тротачком, са или без украсне цртице, крај пасуса и већих текстуалних целина (Множъство, тврьдъ, оукрашаетъ, поетъ, землнаа 1; тржаства 95'; напоследакъ 96; вышнꙗго, трїслначным моего, паденїа, заколѥнїе 96; преласти, крове, досточꙋданъ, изреданъ 97; звѣзда, змїа, злоначалнаго, страдалачаскїи, нашаствїа 98; злоблѥнїа, мꙋжаски, елинскїе, въ богатствѣ 98'; въ вѣки, безначелное, сꙋщаством 99; пришадый, възшадый, колеблѥмое 99'; ѡт нашаствїа, пришаствїе, в⟨о⟩жставное, напечатанїе 100; злоблѥнїи, неоудржанъ, ѡт звѣра 100'; въсачскаа, отачаскїе, незлобивых, шаствꙋюща 101; на земли 101'; смр'ти, множаство 102; егда, злоименитый 103; к томꙋ, еси, вл'ка 104; преластъ, побѣдоносацъ, проша'лъ, юношаски, безплтан 104': вѣнацъ 105; првенацъ 106; предоваръ, проласти 107; зачаншїй 108; независтанъ 109 итд.).

Садржај

Службе по данима за месец август. Редослед служби је исти као у *Минеју за август* (фототипско издање, 1982), само што има више светитеља за дане: 21, 23, 24, 26 и 30.

Л. 1: 1. — Происхожденије частних древ, часног и животворног крста и св. 7 мученика Макеавеја и њихове мајке Соломоније и њиховог учитеља Елеазара; л. 14': 2. — Пренос моштију св. првомученика и архиђакона Стефана и Престављеније св. блаженог Василија, Христа ради јуродивог, московског чудотворца; л. 22:

3. — препод. Исакија Далмата и Фауста и препод. Антонија Римљанина, новгородског чудотворца; л. 28': 4. — св. 7. отрока из Ефеса; л. 32': 5. — предпразништво Преображења Христовог и св. муч. Евсигнија; л. 41: 6. — св. Преображење Христово, (и мала вечерња); л. 53: 7. — преп. Дометија; л. 58: 8. — св. Емилијана исповедника, епископа кизичког; л. 62': 9. — св. апостола Матије; л. 67: 10. — св. муч. и архиђакона Лаврентија; л. 70': 11. — св. муч. Евпла; л. 74: 12. — св. муч. Фотија и Аниките; л. 80: 13. — препод. Максима исповедника; његова служба појет се 12. дана са мученицима као што је напред написано. Цео дан отдајет се празник Господњег Преображења, (и мала вечерња); л. 80': 14. — предпразништво Успења пресв. Богородице и св. пророка Михеја; л. 85': 15. — Успење пресв. Богородице, (и мала вечерња); л. 94': 16. — Пренос нерукотворног образа Христовог, званог убруса из Едеса у Константин град и св. муч. Диомида; л. 102': 17. — св. муч. Мирона: л. 106': 18. — св. муч. Флора и Лавра; л. 110: 19. — св. муч. Андреја Стратилата и са њим две хиљаде пет стотина деведесет и три [мученика]; л. 114: 20. — св. пророка Самуила; л. 117': 21. — св. Тадеја и св. муч. Васе; л. 123: 22. — св. муч. Агатоника и других са њим. Овога дана појет се служба и св. Лупу; л. 129': 23. — св. муч. Мина. Овога дана отдаје се празник Успења пресв. Богородице; л. 130': 24.— св. муч. Еутихија, ученика св. Јована Богослова; л. 134: 25. — Враћање моштију св. апостола Вартоломеја и св. апостола Тита; л. 139': 26. — св. муч. Адријана и Наталије; л. 143: 27. — препод. Пимена; л. 146: 28. — препод. Мојсеја Мурина; л. 148: 29. — Усекновење часне главе часног и славног пророка и претече и крститеља Јована, (и мала вечерња); л. 158: 30. — св. патријарха Константина града Александра, Јоана и Павла Новог; л. 161': 31. — Полагање часног појаса пресв. Богородице.

Записи

Л. 172' запис писара: Сый с⟨ве⟩тый и б⟨о⟩ж⟨а⟩ственный минѣй исписа мали дїаконь Гаврїиль оу С⟨ве⟩тый Андрей выше Бꙋдима. Нь молю се вамь ѡ⟨ть⟩ци с⟨ве⟩тїй іеще слова до конц⟨а⟩ не навикох иже чатете сїю книгꙋ мене прощенїа сподоблꙗите да и вы ѡт Б⟨о⟩га прощенїе полꙋчите. Пис⟨а⟩ се при д⟨ꙋ⟩ховникꙋ кѵр Кѵрилꙋ да бꙋдет⟨ь⟩ емꙋ вѣчнаа радост⟨ь⟩. Лѣто ҂зскд (7224) ѡт рож⟨даства⟩ (Христова) аѱзі (1717 г.)!

Литература

Иста као код СА 8.

79. СА 17 ТРИОД ПОСНИ, 1698. и 1712. године

Папир, л. [I]+432; 305×188 мм; текст 230×130 мм. (полуустав) и 235×135 мм (брзопис). Има 54 кватернионске свешчице, св. 52 (нв) има 7 листова. Последње две свешчице нису сигниране. Сигнатуре свешчица су на уобичајеном месту. Текст је делимично нечитљив због киселог мастила које је прогризло хартију. Потпун.

Писар, место и време настанка

Рукопис је преписао у два маха писар Михаило јеромонах, поп духовника Кипријана (Рачанина) јеромонаха у Сентандреји у храму Св. Луке за време патријарха Арсенија (Чарнојевића). Према писаревим записима (л. 415 и 432) текст Триода исписан је 1698. године, а текст слова 1712. године при духовнику Кирилу.

Водени знаци: 1) Грб са кулом, идентично СА 12 и 16 (сл. 25); 2) грб са троуглом и круном у кругу сл. Лауцевичиус 1739 из 1687 год. и САНУ 138, Историјска збирка из 1692 год. али овде је уместо круга картуш (сл. 53); 3) срце са иницијалима NPM и бројем 4 одозго, врло сл. САНУ 123б, Историјска зборка, из 1690 год. (сл. 132); 4) иницијали IH, без знака, сл. уз грб са лавовима, Хивуд 342 из 1674. год. (сл. 120); 5) иницијали RNI уз неки знак који се назире, али се није могао идентификовати. Ови иницијали нису нађени у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 130) У додатку (лл. 416—432) који је из 1712. год.; 6) иницијали доста нејасни, могуће IGD, сл. Ајнедер 1089 из 1726. год.

Повез и орнаментика

Дашчице са закошеним ивицама према резу (315×185 мм) пресвучене мрком кожом и украшеном слепим отиском. Сачувани су остаци коштаних копчи на два ремена; капитална врпца је бордо-зелена.

Орнаментика се састоји из 5 заставица, 1 завршнице и више црвених иницијала геометријско-биљног стила. На л. 1 налази се правоугаона заставица (90/135×120/140 мм) са четири цвета у центрима преплетених кругова начињених од танких врежица. Из горњих спољних углова излазе пупољци са полупалметама, а из доњих ситни, атрофирани. На средини горње ивице је пупољак на преплету од полупалмета. Заставица је обојена плаво, црвено и жуто. Остале заставице су уске преплетене траке. На л. 20' (135×20 мм) преплет је обојен црвено и жуто; на л. 29 (138×15 мм), л. 322 (135×20 мм) и л. 386 (133×13 мм), цртежи су испуњени црвеним тачкама. Завршни орнамент на л. 415 је крст од пупољака са натписом Іс⟨ꙋсъ⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ъ⟩ Ника. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писар Михаило пише полууставом (по 25 редова на страници) и брзописом (по 27 редова на страници). Чак и у полууставном делу има страница које се на први поглед разликују од осталих. Писмо делује збијено, делимично и нечитко. Томе доприносе дебље перо, густина слоја мастила и бројни акценти, углавном акути,

који наглашено испуњавају међупросторе. Иако су сви полууставни облици традиционалне морфологије, ипак је очигледан утицај рачанског типа писма, где код извесног броја слова стабла напуштају чисте вертикале и заузимају косе положаје. Такав је случај са једноногим т које писар пише из два потеза, при чему првим потезом исписује леву половину слова, тј. преломљену пречку и косо стабло, а другим потезом само додаје десну половину пречке често само у облику атрофираног преломљеног крака, или једноставно тачке. Сва слова која имају паралелне вертикале, као што су т, и, ы, и, ц показују тенденцију њиховог искошавања у сусрет. Слова м, н а и имају нове облике; ч и г су са благо заобљеним стаблом; ж је петопотезно са атрофираним горњим делом у виду тачкица и симетричним доњим делом који испуњава простор између две линије, док се две тачке налазе на горњој линији; ѣ је ниског и средњег стабла са пречком, на горњој линији и кратким преломима; ꙁ има више облика. Најчешћи је са лучним репићем који се савија на доњој линији. Заступљен је и облик у виду броја 3, углавном у иницијалном положају. У првим и задњим редовима појављује се змијолико ꙁ, различито обликовано. Иницијално в има срцолик (бубрежаст) облик. Слово к има изразито кукасту десну половину. Почетно є је широко са дужим таласастим језичком, косим стаблом и продуженим горњим делом паралелним са језичком. Ѡ је дубока, ређе плитка. Систем надредних слова и лигатура је устаљен. Најзаступљенија је лигатура тв са једностраним високим т. Надредно х има облик птичијих крила, а ꙁ положено развучено са тачком на издуженој почетној косој линији.

Друго Михаилово писмо је изразити брзопис, уједначеног и исписаног потеза. Заступљени су сви брзописни облици: положено б, четвртасто в, троугласто д, ж као положена отворена осмица са сечицом, најчешће по средини, к као две благо савијене паралелне црте, ѡ равна и плитка, м и л курзивних облика и сл. Титла је полукружна, а у полууставном делу је таласаста, ређе полукружна. Систем надредних слова и лигатура је исти.

Језик Михаиловог преписа је српскословенски, правопис једнојеров, недоследан. У свим позицијама највише је употребљен ъ, док се ь ређе јавља. Вокално р и л означавају се такође са ъ (ръ, лъ). Запажено је испуштање јерова. Уместо јерова среће се и пајерак. Група *је* на почетку речи обележава се широким ѥ, иза палатала је ѥ, а иза вокала нема бележења јотације. Група *ја* се недоследно обележава иза вокала, а у иницијалном положају је увек ꙗ. За означавање вокала и употребљена су слова: ы, и, ї. Распрострањена је употреба ѡ у свим позицијама. Запажена је употреба ѕ. Ѣ је најчешће на етимолошком месту, али се и меша са є. У антропонимима и топонимима раширена је употреба грчких графема (ѳ, ѱ, ѯ и сл.). Акценатски систем је развијен. Свака реч је акцентована, најчешће акутом.

Од интерпункцијских знакова писар употребљава тачку, зарез, и две тачке са украсном таласастом цртицом. Првим знацима дели реченицу, а тачком и завршава реченицу. Последњим знацима завршава веће текстуалне целине.

Ортографија брзописног дела је истоветна са полууставним делом, само што се у брзопису графијски не разликују јерови. У овом делу запажена је српска вокализација. (Телъцъ, ꙁакалає 21; к томоу, възетъ, богатьство 28'; єси, въседръжителъ, четвръты, людїє, єꙁыци 92; исправлєнїи, бѣсовскїє 107', пръстъ, сътворив' прелъсти, повелѣнїє 108; ѕлочьстивыи, въ вѣки, плътїю, поꙗше, оукрѣплꙗет, тѣм'те твоемоу 190; иꙁ'шъль, ѡпалєнъ, льсти, непорочнаа 191; несъмысльнаго, исправлꙗє, ѕлы, оутврьди, въсакь, нечьстивых, их' же 343; рабь, трьжьства, съкрьвенноє, таиньство 385; ꙗко же, роуки 386; житїа, дѣанїє, възращенїє, жиꙁань 416; старачьскых, васакомь 418; лавица 420; дащерь 425 и др.).

Садржај

Службе за дане четрдесетнице и великог поста. Почиње Недељом митара и фарисеја, затим долазе припремне седмице за велики пост, саме седмице поста и Страсна седмица (ѕ̃ седмица) до Лазареве суботе; светилне за 8 гласова и *Слово о скончанији мира, антихристу и втором пришаствију Исуса Христа* Иполита, папе римског.

Л. 1: Трипеснецъ съ Богомъ починаем ѡ митари и фарисеи. Въ сѹботѹ вечеръ На Г⟨оспод⟩и възвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры въскрснывъ ѡк⟨тоисѣ⟩ г҃ и въсточны г҃ и ꙗже о мытари и фарисеи ст⟨и⟩х⟨и⟩ры самогласны двѣ на д҃, глас⟨ь⟩ а҃. Не помолим се фарисеиски братїє.

Л. 15: Синоксаръ (!) сирѣчъ събранїє въ нарочитыє триодю праꙁники. Єдинъ когождо повѣдающе какѡ и когда єже въ начетки быст⟨ъ⟩ и коєє ради вины иже ѡт с⟨ве⟩тых ѡ⟨ть⟩цъ нашых н⟨ы⟩нꙗ оучиши се съ нѣкими свѣдѣтелъствы чъстными. Начинаемъ ѡт мытара и фарисеа прѣжде бо єстъ длъжно прологъ на седмои пѣсни прочитати по ѡбычаю. Таже сїи Синоѯаръ чъсти реши оубо тако: Въ настоєшїи сїи д⟨ь⟩нъ съ Б⟨о⟩гомъ трїѡдъ начинаемъ иже оубо мноꙁи ѡт с⟨ве⟩тых и б⟨о⟩гоносных красотодѣлателъ.

Л. 1: Субота увече Недеље о митару и фарисеју; Недеља о митару и фарисеју; л. 15: Синаксар триодских празника; л. 20': Недеља о блудном сину; л. 29: Субота месопусна; л. 45': Недеља месопусна; л. 59': Понедељак сирни; л. 90: Субота сиропусна; л. 108: Недеља сиропусна; л. 122: Понедељак а҃ недеље поста; л. 193: Недеља а҃ поста; л. 206: Понедељак в҃ недеље поста; л. 238': Недеља друга поста; л. 242: Понедељак г҃ недеље поста; л. 274': Недеља г҃ поста; л. 282': Понедељак д҃ недеље поста; л. 322: Недеља д҃ поста; л. 325' Понедељак є҃ недеље поста; л. 386: Недеља є҃ поста; л. 387: Понедељак ѕ҃ недеље поста; л. 411: Петак ѕ҃ недеље поста; л. 415' Светилне гласа а҃ до и҃.

Л. 416: Иже въ с⟨ве⟩тых ѡ⟨ть⟩ца нашего Vп'полута бл⟨а⟩женнѣйшаго и с⟨ве⟩щенном⟨ѹ⟩ч⟨є⟩ника папы рим'скаго Слово о сконьчаннїи мїра ї о антихристѣ і о второмъ пришьстви Г⟨оспод⟩а нашего Іс⟨ѹса⟩ Х⟨рист⟩а. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩ви о⟨ть⟩че. Прочтити. Понеже оубо бл⟨а⟩женїи пророци очи нам быше... На доњој маргини: Сїє слово чатит⟨ъ⟩ се въ н⟨є⟩д⟨є⟩лю месопустнѹю и єгда хощеши.

Записи

На доњем резу, уз хрбат: Три⟨од⟩ посте⟨н⟩.

Л. 415, запис писара, полууставом: Сей с⟨ве⟩тый и б⟨о⟩ж⟨а⟩ст⟨а⟩внїи трїод написах или накалꙗх аꙁь многогрѣ-

шнїи Мїхаилъ ієромонах попь д⟨ꙋ⟩ховника Кѵпрїана ієром⟨онаха⟩ оу С⟨ве⟩ты Андрей при с⟨ве⟩тейшемꙋ патрїархꙋ нашемꙋ Ар'сенїю въ лѣто бытїа ҂зсѕ (7206), ѡт рож⟨даства⟩ Б⟨о⟩га слова а҃хчи҃ (1698) г.

Л. 432, запис писара, брзописом: И пис⟨а⟩вшаго сїе слово помилꙋи Х⟨рист⟩е Б⟨о⟩же наш⟨ъ⟩ грѣшнаго Мїхаила и спод⟨о⟩би о дѣснꙋю тебѣ стати и ꙋслышати глас⟨ъ⟩твои с⟨ве⟩тый зовꙋщи въ вѣчнꙋю радость съ въсѣми с⟨ве⟩тїими аминь. Писа се оу С⟨ве⟩тый Андрей въ лѣто бытїа ҂зск (7220), а ѡт рож⟨даства⟩ Б⟨о⟩га слова а҃ѱві (1712. г.) при пр⟨ѣ⟩подобномꙋ о⟨ть⟩цꙋ нашемꙋ д⟨ꙋ⟩ховниꙋ кѵр⟨ъ⟩ Кѵриллꙋ їеромонахꙋ.

Литература

Хартија 125—147.

80. СА 18 ТРИОД ЦВЕТНИ, крај XVII — прва деценија XVIII века

Папир, л. [I] + 465, 305 × 185 мм; текст 235 × 145 мм. Има укупно 58 кватернионских свешчица са сигнатурама на уобичајеном месту. Св. 19 (д҃і) има 7 листова, прва два листа можда слепљена вероватно због писареве погрешке; св. 20 (к҃) има 6 листова; прва два су слепљена; св. 53 (н҃г) има 7 листова; последња [58] свеска није сигнирана и има 5 листова. Текст је делимично нечитљив због киселог мастила које је прегризло текст. Потпун.

Писар, место и време настанка

На основу палеографско-ортографске анализе утврђено је да је овај рукопис писао исти писар Михаил који је писао триод посни (СА 17). Михаил је преписао Триод цветни у приближно исто време када и Триод посни са којим представља литургијску целину. Вероватно га је преписао у Сентандреји у времену између 1699 и 1706. године што потврђују и филигранолошки подаци.

Водени знаци: Према воденим знацима настанак овог рукописа треба везати за време настанка рукописа СА 17 и датирати га крајем XVII в. (1694/98). Ова два рукописа имају делимично исте водене знакове: 1) иницијал IH врло сл. СА 17 из 1698. год. (сл. 119); 2) иницијали RNI, врло сл. СА 17 из 1698. год. (сл. 131); 3) ловачки рог са иницијалима GI тип САНУ 188, Историјска збирка из 1706. год. (сл. 106) 4) двоглави орао са иницијалима FP, врло сл. САНУ 142 из 1691/92 и 1694 год. (и слично СА 12 (сл. 96); 5) дивојарац у кругу; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 63); 6) пропети лав који држи грб са иницијалима FP, врло сл. САНУ, 142 из 1691/92 и 1694 год. (сл. 92) велики грб са кулом и иницијалима MP са цветом, врло сл. МСПЦ, Грујић 185 из 1699. год. и МСПЦ, Грујић 3-II-9 из 1698. г. (такође, сл. СА 16 и 8 (сл. 30). У додатку (л. 108) је водени знак 8) ловачки рог са иницијалима WS, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи; вероватно XVIII век.

Повез и орнаментика

Дашчице пресвучене мрком кожом (325 × 195 мм) са закошеном ивицом према резу, орнаментисаним слепим отиском и остацима металних копчи. Капитална врпца је избледела.

Орнаментика се састоји из заставица, завршног орнамента и више црвених геометријских иницијала, махом ситнијих. На л. 9 налази се правоугаона заставица у преплету (130/115 × 65/30 мм) са отвореним средишњим делом у коме је почетак текста. Преплет је у виду чворова. На спољним угловима су пупољци. Из средишњег преплета пупољака и листова излази пупољак. Обојена је жуто, плаво и црвено. На л. 27 је уска плетеница са пупољцима на крајевима и у средини (130 × 35 мм). Обојена је зелено, жуто, плаво, црвено и лила. На л. 129 такође уска плетеница (145/110 × 67/30 мм) чији се крајеви завршавају стилизованим пехарима. На средини је крст од лишћа и пупољка. Преплети су са мотивима чворова. Обојена је жуто, црвено и зелено. На л. 263 је уска решеткаста трака (138 × 22 мм) цртана мастилом. У пресецима линија су црвене тачке. На л. 465' је завршни орнамент у облику круга у чијој се унутрашњости налази крст од пупољака са натписом Іс⟨ꙋсъ⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ъ⟩ Ника. Све је рађено шестаром. На л. 153' иницјал Е геометријско — биљног стила обојен је црвено и зелено. Из основе слова извиру гранчице са листићима и гранулицама. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је преписао писар Михаил што се утврдило палеографско — ортографском анализом писма. И у овом рукопису су запажене српске вокализације. Опис писма, ортографије и језика види у СА 17. (Дащери 1'; самовидаць, прочате се, ѕлочастиве 2'; болѣзань 5, множаство 9 и др.).

Садржај

Службе од шесте недеље поста до Недеље свих светих. У додатку испред основног текста цветног триода: *Поуке Епифанија епископа кипарског о божијих 7 дела које се читају на Благовештење; Јеврејина Јосифа Сказаније о завеси, О светој Ани, Посланица Пилатова римском цару; Посланица римског цара великом кнезу Ликинију, Страдања Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа.* На крају *Триода* извод из *Типика св. Горе Атонске за велики пост; Указ за васкрсна јеванђеља за светлу седмицу.*

Л. 1: Сказанїе Епифанїа еп⟨ї⟩скопа кипарскаго иже сътвори Б⟨о⟩гъ з҃-мъ дѣлъ въ д⟨ь⟩нъ Бл⟨а⟩говѣщенїа к҃е — л҃е. Възъмь пръсть ѡт землѥ и създа чл⟨овѣ⟩ка Адама . . .

Євреина Іωсифа сказанїе о завѣсѥ. Вънꙋтарже ц⟨е⟩ркве бѣше ѡт сꙋхаго злата н҃е лактей въ висотꙋ, а въ ширинꙋ ѕ҃і . . .

О с⟨ве⟩тей Анне. Беше ѡт плѣмене лѣвитскаго, ѡт Мадана с⟨ве⟩щенника . . .

Л. 2: Посла⟨нїе⟩ Пил⟨а⟩тово въ Римъ къ ћѥсарꙋ. Сей І⟨сꙋ⟩сь сътвори и четвородневнаго мрътваца именем Лазара въскреси . . .

Л. 3: Єпистолїа кѥсара и ц⟨а⟩ра римъскаго [помоћни наслов]: Посланїе ћес⟨а⟩рево къ велик⟨омꙋ⟩ кнезꙋ Лꙋкꙋнїю: Кѥсаръ велики въселѥннїе ц⟨а⟩ръ Лићинїю пръвомꙋ обладателю . . .

Л. 5: Страданїа Г⟨о⟩с⟨под⟩а Б⟨о⟩га и Сп⟨а⟩са нашего Іс⟨ꙋса⟩ Х⟨ри⟩с⟨т⟩а иже сам въ єꙋ⟨г⟩г⟨е⟩лїи сказаваше ꙗко подобаетъ ємꙋ много пострад⟨а⟩ти. Да събꙋдꙋт се писанїа пророчска . . .

Л. 9: Въ петокъ шестые н⟨е⟩д⟨е⟩ли с⟨ве⟩т⟨а⟩го великаго поста. На веч⟨е⟩рни кад[изма]: Къ Г⟨оспод⟩ꙋ в нѥгда скробѣх. На Г⟨оспод⟩и възвах. Поставим . . .

Л. 19: Въ соꙋботꙋ с⟨ве⟩т⟨а⟩го и пр⟨а⟩в⟨е⟩днаго Лазара.

Л. 27: Недеља цветоносна; л. 129 Велика субота, вечерња; л. 151: Св. Велика недеља Пасхи, јутрења итд. л. 277': Среда преполовљења празника итд. до краја Недеље свих светих.

Л. 318': Тꙋпикъ С⟨ве⟩тиѥ Горе Адωна. Начело с⟨ве⟩т⟨а⟩го поста с⟨ве⟩т⟨их⟩ ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ. Въ т д⟨ь⟩нъ по памети с⟨ве⟩тых въсѣх . . .

Л. 465: Оꙋказ єꙋ⟨г⟩г⟨е⟩лїа вскрсныим въ въсꙋ свѣтлꙋю сѣдмицꙋ. Въ нѣд⟨ѣ⟩лю Пасхи н⟨а⟩ оутрни . . .

Записа нема.

Литерартра

М. Гроздановић-Пајић, *Посебан тип воденог знака „грб са кулом" у неколико рукописа с краја XVII и прве четвртине XVIII века*, Археографски прилози, Београд, 1987, књ. 9; 61—83; *Хартија* 125—147.

81. СА 19 АРТИКУЛА, 1769. година

Папир, л. 12, 382×260 мм, текст уоквирен 312×180 мм. Празни листови 1, 9, 10, 11 и 12. Потпун.

Писар, место и време настанка

Писан је у Сентандреји, 1769. године. Писар је непознат, вероватно неко из табачког цеха ? Потврђен је 6. маја исте године.

Водени знаци: 1) грб са дијагоналним тракама („Bend") и именом C. I. HONIG, сл. Хивуд 64 из 1730. и МСПЦ, Грујић 212 из 1788. године (сл. 14); 2) лав са жезлом и иницијалима WW, исти знак у расположивој филигранолошкој грађи није нађен (сл. 93).

Повез и орнаментика

Повез је картон, пресвучен кожом (392×268 мм), златотиск. Унутрашње стране корица су од обојеног папира серијске производње са разнобојним стилизованим ромбовима.

Орнаментика је имитација бакрописа. На л. 2 је цртана барокна заставица са представом св. Тројице у средишњем медаљону; на л. 8' мастилом цртана барокна завршница. Наслов и иницијали обојени су зеленом бојом и позлаћени. Међупростор је испуњен густом флоралном стилизацијом. Поднаслови артикула и иницијали су исписани црвеним мастилом. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно са доста брзописних елемената, различит број редова на страници. Запажена су следећа брзописна слова: ж као гужвица, б положено, д троугласто, в четвртасто, т високо једнопотезно, само са левом пречком, често исписано као слово г. Правопис је нерегулисан.

Језик је славеносрпски.

Садржај

Правилник о регулисању односа табачког цеха (декан, мајстор калфа, шегрт). Има укупно 38 чланова.

Л. 2, наслов: Артикула изъ цеха табачкагω изъ самагω оригинала совокꙋпленна и составленна на ꙋрежденїе тояжде компанїи, какω деканꙋ такω и калфамь всѣмъ на прилѣжное прошенїе имъ изданная какω имꙋтъ по силѣ ихъ обходитися, имъ же аще который бы противенъ ꙗвилъся шрафъ за всякω престꙋпленїе поставленъ имъ есть егоже должны съ благодаренїемъ всякїй за свое престꙋпленїе и ωправданїе доброхотнω изъдавати слѣдꙋемымъ начиномъ.

Л. 9: Заключенїе. Вся же сїя артикꙋла вышеписатая, промотресмω и разсꙋдисмω быти добра, за ꙋправленїе и обхожденїе житїя ч⟨е⟩л⟨о⟩вѣческагω, за болшꙋю любовь общества Х⟨ри⟩с⟨то⟩ва некагω на содержанїе и ꙋрежденїе табачкога цеха калфам(⟨ь⟩ и шегртомъ. Зато на прилѣжное ихъ прошенїе и моленїе ꙋредисмω овдѣ и постависмω какω калфе со овымъ занатомь нашымь табачкимь по артикꙋлахь цеха нашегω майсторωмь кордобине и мешыне пословати имꙋть ωт кꙋда и животь свой преправити могꙋть. И какω сами себе ꙋсыловали бы съч⟨а⟩стнымь и ч⟨а⟩стнымь житїемь мећꙋ майсторе по правамь артикꙋлскимь поставити. За кое ове артикꙋле ꙋредисмω, ωт слова до слова потвердисмω и предадосмω имь да доброхотнω, своеволнω, радостнω и совершеннω све состоящее ꙋ книги овой калфенской имꙋть, ωбдержавати и исполнявати какω оны, такω и

деца ихъ садашня и бꙋдꙋща вечитѡ вр'снымь калфамь табачкым издатѡ из' артикꙋлах цековскихь, и печатомь нашымь потвержденнѡ цехь майсторомь Маркомь Чолаковићем со Аћа майсторомь Іѡанномь Чачићемь и прочїими майсторы табачкога цеха у Сентандреи маја 6 ⟨аг⟩ѡ дна 1769 ⟨аг⟩ѡ года. На крају водени печат табачког цеха.

Записи

На л. 12', курзивом: 1795 лѣта м⟨ѣ се⟩ца април[а] 29 дьнъ кодъ Аћа маистора Димитрия Несторовића деканъ Геѡргие Лаушевичъ написахь Павель Маринковићь каде на скꙋпꙋ бисмо бистъ снегъ.

82. СА 20 ЗБОРНИК ЛИТУРГИЈСКИ, средина XVII века

Папир, л. [I]+132, л. 129. до 132 су празни; 205 × 155 мм, текст 145 × 95 мм. Има укупно 17 кватернионских свешчица које су сигниране у левом и десном доњем углу првог и осмог листа тетраде. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким и палеографским подацима рукопис је могао бити написан средином XVII века. Писар и место настанка рукописа нису за сада познати.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је писан око 1640/50. године: 1) котва у кругу са тролистом и контрамарком В—М врло сл. Мошин 2091 из 1642. год.

Повез и орнаментика

Дашчице (212×145 мм) пресвучене мрком кожом са орнаментом изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачувани су остаци металних копчи.

У рукопису се налази више ситних црвених геометријских иницијала, висине 2 до 3 реда. Листови и заглавља исписани су такође црвеним мастилом. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Рукопис је исписан коректним полууставним писмом по 21 ред на страници. Морфологија већине слова је стабилна, потез усправан и сигуран. Новије облике имају и са косом средњом пречком, н са хоризонталном средњом пречком и издужено косо к у иницијалном положају. Лигатуре су традиционалне (рѣ у виду стилизованог крста изнад; ау и сл.). Систем надредних слова је уобичајен (положено в плитко, развучено диграмно д са 2 тачкице за означавање групе дї, курзивно м, четвртасто в и др.). Титла је таласаста и обла; ѡ је обла и висока у ѡт, иначе је плитка; ѣ је са малом четвртастом петљом, ниским стаблом и пречком на горњој линији, без десног преломљеног крака или веома атрофираним и левим краком који је понекад спуштен до доње линије. На крају реда појављује се високо ѣ са таласастом пречком; д има дуже ножице; т је троного а ретко, у финалној позицији је високо једноного и једнострано; ꙋ је дугуљаста са равном преломљеном пречком у доњој половини; ꙋ је обло и између два реда; з има дужи обли репић који се савија на доњој линији; ж је тропотезно симетрично, или четворопотезно асиметричних косих линија. У иницијалној позицији є је увек широко; о је троугласто и др.

Језик овога рукописа је српскословенски. Правопис је ресавски двојеров, али недоследан. У предлозима и префиксима преовладава дебело јер, мада се среће и танко јер. Вокално р и л пишу се увек као рь, ль. Уместо јерова среће се пајерак. Примећено је губљење јерова у предлозима и на крају речи. Прејотовани вокали ꙗ, ѥ налазе се иза палатала; на почетку речи су ꙗ, и ѥ, док их у поствокалској позицији нема. За означавање вокала и употребљени су ы, и, ї и њихове међусобне комбинације; ѣ и є се мешају. Има примера једначења по звучности, што је у тексту забележено као фонолошки изговор. Од акцената најчешће је употребљена оксија. Интерпункцијски знаци су: тачка, зарез, двотачка и тротачка са полукружном цртицом — све употребљено на традиционалан начин, тј. прва два знака са неиздиференцираном употребом, а друга два да означе крај веће текстуалне целине. (Въвѣде, вънь, въпїе, твоего, сътвори, крьвїи, мысльго, болѣзнѣмь възꙋпїемь 1; въселѥннꙋю 1'; ѥго, ѥси, ноѕѣ, съмрьть, въсачьскаа 2; избавлꙗѥ, пѣснослов'це дрѣвлѥ 39; пльтїю, вьзыскати 40; сꙋботаствꙋеть, львь 52': ис тебѣ, мое 53; землѥ, ненасѣꙗннаа, херꙋвїими 53'; съдѣвают се, ѡткрывает се, сьл'га се, дрѣвлѥ 54; к тебѣ, вьпїющаго 116; раздѣлꙗемь, познаваемь, ис тебѣ 120'; миродрьж'ца, вар'вар'ска 125'; въ врѣме, ѥзыки 126 итд.).

Садржај

Блажени, апостоли и јеванђеља по данима седмице и гласовима (од а҃ до и҃ гласа); акатисти гробу Христовом, Богородици; канони Богородици на павечерници; междучасија; канони повседневни Исусу, канон анђелу хранитељу и јеванђеља васкрсна.

Л. 1: Въ понед⟨елникь⟩ бл⟨а⟩женїи и ап⟨о⟩с⟨то⟩лы і ѥѵг⟨ге⟩лїа всꙋ нед⟨е⟩лю гл⟨а⟩с⟨ь⟩ а҃. Снѣди радї извѣд⟨ѣ⟩ из раꙗ врагь Адам⟨а⟩...

Л. 2': Въ втор⟨ни⟩к⟨ь⟩ бл⟨а⟩женїи глась в҃. Гл⟨а⟩с⟨ь⟩ приносимь разбоиничь и м⟨о⟩лим се помени нась...

Л. 4': Въ срѣдоу блаженїи на часѣхь. Глась г҃. Ѡтврьг'шꙋ се Х⟨рист⟩е заповѣди твое...

Л. 6': Въ четьврьтак⟨ь⟩ гл⟨а⟩сь д҃. Дрѣва радї Адамь раꙗ быс⟨тъ⟩ из'селѥнь...

Л. 8': Въ петокъ бл⟨а⟩женнїи глась є҃ на часѣх⟨ь⟩. Разбоиникъ на крьстѣ Б⟨ог⟩а быти теб⟨е⟩ вѣрова Х⟨рист⟩е...

Л. 10: Въ соуботоу бл⟨а⟩женнїи гл⟨а⟩сь ѕ҃. Помени ме Б⟨ож⟩е, сп⟨а⟩се мои...

Л. 11'—12: Вь нед⟨е⟩лю на часовѣх⟨ь⟩ бл⟨а⟩женїи гласъ и҃. Помени нас⟨ь⟩ Х⟨рист⟩е Сп⟨а⟩се мирꙋ ꙗкоже поменꙋ разбоиника на дрѣвѣ...

Л. 14: Вь нед⟨е⟩лю веч⟨е⟩рь канонь м⟨о⟩лбань прѣс⟨ве⟩тїе Б⟨огороди⟩це гл⟨а⟩сь з҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Манїем... Чинове агг⟨е⟩ль ꙗко въ истинꙋ...

Л. 17': Вь понед⟨елникь⟩ веч⟨е⟩рь на павеч⟨е⟩рниц⟨и⟩ канонь Б⟨огороди⟩ци гл⟨а⟩сь з҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Съкрꙋши...те виновнꙋю нашемꙋ.

Л. 19': Въ вто⟨рьни⟩к⟨ь⟩ вечерь канонь м⟨о⟩лбань прѣс⟨ве⟩теи Б⟨огороди⟩ци глас⟨ь⟩ з҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Манїе оустави бꙋрꙋ сластеи...

Л. 22': Въ срѣд⟨ꙋ⟩ вечерь на паве⟨ч⟩ерниц⟨и⟩ канонь Б⟨огороди⟩ци гл⟨а⟩сь з҃. Ірмѡс⟨ь⟩ Манїемь... Водами животними истꙗв'шꙋю...

Л. 28: Вь че⟨тьврьта⟩к⟨ь⟩ веч⟨е⟩рь м⟨о⟩лбань прѣс⟨ве⟩тїи Б⟨огороди⟩ци гл⟨а⟩сь з҃. Пѣсьнь а҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Истрѣсшом... Живота моего прозре...

Л. 31: Вь петак⟨ь⟩ веч⟨е⟩рь канонь Б⟨огороди⟩ци глас⟨ь⟩ з҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Манїем ти... Вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩це Б⟨огороди⟩це иже на те оуповающее...

Л. 35: Вь соуб⟨о⟩тоу веч⟨е⟩рь канонь м⟨о⟩лб⟨а⟩нь Б⟨огороди⟩ци гл⟨а⟩с⟨ь⟩ и҃. Пѣс⟨ьнь⟩ а҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Пѣс⟨ьнь⟩. Прїидѣте таино братїе ꙗкѡ ѡт начела...

Л. 38': Акаѳїсть живоносномоу гробꙋ Г⟨оспод⟩а нашего І⟨соу⟩са Х⟨рист⟩а гл⟨а⟩с⟨ь⟩ д҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Ѡтврз⟨ꙋть⟩... Иже дрѣвлѥ стльпом...

Л. 53: Акаѳїсть прѣс⟨ве⟩тые Б⟨огороди⟩це гл⟨а⟩с⟨ь⟩ ѕ҃ под⟨обьнь⟩ Въсе оупованїе мое... Свѣть прѣвѣчнїи ѡткриваеть...

Л. 91: Павеч⟨е⟩рница постна вь велик⟨и⟩ пость. С⟨ти⟩х⟨ире⟩. Таже: Слава тебѣ Б⟨ож⟩е наш. Прѣс⟨ве⟩таа Троице. О⟨ть⟩че нашь... Г⟨оспод⟩и пом⟨и⟩лꙋи в҃і. Прїидѣте поклоним се г҃—ш. Потом ѱаломь д҃. Вънигда възвах оуслыша ме Б⟨ож⟩е правда...

Л. 102': Междоучасїе прьваго час⟨а⟩. Прїидѣте поклоним се г҃—ш. Ѱалом. Б⟨ог⟩ь намь прибѣжише и сила помощникь...

Л. 106: Междоучасїе третїаго часа. Прїидѣте поклоним се г҃—ш. Възнесꙋ те Г⟨оспод⟩и ꙗко подет' ме и нѣси...

Л. 109': Междоучасїе шестаго час⟨а⟩. Прїидѣте поклоним се по г҃—ш. Потом ѱалом н҃е. Пом⟨и⟩лꙋи ме Б⟨ож⟩е ꙗко...

Л. 112: Меж⟨д⟩оучасїе деветаго час⟨а⟩. Прїидѣте поклоним се г҃—ш. Хвалите отроци Г⟨оспод⟩а. Хвалите име Г⟨о⟩с⟨подн⟩е...

Л. 115': Канон пѣваемїи по все днїи Г⟨оспод⟩ꙋ Іс⟨ꙋ⟩сꙋ сладкомꙋ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ в҃. П⟨ѣ⟩снь а҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Въ глъбине...

Л. 120': Канонь пѣваемїи по все д⟨ь⟩нїи мнихом. Канонь м⟨о⟩лбань кь своемꙋ агг⟨е⟩лꙋ хранителю д⟨ꙋ⟩ши и тѣлꙋ. Пѣс⟨ьнь⟩ а҃ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ и҃. Ірмѡс⟨ь⟩. Водꙋ неоусыпаемаго хранителꙗ...

Л. 126: Єѵг⟨ге⟩лїа въскрьсна а҃ї. Єѵг⟨ге⟩лїе въскрсно а҃. Ѡт Маѳеа. Въ врѣме оно...

Л. 128, крај: ...и ѡт тиде (!) вь себѣ диве се бывшомꙋ.

Записи

Л. [I'], касније дописано брзописом: Собранїе изобразытелных св. ап⟨о⟩с⟨то⟩лами и єѵг⟨ге⟩лїами чрез седмицу.

Л. 129, при врху и дну, брзописом: Намꙋчих се писаюћи на моучнꙋ местꙋ.

Л. 132': Сиꙗ книга д⟨ꙋ⟩ховника Ћиприана да се зна.

83. СА 21 ОКТОИХ ПРВОГЛАСНИК (одломак), препис са руског штампаног издања, крај XVIII или почетак XIX века

Папир, л. 22, к҃ѕ оригинална фолијација са грешкама, (прескочени л. г҃, д҃, а҃і и в҃і); 335 × 245 мм; текст 245 × 150 мм. Има волантних листова. Текст је јако оштећен од влаге и киселог мастила. Потребна је хитна конзервација.

Писар, место и време настанка

Према палеографским и филигранолошким подацима овај одломак је могао бити написан крајем XVIII или почетком XIX века. Писар и место настанка су непознати.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је могао настати крајем XVIII или почетком XIX века; 1) грб са крстом (патријаршијски) и иницијалима ІНІ, исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи. Постоји само сл. грб, без ових иницијала, Ајнедер 204 из 1811. године и САНУ 184 из 1783. године. Иницијали ІНІ, сл. уз једнорога, Ајнедер 1691 из 1802. године.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментику представља једна заставица са срцоликом представом и крстом у средини, и лозицом која уоквирује текст (л. 1). Заглавља и иницијали су писани црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Писмо је леп типографски устав, различит број редова на страници (од 25 до 30). Писар тежи калиграфији и сем ретких изузетака поштује дволинијски систем. Ти изузеци дају лични печат писму. То су фигуре слова

ꙁ, ѕ широког ѳ, х и ц. Нарочито лепо и оригинално је обликовано слово ꙁ са хоризонтално повијеним репићем испод доње линије. Слично се повија и репић код слова ц.

Језик је рускословенски. Чувају се оба јера у финалној позицији, нешто ређе на другим местима. Њихово исписивање није увек по руској ортографији. Вокализација старих полугласа је руска. Рефлекси вокалних ѓ и ѧ су такође руског типа. Слово ѧ има вредност секвенце *ја*. (Прослависѧ, ѳси смерть, мертвыхъ, морскаѧ, животъ, жизнь, прозѧвла, ꙁаконъ к҃ѓ; молвами, даждь намъ, подовенъ, сотворилъ к҃ѕ; пощади, теплими слеꙁами к҃ѕ итд.). Све речи нису акцентоване. Најзаступљенија је оксија. Од интерпункцијских знакова употребљени су тачка, зарез и двотачка, и то често са неиздиференцираним функцијама. Тачка углавном означава крај реченице и пасуса.

Садржај

Одломак октоиха преписаног са неког руског штампаног издања. На страни к҃ѓ помиње се императрица, а не каже се која.

Л. 1: Къ сѵвѡтѳ на велицѣи вечерни. Сти⟨и⟩х⟨и⟩ры воскресны осмогласника, гласа а҃. Стыхъ. Изведи изъ темницы дѵшѳ мою, исповѣдатисѧ имени твоемѳ. Вечерн҃ѧ нашеѧ молитвы прїими с⟨вѧ⟩тыи Г⟨осподи⟩и и подажд намъ ѡставленіе грѣховъ тако единь ѳси.

Л. 22 (к҃ѕ): Къ н⟨є⟩д⟨ѣ⟩лю вечера, На г⟨о⟩с⟨по⟩ди возва'хъ. Сти⟨и⟩х⟨и⟩ры оумилителны вл⟨а⟩д⟨ы⟩чны. Гласъ а҃. Подовенъ. Прехвал'нїи м⟨ѳ⟩ч⟨є⟩ницы. Прекид текста на л. к҃ѕ': . . . и свѣти бывающе второїи. Хр⟨и⟩стѳ молитесѧ, даровати дѵшамъ нашимъ мїръ, и ве . . .

Записа нема.

84. СА 22 ОТВЈЕТ ПРАВОСЛАВНАГО ЊЕКОЈЕГО К ДРУГОМУ ПРАВОСЛАВНОМУ БРАТУ О РИМОКАТОЛИЦКОМ НАСИЛИЈУ . . . И О ВАРВАРСКОЈ ГЛАГОЛЕМОЈ УНИЈИ И О УНИЈАТАХ Теотикиса Никифороса, препис с краја XVIII или почетка XIX века

Пајир, стр. 87 (оригинална пагинација) 365×235 мм; текст различитих димензија. Пагинација је арапским бројевима, прескочена стр. 23, кустоде, потпун.

Писар, место и време настанка

Према насловној страници препис је настао после 1779. године када је дело преведено са грчког језика. Година превода се не слаже са наведеном 1775. годином у поговору уз ГР 31.

Водени знаци: На хартији у рукопису постоји само име: Jos, Resner, идентично Декер 961. Ово је име фабриканта папира Jozefa Roesnera који у периоду 1779—1804. производи папир у месту Selec (Словачка) сл. 123). Рукопис је вероватно с краја XVIII или почетка XIX века.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, хрбат кожни, оштећен.

Орнаментике нема. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, са брзописним облицима неких слова, различит број редова на страници. Брзописна су слова: в положено, в четвртасто, ж као гужвица, ѣ једнопотезно, т једнопотезно, често као јединица. Сва ова слова јављају се и у својим курзивним облицима.

Језик је рускословенски са елементима српског народног говора.

Садржај

Садржај је исти као ГР 31, ГР 32, РГР 39 и РГР 136.

Стр. 1, наслов: Ѿтвѣтъ православнаго нѣковго къ другомѹ православномѳ братѳ о римокадолицкомъ насилїю свѣрхъ того кїи раздирателн и шизматики и раздранны сѹть, и о варварски глаголемои ѹнїи и о ѹнїятахъ и о вже како подоваетъ православномѳ противитися римокадоликовъ насилїю. Преведенъ съ греческаго ꙗзыка съ печатанногѣ вѣ Халѣ вѣ Саксонїи (і)779, 3. јанв(аря).

Стр. 2, предговор: Предсловїе. Любомѹдри и благочестивы читателю. Проходящи я чрезъ Пизѳ, превихъ вѣ вечерѣ вѣ домѳ единаго прїятеля ѡт него ѹгощаемъ по вечери бысть слово о ѹнитахъ вѣ Поло⟨н⟩їи обращающихся къ православнѣи церкви . . .

Стр. 87, крај поговора: На греческомъ ꙗзыкѣ продается вѣ Лаипцигѣ идеже и вся Ѳеодоритова списанїя и врачевнїя книги. К' Халѣ издания находятся.

Записи

На л. 1, курзивом: Сїя книга есть мнѣ Ѳеѡдора Младеновича родомъ изъ С. Андрее близъ града Бѳдима 1818, 6 апр⟨илїя⟩.

На доњој корици ситно курзивом: У попа Василия . . . история 2. антахрїстово прїшествїе . . .

Литература

Иста као код ГР 31.

85. СА 23 РЕТОРИКА, средина XVIII века

Папир, л. [II]+171; л. 140 bis; л. [II] и л. 170 и 171 празни, 202×160 мм, текст 175×110 мм. Оригинална фолијација је до л. 142. Маргине су одвојене дуплим цртама. Непотпун; недостаје почетак.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис је писан средином XVIII века: 1) две варијанте воденог знака познат под називом „Pro Patria" са иницијалима С Е врло сл. Учесткина 690 из 1753. године.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, оштећен. Хрбат је кожни. Орнаментике нема.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, по 24 реда на страници. Језик је латински.

Садржај

Белешке из реторике, без насловне стране.

Л. 2: Quid sit rhetorica quo adnomen et rem quo mode dividitur et quibus mediis comparari solet.

Л. 4': *Caput 2-dum. De causis rhetoricae.* Causa verum sunt quatuor nempe, materialis formalio efficimo et finalis . . .

Записи

На л. [II]: Popep . . . Rethorica Joannes Zukowski . . .

86. СА 24 ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, трећа четвртина XVI века

Папир, л. 125, 315×215 мм, текст 200×105 мм. Волантни листови: 1, 16, 124 и 125. Текст је незнатно оштећен на л. 2, и то од 4. до 7. реда одозго, као и десна маргина. Запрљани су л. 2, и 16, а мрља од влаге има нарочито од л. 102. до краја. Сачувано је 18. кватернионских свешчица које су обележене на традиционалан начин. Стање свешчица: св. 1 (а҃) има 1 л. (недостаје првих седам); св. 2 (в҃) недостаје цела; св. 3 (г҃) има 4. л. (недостају 1, 4, 5, и 8. л.); св. 5 (є҃) има 6. л. (недостају 2. и 4 л.); св. 19 (д҃і) има 2 л. (недостају 3, 4, 5, 6, 7. и 8 л.). Недостаје око половине првобитног рукописа.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким и палеографским подацима рукопис је могао настати у трећој четвртини XVI века. Писар и место настанка за сада су остали непознати.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис датирамо трећом четвртином XVI века око 1550/60 године: 1) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком Т—С, врло сл. Мошин 1141 из 1550/70. год.; 2) исти тип котве са контрамарком А В, врло сл. Мошни 869 из 1550/60. год.; (3 исти тип котве са контрамарком РА са крстом сл. Мошин 1067 из 1550/60. год.; 4) исти тип котве са контрамарком РА без крста, врло сл. Мошин 1035 из око 1550. год.; 5) исти тип котве са контрамарком V, врло сл. Мошин 1167 око 1560. год.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментика се састоји од заставица и иницијала на почетку јеванђеоских текстова. На л. 56 правоугаона заставица (115/155×60/100 мм) балканског стила, састоји се од три преплетена круга. На угловима правоугаоника су стилизовани пупољци и палмете, а на средини цвет. Боје су: зелена, тиркиз, окер и браон. На л. 102 узана, необојена плетеница (140×10/30 мм) цртана мастилом са стилизованим пупољцима и палметама на завршницама и у средини. На л. 165 велика квадратна заставица, запрема више од половине текстовног блока (123/165×123/165 мм), састављена од необојених преплета са празним пољем у облику крста у средини. На празном пољу исписан текст: Єже ѡт Лукы с⟨ве⟩тое бл⟨а⟩говѣство. Боје су: зелена, бордо, браон и окер. Иницијал Ꙁ на л. 56 је преплетног типа и захвата 9 редова, једном половином је у текстовном блоку, а другом на маргини. Боје су: зелена, окер и браон. Плетеница није обојена. На л. 165 иницијал П је такође преплетни, захвата 5 редова, са истим односом према тексту и маргини као и претходни. Има више црвених геометријских иницијала који су високи 2—4 реда. Заглавља и друге текстуалне ознаке су такође писани црвеним мастилом. Текст је писан црвеним и мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је полууставно са калиграфским тенденцијама. На први поглед изгледа као да су писала 3 писара јер се има утисак крупног, средњег и ситнијег писма по одређеним деловима књиге са чиме се слаже и различит број радова (од 18 до 24 реда), као и растреситост, односно згуснутост текстовног блока. Међутим, анализа дуктуса и правописа показала је да се ради о једном писару, који је, можда, настављао писање кодекса после неког извесног (свакако краћег) временског раздобља и са различитим пером, о чему сведоче дебљи и тањи намази. Потез је сигуран и исписан.

Карактеристична су слова: ꙁ које се јавља у три облика (са већим или мањим повијањем репића на доњој линији и змијолико); т (једноного, троного и високо са једностраним барјачићем); ѣ са пречком на горњој линији са равномерним преломима и високо са повијеном пречком; д са атрофираним ножицама и са дужим искошеним према унутра; ж са средњом линијом која иде од сецишта на доле, ретко сече у целини, затим, врло ретко пресечена положена осмица; ѡ је висока, веома ретко плитка; а има ретко високо повијено стабло, в је веома ретко четвртасто; брзописно ꙋ је обло и оштро, поред диграма оу и сл. Заступљене су следеће ресавске графеме: ѡ, ѕ, ѵ, ѳ, широко ѳ и окато о.

Језик овога преписа је српскословенски, правопис ресавски, двојеров. У предлозима и префиксима употребљава се дебело јер, а на крају речи танко јер. Ретки су изузеци. Танко јер употребљава се још уз вокално р и л, мада се у тој позицији среће и дебело јер. Јерови се недоследно замењују пајерком. Запажено је губљење јерова. За означавање вокала и употребљавају се і, и, ы и њихове међусобне комбинације, при чему се јери употребљава и на етимолошком месту. Групе *ја* и *је* на почетку речи, као и иза палатала углавном су исписане диграмима ꙗ и ѥ. Ређе се срећу комбинације са десетеричним ї и широким ѳ. Иза вокала прејотација се најчешће не означава. Нађени су трагови малог јуса (ѧ) из предлошка као и ѕ.

Распрострањена је употреба акцената и надредних знакова. Најзаступљенија је оксија, затим двојни гравис и периспомена, док је варија ређа.

Од интерпункцијских знакова писар употребљава тачку, зарез и двотачку. Тачка и двотачка се комбинују и са цртом. Тачка и зарез се често изједначују у употреби за означавање сегмената реченице, док се двотачком омеђавају одељци текста. (Мнѡзи, Галїлее, ꙋзрѣв', възыде, къ нѥмꙋ, его ѡтвръзъ, ѳ, ѳс⟨ть⟩, кротцїи бꙋдꙋть, правды 1; прьви, мнѡзи, поеть, на съмрьт, прѣдадѧть, ѥзыкѡм, порꙋганіе и биение, къ нѥмꙋ, кланꙗющи се, ръци 37'; въпїющаго стъзе, іꙋдеискаа 56; създа, стльпь, къ тежателѥм, врѣме, тъщь, без'чьстьнъ, възлюблѥннаго своего 86', ѕиждꙋшеи, нѣкые, ѡбльстеть, истиньнь 87; кѥсаревь, кесарева 87'; чьли въ книгах 88; прьваа, ꙗко ѥдинь 88'; жрьтьвь, съмысльно 89; въврьгоше, имѣꙗше, каменїе 89'; 'прѣльстеть 90; Ѳеѡфїлꙋ, дрьжавныи, искꙋсьнь 102; по Матѳеи, Іакѡвлꙗ, едином⟨а⟩тер'нꙗ, бесчед'нь 102'; к тебѣ исцѣлꙗеть, слышав'же, идѣаше 125 итд.).

Садржај

Четворојеванђеље млађега типа, без почетка и краја, са доста прекида. Недостају: Теофилактов предговор Јеванђеља по Матеју, садржај Јеванђеља по Матеју, првих девет зачала Јеванђеља по Матеју, део Јеванђеља по Луки од 31. зачала до краја, Теофилактов предговор Јеванђеља по Јовану, садржај Јеванђеља по Јовану, Јеванђеље по Јовану до краја.

Л. 1: . . . сны и месечные и ослаблѥнные жилами . . . (крај 9. зачала).

Л. 53: Теофилактов предговор Јеванђеља по Марку; л. 54'; садржај Јеванђеља по Марку; л. 56: Јеванђеље по Марку.

Л. 102: Теофилактов предговор Јеванђеља по Луки; л. 103: садржај Јеванђеља по Луки; л. 105: Јеванђеље по Луки.

Л. 125': Въ ть час⟨ь⟩ исцѣли мнѡгїи ѡт недꙋгь и рань . . . (прекид у 31. зачалу Јеванђеља по Луки).

Записа нема.

87. РА 1 ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVIII века

Папир, л. 286, 260 × 190 мм, текст 205 × 130 мм. Има доста волантних листова: 15, 22, 71, (56), 92 (72'), 93, (73'), 109, 110, (115), 111 (110), 116, 284, 285. Текст је јако оштећен. Виде се трагови старе конзервације. Крпљен је деловима рукописне књиге. Првобитни кодекс је имао 38 кватернионских свешчица које су словно обележене на уобичајени начин. Каснији, уметнути делови на местима оштећеног текста, немају обележене свешчице. Стање свешчице: св. 1 (а҃) има 6 л., св. 2 (в҃) до 6. (ѕ҃) имају по 8 л.; св. 7 (ꙁ҃) има 4 листа. Даље следе необележене свешчице касније дописаног текста од л. 51 до 71. Од првобитног кодекса недостају 4 л. св. 7, затим св. 8. до 11. и први лист св. 12; св. 12 (в҃і) има 7 л.; св. 13 (г҃і) има 8 л., св. 14 (д҃і) има 7 л. св. 15 (є҃і) има 8 л.; св. 16 (ѕ҃і) до 21 (к҃а) имају по 8 л. св. 22 (к҃в) има 6 л. (текст је континуиран); св. 23 (к҃г) до 38 (л҃и) имају по 8 л. и последња свешчица која није сигнирана има 4 л. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према воденим знацима, кодиколошкој и палеографској анализи рукопис је адлигат, чији је најстарији део настао у другој четвртини XVI века, а касније допуне су из краја XVII и почетка XVIII века. Писари и места настанка преписа нису за сада познати.

Водени знаци: У рукопису постоји неколико хартија, које су по времену различите. Највећи део рукописа (лл. 1—50 и 72—247) је на хартији из друге четвртине XVI века: 1) мердевине у кругу са звездом, сл. Брике 5924 из 1538. год. 2) воловска глава са крстом, сл. МСПЦ Грујић 210 из 1534. год. (сл. 3); 3) сирена у кругу са звездом, врло сл. Брике 13900 из 1533. год.; 4) рука са цветом, тип Брике 10758 из 1526. год.; али код Брикеа са иницијалима МЈ (сл. 112); 5) кула врло сл. Брике 15893 из 1532. год. Део рукописа

од л. 248—279 такође је из XVI века. Могуће да и овај део припада истом временском раздобљу као и претходни, али је исто тако могуће да припада и нешто каснијем времену, око 1550. год.; 6) двострука котва у кругу са звездом и контрамарком непознатом, донекле сл. Мошин 1002 из 1552. год. (сл. 71). Каснији додатак (лл. 51—71) вероватно је са краја XVII века; 7) грб који са обе стране има више различитих иницијала. Потпуно исти знак нисмо нашли, постоји донекле сл. тип Лауцевичиус 1950 из 1671 и 1952 из 1683. год. (сл. 56). Најмлађи део рукописа (лл. 280—286) је из почетка XVIII века; 8) анђео са штитом на коме су иницијали IHS врло сл. МСПЦ, Грујић 214 из почетка XVIII века (сл. 2).

Повез и орнаментика

Дашчице (275 × 195 мм) пресвучене кожом смеђе боје са орнаменталним слепим отиском. Незнатно је оштећена предња корица при дну. Ивице су мало закошене према резу. Сачуване су две месингане копче и кожни ремени. Хрбат је са три ребра. Капитална врпца је црвено-бела. На полеђини предњих корица, л. 6, 76 и 78 печат са натписом: Печат восточне цркве, Рац Алмаш, 1889; на л. 1, 15, 51', 71 (56), 109, 110 (115), 111 (110) и 116 печат са натписом: „Печат парохијалне цркве дунапантелијске, 1893."

Првобитан део рукописа је богато украшен. На л. 6' у тексту је заставица у облику слова П чији је унутрашњи простор испуњен преплетним тракама, а оивичен лозицом полупалмета. Цртеж је урађен црним мастилом, траке су необојене, а основа је обојена црвено. На л. 101', у доњем делу текста је узана преплетна трака (158/130 × 45/22 мм), која се на угловима завршава полупалметама. Цртана је смеђим мастилом. Траке су необојене, а основа је смеђа и оранж. На л. 103 је узана правоугаона трака (135/125 × 32/20 мм) од полупалмета. Боје су исте као код претходне. На л. 105' је правоугаона заставица (185/125 × 95/46 мм), чије доње завршетке придржавају две шаке. Унутрашњи простор је испуњен стилизованим тракама полупалмета. Боје су исте. На л. 155 заставица (135 × 55 мм) представља стилизован преплет змијских тела, са четири змијске главе као завршецима. Боје су црвена, окер и мрка. На л. 156 правоугаона заставица (155/135 × 32/10 мм) чини преплет довструких трака које се на угловима завршавају стилизованим гранчицама. Цртеж је изведен мрким мастилом. Боје су окер, зелена, мрка и црвена. На л. 227 је преплетна трака (150 × 40 мм) са лиснатим завршецима на крајевима. На л. 229 је слична плетеница као на л. 227 али ужа (145 × 22 мм). Боје исте. На л. 229' правоугаона заставица (155 × 42 мм) представља густ преплет из чијих углова излазе стилизовани лиснати завршеци. По средини преплета су остављени празни простори. Цртеж је рађен црним мастилом; траке су необојене, основа црвена. На л. 42' завршни украс од стилизованих необојених трака уоквирен је у правоугаоник (120 × 30мм). На л. 153 налази се завршни украс од два преплетена змијска тела (175 × 15 мм). Боје су окер, мрка и црвена.

Репертоар иницијала у првобитном кодексу је занимљив и разноврстан, док је у уметнутим деловима једноставан и састоји се од једноставних геометријских иницијала. Постоје три групе иницијала: преплетни, зглобасти и геометријско биљни. На л. 6' преплетни иницијал К цртан је црним мастилом и са црним тачкама на сециштима плетеница. Налази се већим делом у текстовном блоку и висином захвата 4 реда, док мањим делом залази у доњу маргину. На л. 229' целом дужином текста преплетни иницијал Е са редуцираним петљама, фино израђен. Траке су необојене, фон црвен. На л. 105' стилизовани лиснати иницијал З, захвата 6 редова, обојен је смеђе и оранж. На л. 156, зглобаст иницијал П, цртан црвеним мастилом са додатком мрке боје, захвата 6 редова. На више места у првобитном тексту, као и у касније дописаном, налази се више црвених геометријско-биљних иницијала са гранулицама и листићима, лепо изведеним. Високи су 2 до 3 реда и сви су, као и претходни, у текстовном блоку. Текст је писан црним и мрким мастилом.

Писмо и језик

У рукопису постоје три писарске целине. Највећи део рукописа припада најстаријем слоју, тј. другој четвртини XVI века. То су листови 1 до 50' и 72' до 279. Крајем XVII века исписани су листови 51 до 71' а почетком XVIII листови 279' до 286.

Писмо најстаријег слоја (л. 1 до 50 и 72. до 280) је крупан полуустав усправног и сигурног потеза по 17 редова на страници. Писар је писао дебљим пером, па се стиче утисак као да је сликано кичицом. Морфологија графема је доста стабилна и нема велики број биморфних слова, док је полиморфно само ꙁ. Врло су ретка и надредна слова. Од карактеристичних слова издвајамо: ѣ са троугластом малом петљом, пречком на горњој линији чији се леви крак најчешће спушта до доње линије, док је десни сасвим атрофирао, и стаблом средње величине; д има сведене ножице; ж је тропотезно са стаблом које ретко напушта сециште и са знатно умањеним горњим делом; ѡ је висока и плитка; т је двопотезно и тропотезно; ꙁ је са чекићем на горњој линији и репићем који се сече косо, хоризонтално или се благо и кратко савија на доњој линији или нешто испод ње. Ретке су лигатуре рѣ и ѥг.

Од акцената заступљени су највише периспомена на свим слоговима и двојни гравис, најчешће на првом слогу. Од интерпункције употребљавају се тачка и зарез у истим улогама, тј. при набрајању, код одвајања реченица у сложеним реченицама и за крај реченице.

Језик овог основног, најстариег слоја јесте српскословенски, правопис ресавски, једнојеров. У свим позицијама заступљено је танко јер. Запажено је његово испуштање, као и обележавање пајерком. Вокално р и л обележавају се најчешће као рь, ль, али и као р', л'. Прејотовани вокали се недоследно исписују. На почетку речи група *ја* се означава са ꙗ, ређе їа, а група *је* са є, ѥ, їє, ѳ. У поствокалској позицији ситуација је мешовита, тј. срећу се: ꙗ, а, и ѥ, є. Иза палатала прејотација се доследно бележи. Ѣ и є се мешају. За означавање самогласника и употребљена су слова: ы, и, ї и њихове међусобне комбинације. Има примера српске вокализације као и исписивање вокала а танком јером. (Рождаствє 156', сьшаств'наа 155, льнитꙋ 272', слѣпь 43', братыꙗ, братїꙗ 46', мєкїи риꙁы 39', скрьбыи 49, рабы, раби 49', слоугы и 271', слоуги 272, женїи 228', ѥго, єго 229', биєша, ѳдинъ ѡтвѣщаваєши 272', моє, моѥ 41'; Іаков' 6', Іесєꙗ 7, ꙗкожє 156; прѣданиꙗ, вѣчнаа 1; пльтъ 230, вел'бꙋжди, 106, жьр'ць 156 итд.).

Писмо додатка уметнутог крајем XVII века (л. 51 до 71') је ситнији полуустав, најчешће по 25 редова на

страници, оштријих квадрттних облика и неисписаног неуједначеног потеза.

Акценатски систем је неразвијен. Нешто чешће се запажају оксија на свим слоговима, сем на последњем, и двојни гравис на првом слогу. Од интерпункцијских знакова јављају се тачка и зарез у истим функцијама разграничења реченица, реченичких сегмената и при набрајању. За означавање текстуалних целина употребљени су: две тачке, три тачке или четири тачке распоређене у виду крста са украсним таласастим цртицама у продужетку.

Трећи писарски сегмент (л. 279' до 286) припада писару записа о обнови Јеванђеља 1713. године, на унутрашњој страни доње корице. Иако је овај део рукописа доста нечитљив због лошег мастила које се местимично разлило, или сасвим оштетило хартију, анализа дуктуса и морфологије карактеристичних слова, показала је да се ради о истом писару, који је можда, и преповезивач књиге.

Садржај

Четворојеванђеље млађег типа са Теофилактовим предговорима, садржајима јеванђеља по главама, упутствима за читање јеванђеља по седмицама и за сваки дан, почев од Велике недеље Пасхе, затим јеванђеља великопосна и страсна, недељна јутрења и месецослов. У месцослову: 14. јануара св. Сава српски и 13. фебруара св. Симеон српски.

Л. 1: Теофилактов предговор Матејевом јеванђељу (непотпун); л. 4: садржај Јеванђеља по Матеју; л. 6: Јеванђеље по Матеју.

Л. 101: садржај Јеванђеља по Марку; л. 03: Теофилактов предговор Јеванђеља по Марку; л. 105: Јеванђеље по Марку.

Л. 153: садржај Јеванђеља по Луки; л. 155: Теофилактов предговор Јеванђеља по Луки; л. 156: Јеванђеље по Луки.

Л. 227: Теофилактов предговор Јеванђеља по Јовану; л. 229: садржај Јеванђеља по Јовану; л. 229: Јеванђеље по Јовану.

Л. 279: упутства за читање јеванђеља по недељама Пасхе; л. 279: редослед читања јеванђеља (пасхални циклус); л. 282: великопосна и страсна јеванђеља; л. 282: јутарња васкрсна јеванђеља; л. 282: месецослов јеванђеља (14. јануара св. Сава српски, 13. фебруара св. Симеон српски).

Записи

На унутрашњој страни горње корице, брзописом: Сиꙗ книга цръкѡвьна . . . светога ѡца [Н]иколаꙗ ꙋ Панътелии, као и разне пробе пера поред цртежа коња: торонъ и конъ богати и др. Затим, називи слова: азъ, бꙋке, ведет, глаголь, добро, ес⟨тъ⟩, живете, ѕело, ꙁемла, иже и како, лꙋди, мислет, на . . .

Од л. 1—41, по доњој маргини, брзописом: Сиѥ еванђелие Николе попа и негова сина Поповића да е свакомъ на ꙁнание кои ѡво писмо прочати да има на ꙁнанне свакомъ чловекꙋ кои ѡво писмо види и прочати да има веровати и на истинꙋ ꙋꙁети подъписа ꙗ Никола Поповићъ своѡмъ десномъ десницомь рꙋкомъ подъписа и когодъ прочати ѡво писмо да има веровати и ꙁнати ѡво милостиво писмо и верьно и добро и лепо.

На унутрашњој страни доње корице, брзописом: Да се ꙁна како понови сїе свѣтое еѵ⟨г⟩г⟨е⟩лїе попъ Михаило Радоичевић ꙁа д⟨ꙋ⟩шꙋ покоинога Дмитра Кереша и покоине Стане домаћице Дмитрове. Б⟨ог⟩ь да их простить и помилꙋеть и помилꙋить амин.

Испод тога: Домаћице, лѣто Г⟨о⟩с⟨под⟩ніе а҃ѱ҃г҃і (1713. г.) м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца маїа а҃ на с⟨ве⟩т⟨а⟩го пророка Іеремиѥ.

88. РА 2 ОКТОИХ ПРВОГЛАСНИК, 1570. година, са додатком из двадесетих година XVIII века и штампаним додатком из Октоиха петогласника Б. Вуковића из 1536/37. године

Папир, л. 383 + 1 одерак обележен као л. 384. Први лист је волантан, није фолијиран и припојен је вероватно после новије фолијације мастилом. Волантни листови су још 8, 263, 264, 297 и 304. Има грешака у фолијацији: л. 177 није обележен; л. 224 bis; л. 267, 268, 273, 274 и 275 само одерци трака при хрпту; л. 384 само одерак при левом доњем хрпту. Кодекс се састоји из 3 дела са траговима влаге, воска и старе конзервације. У првом делу дупло су словно обележене свешчице: 9,3 (д҃, г҃) до 33, 28 (л҃г҃, к҃и҃).

I део: л. 1—264, 280 × 195 мм, текст 215 × 130 мм. Има укупно 34 кватернионске свешчице, од којих св. 8 (и҃) и св. 9 (д҃) имају по 7 листова, а св. [34] има 3 листа.

II део: л. 265—272, 280 × 195 мм, текст 235 × 145 мм. Накнадно је убачен, без обележавања свешчица.

III део: л. 276—383, такође накнадно убачепи из штампаног *Охтоиха петогласника* Б. Вуковића из 1536/37 године од св. 2 (в҃), в҃. IIII.

Писар, место и време настанка

Према запису на л. 264' главнину рукописа, тј. његов I део, од л. 1 до 264, исписао је непознати писар 1570. године у граду Новом Брду, у цркви св. Стефана. Према другом, маргиналном запису на л. 25—49, рукопис се налазио у манастиру Рачи, у храму Вазнесења Господњег. Према палеографским особинама и филигранолошким подацима допуна главног дела, тј. II део, могао је настати у Сентандреји, или неком другом српском писарском центру преко Саве и Дунава, после Велике сеобе када се указала потреба за допуном и рестаура-

цијом кодекса у целини и када је убачен штампани део. Имена главног и споредног писара нису за сада позната.

Водени знаци: Рукопис је састављен из три различите временске целине. Основни део рукописа (л. 1—264) је из 1570. год. са следећим воденим знацима: 1 котва кругу са звездом и контрамарком АР, врло сл. Мошин 1639 из 1567. год.; 2) исти знак са контрамарком РАЗ, врло сл. Мошин 1866 из 1568. год.; 3) исти знак са контрамарком I—F, врло сл. Мошин 1820 из 1560. год. II део рукописа (лл. 265—272) је из почетка XVIII века: 4) грб са кулом и иницијалима МР са цветом, врло сл. СА 16 из 1717. год. и СА 8 из 1710/17. год. III део (лл. 276—383) је додатак из штампаног октоиха Божидара Вуковића, I издање из 1536. год. са следећим воденим знацима; 5) двострука котва у кругу са звездом; 6) воловска глава са цветом; 7) воловска глава са змијом и 2) теразије са куглицом и звездом.

Повез и орнаментика

Дашчице (286 × 198 мм) обложене смеђом кожом са украсима изведеним у техници слепог отиска. Сачувани су остаци металних копчи. Хрбат је оштећен при дну.

Орнаментика

I део: Орнаментика овог дела кодекса се састоји из више обојених иницијала и заставице на л. 1. Заставица је квадратна (спољашње димензије 160 × 160 мм, унутрашње 122 × 122 мм), избледела и доста запрљана. Унутрашњост квадрата је испуњена преплетом. Из доњих углова излазе гране украшене преплетом и листићима са пупољцима на завршецима. Десна грана је дужа и богатија од леве. Горњи углови су такође украшени гранчицама полупалмета, а на средини горње линије налази се разгранати пупољак. Боје су зелена, окер, плава, црвена, бордо и бела. На истом листу налази се и преплетни иницијал Е који захвата 6 редова. Боје су исте, као код заставице. Заглавље је такође обојено: основа је тамно плава, а слова црвена и светлоплава. На л. 64' налази се иницијал П геометријско биљног стила, висок 5 редова, обојен зеленом и црвеном бојом. На л. 193 је иницијал Ж, такође геометријско-биљни, обојен црвеном и плавом бојом. Има више ситних геометријских иницијала најчешће црвених и високих до 2 реда. На више места има маргиналних украса састављених од листића, пупољака и гранулица. Заглавља, иницијали и маргинални украси углавном су црвени, ређе плави и окер.

II део: Орнаментика овог дела је рачанског типа. На л. 265 је преплетна правоугаона заставица (140 × 70 мм) цртана невешто и необојена до краја. Из доњих углова излазе преплетне траке, дуж бочних ивица заставице и завршавају се пупољцима, док из горњих углова излазе само пупољци. Боје су зелена и брик. На л. 266 издужена преплетна заставица (135 × 25 мм); боје су исте. На л. 266 је завршница са антропоморфним мотивом (глава монаха са крстом); боје су брик и зелена.

III део: О графици овога дела види Д. Медаковић, *Графика српских штампаних књига XV—XVII века*, 1958, 204.

Писмо и језик

I део: Писмо овога дела је леп средњи полуустав по 28 редова на страници. Писар пише сигурно и лако, што сугерише исписану и школовану руку, са истанчаним осећањем за пропорције и димензије слова, као и странице у целини. Заступљени су сви облици слова XVI века, али и понеки који наговештавају XVII. Запажене су старе лигатуре ѣ р, а ѵ, ꙁ р, т р, т ї, као и ређа лигатура ч ц. Наводимо следеће палеографске особине: в има срцолик (бубрежаст) облик у иницијалном положају, а у реду има горњу троугласту оштру петљу, а доњу облу. Иницијално к је косо и издужено, спојених линија, иначе је усправно и раздвојених линија. Слова т, ꙁ и ѡ су полиморфна. Ꙁ има различито повијен репић, на доњој линији и на различитим висинама испод доње линије. Јавља се и у више змијоликих облика. Т се јавља као уставно једноного, полууставно троного и високо брзописно са таласастом једностраном и двостраном пречком. Најзаступљенији је полууставни облик. У надредној позицији је уобичајено једноного плитко т. Ѡ је местимично маштовито обликована. Поред високе обле ѡ заступљена је и плитка са равном или мало уздигнутом средином, облим или равним боковима, више или мање повијеним унутра. У ређим случајевима овај облик представља затворену кружницу неправилног облика. Слово є има равну средњу линију. У иницијалним и финалним позицијама ова линија је издужена и таласаста, а сама фигура слова увећана и искошена. О је окато у речи: око, очи, иначе је троугласто и обло. И је задржало традиционалан облик са хоризонталном спојницом, али се јавља, мада ретко, и новији облик са косом спојницом. Н је са косом спојницом, а има троугласту петљу и косо стабло које ређе пробија дволинијски систем док у финалној позицији има повијен, слободнији правац са наглашеним ликовним елементима. Ж је тропотезно, са сечицом без горњег дела која пада из тачке пресека слова окомито на доњу линију. Писар титлу обликује двојако: обло и таласасто.

Језик овога дела је српскословенски, правопис ресавски, недоследан. У предлозима и префиксима су заступљена оба јера. На крају речи је танко јер. Вокално р и л пишу се на два начина: рь, ль и р', л'. За обележавање јера користи се и пајерак. Има случајева њиховог необележавања. Прејотовани вокали ꙗ, ѥ редовно се налазе иза палатала. На почетку речи су ꙗ, ѥ, ѳ и є, а иза вокала ꙗ, а и ѥ, є. За означавање вокала и употребљавају се: ы, и, ї, а у речима грчког порекла ѵ. Ѣ и є се мешају. Запажени су примери фонолошког правописа.

Заступљени су сви акценти, али нису акцентоване све речи. Од интерпункцијских знакова тачка и зарез су употребљени за одвајање реченичких сегмената, а двотачка и тротачка са таласастом цртицом за означавање краја текстуалних целина. (Въспѣваемь, к тебѣ, вьꙁывающіих, въ нощи, ѳдино, вьсꙋ 4; съ прѣстолна, въсе, вьсеже, сьꙁдавшомꙋ, иꙁбави, въ гльбинѣ 5; сь раꙁбоиникѡм, ѳгда, на конць, вь тмѣ, вьсиꙗль 16; силнь, бесмртномоу, стльпа, иꙁ мрьтвых, опалꙗѥма, покланꙗѥмь, ѥдиномоу, ѥси 64; на ꙁемли, єдиномоу, съсѣцаѥмы, вьмѣтаѥмы, ис тебе 95; твоеѥ, моꙗ, єси, ѥꙁыкы 156; твоє, ѥго 164; не льстнїи 172; кланꙗѥм се, на дрѣвѣ, радостїю, сьмр'тию 193; грѣхов'наа, послѣд'нїи, льстивы 215 итд.).

II део: Овај накнадно убачени део исписан је млађим полууставним писмом рачанског типа по 37—39 редова на страници. Слова су ситна, збијена, усправног и оштрог потеза. Једино је веће косо постављено иницијално широко ѳ са таласастим језичком. Оно упадљиво разбија монотонију редова и даје одређени печат целој страници. На крају додати текст исписан је брзописним писмом (в положено, д троугласто, в четвртасто и др.). Језик овога уметка је српскословенски, правопис ресавски двојеров. Заступљена су сва четири акцента, а од интерпункцијских знакова тачка зарез за одвајање реченичких делова, а две тачке и двотачка са таласастом цртицом за крај сегмента текста.

Садржај

Октоих првогласник са службама за сваки дан у седмици, од првог до четвртог гласа. Почиње суботом на малој вечерњи гласа првог. Штампани део је из *Октоиха петогласника* Б. Вуковића из 1536/37. године. Садржи службе за сваки дан седмице од петог до осмог гласа. Прекид у тексту за петак осмога гласа.

Л. 1: Пр⟨е⟩под⟨о⟩бнаго ѡ⟨ть⟩ца нашего Іѡанна Дамаскына вь соуботꙋ вечерь на малѣи веч⟨е⟩рны. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры въскрѣсны глас⟨ь⟩ а҃. Веч⟨е⟩рны наше м⟨о⟩л⟨и⟩твы...

Л. 2: На велицѣи веч⟨е⟩рни. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры вьск⟨рь⟩сны. На Г⟨оспо⟩ди вьзвахь. Гл⟨а⟩сь а҃. Веч⟨е⟩рне наше м⟨о⟩л⟨и⟩твы...

Л. 16': В нед⟨елю⟩ веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры под⟨о⟩бны гл⟨а⟩сь а҃. Прѣхв⟨а⟩ль Іѡсиф. О⟨ть⟩че прѣбл⟨а⟩гы...

Л. 23': В понед⟨елникь⟩ веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры подобны гл⟨а⟩сь а҃. Прѣхвални...

Л. 33': В вто⟨рни⟩кь веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры под⟨о⟩бны Крстны, глас⟨ь⟩ а҃. Прѣхвалны м⟨ꙋ⟩ч⟨е⟩ници...

Л. 39: Вь срѣд⟨ꙋ⟩ веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Сти⟩х⟨и⟩ры под⟨о⟩бны Ап⟨о⟩с⟨то⟩лѡм гл⟨а⟩с⟨ь⟩ а҃. Ап⟨о⟩с⟨то⟩лы славныи...

Л. 46: В че⟨тврта⟩к⟨ь⟩ веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры крстны. Гл⟨а⟩сь а҃ под⟨обны⟩ Прѣхвал⟨ны⟩ на крстѣ...

Л. 53': В пе⟨та⟩к веч⟨ерь⟩. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры. М⟨ꙋч⟨е⟩н⟨и⟩комь ѥдиньственое...

Л. 62': Вь сꙋб⟨отꙋ⟩ веч⟨ерь⟩ на малѣи веч⟨е⟩рни. На Г⟨оспод⟩и вьзвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры вьскрсни гл⟨а⟩с⟨ь⟩ в҃. Прьвовѣчномꙋ ѡт о⟨ть⟩цꙋ итд.

Л. 257: Свѣт⟨и⟩л'не прѣз нед⟨е⟩лю Вь понед⟨е⟩лникь агг⟨е⟩ломь под⟨обны⟩ Жени ꙋсльш⟨и⟩.

Л. 258 Свѣт⟨и⟩лны вьскрьсны. Творениѥ Льва деспота. Свѣт⟨илна⟩ а҃. Сь оученикы вьзыдѣмь...

Л. 262' Пѣнїа троична иже поѥм⟨ь⟩ въ велик⟨ы⟩ пост⟨ь⟩ и вь прочее посты ѳгда нѣс⟨ть⟩ тропара...

Л. 265 Кондацы и ікос⟨и⟩ въскр⟨ь⟩сны Ко⟨н⟩д⟨акь⟩ глас⟨ь⟩ а҃ под⟨обны⟩. Єгда прїидешꙋ в' славѣ...

Л. 276 Из *Охтоиха петогласника* Б. Буковића: ... врѣменнаа тамошнѩже вѣчнаа... (Въ в'торникь на ѵтрны на а҃ ст⟨и⟩х⟨о⟩логїи, сѣд⟨ална⟩ гл⟨а⟩с⟨ь⟩ е҃).

Л. 379 Въ пѣтакь вѣчерь. На Г⟨оспод⟩и вьзвах⟨ь⟩. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры. Кь Г⟨оспод⟩ѵ нашемоу І⟨соус⟩ѵ Х⟨рист⟩оу глас⟨ь⟩ и҃ под⟨обны⟩ Ѡ прѣсланое...

Л. 383' Прекид у суботи: ... идеж⟨е⟩ источнїци пр⟨и⟩сно сꙋщїа истекають... Въ соубѡтоу канѡнь прѣс⟨вѣ⟩тѣи Б⟨огороди⟩ци, гл⟨а⟩сь и҃, пѣс⟨нь⟩ а҃, Ірмѡс⟨ь⟩. Поимь Г⟨осподо⟩вы...

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Сеи ѡкотоихъ написа и написа калѵѣеръ... Владимир Драгојловић из Паз⟨ове⟩ 1972. г.

Од л. 2'—6 доњом маргином, брзописом: Сиа книга да се зна ћака ц... ако не бꙋде попа да пошле ꙋ манастиръ, ако бꙋде...

Од л. 25—49, доњом маргином, полууставом: Сиꙗ кныга манастира Раче храма Вазнесенн'е Г⟨оспод⟩а Б⟨ог⟩а и Спаса нашего Исоуса Х⟨рист⟩а и аще кто покоусит се ѡтимити ю ѡт светаго храма да е проклеть и да мꙋ е соупарникь самь Х[ристо⟩с владїка на фторомь пришаствию.

Л. 63' маргинални запис црвеним мастилом: Сеи октоих написа се в лѣто 7078-ѡ (1570. г.).

Л. 264' писарев запис: Изволенїемъ ѡ⟨ть⟩ца съпоспѣшенїемъ с⟨ы⟩а и съврьшенїем С⟨ве⟩т⟨а⟩го Д⟨ꙋ⟩ха иже ѡт небытїа въ бытїе словѡм⟨ъ⟩ приведи в'сачьскаа създави ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ка и положїи его вь рай пище б⟨о⟩ж⟨ь⟩ст'внїе наслаж'дати се пакы же прѣстꙋпл'ша и ѡтврьженна бив'ша и въсѣмъ рѡд'⟨ѡ⟩мь иже по нѥмъ быв'шїим⟨ъ⟩ съмр'ть исходатаи. И бе видѣтї рода ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ча ѡт дїавола мꙋчимаа нь създави неѡставыи създанїе свое въ конц'ь погыб'нꙋтї пр⟨о⟩рокы посла прорещи тогово пришьствїе иже прѣдаше намь писанїа. Сїа и б⟨о⟩ж⟨ь⟩ств'на кнїга гл⟨агол⟩еми ѡх⟨то⟩и⟨хъ⟩ а҃ гл⟨а⟩сь съпїса се въ лѣто з҃ѻй (7078 = 1570). г.) ꙋ градꙋ Новъ брьдꙋ ꙋ црькве С⟨ве⟩т⟨о⟩го Стефван⟨а⟩. Въ то врѣме велика глад беше по въсеи зем'ле и вѣлика тꙋга и попеченїе црьквам⟨ъ⟩ и прададоше (!) све цр⟨ь⟩кве и манастїре и доспе се сїа кинга м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца маїа д⟨ь⟩нь к҃г аще и что бꙋдэтъ погрѣшено исправ'лаите, а не клънет⟨е⟩ не писа Д⟨ꙋ⟩хь С⟨ве⟩ть нї агг⟨е⟩ль нь рꙋка грѣшна и ꙋнила и Б⟨ог⟩ь вас⟨ъ⟩ простїи аминь.

Л. 264' на левој маргини поред писаревог записа црним мастилом: Въ лѣто з҃рч҃и (7198 = 1560. г.) м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца ген⟨ꙋарїа⟩ е҃і прїидо⟨ше⟩... Нектарїе и Гаврїил⟨ь⟩ ѡт блгар'скїе землѥ.

Белешка куцана писаћом машином и стављена иза л. 264: Запис на л. 264' интересантан графијски, нпр. писање ѣ у префиксу пре и сл., карактеристично је и за друге наше споменике. Интересантна је језичка особина: локатив са наставком -е м⟨есто⟩, старијег ѣ (у цркве) што само потврђује порекло овог записа (косовско-ресавски). Прибележио др. Александар Младеновић — доцент Филозофског факултета у Н⟨овом⟩ Саду децембра 1963. г.

89. СБ 1 АПОСТОЛ, крај XV — почетак XVI века, са додацима с почетка XVIII века

Папир, л. [I]×221×[1] уз доње корице обележен као 222 л. Има доста волантних листова: [I], 1—5, 8, 9, 16, 17, 105, 112, 209, 210, 211, 212, 215—218; 270 × 200 мм, главни текст 200 × 135 мм; додатак 215 × 145 мм. Има укупно 23 кватернионске свешчице. Постоје двојне ознаке свешчица, тј. старије, оригинално означавање у доњем десном углу првог и доњем левом углу осмог листа у свешчици, и новије по средини доње маргине наведених листова. Приликом старе конзервације и рестаурације убачени су празни листови уместо изгубљених (л. 10—16, 22—26, 39—43', 192—198, 205—208). Неки од ових празних листова су и слепљени. Влага и кисело мастило незнатно су оштетили текст на л. 35, 38, 53, 57, 64 и 156. Уметнути празни листови често не одговарају реконструкцији (нпр. иза л. 204 недостаје само 1 лист, осми у 24 св.). Веома је запрљан и разлистан. Потребна је конзервација. Стање свешчица: св. 1 (а҃) има 6 листова, недостају први и осми у св.; св. 2 (в҃) има 5 листова, недостају први, други и осми у св.; св. 3, 4, 7 (г҃, д҃, ѕ҃) имају по 6 листова, недостају први и осми у св.; св. 5 (є҃) има 7 листова, недостаје први у св.; св. 6 (ѕ҃) има 7 листова, недостаје први у св.; св. 23 (к҃г҃) има 7 листова, недостаје осми у св. Остале свешчице имају по осам листова.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким подацима рукопис је могао настати крајем XV века, а према општем палеографском утиску нешто касније, почетком XVI века. Неки облици слова, као нпр. иницијално к су чак и млађи. Име писара и место настанка нису за сада познати. Додатак је исписан почетком XVIII века. Код њега се палеографски и филигранолошки подаци слажу.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је с краја XV века: 1) теразије округлих тасова без круга, сл. Зонги 1081 из 1494 год. (сл. 135); 2) теразије округлих тасова у кругу у две варијанте са осмицом одозго и без ње, сл. Зонги 1126 из 1495. год. (сл. 136—137). На празним касније убаченим листовима: 3) грб, врло сл. САНУ 148 из 1704. год. и СА 1 уз повез, из почетка XVIII века (сл. 5).

Повез и орнаментика

Дашчице (280+120 мм) пресвучене светлосмеђом кожом, са украсима изведеним у техници слепог отиска. Ивице су закошене према резу. Сачувани су остаци металних копчи. Капитална врпца је избледела.

Орнаментику овог рукописа представљају заставица на л. 21 и више иницијала различите величине и стила. Преовладавају геометријско-биљни иницијали који се налазе на ивици текста и захватају 3 до 6 редова. Украшени су гранулицама и цртицама. Обојени су црвено и одликују се елегантним цртежом. Има и ситних једноставних иницијала који захватају свега 2 реда. Заставица (140 × 75 мм) је балканског стила, и састоји се из 3 преплетена круга, чији дупли преплети формирају у центру круга стилизоване ромбове. Углови ових ромбова продужавају се у пупољке који излазе ван кругова. На средини средишњег круга налази се пупољак на гранчици без листића, док су четири угаона пупољка са леве и десне стране заставице обогаћени листићима. Цртеж је рађен коректно. Боје су: зелена, тамнозелена, брик, окер и бела. На истом листу налази се зглобасти иницијал П који захвата 10 редова. Цртеж је рађен црвеним мастилом, а обојен је зелено, тамно зелено и браон. На л. 69' налази се иницијал П који захвата 4 реда и обојен је тиркизно. Наслови су махом рађени црвеном бојом, ређе су црвено-зелени. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је леп средњи полуустав, по 26 редова на страници. Карактеришу га сигурни потези и морфолошка стабилност. Нису запажени полиморфни облици. Поред уставног једноногог т са пречком на горњој линији, веома ретко се јавља високо једнострано т са левим таласастим делом пречке. О је углавном издужено троугласто, а у речима: *око*, *очи* окато. Ѣ је са нешто мало уздигнутим стаблом изнад горње линије, пречком на њој и ситном четвртастом петљом. Ꙁ има дужи репић и повија га на доњој линији под правим углом. Ж је петопотезно и асиметрично, са усправном сечицом. Лева страна слова је нижа и тања, са веома атрофираним горњим делом. Ф има троугласте бокове који леже на доњој линији. Стабло се мало спушта у доњи међупростор, а горњи део је при врху незнатно повијен у десно. Иницијално в је редовно срцоликог облика, а у реду има мању горњу петљу. К има изразито новији облик у иницијалној позицији, али и у реду. Састоји се из две скоро паралелне усправне црте, и треће која је косо постављена у бази слова као продужетак десне усправне. Н и н имају старе облике. Горња линија слова в је са кукицом и дужа је од основе тако да богато наткриљују петљу. А има дугуљасту петљу и кратко, косо стабло између две основне линије. Ѡ је обла и плитка, а у комбинацији ѡт висока. Надредна слова су уобичајених облика. Титла је таласаста и обла.

Језик је српскословенски, правопис једнојеров. У свим позицијама је заступљено танко јер. Уместо јера среће се пајерак. Вокално р и л пишу се као рь и ль. Група *ја* на почетку речи је означена са ꙗ, а група *је* са ѳ и є, врло ретко са ѥ. Иза палатала обележавање ових група је недоследно. Иза вокала није примећено писање прејотованих вокала. Вокал и бележи се са ы, и, ї, и њиховим међусобним комбинацијама; ѣ и є се мешају. У језику записа на л. 222 запажени су примери српске вокализација, као и исписивање вокала а знаком ь. Заступљени су сви акценти. Најчешћа је оксија. Од интерпункцијских знакова примећени су: тачка, зарез и две тачке који немају дефинисану функцију у реченици. За означавање краја реченице, и нарочито већих текстуалних целина употребљени су: тротачка и двотачка са украсном таласастом цртицом. (Моꙗ, ꙗко, дѣанїа, вьꙁысках, ѡтврьже с⟨є⟩, поуть, твоє, ан'тифонь 4; ѳꙁыци, сьберѣте, ѳмоу, ѳго, вь в'сꙋ, дрꙋгаа, вь кон'ць, вьселеныє 8; див'нь 9; исцѣлꙗє, насилован'ныє 38'; ѳго, оутѣшителꙗ, сьблюдає, льжь, дѣлаєши, дльжнь, 72 и др.).

Писмо додатка (л. [I'], 1—2') је млађи брзопис, по 27—33 реда на страници. Слова су ситна и благо нагнута удесно. Карактеристична слова су: в четвртасто; д троугласто; в положено; ж као гужвица или положена осмица са вертикалом у сечици и често отвореним левим делом; ѣ са високим стаблом и пречком полукружно савијеном са леве стране и атрофираном десном страном; широко хоризонтално иницијално и понекад финално є које разбија густину писма; лигатурно размахано једнострано т (тр); а са продуженим испод доње линије стаблом и мало савијеним у лево и др. Језик овога додатка је српскословенски. Запажено је једначење по звучности које се бележи по фонолошком правопису. Секвенца *ја* пише се са ꙗ и ѧ (ис ⟨с⟩траха, дїѧволꙋ 1). Употребљена су оба јера и то са диференцираном употребом. У предлозима и префиксима је ъ, а на крају речи ь

Садржај

Пуни текст апостола са делима и посланицама апостола подељен на зачала и припремљен за богослужбену употребу. Садржи и упутство када се које зачало чита и увод (предисловије). Текст је испретуран, са прекидима, недостаје крај и почетак месецослова.

Л. [I'], накнадно убачен текст: На въздвиженіе рекаѡ ап⟨о⟩с⟨то⟩ль Павле къ Галатом оу глав⟨ы⟩ ѕ҃. С⟨ти⟩х⟨ире⟩ д҃і. Мнѣ же да не бꙋдеть хвалити тачїю . . .

Л. 4 . . . ре видѣ и побѣже Їѡрдан вьзврати се вьспет. Ст⟨и⟩х⟨ире⟩ г҃. Что ти быс⟨тъ⟩ море да побеже. В⟨ь⟩то⟨рь⟩к⟨ъ⟩ свѣт⟨ле⟩ нед⟨елѥ⟩.

Л. 21: Дѣанїа с⟨вѣ⟩тых ап⟨о⟩с⟨то⟩ль сьписана с⟨вѣ⟩тым ап⟨о⟩с⟨то⟩ло⟨мь⟩ и єѵ⟨г⟩г⟨е⟩листомь Лоукою вь вьликоую нед⟨е⟩лю пасхы и на вьзнесенїе Г⟨оспод⟩не глав⟨а⟩ а҃. П[р]ьвое оубо слово сьтворих ѡ всѣх ѡ Ѳеофилѣ . . .

Л. 21', прекид у зач. в҃: П⟨о⟩нед⟨ельникъ⟩ свѣт⟨ле⟩ нед⟨елѥ⟩. Вь д⟨ь⟩ни ѡны вьзвратише се ап⟨осто⟩ли вь Іер⟨оу⟩с⟨а⟩л⟨и⟩мь ѡт Горы . . . до: се ѳмоу Б⟨ог⟩ь ѡт плода чрѣсль его по пльти вьздвигноути Х⟨рист⟩а . . .

Л. 32', прекид у зач. з҃і: . . . ꙗко слышахомь ѳго г⟨лаго⟩люще . . . хоулны на Мѡѵсеа . . . до: . . . . дѣлѣх роукꙋ своею. Ѡтврати же Б⟨ог⟩ь и прѣдас⟨ть⟩.

Л. 38', прекид у зач. к҃ѕ: . . . и исцѣлꙗе вьсе насилован'ные ѡт дїавола . . . до: . . . вьстоупив плесници свои сьтвори же тако и гл⟨агол⟩а емоу, облеци се вь ризоу свою и . . .

Л. 58', прекид у зач. м҃е: . . . По д⟨ь⟩нех же сих оуготовльше с⟨е⟩ вьзы до . . . степенех прилоучи се вьздвиженꙋ быти емꙋ ѡт воинь за ноуждꙋ . . .

Л. 64', прекид у зач. м҃д: . . . прѣд тобою хоте ѡтвѣщати д⟨ь⟩н⟨ь⟩сь па . . . до . . . чешмѣтел'ника те соуща вь сѣм іоудеискым обычаем . . .

Л. 191', прекид у зач. т҃нї: . . . и сѣни истин'нѣи ѳюже вь дрꙋзи Г⟨оспод⟩ь, а не ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩кь. Кон⟨ьць⟩ Зл⟨ато⟩оустоу.

Л. 188, прекид на крају зач. т҃кв . . . лежить ч⟨е⟩л⟨овѣ⟩ком ѳдиною ꙋмрѣти. Потом же соудь тако и Х⟨ристо⟩сь єдиною приведе се вьзнесе многыих грѣхы . . . до: . . . и не вьздыхающе не пользно бо вамь се м⟨о⟩лити се . . . Недостаје и крај *Посланице Јеврејима* којом се у зачалу 335 завршава апостол, као и почетак месецослова апостолских читања до краја децембра. Месецослов је испретуран.

Записи

На унутрашњој страни горње корице, брзописом: Да се зна како ѡваї апостоль Жївка Капамаџие ако бїхь кто їмаѡ питатї да има веровати како є їстиномь неговь.

Порфирие како є истерао змию са зине (?) цареве
Како є с⟨ве⟩ти Спиридонь чꙋдеса дела
Како є єдань чловекь дело правио (?) где змиꙗ
жилище има
Како єдинь болꙗринь имех слꙋгꙋ Арапїна
Скочи жаба преко трапа
ни се жаба ꙋдави, ни се трапь зароннї.

Л. [I]: поновљен запис са горње корице и друге пробе пером.

Л. . 222: брзописом: На а҃ѱк҃е 1725 лѣто маиа к҃е прїидох азъ многогрѣшни Никола їерей Милованович поповати хр⟨ї⟩стїаном⟨ъ⟩ оу Столном Белиграде. Испод тога, другом руком, мрким мастилом: Писа раб⟨ъ⟩ Риста Бꙋчиħъ . . .

На а҃ѱ 35 (!) лето маиꙗ к҃а прїидох азь многогрѣшни Андрей їерей Сꙋботичь поповати хр⟨ї⟩стїаном оу Столномь Белиграде на ѡтачаство свое прї преѡс⟨ве⟩щенномꙋ архиерею Въсиилїю тогда быст⟨ь⟩ и постави ме на степень с⟨ве⟩щеничаства того лета м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца декемрїи въ к҃ѕ д⟨а⟩нь оу Сенть Андрей, оу храмꙋ Оуспенїꙗ пресветїе Б⟨о⟩гоматере. И подьписа того лета маиа г҃і д⟨а⟩нь.

Испод тога, латиницом: Križar Daniel; затим Г⟨о⟩с⟨по⟩дь грдимь (!) противит се смеренїем же даеть бл⟨а⟩годеть.

90. СБ 2 БОГОРОДИЧНИК, 1537. година

Папир, л. [I] + 146; 310 × 205 мм, текст 230 × 130 мм. Волантни листови су: 1, 8, 16, 80 и 129. Има укупно 18 кватернионских свешчица обележених на уобичајен начин. Запрљан је влагом и воском. Потпун.

Писар, место и време настанка

Према запису на л. 145' и 146 овај рукопис преписао је јерођакон Андоније 1537. године у манастиру Витеоници у храму Успења пресвете Богородице, по налогу игумана Никодима и духовника Максима.

Водени знаци: 1) Воловска глава са крстом и змијом врло сл. БРА 221 из 1531 год. и Пећ 19 око 1530 год., 2) воловска глава са словом М између рогова, врло сл; Николајев 20 из 1537 године; 3) круг са цртом и путачом изнад, врло сл. у Зборнику Божидара Вуковића из 1536—38 год.; 4) друга варијанта истог знака, врло сл. у

Зборнику Божидара Вуковића из 1536—38. год.; 5) кардиналски шешир са контрамарком РА; врло сл. Никољац 31 из 1537 год.; 6) исти знак са контрамарком А Х, иста контрамарка није до сада забележена уз овај знак. Постоји слична контрамарка уз котву, Мошин 1256 из 1537 год. и уз теразије у кругу са звездом, НБС 42 ико 1530. год. При повезу је хартија из XVII века: 7) котва у кругу са тролистом, сл. Мошин 2012 око 1640 године.

Повез и орнаментика

Дашчице (300 × 200 мм) са косим рубом, пресвучене мрком кожом која је местимично огуљена и оштећена, са орнаменталним слепим отиском. Сачувани су остаци металних копчи.

Орнаментика овога рукописа је скромна. Састоји се из ситних маргиналних украса уз наслове и једноставних геометријских иницијала који захватају најчешће 2—3 реда текста. Најчешћи украси уз наслове су стилизовани тролисти од гранулица и листића; пупољци, крстови и цветови у геометријским облицима или преплету. Уз текст на маргинама чести су цртежи рибица, рађени црвеним мастилом. Наслови и заглавља ређе су писана црним, мрким или сивоплавим мастилом, иначе су, као и иницијали, црвени. Исти је случај и са маргиналним украсима где су мрко — плаве комбинације ређе. На л. 6 испод текста налази се уска плетеница чији се десни крак завршава полупалметама. Цртеж је рађен мастилом, необојен.

Писмо и језик

Писмо јераођкона Андонија је средњи полуустав по 27 до 30 редова на страници. Одликују га слободнији потез и растреситост као и већа морфолошка варијабилност појединих графема. Тако нпр. ⁘ почиње најчешће на горњој линији, а репић савија на разне начине на доњој линији, и у доњем међулинијском простору; ѣ има пречку на горњој линији чији се леви преломљени крак спушта до доње линије, а десни је сасвим атрофирао у тачку или зарез. Поред овог најраспрострањенијег облика, среће се и високо ѣ са таласастом пречком која сече стабло изнад горње линије и различито је обликована; затим лигатурно ѣ у виду стилизованог крста, најчешће изнад ҏ. Т се јавља као троного, полууставно и високо једнострано са развијеном таласастом пречком. Овај други облик најчешће је заступљен у лигатурама тв, тр и ти. Лигатурне облике писар маштовито користи, нарочито у скраћеним облицима речи под титлом или надредним комбинацијама. Упадљиве су такве групе слова ⁘р, ⁘ь, ⁘ѣ чц. Ѳ је у позицији ѿ висока и обла, али и веома развучена и плитка, док је у реду плитка и четвртаста. Ж је тропотезно, симетрично, ређе са помереном сечицом улево, и без горњег дела. Ретко је брзописно ж у виду положене осмице. Ѹ је са троугластом, оштром петљом, ређе са облом. Слово в има горњу положену црту дупло дужу од основе петље. Положено, брзописно в је ретко. Иницијално в, па и у другим позицијама је срцолико, тј. бубрежасто. Ѹ има округлу петљу и раширене краке, и троугласту петљу и кратке краке итд.

Андонијев правопис је ресавски, једносјерсв. Изузетно се употребљава ъ, најчешће на крају реда где се може сматрати графичким маниром. У свим позицијама употребљен је ь. На месту јера среће се јајерак. Запажено је губљење јера. Групе *је* и *ја* пишу се редовно иза палатала као ѥ и ꙗ, док је у другим случајевима ситуација различита. На почетку речи срећу се ѥ и широко ѳ за групу *је*, а ꙗ за групу *ја*. Иза вокала ове групе пишу се са и без прејотације, тј. а и ꙗ и ѳ, ꙋ и ѵ. Вокал и бележи се са ы, и, ї и њиховим комбинацијама. Окато ѻ примећено је и у другим речима, не само у речи: око, очи и сл. Ѣ и ѥ се мешају, али и задржавају на етимилошким местима. Репертоар грчких слова је стандардан. Писар преписује погрешно, испушта слова, не разуме речи. Исто тако он на неуобичајен начин скраћује речи, а и већи му је избор речи које скраћује од оних, иначе традиционалних скраћеница као што су nomina sacra и сл. У доцнијем брзописном запису, јереј Никола Миловановић констатовао је да у овој књизи има „много фалишно и сакато“, али из велике нужде, пошто није имао боље, употребљавао је у цркви. Језик овога преписа је српскословенски. Запажено је обележавање гласа а танким јером. (Ѣь страхомь, в’ѕе тѫжаемь, шкаанны, въ⁘вращьши, въпїю 1; моее жизны, овьстоятел’наа, плъть, съ⁘датель, ѳдинь, ⁘емльние, видѣнїе 4; волѣ⁘н, вѣкыи, и⁘’бавлѥнїе 5, въ горьнили, вѣличаемь, волѣщїимь 6; Ꙗв’-вькоумь, ꙗзыкь, ꙗвлыше, цвьтоущее, шбраⁿыи 7; съгорѣшенїем’ нашїим’, вшиньства, сїлоу к тебѣ 18;’ глъбиныи, стьⁿа, въскрьбы, въ пѣчалы 19; вѣличаемъ, конꙗ, пѣтоупила, жело (!) 90’; оцѣщенїе 91; ⁘емльнїи, вѣлычаютъ 145’ и др.

Заступљени су сви акценти. Тачка, зарез, двотачка и тротачка са украсним цртицама чине интерпункцијски систем овога рукописа. Последња два знака стоје на крају већих текстуалних целина, а тачка и зарез деле реченицу на мање сегменте.

Садржај

Канони Богородици за седмични циклус по редоследу гласова од суботе увече гласа а̑ до петка увече гласа и̑. Писар је у свом запису прецизирао садржај.

Л. 1: Ѣь Б〈о〉гѡмь починаем в〈о〉городо-д〈н〉чь пѣс〈вѣ〉тые Б〈огороди〉це противоу ѡсмимь глас〈о〉вѡмъ въ соув〈отоу〉. веч〈ѥ-рь на павеч〈ѥ〉р’ны. Канѡн〈ь〉 на мьл’воу(!) пѣс〈вѣ〉тѣи Б〈огороди〉ци глас〈ь〉 а̑. Ирмос-〈ь〉. Лютыѥ работї из’вив〈ь〉. Оужасоше се съ страхомь в’сѣ ц[а]р[и]це.

Л. 3’: Ѣь нед〈елю〉 веч〈ерь〉 канѡн’м〈о〉л-в〈а〉нь пѣс〈вѣ〉тѣй Б〈огороди〉ци глас〈ь〉 а̑. Пѣс〈нь〉 а̑. Ирмос〈ь〉. Твоꙗ повѣди . . . Неиз’глаг〈о-ла〉н’но ⁘ачела вси . . .

Л. 6’: Ѣь п〈о〉н〈ед〉елникь веч〈ерь〉 канѡ-н〈ь〉 м〈о〉лбан〈ь〉 пѣс〈вѣ〉тѣи Б〈огороди〉це похвалны. Пѣс〈нь〉 а̑. Ирмос〈ь〉. Пѣс〈нь〉 по-вѣдн҃ѕ с〈вѣ〉щенїе пѣч〈и〉сто . . .

Л. 8’: Ѣь вто〈рни〉к〈ь〉 веч〈ерь〉 канѡн〈ь〉 пѣс〈вѣ〉тѣи Б〈огороди〉ци глас а̑. Пѣс〈нь〉 а̑. Ирмос〈ь〉. Твоꙗ повѣдит〈ѥ〉лна, иже вшинствомь . . .

Л. 11—11’: Ѣь сѣд〈ѕ〉 веч〈ерь〉 канѡн 〈ь〉 м〈о〉лб〈а〉нь пѣ〈ѣ〉 светеи Б〈огороди〉ци гла-с〈ь〉 а̑. Пѣс〈нь〉 а̑. Ирмос〈ь〉. Пѣ сноповѣдн҃ю Коупина те вьшбражаше . . .

Л. 13’: Ѣь чѥ〈твртькь〉 веч〈ерь〉 канѡн〈ь〉 пѣс〈вѣ〉тѣи Б〈огороди〉ци глас〈ь〉 а̑. П〈ѣ с-нь〉 а̑. Ирмос〈ь〉. Лютїе работи изваь . . . Ѣь шт-чаании одрьжїимь . . .

Л. 16': Вь пе⟨ть⟩кь веч⟨ерь⟩ канωн⟨ь⟩ м⟨о⟩лв⟨а⟩нь прѣстѣи Б⟨огороди⟩ци глас⟨ь⟩ а҃. Пѣс⟨ьнь⟩ а҃. Ірмос⟨ь⟩. Пѣснопобѣдноую вьспоемь. П⟨а⟩сноѥ пристанище . . .

Л. 19: Вь соуб⟨отоу⟩ веч⟨ерь⟩ канωн' м⟨о⟩лв⟨а⟩нь прѣс⟨ве⟩тие Б⟨огороди⟩це глас⟨ь⟩ в҃. Ірмωс⟨ь⟩. Глвїны ωткрїль . . . итд. по данима седмице и гласовима до петка увече гласа 8.

Л. 143: Вь пе⟨ть⟩к⟨ь⟩ веч⟨ерь⟩ кан⟨ω⟩нь м⟨о⟩лва⟨нь⟩ прѣс⟨ве⟩теи Б⟨оророди⟩ци гл⟨а⟩с⟨ь⟩ и҃. Пѣс⟨ьнь⟩ а҃. Ірмωс⟨ь⟩. Поемь гл⟨а⟩сы сьтвор'шомꙋ . . .

Записи:

Л. [I] брзописом: Въ лето ҂зр҃оє҃ (7175 = 1667.) месеца июнїꙗ к҃ д⟨ь⟩нь помр'че слн'це. Бисть тама по васеи васелѣнеи въ г҃ час⟨ь⟩ дне и стоꙗ единь час⟨ь⟩. Тогда бистъ слн'цꙋ крꙋгь ѕ҃, а лоуннї і҃н.

Сїѧ книга ч⟨ь⟩стнаго и изрѣднагω въ с⟨вѧ⟩щенницех моего же брата любазного презвитера Павла шошкотскога послꙋжденнаѧ на послꙋженїе ц⟨е⟩ркви столнобелградской на врѣме некое дондеж⟨е⟩ ина кꙋпитсѧ. Подписахь сїѧ своею рꙋкою ма[нши] и понизни въ с⟨вѧ⟩щенних братїи Николае Милов[ановичъ] оу Шошкотꙋ, 1734, авгꙋст 20.

Л. 145' и 146, запис писара: Изволѥнїемь ω⟨ть⟩ца и поспѣшенїемь с⟨ы⟩на и сьврьшенїемь С⟨ве⟩т⟨о⟩го Д⟨ꙋ⟩ха сїа с⟨ве⟩таа кныга гл⟨аго⟩лѥмїи м⟨о⟩л⟨а⟩бны канωнь прѣс⟨ве⟩тѣи Б⟨огороди⟩цы противꙋ ωсмымь гласωвωм, на кьждо в[е]черь протлькꙋѥт⟨ь⟩ се. И пыса се сїа книга оу с⟨ве⟩том монастїрꙋ г⟨лаго⟩лѥми Еуѳеωница храмъ Оуспѣнїа прѣс⟨ве⟩тиѥ вл⟨а⟩ д⟨ы⟩ч⟨и⟩це наше Б⟨огороди⟩цѣ и пр⟨и⟩сно д⟨ѣ⟩вы Марїе, и да ѥс⟨ть⟩ пакы сїа к'нига семꙋ с⟨ве⟩томоꙋ мо[на]стирꙋ г⟨лаго⟩лѥми Еуѳеωница доклѣ течѣ сїе книге. И тко ю кѣ камо изнестї ωт манастира с некоѥмь, лꙋкавьствомъ кромѣ нꙋжде с⟨ве⟩т⟨о⟩го ман⟨а⟩стира да ѥс⟨ть⟩ проклет вь д⟨ь⟩нь соудны и да не выдит свѣтлица Б⟨о⟩жїа на хторомь (!) пришьствїю и да ѥс⟨ть⟩ прич'тенъ кь ωнемь кои рекоше възмїи распны его. И писа се сїа книга повѣлениемь ω⟨ть⟩ца игꙋмена Никωд⟨ї⟩ма ѥр'монах⟨а⟩ и д⟨ꙋ⟩ховника Маѯїма и всѣго брат'ства ꙗже ω Х⟨ри⟩с⟨т⟩е. Пїса ю грѣш'ны и мьн'ши вь ниоцѣх еродїакωнь Ан'донїе вь врѣм⟨ѣ⟩ измаитескω вь д⟨ь⟩ны соул'тань Соулимѣна в лѣт⟨о⟩ ҂зимѕ҃ (7045 = 1537).

Испод писаревог записа брзописом доцније: Въсꙋе трꙋд' твои съписателю книги сее понеже много фалишно и сакато внеи обрѣтает се. И радї нꙋжди великїе неимꙋѣи добрие и болшие въ ц⟨е⟩ркви на слꙋжбꙋ оупотреблѧетсѧ моемꙋже бл[а]годѣтелю давшꙋ ми е на врѣме бл⟨а⟩годарствꙋю. Іереи Никола Мил[овановичъ].

Литература

М. Гроздановић - Пајић, *Ретки водени знаци у рукопису из Сентандрејске библиотеке*, Археографски прилози, 1982, 83—99.

91. ЂУР 1 ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА, прва четвртина XVI века

Папир, л. 401, 268 × 185 мм, текст 258 × 155 мм; фолијација оловком на доњој маргини није исправна. Нова тачна је у горњем десном углу. Волантни листови: 15, 16 и 17. Приликом преповезивања уметнути су празни листови: 1—14, 18—21 и 395—398. Тада су делимично исечене и сигнатуре свешчица. Има укупно 48 кватернионских свешчица. Св. 1 (а҃) има 4 листа, св. [48] има 7 листова. Остале свешчице су потпуне. Непотпун.

Писар, место и време настанка

Према воденим знацима и палеографским особинама, рукопис је могао настати у првој четвртини XVI века. Писар и место настанка за сада нису познати, али се на основу језичке редакције може претпоставити да се ради о неком руском преписивачком центру.

Водени знаци: Према воденим знацима хартија је из прве четвртине XVI века: 1) тијара, сл. Брике 4953 из 1507 год.; 2) други тип тијаре, сл. Брике 4910 из 1503. год.; 3) воловска глава са крстом и цветом одозго и иницијалима З—Р, врло сл. Брике 14556 из 1515. и 14557 из 1516. год. Касније додати празни листови су око половине XVII века; 1) грб са различитим животињама, тип Ностиц 234 из 1642. год. и Ајнедер 344 из 1685. год. (сл. 4); 5) ловачки рог, тип Ностиц 645 из 1654; 6) грб са секиром ? или словом L ? и курзивни иницијали (није јасно који) испод круне. Исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 52).

Повез и орнаментика

Дашчице (282 × 192 мм) обложене смеђом кожом која је украшена златотиском. Рубови су закошени према резу. Хрбат има четири ребра. Сачуване су месингане копче, као и зелено-бела капитална врпца.

Орнаментика се састоји из више црвених геометријско-биљних иницијала, различитих димензија. Захватају 5 до 10 редова и најчешће су у текстовном блоку, али их има који захватају и маргинални простор. Из основе слова излазе листићи и завојци, док је стабло слова украшено још и гранулицама. Унутрашњост петље код слова са тим елементом (нпр. Е), такође је испуњена листићима и завојцима. Украси на основи су у неким случајевима веома развијени, барокни. Наслови и заглавља су писани црвеним мастилом, текст црним.

Писмо и језик

Рукопис је исписан уједначеним полууставним писмом, по 29 редова на страници у два ступца. Већина графема има стабилну морфологију. Два облика има слово т које се јавља као полууставно троного и брзописно, високо једноного са таласастом пречком; затим ѣ које има пречку на горњој линији са преломљеним

левим краком спуштеним до доње линије и десним који је атрофирао у тачку. Ъ има преломљену пречку спуштену до доње линије, а на крају реда има полукружну пречку и високо стабло. У оба случаја петља је тројако обликована односно она је обла, троугласта и четвртаста. Слово ꙁ је стабилног облика. Има репић који се савија на доњој линији, скоро под правим углом. Слово и је новог облика са косом спојницом док је слово н са равном спојницом али при врху горњег дела, тако да понекад личи на слово п. Десни кукасти део слова к је одвојен од леве вертикале. Овај леви део ређе је исписан једнопотезно у облику слова с. Поред симетричног тропотезног ж има и асиметрично четворопотезно. Лигатуре су стандардне, али и ретке: тв, тѣ, тѡ и сл. Титлу исписује двојако: таласасто и полукружно. Језик рукописа је рускословенски. Јерови се налазе на крају речи и то ь иза меких сугласника, а ъ иза тврдих. У префиксима и предлозима су се ретко задржали или су се вокализовани на руски начин. Уместо јерова среће се пајерак. Девокализација р и л врши се на руски начин. Ова појава примећује се и уз р и л који нису слоготворни. Слово ѧ употребљено је за секвенцу *ja*, за обележавање мекоће претходног сугласника, и за обележавање а. Иза ч, ж, ш је увек а. Ѧ се среће и у иницијалном положају за означавање секвенце *ja*, за коју се употребљива и ꙗ. За обележавање секвенце *ja* ретко се среће и млађе я. За означавање секвенце *je* најчешће је употребљено у свим позицијама широко е. За означавање гласа ф писар употребљава и грчко слово ѳ. Уместо оу, врло често исписано је в у речи поучение-пов'чение. Група жд не чува се увек (рожеством) и сл. Акценатски систем није нарочито развијен. Најзаступљеније су оксија и варија. Интерпункцијски знаци су уобичајени: тачка, зарез и двотачка са таласастом цртицом. Тачка и зарез деле реченицу на мање делове. Већа тачка означава крај реченице, а двотачка крај пасуса. (Изындѡша 15; пов'чение, долготерпѣливъ, из'рѧдно, ꙗвлѧетсѧ, к вамъ, къ правед'нымъ, его 22'; креста, Ѳараѡна, (!) Ѧже, воды мерьскыꙗ, во кровъ 59; ѡдержанъ, оумол'къшꙋ, Вифанию 77'; Конъстѧн'тинѣ 119; богатество 239'; съдер'жим, свершенъ 240 и др.).

Садржај

Тумачење јеванђеља (поуке и слова) за посни циклус (непотпуно), затим за цветни циклус, завршава са 32 недељом по Духовима и на крају поуке за велике празнике по годишњем црквеном циклусу од 1. септембра до краја августа. Недостаје почетак недеље митара и фарисеја до: ... есть вина и всѧком поспешению д⟨оу⟩ховномоу ... На крају је додат празник 21. маја зато што је пропуштен на месту где долази.

Л. 15: ... есть вина и всѧком поспешению д⟨оу⟩хов'номоу ...

Л. 16: Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе. Ѳраисеи ставъ к' собѣсице молѧше сѧ ...

Л. 22: Пов'чение в нед⟨е⟩лю блоуднагѡ с⟨ы⟩на єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе ѡ⟨ть⟩ Лꙋк⟨ы⟩. Бл⟨а⟩гъ оубо Б⟨о⟩гъ къ всѣмъ ...

Л. 29': Повченїе в нед⟨елю⟩ мѧс⟨о⟩поусноую. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩л⟨лие⟩ ѡт Маѳ⟨еа⟩. Слово г҃. Страшень есть д⟨ь⟩нь ѡнъ втораго пришествїа ...

Л. 35': Пов'чение в нед⟨е⟩лю сыропоусноую єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лие ѡт Маѳеа. Слов⟨о⟩ д҃. Се оубо четверодесѧтного поста.

Л. 42': Пов'чение в' пер'воую нед⟨е⟩лю с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го поста. Слово е҃. Четверодесѧт'ныи постъ сии братїе ...

Л. 53: Пов'чение в нед⟨е⟩лю в҃ с⟨вѧ⟩таго поста. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Марка. Слово ѕ҃. С⟨вѧ⟩таго четверодесѧтаго поста времѧ ...

Л. 59: Повчение в нед⟨е⟩лю г҃—ю с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го поста на поклоненїе ч⟨е⟩стнаго креста. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Марка. Слово з҃. Проѡбразоуꙗ и предъника (!) бл⟨а⟩жены Мѡѵсеи ...

Л. 66': Повчение в нед⟨е⟩лю д҃—ю с⟨вѧ⟩таго поста. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Марка. Слово и҃. Преплоувше братїе поучиноу воздеръжанїа ...

Л. 72; Пов'чение въ е҃—ю нед⟨е⟩лю с⟨авѧ⟩таго поста єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Мар'ка. Слово ѳ҃. Мимоиде оуже зима пролѣтие же вниде ...

Л. 77': Пов'чение в' соуб⟨отоу⟩ с⟨вѧ⟩таго правед'наго Лазарѧ. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе ѡт Иѡ⟨а⟩нна. Слово і҃. Г⟨оспод⟩оу нашемоу Іс⟨оус⟩оу Х⟨рист⟩оу ...

Л. 81: Пов'чение в нед⟨е⟩лю цвѣт'ноую. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе ѡт Иѡан⟨а⟩. Слов⟨о⟩ а҃і҃. Днес⟨ь⟩ оубо намъ єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лльскихъ ...

Л. 85: Пов'чение въ с⟨вѧ⟩тоую и великоую нед⟨е⟩лю пасхы. Слово в҃і҃. Радованїа д⟨ь⟩нь и веселиа братїе ...

Л. 88: Пов'чение в' п⟨о⟩нед⟨елникь⟩ праздныꙗ нед⟨е⟩ли. Слово г҃і҃. Разлѣнение наше подъвизаꙗ ...

Л. 91: Повчение в нед⟨е⟩лю с⟨вѧ⟩таг⟨о⟩ Ѳомы. Єѵа⟨и⟩г⟨е⟩лие ѡт Иѡанна. Слов⟨о⟩ д҃і҃. Ѡ свѣтоноснѣи недѣли и ч⟨е⟩стном' и с⟨вѧ⟩томъ д⟨ь⟩ни. ..

Л. 96': Поучение в нед⟨е⟩лю с⟨вѧ⟩тыхъ мироносиць. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лие ѡт Мар⟨ка⟩. Слово е҃і҃. В'сиꙗ оубо д⟨ь⟩нешниꙗ недѣли ...

Л. 101: Повченїе в нед⟨е⟩лю раслаб'лѥнаго. Єѵ⟨а⟩нг⟨е⟩лїе ѡт Иѡанна. Слово ѕ҃і҃. М'ногим и великимъ злымъ ходатаи ...

Л. 106': Пов'ченїе в нед⟨е⟩лю самарѧныни. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе ѡт Иѡан'на. Слово з҃і҃. Д⟨ь⟩несь оубо намъ єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩льскихъ источ'никъ ...

Л. 114: Поученїе в нед⟨елю⟩ слѣпаго. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лї⟨е⟩ ѡт Иѡанна. Слов⟨о⟩ и҃і҃. Г⟨оспод⟩оу и Б⟨о⟩гоу и Сп⟨а⟩соу нашемоу ...

Л. 119: Пов'ченїе в нед⟨елю⟩ с⟨вѧ⟩тых⟨ь⟩ т҃ и и҃і҃ б⟨о⟩гоносных ѡ⟨ть⟩ць. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩ллїе ѡт Иан⟨на⟩. Слов⟨о⟩ ѳ҃і҃. По празницѣ преслав'наго вознесениа ...

Л. 123': Пов'ченїе в нед⟨е⟩лю с⟨вѧ⟩тоую пѧтдесѧт'ницю. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лие ѡт Иѡанна. Слово к҃. В' послѣднии д⟨ь⟩нь великии праздника ...

Л. 130': Пов'чение въ а҃—ю нед⟨е⟩лю всѣхъ с⟨вѧ⟩тыхъ. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Маѳ⟨еа⟩. Слов⟨о⟩ к҃а҃. Речь Г⟨о⟩с⟨под⟩ь всѧкъ иже исповѣсть ...

Л. 135: Повчение в' неделю в҃—ю. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе ѡт Маѳ⟨еа⟩. Глас⟨ь⟩ а҃. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе в҃—е. Слово к҃в҃. Понеже бо б⟨о⟩ж⟨е⟩ствнаго и перваго ...

Л. 139: Пов'ченїе в нед⟨е⟩лю г҃—ю. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лие ѡт Маѳ⟨еа⟩. Слово к҃г҃. Глас⟨ь⟩ в҃. Єѵ⟨ан⟩г⟨е⟩лїе г҃—е. Паче сребролюбиꙗ ничтоже ...

Л. 143: Пов'чениѥ в нед⟨є⟩лю д҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово к҃д. Глас⟨ь⟩ г҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ д҃. Ничтоже оубо нѣсть...

Л. 149: Пов'ченїѥ в нед⟨є⟩лю є҃—ю. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово к҃є. Глас⟨ь⟩ д҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ є҃—є. Источникъ д⟨ꙋ⟩ховныи...

Л. 153': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю. ѕ҃-ю. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово к҃ѕ. Глас⟨ь⟩ є҃. Єѵ⟨ан⟩г⟨єлїѥ⟩ ѕ҃—є. Єлици оубо пчелномоу троудолюбию...

Л. 159': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю з҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слов⟨о⟩ к҃и. Єѵа⟨н⟩гелїє. Въ времѧ ѡно мимоходѧщоу Ісоу⟨соу⟩...

Л. 163': Пооучениѥ в нед⟨є⟩лю и҃-ю. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово к҃ѳ. Глас⟨ь⟩ з҃. Єѵ⟨ан⟩г⟨є⟩л⟨іѥ⟩ и҃. Іже ѡ нашем сп⟨а⟩сении...

Л. 167: Пов'ченїѥ в нед⟨є⟩лю ѳ҃—ю. Єѵ⟨ан⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨є⟩ꙗ. Слов⟨о⟩ л҃—є҃. Глас⟨ь⟩ и҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѳ҃—є. Єлищи оубо любимых...

Л. 172': Пов'ченїѥ в нед⟨є⟩лю і҃—ю. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Мад⟨єа⟩. Слов⟨о⟩ л҃а҃. Глас⟨ь⟩ а҃. Єѵа⟨н⟩⟨є⟩лїѥ і҃. Ѡ вашем д⟨ꙋ⟩шев'ном сп⟨а⟩сенїи должни...

Л. 177: Пов'чениѥ в нед⟨є⟩лю а҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨є⟩а. Слово л҃в. Глас⟨ь⟩ в҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ а҃і. Иногда оубо ꙗвѣ...

Л. 181': Пов'чѥниѥ в нед⟨є⟩лю в҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃г. Глас⟨ь⟩ г҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ а҃. Ничтоже бо ино тако можеть...

Л. 186: Поучениѥ в нед⟨є⟩лю г҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃д. Бл⟨а⟩г⟨о⟩с⟨ло⟩ви ѡ⟨ть⟩че. Иже ѡт пооученїа на пол'зоу...

Л. 189: Пов'чениѥ в нед⟨є⟩лю д҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃є. Глас⟨ь⟩ є҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ г҃—є. Рече Г⟨оспод⟩ь прит'чю сию...

Л. 192': Пооученіѥ в нед⟨є⟩лю є҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃ѕ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ д҃—є. Глас⟨ь⟩ ѕ҃. Иже села ч⟨є⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩ч⟨є⟩ска...

Л. 196: Повченіѥв нед⟨є⟩лю ѕ҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃з. Глас⟨ь⟩ з҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ є҃. Иже ѡт пооученїа ползоу ч⟨є⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩кѡма...

Л. 199': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю з҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Слово л҃и. Глас⟨ь⟩ г҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѕ҃. Велїє бл⟨а⟩го єго єсть молитва...

Л. 204: Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю и҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоуки. Слово л҃ѳ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ. В времѧ ѡно стоꙗ Ісу⟨сь⟩ при єзере...

Л. 208': Пооучениѥ в нед⟨є⟩лю ѳ҃і. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоукы. Слово м҃. Глас⟨ь⟩ в҃. Єѵа⟨н⟩гелиѥ и҃. Всѣхъ добродѣтелехъ б⟨о⟩лши єсть...

Л. 214: Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю к҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоук⟨ы⟩. Слово м҃а҃. Глас⟨ь⟩ г҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѳ҃. Єже въскр⟨є⟩с⟨є⟩нїа велиꙗ...

Л. 217': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю к҃а҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт. Лоук⟨ы⟩. Глас⟨ь⟩ д҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ г҃. Ꙗкоже бора и дроугии єсть многоцвѣтень...

Л. 223': Пооучениѥ в нед⟨є⟩лю к҃в. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоукы. Слово м҃в. Глас⟨ь⟩ є҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ а҃і. Бл⟨а⟩гаа оубо соуть всегда...

Л. 230': Пооучениѥ в нед⟨є⟩лю к҃г. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоук⟨ы⟩. Слово м҃г. Глас⟨ь⟩ ѕ҃. Єѵа⟨н⟩г⟨єлїє⟩ а҃. Ꙗкоже бо телеса н⟨а⟩ша...

Л. 235': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю к҃д. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоук⟨ы⟩. Слово м҃д. Глас⟨ь⟩ з҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ в҃. Множицею бо велика ноужда...

Л. 239': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю к҃є. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоук⟨ы⟩. Слово м҃є. Глас⟨ь⟩ и҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ г҃. Велиє. Въистиноу добродѣтель...

Л. 245': Пооучениѥ в нед⟨є⟩лю к҃ѕ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоуки. Слово м҃ѕ. Глас⟨ь⟩ а҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ д҃. Лихоимѣниѥ велиѥ зло єсть...

Л. 250': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю к҃з. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоуки. Слово м҃з. Глас⟨ь⟩ в҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ є҃. Г⟨оспод⟩ь нашь Ісу⟨сь⟩ Х⟨ристо⟩с⟨ь⟩ и Б⟨о⟩гь...

Л. 255': Пов'чениѥ в нед⟨є⟩лю к҃и. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лꙋк⟨и⟩. Слово м҃и. Глас⟨ь⟩ г҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѕ҃. Бл⟨а⟩ж⟨є⟩ныи єѵа⟨н⟩г⟨є⟩листъ Лоука...

Л. 261: Повчен⟨ї⟩ѥв нед⟨є⟩лю к҃ѳ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоук⟨и⟩. Слово м҃ѳ. Глас⟨ь⟩ д҃. Єѵ⟨ан⟩г⟨єлїє⟩ утр⟨о⟩ з҃ Многыа различныюꙗ нравы...

Л. 266: Пов'чениѥ в нед⟨є⟩лю л҃. Єѵа⟨н⟩г⟨єлиѥ ѡт Лоук⟨и⟩. Слово и҃. Глас⟨ь⟩ є҃. Єѵа⟨н⟩г⟨єлиє⟩ и҃. Ꙗкоже бо ѡт многа ꙗденїа...

Л. 271': Пов'ченїѥв нед⟨є⟩лю л҃а҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоук⟨и⟩. Слово и҃а҃. Глас⟨ь⟩ ѕ҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѳ҃. С⟨о⟩лнце правдѣ єсть...

Л. 276: Пов'ченїѥ в нед⟨є⟩лю л҃в. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лиѥ ѡт Лоук⟨и⟩. Слово и҃г. Глас⟨ь⟩ з҃. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ і҃. Всѧка оубо неправда и похищенїє...

Л. 282: М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца септевріѧ въ а҃ [д⟨ь⟩нь]. Повченіѥ влад⟨ы⟩чнїа праз'нікы и на памѧтъ с⟨вѧ⟩тыхъ. Всегда оубо бл⟨а⟩гымъ должни єсмы...

Л. 291': Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю пред воздвиженїа ч⟨є⟩стнаго и животворѧщего кр⟨є⟩ста єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Іѡан⟨а⟩. Слово и҃д. Рече Г⟨оспод⟩ь ник'тоже взыде...

Л. 295': М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца тѡгѡже въ д҃і д⟨ь⟩нь. Пооученїѥ на воздвижениѥ ч⟨є⟩стнаг⟨о⟩ кр⟨є⟩ста. Красныи д⟨ь⟩нь и свѣтлы...

Л. 299': М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца ѡктѧбрѧ въ к҃ѕ. Поучениѥ на паме⟨тъ⟩ с⟨вѧ⟩тагѡ м⟨ꙋ⟩ч⟨є⟩ника Дмитриꙗ. Всѣхъ добродѣтелехъ...

Л. 305: М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца ноꙗбрѧ въ а҃ д⟨ь⟩нь пооученїѥ на памѧт⟨ь⟩ с⟨вѧ⟩тих⟨ь⟩ Коз'мы и Дамїѧна. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Маѳ⟨єа⟩. Въ времѧ ѡно призва Іс⟨оус⟩ъ...

Л. 309: М⟨ѣ⟩ц⟨ѧ⟩а тогож⟨де⟩ въ г҃і. Пооученїѥ с⟨вѧ⟩таго ѡ⟨ть⟩ца нашег⟨о⟩ Іѡанна Златоустаго. Рече Г⟨оспод⟩ь оуч⟨є⟩н⟨и⟩ком своимъ..

Л. 315: М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца ноє⟨м⟩врїа въ к҃а д⟨ь⟩нь. Пооучениѥ на оуведениѥ пр⟨є⟩с⟨вѧ⟩ртыꙗ Б⟨огороди⟩ца. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡт Лоук⟨и⟩ Въ времѧ ѡно въстав'ши...

Л. 319: Пов'ченїѥ в нед⟨є⟩лю с⟨вѧ⟩тых праѡ⟨ть⟩ц⟨ь⟩. Древни оубо ѡни...

Л. 324: Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю пред рожеством⟨ъ⟩ (!) Х⟨ри⟩с⟨то⟩вымъ. Б⟨о⟩ж⟨є⟩ственыи ап⟨о⟩с⟨то⟩лъ и єѵа⟨н⟩г⟨є⟩листъ Мат'фѣи...

Л. 330': М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца декембрїа въ к҃є. Пооучениѥ на рожествѡ Г⟨о⟩с⟨по⟩да нашег⟨о⟩ І⟨с⟩ѵ⟨са⟩ Х⟨рист⟩а. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩ви ѡ⟨ть⟩че. Ісу⟨соу⟩ рожьдшю сѧ во Виѳлеѡме июдѣистемъ...

Л. 334: Пооученїѥ в нед⟨є⟩лю по рожествѣ Х⟨ри⟩с⟨то⟩вѣ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїѥ ѡтъ Мар'ка. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩ви ѡ⟨ть⟩че. Ѡтшедшим⟨ъ⟩ оубо волъсем⟨ъ⟩ се...

Л. 338': М⟨ѣ⟩с⟨ѧ⟩ца генв'арѧ а҃ д⟨ь⟩нь на памѧ⟨тъ⟩ с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го ѡ⟨ть⟩ца Василїа. Пооучениѥ всеполезно ко инокѡм. Мнози ѡт ч⟨є⟩л⟨овѣ⟩къ...

Л. 342': Пооученіе в нед⟨є⟩лю пред кр⟨є⟩щеніем Г⟨оспод⟩нимъ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩ліе wтъ Марка. Зачало єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїа Ісѵ⟨са⟩ Х⟨ристо⟩ва с⟨ы⟩на Б⟨о⟩жиа . . .

Л. 345': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца ген'варѧ въ s̄. Пооученіе на кр⟨є⟩щенїе Г⟨оспод⟩не. Бл⟨а⟩гагш ч⟨є⟩л⟨о⟩в⟨ѣ⟩колюбиваго Б⟨о⟩га . . .

Л. 351': Пооученіе в нед⟨є⟩лю по кр⟨є⟩щ⟨є⟩нїи. Слово їй. Аще во и празникъ мимоиде насъ . . .

Л. 356': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца девралѧ в̄. Пооученіе на Ср'ѣтеніе Г⟨о⟩ с⟨под⟩не. Всѧкы праздникъ вл⟨а⟩д⟨ы⟩чнии и тор'жество . . .

Л. 360': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца марта кѣ̄. Пооученіе на Бл⟨а⟩говѣщеніе прес⟨в⟩тыѧ вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ца нашеѧ Б⟨ого⟩ родица присно д⟨ѣ⟩вы М⟨а⟩риа. Красного д⟨ь⟩не и свѣтлого празника . . .

Л. 363': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца април⟨а⟩ въ кѓ. Пооученіе на памет⟨ъ⟩ с⟨в⟩таго великом⟨оу⟩ч⟨є⟩н⟨и⟩ка Гешргїа. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїе. Рече Г⟨о⟩с⟨под⟩ь иже исповедаетъ . . .

Л. 369: М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца июнѧ кѣ̄. Пооученіе на рож⟨де⟩ство Ишанна Кр⟨є⟩ст⟨и⟩т⟨є⟩лѧ. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩ліе wт Мадѣѧ. Къ празникы с⟨в⟩тыхъ и соборѣхъ . . .

Л. 374': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца авг'оуста въ а̄ д⟨ь⟩нь. Пооученіе. Г⟨оспод⟩оу нашемоу Ісус⟨оу⟩ Х⟨рист⟩оу . . .

Л. 379': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца августа въ s̄. Пооученіе на Прешбраженіе Г⟨о⟩ с⟨по⟩дне. Єси оубо вл⟨а⟩д⟨ы⟩чни празъници . . .

Л. 385': М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца авгѕ с⟨та⟩ ѣї. Пооученїе на Оуспеніе пречистыа вл⟨а⟩д⟨ы⟩ч⟨и⟩ца нашеѧ Б⟨огороди⟩ца присно д⟨ѣ⟩вы Мариа. Многа и различна тор'жства . . .

Л. 391: М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца августа кѣ̄. Пооученїе на Оусек'новенїе с⟨в⟩т⟨а⟩го Ішанна Предтече. Єѵа⟨н⟩г⟨є⟩лїе wт Марка. Лютьоу во есть воистин'ноу братие . . .

Л. 397: М⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца маа кѣ̄. Пооученне на памет с⟨в⟩таго и рав'наа ап⟨о⟩ с⟨то⟩ломъ ц⟨а⟩рѧ Кон'стантина и м⟨а⟩т⟨є⟩ре его Єлены. Ищи сего пооучениа м⟨ѣ⟩ с⟨м⟩ца новврїа її на паметь с⟨в⟩таго w⟨ть⟩ца нашего Ішан⟨н⟩а Златооустаго. Ємоуже начало. Реч⟨є⟩ Г⟨оспод⟩ь оученикомъ своимъ . . .

Записи:

На унутрашњој страни горње корице брзописом: Да се зна кад изгори ћѕр'ска варош и црква наша, а ћелиа остала близѕ . . . wд црковнога зида. Ѫ то време прилѣчивши ѕ поповствѕ азъ грешни и манши ва иноцехъ ермонах Василїе Д⟨а⟩вид⟨ов⟩ичь wд манастира Ковїна ва лето 1725, м⟨ѣ⟩с⟨м⟩ца ф[евроарїа] 23, ѵ 8 сати . . . по полѣдне.

Л. 1, брзописом, другом руком: Сїа книга ћѕрске ц⟨є⟩ркве храма С⟨в⟩таго Николаѧ, испросих ю на прочитанїе на врѣме wт Василїа їермонаха тогда прилѣчило мѕ с⟨в⟩ценствовати оу Ћѕрѕ и подарова мї ю на прочїтанїе мене грѣшномѕ Николи їерею въ Столним Белиграде на а̄ѱ̄кѣ̄ (1725) wк[томврїа]. Понеже и аз емѕ дадох мою книгѕ на прочитанїе

92. ЂУР 2 АПОСТОЛ С ТУМАЧЕЊЕМ, прва четвртина XVI века

Папир, л. 212 × [1] докорични; 272 × 205 мм; текст 207+140 мм. Има укупно 27 свешчица, од којих су прва и последња по 6 листова, остале су по 8 (квативнионске). Словна нумерација свешчица налази се на првом листу тетраде — свешчице и то у доњем десном углу и на осмом листу у доњем левом углу. Добро очуван, потпун.

Писар, место и време настанка

Писар и место настанка за сада нису познати. Рукопис је датиран према воденим знацима и палеографским показатељима. Збуњује запис са л. 212 Јована Милешевца који каже да је ово писао он што може да се односи и на цео рукопис. Ми смо се ипак одлучили за оно тумачење записа по коме је Јован писао само белешку о садржају књиге.

Водени знаци: На озносу водених знакова рукопис датирамо првом четвртином XVI века: 1) теразије округлих тасова у двоструком кругу са птицом одозго, врло сл. Дечани 23 из прве четвртине XVI века (сл. 142); 2) теразије равних тасова у картушу са звездом одозго, врло сл. Брике 2606 из 1516. године; 3) теразује округлих тасова у кругу са полумесецом ? одозго; исти знак није нађен у расположивој филигранолошкој грађи (сл. 140—141); 4) котва без круга, врло сл. Мошин 317 из 1525. год. При повезу је нешто млађа хартија; 5) грб са две звезде, сл. Брике 1012 из 1544. год.

Повез и орнаментика

Дашчице (280 × 200 мм) обложене мрком кожом са орнаменталним слепим отиском. Сачувани су остаци месинганих копчи. Ивице су закошене према резу.

Орнаментика овога рукописа састоји се из више обојених уских заставица у преплету, црвених геометријско-биљних иницијала, који захватају 2—3 реда и маргиналних украса. На л. 1 налази се правоугаона решеткаста заставица (138 × 58 мм). Из горњих углова извијају се два пупољка окренута према средини где на врху стилизованог троугла седи птичица. У пресецима преплета налазе се цветићи. Из доњих углова вире полупалметице. Ромбоидни простори у унутрашњости преплета обојени су светло плавом, светло зеленом и црвеном бојом. На л. 164 налази се уска плетеница 156 × 5 мм), цртана мастилом. Она почиње главом псића, а завршава се репом. На л. 181 плетеница (150 × 5 мм) цртана црвеним мастилом. На л. 189 слична заставица, али цртана мрким мастилом. На л. 204 налази се уска решеткаста заставица, истога типа као на л. 1 (144 × 2 мм). Сва четири угла завршавају се пупољцима. На сре-

дини горње линије крстић. Цртеж је рађен мрким мастилом, а унутрашњи ромбоидни простори су обојени црвено или су остали необојени. Маргинални знаци и украси су рађени црвеним мастилом. На л. 181 је нацртана шака са уздигнутим кажипрстом који скреће пажњу на одговарајући текст. Има више ситних геометријских иницијала који захватају 2—4 реда. Неки од њих скромно су украшени листићима, гранчицама и гранулицама. Записи на л. 212 и 212' исписани су тако да чине површину троугла чији су краци окренути на доле. Наслови и заглавља су исписани црвеним мастилом текст мрким.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је исписан леп полуустав по 28—29 редова на страници. Писар има сигуран равномеран потез и доста стабилну морфологију слова. Више облика има једино слово ꙁ које има на разне начине савијен репић понекад са украсним додацима. Ж је тропотезно, ређе као положена осмица; ѣ је уставно са пречком на горњој линији и ређе, високо са таласастом или равном пречком; ꙋ има облу петљу и виши десни крак мало савијен прама унутра; ь је двојако са високим и ниским стаблом; н има необичан облик са хоризонталном спојницом на горњој линији и без горње половине левог стабла; и има равну спојницу на средини, али и при врху слова. Ретке су уобичајене лигатуре (ть) као и надредна слова (г, д, л, т, с, х и др.). Ретко се јавља положено в. Окато о је употребљено на више места, не само у речи: око, очи. Ѳ има пречку на доњој линији, или одмах изнад ње. Титла је таласаста и обла. Правопис је ресавски једнојеров. У свим позицијама је ь. Танко јер се често обележава пајерком, чак и на крају речи. Вокално р и л обележавају се са рь, ль Ситуација са прејотованим вокалима је различита. У иницијалном положају чешћа је употреба ѥ него широког е за означавање секвенце *je*, док је у поствокалској позицији увек е. Иза палатала је увек ѥ. За означавање секвенце *ja* на почетку речи употребљено је увек ꙗ, а иза вокала а. Ѣ је на етимолошком месту, али се и замењује са е; ы је углавном замењено са и, или са їи, али се сачувало и на етимилошком месту.

Језик преписа је српскословенски. Запажена је српска вокализација у префиксима, предлозима и заменици вьсь. Заступљени су сви акценти, али није акцентована свака реч. Оксија није много распрострањена. Интерпункцијски знаци су уобичајени: тачка, зарез и двотачка са таласастом цртицом. Овај последњи знак има издиференцирану улогу и налази се увек на крају веће текстуалне целине. Тачка и зарез означавају крај реченице или раздвајају њене делове (Слꙋгы, бываеть, слиша 1; Павв'ль, их'же, вьꙁнесе, странїи, тлькованїе, ꙁаповѣда, вьнѥгда, испльнѥни, ꙗвлꙗѥ се 1'; рыбаре, силꙋ, ꙗды, пакы, самоущахоу се, вер'но 2; пришьлцем, расѣанїа, ѡкроплѥнїи, крьве, єго, вьꙁвѣщавае, ва вась, именоуеть 164; цѣлованїемь, житїа 181; ѡ приходѣщїих, ѡв'чїи, прїидꙋть, моемь, ѥс'мь 189; стар'ць, кь нѥмоу 204; пльтьскыими, правед'нь, ꙗкоже 211' и др.).

Садржај

Тумачења Јована Златоустог и других светих отаца апостолских дела и посланица.

Л. 1: Тлькованїе дѣанїѡмъ с⟨ве⟩тых ап⟨о⟩с⟨то⟩ль. Иже вь с⟨ве⟩т⟨ы⟩хь ѡ⟨ть⟩ца нашего Іѡан⟨ьн⟩а Златоꙋстаго и иных с⟨ве⟩т⟨ы⟩хь. Гл⟨а⟩ва а҃. Зач⟨ало⟩ а҃. Прьвое оубо слово сьтворих ѡ всѣх . . .

Л. 148: Тлькованіе Іаковꙋ съборномоу посланію. Глав⟨а⟩ а҃. Зач⟨ало⟩ н҃. Їаковь Б⟨ог⟩оу и Г⟨оспод⟩оу І⟨соус⟩у Х⟨ри⟩с⟨т⟩оу рабь дванадесетимь колѣнѡм . . .

Л. 164: Прьвое посланїе Петрово. Глава а҃ Зач⟨ало⟩ н҃ и҃. Петрь ап⟨о⟩с⟨то⟩ль І⟨с⟩у Х⟨ристо⟩вь изб'ранным⟨ь⟩ пришьлцем . . .

Л. 181: Петрово посланїе в'торое. Глав⟨а⟩ а҃. Ꙁач⟨ало⟩ ѯ҃д҃. Симонь Петрь рабь и ап⟨осто⟩ль І⟨соу⟩са Х⟨рист⟩а . . .

Л. 188: Іѡанново посланїе прьвое. Глава а҃. Єу⟨ан⟩г⟨е⟩льское б⟨о⟩гословїе Х⟨ристо⟩во. Єже бѣ испрьва. Єже слишахѡм . . .

Л. 204: Іѡван⟨ь⟩ново посланїе в'торое. Глава а҃. Зач⟨ало⟩ о҃е҃. Стар'ць избран'нѣи господыны и чедом⟨ь⟩ . . .

Л. 205: Іѡанново посланїе третїе. Глав⟨а⟩ а҃. Зач⟨ало⟩ о҃ѕ҃. Ѡ сьврьшенїи и бл⟨а⟩годаренїи и прїетїи стран'ньих братеи. Стар'ць Гаїеви вьꙁлюблѥнномоу єго же аꙁь люблю . . .

Л. 206': Іоудїнно посланїе сьбор'ное. Глав⟨а⟩ а҃. Зач⟨ало⟩ о҃ꙁ҃. Іоуда І⟨с⟩у Х⟨ристо⟩вь рабъ. брат'же Іакѡвов Б⟨ого⟩мь и ѡ⟨ть⟩цемь . . .

Записи

На унутрашњој страни горње корице савременим курзивом: Својина Ђурске црквене општине. у Ђуру 16/29 новем⟨бра⟩ 1953. г⟨одине⟩ ј⟨ереј⟩ Светозар Недељковић, старатељ парохиј⟨ски⟩.

Сіа книга глаголема Толкованїе деꙗние апостолско и кꙋпи е господарь Сꙋбота оу попъ Миалеве жене и приложи ю цр⟨ь⟩кви коморанскои Б⟨ог⟩ь да га прости. Лѣ⟨то⟩ Г⟨оспод⟩не а҃ х҃ о҃ г҃ (1673). И сїе писа їермона⟨хь⟩ Єустатїе Марчанинъ (писано црвеним мастилом).

Испод овога записа разне пробе пером.

Л. 212 ситнијим брзописом: Сїа пис⟨ахъ⟩ аꙁ⟨ъ⟩ грѣш'ны проігоумен Іѡ⟨а⟩н⟨ь⟩ Мїлѣшевацъ бїв'шоу ми тогда в Комаранꙋ трѣти крат прїшад'шꙋ ми тогда текоу летоу ѡт Х⟨ристо⟩ва рож⟨дьства⟩ а҃ х҃ ѯ҃ (1660) м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца м⟨а⟩р⟨та в҃ д⟨ь⟩нь. Сїа чр'тах своею роукою въ ћели коморан'цеи тогда слꙋжеши цр'кви коморанцеи попь кур Махсим! С десне стране: Дващи ꙋ҃ дващи л҃ име писавшаг⟨о⟩. С леве стране + м. м. м. м. (Тајнопис !)

Л. 212' ситним брзописом: Ѡть бїтіа въ лѣто ꙁ҃ р҃ н҃ ѕ҃ (7156), а ѡт Б⟨ог⟩ослова рож⟨дь⟩ства а҃ х҃ м҃ и҃ (1648), кроуг сл'нцоу ѕ҃і лоун⟨е⟩ е҃і, злато число н҃і, ѳемелїи н҃і епахта ѕ҃ изволѣнїем ѡ⟨ть⟩ца и по⟨с⟩пешенї⟨е⟩м с⟨ы⟩на и съвр'шенїем С⟨ве⟩та⟨го⟩ Д⟨оу⟩ха съградї се сїи с⟨ве⟩ти храм Въвѣдѣнїе пр⟨ѣ⟩ч⟨ис⟩тїе Б⟨о⟩гомат⟨е⟩ре цр⟨ь⟩ква коморанска подвигом господїна ѡбр'щора Федвара Нїколи и прочих б⟨о⟩голюбаꙁных хр⟨и⟩стꙗ⟨ъ⟩ иже добро подвигоше се тогожде лета прѣставі се с⟨ве⟩то почивши патріархь ср'бскы кур Паисеи боудї емꙋ вечна паметь. И тогожде лета бехъ аꙁъ грѣшны той цр⟨ь⟩квы коморанскои с⟨ве⟩щенствоуе Іѡан ѥром⟨он⟩ахъ ѡт монастира Мїлешеве поутникъ хꙋді и нѣдостоины паче в⟨а⟩сакога чл⟨овѣ⟩ка. Бѣхъ лето и полд⟨ь⟩ны послежде мен⟨е⟩ иꙁѡста кур Панароуфїемъ ѡт монастіра Сопоћане. Нь м⟨о⟩лю ви ѡ⟨ть⟩ци с⟨ве⟩ты елици слꙋжїте тои цр⟨ь⟩квы подвигѡм добр-

им (!) подвіꙁати се теченїе скон'чати иже добр подвиꙁаше с⟨е⟩ себ⟨е⟩ добр'ъ вѣнацъ прїѡбрѣтоше не ꙗкоже аꙁъ лениви иже въ леность жїтие прѣпроведїхъ подобнъ рабоу съкрив'шомоу талантъ въ ꙁемлю. Нъ оубо колѣне прѣклон раболѣпно м⟨о⟩лю се помїнаите нас грѣшних на с⟨ве⟩тих таинах ꙗко да в'си м⟨и⟩л⟨о⟩сти полꙋчите ѡт вл⟨а⟩д⟨ы⟩ки Х⟨рист⟩а ѥмоу же слав⟨а⟩ въ веки и вѣком амин. Брѣн'на роука грѣшнаго Іѡан⟨а⟩.

Касније додато неуредним брзописом: Въ л⟨е⟩то ѡт сътворенїа ꙁ҃ р҃ л҃ е҃ (7135), а ѡт ѥже по плоти рождаства Б⟨ог⟩а и Спас⟨а⟩ нашего Іс⟨оуса⟩ Х⟨рис⟩та а҃ х҃ к҃ ꙁ҃ (1627) месеца генвара к҃д д⟨а⟩нь потресе се ꙁемла ꙋ градꙋ Коморанꙋ пол нощи ꙋ три часа.

Л. [1] уз доњу корицу, брзописом: Сїа книга цр⟨ь⟩квѣ комаранскѣ рама (!) Въведенїа прѣс⟨ве⟩тиѥ Б⟨огороди⟩це.

Другом руком: Да се ꙁнах (!) каде ꙗ многогрѣшних (!) Игнатие іер⟨о⟩хмона Кобилацъ придѡ ва Каморанъ втори кратъ тъ доидѡ м⟨е⟩с⟨е⟩ца ноемвриꙗ е҃ д⟨а⟩нъ лето ꙁ҃р҃ч҃ (7190), а Б⟨ог⟩а Слова а҃ х҃ п҃ г҃ лето 1683. В⟨а⟩ то врѣме ваꙁеше Тꙋрцї Кашꙋ (!) и раскопаше Филекъ (?) васъ до конца и никто ва немъ не ѡстах (!) ни единъ человекъ. И тада ва то врѣме свещенствоваше попъ кур Димитриѥ приꙁвитеръ.

93. СИГ 1 ТРИОД ПОСНИ, 1646. година

Папир, л. 341 + [1], 310 × 190 мм; текст 225 × 130 мм. Рукопис је у веома лошем стању. Поједини листови су потпуно уништени, јер је кисело мастило изгризло текст. Нечитљиво је више од једне трећине сачуваног рукописа. Кватернионске свешчице су обележене на уобичајен начин, и на почетку су испретуране. Недостаје око двадесетак свешчица. Сачуване су сигнатуре свешчица: і҃ (10), г҃і (13), и҃і (18) и к҃ (20) до н҃ꙁ (57). Није било могуће пратити континуитет текста.

Писар, место и време настанка

Према запису на докоричном листу [1] уз доњу корицу, књига је писана за духовника кир Виктора 1646. године. Водени знаци су из средине XVII столећа, а и палеографске особине писма се уклапају у наведено време. Богатство орнаментике, лепота писма и сигурност дуктуса указују на неки већи писарски центар, можда на Светој Гори. Могуће је да је духовник кир Виктор иста личност са хиландарским игуманом Виктором по чијем су налогу преписиване књиге. Иста заставица са представом два афронтирана јагњета налази се у *Теофиловом псалтиру* из 1654. године који је преписан на Светој Гори и послат у манастир Рачу. Псалтир се данас налази у Музеју Српске православне цркве и заведен је под инвентарним бројем 350.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је настао средином XVII века: 1) три полумесеца са контрамарком I—V, врло сл. САНУ 285 из 1648 године (сл. 102); 2) котва у кругу са тролистом и контрамарком I—B. врло сл. Мошин 2186 око 1650. године.

Повез и орнаментика

Дашчице (315 × 210 мм) са рубовима чији се жлебови прекидају на угловима, пресвучене смеђом кожом са украсима изведеним у техници слепог отиска. Повез је оштећен. Књига је одвојена од хрпта. Виде се остаци металних копчи у виду шиљака. Орнаментика је врло лепа и разноврсна. Састоји се из четири обојене заставице, више црвених и разнобојних иницијала и два завршна орнамента. Иницијали се налазе у блоку текста или, ређе, на његовој ивици и захватају од 2 до 10 редова. Заставица (165 × 100 мм) на л. 131 испред наслова који је исписан на начин „руског вјаза" (Неделꙗ г҃ поста крстоупоклоненїе в' соуботоу вечер'), састоји се из три круга у преплету чији се крајеви завршавају пупољцима. Изнад средњег круга, у горњем простору, налази се срцолики украс, такође састављен од преплета. На том листу налази се и иницијал Р сачињен од преплета и врло вешто изведен. На л. 271 је правоугаона заставица (170 × 110 мм) чија је унутрашњост испуњена срцоликим представама супротно окренутим и међусобно преплетеним у два хоризонтална реда двема подебљаним линијама које их формирају. Из углова заставице излазе развијени флорални украси, као и из средишњег горњег дела. На л. 311 је правоугаона заставица (145 × 30 мм) у облику дупле плетенице са чије се целе горње стране издвајају мали пупољци, а са доње ситни срцолики облици. На средини се дискретно издваја преплет са флоралним завршетком. Најлепша заставица налази се на л. 314 (150 × 120 мм) изнад наслова: Сѣдилны ѡт ѡсмогласника. Правоугаоног је облика и састављена је од фино изведеног двоструког преплета у који су укомпонована два афронтирана јагњета са двема птицама изнад. На средини заставице у горњем слободном пољу налази се крст, такође од преплета. Из спољних углова излазе развијени флорални украси. Исти тип заставице налази се у *Теофиловом псалтиру* из 1654. године, који је писан на Светој Гори. (Види претходни одељак). На истом листу је иницијал Е сачињен од преплетених трака. На л. 333 заставица (150 × 75 мм) изнад наслова: Стихѣры прѣс⟨ве⟩тые Б⟨огороди⟩ци компонована је из пет кругова у хоризонталном низу, који су обухваћени преплетима. Из углова излазе пупољци који су са горње стране крупнији и окренути у сусрет према флоралнс-преплетном орнаменту који се налази изнад трећег и четвртог круга. На том листу је преплетни иницијал П. Црвени иницијали су геометријско-биљног стила, са разуђеним уркасима, најчешће у бази слова. Цртеж је прецизно рађен и разликују се неколико варијаната украса. Завршни делови блока текста исписани су са увученим редовима, у облику троугла, и украшени крстоликим завршетком сачињеним од преплета и флоралних детаља.

Писмо и језик

Писмо овога рукописа је исписан полуустав, усправног дуктуса, по 26 редова на страници. Један лист на почетку писала је друга рука и додат је касније. Присутни су сви карактеристични облици слова

за ово време, као и традиционалне лигатуре и надредна слова. Запажена је и ређа лигатура ꙁꙋ. Већина слова има стабилну морфологију. Ретка су полиморфна слова. Такво је слово ꙁ које се јавља у више варијаната змијоликог облика, од оних једва наглашених у реду, до оних који пробијају дволинијски систем и имају упадљив змијолик облик. Треба нагласити да је најраспрострањенији облик овога слова ипак полууставни са дужим или краћим репићем који се повија на доњој линији. Ѣ је најчешће троного, али се јавља и као уставно, једноного. У комбинацији ѡт у надредној позицији је плитко троного. Т има два облика. Један облик има нешто више стабло, равну пречку са преломљеним левим краком и атрофираним десним у виду тачке, док је петља троугласта или обла. Други облик је ређи, има високо стабло, таласасту пречку у горњем међулинијском простору и четвртасту петљу. Ж је углавном симетрично са сечицом по средини. Ѡ је висока и обла, ређе плитка. К има раздвојени кукасти део од вертикалног стабла. У иницијалном положају, на почетку реченице, ово слово има неколико маштовитих решења, нарочито у комбинацији са дебелим јер. Овај тип великог слова има косо постављено издужено стабло кога паралелно прати горњи кукасти део који се спушта до доње линије, понекад чак и испод ње. Краћи доњи кукасти део постављен је искошено удесно или хоризонтално, са крајем благо повијеним на горе. Има примера код којих се овај део слова окомито спушта на доле. Е је са оштрим троугластим петљама, док је у почетним позицијама типично срцоликог облика, понекад са украсним додацима. Ꙋ има малу облу петљу и раширене краке. Д је са ножицама средње величине; троугласта петља је више померена улево, десна ножица је доста искошена, док је лева вертикална итд. Титла је исписана на два начина. Она је издужена и плитка и таласаста и кратка.

Правопис овога рукописа је ресавски, недоследан. Језик је српскословенски. У предлозима и префиксима је дебело јер, док се на крају речи ређе налази танко јер. Вокално ρ се пише са дебелим и танким јер, а вокално л само са дебелим јер. Уместо јерова среће се најерак. Запажена су испуштања јера. Употреба јотованих вокала није доследна у свим позицијама. Групе *ja* и *je* редовно се обележавају иза палатала. На почетку речи група *ja* увек је написана са ꙗ, док се група *je* обележава са ѥ, широким ѥ и обичном е. Иза вокала обе групе се понашају двојако, тј. пишу се са ꙗ и ѥ или се не обележава јотација. Ѣ и е се мешају. За обележавање вокала и употребљавају се три слова: ы, и, ї. Раширена је употреба ѡ за означавање самогласника о, и то у свим положајима у речи. У речи очи употребљено је окато о. У антропонимима и топонимима срећу се грчка слова ѳ, ѱ и др.

Систем акцената и надредних знакова је традиционалан. Најзаступљенија је оксија. Интерпункцијски систем чине: тачка, зарез и две тачке са украсном таласастом цртицом. Тачка и зарез раздвајају делове реченице, док се двема тачкама са цртицом означава крај веће текстуалне целине и пасуса. Тачка и зарез немају издиференцирану употребу. (Възрѣти, ꙗви се, въ тмѣ, създа, своѥю, къ нѥмꙋ, поѥмъ, съдѣꙗнных ми злъ 2; изьышьлъ ѥси, опалѥнъ, лъсти, кръвїю 22; съѥдїнити се, ѡбъстоꙗнїа, всакое, оуповаетъ 23; ѥзычскоѥ, всѣхь, оутрьнюю, съвѣть 36'; ѥстъ, подвигь, пѣсньми, покаанїа 56'; источникь, слъзамъ 341' итд.).

Садржај

Триод посни са молитвословљима од прве до пете недеље великог поста; троичини дневни за осам гласова који се поју за време поста, седилни из осмогласника који се поју за време четрдесетнице и стихири Богородици за осам гласова. Недостају молитвословља за припремне седмице поста.

Л. 1: . . . желанїе противлꙗе се. Ѡгнъ . . . ꙗрости же смеꙗше се.

Л. 2: . . . ѡтѵѣдъ (?) нашимъ. На ст⟨и⟩х⟨о⟩вно. Въскр⟨ъ⟩сны. Слава. Гласъ і҃.

Л. 24: Н⟨е⟩д⟨е⟩лꙗ а҃ с⟨ве⟩таго великаго поста. Въ нюже православїе въспоминает се. Въ сꙋботꙋ вечеръ кадїсма обычнаа. На Г⟨оспод⟩и възвахъ. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры въскр⟨ъ⟩сни г҃ . . .

Л. 38: Въ тꙋжде нед⟨е⟩лю а҃ поста вечеръ. На Г⟨оспод⟩и възвахъ пѡѥмъ ст⟨и⟩х⟨и⟩ры і҃ покаанныи д҃ въ ѡ⟨ктои⟩х гласꙋ ѥже ѥс⟨тъ⟩ писаны . . .

Л. 84: Н⟨е⟩д⟨е⟩лꙗ в҃ поста ѡбычна слоужба бдѣнїю. Въ сꙋботꙋ вечеръ. На Г⟨о⟩спод⟩и възвах. Въскр⟨ъ⟩сно в⟨ъ⟩се гласꙋ и въ минѣи г҃. Слава с⟨ве⟩томоу . . .

Л. 131: Н⟨е⟩д⟨е⟩лꙗ г҃ поста крстꙋпоклоненїе. В' сꙋбботꙋ вечерь на велицѣи вечерны кад⟨изма⟩ обычна. На Г⟨оспод⟩и възвах. Ст⟨и⟩х⟨и⟩ры на і҃ въск⟨рѣ⟩сны г҃ . . .

Л. 187: Н⟨е⟩д⟨е⟩лꙗ д҃ поста. В' ню же поет се слꙋжба с⟨ве⟩таго Іѡанна съписавшаго Лѣствицꙋ. Въ сꙋботꙋ вечеръ на бденїи ꙗкоже и въ минꙋ (!) всех недѣлꙗхь. На оутръны обычные канѡны въскрѣсны . . .

Л. 271: Є҃ н⟨е⟩д⟨е⟩лꙗ поста в ню же творимъ слоужбꙋ ꙗкоже и въ прочих недѣлꙗх поста. Поѥть же се въ сїю недѣлю слꙋжба прѣподобные М⟨а⟩рїи Єгїпьтскые на вечерни и на оутръни въ ѡхтаи (!) и въ минѣи . . .

Л. 311: Подобаетъ вѣдѣти когда поет се троичны д⟨ъ⟩невнїи на осмъ гласѡвъ пѡют се въ с⟨ве⟩тыи великїи постъ и въ прочее пѡсты . . .

Л. 314: Сѣдилны ѡт ѡсмогласника ꙗже поѥмъ на пръвих стихологїах с⟨ве⟩тые четыредесетнице. Въ понед⟨е⟩лникъ а҃ нед⟨е⟩ли поста по а҃ стих⟨о⟩логїи сѣдилны покаанны глас⟨ъ⟩ а҃.

Л. 333: Стихѣры прѣс⟨ве⟩тые Б⟨огороди⟩ци осмымъ гласовѡмъ. Глас⟨ъ⟩ а҃ под⟨обънъ⟩. Прѣхвал⟨но⟩ . . . Нетлѣнно рожъд⟨ъ⟩ши Б⟨ог⟩а . . .

Л. 336': прекид — . . . и ѡт тлѥ въсѣхъ избавлѥи. милосръдїемъ си . . .

Записи

На докоричном листу уз доњу корицу тешко читљив брзописни запис, са доста извијених и издужених потеза који отежавају читање:

Сїа кнїга писа се дꙋховникꙋ кир Викторꙋ ѥрмонахꙋ съ братіами. Поке рад сіе (?) . . . а ѡт бытїа мїра ҂зрнд҃ (7154); а ѡт рожьд⟨ь⟩ства Х⟨ри⟩с⟨то⟩ва а҃х҃м҃ѕ҃ (1646. г.) июлꙗ в҃і любовїю д⟨ꙋ⟩ха Г⟨оспод⟩а нашего Іс⟨ꙋс⟩а Хр⟨и⟩с⟨т⟩а давшаго ѡ грѣсѣ наших да бы . . . да аще что погрѣшено исправлꙗите, а не клъните, а вас Б⟨о⟩гъ да благословитъ (?)

Литература

Д. Богдановић, *Каталог ћирилских рукописа манастира Хиландара.* Д. Медаковић, *Старе штампане књиге манастира Хиландара*, Београд, Српска академија наука и уметности, Народна библиотека Србије, 1978, кат. опис бр. 376 и 411 из 1656 и 1652. године, као и друге записе на хиландарским књигама у којима се помиње Виктор; М. Харисијадис, *Илуминација рукописа XVII века исписаних или набављених на Светој Гори за манастире у српским земљама*, Хиландарски зборник 4, Београд, 1978, 175—177. *Стара српска рукописна и штампана књига из београдских збирки. Каталог изложбе.* Београд, 1984, кат. опис бр. 70, табла XIII.).

Напомена

Опис је урађен према микрофилму који се чува у фототеци Археографског одељења Народне библиотеке Србије. Отуда у опису орнаментике недостаје опис боја.

94. ШИК 1 ПОУКЕ И СЛОВА СВЕТИХ ОТАЦА (одломак), прва четвртина XVII века

Папир, л. 133, 250 × 175 мм. Одломак је у распадајућем стању и није се могао детаљно обрадити.

Писар, место и време настанка

Подаци којима располажемо нису довољни за идентификацију писара и места настанка. Према воденим знацима рукопис је настао у првој четвртини XVII века.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је писан у 1/4 XVII века: 1) грб са лавом и иницијалима BL изнад знака, врло сл. Ностиц 400 из 1614 год. (сл. 36); 2) исти грб са иницијалима IIC ? тип Ностиц 400 из 1614. године.

Повез и орнаментика

Оштећене црвоточне дашчице (305 × 200 мм) обложене смеђом кожом са истрвеним златотиском. Корице су раздвојене од блока књиге.

Орнаментика се састоји из црвених геометријско-биљних иницијала, који се налазе делимично у текстовном блоку и захватају 4—8 редова. Заглавља и иницијали су написани црвеним мастилом, текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је полууставно, језик рускословенски.

Садржај

Поуке и слова светих отаца.

Л. 2: Въ пѧ⟨то⟩к⟨ъ⟩ г҃ нед⟨ели⟩ пос⟨та⟩. На оутр⟨нї⟩ пооученїе с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го Феѡд⟨о⟩сїа ѡ тръпенїи и ѡ смѣренїи. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩ви ѡ⟨ть⟩че. Подвизайтесѧ трѫдници да прїймете вѣнец⟨ъ⟩ тръпенїа вашего . . .

Л. 3: Въ тож⟨де⟩ д⟨е⟩нь пооученїе г҃—е. На часѣхъ с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го Феѡд⟨о⟩ра ѡ хожденїи къ ц⟨е⟩ркви и ѡ м⟨о⟩л⟨и⟩твѣ. Бл⟨аго⟩с⟨ло⟩ви ѡ⟨ть⟩че. Слышимь оубо Г⟨оспод⟩а прор⟨о⟩комь гл⟨агол⟩ѧша . . .

Записа нема, осим на унутрашњој страни доње корице савременим курзивом: Својина српског православног храма Св. великом ученика Димитрија у Шиклушу. Минчовић.

95. ШИК 2 КАНОНАР, (одломак), крај XVIII века

Папир, л. 70, 200 × 122 мм. Одломак је веома запрљан. Није детаљно обрађен.

Писар, место и време настанка

Према воденим знацима рукопис је преписан крајем XVIII века, што потврђују и писмо и језик.

Водени знаци: Према воденим знацима рукопис је највероватније с краја XVII века: 1) грб са крстом (патријаршијски) сл. МСПЦ, Грујић 3-I-17 из 1787. год. и Ајнедер 205 из 1798. год.; 2) грб са ловачким рогом, тип НБС 259 из 1779. год. и МСПЦ, Грујић 41 из 1781. године. Слични водени знаци користе се у XIX веку, па би можда рукопис могао бити из почетка XIX века.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментике нема. Заглавља и почетна слова су недоследно исписана црвеним мастилом. Текст је писан црним мастилом.

Писмо и језик

Писан је млађим брзописним писмом, мешаним (рускословенским и руским грађанским) правописом. Слово ж пише се као гужвица. (Држашеся, мерзосяними?) Језик је рускословенски.

Садржај

Служби по избору, вероватно део канонара.

Л. 1: Мⷯ сⷹца сⷽптембрїа вꙋ дꙋ денъ сⷷтыхъ праⷷедныхъ оца Іоакима и Анны... На вечерни катⷷизма... На Господи визвах. Тропар глⷷасъ ѓ. Стихири ѓ.

Л. 8: Мⷯ сⷹца декембрїа вꙋ дꙋ денъ. Зачатїе сⷷтыя Анны егда зачаетъ пресвⷹтꙋю Бⷷогородицꙋ. На Гⷷоспⷷди возвах. Стїхїри на ѕ. Глас ꙗ. Подⷷобенъ: Званши свише. Плодородящи не плоды...

Записа нема.

96. ШИК 3 ПСАЛТИР (одломак), крај XVIII—почетак XIX века

Папир, л. 6, 195 × 116 мм. Одломак није детаљно обрађен.

Писар, место и време настанка

На основу водених знакова, палеографских и језичких података, одломак се може шире датирати крајем XVIII и почетком XIX века.

Водени знаци: На основу воденог знака, за који нисмо нашли одговарајуће паралеле, рукопис се мора шире датирати крајем XVIII и почетком XIX века: 1) фигура бискупа, тип Ајнедер 747 из 1773. год. и 753 из 1811. године.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментике нема.

Писмо и језик

Писмо одломка је брзописно, језик рускословенски. Група *ја* обележена је са ѩ.

Садржај

Одломак из псалтира.

Л. 1: Ѱаломъ Дⷭ вⷭ дꙋ, ч̄ѕ̄. Гⷷоспⷷдъ воцⷷарисѧ да радꙋетсѧ, землѧ...

Л. 1': Ѱаломъ ч̄ѕ̄. Коспойте Гⷷоспⷷда пѣснъ новꙋ ꙗко дивна сотвори...

Л. 2': Ѱаломъ ч̄й. Гⷷоспⷷдъ воцⷷарисѧ да гнѣваютсѧ людїе...

Л. 3: Ѱаломъ р̄. Мⷯлⷷостꙋ и сꙋдъ воспою тебѣ...

Л. 4: Кадїсма дї. р̄а. Гⷷоспⷷди оꙋслиши молитвꙋ мою...

Записа нема.

97. ШИК 4 ТРЕБНИК (одломак), прва четвртина XIX века

Папир, л. 20, оригинална фолијација, 240 × 185 мм. Одломак није детаљно обрађен.

Писар, место и време настанка

Према филигранолошким, палеографским и језичким подацима одломак се може датирати првом четвртином XIX века.

Водени знаци: Према воденом знаку рукопис датирамо првом четвртином XIX века: 1) грб са крстом (патријаршијски), тип НБС 106 из 1817 год. и НБС 684 из 1821. године.

Повез и орнаментика

Повеза нема.

Орнаментика се састоји из две заставице (л. 1 и 17), цветне китњасте завршнице (л. 4'), узаних трака изнад почетка текста (л. 7', 9' и 13') и више црвених, углавном геометријских иницијала. Сва орнаментика је цртана браон тушем, ништа није обојено.

Писмо и језик

Писмо је типографски устав. Језик је рускословенски.

Садржај

Одломак садржи чинове благослова и освећења крста, благослова Богородичине иконе, иконе св. Тројице, светаца (крста) који се носи на прсима, звона, сасуда тј. дискоса, чаше, звезде...

Л. 1: Чинъ благословенїѧ и wсⷭвѧщенїѧ новогѡ wрꙋженнагѡ крⷭста wт златá или wт сребрá, или wтиннагѡ крꙋщанá или дрéвá, или на крестѣ дрéвяномъ.

Л. 5: Чинъ влⷭгⷷоⷭловенїѧ и wсⷭвѧщенїѧ иконы Хрⷭстовы, или праздниковъ. Гⷷоⷭспⷷдскихъ ѥдиной или многихъ.

Л. 7': Чинъ влⷭгⷷоⷭловенїѧ иконы прⷭсⷭвѧтыѧ Бⷷогородицы ѥдиной или многихъ.

Л. 9': Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩сл⟨о⟩венїѧ икони живоначалныѧ Троицы, во образѣ трїехъ аггелов' или кр⟨е⟩щенїѧ или сошествыѧ Св⟨ѧ⟩тагѡ Д⟨ꙋ⟩ха или Преѡбраженїѧ.

Л. 11': Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩сл⟨о⟩венїѧ иконы единагѡ ѡт с⟨вѧ⟩тыхъ или многихъ.

Л. 12': Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩сл⟨о⟩венїѧ кр⟨е⟩ста и ношенїю наперсѣхь внемже не влагаютсѧ мощи с⟨вѧ⟩тых⟨ъ⟩.

Л. 13': Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩сл⟨о⟩венїѧ кампаны сїест⟨ъ⟩ ꙁвона или головова (!) т. колокола.

Л. 17: Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩сл⟨о⟩венїѧ и ѡс⟨вѧ⟩щениѧ сосꙋдовъ слꙋжебныхъ сїесть дїскоса, чаши, ꙁвѣꙁды и ложици коеждо ѡсобъ.

Л. 19': Чинъ бл⟨а⟩г⟨о⟩с⟨ло⟩венїѧ и ѡс⟨вѧ⟩щенїѧ новихъ с⟨вѧ⟩щенныческихъ ѡдеждъ сїестъ стихара, епитрахилѧ, поѧса, нарꙋквицъ и фелона ѡт іереа бываемагѡ.

Записи

На предњем докоричном листу (I): Из книга јереја Стефана Обрадовича, пароха шиклушкогъ, [1]832.

III

98. ДП 11 ПОВЕСТ О ЋИРИЛУ И МЕТОДИЈУ, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [IV] + (накнадно убачена свешчица [III] + 10 стр.) 160 стр. + 5 празних; л. 2 одерак (оригинална пагинација), 242×192 мм; текст двостубачан, димензије стубаца 85/90×180/190 мм. Недостају стране 17—20.

Писар, место и време настанка

На основу сведочења савременика из непосредне близине Дионисија Поповића (1791—1828) будимског владике, може се скоро са сигурношћу рећи да је овај рукопис, као и све остале из ове збирке, писао Лука Милованов Георгијевић (1784—1828). У већини ових рукописа налази се предговор у коме се каже да се ради о преводу „из славенског помоћу грчког и латинског језика на српски језик." Петар Римски, сентандрејски свештеник који је у младости похађао богословију Дионисија Поповића, био његов штићеник и стипендиста, учио је приватно латински језик код Луке Милованова Георгијевића, за кога каже да је био „конзисторијални преводчик". Владика је Луку плаћао о сопственом трошку да би преводио „греко-латинска печатна дела". Ово потврђује и Вук Стефановић-Караџић, који каже да је Дионисије Поповић, будимски владика, узео Луку Милованова „да му којекакве књиге преводи с латинскога језика и преписује". Неке од ових књига владика је за живота издао, са нешто измењеним језиком, јер их је „с другима поправљао, или управо рећи кварио". Исправке, односно накнадне интервенције, присутне су мање или више у свим рукописима.

Водени знаци: Збирка рукописа Дионисија Поповића филигранолошки није обрађена. Време писања тих рукописа је познато, па њихово датирање помоћу филиграна није било неопходно. Наш рад у Сентандреји био је временски ограничен. Ова информација се односи на све јединице из ове збирке.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, боје окер (250×210 мм).

Орнаментике нема. Текст је писан мрким и црним мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно са брзописним елементима, уредно и читко по 22 до 24 реда на страници. Од брзописних слова запажени су четвртасто в и једнопотезно ꙋ. До стр. 16 дати су упоредо грчки и српски текстови, а од стр. 21 само српски (десни стубац).

Језик је у највећој мери српски народни, правопис скоро фонолошки. Словом ћ обележавају се гласови ћ и ђ у духу предвуковске правописне традиције. Ови гласови бележе се и са дь, ть а палатални њ, љ са нь, ль. За означавање ових гласова срећу се и: нѣ, лѣ, нј, лј, и нї, лї.

Језик и ортографија овог рукописа, као и сви остали из ове збирке одговарају Лукином схватању књижевног језика и правописа. Према Вуковом сведочењу, Лука је говорио: „Ја напишем како знам и како мислим да је српски најбоље, па после владика и . . . штроје по њиховој вољи". Отуда у његовим рукописима — преводима има интервенција у духу црквенословенског језика, па се делимично стиче утисак да је тип језика славеносрпски (нарочито у насловима).

Садржај

Према подацима из наслова рукопис представља *Живот Ћирила и Методија* од Теофилакта архиепископа бугарског (око 1084—1108. г.). Ово дело нађено је у манастиру Хиландару, преведено са грчког „на прост словенски језик" и штампано у штампарији бесарабијског митрополита господина Гаврила 1820. године, залагањем неког родољубивог хришћанина. Дело је штампано 1823. године у Будиму.

Л. [II']: наслов на грчком језику.

Л. [III]: наслов на српском језику: *Истинна повѣсть ѡ Кѵріллꙋ и Меѳодїю, и ѡ изобрѣтеніи богодани кѵріллически и словенски называеми писмена саставлѣна еллински ѡт святаго Ѳеѡфїлакта болгарскагѡ архїепиїскопа и ѡбрѣтаема у святомъ монастырꙋ хїландарскомь, а преведена чрезъ нѣкоїъ безименноїъ родолюбца на простый словенскїй езыкъ и печатана у Вассаравїи у печатни Преѡсвященнѣйшагѡ митрополїта вассаравїйскагѡ и господина Гаѵрїила иждивенїемъ едноїъ христолюбивоїъ и*

родолюбивоїъ хрїстїанина за дꙋшевно нѣїово спасенїе, и общꙋ ползꙋ благочестивыхъ и православныхъ хрїстїановъ. У лѣтꙋ мїроспасенїя 1820, *іанꙋарїа* 30 (Са редакторским интервенцијама).

Л. [IV] Упоредни грчко-српски текст: *Любезнѣйшїй читателю.* Настояща книжица кою пріиміо си у рꙋке твое (може быти за то да ю прочиташъ) хоће тебе многѡ ползовати ербо: а) хоће тебе наꙋчити истинной повѣсти за свѣтилнике болгарске Кѵрілла и Меѳодіа и ниове ученике. в) хоће ти показати съ коима писменама можно е лакше наꙋчити се славенскій езыкъ. У додатку. накнадно убаченом, понавља се текст из књиге до стр. 10.

Стр. 1: У време цара Леѡна арменскогъ, то есть лѣта ѡт рождества Хрїстовогъ осамъ стотина тринайстогъ быо нѣкїи началникъ у Ѳессалонікіи именемъ Леѡнъ, по чинꙋ сотникъ, то есть капетанъ и сꙋпрꙋга нѣгова звала се Марїа и обое сꙋ были праведный.

Стр. 10: . . . а кадъ сꙋ ⟨о⟩ни блаженіи учители доволнѡ наꙋчили, и утвердили у вѣры . . . онда ѡставили.

Највероватније је додатак преписа са главног текста. У уводном делу има прецртавања и исправљања.

Стр. 160: ... и дрꙋге кои сꙋ са истине свратили се къ нјой натрагъ повратити да и братство твое еднакꙋ съ нама мздꙋ полꙋчишъ. Здравствꙋй ѡ Господѣ честнѣишій и саборный брате.

Записа нема.

Литература

Караџић, Вук Стефановић, *Предїовор издатељев.* Луке Милованова Опит настављења к србској слично-речности и слогомјерју или просодии, Беч, 1833, [1—22]; прештампано у: *Критике и полемике II*, Српска књижевност у сто књига, књ. 16, Нови Сад, 1960, Матица српска, Српска књижевна задруга, 131—141; [II изд.], *Критике и полемике*, Српска књижевност у сто књига, књ. 13, Нови Сад, Београд, 1969, Матица српска, Српска књижевна задруга, 151—163; П. Римскій, *Животописаніе Діонісіа отъ Поповића православноїъ епіскопа будимскоїъ*, Србскій лѣтописъ, Будим, 1857, Частъ I, год. XXXI, књ. 95, 65—84; Хаџић - Светић, *Како стоимо съ азбукомь и правописом*, Огледало србско за езикъ, повѣстницу и смѣсу кньижевну, св. 1, год. I, Нови Сад, 1864, 1—10; Љ. Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, Београд, 1924, 416—420; *Народна енциклопедија српскохрватско-словеначка*, књ. II, И—М, Загреб, s. d. 772; Lj. Tomić, *Luka Milovanov i njegov rad na reformi srpske azbuke, prozodiji i knjizevnom jeziku*, Prilozi kulturnoj i knjizevnoj povjesti Srba i Hrvata u Madjarskoj, Budimpešta, 1982, 91—118; Д. Е. Стефановић, *Аутобиографија Петра Римскоі* 1800—1874, Свеске Матице српске. Грађа и прилози за културну и друштвену историју. Серија друштвених наука, св. 1, Нови Сад, 1986, 5—35. P. J. Šafarik's *Geschichte der serbischen literatur.* Aus dessen handschriflichem nachlasse herausgegeben von Josef Jireček, II Abtheilung, Prag, 1865.

99. ДП 12/1—2 ТУМАЧЕЊЕ КЊИГЕ ПОСТАЊА, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Књиіа I

Папир, л. [II] + 394 стр. (оригинална пагинација) + 15 листова накнадно убачених између 6. и 7. стр. +5 празних листова; 235×195 мм; димензије текста 185/190 ×145/150 мм. Има укупно 25 кватернионских свешчица које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Књиіа II

Папир, л. [I] + 511 (512) стр. + 1 (оригинална пагинација) 235×195 мм; димензије текста 185/190 × 145/150 мм. Има укупно 32 свешчице које су означене арапским цифрама.

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. [II], књ. I рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића у Будиму 1820. године. То је највероватније превод Луке Милованова који је, како се то у предговору каже, преводио „из славенског помоћу грчког и латинског језика на српски језик".

Повез и орнаментика

Повез је картонски, боје окер (240 × 210 мм). Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно са неколико брзописних словних облика, по 18 до 20 редова на страници. Брзописна су слова ꙋ и четвртасто в и др.; словом ѣ се означавају гласови ѣ и ђ (такоћерь 95).

Језик је у највећој мери српски народни, правопис скоро фонолошки.

Садржај

Књиіа I (Главе од 1. до 5.)

Тумачења св. отаца: Василија Великог, Јована Златоустог, Атанасија Великог, архиепископа александријског, Теодорита Блаженог и Севириана и других *Књиіе постања (Битије).*

Л. [II], *предїовор:* Во славꙋ с⟨вя⟩тыя единосꙋщныя животворящїя и нераздѣлимыя Троицы, о⟨ть⟩ца и сына и С⟨вя⟩тагѡ Д⟨ꙋ⟩ха повелѣнїемъ Г⟨оспо⟩дина Дїонѵсїа ѡт Поповичь православнагѡ епїскопа бꙋдимскагѡ преведеся книга сїя глаголемая Толкованїе с⟨вя⟩тыхъ вселенскихъ учителей Васїлїа Великагѡ, Іѡанна Златоуста, Аѳанасїа, Ѳеодѡрита и пр⟨очихъ⟩ на первꙋю книгꙋ Мѡѵсеовꙋ Бытїя изъ славенскагѡ помощїю греческагѡ и латїнскагѡ языка, на сербскїй языкъ въ Бꙋдимѣ градѣ лѣта ѡт сотворенїя мїра ҂з҃ т҃ к҃ и҃, ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ ѿ к҃ (1820. г).

Л. [II']: Свако богодохновенно писанїе бȣдȣћи да човекъ изъ три части састои т. е. [тј] ѡт тѣла, дȣше и дȣха, зато и причастна мȣ е ѡт божествение благодати даровано.

Стр. 1—3: Все священое писанїе раздѣляется въ два завѣта, сирѣчь во Ветхїй и Новый.

Ѡглавленїе книгъ Ветхагѡ завѣта

Стр. 4—5: *Ѡглавленїе книгъ Новагѡ завѣта.* Прїиде бо истина Господь нашь Іисȣсъ Хрїстосъ сынъ и слово Божїе начинаетъ еваггелїе . . .

Стр. 6: *Иже во святыхъ о⟨ть⟩ца нашегѡ Аѳанасїа Вел⟨икагѡ⟩ б⟨о⟩жественагѡ писанїя Ветхагѡ и Новагѡ завѣта Сѵноѱїсъ сиречъ Краткое сказанїе.* Все писанїе наше хрїстїанское богодȣховеное есть не без предѣлныя но паче ѡпредѣленныя и правилныя имать книги и Ветхагѡ убѡ завѣта сȣть сїя книга первая Бытїя. Сїю книгȣ Бытїя Мѡісей изрече и написа повелѣнїемъ Господнимъ.

Стр. 7: *Святагѡ Аѳанасїа архїепіскопа алеѯандрїйскагѡ ѡ преводȣ Святагѡ писанїя.* Кои сȣ преводи и коликѡ ньи има изъ еврейскогъ на греческїй езыкъ учинѣно е? Тко сȣ были толкователи, и кадъ сȣ Свято писанїе толковали?

Стр. 14: *Толкованїе на Бытїе. Ст⟨и⟩х 1.* Въ началѣ сотвори Богъ небо и землю. *Вопросъ 1. Ѳеодорїтъ.* Зашто списатель преће казываня ѡ сотворенїю свію твори не проповѣда ѡ Богȣ ? Свето писанїе има обычай ствари кое предлагати хоће, мѣрити по ученицима и совершенныма.

Стр. 381: *Глава пета.* Сїя книга бытія человѣча в'онь же день сотвори Богъ Адама по образȣ Божїю сотвори.

Стр. 394: И кадъ сȣ сви казни подвержени были, онъ еданъ избѣжао е са своима домашнима.

Књига II (Главе 6 до 50)

Наставак тумачења *Књиге постања.*

Стр. 1: *Бытїя. Глава шестая.* И бысть егда начаша человѣцы мнози бывати на земли и дщери родишася имъ. *Златоуста.* Ніе на празднѡ придодао ово и дщери родиша я имъ.

Стр. (512): *Прокопїе.* Іѡсифъ седамнайстъ година провео у земли ханаанской, и десетъ година поднео робство. Три године пакъ у тавницы пребывао и осамдесетъ година быо е вторыи после цара, и владао у цѣлой земли егѵпетской.

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

100. ДП 12/Ia—IIa ТУМАЧЕЊЕ КЊИГЕ ПОСТАЊА, други истовремени препис са нешто друкчијим распоредом тумачења св. отаца, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Књига I

Папир, л. [I] + 418 стр. (оригинална пагинација) + 6 празних листова, 235 × 195 мм; димензије текста 175/180 × 145 мм. Има укупно 27 кватернионских свешчица обележених арапским цифрама на уобичајеном месту, али су ознаке исечене приликом коричења.

Књига II

Папир, л. [I] +311—726/727 стр. +4 празна листа. Пагинација почиње са 311, али се текст наставља. Књ. I се завршава гл. 5, а књ. II почиње гл. 6. 235 × 195 мм, димензије текста 175×145 мм. Има укупно 28 кватенионских свешчица које су означене арапским цифрама, али су исечене приликом коричења.

Писар, место и време настанка

Према предговору на стр. 1 овај рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића у Будиму, 1820. године. То је највероватније превод Луке Милованова који је, како се то у предговору каже, преводио „из славенског помоћу грчког и латинског језика на српски језик".

Повез и орнаментика

Повез је картонски, боје окер (245 × 205 мм). На оба примерка на хрпту: Толкованїе на Бытїѧ 1; Толкованїе на Бытїѧ 2.

Орнаментике нема. Текст је писан мрким мастилом.

Писмо и језик

Писмо је курзивно, са ретким брзописним елементима, уредно исписано и лепо, по 15 редова на страници. Од брзописних облика запажени су: једнопотезно ȣ, једноного т и четвртасто в. Словом ћ означавају се гласови ђ и ђ (преће 29).

Језик је у највећој мери српски народни, правопис скоро фонолошки.

Садржај

Наслов: *Толкованїе на Бытїя.*

Књига I. (Главе 1. до 5.)

Тумачења св. отаца Василија Великог, Јована Златоустог, Атанасија Великог, Теодорита Блаженог и других *Књиге постања.*

Стр. 1, *предговор:* Во славꙋ святыя единосꙋшныя животворяшїя и нераздѣлимыя Троицы, отца и сына и С⟨вя⟩таго Дꙋха повелѣнїемъ Господина Дїонѵсїа ѡт Поповичъ православнагѡ епїскопа бꙋдимскагѡ преведеся книга сїя глаголемая Толкованїе с⟨вя⟩тыхъ вселенскихъ учителеи Васїлїа Великагѡ, Іѡанна Златоустаго, Аѳанасїа, Ѳеодорита и пр⟨очих⟩ на первꙋю книгꙋ Мѡѵсеовꙋ Бытїя изъ славенскагѡ помощїю греческагѡ и латинскагѡ языка на сербскїй языкъ въ Бꙋдимѣ градѣ, лѣта ѡт сотворенїя мїра ҂з҃ т҃ к҃ и҃ ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ ѿ к҃ (1820. г.).

Стр. 2: Свако богодохновено писанїе, бꙋдꙋћи да човекъ изъ три части састои т. е. (тј.) . . . (Све је исто као у ДП 12/1 од гл. 1 до гл. 5).

Стр. 29: *Толкованїе на Бытїя.* Въ началѣ сотвори Богъ небо и землю. *Ст⟨и⟩х 1. Ѳеодорита.* Зашто списатель преће казываня ѡ сотворенїю свїю твари не проповѣда ѡ Богꙋ Свето писанїе има обычай створи кое предлагати хоће, мѣрыти по ученицима . .

Стр. 417—418: И кадъ сꙋ сви казнѣни, онъ е съ еднимъ домомъ своимъ избавлѣнъ и сахранѣнъ. Конецъ первыя епохи.

Књига II (Главе 6. до 50.)

Све исто као у ДП 12/2.

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

101. ДП 13 ТУМАЧЕЊЕ ДРУГЕ, ТРЕЋЕ И ЧЕТВРТЕ КЊИГЕ МОЈСИЈЕВЕ: ИЗЛАЗАК, ЛЕВИТСКА И БРОЈЕВИ, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [I] + 488 стр. (оригинална пагинација) +4 празна листа, 232×195 мм; димензије текста 175/180 × 145 мм. Има укупно 31 кватернионску свешчицу које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. [I] овај рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму 1820. године. То је највероватније превод владичиног писара Луке Милованова, о чијем начину рада сазнајемо из поменутог предговора.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, боје окер (240 × 200 мм). Орнаментике нема.

Писмо и језик

Све исто као код ДП 11 — ДП 12/Ia, IIa.

Садржај

Тумачења св. отаца Јована Златоустог и Теодосија Блаженог друге, треће и четврте књиге Мојсијеве које се зову: *Излазак, Левитска и Бројеви* (Исход, Левит и Числ).

Наслов: *Толкованїе на 2-ю, 3-ю и 4-ю книгꙋ Мѡѵсеовꙋ Исходъ, Левїтъ и Числъ.*

Л. [I], *предговор:* Во славꙋ с⟨вя⟩тыя единосꙋщныя животворящїя и нераздѣлимыя Троицы . . . повелѣнїемъ Г⟨оспо⟩дина Дїонѵсїа ѡт Поповичъ . . . преведеся книга сїя глаголемая Толкованїе с⟨вя⟩тагѡ Іѡанна Златоꙋстагѡ учителя и блаженагѡ Ѳеѡдѡрита на 2-ю, 3-ю и 4-ю книгꙋ Мѡѵсеовꙋ Исходъ, Левїтъ и Числъ изъ славенскагѡ помощїю греческагѡ и латинскагѡ языка на сербскїй языкъ въ Бꙋдимѣ градѣ, лѣта ѡт сотворенїя мира ҂з҃ т҃ к҃ и҃, ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ ѿ к҃.

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Аѳанасїа Великаїѡ Краткое сказанїе на книгꙋ вторꙋ Исходъ.* И сїю книгꙋ Исхода написа преждереченый же Мѡѵсей (Синопсис — кратко сказаније).

стр. 7, *глава 1:* Сынове же Ісраілевы возрастоша и мнози быша и укрѣпишася ѕѣлѡ ѕѣлѡ. Умножи же ихъ земля. *Ѳеодорита.* Како треба разꙋмѣвати оно мнози быша?

Стр. 190: Ибо е дрꙋга година была ѡткако сꙋ из робства избавлѣни. (Укупно 40 глава).

Стр. 191: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Аѳанасїа Великаїѡ Краткое сказанїе на книгꙋ третїю Левїтъ.* И сїя книга Левїтъ ѡт⟨ъ⟩ предявленнагѡ же Мѡѵсеа написана естъ . . .

Стр. 199: *Третїя книга Левїтъ. Глава 1. Ѳеодорита.* Зашто е Г⟨оспо⟩дь Б⟨ог⟩ъ заповѣдїю да се нѣмꙋ жертве приносе. (Укупно 27 глава).

Стр. 325: А што е посвећено Господꙋ Богꙋ то е заповѣдїо да не бꙋде под искꙋпленїемъ (крај 27 гл.).

Стр. 327: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїо Аѳанасїа Великаїѡ Краткое сказан:е на книгꙋ четвертꙋю Числъ.* Ѿт тогѡжде Мѡѵсеа и сїя книга Числъ написана.

Стр. 348: *Четвертая книга Числа.* Глава 1-а. Ѳеодорїта. Зашто е заповѣдїо Богъ броити народъ?

Стр. 488: . . . што е Хр⟨и⟩стосъ Г⟨о⟩с⟨по⟩дь по человѣчествꙋ царь и первосвященникъ хотѣо быти. (Укупно 36 глава).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

102. ДП 14 ТУМАЧЕЊЕ ЗАКОНА ПОНОВЉЕНИХ И СИНОПСИС НА ПЕТ КЊИГА МОЈСИЈЕВИХ, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [IX]+384 стр. (оригинална пагинација) +[9] л. Има доста празних листова: [II]—[IX], стр. 375—381 и [9 л.], 232×195 мм; димензије текста 150/155 ×135 мм. Има укупно 24 кватернионске свешчице које су означене арапским бројевима на уобичајеном месту. Ознаке су делимично исечене.

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. [II] рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму 1820. године. То је највероватније превод Луке Милованова, владичиног писара, о чијем начину рада сазнајемо из поменутог предговора.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, боје окер. (240 × 200 мм). На хрпту: Толкованїе на Второзаконїе и Сѵноѱїсъ на ѣ кн⟨игъ⟩. Моѵсеови 4.

Писмо и језик

Писмо је курзивно са брзописним елементима, по 14—15 редова на страници.

Језик је у највећој мери српски народни. Све одлике писма, језика и правописа исте су као код ДП 11 — ДП 12/Iа, IIа.

Садржај

Тумачења Јована Златоустог и Теодорита Блаженог на пету књигу Мојсијеву која се зове *Закони поновљени* (Второзаконије) и *Синопсис* за пет Мојсијевих књига.

Наслов: *Толкованїе на Вътороѕаконїе и Сїноѱїсъ на ѣ кн⟨иїъ⟩ Моѵсеови.*

Л. [II], *предіовор:* Во славѕ святыя единосѫщныя животворящїя и нераздѣлимыя Троицы, от⟨ь⟩ца и сына и Святагѡ Дѕха повелѣнїемъ Господина Дїонѵсїа ѡт Поповичъ православнагѡ епїскопа бѕдимскаго преведеся книга сия глаголемая Толкованїе с⟨вя⟩тагѡ Іѡанна Златоѕстагѡ, патріарха кѡнстантїнопольскагѡ учителя вселенскагѡ и блаженагѡ Ѳеодѡрита на 5-тѕ книгѕ Мѡѵсеовѕ сирѣчь Второзаконїя и Сѵноѱїсъ на пять книгъ Мѡ[ѵ]сеовыхъ второзаконїе изъ славенскагѡ помощїю греческагѡ и латїнскагѡ языка на сербскїй езыкъ въ Бѕдимѣ градѣ лѣта ѡт сотворенїа мїра ѯ҃ т҃ к҃ й҃, ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ ѡ҃ к҃ (1820. г.).

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Аѳанасїа Великаїѡ Краткое сказанїе на пятѕю книгѕ Мѡѵсеевѕ нарицаемѕю Второзаконїе.* И сїю книгѕ . . . *Толкованїе на пятѕю книгѕ Мѡѵсеевѕ нарицаемѕю Второзаконїе. Ѳеодѡрїта* . . . Зашто е пета книга законодавца Мѡѵсеа названа Второзаконїе ?

Стр. 166: Конецъ вопросѡвъ на пятѕю книгѕ Мѡѵсеовѕ Второзаконїя. (Укупно 33 главе).

Стр. 167: *Житїе с⟨вя⟩таго Іѡанна Златоѕстаїѡ.* Іѡаннъ кои е чрезъ златотечный потокъ ѣзыка своегъ . . .

Стр. 177: *С⟨вя⟩таїѡ от⟨ь⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ то естъ Краткое сказанїе Ветхаїѡ и Новаїѡ завѣта увѣщателнымъ начиномъ.* Новый завѣтъ зове се и по временѕ и по естетствѕ ствари кое онъ содержава . . .

Стр. 207: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ Бытїя.* Сотворенїе свѣта и созданїе человѣка . . .

Стр. 265: *Иже во с⟨вя⟩тых о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ Исхода.* Востао е у Егѵптѕ царь кои Іѡсифа нїе познавао . . .

Стр. 299: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ на трећѕ книгѕ Леѵїтъ.* Левїть зове се ова книга зато што она свойственнѡ . . .

Стр. 315: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ Числъ.* Заповѣда се Мѡѵсеѡ да изброи народъ ѡт двадесетъ лѣта . . .

Стр. 351: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоѕстаїѡ Сѵноѱїсъ на книгѕ Второзаконїя.* Сва пређашна какѡ у кратцѡ казѕе Мѡѵсїй да тымъ на паметъ доведе...

Стр. 374: Овде престаю петъ книга Мѡѵсеови, коих самѡ прїимили сѕ и допѕстили Самаряни.

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

103. ДП 15 ТУМАЧЕЊЕ КЊИГЕ ИСУСА НАВИНА, КЊИГЕ О СУДИЈАМА И КЊИГЕ О РУТИ, по налогу Дионисија Поповића, 1820. године

Папир, л. [I] + 328 стр. (оригинална пагинација) + [9 л. празних]; стр. 313—328 празне, има укупно 20 кватернионских свешчица које су означене арапским бројевима на уобичајеном месту.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код претходних. На почетку нема предговора са подацима о начину рада, јер се садржински наставља на претходни рукопис (ДП 14), што је и при коричењу потврђено бројкама на хрпту: Толкованїе на Іисȣса Наѵина, Сȣдей, Рȣтъ, 5.

Садржај

Тумачења и Синопсис св. отаца Атанасија Великог, Теодорита Блаженог и Јована Златоустог *Књиге Исуса Навина, Књиге о судијама* и *Књиге о Рути.*

Наслов: Толкованїе на Исȣса Навина, Сȣдей, Рȣдъ.

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Аѳанасїа Великаїѡ Краткое сказанїе на книгȣ шестȣю Іисȣса сына Наѵина.* Книги ѡт сюдȣ даже до Ездры не вся тѣми написаны сȣть . . .

Стр. 1: *Толкованїе на книгȣ Іисȣса сына Навина. Глава 1. Ѳеодѡрїта.* Наȣчїо е насъ премȣдрый Павелъ апостолъ . . .

Стр. 111: Конецъ Толкованїя на книгȣ *Іисȣса сына Наѵина.* (Укупно 24 главе).

Стр. 112: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоȣстаїѡ Сѵноѱісъ книге Іисȣса сына Наѵина.* Заповѣда се Іисȣсȣ Навѵинȣ да онъ заповѣди народȣ внимати . . .

Стр. 129: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїо Аѳанасіа Великаїѡ Сѵноѱісъ то есть Краткое сказанїе на книгȣ седмȣ Сȣдей Ісраилевыхъ.* Нарицается сія книга Сȣдей, понеже по смерти Ісȣса Наѵина . . .

Стр. 137—139: *Толкованіе на седмȣ книгȣ Староїа завѣта именȣемȣ Сȣдей Ісраилевыхъ блаженаїѡ Ѳеодѡрїта.* Зашто е названа книга Сȣдей? Какѡ што книга Царствъ. Глава 1-а Ѳеодорїта. Акѡ е іоштъ онда разоренъ быо Іерȣсалимъ . . .

Стр. 247: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоȣстаїѡ Сѵноѱісъ книге Сȣдей Іис⟨ра⟩илевыхъ.* Овде се казȣе кое сȣ градове ѡтели, и кое сȣ Ісраилтяни учинили себи платежне.

Стр. 272: Конецъ Толкованїя *книге Сȣдей Іис⟨раи⟩левыхъ.* (Укупно 21 глава).

Стр. 273: *Иже во ⟨свя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Аѳанасїа Великаїѡ Сїноѱісъ то есть Краткое сказанїе на книгȣ осмȣ именȣемȣю Рȣдь.* Сице нарицается книга сія . . .

Стр. 275: *Толкованїе на книгȣ осмȣ Староїа завѣта именȣемȣю Рȣтъ б⟨лаженаїѡ⟩ Оеодѡрїта.* Зашто е писана повѣсть ѡ Рȣди . . .

Стр. 310: *С⟨вя⟩таїѡ о⟨ть⟩ца нашеїѡ Іѡанна Златоȣстаїѡ Сѵноѱісъ книге осме Рȣдь.* Ноеммінь, кадъ сȣ мȣжъ нѣнъ и сынови нѣни умерли и престао гладъ . . .

Стр. 312: *Конецъ Толкованїа на осмȣ книгȣ именȣемȣю Рȣдь.* (Укупно 4 главе).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

104. ДП 16 ТУМАЧЕЊЕ ПРВЕ КЊИГЕ ЦАРСТВА, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [I] + 255 стр. (оригинална пагинација са грешкама) + л. [I]. Укупно има 16 кватернионских свешчица које су означене арапским бројевима на уобичајеном месту.

Елементи описа повеза и орнаментике су исти као код претходних рукописа: ДП 11 — ДП 15. На почетку нема предговора са подацима о начину рада, јер се садржински наставља на претходне, што је и при коричењу потврђено бројкама на хрпту: Толкованїе книга царств первихъ, 6.

Писмо и језик

На први поглед изгледа да су рукопис писала два писара. Први од стр. 1 до 194, а други од 195 до 255. Писмо првог писара је више брзописно, другог више курзивно; оба 13—15 редова на страници. Слово *ћ* се употребљава и за глас *ђ* (рађала 7). Иако није било времена за детаљну анализу писма, може се рећи да се ради о писару који је писао претходне књиге. Ова књига се наставља на претходне, а и особине језика и правописа су исте. То је вероватно дело Луке Милованова, настало по налогу Дионисија Поповића.

Садржај

Тумачења св. отаца *Прве књиге царства.*

Наслов: *Толкованїе книга царств первихъ.*

Стр. 1: *Книга царей первыхъ. Глава первая.* И семȣ двѣ женѣ быша имя . . . *Ѳеодѡрїта.* Зашто е Елканъ имао две жене ?

Стр. 255: . . . да Акила кои Евреанинта слѣдȣе, нїе первȣ книгȣ царства ѡт дрȣге раздѣлио, но онъ е изъ две еднȣ начиніо. Конецъ 1. царства. (Укупно 30 глава прескочене гл. 23, 27 и 29.).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

105. ДП 17 ТУМАЧЕЊЕ ДРУГЕ И ТРЕЋЕ КЊИГЕ ЦАРСТВА, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [I] + 536 страна (оригинална пагинација) + [I] л. стр. 537 до 544 празне. Кватернионске свешчице су означене до св. 15. Текст је делимично оштећен, кисело мастило је прогризло хартију.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код претходних рукописа на које се овај наставља.

Садржај

Тумачења св. отаца *Друге* и *Треће књиге царства*. (Наставак претходних).

Наслов: Толкованіе на в҃ и г҃ книгꙋ царствъ.

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіѡ Аѳанасіа Великаіѡ Сѵноѱісъ сирѣчъ Краткое сказаніе на Вторꙋ книгꙋ царствъ.* Давидъ пріемлетъ царство и въ началѣ убѡ сынъ Саꙋловъ . . .

Стр. 9: *Толкованіе на Вторꙋ книгꙋ царствъ. Глава 1-а Ѳеодорита.* Шта е то нараменица ? (хлідѡнъ). Естъ украшеніе златно, што се меће на рамена или на рꙋке. (Укупно 24 главе).

Стр. 210: *Святаіо отца нашеіѡ Іѡанна Златоꙋстаіѡ Сѵноѱісъ Второе книге царства. Гла⟨ва⟩ 1.* Дошао е нѣкій ꙗвляюћи Давідꙋ да е убіо Саꙋля . . .

Стр. 241: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіо Аѳанасіа Великаіѡ Сѵноѱісъ на Третꙋ книгꙋ царствъ.* Въ сей Третіей книзѣ паки содержатся ꙗкѡ состарѣвшꙋся Давідꙋ . . .

Стр. 249: *Толкованіе на Трећꙋ книгꙋ царствъ. Глава 1-а.* Ѳеодѡріта. Нѣки мысле да е пророкꙋ Наѳанꙋ тежкѡ было што ніе позванъ быо на часть . . . (Укупно 22 главе).

Стр. 517: *Святаіѡ отца нашеіѡ Іѡанна Златоꙋстаіѡ Сѵноѱісъ сирѣчъ Краткое сказаніе Треће книге царства.* Погꙋбіо е Адѡнію Соломѡнъ зашто е . . .

Стр. 536: Зашто е имао казнь такѡ да сꙋ се дѣла нѣгова прекинꙋла. *Конецъ Толкованія Треће книге царства.*

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

106. ДП 18 ТУМАЧЕЊЕ ЧЕТВРТЕ КЊИГЕ ЦАРСТВА, ПРВЕ И ДРУГЕ ПАРАЛИПОМЕНОНА, по налогу Дионисија Поповића, 1820. година

Папир, л. [I] + 450 стр. (оригинална пагинација) + 5 празних листова; стр. 257, 301 празан. Има укупно 29 кватернионских свешчица које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код претходних рукописа на које се овај наставља.

Садржај

Тумачења св. отаца *Четврте књиге царства. прве* и *друге књиге Паралипоменона* (наставак претходних).

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіѡ Аѳанасіа Великаіѡ Сѵноѱісъ сирѣчь Краткое сказаніе на Четвртꙋ книгꙋ царствъ.* Въ сей книзѣ четвертой сказꙋется какѡ два пятьдесятоначалники. . .

Стр. 7: *Толкованіе на Четвертꙋ книгꙋ царствъ. Глава перва Оеодѡріта.* Какѡ треба разꙋмѣвати оно: Ѡтстꙋпи Мѡавъ ѡ Ісраиля . . . (Укупно 25 глава).

Стр. 195: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіѡ Іѡанна Златоꙋстаіѡ Сѵноѱісъ Четверте книге закона Царствъ.* Болестанъ Охозіа послао е къ Воалꙋ пытати за совѣтъ хоће ли устати пред . . .

Стр. 257: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіѡ Аѳанасіа Великаіѡ Сѵноѱісъ сирѣчъ Краткое сказаніе на книги Первыхъ и Вторыхъ Паралипоменѡнъ.* Сице именꙋются книги сія понеже многа въ царствахъ ѡставленная въ себѣ содержат . . .

Стр. 261: *Толкованіе Блаженнаіѡ Оеодѡрита на Первꙋ книгꙋ Паралипоменѡнъ.* Содержаніе книге показꙋе се самымъ именемъ, ербо што е изоставіо, кои е писао Книге царства, то е совокꙋпіо кои е овай трꙋдъ предꙋзео (Укупно 28 глава).

Стр. 319: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіо Іѡанна Златоꙋстаіѡ Сѵноѱісъ на Первꙋ книгꙋ Паралипоменѡнъ.* Параліпомена зовꙋ се зато што мнѡга коя сꙋ у Книгама царства изѡставлѣна у овыма книгама содержаваю се.

Стр. 323: *Толкованіе Блаженнаіѡ Оеодѡрита на Вторꙋ книгꙋ Паралипоменѡнъ.* Втора книга Паралипоменѡнъ казꙋе да е Скінія . . . (Укупно 35 глава).

Стр. 447: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨тъ⟩ца нашеіѡ Іѡанна Златоꙋстаіѡ Сѵноѱісъ на Вторꙋ книгꙋ Паралипоменѡнъ.* У Второй книги Паралипоменѡнъ казꙋю се дѣла царева кои сꙋ пакъ та ѡписали, то сꙋ бы[ли] пророцы . . .

Стр. 450: Ова такѡ расположена у Паралипоменма царева находи се.

(Број глава је назначен на десној маргини).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

107. ДП 19/1—2 ТЕОФИЛАКТОВО ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА ПО МАТЕЈУ И МАРКУ, по налогу Дионисија Поповића, 1821. година

Књиіа I

Папир, л. [VIII] + 563/564 стр. (оригинална пагинација) + [I] л. Има укупно 72 кватернионске свешчице. На крају текста назначено је колико има укупно свезака (табака).

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. [I] рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму 1821, године. То је највероватније превод Луке Милованова, владичиног писара о чијем начину рада сазнајемо из поменутог предговора.

Повез и орнаментика

Повез је картонски, мармориран (250 × 210 мм). Орнаментике нема.

Писмо и језик

Особине писма, језика и правописа су исте као код осталих рукописа ове збирке.

Садржај

Теофилактово тумачење *Јеванђеља по Матеју.*

Л. [I], *предіовор:* Во славꙋ святыя единосꙋщныя животворящія и нераздѣлимня Троицы, о⟨ть⟩ца и сына и Святагѡ Дꙋха повелѣніемъ преѡсвященнѣйшагѡ Г⟨оспо⟩дина Діонѵсіа ѡт Поповичъ, православнагѡ епіскопа бꙋдимскагѡ преведеся книга сія глаголемая Сказаніе сирѣчь Толкованіе на Святое Еваггеліе святагѡ апостола и еѵаггеліста Матѳеа ѡт святагѡ Оеѡфилакта архіепіскопа болгарскагѡ сокращенное изъ славенскагѡ, помощію греческагѡ и латінскагѡ языка на сербскій языкъ въ Бꙋдимѣ градѣ, лѣта ѡт сотворенія міра з҃ т҃ к҃ д҃, ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ м҃ к҃ а҃.

Л. [II]: *Ѳеофилакта архіепіскопа болгарскагѡ Сказаніе на четыри еѵаггеліа дѣло садъ найпре гречески и латінски издано.* Свакомъ богословꙋ церковномъ човекꙋ и проповедникꙋ преполезно и нꙋждно кое е прочитао примѣчаніяма и различныма чтеніяма изясніо настоятель изданія Д⟨іонѵсія⟩ П⟨оповичъ⟩ кадъ е сꙋгꙋбо указаніе греческо сирѣчь и латінско приложіо у Лꙋтеціи Паріской кодъ Карла Морела на пꙋтꙋ Іакѡвлѣвомь кодь Знака источника 1635 сь кралевскомь прівілегіомь.

Л. [II]: *Ѡглавелніе.*

Л. [V]: *На Еѵ⟨аггеліста Іѡанна бесѣды Іѡанна Златоꙋста. Нравоученіе 32.* Подобаеть прочитати божественная писанія . . .

Л. [VI]: *Знати надлежи (!) да сꙋ четыри еѵ⟨аг⟩і⟨е⟩ліа и нити и выше нити манѣ има.* Понеже сꙋ четыри державна дꙋха, зато сꙋ и четыри еѵаггеліа коя свꙋда дышꙋ . . .

Л. [VII']: *С⟨вя⟩тагѡ отца нашегѡ Іѡанна Златоꙋстагѡ Сѵноѱісъ то есть Краткое сказаніе Ветхагѡ и Новагѡ завѣта увѣщателнимъ начиномь.*

Стр. 1: Новый завѣть зове се и по временꙋ и по естествꙋ ствари кое онъ содержава.

Стр. 13: *Житіе с⟨вятагѡ⟩ Ѳеофѵлакта.* Ѳеофѵлакть святый архіепіскоп охрідскій или волгарскій мꙋжъ искꙋсанъ . . .

Стр. 14: *Краткое изявленіе ѡ толкователю ове святе книге.* Маріа царица волгарска зажелила е ѡт всегѡ сердца . . .

Стр. 16: *Предисловіе Ѳеофѵлакта архіепіскопа волгарскагѡ на святое Еваггеліе* (!) *ѡт Матѳеа.* Они божественни люди кои сꙋ преће старогь закона живили нисꙋ се изъ писанія и книга учили . . .

Стр. 22: *Блаженнагѡ Ѳеофѵлакта а⟨рхи⟩еп⟨и⟩ск⟨о⟩па ѡ родословію Іисꙋса Хрїста. Глава первая. Зач⟨ало⟩ а҃. Книга Родства. Т (?)* Зачто ніе рекао видѣніе или бесѣда како что сꙋ и пророци говорили.

Стр. 549: И мы докле овде да скончамо наше сказаніе томꙋ бо подобаеть всякое благодареніе, слава и честь, во вѣки вѣкѡвь, аминь. Конецъ Ѳеофѵлактова Толкованія на Еѵаггеліе ѡт Матѳеа. (Укупно 28 глава).

Стр. 551: *Иже во святыхъ о⟨ть⟩ца нашегѡ Аѳанасіа Великагѡ Сѵноѱісъ либо Краткое сказаніе на Еѵаггеліе ѡт Маѳеа.* Такѡ называ се книга ова, понеже е Маѳей Хрістовь ученик' ово Еѵаггеліе написао . . .

Записа нема.

Књиіа II

Папир, л. [I] +127+1 (без оригиналне пагинације). На крају текста назначено је колико има укупно свезака. (Свега 32 табака).

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. 1 рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму, 1821. године. То је највероватније превод Луке Милованова, владичиног писара, о чијем начину рада сазнајемо из споменутог предговора.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код претходних рукописа на које се овај наставља.

Садржај

Теофилактова тумачења *Јеванђеља по Марку.*

Л. 1, *предіовор:* Во славꙋ святыя, единосꙋщныя, животворящія и нераздѣлимыя Троицы, о⟨ть⟩ца и сына и Сятагѡ Дꙋха повелѣніемъ преѡсвященнѣшагѡ Г⟨оспо⟩дина Діонѵсіа ѡт Поповичъ православнагѡ еп⟨иско⟩па бꙋдимскагѡ преведеся книга сія глаголемая Сказаніе сирѣчь Толкованіе на святое Еѵа⟨г⟩г⟨е⟩ліе святагѡ апостола и еѵ⟨агге⟩ліста Марка ѡт святагѡ Ѳеофѵлакта архіепіскопа болгарскагѡ сокращенное, изъ славенскагѡ помощію греческагѡ и латінскагѡ языка на сер⟨б⟩скіи языкъ въ Бꙋдимѣ градѣ, лѣта ѡт сотворенія міра з҃ т҃ к҃ д҃, ѡт рождества же по плоти Бога Слова а҃ ѡ҃ к҃ а҃ (1821. г.).

Л. 2: *Ѳеофілакта архіепіскопа болгарскагѡ Сказаніе на Еѵаггеліе ѡт Марка.* (Само наслов).

Л. 3: *Житіе с⟨вя⟩таіѡ Ѳеофілакта.* Ѳеофілактъ с⟨вя⟩тыи архіепіскопъ охрідскій или болгарскій мѹжь искѹсанъ . . .

Л. 3': *Кратко изявленіе ѡ толкователю ове святе книіе.* Маріа царица болгарска зажелила . . .

Л. 4: *Ѡілавленіе ѡт Марка с⟨вя⟩таіѡ Еvаіеліа. Глава 1-ая.* Ѡ Іѡаннѹ кои у Іорданѹ Іисѹса Хріста крести . . .

Л. 6': *Житіе с⟨вя⟩таіѡ еvаіеліста Марка ѡт святаіѡ Іерѡнvма.* Марко ученикъ и сказатель Петровъ, просящымъ сѹщымъ въ Римѣ . . .

Л. 9: *Иже во святыхъ о⟨ть⟩ца нашеіѡ Ѳеофілакта архіепіскопа болгарскаіѡ Сказанія на Еvаіеліе ѡт Марка. Предисловіе.* Еvаггеліе ѡт Марка после десеть година Христовогь вазнесенія написано е у Римѹ . . .

Л. 11: *Глава первая. Зачало Еvаіеліа.* Каже да Іѡаннь последніи пророк есть начело Еvаггеліа . . .

Л. 124': . . . такѡ тебе подобаеть словесы и дѣла славити всегда нынѣ и приснѡ и во вѣки вѣкѡвь аминь. Сказанія Ѳеофілакта на Еv⟨агге⟩ліе ѡт Марка конець.

Л. 125: *Сvноѱісъ на Еvаіеліе ѡт Марка.* Іѡань крести Жиде.

Л. 127: . . . и послао ньи проповѣдати и крещавати, и знаменія творити, пакъ онда вознесао се . . .

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

108. ДП 20/1—2 ТЕОФИЛАКТОВО ТУМАЧЕЊЕ ЈЕВАНЂЕЉА ПО ЛУКИ, по налогу Дионисија Поповића, 1821. година

Књига I

Папир, л. [II] +474 стр. +1 л. (оригинална пагинација). Има укупно 30 кватернионских свешчица које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту. Текст је делимично оштећен, јер је кисело мастило прогризло хартију.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код осталих рукописа ове збирке.

Писар, место и време настанка

Подаци из предговора на стр. [II] говоре да је и овај рукопис настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму 1821. године. Ради се највероватније о преводу Луке Милованова, владичиног писара и преводиоца са словенског помоћу грчког и латинског на српски језик.

Садржај

Теофилактово тумачење *Јеванђеља по Луки.*

Л. [II], *предговор:* Во славѹ святыя единосѹщныя, животворящія и нераздѣлимыя Троицы, отца и сына и Святагѡ Дѹха повелѣніемъ преѡсвященнѣйшагѡ господина Діонvсіа ѡт Поповичъ православнагѡ епіскопа бѹдимскагѡ преведеся книга сія глаголемая Скавзаніе сирѣчь Толкованіе святагѡ Ѳеофvлакта архіепіскопа болгарскагѡ на святое Еvаггеліе святагѡ апостола и еv⟨агге⟩ліста Лѹки изъ славенскагѡ помощію греческагѡ и латінскагѡ языка на сербскій языкъ въ Бѹдимѣ градѣ, лѣта ѡт сотворенія мира ҂ѕ҃ т҃ к҃ д҃ ѡт рождества же по плоти Б⟨ог⟩а Слова а҃ ѿ к҃ а҃ (1821. г.).

Стр. 1: *Софроній ѡ житію Лѹкиномъ.* Лѹка лѣкаръ антіохійсскій у греческомъ ѣзыкѹ исказанъ. . .

Стр. 4: *Дороѳеа мѹченика тvрскоіъ епіскопа ѡ Лѹки еvаіеліст ѹ парче Синоѱіса.* Лѹка еvаггелістъ родомъ Антіохіанинъ. . .

Стр. 5: *На еvаіеліе Лѹкино предисловіе.* — Лѹка божественный быо е родомъ Антіохіанинь и лѣкарственномъ вѣжествѹ искѹсанъ . . .

Стр. 7: *С⟨вя⟩таіѡ отца нашеіѡ Ѳеофvлакта архіепіскопа болгарскаіѡ Сказаніе на еvаіеліе Лѹкино.*

Глава 1-а. *Еv⟨аіе⟩ліе.* Понеже убо мнози начаша чинити . . . *Толк⟨ованіе⟩.* Кои сѹ то были многи кои сѹ почели . . .

Стр. 473: . . . даждь дѣланіе, то есть мысли свакимъ начиномъ, какѡ ћешъ се ѡт нѣга ѡсвободити или иначе даждь. (Прекид у 12. глави).

Записа нема.

Књига II

Папир, континуација пагинације од 475 до 1001; главе 12. до 24, укупно 24 главе.

Стр. 475, наставак у гл. 12: . . . даждь дѣланіе то есть и акѡ ништа неимашь . . .

Стр. 978: . . . ꙗкѡ томѹ подобаетъ всякая слава во вѣки и вѣкѡв аминь. Еv⟨агг⟩еліа ѡт Лѹки Толкованія конецъ.

Стр. 979: *Лѹки ѡілавленіе Еv⟨аіі⟩еліа Лѹкина.*

Стр. 988: *С⟨вя⟩таіѡ Аѳанас:а Великаіѡ Сvноѱісъ или Краткое сказаніе на Еvаіеліе Лѹкино.* Сказѹе рождество Іѡанново и Хрістово . . .

Стр. 1001: Показао е ньима знаменія рана и ео съ ньима. Извео е ньи до Виѳаніе и вознесао се. Аминь.

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

109. ДП 21/1—2 ЈЕВАНЂЕЉЕ ПО МАТЕЈУ, МАРКУ, ЛУКИ И ЈОВАНУ, по налогу Дионисија Поповића, 1823. година

Књиīа I

Пайир, л. [X]+368 (оригинална пагинација)+[VIII] л. празних. Има укупно 24 кватернионске свешчице које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Писар, мести и време настанка

Према предговору на л. [X] рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, еписко пабудимског, у Будиму 1823. године. Јеванђеља је превео Лука Милованов са грчког „на прост српски језик", за владичину личну употребу.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код осталих рукописа ове збирке.

Садржај

Јеванђеље йо Матеју и Марку.

Л. [X], *йредіовор:* Во славѕ с〈вя〉тыя единосѕщныя, животворящїя и нераздѣлимыя Троицы, отца и сына и Святагѡ Д〈ѕ〉ха повелѣнїемъ прежсвященнѣйшагѡ Господина Дїонусїа ѿт Поповичь православнагѡ епїскопа бѕдимскагѡ книга сїя глаголемая с〈вя〉тое Ев〈агге〉лїе преведеся на простый сербскїи языкъ за свое собственно емѕ употребленїе въ Бѕдимѣ, лѣта Господня а҃ ѡ҃ к҃ ѓ҃ (1823. г.).

Л. [X']: Свако благодохновено писанїе, бѕдѣи да човекъ изъ три части состои . . .

Стр. 1: *Ев〈аїе〉лїе ѿт Матѳеа. Глава 1.* Сказѕе се родословїе Хр〈и〉стово и нѣгово зачатїе ѿт С〈вя〉тога Д〈ѕ〉ха. Іѡсифъ ѿт ангела познае таинѕ. Книга родства Іис〈ѕс〉а Хр〈ис〉та. (28 глава; са коректурама).

Стр. 222: . . . и ево ѩ самь съ вама у све дне до скончанїя вѣка. Аминь. Конаць Ев〈агге〉лїа Матѳеова.

Стр. 223: *Ев〈аїе〉лїе с〈вя〉ѳоїа ев〈аїе〉лїсѳа Марка. Глава 1-ва.* ✠ Іѡаннѕ кой крсти у Іорданѕ Іи〈сѕ〉са.

Стр. 357: и утвердьивао слово послѣдѕющима знаменіяма. Аминь. Конаць Ев〈агге〉лїа Маркова. (16 глава).

Стр. 358: *✠їлавленїе. Вещи у Ев〈аїе〉лію с〈вя〉ѳоїа ев〈аїе〉лїсѳа Матѳеа.*

Стр. 368: Како е апостолима проповѣдь ев〈агге〉лїа заповѣдїо припорѕчїо.

Запїиса нема.

Књиīа II

Пайир, л. [IX] (I—VIII празни) + 440 стр. (оригинална пагинација) + 3 л. празна. Има укупно 28 кватернионских свешчица које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Писар, мести и време настанка

Према предговору на л. [IX] рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића епископа будимског, у Будиму, 1823. године. Јеванђеље је највероватније превео за његову личну употребу са грчког „на прост српски језик" Лука Милованов.

Садржај

Јеванђеље йо Луки и Јовану.

Л. [IX], *йредіогор:* Во славѕ святыя единосѕщныя, животворящїя и нераздѣлимя Троицы, отца и сына и Святагѡ Дѕха повелѣнїемъ прежсвященѣйшагѡ Господина Дїонусїа ѿт Поповичь православнагѡ епїскопа бѕдимскагѡ книга сїя глаголемая святое Евангелїе преведеся на простый сербскїй языкъ за свое собственное емѕ употребленїе въ Бѕдимѣ, лѣта господня а҃ ѡ҃ к҃ ѓ҃ (1823. г.).

Л. [IX']: Свако благодхновенно писанїе бѕдѣи да човѣкъ изъ три части состои, т. е . . .

Стр. 1: *Ев〈аїе〉лїе свеѳоїа ев〈аїе〉лїсѳа Лѕке. Глава 1-а.* Предисловїе почетка и сказѕе шта е ѡ рождествѕ Іѡаннов редомъ слѕчило се . . . Бѕдѣи да сѕ многи почели чинити повѣсть. (24 главе).

Стр. 233: И пребывали свагда у храмѕ хвалећи и славећи Бога. Аминъ. Конацъ евангелїа светога Лѕке.

Стр. 234: *✠їлавленїе Еваніелїа с〈веѳоїа〉 Лѕке.* Глава 1. Предисловїе почетка.

Стр. 247: *Конацъ ✠їлавленїа Еваніелїа с〈веѳоїа〉 ев〈аніе〉лїсѳе Лѕке.*

Стр. 249: *Свето Ев〈аніе〉лїе ѿт ев〈аніе〉лїсѳа Іѡанна.* Глава 1-а. Превѣчно слова рождество и божество. Преславно Іѡанново свидѣтелство ѡ Х〈ри〉стѕ. У почеткѕ было е слово, и слово было . . .

Стр. 430: . . . кадъ бы едно за дрѕгимъ сва писана была, мыслимъ да ни свѣтъ не бы смѣстїо књиге кое бы писане быле. Аминь. Конацъ с〈ве〉тога Евангелїа ѿт с〈ветога〉 ев〈анге〉лїста Іѡанна.

Стр. 431: *✠їлавленїе Ев〈аніе〉лїа ѿт Іѡанна Боїослова. Глава 1.* Слово кое е у почеткѕ было, и у Бога было . . .

Стр. 440: *Глава 21.* Іисѕсъ ѩвля се ученицыма, кадъ сѕ они рыбѕ ловили. Петрѕ заповѣда ѩганьце да пасе и назначѕе смерть Петровѕ. Конацъ. (21 глава; текст са коректурама).

Запїиса нема.

Литерайура

Иста као код ДП 11.

110. ДП 22 ПОУЧНА СЛОВА ИЛИЈЕ МИЊАТИЈА, по налогу Дионисија Поповића, 1827. година

Папир, л. [V] + 426 стр. (оригинална пагинација) + 3 л. празна. Има укупно 27 кватернионских свешчица које су означене арапским цифрама на уобичајеном месту.

Писар, место и време настанка

Према предговору на л. [II] рукопис је настао по налогу Дионисија Поповића, епископа будимског, у Будиму, 1827. године. Дело је преведено са грчког језика „на прост српски језик" и подељено на два дела. Преводилац је, највероватније, Лука Милованов.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код осталих рукописа ове збирке. На хрпту: Илїя Минѧтїи 1.

Садржај

Разна поучна слова Илије Миљатија (1669—1714. г.), епископа Керники и Калаврата, познатог црквеног писца.

Л. [II], *предїовор:* Во славѕ с〈вя〉тыя, единосѫщныя, животворящїя и нераздѣлимыя Троицы, о〈ть〉ца и с〈ы〉на и С〈вя〉тагѡ Д〈ѫ〉ха, повелѣнїемь прѣѡс〈вя〉щеннѣйшагѡ г〈оспо〉дина Дїонусїа ѿт Поповичь православнагѡ епїскопа бѫдимскагѡ преведеся книга сїя *Собранїе разныхь поѫчителных словь* сочиненныхъ и проповѣданныхъ еп〈и-с〉к〈о〉помъ Иліею Минятїемъ Кефалонитяниномь съ греческагѡ на простый сербскїй ѧзыкъ и на двѣ части раздѣленное въ Бѫдимѣ градѣ, лѣто ѿт сотворенїя мира 7335 〈аг〉ѡ ѿт рождества же по плоти Бога Слова 1827.

Л. [II']: *Перва часть.* Различны поѫчителны бесѣда кое сѫ у недѣляма четыредесетнице проповѣдане.

Л. [III]: *Ѻписанїе поѫчителны бесѣда кое се у прѵой части содержаваю, и на три перїода раздѣлене есѫ.*

Стр. 1: *Поѫченія во с〈вя〉тѫ и великѫ четыредесетницѫ. Неделя перва великоїа поста.* Во оутрїе восхотѣ Іи〈сѫ〉съ изыти въ Галилею . . . Ѻ предѿпредѣленїю. Ништа нїе такѡ гордельиво и такѡ любопытльиво каѡ человѣческїй умъ.

Стр. 426: Повтори, изговори іоште слово твое нама. Прїмите Дѫха Свята, миръ вамъ.

Изговорена сѫ ова поѫченія у с〈вя〉тѣйшой, митрополїи славнаго града Навплїе у 1714 омъ лѣтѫ. (Текст је са коректурама).

Записа нема.

Литература

Polnyj pravoslavnoj bogoslovskij enciklopedičeskij slovar. Tom I, London, Variorum reprints, 1971, 935. Уп. лит. уз ДП 11.

111. ДП 23 ТУМАЧЕЊЕ НЕДЕЉНИХ ЈЕВАНЂЕЉА ПО ЈОВАНУ И МАРКУ, по налогу Дионисија Поповића, трећа деценија XIX века, до 1828. године

Папир, л. [I] + 435 стр. (оригинална пагинација) + 4 л. празна. Има укупно 28 кватернионских свешчица.

Писар, место и време настанка

Компаративна анализа писма, језика и правописа показала је да се ради о преводу који је сачињен у Будиму у трећој деценији XIX века за Дионисија Поповића, епископа будимског. Иако овом препису недостаје предговор, јасно се види да се ради о истом типу превода „са словенског помоћу грчког и латинског језика на прост српски језик" како се то у предговорима других (овде описаних) превода каже. То је, највероватније, дело Луке Милованова, владичиног писара, који је умро 1828. године. Отуда се ова година узима као временска граница до које је (или у којој је) рукопис најкасније завршен. Л. Милованов је умро 23. новембра те године.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код осталих рукописа ове збирке.

Садржај

Тумачења недељних јеванђеља по Јовану и Марку.

Стр. 1: *Толкованїе на єѵанїелїе ѿт Іѡанна въ Недѣлю Пасхи.* Пристойно и благочиннѡ есѫ оуредили с〈вя〉тїи мѫжеви, кои сѫ оу церкви чтенїя . . .

Стр. 119: *Толкованїе на єѵанїелїе ѿт Іѡанна оу Недѣлю антїпасхи.* Миръ вамъ. Ев〈аг〉г〈елїе〉 Іѡаннъ г〈лава〉 20, 19. Воскресенїе изъ мертвыхъ Г〈о〉с〈по〉да нашегѡ . . .

Стр. 194: *Толкованїе на Єѵанїелїе ѿт Марка оу Недѣлю мѵроносицъ.* Все тѣлесно погребенїе и воскресенїе . . .

Стр. 247: *Бесѣда ѿосле Єѵанїелїя ѿт Марка оу Недѣлѫ мѵроносицъ.* Слышали сте возлюбленїи мои хрїстїани . . .

Стр. 273: *Толкованїе на Єѵанїелїе ѿт Іѡанна оу Недѣлю разслабленнаїѡ.* Кѫпель е была оу Іерѫсалимѫ . . .

Стр. 314: *Бесѣда ѿосле Єѵанїелїа ѿт Іѡанна оу Недѣлю разслабленоїъ.* Да ли е еданъ само грѣхъ бїо разслабленогъ? . . .

Стр. 342: *Толкованїе на Єѵанїелїе ѿт Іѡанна оу Недѣлю самарянынѣ.* Многе и достопамятне ствари содержава . . .

Стр. 435: . . . оувѣрило е ньи да е онъ онай ѡ коме сѫ ова предсказана. (Текст је са коректурама).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

112. ДП 24/1—2 БЕСЕДЕ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ, по налогу Дионисија Поповића, трећа деценија XIX века, до 1828. године

Књига I

Папир, л. [I] +342 стр. (оригинална пагинација) +6 л. празних. Има укупно 22 кватернионске свешчице.

Писар, место и време настанка

Анализа писма, језика и правописа показује да се ради о преводу који припада групи рукописа Дионисија Поповића, епископа будимског, насталих у трећој деценији XIX века. Вероватно је то дело Луке Милованова, владичиног писара. Како је он умро 23. новембра 1828. године, то се може сматрати да је овај превод настао до тог датума.

Основни елементи описа, осим садржаја, исти су као код осталих рукописа ове збирке. На хрпту: Книга а҃. Воплощенїе Хрїстово.

Садржај

Беседе Јована Златоустог (347—407. г.) на јеванђеоске текстове.

Стр. 1: *Иже во с⟨вя⟩тыхъ о⟨ть⟩ца нашегѡ Іѡанна Златоустагѡ Беседа Перва.* Испытайте писанїя ꙗкѡ въ нихъ имѣете животь вѣчный. Іѡана еѵ⟨агге⟩л⟨їс⟩та гл. 5, стих 39. Не бы требало намъ хрїстїаны благочестивїи. (9 беседа и 9 наравоученија).

Стр. 342: . . . и Святомꙋ Д⟨ꙋ⟩хꙋ слава, честь и держава нынѣ и приснѡ и во вѣки вѣкѡвъ аминь. Бесѣда десета. (Текст је са коректурама).

Записа нема.

Књига II

Папир, л. [I] +343—892 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 4 празна листа.

На хрпту: Крещенїе Хрїстово, 2.

Садржај

Наставак *Беседа Јована Златоустог*. Беседе 10. до 20; главе 3. до 6; наравоученија 10. до 19. Беседа 20. без наравоученија, није довршена.

Стр. 343: *Бесѣда десета.* Во дни оны прїиде Іѡаннъ Креститель проповѣдая въ пꙋстыни Іꙋдейстѣй.

Стр. 881: *Бесѣда двадесета* (на глав⟨ꙋ⟩ 6, стіх 16). Егда же поститеся не бꙋдите ꙗкоже лицемѣри сѣтꙋюще . . .

Стр. 892: . . . а ты имаюћи двострꙋкїй узрокъ побѣдꙋ свою наказывати Іисꙋсꙋ Хрїстꙋ (Није довршено. Текст оба дела је са коректурама и редакторским интервенцијама).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

113. ДП 25/1—6 ПАСТИРСКО БОГОСЛОВЉЕ, по налогу Дионисија Поповића, трећа деценија XIX века, до 1828. године

Књига I

Папир, л. [IV] +394 стр. (оригинална пагинација) +1 л. Има укупно 25 кватернионских свешчица.

Писар, место и време настанка

Анализа писма, језика и правописа показује да се ради о преводу који припада групи рукописа Дионисија Поповића, епископа будимског, насталих у трећој деценији XIX века. То је највероватније дело Луке Милованова, владичиног писара. Како је он умро 23. новембра 1828. године, то се може сматрати да је овај превод настао у тој или до те године.

Основни елементи описа, осим садржаја, за свих шест књига исти су као код осталих рукописа ове збирке. Због тога се неће посебно наводити за сваку књигу.

Садржај

Пастирско богословље у шест књига.

Л. [I]: *Предисловїе Досїѳеа патрїарха. Досїѳей Божїею милостїю Патрїархъ святогъ и покланяемогъ спасителя нашегѡ Хрїста и Бога.* Воскресенїя читающимъ настоящꙋю книгꙋ православнымъ хрїстїаномъ священникѡмъ и мїрянѡмъ, братїямъ и чадамъ, нашегѡ мѣрности по Дꙋхꙋ Святомꙋ благодать свыше къ дѣломъ спасителнымъ. Свакїй ловацъ способанъ и искꙋсанъ уловленїю хꙋдожникъ . . .

Стр. 1: *Блаженногъ Сѵмеѡна архїепїскопа Ѳесалонїтскогъ собесѣдованїя церковна. Часть а҃.* Противъ безбожника, ꙗзычника, Іꙋдеа и свїю ереси, и ѡ еднои вѣры Господа, и Бога, и Спаса нашегѡ Іисꙋса Хрїста. Све из священногъ писанїя и отаца исчерплено и чрезъ нѣга по силы составлѣно на ѡтговоръ оних кои сꙋ по временꙋ

вопрашавали нѣга различни благочестивы архїереи. Вѣрꙋюћи братїе у Хріста единородногъ сына Божїя и отца.

Стр. 6: *Часть а҃. Да есть Боїъ.*

Глава а҃. Противъ безбожниках и да есть Богъ. Клирїкъ бꙋдꙋћи отче, да есꙋ различна какѡ што самъ преће казао мнѣнія.

Стр. 12: *Часть а҃. Доказателство в҃. Да есть Боїъ.*

Стр. 16: *Часть а҃. Противъ многобожних ꙗзычника.* Гл⟨а⟩ва (є҃) итд. до гл. 62.

Стр. 394: *Часть а҃. Глава ѯ҃в҃.* Ѡ *с⟨вя⟩томъ крещенію.* Ербо иьой предае се крещаемый каѡ едномъ Богꙋ, и чрез нѣ ѡсвящава се и ова перва молитва. (Наслови глава на горњој маргини).

Записа нема.

Књиїа II

Папир, л. [I] +395—794 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 1 л. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица у континуитету од 26. до 50.

На хрпту: Пастырскїѧ богословїи 2.

Садржај

Наставак *Пастирскої боїословља.*

Часть а҃. Глава ѯ҃в҃. Ѡ *послѣд⟨ованїи⟩ крещенїя.*

Стр. 395: ⟨Мо⟩литва моли Бога да се крещаемый никадъ не ѡтрече имена Святе Троице и да сконча се.

Стр. 794: *Часть а҃. Глава р҃ л҃ д҃.* Ѡ *полꙋкрꙋжію олтара и катапетасми, или кꙋбꙋ над трапезом.* Да размотримо и внѣшня олтаря коя . . . и ово у свима храмовима быва да покаже выше.

Записа нема.

Књиїа III

Папир, л. [I] +795—1190 стр. наставак оригиналне пагинације + 3 л. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица у континуитету од 51. до 75.

На хрпту: Пастырскїѧ богословїи 3.

Садржај

Наставак *Пастирскої боїославља.*

Часть а҃. Глава р҃л҃д҃. Ѡ *полꙋкрꙋжию олтара и катапетасми . . .*

Стр. 795: . . . ше небесная какѡ што и жертвенникъ съ лѣве стране, вертепъ виѳлеемскїй изображава. Ѡ божественомъ храмꙋ. (Крај главе р҃л҃д҃).

Стр. 1188: *Часть а҃. Глава с҃о҃є҃.* Да после цѣлованія и после свію послѣдованія конацъ свію блага есть причещеніе. Зато паки после целованія совершава се священнодѣйствїе животь телца, . . .

Стр. 1190: Клирикъ. Добро е святѣйшій владыко. Какѡ што смо ѡ дрꙋгима, такѡ и ѡ овыма да бꙋдемо наꙋчени. (Наслови и крајеви глава су означени на горњој маргини).

Записа нема.

Књиїа IV

Папир, л. [I] +1191—1602 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 3 л. Има укупно 26 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица у континуитету од 76. до 101.

На хрпту: Пастирскїѧ богословїи, 4. Предња корица незнатно оштећена.

Садржај

Наставак *Пастирскої боїословља.*

Стр. 1191: *Часть а҃. Глава с҃о҃є҃.* Ѡ честномъ и закономъ бракꙋ. Аріерей. Садъ ћемо говорити ѡ бракꙋ кои е по божественномъ попꙋщенію.

Стр. 1601: *Часть а҃. Глава 373.* Ѡ *поїребенію . . .*, и несмѣныхъ ѵпостасѣхъ, всегда, нынѣ и приснѡ и во вѣки вѣкѡвъ. Аминъ.

Записа нема.

Књиїа V

Папир, л. [I] +1603—1986 стр. Наставак оригиналне пагинације) + 1 л. Има укупно 24 кватернионске свешчице. Ознаке свешчица у континуитету од 102. до 125.

На хрпту: Пастирскїѧ богословїи, 5.

Садржај

Наставак *Пастирскої боїословља.*

Стр. 1603: *Блаженнаїѡ Архіепіскопа Ѳессалонітскаїѡ Сѵмеѡна Толкованіе ѡ божественномъ храмꙋ, и коя сꙋ у нѣмꙋ архіереима и јереима и . . .* Бꙋдꙋћи да сте любвомъ божественномъ возбꙋждени наꙋчити шта значе сѵмволи . . .

Стр. 1684: *Вопросъ 20-ый.*

У гнѣвꙋ свомъ архіерей, или священникъ, или дꙋховникъ, запрети . . .

Стр. 1710: *Тоїожде краткое Толкованіе по силы на божественный, и священный православие, и непорочние вѣре наше хрістіанске Сѵмволъ.* Ѡ святѣйшемъ сѵмволꙋ истинне и саме вѣре наше хрістіанске нꙋждно е . . .

Стр. 1825: *Тоїѡжде изложеніе найнꙋждніе по речма святоїъ Сѵмвола, ѡт кꙋда сꙋ сѡбране, и противъ коихъ есꙋ списане.* Добро е изложити ѡт кꙋда сꙋ саставили божественни отцы святѣишій Сѵмволъ да познамо.

Стр. 1871: *Тоїѡжде ѡтвѣти на нѣке вопросе преѡсвященнѣйшеїъ мітрополита пентаполскоїъ ї⟨оспо⟩дина Гаврїила кой нѣїа вопросїо. Предисловіе.* Требало е святѣйшій владыко и возжелѣнѣишій во Хрістѣ брате овакове вопросе кои превосходе силе наше . . .

Стр. 1985: *Вопросъ 30-ый.* Покаяніе пакъ хоће быти кадъ се удали грѣшникъ ѡт зла и смири. *Вопросъ.*

Записа нема.

Књиїа VI

Папир, л. [I] +1987—2293 стр. (наставак оригиналне пагинације), даље непагинирано до краја (90 листова) + 3 листа празна. Има укупно 31 кватернионску свешчицу. Ознаке свешчица су у континуитету од 126. до 156.

На хрпту: Пастирскїѧ богословїи, 6.

Садржај

Наставак *Пастирскої богословља.*

Стр. 1987: *Вопросъ 31-ый.* Ѿт ѡтлꙋченномъ како е дꙋжанъ ѡбходити се свакіи пакъ кои се ѡтлꙋчи, или без причине какѡ што мꙋ се види . . .

Стр. 2141: . . . и человѣколюбіемъ самогъ Господа нашегъ Іисꙋса Хріста, единородногъ сына Божія, съ нимже отцꙋ слава, вкꙋпѣ со С⟨вятымъ⟩ Дꙋхомъ нынѣ и приснѡ и во вѣки вѣкѡвъ. Аминь.

Стр. 2143: *Блаженноїъ Сѵмеѡна Слово ѡ священствꙋ къ едномъ ѡт благоїавѣиныхъ монахѡвъ кои се удостоіо священноїъ діаконства, после тоїа и архіерейскоїъ чина, и онда исполнявао степень священства.* Любезный и присный брате мой ѡ Хрістѣ, мы смо свима дꙋжни по заповѣди должность любве . . .

Стр. 2267: . . . какѡ што е она ѵпостась Бога Слова пріимила и да призовемо имя Господне, и да величамо съ ньомъ Господа, и да мꙋ благодаримо достойнѡ за толикꙋ благодать. Слава и благодать Богꙋ совершителю добрыхъ.

Стр. 2269: *Содержаніе ілавъ настояще книіе. Главы 1. Противъ безбожника и да есть Боіь. Томъ 1. Листъ 1.*

2. Да есть Богъ, доказателство перво из Святогъ писанія. Т⟨омъ⟩ 1. Л⟨истъ⟩ 7, итд. (Називи глава дају се сажето, са назнаком тома и листа на коме се налазе. То је нека врста предметног регистра).

Записа нема.

Литература

Иста као код ДП 11.

114. ДП 26/1—10 ЦРКВЕНА ИСТОРИЈА МЕЛЕТИЈА, митрополита атинског, по налогу Дионисија Поповића, трећа деценија XIX века, до 1828. године

Књиіа I

Папир, л. [IX] + 448 стр. (оригинална пагинација) + 1 л. Има укупно 28 кватернионских свешчица.

Писар, место и време настанка

Анализа писма, језика и правописа показује да се ради о преводу који припада групи рукописа Дионисија Поповића, епископа будимског, насталих у трећој деценији XIX века. То је највероватније дело Луке Милованова, владичиног писара, који је умро 23. новембра 1828. године. Зато се може сматрати да је овај превод настао у тој години или до те године.

Основни елементи описа, осим садржаја, за ових десет књига исти су као код осталих рукописа ове збирке. Због тога се неће посебно наводити за сваку књигу.

Садржај

Историја хришћанске цркве Мелетија, митрополита атинског (1661—1714 г.) је дело које је дуго било у употреби као уџбеник у грчким духовним академијама.

Стр. 1: *Житіе блаженоїъ и приснопамятноїъ Мелетіа списателя настояще книіе.* Мелетій приснопамятный рожденъ быо у Іѡанніни градꙋ . . .

Стр. 6: . . . и погребенъ быо у Хаскіи живећи свега 53 лѣта.

Стр. 7: *Уведеніе у Церковнꙋ історію, коя ѡписꙋе ветхозаконие церкве обычае, и уредбе, то есть Староїъ и Новоіа завѣта. Глава а҃.* Ѿ томъ что есть історіа и ѡ нѣномъ раздѣленію. Хотећи помощію Бога да спишемъ на краткѡ и извѣстно . . .

Стр. 256: Небесно некончаемо царство кое пребыва въ безконечныя вѣки, аминь. Конецъ уведенія.

Стр. 257: *Церковна повѣсть. Книіа перва. Вѣкъ а҃. Глава а҃.* Ѿ Аѵгꙋстꙋ самодержцꙋ римском и Ирѡдꙋ царꙋ іерꙋсалимскомъ подъ коима было во плоти смотреніе Бога Слова 1. Кадъ е Іꙋлій кесарь убіенъ быо у сенатꙋ кои первыи самодержацъ ꙗвіо се у Римꙋ.

Стр. 448: *Вѣкъ а҃. Гл⟨ава⟩ г҃і.* Какѡ што сꙋ скорѡ содѣйствіемъ злогъ демона ѡсилили се, такѡ и скорѡ Хрістовомъ благодатію истребляваю се.

Записа нема.

Књиіа Іа

Папир, л. [I] + 415 стр. (оригинална пагинација) + 2 листа празна. Има укупно 26 кватернионских свешчица.

Писар, место и време настанка

Анализа писма, језика и правописа показује да се ради о преводу који припада групи рукописа Дионисија Поповића, епископа будимског, насталих у трећој деценији XIX века. Упореди претходне описе.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історія Мелетіа митрополит⟨а⟩ аѳинскаго 1.

Писмо и језик

Писмо је курзивно (стр. 1 до 242), по 10 редова на страници и брзописно (стр. 243 до 415) по 13 редова на страници. Језик је у највећој мери српски народни, правопис скоро фонолошки.

Садржај

Историја хришћанске цркве Мелетија, митрополита атинског (1661—1714) г. Понавља се садржај претходног рукописа, тј. ДП 26/1. Садржи животопис аутора дела и увод у *Црквену историју*.

Стр. 1: *Житіе блаженноіъ и приснопамятноіъ Мелетіа списателя настояще книіе.* Мелетій приснопамятный рожденъ быо оу Іωанніни градȣ.

Стр. 12: Преставіо се ѡ Господѣ лѣта Господня 1714, 12-огъ декемврїа, и погребенъ быо оу Хаскій. Живіо свега 53 лѣта.

Оуведеніе оу церковнȣ історію, коя описȣе ветхозаконие церкве, обычае и оуредбе то есть Староіъ завѣта и Новоіъ. Глава первая. Ѿ томъ что и оуредбе то есть Староіъ завѣта и Новоіъ. Глава первая. Ѿ томъ что есть історіа и ѡ нѣномъ раздѣленію. Хотѣо (помощію Бога) да спишемь на кратко и извѣстнѡ . . .

Стр. 413: Небесно некончаемо царство кое пребыва въ безконечнїя вѣки. Аминъ. Конецъ оуведенїя.

Записа нема.

Књиіа II

У време нашег боравка у Сентандреји књига није била на месту.

Књиіа III

Папир, л. [I] +856—1291 стр. (наставак оригиналне пагинације) +2 л. Укупно има 28 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 55. до 82.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історія Мелетїя митропол⟨ита⟩ аѳинеискаго, 3.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век III, главе 8 до 17; век IV, главе 1—8.

Стр. 856: *Вѣкъ г҃. Глава осмая.* Ѿ подигнȣтомъ раздорȣ у Карѳагени, ѡ падшима междȣ Кѵпріаномъ.

Стр. 999: *Сокращеніе ученїя, благочинія и нравоученія церкве у первима трыма вѣкма.* Понеже да е церковь Хрістова една, свята, и апостолска . . .

Стр. 1022: . . . не само что сȣ словомъ проповѣдали такво свято догматіческо ученіе Еѵаггеліа, но и дѣломъ есȣ осведочили. Конецъ треће книге.

Стр. 1023: *Вѣкъ д҃. Церковне повѣсти. Книіа четвертая. Вѣкъ четвертыи. Глава первая. Ѿ Константію Хлорȣ, Галлерію, Севирȣ, Маѯімінȣ и Маѯентію самодержцыма, и ѡ тыма коя сȣ бывала подъ у церкви.* Діоклітіанъ Іωвій и Маѯіміанъ Еркȣлій самоволнѡ ѡставећи царство . . .

Стр. 1291—92: *Вѣкъ д҃. Глава* 8 . . . и соборный архіепіскопъ Арменіе Арѡетанъ кога е отацъ нѣговъ Григори рȣкоположіо.

Записа нема.

Књиіа IV

Папир, л. [I] +1292—1617 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 5 празних листова. Има укупно 21 кватернионску свешчицу. Ознаке свешчица су у континуитету од 83. до 103.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історїя Мелетїя митропол⟨ита⟩ аѳинеискаго, 4.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век IV, главе 9. до 24.

Стр. 1292: *Вѣкъ д҃. Глава девятая. Ѿ снновима великоіъ Кѡнстана самодержцыма и ѡ томъ что се подъ ньима доіодило у церкви.* Кадъ се скончао великіи Кѡнстантінъ у Никомидіи віѳонской на данъ пятдесятницы.

Стр. 1617: *Вѣкъ д҃. Глава 24.* Напослѣдакъ кадъ е услышана была ѡт Бога ніе желила дрȣго само да полȣчи блаженный исходъ изъ овогъ живота. Смотри Аѵгȣстіна. Конецъ 4-гѡ вѣка.

Записа нема.

Књиіа V

Папир, л. [I] +1618—2006 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 4 листа. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица у континуитету од 103. до 127. (Ознака св. 103 је поновљена; тј. последња свеска у књизи 4. означена је као 103).

На хрпту: Церков⟨на⟩ історїя Мелетіа митропол⟨ита) аѳинейскаго, 5.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век V, главе 1. до 14; век VI, главе 1. до 7.

Стр. 1618: *Церковне повѣсти. Книіа 5-та. Вѣкъ 5-тый. Глава 1-ва. Ѿ Аркадїю и Онѡрїю самодержцыма и ѡ тыма коя сȣ бывала подъ ньима оу церкви.* [*Гл.*] *1-ва.* Кадъ е доспѣо Ѳеодѡсіи оу 60 лѣта возраста свогъ ѡт коихъ е царствовао 16 лѣта, скончао се . . .

Стр. 1863: *Церковне повѣсти. Книіа шеста. Вѣкъ ѕ҃-тый. Глава 1-ва. Ѿ Анастасїю двозѣчначноіъ (?) востока самодержцȣ и варварскихъ царей запада, ѡ бывшима оу церкви оу ова времена.* Кадъ е бѣднѡ ѡт болести прилѣпчиве оумрео Іїѡнъ апрїлїа . . .

Стр. 2006: . . . съ коимъ е хотѣѡ Лȣкїнта пресвѵтера ѡтвȣћи ѡт ереси преѡсȣжденныхъ правила овогъ сабора находе се оу второмъ томȣ саборѡвъ.

Записа нема.

Књиіа VI

Папир, л. [I] +2007—2390 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 6 листова. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 128. до 152.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історїя Мелетїа митроп⟨олита⟩ аѳинейнскаго, 6.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век VI, главе 8. до 22; век VII, главе 1. до 4.

Стр. 2007: *Вѣкъ ѕ҃. Глава 8-ма. Ѡ мѹжевма кои сѹ оу добродѣтели и святости просіяли оу ова времена.* У времена овыхъ самодержцевъ сіяли сѹ мѹжеви на востокѹ Андрей Кесарійскій, Савва Ѡсвященный . .

Стр. 2322: . . . то есть Кантѹаріе преставіо се с миромъ второгъ лѣта Фѡкиногъ мѹчителства.

Стр. 2322—23: *Вѣкъ седмы. Книга седма церковне повѣсти. Глава первая. Ѡ Фѡки и Ираклію самодержцима и ѡ бывшима подъ ньима оу церкви.* [*Глава*] *1.* Кадъ е быо оубіенъ Меврикій съ свима домашньима своима быо е самодержацъ . . .

Стр. 2391: . . . подъ Ѳеѡдоромъ Мартиномъ первимъ и Агатоном равнимъ начиномъ ѡт седмогъ вселенскогъ сабѡра.

Записа нема.

Књига VII

Папир, л. [I] + 2392—3011 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 1 л. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 153. до 177.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історіа Мелетіа митропо⟨лита⟩ аѳинейскаго, 7.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век VII, главе 5. до 15; век VIII, главе 1. до 12; век IX, главе 1. до 2.

Стр. 2392: *Вѣкъ 7. Глава 5. Ѡ ѡцѣпленію бывшемъ оу Испаніи чрезъ еднѡ и троиствено погрѹженіе оу крещенію.* Оу ова времена произишло ѡтцѣпленіе оу Испаніи ѡ трима и едномъ погрѹженію . . .

Стр. 2583 . . . и онъ съ прочима Хрістовима церквама пріимїо соизволене и согласіе.

Стр. 2584: *Церковна повѣсть. Книга осма. Вѣкъ осмый. Глава перва. Ѡ Іѹстиніанѹ Філіпікѹ, Варданѹ, Артѳемію и Ѳеодѡсію трећемъ самодержцыма и ѡ бывшима оу церкви оу времена ныова.* Іѹстиніанъ вторый носусѣченъ после шеснаистолѣтногъ заточения . . .

Стр. 2766: . . . подобногъ отца и исповѣдника память твори церковъ марта двадесетъ петогъ.

Стр. 2767: *Церковна повѣсть. Книга 1. Вѣкъ деветый. Глава 1-ва. Ѡ Нікифорѹ, Стѵранію, Міхаилѹ Кѹропалатѹ и Лвѹ Арменинѹ, самодержцыма . . .*

Стр. 3011: . . . царствѹющѹ Ѳеѡфілѹ кадъ е патріаршествѹющѹ Ѳеѡфілѹ, кадъ е патріаршествовао тамо Василій, оу кои сѹ дошли отцы.

Записа нема.

Књига VIII

Папир, л. [I] + 3012—3446 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 6 празних листова. Има укупно 27 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 178. до 204.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історіа Мелетіа митрополита аѳинейскаго 8.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век IX, главе 3. до 12; век X, главе 1. до 3; век XI, главе 1. до 5; век XII, главе 1. до 3.

Стр. 3012: *Глава 3. Ѡ просиявшима оу ова времена мѹжевма оу добродѣтель и оученію.* Мѹжеви оу добродѣтели и оученію пресловѹчи Нікифоръ святѣишіи . . .

Стр. 3191: . . . оу кои е ранѣнъ быо на глави. Смотри гди говоре Зонарѹ (а) и Кедрина. *Вѣкъ 10.*

Стр. 3192: *Церковна повѣсть. Книга 10. Вѣкъ 10. Глава 1. Ѡ Алехандрѹ братѹ Лва Філософа Кѡнстантинѹ 8 (мо)мъ Порфирогенитѹ, Романѹ Младшемъ самодержцыма . . .*

Стр. 3302: . . . и кадъ е принео храмѹ многе и драгоцѣне дарове вратіо се оу Кѡнстантинополь. Читаи Зонарѹ (а), Кедрина (в), Глѵнѹ (г) и Скілїцѹ (д).

Стр. 3303: *Церковне повѣсти. Книга 11-та. Вѣкъ 11-тый. Глава 1-ва. Ѡ самодержцима Рѡманѹ Аргѵрѡполѹ и Міхаилѹ Паѵлагонѹ и о бывшима подъ ньима оу церкви.* После Василій и Кѡнстантина Порфирогенитовъ братій, Романъ трећіи Аргирополъ . . .

Стр. 3414: . . . и толкованіе неꙗснихъ и тешко вразѹмителныхъ образѡвъ писанія.

Стр. 3414—15. *Церковна повѣсть. Книга 12. Вѣкъ 12. Глава 1. Глава перва. Ѡ самодержцѹ Іѡаннѹ Кѡмнинѹ и ѡ бывшима подъ ньима оу церкви.* По смерти Алеѯіа Кѡмннина пріимїо е царство сынъ нѣговъ Іѡаннъ Кѡмнинъ . . .

Стр. 3446: Геѡргій Керкѵскій митрополитъ писо е противъ Латиновъ составъ оу коимъ описѹе чистителни огнь, писо е и многа посланіа. *Глава 4.*

Записа нема.

Књига IX

Папир, л. [I] + 3447—4033 стр. (наставак оригиналне пагинације) + 4 празна листа. Има укупно 25 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 205. до 229.

На хрпту: Церков⟨на⟩ історіа Мелетіа митрополит⟨а⟩ аѳинейскаго 9.

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век XII, главе 4. и 5; век XIII, главе 1. до 9; век XIV, главе 1. до 8; век XV, главе 1. до 6.

Стр. 3447: *Глава 4. Ѡ Алеѯію второмъ Кѡмнинѹ, Андроникѹ Комнинѹ, Ісакію Аггелѹ и Алеѯію Аггелѹ и о бывшима под нимъ оу церкви.* Кадъ е скончо животъ оу монашескомъ чинѹ Манѹилъ Комнинъ, сынъ нѣговъ Алеѯій . . .

Стр. 3490—91: . . . кньигѹ о філософіи примѣчаніе на толкованіе Дѵѡнісіа Афричанина.

Церковна повѣсть. Книга 13. Вѣкъ 13. Глава 1. Алеѯію Аггелѹ младшемъ и Алеѯію Дѹки шѹрцѹфалѹ самодержцыма, и о бывшима под ньима оу восточной церкви. Кадъ е оухваћенъ быо Іссакій Аггелъ ѡт брата свогъ Алеѯіа Кѡмнина.

Стр. 3637: . . . ти сѹ заиста здравствѹюща часть, коима самима праведно е казати да оу соборнѹ церковъ вѣрѹю.

Стр. 3638: *Церковна повесть. Книга 14. Вѣкъ 14. Глава 1-ва.* Ѡ *самодержцыма кѡнстантинополскима Андронікꙋ младшемъ, Іѡаннꙋ Кантакозінꙋ, и Іѡаннꙋ Палеологꙋ, и ѡ бывшима под ньима оу церкви.* Кадъ е Андроникъ Палеологъ царствово оу Константинополю сопричастника царства . . .

Стр. 3756—57: . . . произведенъ быо на престолъ после Ісѵдора, реченїй Іѡанна, оу лѣтꙋ 1468. мꙋжь пресловꙋтій оу добродѣтельи.

Вѣкъ 15. Книга 15. Церковна повѣсть. Глава 1. Ѡ *Іѡаннꙋ седмомъ Палеологꙋ, сынꙋ Манꙋила самодержца константинополскогъ, и ѡ бывшима подъ ньимъ оу церкви, к томꙋ ѡ приходꙋ ньговомъ на флорентїскїй соборъ.* Кадъ е оумрео Манꙋылъ Палеологъ какѡ што е речено, прїимїо престолъ Іѡаннъ 7-мій, сынъ нѣговъ оу лѣтꙋ 1414, кои е быо младъ возрастомъ . . .

Стр. 4033: . . . оу време Кѡнстантина Палеолога писао е повѣстъ оу четирыи книгама ѡ 6-ть Палеологма царевма и разоренїю Кѡнстантїнополя. *Глава 7.*

Записа нема.

Књига X

Папир, л. [I] + 4034—4414 стр. (наставак оригиналне пагинације) +1 лист празан. Има укупно 17 кватернионских свешчица. Ознаке свешчица су у континуитету од 230. до 246.

На хрпту: Церков⟨на⟩ їсторїа Мелетїа митрополи⟨т⟩а аѳинейскаго, 10

Садржај

Наставак *Црквене историје:* Век XV, главе 7. до 9; век XVI, главе 1. до 7; век XVII, главе 1. до 10.

Стр. 4034: *Глава 7.* Ѡ *Мехметꙋ второмъ самодержцꙋ кѡнстантинополскомъ и* ѡ бывшима подъ ньимъ *оу восточнои церкви после разорен:я Кѡнстантинополя.* Кадъ е оумрео Мꙋратъ царъ тꙋрскїи лѣта 1450, сынь нѣговъ . . .

Стр. 4092—93: . . . Сꙋлеимана и онда е обтꙋжень быо за тѣлесне страсти животь е скончао.

Церковна повѣсть. Книга 16. Вѣкъ 16. Глава перва. Ѡ *Мартїнꙋ Лꙋѳирꙋ, и ѡ оучинѣной ѡт нѣга премѣни оу церкви Хрїстовой на Западꙋ.* Мартїнъ Лꙋѳиръ родїо се 1483. ѡт оца зовомогъ Лꙋѳеръ, матере пакь Маргарите Линдеманиске кои сꙋ живели . . .

Стр. 4196—97: . . . Латиновъ на простомъ езыкꙋ на ползꙋ простихъ печатане лѣта 1691, и бесѣде на све недѣлѣ године.

Церковна повѣсть. Книга 17. Вѣкъ 17. Глава 1. Ѡ *Ахметꙋ первомъ, и Османꙋ первомъ самодержцꙋ и ѡ бывшима подъ ньима оу восточной церкви.* По смерти реченогъ Мехмета 3-ћегъ за самодержца ѡглашень е быо Ахметъ 1-вій 14-тогъ лѣта свогъ оу лѣтоу 1603 ѡт Хр⟨іс⟩та, и одма после произведенїя свогъ . . .

Стр. 4413: . . . Геѡргїй Сꙋгдꙋрїй священникъ быо е родомъ Іѡанытянинъ оучїо е оу Венецїи латинскїй, італїанскїй и еллинскїй езыкъ. Кадъ е дошао оу Іѡаннїнꙋ постао е оучитель тамошнѣгъ оучилища предаваюћи найболя еллинска оученїя, фїлософїю и богословїю. Кадъ е пакъ многа лѣта пробавїо (ꙋ) оученомъ оучилищꙋ наставляюћи оученике свое чрезъ 'кое Греке кои сꙋ оу Еѵропи, Тꙋрской были просвѣтїо, размышляюћи (?) ныи по свима селлама и градовма. Писао е оуведенїе логїке, согласїе еллинскогъ езыка Старогъ и Новогъ с⟨вя⟩тогъ писанїя. Конецъ и Богꙋ слава.

Записа нема.

Литература

Брокхауз XIX, 22. Уп. лит. уз Д П 11.

IV

115. EP 1 ORTH (ODOXEN) DOGMATIK, прва половина XIX века

Папир, стр. 307, фолио, неповезано, у листовима, без корица.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Православна догматика.* Школска предавања, (4372).

116. EP 2 BEGRIFF DER ORTHODOXEN THEOLOGIE IM ALLGEMEINEN, прва половина XIX века

Папир, стр. 446, фолио, неповезано, у листовима, без корица.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Појам православне теологије уопште.* Школска предавања, (4373).

117. **EP 3** BESONDERE (SPECIELLE) LITURGIK, II Theil, прва половина XIX века

Папир, стр. 522, фолио, неповезано, у листовима, без корица. Вероватно наставак I дела *Опште литурїике*.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Посебна литурїика*, II део. Школска предавања (4374).

118. **EP 5** PHYSIOLOGIA GENERALIS, прва половина XIX века

Папир, л. 104, 4°, непагинирано. Свешчице-кватерниони су означени у горњем десном углу као fac. (фасцикла). Укупно има 13 свешчица. Све неповезано, у листовима, без корица.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Општа физиолоїија*. Школска предавања (4395).

119. **EP 5** PHYSIOLOGIA SPECIALIS, прва половина XIX века

Папир, л. 56,4°, непагинирано. Свешчице-кватерниони су означени на исти начин као код EP 4. Укупно има 7 свешчица и њихово обележавање се наставља (14—20 св.). Све неповезано, у листовима, без корица. На насловној страни потпис: Alexandri Sztojkovics.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Посебна физиолоїија*. Школска предавања (4396).

120. **EP 6** СЛАВЕНСКАЯ ГРАМАТІКА, препис из 1821. године

Папир, стр. 34, 8°. Белешка на л. 34': Конецъ славенскія граматіки у Сомборѣ м⟨е⟩с⟨е⟩ца августа 1821.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Словенска Грамашика*. Школска предавања (4398).

121. **EP 7** SAECULUM SEPTIMUM, прва половина XIX века

Папир, л. 10, 8°, неповезано, у листовима, оштећено, без корица.

Писмо латиничко, курзивно, језик латински *Седми век*. Школска предавања (4399).

122. **EP 8** ПРИМЕЧАНІЯ КО ИСТОРІИ ЦЕРКОВНОЙ ѺТНОСЯЩІМСЯ, прва половина XIX века

Папир, л. 60 +11, 8°, неповезано, у листовима, без корица.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Историја цркве*. Школска предавања (без броја).

123. ЕР 9 ПРИМѢЧАНІЯ КО БОГОСЛОВІЙ ПАСТІРСКОЙ, 1838. година

Папир, л. 114, 8°, непагинирано. Свешчице-кватерниони су означене арапским бројевима у горњем десном углу. Све неповезано, у листовима, без корица.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Пастирско богословље*. Белешка на последњем листу: Ѳсмотреніе богословіи пастирскія клирікомь третягѡ лѣта II теченія, 1838. Школска предавања (4400).

124. ЕР 10 БОГОСЛОВІЙ ДОГМАТІЧЕСКІЯ. Част I. Сокращена, прва половина XIX века

Папир, л. 80, 8°, непагинирано. Свешчице-биниони означени арапским цифрама у горњем десном углу. Укупно има 20 свешчица. Све неповезано, у листовима, без корица. Доњи десни угао је у распадању.

Писмо ћириличко, калиграфски курзив, језик рускословенски. *Догматско богословље*. Школска предавања (4401).

125. ЕР 11 ОСОБЕННА МЕѲОДИКА ИЛИ ПРАВИЛА ЗА ОСОБЕННЕ ПРЕДМЕТЕ НАСТАВЛЕНІЯ, прва половина XIX века

Папир, л. 28, 8°. Све неповезано, у листовима, без корица.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Методика наставе*. На насловној страни при дну: А. Стойковичь. Школска предавања (без броја).

126. ЕР 12 ПРОПИСЪ СОДЕРЖАЩІЙ РУКОПИСНАЯ ПИСМЕНА, 1809. година

Папир, л. 12, 8°, увезана свешчица, без корица.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Пройис о рукойисним словима*. Белешка на л. 1: Сей пропись есть мнѣ Трифона Стойковича діакона и учителя мокринскія юности. Вь Мокринѣ дне 16. декемврія [1]809. године. Школски приручник (без броја).

127. ЕР 13 ЧИСЛЕНИЦА, прва половина XIX века

Папир, л. 16, 8°. Бележница из математике (л. 1: Увод у численицу. Ѳ собранію).

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Рачуница*. Школска предавања (без броја).

128. **ЕР 14** ЧИСЛЕНЬИЦА, прва половина XIX века

Папир, л. [I]+18+1, 8°, без корица. Бележница из математике; л. 1: Уводь у численицу. Шта е количество? л. [I]: Арсеніе Стойковичъ.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Рачуница.* Школска предавања (без броја).

129. **ЕР 15** ЧИСЛА РАЗБІЕНА, прва половина XIX века

Папир, л. 25, 8°, неповезано. Део бележнице о разломцима; л. 1: Глава пета: О поступку сь числама разбіенимь.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Разломци.* Школска предавања (без броја).

130. **ЕР 16** APOLOGETIKA, XIX век

Папир, I део: стр. 179; II део: Das Wesen des Menchen, стр. 120, 4°, неповезано, у листовима.

Писмо латиничко, курзивно, језик немачки. *Апологетика.* На насловној страни потпис: Hierodiacon Georg Zubković. Школска предавања (4517).

131. **ЕР 17** УВОД У СВ. ПИСМО НОВОГА ЗАВЕТА, 1896. година

Папир, стр. 352, неповезано. Приредио својим ученицима јеромонах Иларијон Зејемски, професор богословије у Ср. Карловцима 1896. године. Писао Душан Отлакан. Издао И. В. Јовановић. Умножено хектографијом.

Писмо ћириличко, курзивно, језик српски. *Нови завет.* Скрипта (4518).

132. **ЕР 18** КАТИХЕТИКА, 1900. година

Папир, стр. 86, 4°, неповезано. Саставио др Георгије Летић, професор богословије, Карловци, 1900. године. Умножено хектографијом.

Писмо ћириличко, курзивно, језик српски. *Катихетика.* Скрипта (4519).

133. **ЕР 19** УВОДЪ У НАѲКѲ ХРІСТІАНСКѲ ИЛИ КАТІХІЗИСЪ, прва половина XIX века

Папир, стр. [IV] + 20 + [4], 8°, повез картонски.

Писмо ћириличко, курзивно, језик српски. *Катихизис.* Школска предавања (без броја).

134. **ЕР 20** ІСТОРІА КАТІХИСМА ВСЕЯ ПРАВОСЛАВНЫЯ ВОСТОЧНЫЯ ЦЕРКВЕ НАРЕЧНАЖЕ СЛАВЕНОСЕРБСКАГѠ НАРОДА ВЪ СТРАНАХЪ ЦЕСАРСКИХЪ СОЧИНЕНА̄ Г[ОСПО]ДИНОМЪ Јѡ АННОМЪ РАИЧЕМЪ АРХІМАНДРІТОМЪ О[БЩЕ]Ж[ИТЕЛНАГѠ] М[О]Н[АС]ТЫРЯ КОВИЛЯ, препис из прве трећине XIX века, пре 1830. године

Пайир, л. 58, први и шест последњих су неисписани, 8°. Броширано, марморирана хартија.

Писмо ћириличко, калиграфски курзив, језик рускословенски. *Историја катихизма*. На насловној страни: Ex libris AS и потпис: А. Стојковичъ. На л. 52 испод текста: Серафімъ ѡт Миросављевичъ А. Е. М. капелланъ, дне 18 јанѵаріа 1830. Школска предавања (без броја).

135. **ЕР 21** ЕТИМОЛОГИЈА, 1864. година

Пайир, стр. 2+113+84+4 неисписана, 8°. Броширано, украсна хартија.

Писмо ћириличко, курзивно, језик српски. *Етимолоїија*. На страни 113 испод текста: Крај српске граматике. Ова граматика предавана је од преч⟨асног⟩ др Димитрија Поповића катихете приправничког завода у Сомбору 30 јунија 1864. године. Петар Берић II лет⟨а⟩ приправник. На стр. 1 друге пагинације: *Грамайика славенска*. Граматика словенског језика показује и учи како се речи у славенском језику пишу, мењају и једна с другом слажу. Школска предавања (без броја).

136. **ЕР 22** НАЧЕРТАНІЯ ХРОНОЛОГІИ (ВРЕМЕНОСЧИСЛЕНІЯ), 1841/42. године

Пайир, непагинирано, неповезано, у листовима, без корица, у омоту, 8°.

Хронологія есть наука учащася счисленію времене. На унутрашњој страни омота белешки: Ѻсмотреніе катихетіки и богословіи пастирскія во с⟨вя⟩тем клирікалномъ училищи карловачкомъ клирикомъ III лѣта теченія перваго года училищнаго 1841/42 Арсеніемъ Стойковичемъ, архимандритомъ раковачкимъ преподаванныхъ. Писалъ клирік.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Хронолоїија*. Школска предавања (без броја).

137. **ЕР 23** ЕДНА ГОДИНА ИЛИ ОВАКѠ Е МОГУЩЕ ЗРЕЛИЩЕ, у 3 дѣянія ѡтъ Рудолфа Маинь, 1842. година

Пайир, л. 52+1, 8°. Броширано.

Писмо ћириличко, курзивно, језик славеносрпски. *Једна їодина*, позоришни комад у три чина од Рудолфа Мајна. На л. 51': Завѣсъ спусти се. Конац дѣянія. *Примѣчан:е їреводиїеля:* Господа и Госпоже представителы и представителыце можу (!) начинь говоренія или нарѣчіе оно употребити, кое е у околици обычно . . . одѣла, и украшеніе собахъ по могутьству садашнѣмъ обичаю (моди) сходно прибавити изображеніе сообращеніе Французомъ природно, и у самомъ ручанію или укоријаваню наблюдавати наипаче съ пристойностю и придворностию прямо лѣпога пола ово взаимнѡ прямѡ мужкога пола съ нѣкоймь нѣжный начиномь изяснивати се. Управителю игралища с'оставля по нѣговомъ искуству, и зрелища нужди проча уређенія учинити и способствовати. Ј. П.

II. го. Буд' самъ ово дѣло писао Сербомъ у Сербіи, трудіо самъ се ниово нарѣчіе наблюдавати, что-м' обаче за рукомъ изашло ніе. Преписателіи могу све поправити. Рукопис, (без броја).

138. ЕР 24 SPECULUM VITAE, 1780. година

Папир, л. [6]+39, 8°. Повез картонски, украшен. Christiana contineus Potiores causas perditionis Hommum Opere et Studio militis hristiani in solitudine anno reparatae solutis MDCCLXXX, aprilis 19 die. In usum Stoikÿovits.

Писмо латинички курзив, језик латински. *Оїледало живоѿа.* Школска предавања (без броја).

139. ЕР 25 ВСТУПЛЕНІЕ ВЪ ПАСТИРСКУЮ БОГОСЛОВІЮ, XIX век

Папир, I део: л. [IV]+71+30 неисписаних; *II део: Боїословїи пасѿирскїя. Часѿь вѿора*, л. [IV]+98+22, 8°. Повез картонски.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Пасѿирско боїословље.* Школска предавања (без броја).

140. ЕР 26 РИТОРИКА ЦЕРКОВНАѦ, прва половина XIX века

Руководсѿво ко церковномѕ краснорѣчїю. Предварителная поняѿїя. I. ℭпредѣленїе краснорѣчїя.

Папир, л. [IV]+101+15, 8°. Повез картонски.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Црквена реѿорика.* Школска предавања (без броја).

141. ЕР 27 БОГОСЛОВІЯ ДОГМАТІЧЕСКАЯ, прва половина XIX века

Папир, л. 72: *Боїословія полемическая:* л. 14; *Боїословія моралная;* л. 40; *Каѿихеѿика и омілиѿика;* л. 6+12, 8°. Све повезано заједно.

Писмо ћириличко, курзивно, језик русокослвенски. *Доїмаѿско боїословље.* Школска предавања (без броја).

142. ЕР 28 ІСТОРІА ЦЕРКОВНАЯ, прва половина XIX века

Папир, л. 114; л. 1: *Ісѿоріа бл⟨а⟩іочесѿія и церкве хрісѿіанскія наречнаже восѿочныя; Меѳодѫ учиѿелскій и педаїоїика:* л. 44: *Граматіка славенска:* л. 38; л. 1: *Всѿѹпленіе въ славенскѹю їраматикѹ*, 8°. Све повезано заједно.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски. *Исѿорија цркве.* Школска предавања (без броја).

143. **ЕР 29** ВОПРОСИ И ѠТВЕТИ ѕѣЛО ИЗРѧДНІИ ПО РАЗУМУ СОБОРНЫѧ И АПОСТОЛСКІѧ ВОСТОЧНЫѧ Ц(Е)РКВЕ
Глава I—аѧ. Ѡ исхожденіи С(вѧ)тагѡ Духа. Ј. Петровичь, 1822. година

Пайир, л. 35, 8°, хартија зелена. Фолијација исечена приликом обрезивања. Броширано, марморирана хартија.

Писмо ћириличко, курзивно, језик рускословенски *Питања и одіовори*. Белешка на л. 35, истим рукописом: Преписася во монастырь Ходошь м⟨е⟩с⟨е⟩ца јѕлїа 1822. лѣта, мною Ј. Петровичемъ. Школска предавања (без броја).

РЕГИСТРИ

РЕГИСТАР АУТОРА

Аврам, дијак ман. Раковца
Служба Атанасију Великом (2. маја) 34
Служба преподобној Марији (12. феб.) 34
Антиох, свети
Молитва за свако вече 13
Антоније, јеромонах ман. Грабовца
Дневник 45
Антоније, ђакон ман. Раковца в.
Антоније, игуман ман. Грабовца
Антоније, монах ман. Раковца в.
Антоније, игуман ман. Грабовца
Служба Драгутину у монаштву Теоктисту (18. марта, мала и велика вечерња) 28
Служба Јоаникију Девичком (16. јула, мала и велика вечерња) 28
Стихире гл. 6 (велика вечерња) 28
Служба Михаилу Црнорисцу (23. маја, мала и велика вечерња)
Слава гл. 5
Стихире гл. 1 (велика вечерња)
Стихире гл. 4 (литија) 28
Служба преносу моштију Стефана Штиљановића из Ђунтира у Шишатовац (17. авг., мала и велика вечерња) 28, 35
Служба свим српским светим
Стихире гл. 8 (мала вечерња)
Стихире гл. 3 (велика вечерња) 28
Служба Сави, Арсенију и Максиму (4. нов.)
Стихире гл. 4 (велика вечерња) 28
Тропар св. Петру првом, владици црногорском Његошу гл. 8 28
Атанасије Велики, архиепископ александријски (293—373. г.)
Синопсис на другу, трећу и четврту Књигу царства 105, 106
прву и другу Књигу паралипомена 106
Тумачења Књиге Исуса Навина, Књиге о судијама, Књиге о Рути и Синопсис 103
Књиге постања (Битија) 99, 100
Аурелије Августин (654—430. г.)
Молитве обредне (умилне) 24
Баронији, Цезар (1538—1607. г.) кардинал и библиотекар Ватиканске библиотеке, историчар католичке цркве
Историја цркве 38
Будни, Бењаш
Апфотегмата (Зборник кратких, оштроумних изрека старогрчких филозофа, Либек, 1614. г. 23
Василије Велики (око 329—379. г.)
Предговор псалтиру 68
Тумачења Књиге постања (Битија) 99, 100
Гаврило, митрополит филаделфијски
О миридама или частех 14
О кољиву 14
Генадије, патријарх константинопољски (1454—1456. г.)
Георгиј Схоларије, око 1400—1464. г.
Стоглав 38
Григорије Двојеслов (540—604. г.)
Молитве 24
Григорије Синаит (2/2 XII—40-е г. XIV в.)
О монашким знамењима 15
Димитрије Ростовски — Димитрије Туптало, Данило Савич, митрополит ростовски (1615—1709. г.)
Апологија в. утољеније печали человјека суштаго в бедје гоненији и озлобљенији в кратце сложенаја, Черњигов, 1700. г. или Черњигов или Могиљев 1716. г. 18, 59
Доситеј, патријарх (1641—1707. г.)
Предговор Пастирском богословљу 113
Епифаније, епископ Констанције кипарске (307—403. г.)
Поуке о седам божијих дела која се читају на Благовештење 80
Физиолог 29
Захарије, свештеник звани марафар и епитроп васељенског патријарха кир Јоасафа
О степенима сродства 14
Зејемски, Иларион, приређивач
Увод у Свето писмо Новог завета 131
Инокентије Гизељ (поч. XVII в. — 1683. г.)
Синопсис или краткоје описаније о начале славенскаго народа, Санкт Петербург, 1745. Императорскаја академија 26
Ипполит, папа римски (III век)
Слово о скончанији мира, антихристу и втором пришаствију Исуса Христа 79
Јован Дамаскин
Канон молабни анђелу хранитељу 13
Јован Златоусти (347—407. г.)
Беседе 112
Беседе на Јованово јеванђеље 65
Молитва пред читање 24
Молитва свакодневна, дању и ноћу 13
Синопсис на другу, трећу и четврту Књигу царства, прву и другу Књигу паралипомена 105, 106
Тумачења Књиге Исуса Навина, Књиге о судијама, Књиге о Рути и Синопсис 103
Књиге постања (Битија) 99, 100
друге, треће и четврте Књиге Мојсијеве (Излазак, Левит и Број) 101
пете Књиге Мојсијеве и Синопсис 102
Јован, јеванђелиста (?—105/6. г.)
Јеванђеље 1, 66, 86, 87, 109
Јовановић, И. В. издавач 131
Јосиф, Јеврејин
Сказаније о св. Ани 80
о завеси 80
Кирил Туровски (1130 — око 1182. г.)
Молитве седмичне 24
Кленард, Никола
Грчка граматика и палеографија, Париз, 1572. г. 61
Летић, Георије,
Катихетика 132
Лихуди, Јоаникије (1633—1717. г.)
Дијалог о источној и западној цркви 16
Лихуди, Софроније (1652—1730. г.)
Дијалог о источној и западној цркви 16
Лука, јеванђелист
Јеванђеље 1, 66, 86, 87, 109
Мајн, Рудолф
Једна година 137
Макарије
Веденије в богословје (извод) 45
Манојил, јеромонах, хартофилакс велике цркве Св. Софије
Тумачење текста „О степенима сродства" 14
Марко, јеванђелист
Јеванђеље 1, 66, 86, 87, 109
Матеј, јеванђелист
Јеванђеље 1, 66, 86, 87, 109
Мелетије, митрополит атински (1661—1714. г.)
Историја хришћанске цркве 114
Милованов, Лука преводилац (?) (?—1828. г.)
Повест о Ћирилу и Методију 98
Тумачење Књиге постанка 99, 100
Тумачење друге, треће и четврте Књиге Мојсијеве 101
Тумачење Закона поновљених и Синопсис на пет Књига Мојсијевих 102
Тумачење Књиге Исуса Навина 103
Тумачење Прве књиге царства 104

Тумачење Друге и Треће књиге царства 105
Тумачење Четврте књиге царства, прве и друге Паралипоменона 106
Теофилатово тумачење Јеванђеља по Матеју и Марку 107
Теофилактово тумачење Јеванђеља по Луки 108
Јеванђеље по Матеју, Марку, Луки и Јовану 109
Поучна слова Илије Мињатија 110
Тумачења недељних јеванђеља по Јовану и Марку 111
Беседе Јована Златоустог 12
Пастирско богословље 113
Црквена историја Мелетија, митрополита атинског 114

Мињати, Илија (1669—1714. г.)
Слова поучна 110

Новаковић, Дионисије (1705—1767. г.) епископ будимски (1749—1767. г.)
Буквар (Кратка поука о вери и закону) 30
Епитом 27
Зерцало христијанства 30
Катихизис 27
Новоглаголушчиј отрок 30
Трактат о исхожденији Св. Духа 27
Молитве Аугустина Аурелијуса 24, 59

Пајсије Пустињак
Молитва 13

Петар Црноризац
Молитва Богородици 13

Поповић, Димитрије, катихета
Етимологија 135

Рајић, Јован (1726—1801. г.)
Безпристрастнаја историческаја повјест о разделенији восточнија и западнија церквеј, Нови Сад, 1766. г. 29
Историја катихизма 134

Сава, свети (1175—1235. г.)
Указ за држање псалтира 56

Севирион, свети
Тумачења Књиге постања (Битија) 99, 100

Симеон, архиепископ солунски
Пастирско богословље (Собеседованија церковна) 116

Скарла, Пјотр (1536—1612. г.)
прерадио „Историју цркве" Цезара Баронија 38

Стојковић, Арсеније, (1804—1892. г.) епископ будимски (1853—1892. г.)
Хронологија 166

Теодорит Блажени
Тумачење Књиге Исуса Навина, Књиге о судијама, Књиге о Рути и Синопсис 103
Књиге постања (Битија) 99, 100
друге, треће и четврте књиге Мојсијеве (Излазак, Левит, Број) 101
пете књиге Мојсијеве и Синопсис на пет књига 102
Прве, друге Треће и Четврте књиге царства 104, 105, 106
прве и друге Паралипомена 106

Теотикис, Никифорос (1731—1800. г.)
Отвјет православнаго нѣкојего к другому православному брату о римокатлицком насилију... и о варварској глаголемој унији и о унијатах, Хале, 1775. г. 31, 32, 84

Теофилакт Охридски (око 1084—1108. г.)
Повест о Ћирилу и Методију, шт. митрополита Гаврила, бесарабијског, 1820. г. 98
Предговор Четворојеванђељу 1, 66, 87
Тумачења Јеванђеља по Матеју и Марку 107
по Луки 108

Теофан Прокопович (1681—1736. г.)
Краткоје сказаније о Богу, промислу и закону са додатком „Краткоје ученије отроком" 26

РЕГИСТАР САДРЖАЈА

Акатисти
Богородици 82
гробу Христовом 82
Аліебра 50
Аіполоіетика 130
Аіполоіија в утољеније печали человјека 18, 59
Аіпостол, изборни (аіракос) 89
Аіпостол с тумачењем 92
Аіпофтеімата 23
Артикула, правилник о регулисању табачког цеха 69, 81
Безпристрастнаја историческаја повјест 29
Бележница 26, 45
Беседе на Јованово јеванђеље 65
Боіородичник 90
Богословље
догматско 39, 124, 141
морално 40
пастирско 41, 113, 123, 139
Буквар 30
Граматика, ірчка 61
Граматика, словенска 25, 36, 37, 120
Дијалектика, ошта 49
Дијалоі о источној и западној цркви 16
Диптих о усоіших 28
Доіматика, православна 115
Еіпистола Христова с неба ірраду Јерусалиму 20
Еіпітом — сказанија свјашченаго храма 27
Еітимолоіија 135
Житија пролошка
Авакума (2 дец.) 67
Агапија (15 марта) 64
Агатоника, Зотика, Зинона, Теопрепија (2. авг.) 5
Агеја (16 дец.) 67
Агрипине (23 јуна) 5
Акакија (31. марта) 64
Акилине (13 јуна) 5
Акиндина, Севиријана и др. (22. авг.) 5
Александра и Антонине (10 јуна) 5
Александра из Пидне (14 марта) 64
Алексија, божијег човека (17 марта) 64
Амвросија (7 дец.) 67
Амоса, пророка (15 јуна) 5
Анастасије, патрицијe (10 март) 64
Анастасије Узорешите, (22. дец.) 67
Андреје, архиепископа Крита јерусалимског (4 јула) 5
Андреје Стратилата, Евтихијана, војника и др. (19 авг.) 5
Андријана и Наталије и др. (26. авг.) 5
Анина (16 марта) 64
Анисије, Меланије и Зотика (30 дец.) 67
Аристовула, апостола (16 марта) 64
Артемона, презвитера (24. марта) 64
Атиногена, епископа подахтејског, Антиоха и др. (16 јула) 5
Благовештења (25. марта) 64
Варахисија (20 марта) 64
Варваре (4 дец.) 67
Василија, епископа анкирског (22. марта) 64
Василиска (3. марта) 64
Венедикта (14. марта) 64
Витлејемских мученика (29. дец.) 67
Вонифатија (19. дец.) 67
Георгија (11. марта) 64
Герасима (20 марта) 64
Григорија, папе римског (12. марта) 64
Давида Солунског (26. јуна) 5
Далмата, Фавста, Исакија, Стефана и др. (3. авг.) 5
Дамаскина (4. дец.) 67
Данила Столпника (11. дец.) 67
Дарија (19. марта) 64
Дванаест апостола и др. (30 јуна) 5
Диомида, Херимона и др. (16. авг.) 5
Дометијана и два ученика његова, Паулхерије и Ирине, царице (7 авг.) 5
Домнина (21. марта) 64
Доротеја, епископа тирског (6. јуна) 5
Дорсије, ћерке цара Трајана (22. марта) 64
Дуле, апостола, Фортуната, Ахаика, Стефана, Орсисија Јеронима и др. (15. јуна) 5
Евгеније (24. дец.) 67
Евстратија, Авксентија, Евгенија, Мардарија и Ореста (13. дец.) 67
Евпла, св. дома пресв. Богородице и нерукотвореног образа Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа и др. (11 авг.) 5
Елеазара Макавеја, Соломоније и њене деце и др. (1. авг.) 5
Елевтерија (15. дец.) 67
Емилијана, епископа кизичаског, Теодосија игумана оровског (8. авг.) 5
Емилијана, Памва и др. (18. јула) 5
Зачеће св. Ане (9. дец.) 67
Зосима (19. јуна) 5
Игњатија Богоносца (20. дец.) 67
Илариона Новог, игумана далматинског (5. јуна) 5
Илије, пророка (20. јула) 5
Ипатија из Килике (31. марта) 64
Исихија (4. и 6. марта) 64
Јакинта, кувикуларија (3. јула) 5
Јакова, исповедника (24. марта) 64
Јевдокије (1. марта) 64
Јевдокима Новог, Јулите из Кесарије (31. јула) 5
Јевкарпија (18. марта) 64
Јевсевија, епископа самосатског (22. јуна) 5
Јевсегнија, Катидија и Капидијана и др. (5 авг.) 5
Јевстатија, архиепископа антиохијског (5. јуна) 5
Јевстатија, епископа кијавитанијског (29. марта) 64
Јевтропија (3. марта) 64
Јелисеја, пророка (14. јуна) 5
Јермолаја, Јермита и Јермократа, Ореозиле и др. (26. јула) 5
Јефимије (11. јула) 5
Јефтимија Сардијског (26. дец.) 67
Јулијана Киликијског и др. (21. јуна) 5
Јулијане, сестре Павлове (4. марта) 64
Јулијане Никомидијске (21. дец.) 67
Јустина Филозофа (1. јуна) 5
Јустина и Онисима, чудотворца (14. јула) 5
Калиника из Гангре, Јевстатија из Ликире и др. (29. јула) 5
Киријака и Јулите (15. јула) 5
Кирила, архиепископа александријског (18. марта и 9. јуна) 64, 5
Кирила, епископа катанског (21. марта) 64
Клаудија, трифуна (19. марта) 64
Клеоника (3. марта) 64
Козме и Дамјана, безсребреника (1. јула) 5
Кондрата (26. марта) 64
Кондрата Коринтског (10. марта) 64
Конона (5. марта) 64
Кононактура (5. марта) 64
Конта (2. марта) 64
Лаврентија, Иксиста, Иполита и др. (17. авг.) 5
Лазара кнеза, новог мученика (15. јуна) 5
Лампадија и др. (5. јула) 5
Леонтија (18. јуна) 5
Лукијана и др. (3. јуна) 5
Лупа, Иринеја, епископа лугданијског и др. (23. авг.) 5
Маркине, сестре Василија Великог (19. јула) 5
Малха (26. марта) 64
Мануила (26. марта) 64
Мануила, Савеља и Исмаила (17. јуна) 5
Марије и Магдалене, Маркила, Трофима, Теофила и др. (22. јула) 5
Марина (17. марта) 64
Марине, Павла, Валентина, Тела и др. (17. јула) 5
Марка, епископа (28. марта) 64
Марка, монаха (5. марта) 64
Матије, апостола и др. (9. авг.) 5
Матроне Солунске (27. марта) 64
Методија, епископа патарског (20. јуна) 5

Мине, Ермогена и Евграфа (10. дец.) 67
Мирона, Стратона, Филипа и Еутихија и др. (17. авг.) 5
Митрофана, архиепископа константинопољског (4. јуна) 5
Михеја, пророка, Урсикија и др. (14. авг.) 5
Мојсија Мурина, Серапиона, Диомида и Лаврентија и др. (28. авг.) 5
Наума (1. дец.) 67
Никандра Египћанина (15. марта) 64
Никите, исповедника (20. марта) 64
Никифора, патријарха константинопољског (2. јуна) 5
Николе Мириклијског, чудотворца (6. дец.) 67
Никомидијских мученика (28. дец.) 67
Никона и 106 мученика (23. марта) 64
Обретенија моштију чудотворца и безсребреника Кира и Јона и др. (8. јуна) 5
Онуфрија (12. јуна) 5
Павла (4. марта) 64
Павла, препростог (7. марта) 64
Панкратија, епископа тавроменијског и др. (9. јула) 5
Пантелејмона, Антусије и др. (27. јула) 5
Панхарија (19. марта) 64
Патапија (8. дец.) 67
Петра и Павла, апостола (29. јуна) 5
Пимена, Јевталија, Ливерија, архиепископа пармског (27. авг.) 5
Пионија, презвитера (11. марта) 64
Полагања часног појаса пресв. Богородице и чуда полагања појаса, помена цркве пресв. Богородице у Неорејн, Филеорета и др. (31. авг.) 5
Полагања часне ризе пресв. Богородице (2. јула) 5
Предпразништва Рођења Христовог (20. дец.) 67
Преноса моштију апостола Вартоломеја, Татиона, Георгија Језерника и др. (24. авг.) 5
Преноса моштију Јевдокије, Елефтерија и др. (4. авг.) 5
Преноса моштију Максима Исповедника, Памфила и Капитена и др. (13. авг.) 5
Преноса моштију Никифора, патријарха Константина града (13. марта) 64
Преноса моштију архиђакона Стефана, обретенија моштију Даде, Киндилијана и Максима и др. (2. авг.) 5
Преноса моштију Фоке из Синопа, Ане из Левказе и др. (23. јула) 5
Преображења Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа (6. авг.) 5
Престављенија пресв. Богородице (15. авг.) 5
Прокла и Иларија и др. (12. јула) 5
Прокопија и др. (8. јула) 5
Распећа Исуса Христа и др. (23. марта) 64
Рођења Јована Претече и Крститеља (24. јуна) 5
Рођења Христовог (25. дец.) 67
Сабора архангела Гаврила (26. марта) 64
Сабора пресв. Богородице (26. дец.) 67
Саве (5. дец.) 67
Саврила (4. марта) 64
Сампсона Странопримца (27. јуна) 5
Самуила, пророка, Фотинија и др. (20. авг.) 5
Св. жена из Амниса (20. марта) 64
Св. отаца убијених од варвара у обитељи св. Саве (20. марта) 67
Св. 3 отрока и Данила (17. дец.) 67
Севастијана и његове дружине (18. дец.) 67
Силе и Силуана, апостола, Јована Стратилата и др. (30. јула) 5
Симеона и Јована, метиленских мученика (21. јула) 5
Сисоја Великог (6. јула) 5
Софронија, патријарха јерусалимског (11. марта) 64
Софронија пророка (3. дец.) 67
Спиридона (12. дец.) 67
Стефана, архиђакона (27. дец.) 67
Стефана, исповедника (26. марта) 64
Стефана Саваита и др. (13. јула) 5
Тадеја, Васи и њене деце и др. (21. авг.) 5
Теодора Начертаног (27. дец.) 67
Теодора Стратилата (8. јуна) 5
Теодосија (26. марта) 64
Теодота Анкирског (7. јула) 5
Теофана, исповедника (12. марта) 64
Теофилакта, исповедника (8. марта) 64
Тимона, апостола, Акакија Новог и др. (28. јула) 5
Тирса, Левкија и др. (14. дец.) 67
Тита, апостола, епископа гортунског, Епифанија, Мине и Генадија (25. авг.) 5
Тихона, епископа Матунта кипарског (16. јуна) 5
Томе, патријарха Константина града (21. марта) 64
Томе, чудотворца из Мале Горе и др. (7. јула) 5
Трофима (18. марта) 64
Урпасијана (9. марта) 64
Усекновенија часне главе Крститеља Јована, Сарамата и др. (29. авг.) 5
Успења св. Ане, мајке пресв. Богородице, 165 отаца страдалих од Бугара (25. авг.) 5
Фантина, чудотворца, 6 мученика и др. (30. авг.) 5
Февроније (25. јуна) 5
Филимона (21. марта) 64
Филипа Сигилитика и Лидије, његове жене (27. марта) 64
Флора и Лавра и др. (18. авг.) 5
Фотија и Анкита, 12. мученика и др. (12. јула) 5
Херсонских мученика (7. марта) 64
Хризанта (19. марта) 64
Христине и Еупраксије (24. јула) 5
Четрдесет два нова мученика (6. марта) 64
Четрдесет пет никопољских мученика (10. јула) 5
Четрдесет севастијанских мученика (9. марта) 64
Зборник, литургијски 13, 82
Зборник разних састава 14, 38
Зерцало христијанства 30
Историја катихизма 134
Историја цркве 38, 114, 122, 142
Јеванђеља, страсна 60
Јеванђеље по Матеју, Марку, Луки и Јовану 109
Једна година 137
Јектенија о усопших 28
Канонар 95
Канони
анђелу хранитељу 12, 13, 82
Богородици (в. и Богородичник) 82, 90
васкрсни 12
Исусу Христу 13, 82
Крститељу Јовану, Богородици и др. 12
крсту 13
св. Николи 13
свакодневни, монашки 13
Катавасије 38
Катихизис 27, 133
Катихетика 135
Кондаци (словенским светитељима)
Илариону Мегленском, гл. 3 63, 68
Јовану Рилском, гл. 6 63, 68
Кирилу Филозофу, учитељу словенском гл. 2 68
Кирилу и Методију гл. 3 28
Лазару, кнезу, гл. 8 63
Параскеви, гл. 3; заједнички, гл. 2 63, 68
Сави, гл. 8 68
Симеону, гл. 2 68
Симеону и Сави, гл. 3 28
Кратка поука о вери и закону в. Буквар
Кратко сказање о Богу, промислу и закону 26
Кратко учење отроком 26
Литурпика посебна 117
Логика 46, 49
Месецослови
јеванђеља (Сава, 14. јан., Симеон, 13. фебр.) 87
кондака 12, 17, 63, 68
тропара 12, 13, 17, 63, 68
Метафизика 48
Методика наставе 125
Минеји
октобар 3 (одломак), 62 (одломак), 70
новембар 71
децембар 67 (с прологом), 72
јануар 73
фебруар 4 (одломак), 74
март 64 (с прологом)
март—април 75
мај 76
јуни—јули 77
август 2, 78
Молитве, ауторизоване
Антиоха, за свако вече 12, 13
Аугустина Аурелијуса, обредне, умилне 24, 39
Григорија Двојеслова 12, 24
Јована Златоустог, дању и ноћу 13

Јована Златоустог, пред читање 24
Кирила Туровског, седмичне 24, 19
Пајсија Пустињака 12, 13
Петра Црноризца 12, 13
Молитве, разне
Богородици и архангелу Михаилу 24
за болеснике (требничка) 39
за праштање греха 14
пред спавање 12, 13
Молитвеник в. и требник 19
Нови Завет 58, 131
Номоканон 14
Новоилаiолушчиј отрок 30
О кољиву 14
О миридама или честех 14
О монашким знамењима 15
О петицима који се не раде 15
О рачунању времена (календар) 14
О светим тајнама 22
О степенима сродства 14
Оiледало живота 138
Октоих првоiласник 83 (одломак) 88
Октоих петоiласник 88
Отвјет православнаго њекојего к друiому православному брату о римокатолическом насилију 31, 32, 84
Палеоiрафија, iрчка 61
Парусија манастира Грабовца 9
Песма о пијанству 30
Питања и одiовори 15, 143
Повест о Анастасију и њеiовој жени Естефонији 29
Повест о дванаест драiих каменова 29
Повест о Ћирилу и Методију 93
Полемика 42
Помени Стефану Дечанском 71
Поменици
манастира Грабовца 7, 10
манастира Ковина 6
Посланица римскоi цара великом кнезу Ликинију 80
Посланица Пилатова римском цару 80
Правни списи 51
Предговори (предисловија)
Апостолу 89
Псалтиру 68
Четворојеванђељу (Теофилактови) 1, 66, 87
Проiностикон (метеоролошка прогноза) 15
Пролоi стиховни за jун, jул и авiуст 5
Пропис о словима 126
Пропоеди в. Беседе и Слова, поучна
Псалтир (одломак) 96
Псалтир с посљедовањем 12, 17, 63, 68
Разломци 129
Рачуница 127, 128
Реторика 85
Реторика, црквена, школске белешке 43, 140
Седми век 121
Синопсис или Краткоје описаније о начале славенскаго народа 26
Сказанија
како чтет се тетраевангел в келији 13
о Ани 80
о завеси 80
о седам божијих дела 80
о преносу моштију Јована Златоустог 26
Слова поучна
О скончанији мира, антихристу и втором пришаствији Исуса Христа 79
О сошествији Св. Духа 26
разна 72, 110, 94
Служабник 38 (одломак)
Службе (само словенским светитељима и посебно издвојено)
акатисту Богородици 13
акатисту Крститељу Јовану 13
Александру Невском (23. нов.) 71
Алексију Московском (12. фебр.) 74
Арсенију, архиепископу српском и Параскеви, укрштена (28. окт.) 70
Арсенију Тверском 75
Атанасију Великом (2. маја) 34
Борису и Глебу (24. јула) 77
Варлааму Хутинском (6. нов.) 71
Всеволоду (Гаврилу) Псковском (11. фебр.) 74
Георгију Владимирском, великом кнезу (4. фебр.) 74
Господу нашему Исусу Христу 13
Димитрију, кнезу московском и сверуском (13. маја) 76
Димитрију Прилуцком (11. фебр.) 74
Драгутину, српском краљу у монаштву Теоктисту (18. марта) 28
Исидору Ростовском, јуродивом (14. маја) 76
Јакову, епископу ростовском (27. нов.) 71
Јовану Новом, мученом у Београду од Турака (2. јуна) 77
Јовану Рилском (19. окт.) 70
Јоаникију Девичком (16. јула) 28
Јони Новгородском (5. нов.) 71
Кирилу Белозерском (9. јуна) 77
Кирилу Белоруском (4. фебр.) 74
Лазару Новом, пострадалом на Косову (15. јуна) 77
Максиму Јуродивом (11. нов.) 71
Марији преподобној (12. фебр.) 34
Меркурију Смоленском (24. нов.) 71
Михаилу Јарославићу-Тверском (22. нов.) 71
Михаилу Клопском (11. јан.) 73
Михаилу Црнорисцу (23. маја) 28
Никону Радоњежском (17. нов.) 71
Параскеви (14. окт.) 70
Преносу моштију Илариона Мегленског (21. окт.) 70
Преносу моштију Петке упутница на 14. окт. (26. јула) 77
Преносу моштију Стефана Штиљановића из Ћунтира у манастир Шишатовац (13. јула) 28, 35
свим српским светитељима 28
Сави, архиепископу српском, упутница на 14. I (12. јан.) 73
Сави, Арсенију и Максиму (4. нов.) 28
Сави Звенигородском (3. дец.) 72
Сретењу иконе Богородице владимирске (23. маја) 77
Филипу, сверуском митрополиту (9. јан.) 73
Србљак 28
Стихови посвећени преводиоцу Молитава Ауiустина Аурелијуса 39
Стоiлав 38
Страдања Господа Боiа и Спаса нашеiа Исуса Христа 80
Табеларни преiлед црквених сабора 29
Теолоiија, православна 116
Тефтери
манастира Грабовца 11
манастира Ковина 8
Типик Свете Горе Атонске, за велики пост (извод) 80
Трактат о исхођењу Св. Духа 27, 29
Требник 24, 30, (одломак) 97
Триiонометрија 50
Триод постни 79, 93
Триод цветни 80
Тропари
Илариону Мегленском, гл. 8 63
Јовану Рилском, гл. 1; заједнички гл. 1 63, 68
Кирилу Филозофу, учитељу словенском.; други гл. 4 68
Кирилу и Методију, гл. 8 28
Лазару, гл. 3 63
Параскеви, гл. 3; заједнички, гл. 2 63, 68
Петру, владици црногорском, Његошу, гл. 8 28
Сави, архиепископу српском гл. 1, гл. 3 28, 63, 68
Симеону Новом мироточцу, гл. 1, гл. 3 28, 68
Тумачења
Апостола в. Апостол с тумачењем
Јеванђеља 91
по Матеју и Марку 107
по Луки 108
по Јовану 111
Књиге Исуса Навина 103
Књиге царства прве 104,
друге, треће 105
четврте, прве и друге Паралипоменона 106
Књиге постања 99
други истовремени препис 100
друге, треће и четврте књиге Мојсијеве 101
Закона поновљених и Синопсис на пет књига Мојсијевих 102
Указ за држање псалтира 56
Физиолоi 29
Физиолоiија, општа 118
Физиолоiија, посебна 119
Филозофија, увод, школске белешке 21, 46, 47, 48
Хронолоiија, школске белешке 44
Часловац 63, 68

Чинови, требнички
благослова звона 24, 33
иконе Богородице 24, 33
једног свеца или више њих 24
светаца 33
св. Тројице 24
св. Тројице, или крштења, или силаска Св. Духа, или Преображења 33
Христове, или Господњим празницима 24, 33
кандила 24
крста 24, 33
крста на торњу 33
крста са светим моштима који се носи на грудима 24
нових свештеничких одежди 33
освећења воде 12
оснивања дома 24, 33
освећења храма 33
тимијана 33
усељавања у нови дом 33
исповедања инока 22, 24, 39
Четворојеванђеље 1, 66, 86, 87

РЕГИСТАР ПИСАРА

Аврам, дијак манастира Раковца 34 (1847)
Андоније, јеромонах 90 (1534)
Б. А. в. Бабић, Андреј
Бабић, Андреј 29 (1787)
Василије 5
Доситеј, таха-монах, проигуман манастира Њемца 67 (1582)
Јован, поп, 63
Кирил 1 (1551)

Милованов, Лука (?) 98—114 (1820—1828)
Михаило, јеромонах 79

Отлакан, Душан 131

Петровић, Ј. 143
Плавшић, Атанасије, свршени клирик из Новог Сада 33
Прњаворовић, Богољуб, искушеник манастира Грабовца 9 (1897) 45

Рафаил 77 (1721)

Стефановић-Венцловић, Гаврило 75, 78
Стефановић, Генадије, јеромонах 24 (1774)

Теофановић, Арсеније 47 (1744, 1745), 49 (1745)

Чокор, Јован 39

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА У ЗАПИСИМА

Агрипина, монахиња 65
Андоновић, Исаија, епископ арадски и великоварадски 6 (1764)
Андра, јереј 57
Арсеније, патријарх српски, в. Чарнојевић, Арсеније
Арсеније, јеромонах ман. Ковина, метоха св. Луке 6 (1734)
Атанасије, јеромонах 66 (1763)
Атанасије, монах 65
Аћа, мајстор 81 (1795)

Берић, Петар, приправник 135
Богдан, Јован IV Лапушњану (1568—1572), војвода 64 (1571)
Богдан, Петар Лапушњану (Петар Хроми), 1574—1577, 1578—1579, 1582—1591 64 (1571)
Бугарски, Деметер из Срема 66 (1839)

Василије, архијереј 89 (1735)
Василије, јеромонах ман. Ковина 6 (1753)
Василије, јеромонах у Ђуру 91 (1725)
Василије, поп 84
Видаковић, Максим 20
Виктор, јеромонах 93 (1646)
Вукаиловић, Василије, учитељ 54
Вукан, купио књигу 56
Вукашиновић, Никола, његова књига 54
Вуковић, Јован 29 (1827)
Вучић, Ристо 89

Гаврило, јеромонах 63
Гаврило, „от. блгарскије земље" 88 (1690)
Гаврило, ученик 60
Георгије, игуман 54
Георгије, намесник ман. Ковина 6 (1753)
Гојковић, Георгије, наречени „Фока", ђакон 6 (1734)
Гороховцов, Иван, студент филозофије 21 (1806)

Давидовић, Василије, јеромонах ман. Ковина 91 (1725)
Данил, јеромонах 20
Димитрије, презвитер 92
Драгојловић, Владимир 88 (1972)

Живановић, Нестор, протопоп будимски 6 (1734)

Захарије, игуман ман. Кувеждина, наредио да се препише књига 5 (1575)
Зупковић, Георгије, јерођакон 130
Зуковски, Јован 85

Исаија, јеромонах, повезао књигу 12 (1695)

Јана 60 (1762)
Јанковић, Авакум 9 (1898)
Јанковић, Саво 9 (1898)
Јанковић, Срета, искушеник ман. Грабовца 9 (1896)
Јарчев, Пера, из Збега, продао књигу 68 (1767)
Јевросима, откупила књигу 53
Јевстатије Марчанин, јеромонах 92 (1673)
Јован 56, 68
Јован Милешевац, проигуман 92 (1660)
Јовановић, Василије, игуман ман. Грабовца 20 (1772), 13 (1773)
Јоил, игуман ман. Св. Тројице (пљеваљске) 66 (1648)
Јусингер, Јохан из Бојухада израдио „план" оправке ман. Грабовца 9 (1897)

Капамација, Живко, његова књига 89
Кереш, Дмитар, поновљена му књига за душу 87
Кереш, Стана, поновљена јој књига за душу 87
Кипријан (Ћипријан), духовник јеромонах
у Сентандреји 79 (1698)
његова књига 82
Кирил, духовник, јеромонах 79 (1712) 78 (1717)
Кирил, јеромонах ман. Грабовца,
његова књига 19 (1748)
Кириловић, Софроније, епископ ердељски 30 (1770)
Кобилац, Игњатије, јеромонах 92 (1683)
Красић, Александар 7

Красић, Владимир, учитељ вежбаонице при Српској учитељској школи у Карлштату (Карловцу), дародавац ман. Грабовца 7 (1884)
Крижар, Данијел 89
Криштоф, Ана, рођена Витановић, дародавац пештанске грчке цркве 66 (1849)
Криштоф, Георгије, пештански трговац 66 (1849)
Крстић, Тимотије 20
Крунић, Сава, администратор Загребачке парохије 29 (1827)
његова књига 31
Кукић, Никола 34

Лавр, монах 65
Лаушевић, Георгије 81 (1795)
Луцков, Тибор 20

Мађарие (!), пештански грађанин 66 (1849)
Максим, коморански поп 92 (1660)
Максим, духовник ман. Витеонице 90 (1537)
Максимовић, Михаило 60 (1782)
Маринковић, Павле 81 (1795)
Марко, поп, његова књига 56
Марко, ђакон (вероватно исти), његова књига 56
Марковић, Антоније (вероватно аутор српљачких служби) 28
Матрона, монахиња 65
Милинкић, Ј(ован), будимски парох и епитроп ман. Грабовца 9
Миловановић, Никола, свештеник у Стоном Београду 89, 91 (1725), 90 (1734)
Миловановић, Павле, свештеник у Шошкоту (Николин брат) 90 (1734)
Минчовић 94
Миросављевић, Серафим, капелан 134 (1830)
Михаило 60 (1793)
Михаило, владика (будимски) 77 (1721)
Михаило, духовник 56
Михаило, јеромонах 54 (1713)
Михаило, јеромонах, намесник ман. Грабовца в. Станковић Михаило
Михаило (Миаило), поп, његова жена продала књигу 92 (1673)
Михаило, поп, родом из Отавице, повезао књигу 12 (1668)
Михаило (Микаило), свештеноинок 66 (1763)
Михаило Арсенијев 20
Михаиловић, прота 66 (1839)
Михајловић, Јован, његова књига 16
Младеновић, Александар, доцент Филозофског факултета у Новом Саду 88 (1963)
Младеновић, Теодор, Сентандрејац, његова књига 84

Недељковић, Светозар, парохијски старатељ у Ђуру 92 (1953)
Нектарије, „от блгарскије земље“ 88 (1690)
Ненадовић, Павле (1699—1768.), архиепископ и митрополит карловачки, сремски и др.
родио се 15 (1701)
произведен у архиепископа 15 (1749)
ктитор ман. Раковца 28 (1759)
умро 15 (1768)
Несторовић, Димитрије 81 (1795)
Никанор, епископ румунски 67 (1582)
Никодим, игуман ман. Витеонице, наредио да се препише књига 90 (1537)
Никола, јереј у Стоном Београду в. Миловановић Никола
Никола, обрштор Федвара, саградио храм у Коморану 92 (1648)
Новаковић, Дионисије, (1705—1767.), архијереј будимски мухачки, стонобеоградски, сигетски, печујски 49 (1745)
поставио Исаију Стефановића за архимандрита ман. Ковина 6 (1753)

Обрадовић, Стефан, парох шиклушки, његова књига 97 (1832)
Осип, монах 65
Отлакан Душан 161

Панаруфије, монах манастира Сопоћана 92
Пајсије Јањевац, (око сред. XVI в. — 1647.), патријарх српски 92 (1648)
умро 92 (1648)
Парасковија, монахиња 65
Паун, (Павун) поп 63 (1545)
Пелагија 60 (1793)
Перкић, Папола, пештански грађанин 66 (1865)
Петар, откупио књигу 54 (1678)
Петровић Ј. 143 (1822)
Познановић, Војин 9 (1898)
Поповић, Василије, будимски свештеник 6 (1734)
Поповић, Вићентије, митрополит будимски „от Јањева“ 6 (1781) 6 (1712)

Поповић, Георгије, пештански магистер 66 (1763)
Поповић, др Димитрије, катихета приправничког завода у Сомбору 135 (1864)
Поповић Јаков 6 (1775)
Поповић Никола, његова књига 87
Прокопије, игуман ман. Шишатовца 54 (1713)

Радоичевић, Михаило, поп. „поновио“ књигу 87
Ранко 56
Римски, Петар парох пожаревачке цркве у Сентандреји 64 (1831)
поновио запис 64 (1831)
записао „повест“ књиге 66 (1865)
Ружић, Петар, исповедио се 60

Сава 54
Свјатовски, Мартин, професор математике на Краковском универзитету 49
Семеников, Ахилина, мајка Порфиријева 65 (1656)
Герасим, брат Порфиријев 65 (1656)
Јевдокија, сестра Порфиријева 65 (1656)
Јован, брат Порфиријев 65 (1656)
Козма, брат Порфиријев 65 (1656)
Порфирије, његова књига 65 (1656)
Трофим, отац Порфиријев 65 (1656)
Серезмиковица, Илка, будимска грађанка 60 (1793)
Софроније, јеромонах ман. Хопова 6 (1734)
Софроније, епископ темишварски, умро 8 (1786)
Станковић, Михаило, игуман ман. Грабовца 58 (1745), 2, 14, 37, 53 (1754)
за његово време „пописане“ књиге манастирске библиотеке 61 (1756), 56 (1758)
Станишић, Адријан, игуман ман. Грабовца за његово време реституиран манастир 9 (1897)
Стефан, игуман ман. (Грабовца) 59
Стефан, искушеник ман. Ковина 6 (1753)
Стефановић, Исаија, постао архимандрит ман. Ковина 6 (1753)
потписао ман. тефтер 6
Стојаковић, Петар, парох бођански 26 (1789)
Стојан 68
Стојан из Недаћа 5
Стојковић 138 (1780)
Стојковић, А. 125, 134
Стојковић, Александар 119
Стојковић, Арсеније 128
Стојковић, Арсеније, архимандрит раковачки 136 (1841/42)
Стојковић, Трифон, ђакон и учитељ у Мокрину 126 (1809)
Субота, господар, поклонио књигу коморанској цркви 92 (1673)
Суботић, Андреј, постављен за свештеника у Стоном Београду 89 (1735)

Теодор, поклонио књигу ман. Агапи 64 (1571)
Теодора, поклонила књигу ман. Агапи 64 (1571)
Теодоровић, Наум, свештеник 65
Теодоровић, Теодосије, јеромонах, његова књига 32 (1818)
Теодосије, Лазарев син, оженио се 60 (1762)
Теодосије, јеромонах в. Теодоровић Теодосије

Удвенковић, Аврам, јеромонах ман. Грабовца 26 (1839)

Филимон, јеромонах ман. Ковина 6 (1753)
Филип, администратор тољанског, барањског и печујског комитата 8 (1786)
Фока, искушеник ман. Ковина в. Гојковић, Георгије

Хараламлије, јеромонах 64

Цијановић, Георгије, његова књига 32 (1792)
Цикован, Радован, откупио књигу 54

Чарнојевић, Арсеније, патријарх српски 79 (1698)
Чупић, Данило, архимандрит ман. Грабовца његова књига 33 (1865)

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ ИМЕНА У ЗАПИСИМА

Агапи, манастир у Румунији, храм Св. архистратига Михаила и Гаврила, поклоњена му књига 64 (1571)

Баја, место у Мађарској 9 (1898)
Баране, село 57
Београд (Белиград), вероватно Стони Београд у Мађарској 57
Беч 49 (1745)
Будим 6 (1712), 78 (1716/17), 49 (1745), 60 (1793), 84 (1818)

Будимска епархија 2, 14, 25, 37, 53 (1754), 56 (1758), 30 (1770) 13 (1773)

Видровац, село, општина Неготин, Источна Србија 63 (1545)
Витеоница, манастир, храм Успења пресв. Богородице, ту преписана књига 90 (1537)
Вратна, планина в. Кучајна

Грабовац, манастир у Мађарској, храм Св. архистратига Михаила и Гаврила
његова књига 56 (1618), 1 (1702), 54 (1708), 58 (1745), 2, 14, 25, 37, 53 (1754), 61 (1756), 56 (1768), 30 (1770), 20 (1772), 13 (1773), 9 (1896), 5, 49
поклоњене му драгоцености 7 (1884)
поправљен („оправит и добио сасвим други изглед") 9 (1897)
поправљена црква 7 (1677)
сакупљено доста вина 13 (1772)

Дарувар, град у Хрватској 59 (1787)
Дриш, град у Северној Далмацији 12 (1668)
Дунав 63
Дунапантелија, место у Мађарској 87

Ђур, град у Мађарској 91 (1755), 92 (1953)

Збег, село код Сентандреје у Мађарској 68 (1767)
Загреб 4 (1884)

Јаша, место у Мађарској, заузели Турци 92 (1683)

Карловац (Карлштат) град у Хрватској 7 (1884)
Ковин, манастир на Чепељском острву на Дунаву код Будимпеште, храм Успења Богородице 91 (1725), 6 (1753)
Коморан, град у Мађарској 92 (1648), 92 (1660), 92
Кувеждин, манастир у Фрушкој Гори, храм Св. Саве и Св. Симеона српског ту преписана књига 5 (1575)
Кучајна, планина у Источној Србији 63 (1545)

Лајпциг 49 (1745)

Љубић, планина у Северној Босни 12 (1695)

Мокрин 126 (1809)

Нана Мала, место у Мађарској 54 (1708)
Никољац (Никољ-Пазар), данас Бијело Поље 63 (1545)
Нови Град, данас Нова Варош, варошица у изворишту Бистрице, притоке Лима 66 (1678)
Ново Брдо, средњовековни град у Србији 88 (1570)

Орахова Лука, село (данас Уровица, општина Јабуковац) у Источној Србији 63 (1545)
Отавица, село код града Дриша у Северној Далмацији 12 (1668)

Пазова (Нова или Стара), град у Војводини 88 (1972)
Пакрац, место у Хрватској 59 (1787)
Пантелија в. Дунапантелија
Петроварадин (Петроварадински Шанац) тврђава и насеље на десној обали Дунава код Новог Сада 47, 49 (1744, 1745)
Петрово поље, крашко поље у Северној Далмацији 12 (1668)
Пљевља, манастир, храм Св. Тројице
приложена му књига 66 (1678)
Праг 49 (1745)

Рача, манастир, храм Вазнесења Господњег 88

Сентандреја (Света Андрија, Сент Андреј, Свјати Андреј и сл.) 79 (1698), 65 (1709), 79 (1712), 78 (1716/14), 63 (1721), 77 (1721), 89 (1735), 26 (1739), 13 (1773), 26 (1789), 32 (1792), 84 (1818), 64 (1831), 45, 76
Сентомаш, (Србобран) 66
Слатина 54
Сомбор 120 (1821), 135 (1864)
Србија 137
Сремски Карловци 161 (1896), 132
Стони Београд 89 (1755, 1735)

Укрина, десна притока Саве у Северној Босни 12

Фенек, манастир у Срему, храм Св. Параскеве, раскопали Турци 92 (1683)
Фрушка Гора 5 (1745)

Хале 49 (1745)
Ходош, манастир у Румунији, храм Ваведења Богородице 143

Цркве
Благовештење у Пакрацу 29 (1787)
Ваведење Богородице у Комарану
њена књига 92
сграђена 92 (1648)
ћелија „комаранска" 92 (1660)
Св. Димитрије у Шиклушу
Св. Никола у Ђуру
њена књига 94
њена књига 91 (1725), 92 (1953)
Св. Стефан у Новом Брду
ту писана књига 88 (1570)
Успење Богородице „Филијал Грабовца"
њена књига 54 (1708)

Чикола, лева притока реке Крке у Северној Далмацији 12

Шарвиз, река у Мађарској 2, 13, 14, 25, 37, 53, 56
Шиклуш 94

ХРОНОЛОШКИ РЕГИСТАР ЗАПИСА

1392 (?): 12
1537: 89
1545: 63
1551: 1
1570: 87
1571: 64
1582: 67
1618: 56
1627: 91
1646: 93
1648: 91
1656: 65
1660: 91
1667: 89
1668: 12
1671: 12
1676: 54
1677: 7, 66
1683: 91
1688: 5
1695: 12
1698: 79
1701: 15
1702: 1
1708: 54
1709: 15, 65
1711: 6
1712: 79
1713: 34, 86
1717: 78
1718: 6
1721: 63, 77
1725: 88, 90
1729: 54
1734: 6, 89
1735: 88
1737: 64
1744: 47
1745: 47, 49, 58
1748: 19
1753: 6
1754: 2, 53
1756: 61
1758: 56
1759: 28
1762: 60
1763: 66
1766: 8
1767: 68
1768: 15
1770: 30
1772: 20
1774: 24
1775: 6
1780: 138
1781: 6, 60
1786: 8
1787: 29
1789: 26
1792: 32
1793: 60
1795: 81
1806: 21
1809: 126
1810: 21
1815: 32
1818: 84
1821: 120
1822: 143
1827: 29
1830: 134
1831: 64
1832: 97
1835: 33
1838: 123
1839: 26, 66
1841/42: 136
1847: 34
1849: 65
1864: 135
1865: 66
1884: 7
1896: 9
1897: 9
1898: 9
1953: 91
1972: 88

ПРЕДМЕТНИ РЕГИСТАР ЗАПИСА

Бирцуз „Бела лађа“ — Пешта 66 (1849)
Вино — Будим 13 (1772)
Временске прилике 81 (1795)
Глад, велика — Ново Брдо 88 (1570)
Срем 5 (1575)
Грабовац, манастир — реконструисан, „оправит” 9 (1897)
Земљотрес — Коморан 92 (1627)
Срем 5 (1575)
Капела, римска — сазидана 26 (1739)
Књига — инвентарисана „подписана” 2 (1754), 13 (1773), 14 (1754), 20 (1772), 25 (1754), 30 (1770), 37 (1754), 53 (1754), 56 (1700, 1758), 60 (1782)
купљена 56, 64 (1571), 68 (1767), 92 (1673)
повезана, „поновљена” 12 (1668, 1695), 87 (1713)
поклоњена, „приложена” 29 (1827), 54 (1678), 57, 60 (1793), 65, 66 (1677, 1678), 92 (1673)
Лекови, народни 19
Пожар — Ђур 91 (1725)
Сунце — помрачење 90 (1667)
Црква Св. Николе — Ђур — изгорела 91 (1725)

ХРОНОЛОШКИ РЕГИСТАР РУКОПИСА

XV ВЕК

крај XV — почетак XVI: 89

XVI ВЕК

1519: 53
1536/37: 88
1537: 90
1538: 54
1544: 56
1545: 63
1551: 1
1557: 5
1563: 58
1570: 57
1570: 88
1571: 64
1572: 61
1582: 67
прва четвртина: 91, 92
друга четвртина: 87
трећа четвртина: 66, 86
седма или осма деценија: 13
крај: 12

XVII ВЕК

1646: 93
1668: 12
почетак: 2, 3
прва четвртина: 94
прва трећина: 17
четврта деценија: 68
прва половина, до 1656 65
средина: 4, 14, 82
трећа четвртина: 7
девета деценија: 16
крај: 80, 87

XVIII ВЕК

1712: 79
1712—1755: 6
1716: 59, 78
1721: 77
1729: 23
1730—1896: 9
око 1735/45: 46, 48
око 1744/45: 47
1742: 49
1743: 25, 36
1745: 60
1747—1751: 11
1749—1767: 30
1759: 28
1764—1794: 8
1767—1789: 26
1769: 69, 81
1744: 24
1780: 138
1787: 29
почетак: 76, 87, 89
прва деценија: 80
двадесете године: 88
прва четвртина: 70, 71, 72, 73, 74, 75
друга четвртина: 10, 46, 47, 48, 50
трећа четвртина: 27
прва половина: 19
средина: 18, 22, 37, 85
трећа четвртина: 20
друга половина: 38
последња четвртина: 31, 32, 59
последња деценија: 15, 51
цео век: 62
крај XVIII: 95
крај XVIII — почетак XIX века: 83, 84, 96

XIX ВЕК

1806—1810: 21
1809: 126
1820: 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106
1821: 107, 108, 120
1822: 143
1823: 109
1827: 110
1827—1866: 45
око 1830: 39, 40, 41, 42, 43, 44
1835: 33
1838: 123
1841/42, 1842: 136, 137
1847: 34
1864: 135
1896: 9, 131
прва четвртина: 97
прва трећина: 134
прва половина: 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 133, 140, 141, 142
трећа деценија: 111, 112, 113, 114
цео век: 130, 139

XX ВЕК

1900: 132

СИГНАТУРЕ РУКОПИСА И РЕДНИ БРОЈЕВИ ОПИСА

Сигнатура рукописа	Редни број описа
ГР 1	1
ГР 2	2
ГР 3	3
ГР 4	4
ГР 5	5
ГР 6	6
ГР 7	7
ГР 8	8
ГР 9	9
ГР 10	10
ГР 11	11
ГР 12	12
ГР 13	13
ГР 14	14
ГР 15	15
ГР 16	16
ГР 17	17
ГР 18	18
ГР 19	19
ГР 20	20
ГР 21	21
ГР 22	22
ГР 23	23
ГР 24	24
ГР 25	25
ГР 26	26
ГР 27	27
ГР 28	28
ГР 29	29
ГР 30	30
ГР 31	31
ГР 32	32
ГР 33	33
ГР 34	34
ГР 35	35
ГР 36	36
ГР 37	37
ГР 38	38
ГР 39	39
ГР 40	40
ГР 41	41
ГР 42	42
ГР 43	43
ГР 44	44
ГР 45	45
ГР 46	46
ГР 47	47
ГР 48	48
ГР 49	49
ГР 50	50
ГР 51	51
ГР 52	52
ГР 53	53
ГР 54	54
ГР 55	55
ГР 56	56
ГР 57	57
ГР 58	58
ГР 59	59
ГР 60	60
ГР 61	61
ГР 62	62
СА 1	63
СА 2	64
СА 3	65
СА 4	66
СА 5	67
СА 6	68
СА 7	69
СА 8	70
СА 9	71
СА 10	72
СА 11	73
СА 12	74
СА 13	75
СА 14	76
СА 15	77
СА 16	78
СА 17	79
СА 18	80
СА 19	81
СА 20	82
СА 21	83
СА 22	84
СА 23	85
СА 24	86
РА 1	87
РА 2	88
СБ 1	89
СБ 2	90
ЂУР 1	91
ЂУР 2	92
СИГ 1	93
ШИК 1	94
ШИК 2	95
ШИК 3	96
ШИК 4	97
ДП 11	98
ДП 12/1, 2	99
ДП 12/1а, 2а	100
ДП 13	101
ДП 14	102
ДП 15	103
ДП 16	104
ДП 17	105
ДП 18	106
ДП 19/1, 2	107
ДП 20/1, 2	108
ДП 21/1, 2	109
ДП 22	110
ДП 23	111
ДП 24/1, 2	112
ДП 25/1—6	113
ДП 26/1—10	114
ЕР 1	115
ЕР 2	116
ЕР 3	117
ЕР 4	118
ЕР 5	119
ЕР 6	120
ЕР 7	121
ЕР 8	122
ЕР 9	123
ЕР 10	124
ЕР 11	125
ЕР 12	126
ЕР 13	127
ЕР 14	128
ЕР 15	129
ЕР 16	130
ЕР 17	131
ЕР 18	132
ЕР 19	133
ЕР 20	134
ЕР 21	135
ЕР 22	136
ЕР 23	137
ЕР 24	138
ЕР 25	139
ЕР 26	140
ЕР 27	141
ЕР 28	142
ЕР 29	143

РЕГИСТАР МЕСТА ИЗДАЊА СА ШТАМПАРИЈАМА

Венеција

Штампарија Божидара Вуковића

Служабник 1519. 53
Празнични минеј 1538. 54, 55

Штампарија Јеролима Загуровића

Служабник 1570. 57

Манастир Милешева

Псалтир с последовањем 1544. 56

Москва

Штампарија [?]

Јевангелија чтомаја 1745. 60

Париз

Штампарија [?]

Кленард, Никола, Грчка граматика и палеографија 1572. 61

Тибинген

Штампарија Приможа Трубара

Нови Завет 1563. 58

Черњигов [или Могиљев ?]

Штампарија Тројицко-Ильинског манастира

Димитрије Ростовски, Апологија в утољеније печали 1700. или 1716. 59

ХРОНОЛОШКИ РЕГИСТАР ИЗДАЊА

1519. Служабник, Венеција, изд. Божидара Вуковића 53
1538. Празнични минеј, Венеција, изд. Божидара Вуковића 54, 55
1544. Псалтир с последовањем, ман. Милешева 56
1563. Нови Завет, Тибинген, изд. Приможа Трубара 58
1570. Служабник, Венеција, изд. Јеролима Загуровића 57
1572. Кленард Никола, Грчка граматика и палеографија, Париз [изд. ?] 61
1700. или 1716. Димитрије Ростовски, Апологија в утољеније печали, Черњигов [или Могиљев ?] 59
1745. Јевангелија чтомаја, Москва [изд. ?] 60

СКРАЋЕНИЦЕ

Бадалић	J. Badalić, *Jugoslavica usque ad annum MDC. Bibliographie der südslavischen Früdrucke*, Baden-Baden, 1966.
Брокхауз	*Энциклопедическій словарь подъ редакціей И. Е. Андреевскаіо. Томъ I. А. — Алтай — Дополнительныъй томъ II. Пруссія. Өома. Россія.* Издатели: Ф. С. Брокгаузъ, И. А. Ефронъ, С. Петербургъ, 1890—1907.
Инвентар	Н. Р. Синдик, *Инвентар рукописа у епископском двору у Сентандреји* (I, II део), Библиотекар, 38 (1986), 1—3, 54—57; 39 (1987), 1—3, 83—104.
К. Мано-Зиси	К. Мано-Зиси, *Старе ћириличке штампане књиіе у Архиву Српске академије наука и уметности*, Археографски прилози 6—7, Београд, 1984—1985, 291—335.
Каратајев	И. Каратаев, *Хронологическая роспись славянских книг, напечатанных кириловскими буквами 1491—1730.* Санктпетербург, 1861.
Каратајев II	И. Каратаев, *Описание славянорусских книг, напечатанных кирилловскими буквами. Том Іс 1491 по 1652 іі.* Санктпетербург, 1883.
Каталог	*Каталог књиіа на језицима југословенских народа 1519—1867*, Београд, Народна библиотека Србије, 1973.
Лукјаненко	В. М. Лукьяненко, *Издания кириллической печати XV—XVII вв. (1494—1688 іі.) для Южных Славян и Румын. Каталог книг из собрания Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина*, Ленинград, 1979.
Медаковић	Д. Медаковић, *Графика српских штампаних књиіа XV—XVII века*, Београд, 1958.
Минеј за септембар... ... август, 1983 ... 1986, (фототипско издање)	Миніа мѣсѧцъ септемврій ... Миніа мѣсѧцъ авгꙋстъ. Въ Московской сѵнодалной тѵпографіи, а҃ц҃д, фототипско издање, Крагујевац-Вршац, 1983—1986.
Михаиловић	Г. Михаиловић, *Српска библиографија XVIII века*, Београд, Народна библиотека СР Србије, 1964.
Описаније II	Быкова, Т. А. и Гуревич М. М., *Описание изданий напечатанных кириллицей 1689 — январь 1725 і.* Описание изданий напечатанных при Петре I. Сводный каталог, Москва — Ленинград, 1958.
Петров	С. О. Петров, *Книги гражданской печати XVIII века. Каталог книг хранящихся в Государственной публичной библиотеке Украинской ССР.* Академия наук Украинской ССР, Государственная публичная библиотека Украинской ССР, Киев, 1956.
Сводни I	*Сводный каталог русской книги гражданской печати XVIII века 1725—1800. Том 1. А-И*, Москва, издание Государственой библиотеки СССР имени В. И. Ленина, 1962.
Хартија	М. Гроздановић-Пајић, *Хартија и водени знаци у рукописима Сентандрејскоі рачанскоі скрипторијума*, Археографски прилози, Београд, 1988—1989, књ. 10/11, 125—147.
Шафарик I	P. J. Šaffarik, *Übersicht der slowenischen Kirchenbücher*, welche vom Ende des fünfzehnten bis zum Anfange des siebzehnten Jahrhunderts in Venedig, Serbien, Walachien und Siebenbürgen in Druck erschienen sind, Anzeige Blatt für Wissenschaft und Kunst N° XLVIII, Wiener Jahrbücher der Literatur Bd XCVIII, Oct-Dec. 1829.
Шафарик II	P. J. Šafarik, *Geschichte der südslavischen Literatur*, III, Geschichte der serbischen Literatur, Prag, 1865.

СКРАЋЕНИЦЕ КОЈЕ СУ УПОТРЕБЉЕНЕ УЗ ОПИС ВОДЕНИХ ЗНАКОВА

Ајнедер	G. Eineder, *The ancient paper-mills of the former Austro-Hungarian Empire and ther. Watermarks*, Hilversum, 1960.
БРА	Букурешт, *Biblioteca Academiei R.P.R.*, Codices slavi.
Брике	Ch. M. Briquet, *Les Filigranes I—IV*, Geneve, 1907.
БСП	Београд, Библиотека Српске патријаршије, Збирка рукописа.
Декер	V. Decker, *Dejiny ručnej vyroby papiera na Slovensku*, Matica slovenska, 1982.
Дечани	Манастир Дечани, Збирка рукописа.
Дубровник, Acta et Dipl.	Архив, Acta et Diplomata.
Зонги	A. Zonghi, *Zonghi's watermarks*, Hilversum, 1953.
ЈАЗУ	Загреб, Архив ЈАЗУ, Збирка ћирилских рукописа.
ЈАЗУ, Gl.	Загреб, Архив ЈАЗУ, Acta glagolitica.
ЈАЗУ, Dv.	Загреб, Архив ЈАЗУ, Acta Dalmatino-Venetiana.
Лауцевичиус	E. Laucevicius, *Popierius Lietuvoje XV—XVIIIa.*, Atlasas, Vilnius, 1967.
Морача	Манастир Морача, Збирка рукописа.
Мошин	V. Mošin, *Auchor Watermarks*, Amsterdam, 1973.
МСПЦ	Београд, Музеј Српске православне цркве, Музејска збирка рукописа.
МСПЦ, Грујић	Београд, Музеј Српске православне цркве, Грујићева збирка рукописа.
НБКМ	Софија, Народна библиотека „Кирил и Методий". Збирка рукописа.
НБС	Београд, Народна библиотека Србије, Збирка рукописа.
Николајев	V. Nikolaev, *Watermarks of the mediaeval Ottoman documents in Bulgarian libraries I*, Sofija, 1954.
Никољац	Бијело Поље, црква Никољац, Збирка рукописа.
Ностиц	(E. J. Labare), *The Nostitz papers*, Hilversum, 1956.
Пећ	Пећка патријаршија, Збирка рукописа.
Пљевља	Манастир св. Тројице, Збирка рукописа.
САНУ	Београд, Архив САНУ, Збирка рукописа и Историјска збирка.
Сл.	Слично.
Троманин	K. Ja. Tromonin, *Tromonin's watermark album: a facsimile of the Moscow* 1844 *edition*, Hilversum, 1965.
ТУМР	Титово Ужице, Музеј револуције, Збирка рукописа.
УНБ	Љубљана, Универзитетска и Народна библиотека, Збирка рукописа.
Участкина	Z. V. Učastkina, *A history of Russian hand paper-mills and their watermarks*, Hilversum, 1962.
Хивуд	E. Heawood, *Watermarks, mainly of the* 17 *th a* 18 *th centuries*, Hilversum, 1957
Хиландар	Манастир Хиландар, Збирка ћирилских рукописа.

ПАЛЕОГРАФСКИ АЛБУМ

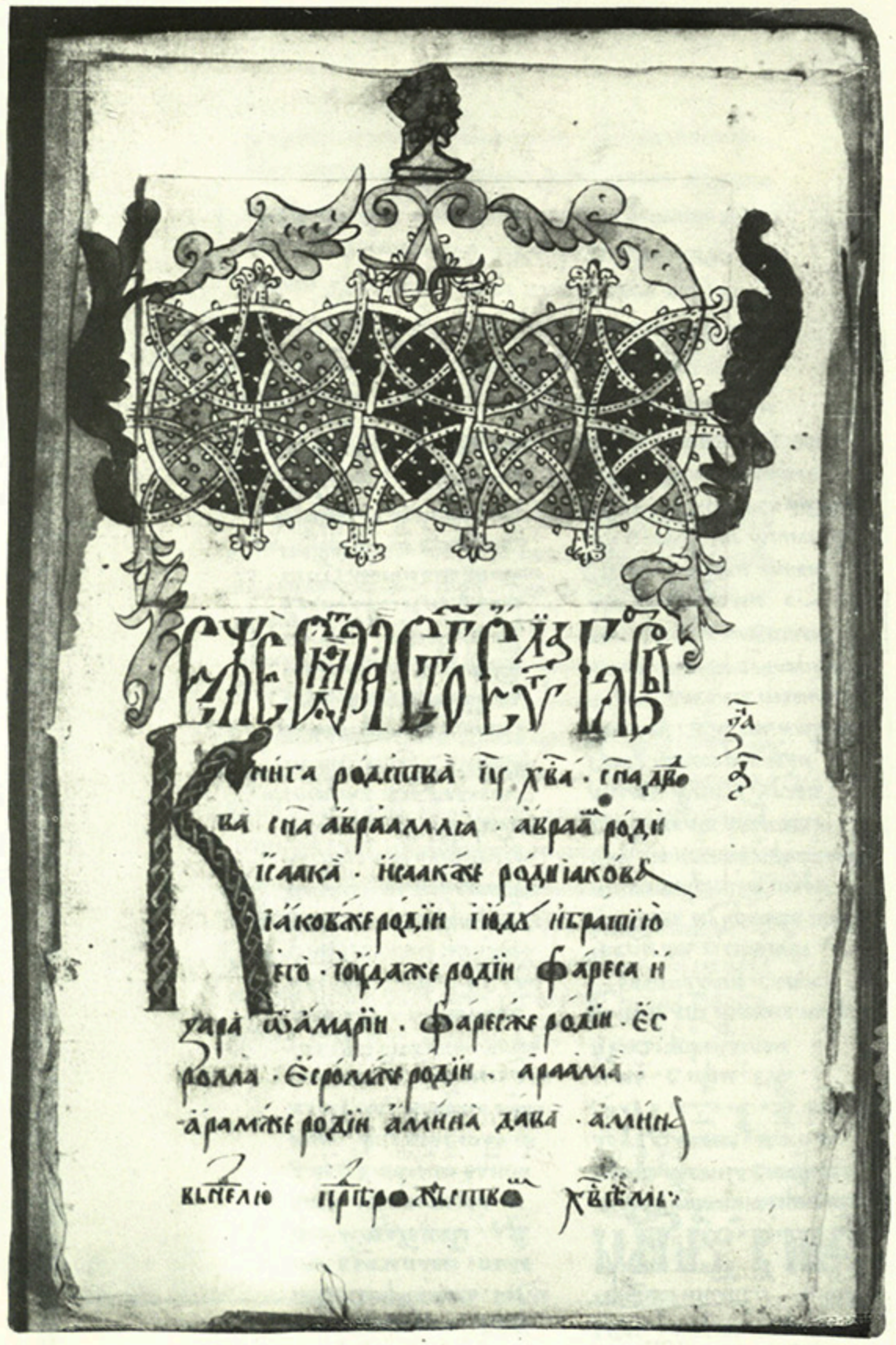

ГР 1, Четворојеванђеље, 1551. г, л. 6.

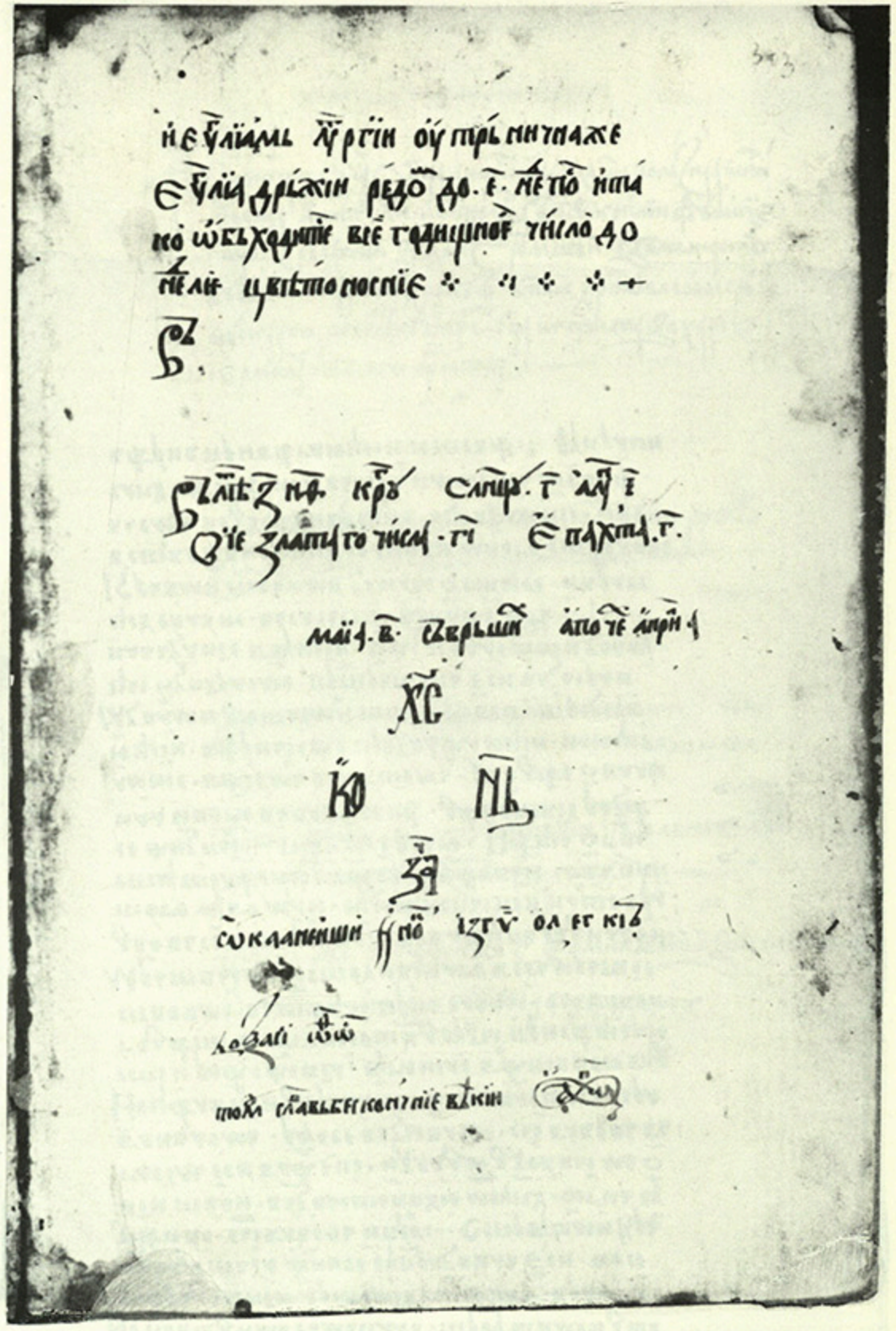

ГР 1, Четворојеванђеље, 1551. г, л. 303, запис писара Кирила.

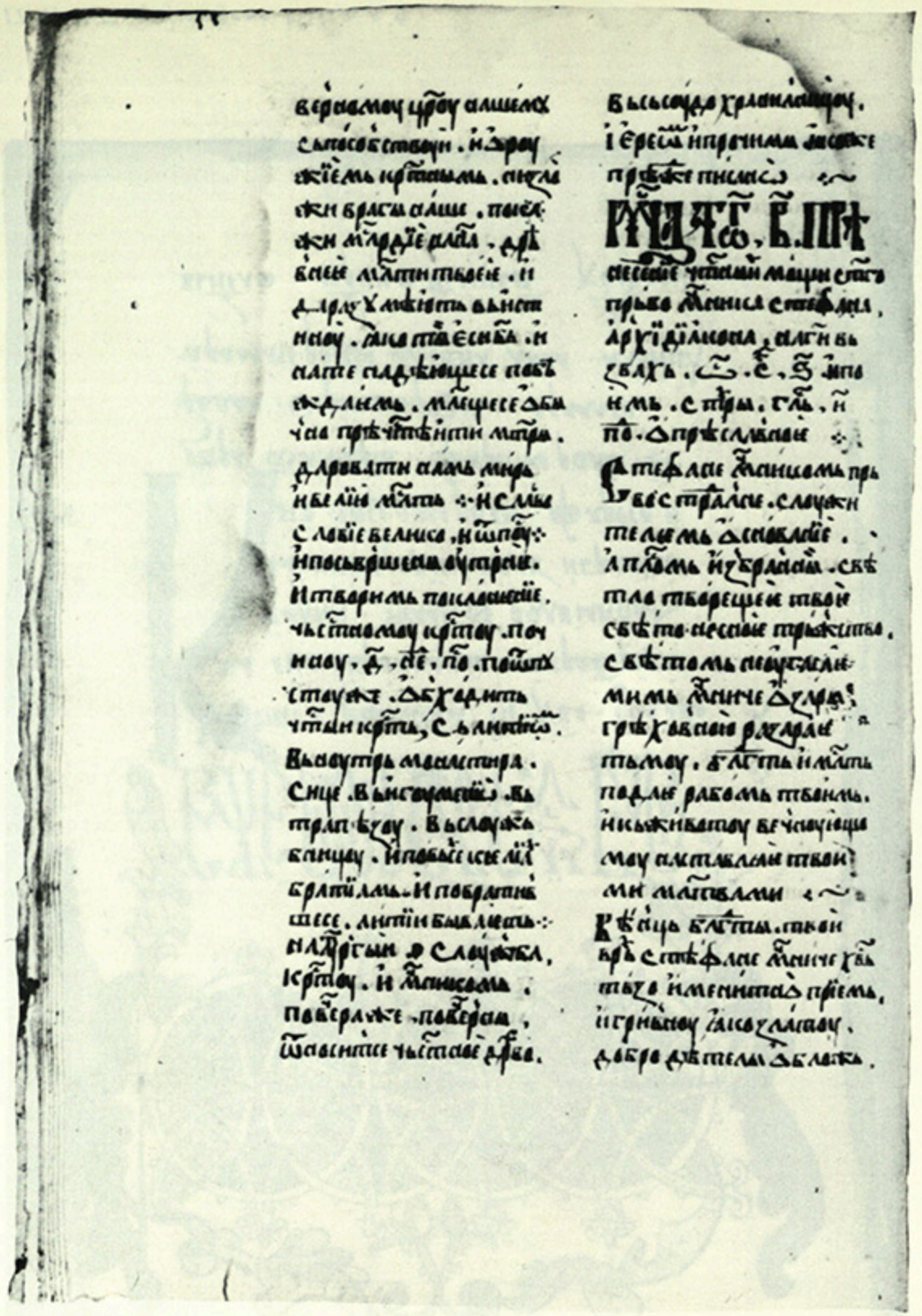

ГР 2, *Минеј за август, почетак XVII в, л. 7'.*

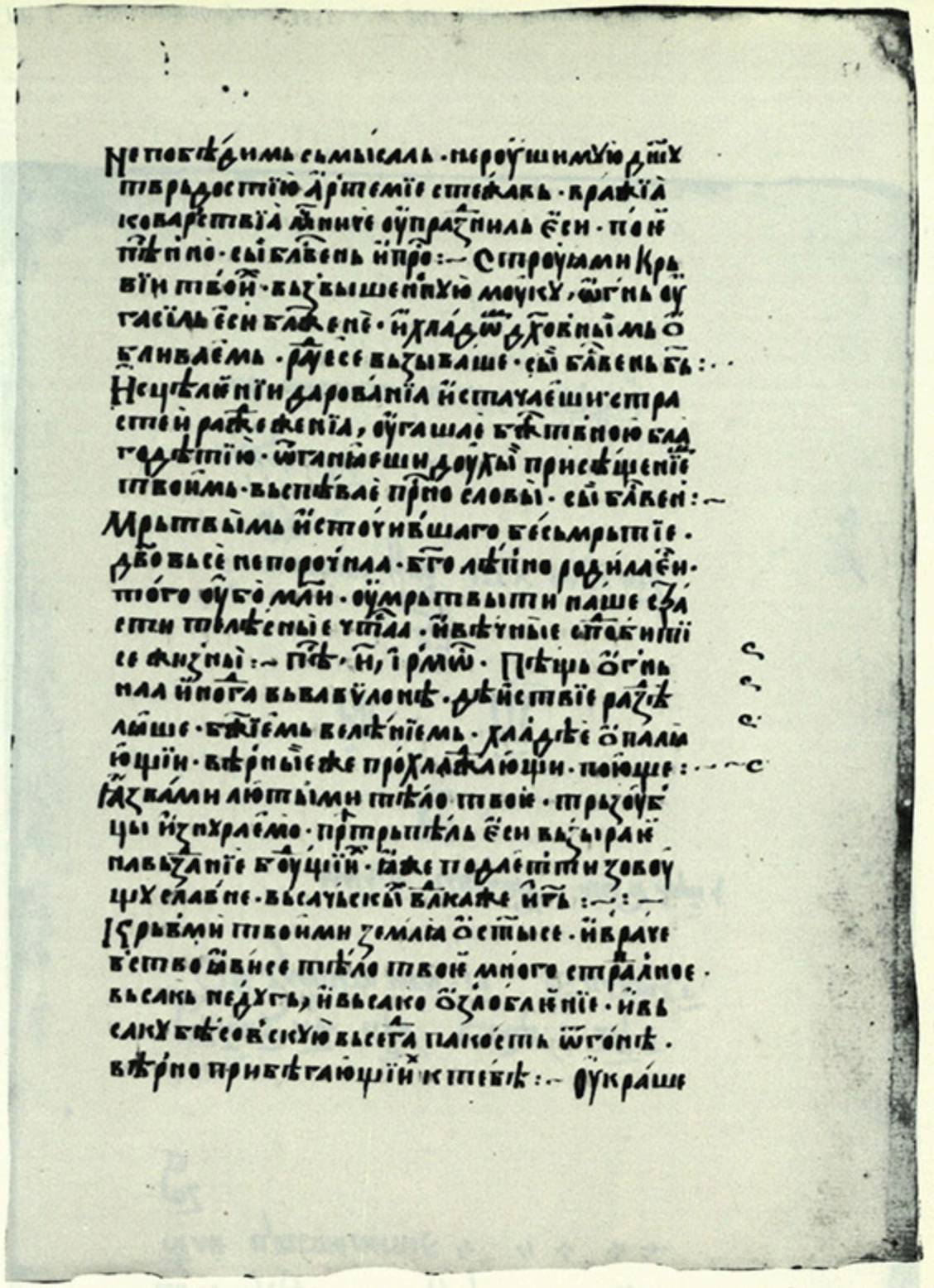

ГР 3, *Минеј за октобар, почетак XVII в, л. 51.*

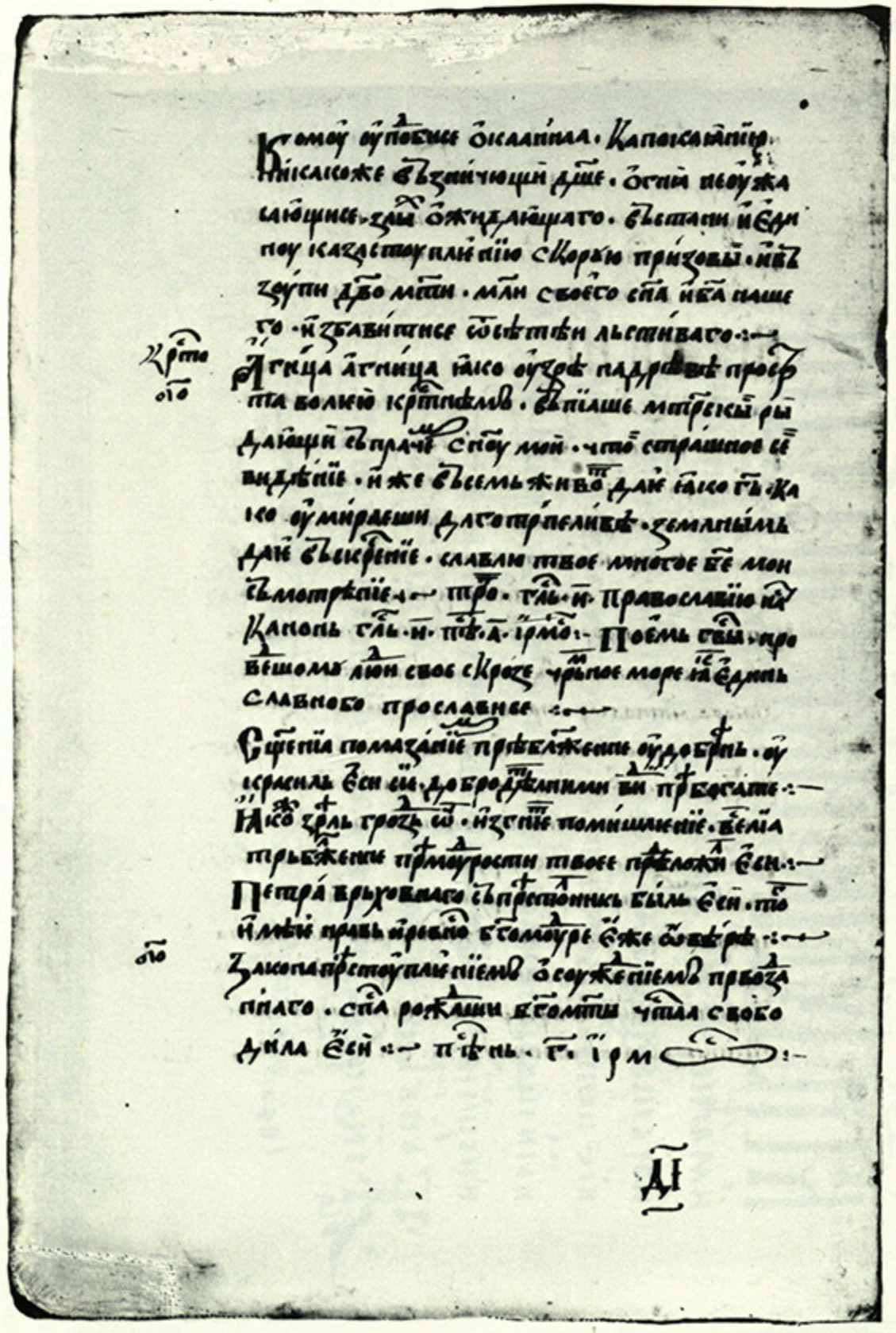

ГР 4, Минеј за фебруар, средина XVII в, л. 8'.

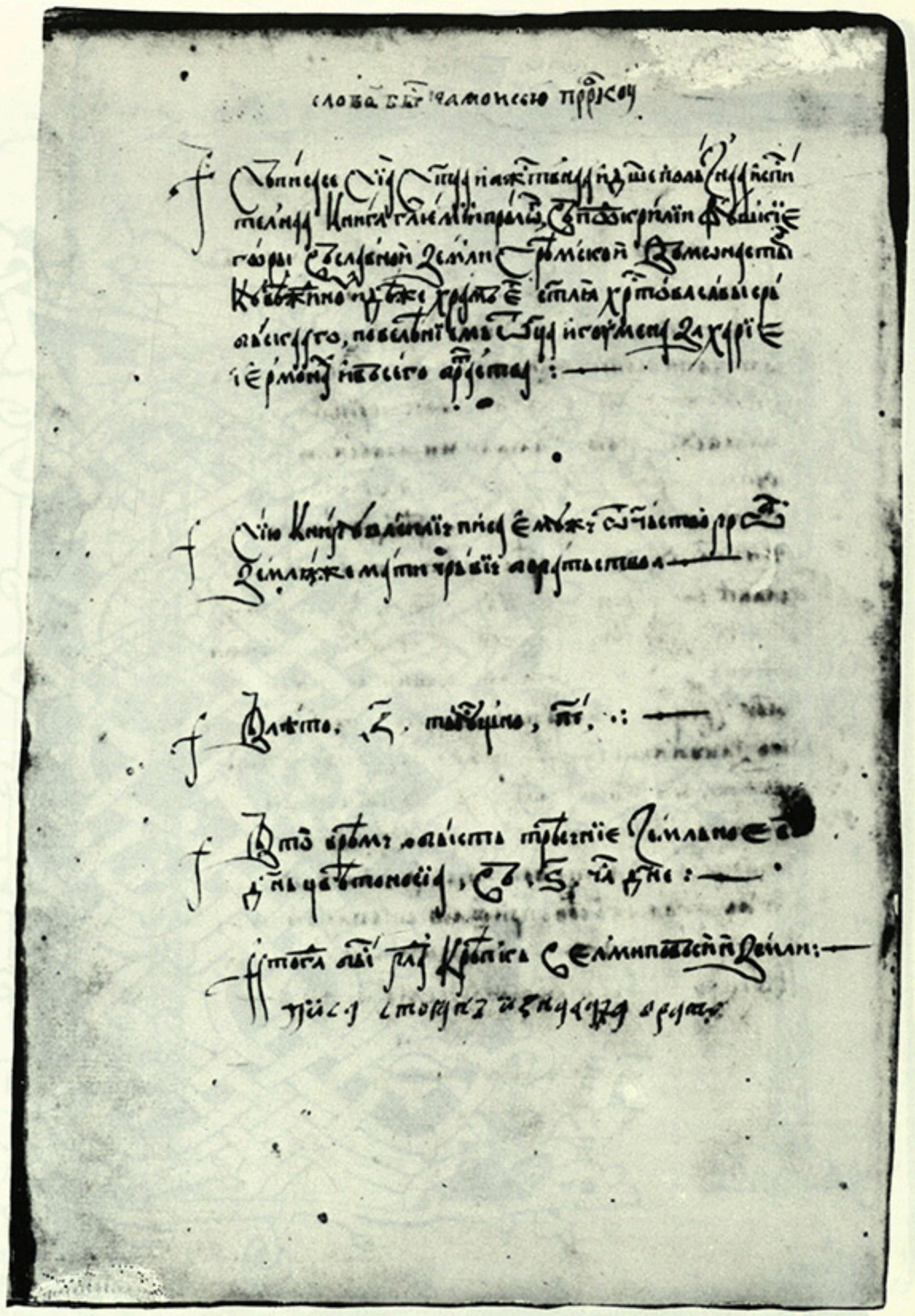

ГР 5, Стиховни пролог за јун, јул и август, 1575. г, л. 151', запис писара Василија.

ГР 5, Стиховни пролог за јун, јул и август, 1575. г, л. 1.

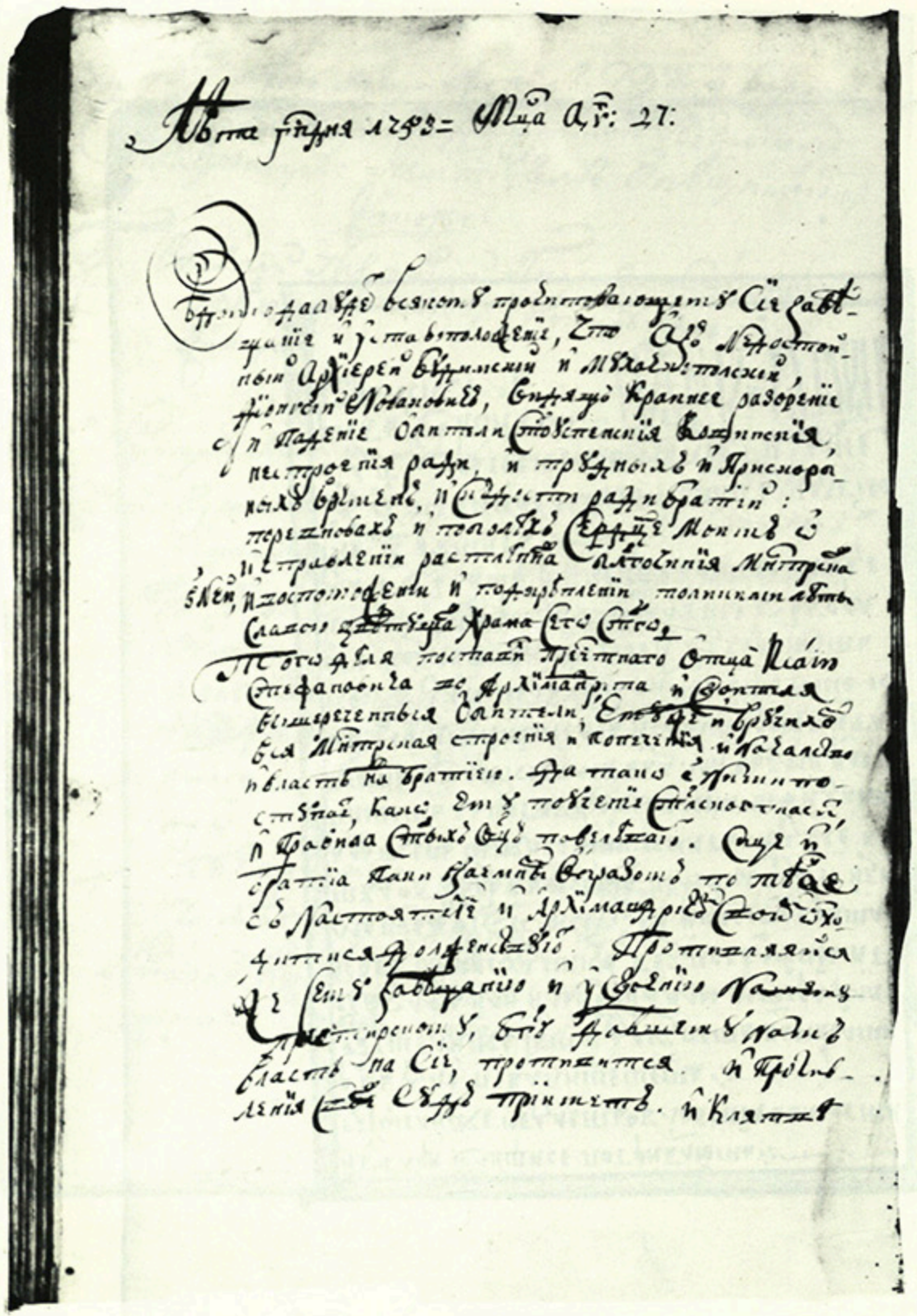

ГР 6, Поменик манастира Ковина, 1712—1755. г, л. 88'.

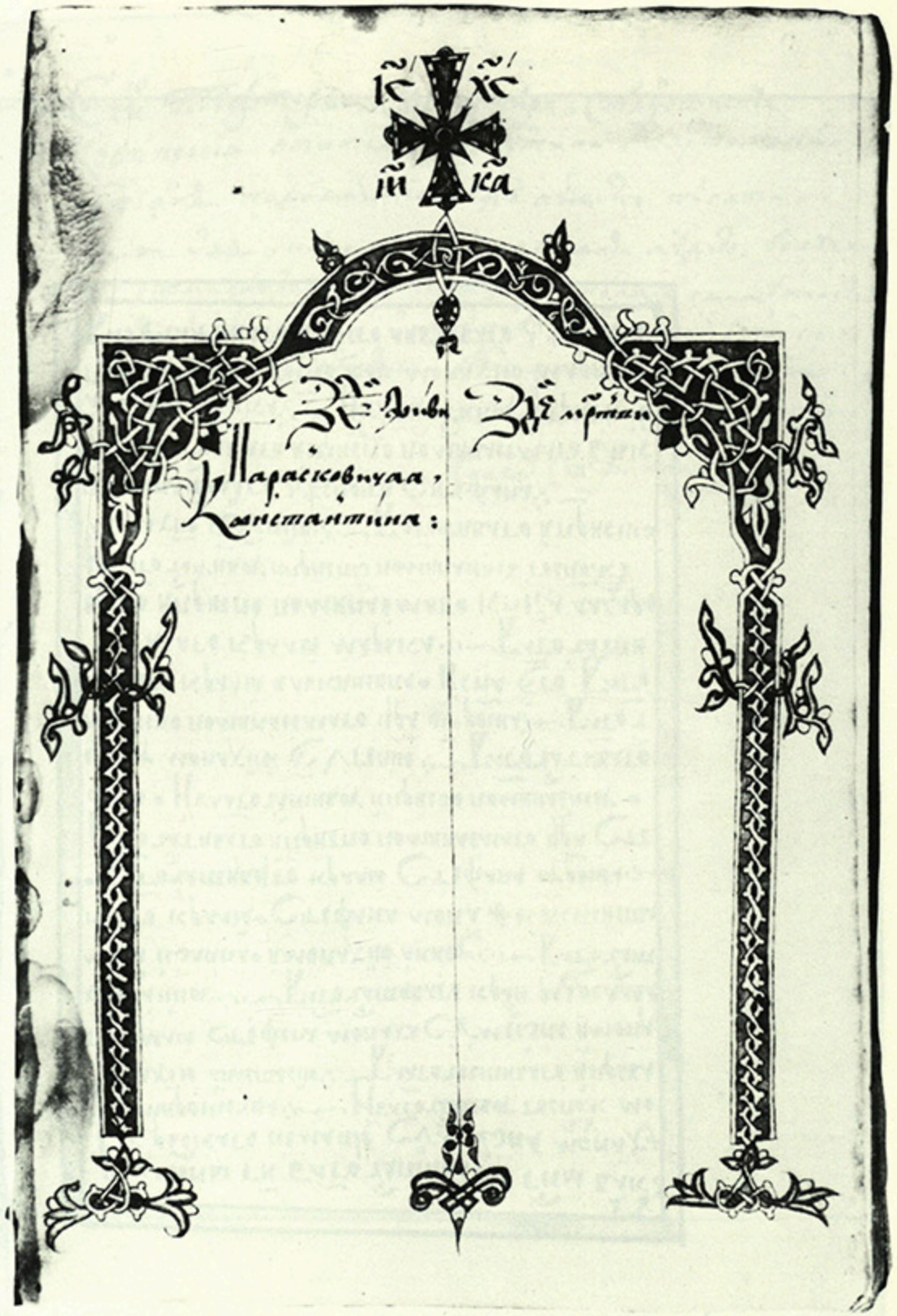

ГР 6, Поменик манастира Ковина, 1712—1755. г, л. 12.

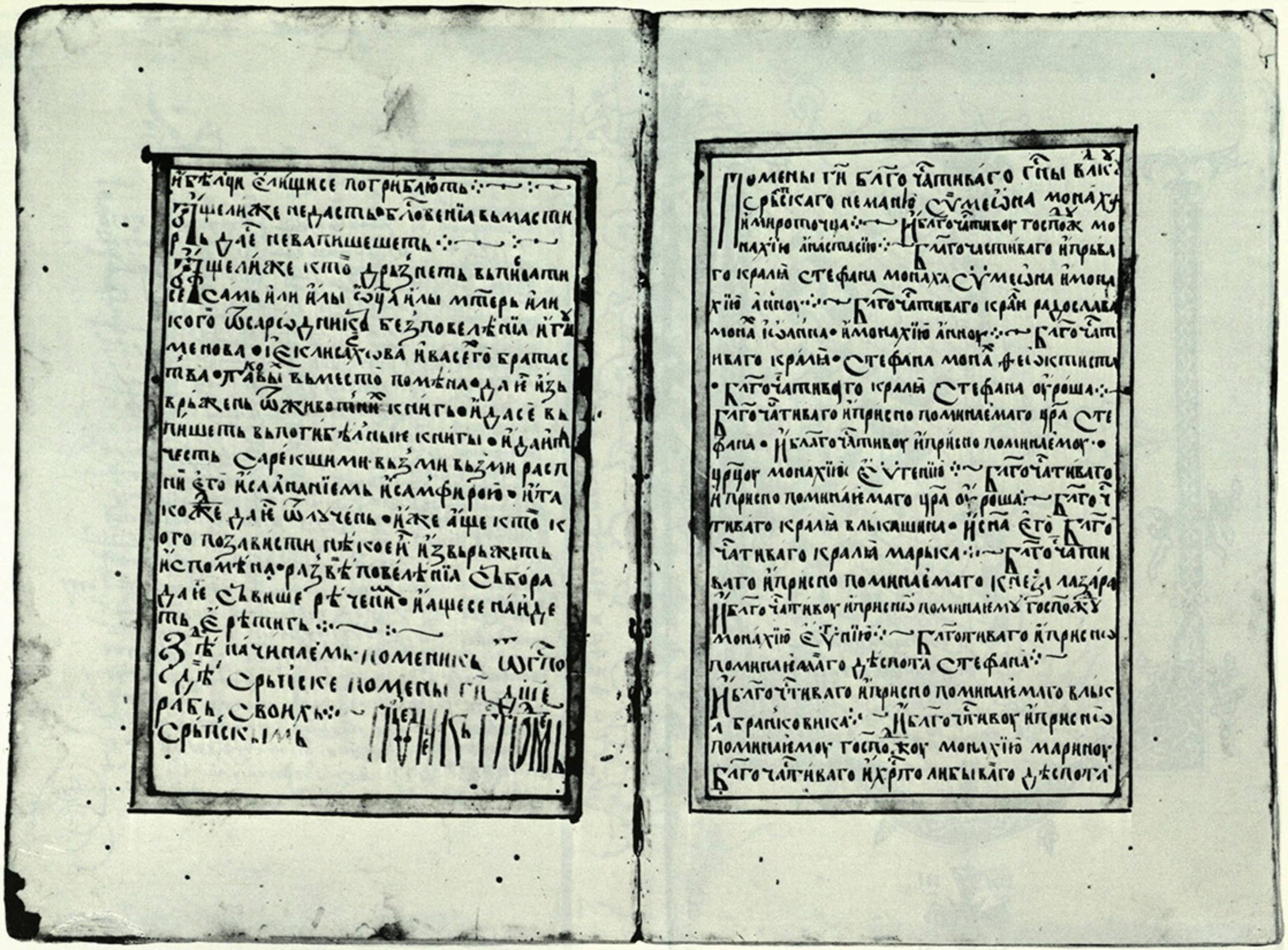

ГР 7. Поменик манастира Грабовца, треħа четвртина XVII в. л. 1. и 2.

ГР 8, Тефтер манастира Ковина, 1764—1794. г, л. 12'.

ГР 8, Тефтер манастира Ковина, 1764—1794. г, л. 305', запис архимандрита Исаије Стефановића.

ГР 9, Парусија манастира Грабовца, 1730—1896. г, горња корица.

ПАРУСІА

или

ПОМЕНИКЪ МОНАС-
ТИРА СТОАРХАГГЕЛСКА-
ГѠ ГРАБОВЦА.

ПОМИНАЕМЫИ

НА ЛІТѠРГІАХЪ И ВЕЧЕРЪ
УТРО ЖЕ НА ПОВСЕДНЕВНЫХЪ
ЛИТІАХЪ.
ОУСТРОИСѦ ПОДРЕВНЕМУ ОУСТАВУ ЦЕРКОВНОМУ
ЛѢТА ѠАѰЛ=ГѠ

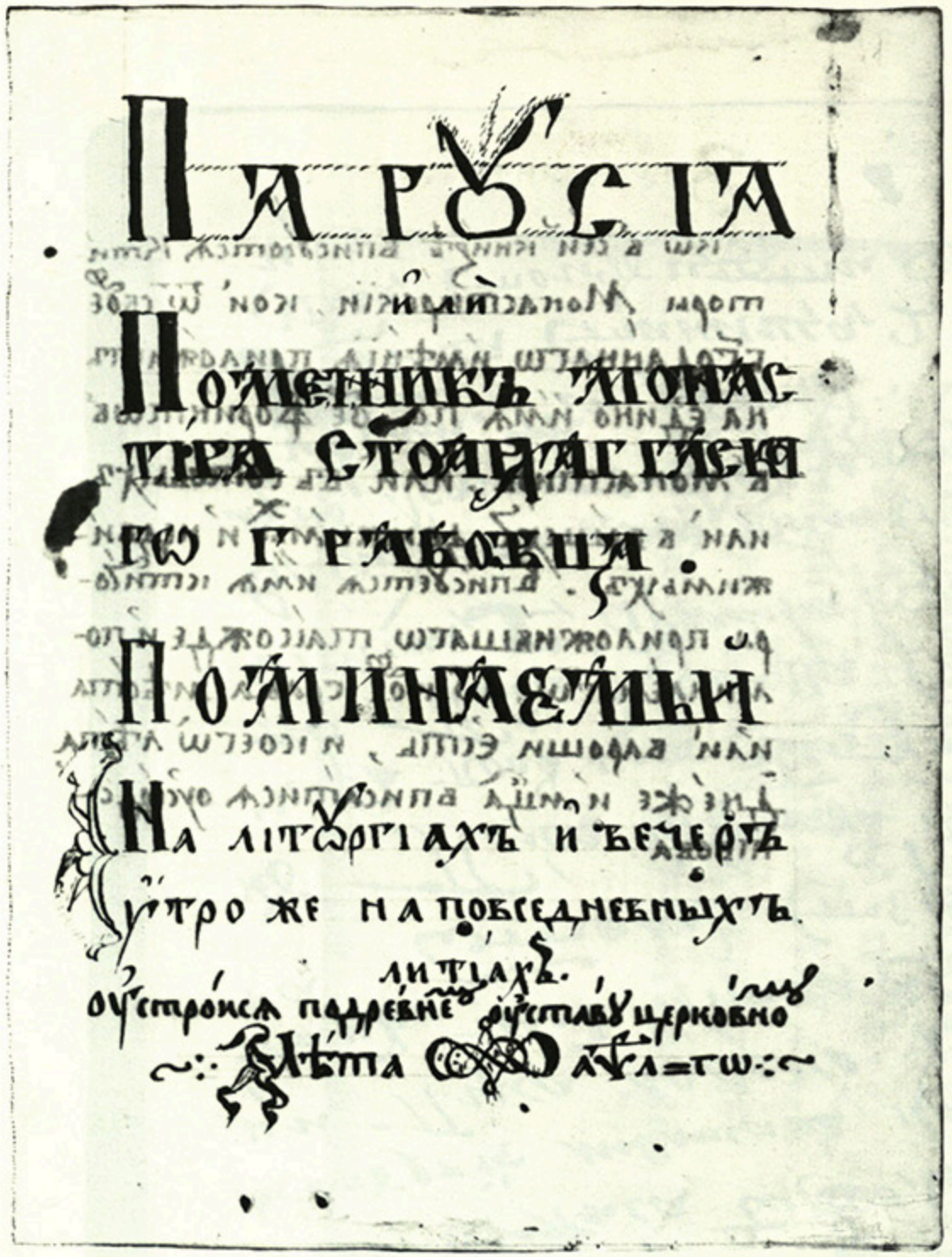

ГР 9, Парусија манастира Грабовца, 1730—1896. г, л. 1.

СТОАРХАГГЕЛСКАГѠ МОНАС-
ТИРА ГРАБОВЦА.

ПОМЯННИКЪ ОБЩИЙ

АРХІЕПКПѠВЪ, АРХІЕРЕЕВЪ,
ІЕРОМОНАХѠВЪ, ПРЕСВИТЕРЕВЪ,
ДІАКОНѠВЪ, МОНАХѠВЪ,
МОНАХИНЪ, РОДИТЕЛЕЙ НАШЫХЪ,
И КТИТОРѠВЪ НАШИХЪ.
ПОМИНАЕМИ НА ВЕДНЕВНОЙ
ЛИТІИ В ВЕЧЕРѢ И УТРО, И
НА ЛТРГІИ.

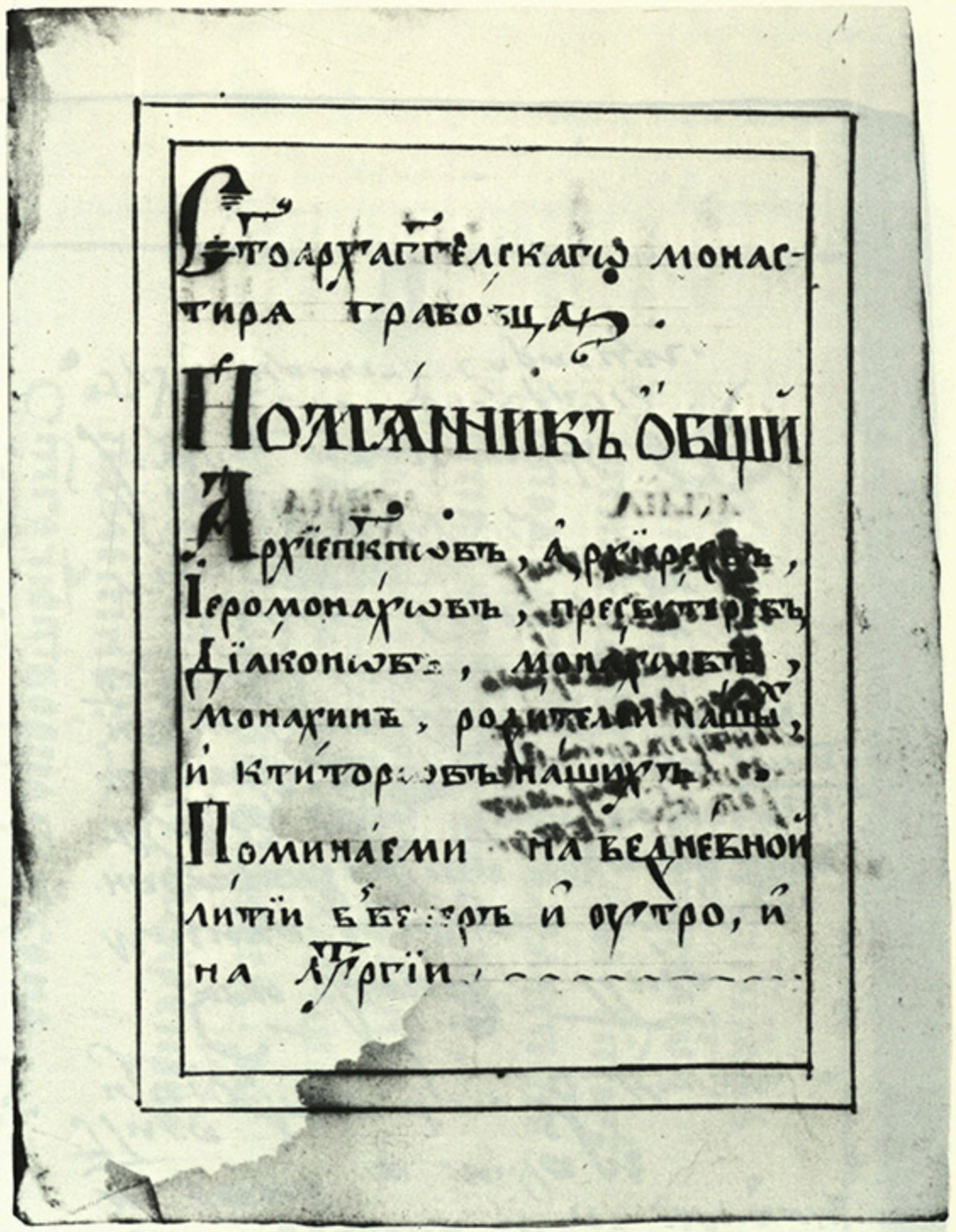

ГР 10, Поменик манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, л. 1.

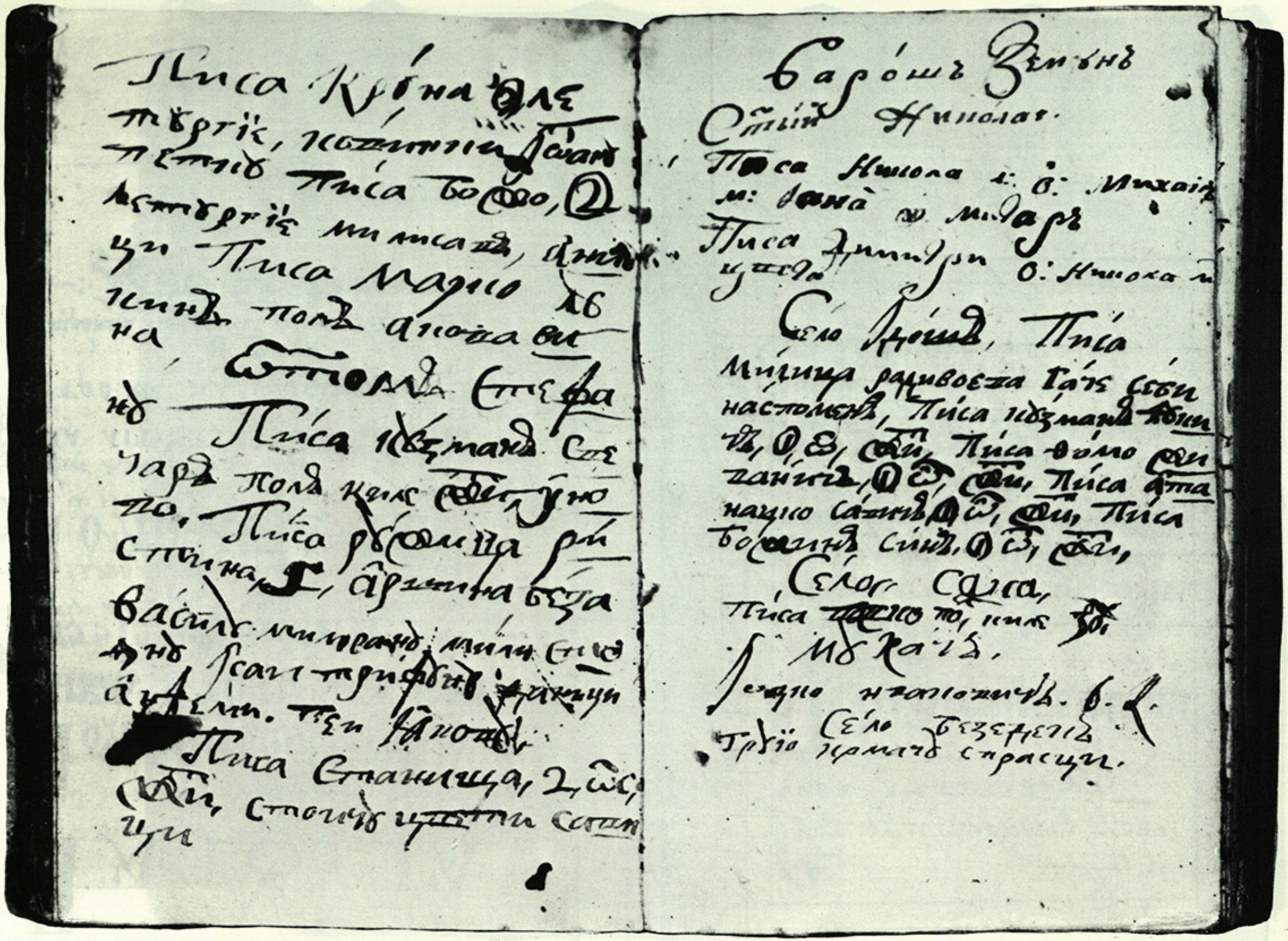

106

Озбранника бл҃гочⷭ҇тїа въ
се изредна. и мⷭ҇ника ѡⷮ и
стине непостидная. чⷭ҇тнѣ
и подльгоу въсхваляетте.
стадо твое бг҃о моудре.
нь якои мѣе дрьзновенїе
къ хоу бо҃у. тебѣ славещїи
мь съмиренїе испроси. да
зовем ти радуисе лазаре прⷭ҇но
паметне:

Ст҃го чⷣю творца тѹхона
епⷭ҇кпа аматѹнскаго. алⷭ҇уїа. ѕ҃
Ст҃ыи мⷭ҇никь, манѹила.
савела. и исмаила. прⷪ҇о.
мⷭ҇ницы вои гн҃и. сⷱ҇е, к҃. кⷭ҇о, гл҃, в҃. зі
Вѣрою хв҃ою оуязвившесе
в прѣблаженнїи. и того вѣрно

ГР 12, Псалтир с последовањем, крај XVI в, и 1668. г, л. 106, први писар.

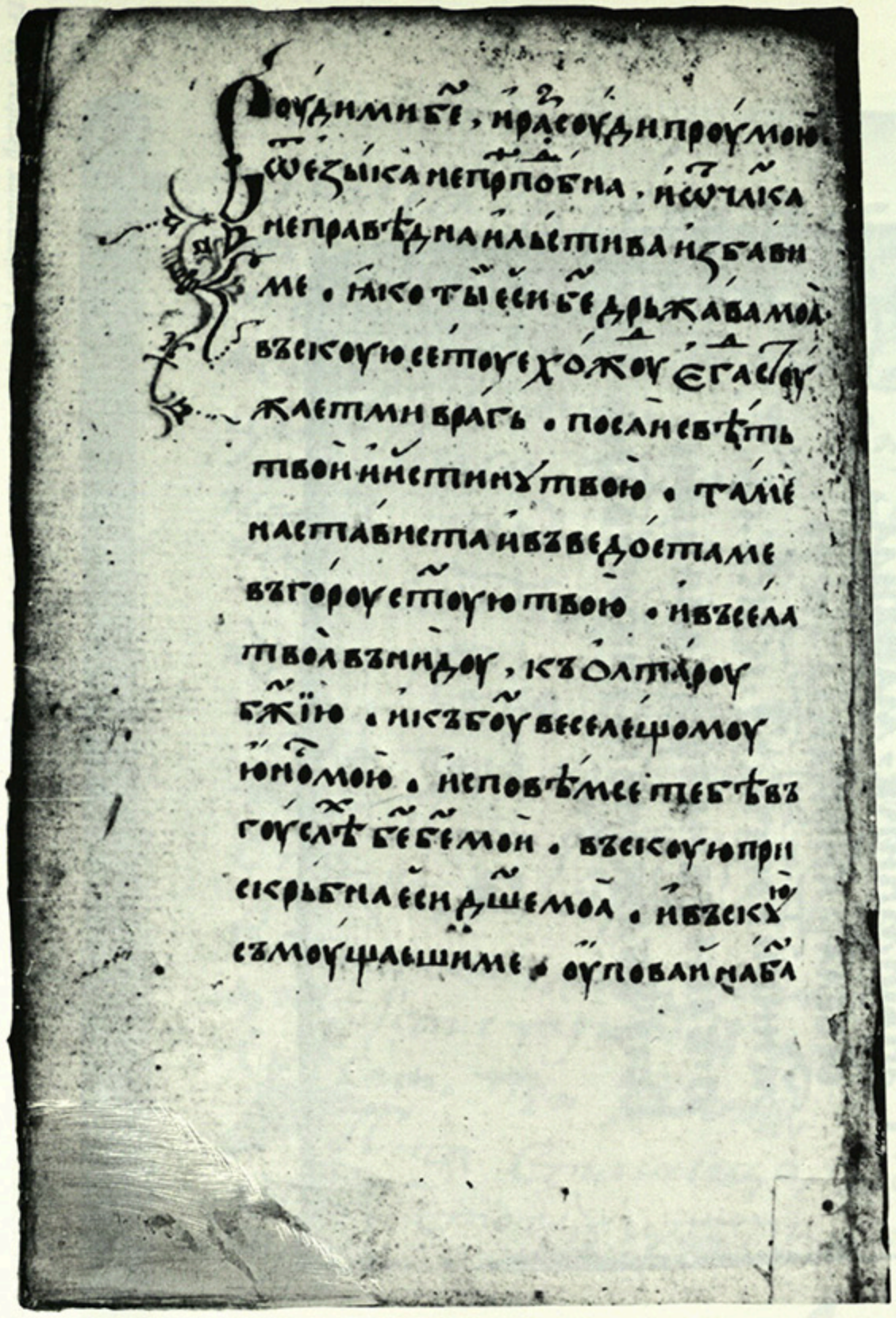

ГР 12, Псалтир с последованьем, крај XVI в, и 1668. г, л. 197', други писар.

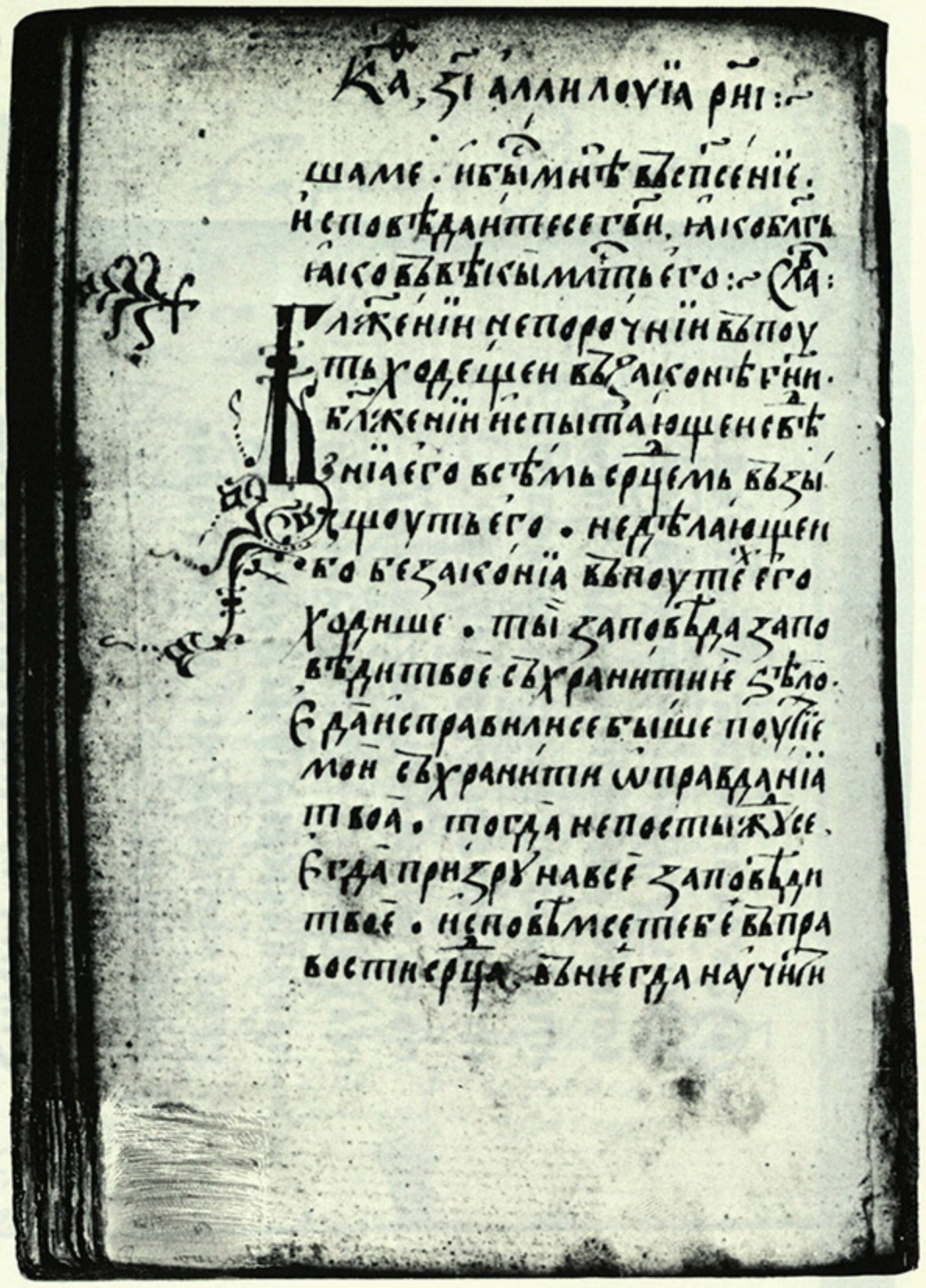

ГР 12, Псалтир с последованьем, крај XVI в, и 1668. г, л. 300', трећи писар.

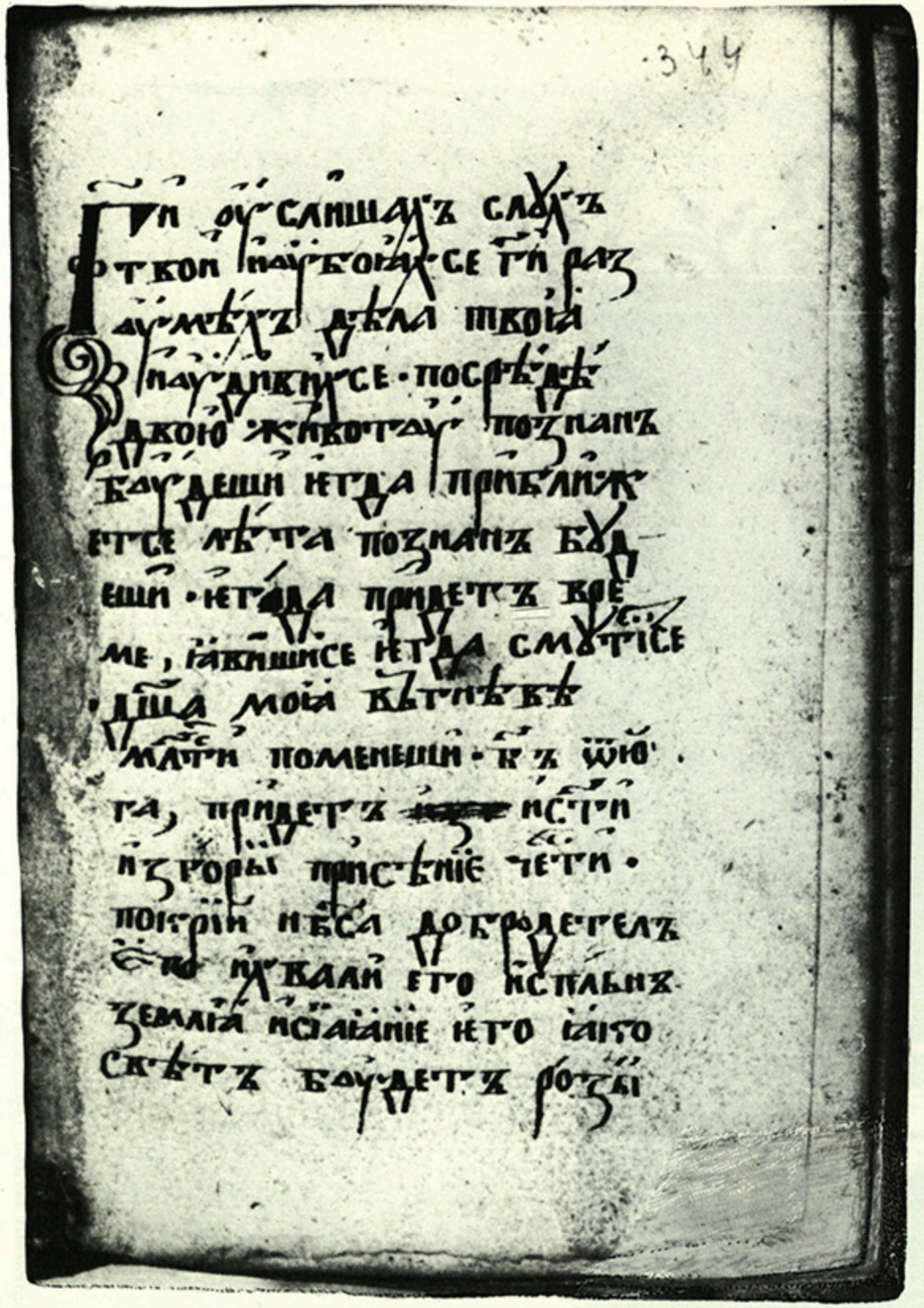

ГР 12, Псалтир с последовањем, крај XVI в, и 1668. г, л. 344, четврти писар.

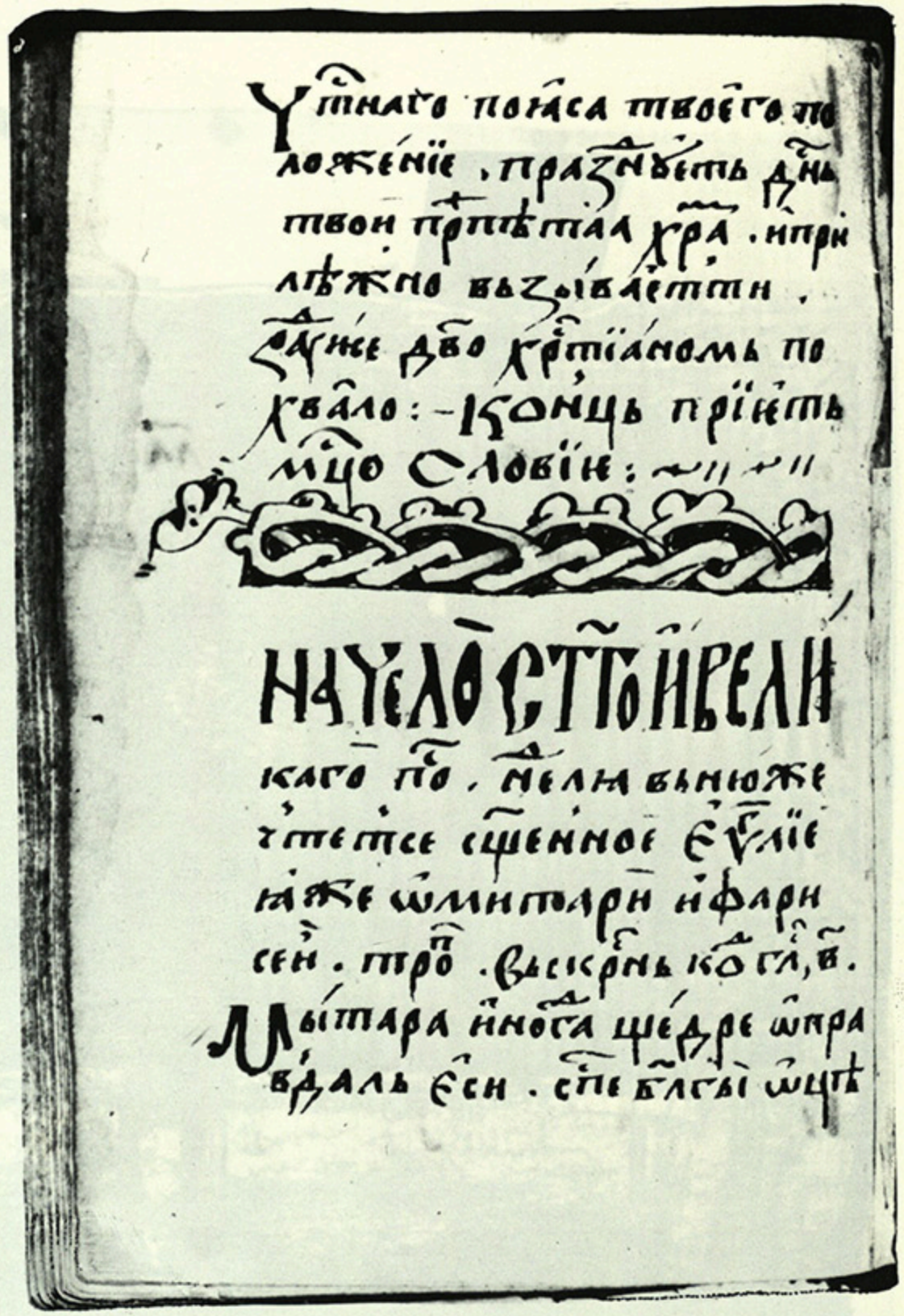

ГР 13, Зборник црквених песама, седма или осма деценија XVI в, л. 126'.

ГР 13, Зборник црквених песама, седма или осма деценија XVI в, горња корица.

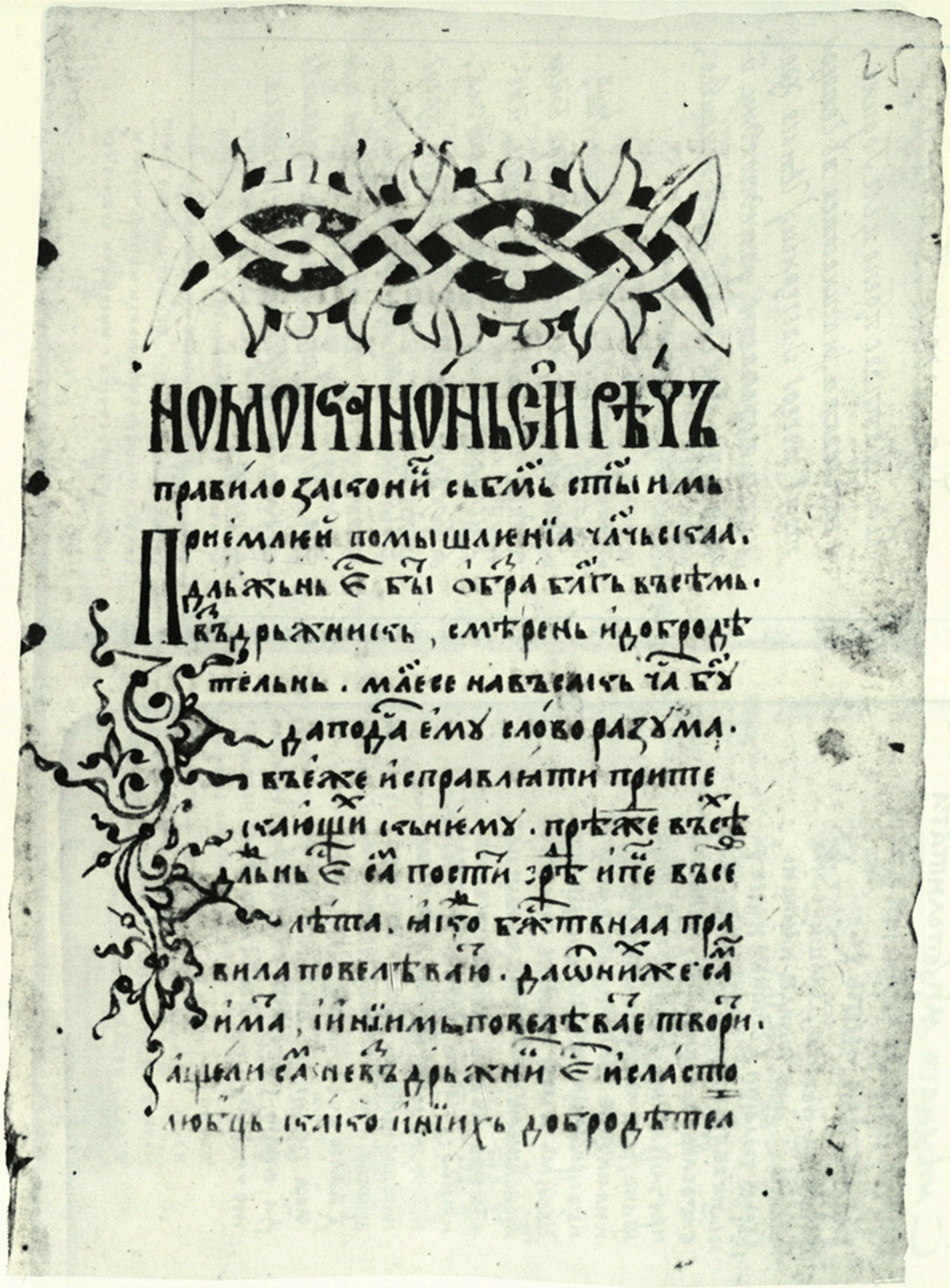

НОМОІСАНОНЬСИ РѢЧЪ

правило законнѣ сьбмь стыимь

Приемлей помышленїа чл҃чьскаа.
Дльжьнь е бы образ бл҃гь въсѣмь.
въздрьжникь, смѣрень и добродѣ
тельнь. млесе навъсакь ча бу
да подаа ему слово разума.
въеже исправляти прите
кающих ксьнему. прѣже въсѣ
дльнь е сам постити зрѣ и пе въсе
лѣта. якоже бжтвнаа пра
вила повелѣваю. да ѡнихже сам
имать, и инїимь повелѣвае твори.
ащели сам невъздрьжни е и сласто
любць, какоже инїихь добродѣтел

ГР 14, Номоканон, средина XVII в, л. 25.

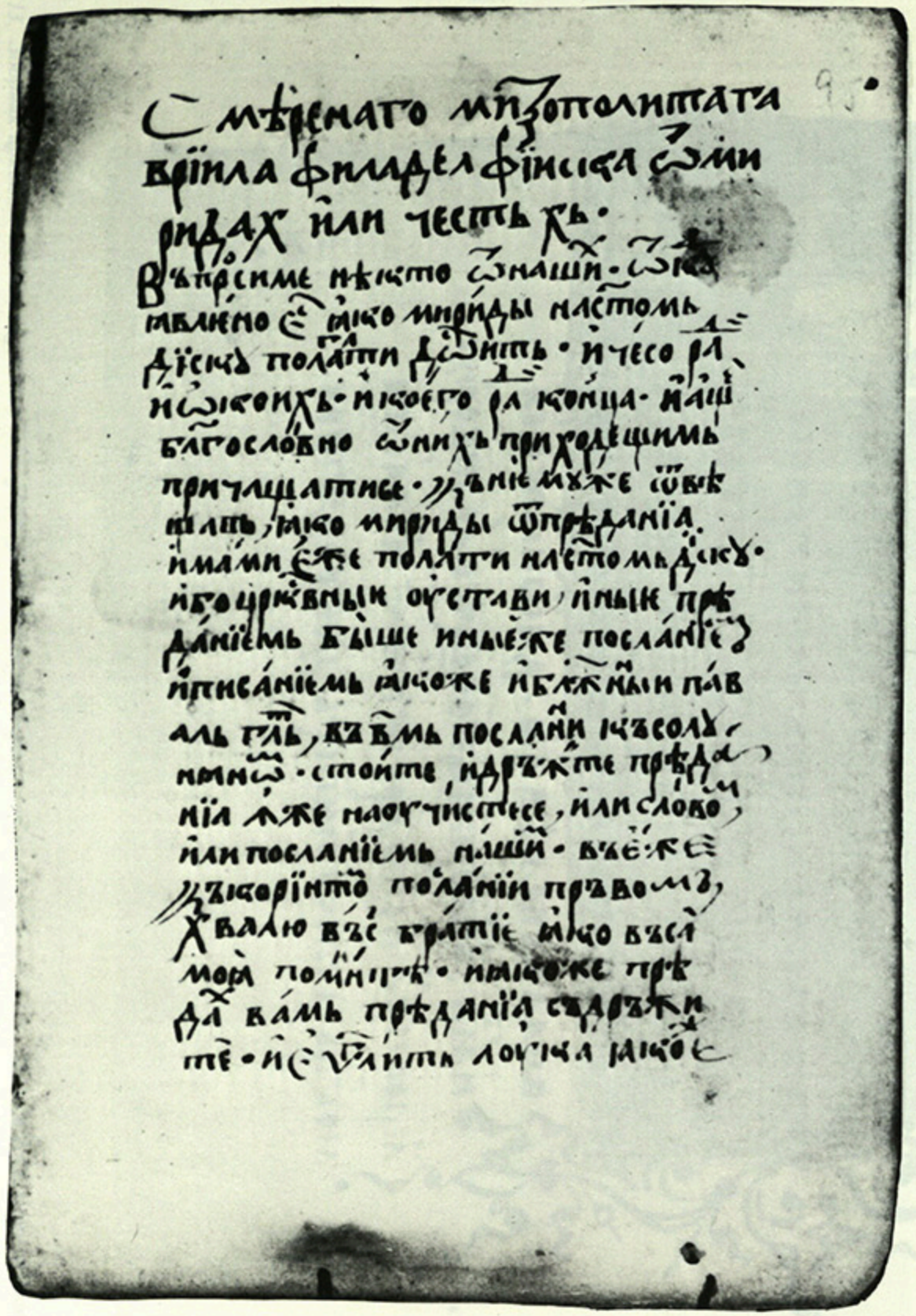

95

Смѣренаго мѵзополитага
вріила филадел фіиска ѿ ми
ридах или честь хь.
Въпросиме нѣкто ѿ наших. ѿ ко
явлено е ꙗко мириды на стомь
дїску полати дѡить. и чесо ра
и ѡкоихь. и коего ра конца. и аще
блгословно ѿ нихь приходещимь
причащатисе. зъніемуже ѿвѣ
щать, ꙗко мириды ѿ прѣданїа.
и мами еже полати на стомь дїску.
и бо црковныи оустави, иныи прѣ
данїемь быше иныеже посланїе
и писанїемь ꙗкоже и блжныи пав
аль глть, въ вмь посланїи къ солу
нянѡм. стоите, и дръжте прѣда
нїа ѧже на оучистесе, или словом,
или посланїемь нашим. въ еже
къ корїнтом посланїи пръвомъ,
хвалю въсе братїе ꙗко въсе
моꙗ помнитѣ. и ꙗкоже прѣ
дах вамь прѣданїа съдръжи
те. и е оглить лоука ꙗкоже

ГР 14, Номоканон, средина XVII в., л. 95.

1.

Назначеніе Пятковъ,

Кои Пяткове преко целе Године
непословати, /начинаются въ Четвер=
токъ вечеръ ѿ вечерніи:/ Итыя хра=
нити подобаетъ, да безбоязни и
безстраха Женскій полъ живится,
такожде и Мужескій.

Ꙗкоже.

Первый Пятокъ, Мца Марта 1вый,
Егда Адамъ преступи Заповѣдь Бжїю
у Раю. Ихрани Заповѣди Бжїя, и не
высокомудрствуй; Ихранися ѿ зла.
Второй Пятокъ Мца Марта предъ=
блговѣщеніемъ Престыя Бцы, Воспо=
мяни, когда Каинъ уби Авела бра=
та своего; Дотя Гдь Бсъ сохранитъ
ѿ Убійства Діаволскія, и наглія
смерти.

ГР 15, Прогностикон, девета деценија XVIII в, л. 3'.

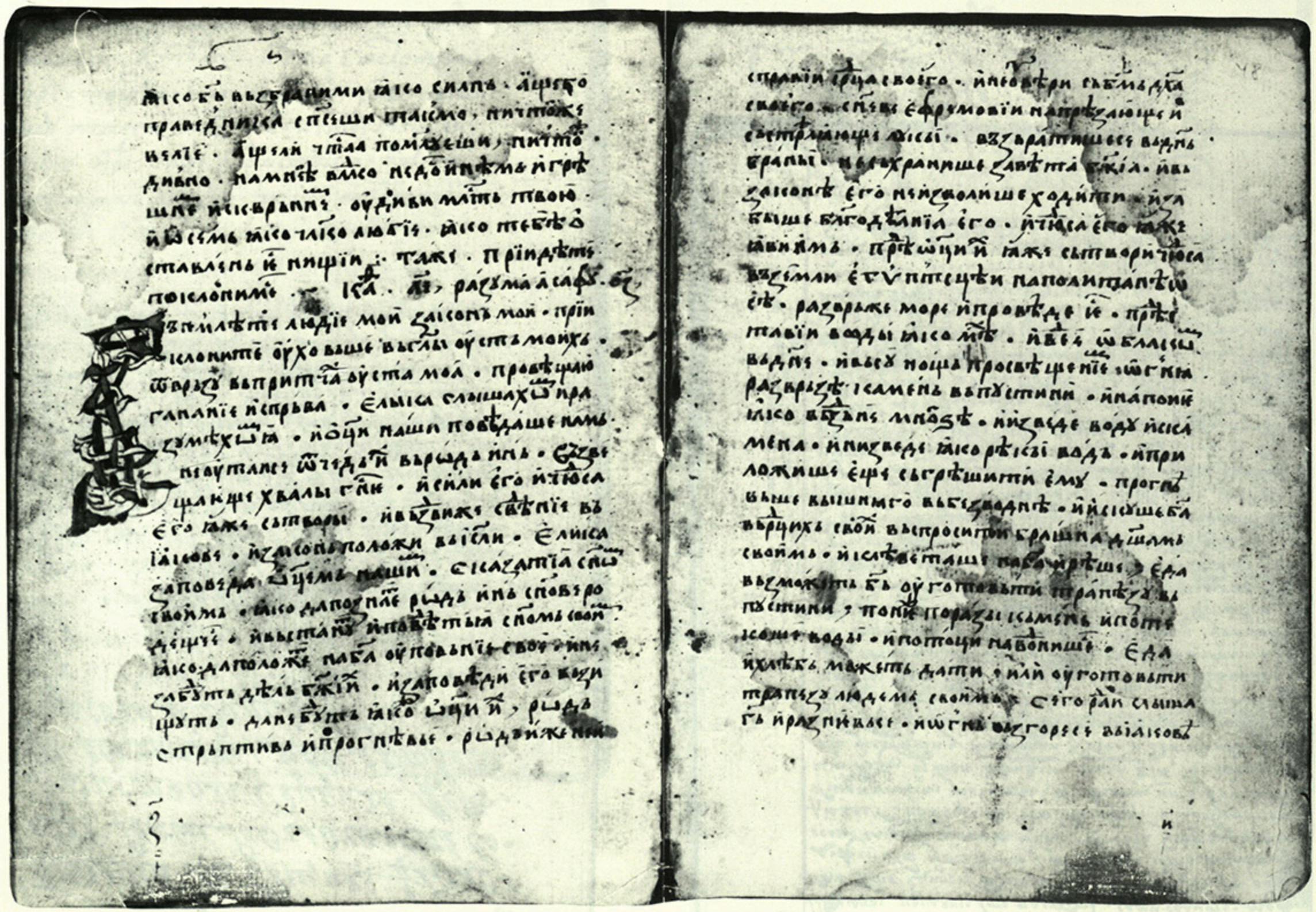

мсо бъ въсѣдрѣнми тѣсо силѫ · ѣщѣтѣ
правѣдныхъ спѣшн тѣсѣмо · нѣчтожѣ
ѥтѣ · ѣщѣлѣй чтѣла помѣжѣшн · нѣкто
дѣвно · памѣтѣ влсо нѣдоѣпѣтѣмо ѣгрѣ
шнѣ ѣсѣврѣнѣ · оудѣнѣвн мѣтѣ твою
ѣѡсѣмѣ тѣсо тѣсо любѣѣ · тѣсо тебѣ
ставѣѣпѣ ѥ пнщѣѣ · тѣкѣ · прѣѣдѣтѣ
поѣслѣпнмѣ · ѳ ѳсѣ · лѳ · разѣмѣ ѣсѣфѣ ·
вѣнмѣѣтѣ людіѣ мой закѣсонъ мой · прѣѣ
клонѣтѣ оухо ваше въсѣы оустѣ монхъ ·
шдрѣ въпрѣтѣча оустѣ мол · проѣщѣю
гѣпанѣѣ ѣспрѣва · ѣлѣѣсѣ слышахѣ пра
зѣнѣхѣѣтѣ · ѣоцѣ нашѣ повѣдашѣ нѣмѣ
нѣоутѣмѣѣ ѣчѣдѣй вѣрѣда ѣнѣ · сѣзѣ
цѣющѣѣ хвалы гѣѣ · ѣсѣѣли его ѣтѣюсѣ
ѥго тѣкѣ сѣтворы · ѣвѣзѣвѣжѣ свѣдѣѣ въ
ѣѣкѣвѣ · ѣзѣконъ положѣ вѣсѣѣ · ѣлѣѣсѣ
заповѣда ѣцѣмѣ нашѣѣ · сѣсѣдѣѣтѣ спѣ
твоѣмѣ · тѣсо дѣпоуѣѣ рѣдѣ ѣпѣ сповѣро
дѣцѣ · ѣвѣѣстѣѣ ѣповѣдѣтѣ спомѣ свои
тѣсо дѣположѣ нѣдѣ оупованѣѣ свое · ѣпѣ
глѣбѣтѣ дѣлѣ бжіѣ · ѣзѣповѣди его кѣщѣ
цѣтѣ · дѣнѣ бѣтѣ тѣсо ѳцѣ ѣ, рѣдѣ
стрѣптивѣ ѣпрогнѣвѣ · рѣдѣвжѣѣ

спрѣвѣѣ ѣрцѣ свое́го · ѣнѣѣвтрѣ сѣѣмѣдѣ
свѣѣго · спѣѣ ѳфрѣмовѣѣ напрѣгѣѣлѣющѣѣ
сѣѣстрѣѣлящѣѣ тѣсѣѣ · вѣзѣвратѣшѣѣсѣ въ дѣнь
брѣнѣ · нѣсохрѣнѣше завѣтѣа бжіа · ѣвѣ
закономъ ѥго нѣѣхотѣшѣ ходѣтѣ · ѣзѣ
бѣше благодѣтѣнѣѣ ѥго · ѣтѣѣсѣ ѥмо тѣкѣ
чюдѣѣ · прѣѣдѣ ѣѣнѣѣ тѣкѣ сѣтворѣ
вѣѣсѣѣ ѥгѵптѣѣнѣ ѣ пѣсцѣ · наполѣ ѣѣ
ѥѣ · разорѣ мо́ре ѣпровѣдѣ ѣѣ · прѣѣ
тѣвѣѣ водѣ ѣѣсо мѣ · ѣвѣ ѣ ѡблакѣ
вѣдѣ · нѣсѣ ноща просвѣщѣѣѣ ѡгнѣ
разогнѣ · ѣсамѣ вѣпѣѣстѣнѣ · ѣпѣ ѣпонѣ
ѣѣсо вѣдѣ мнѡгѣ · нѣдѣсѣ водѣ ѣсѣсѣ
мѣка · ѣпѣдѣсѣ тѣсо рѣкѣсѣ вода · ѣпрѣ
ложѣ ѣѣ сѣгрѣшѣтѣ ѣмѵ · прогнѣ
вѣше вышнѣго вѣѣсѣодѣ · ѣѣсѣѣшѣ
вѣрѣѣ свой вѣпросѣтѣ брѣшна дѣѣ
своѣмѣ · ѣѣсѣѣвѣѣ ѣѣ нѣ ѣѣ ѣѣ · ѣда
вѣможѣтѣ бѣ оуготовѣтѣ трапѣѣѣ въ
пѣѣстѣнѣ · ѣѣ ѣѣ ѣѣ ѣѣсѣѣ ѣѣ
ѣѣѣ водѣ · ѣпотѣѣ ѣѣвѣѣ · ѣда
ѣхлѣбъ можетъ дати · ѣлѣ оуготовѣтѣ
трапѣѣѣ людѣѣ своѣмъ · сего рѣ слы ша
гъ ѣраѣѣѣѣѣ · ѣѣѣ вѣ горѣѣ вѣѣсовъ

Подлога На Свщихъ Діалогіи Рекше Разлагольство Разистаха Свщихъ Запад Востоком Стою Ярковю Церковію и Западною.

Глахъ мало коснодо создания своего оуклонися з'
бласти, и злобе сотворися наследіе добрато зрѣнія
ради не зваше Бга Христа кровію свою свѣтъ
и Влгоутробіа его приде полната лѣта исполнишася
во Сто Дха, и Христо Бжіи трои и почелозѣкся
произведа вѣсіа чины Ангелскіа и Архистратіа, и вратъ
сихъ тіа собора и сословіа, Јако Ерѣя и Ерѣа
Престольныа вѣкы Запечата, и сіе Вратственное
собраніе, глаза Церкоу, и Сѣтвіе во Церкоу глаголъ
глаголъ Запечатъ тѣ глаголющ Јако да Весма
-ршдетъ Целіе Ангелъ имѣетъ призрѣлемъ и Цѣлма

ГР 16, Дијалог о источној и западној цркви, девета деценија XVIII в, л. 1.

Тако проклятіе сто полуста, самъ-сорокъ. Мо-
тали Кто единою горстію варды, пѣшь вилію ра-
дѣленную устоупити? Мофитали тѣла малою ло-
усомъ слизою капліею отцы геенскіи устоупанныи
пѣаволъ, пастоломъ его, Јаподарь и Грѣшникомъ
Жизающимся, утаенутые? Мофитали кто вѣмѣтвѣ-
шіи Лоши единою лопатою мѣда жто, отцана Гор-
ста услаштіи. Мофитали Кто Кратлинна злоз-
линнаго отсрѣнного Грѣхами Нашими лѣсо-
услаштіся, опрощеніи полѣчити. Многіи пріи-
многіа аще рѣки Тоіся дни пѣщи и пѣлтаи Са
-, сѣтлющаяся Пророкомъ: слѣшали люпіи посто
лю моего отмого: аще бо отъ Геенскіи устоупаныи
Грѣшникомъ любѣзнѣшимъ истинна попадніа ус
тати Жащіи: весь бы мы Грѣхолюбца тѣмныя вѣры
ражіи отвѣ трѣбѣрзя, аще тѣлы Кровѣшнѣи
Уроити слашіи, весь отвратити Грѣхолюбца пр
обѣся высадости. аще тѣми услаштіся,
опрощеніи Грѣхомъ полѣчити пѣлѣяшіи. Наслаи
ся рѣки Гдни, ждасть ти прошеніи, глаза Гдни, у
мертви сѣтѣ Сѣтодрами Гдними, подѣгати всѣло-
вѣчнымъ, даутровѣ вѣтѣ Грѣхолюбца ѣдасть, глаз
Апѣлъ. Да упраздниться тѣло Грѣхолюбца, Јако никто
мѣ залотати Нашіи грѣхи: одѣлѣвѣше вострово
пѣлъ Гдне упражнѣмся цѣловѣти, удрѣти, ниадѣйся об
ходъ непразднѣ, отворѣ плоды достойны по
каніа, соражнѣся сотворати Заповѣди пріѣмлю
шіимъ Крѣстъ Гдни, пѣи пасъ пріѣдѣ и Јако
спасѣніа Нашіи стѣпѣни достигнѣмъ благодо
ѣтрѣдѣ аще будѣмъ, надѣжда Нашіа, Јако
во шѣствіи нашѣ нѣмо удѣржѣмъ.

ГР 18, Апологија Димитрија Ростовског, средина XVIII в, л. 22'.

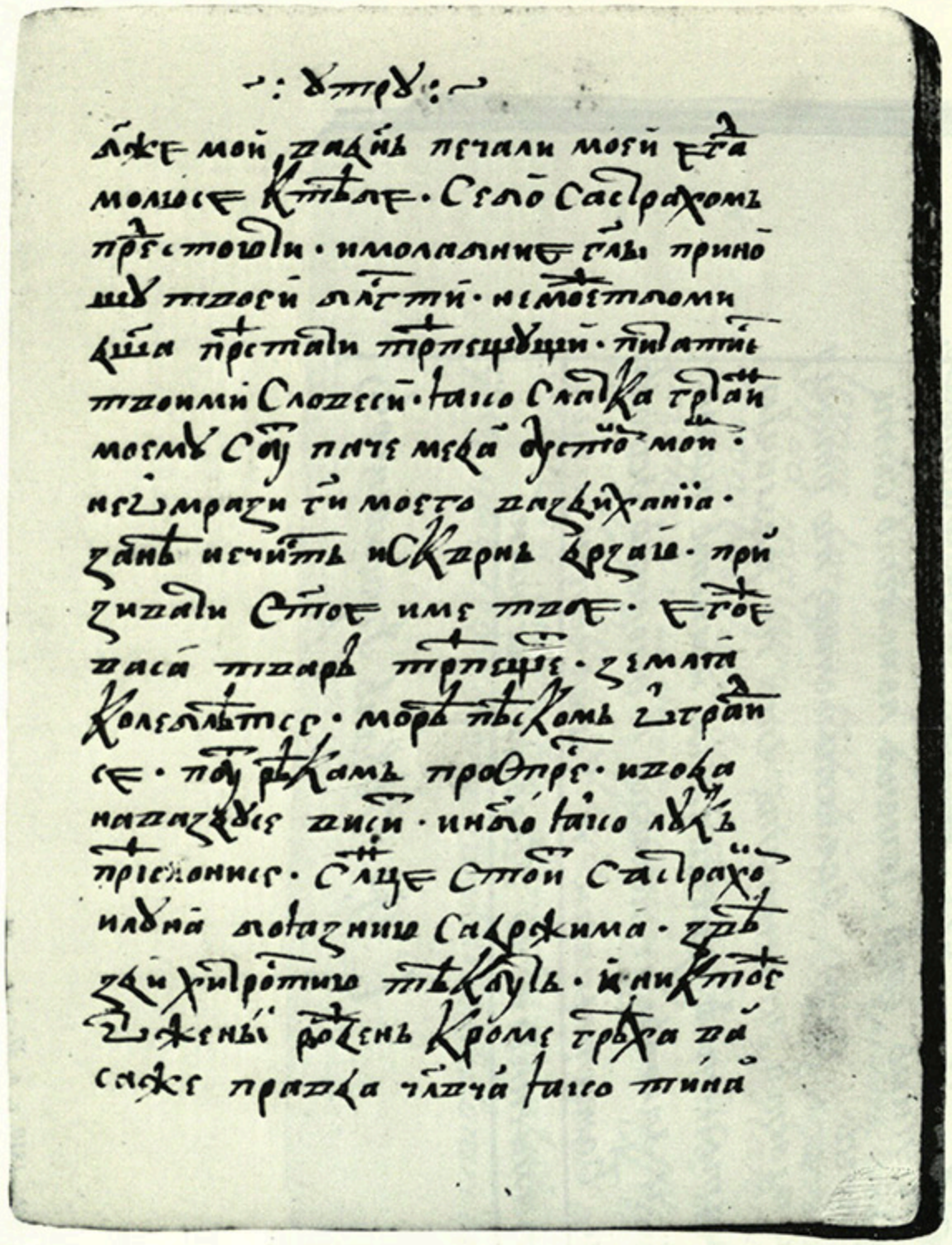

ГР 19, Молитвеник, прва половина XVIII в, л. 35.

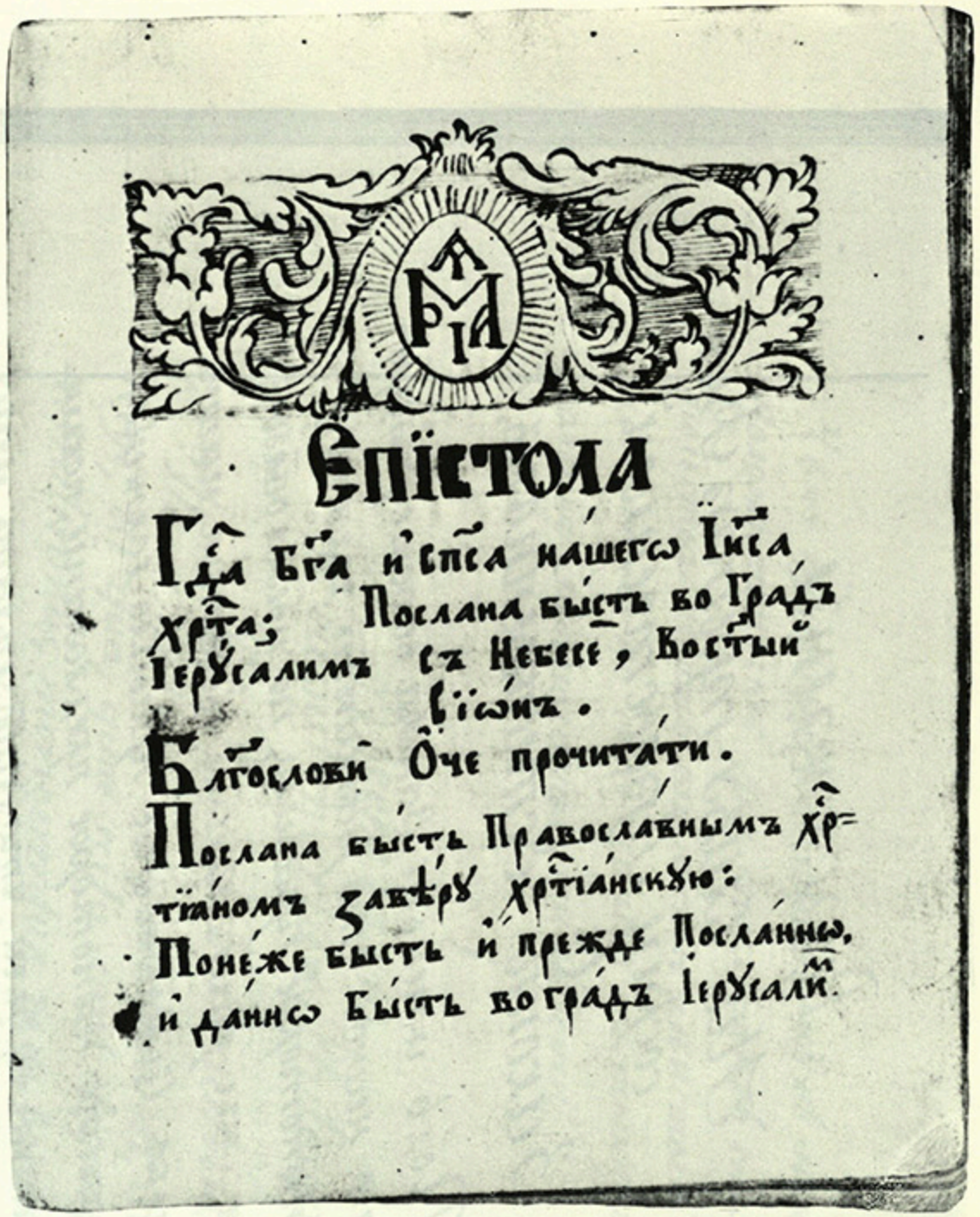

ГР 20, Епистола Христова с неба, трећа четвртина XVIII в, л. 1.

Разсужденіе
На главу третію Философіи Нравственной
О
Законѣ Естественномъ.

Подъ именемъ Закона во обще разсуждаемаго неиное что разумѣть должно, какъ нѣкоторое правило, по коему обязываемся мы располагать свободныя наши дѣйствія. Самоеже оное правило долженствуетъ быть нѣкоторое предложеніе, повелѣвающее намъ, или что либо дѣлать, или оставлять. На пр: Помни день Субботній.

А какъ отъ Закона неможетъ быть отъята сила Обязательства, то отсюду и слѣдуетъ заключить, что по различію обязательствъ, различныя имѣетъ названіе и Законъ; а потому и бываетъ Законъ, или Божественный и Человѣческій, или Естественный и Положительный.

С. Ф. Иванъ Іороховцовъ.

ГР 21, Увод у филозофију, 1806—1810. г, л. 27.

Чемо противное усматриваемъ въ законахъ Положительныхъ, яко заключающихъ въ себѣ обязательства не отъ сущности дѣйствій и самыхъ человѣковъ, но отъ единаго собственнаго произволенія законодательной власти.

DISSERTATIO.
Quo ad caput quartum Philosop: Moralis.
De Poenis et Praemiis.

Ita a natura comparatum est, ut qui legi, de qua, quae scitu sunt digna, iam attulerimus, morigerentur, di se bonis quibusdam & exhilarari sentiant, et qui limites legis migrant, affligantur malis, scilicet uel fortunâ, uel honoris, uel opum, uel internae tranquillitatis iacturam experiantur. Illud malum, quod iuxta legislatorem actionibus turpibus adiungitur ideo, ut eâ omittantur, et quo migrans legem affligitur, dici solet Poena. Illud bonum, quod a legislatore cu˘ actionibus honestis copulatur et quo, qui legi morigerantur exhilarari se

ГР 21, Увод у филозофију, 1806—1810. г, л. 30'.

ѝлй тѣ́ста, вели́ко Ѳеофа́нно стра́дѣ́нный, ѝ ѿтні́мъ пѣ́стѣ́нный, ѝ́ткро́вѣ Ѳеофа́нныя, ѝ ѿ́ѣ́тѣ́ѣ́ вѣ́чнѣ́ѣ́: ѿ Сѵ́мъ сщ҃е́нныхъ писа́нїй: Матѳ: 26: лѵ́а: 14: лѵ́ка. 22: ѝ Корі́нѳ: ii: гл҃в, а́ѧко чтѣ́мъ: ѧ́ко хрїстосъ гра́дъ тѣ́ла сщ҃е́нїй ѝ создава́нїй сего́ ѳаи́нства, ѿ́ѣ́ѣ́хвали́ѧ Ѵ́мнѣ́нїѧ ѹ́тѳерждѣ́ѧ́ющїѧ, ѧ́ко пра́вый ѹ́ѳерждѣ́нъ ѧ́вѣ́ре́ѧ́лъ то́чїю ѧ́ѕы́ка пѣ́шнѣ́ннаго, ѝ́ѧ́ко ѝ́ѧ́ѕы́къ ѧ́ѳнесмертнѣ́ѣ́ѣ́ чѣ́ло ѧ́ѕы́ка ѳа́ша ѧ́ѕы́ка. ѧ́ко та́мъ а́ѳ҃ ѧ́ѕы́ко сопра́ѳѣ́ѧ́ѧ́ѧ́ѧ́ сложѣ́ѣ́ хрїстѳвыѧ́хъ. ѹ́ѳѣ́ рече́: ни́ѧ́мы ѧ́ѕы́комъ пѣ́ѧ́ Сѵ́лоу сего́ ѳѣ́ѣ́наго. ѝ́сїи са́мое то́ѣ́ѣ́ пѣ́шнѣ́ѣ́ѣ́

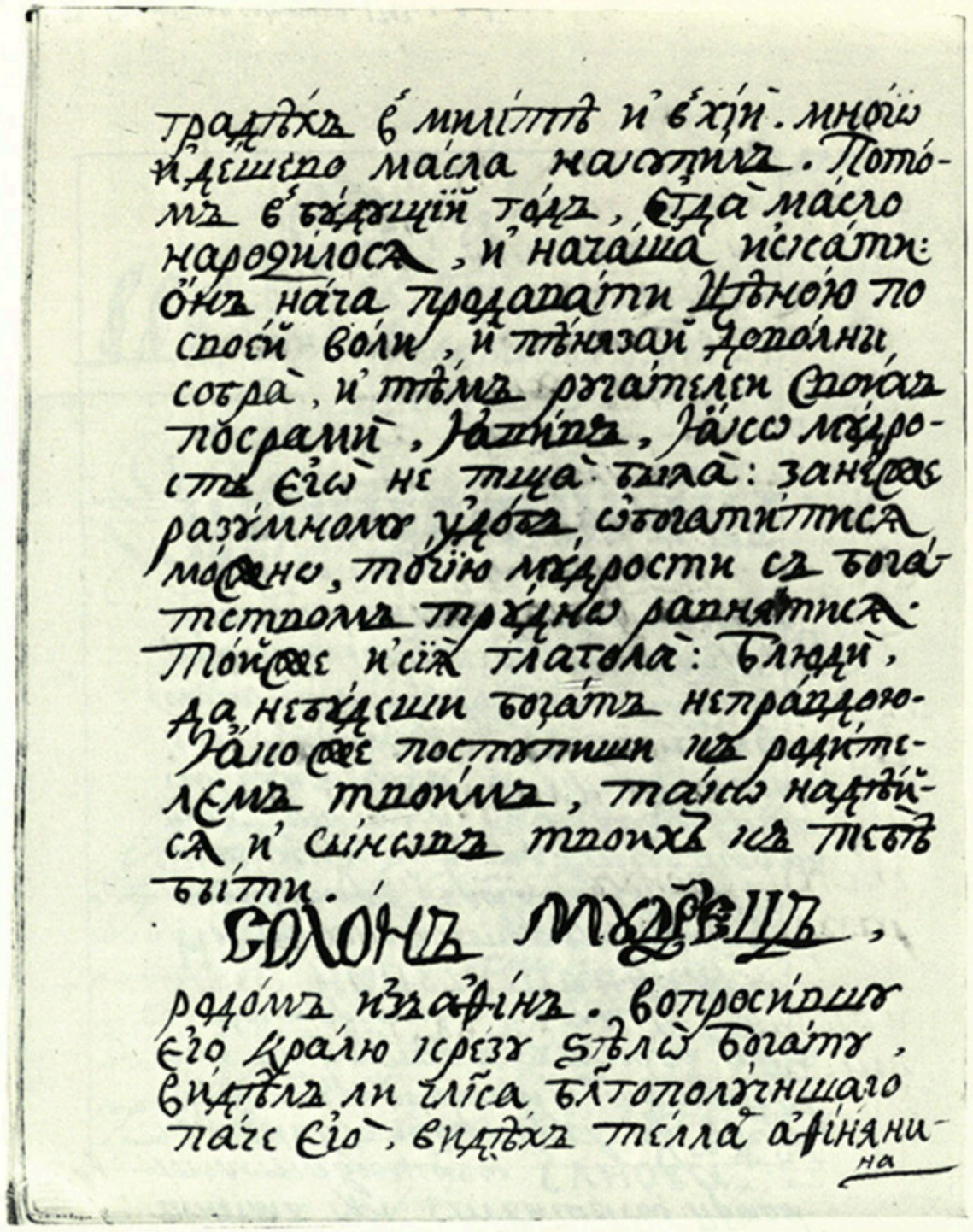

градъкъ є̀ милѣтѣ ѝ є̀хѝ. многѡ
ѝдѣшеро масла наостиша. Потѡ-
мъ в̀ѣдущіи тамъ, ѿда̀ масло
народилоса, ѝ начаша ѝскати:
о҃нъ нача продавати и҃дѣною по
своеѝ волѝ, ѝ тѣмъ наполни своя
посрамѝ, нашѣ, Ѓако мѫдро-
сть є҃го̀ не тща̀ была̀: занеже
разѹмнаго чл҃ка сѣгатитса
можно, тоѥю мѫдрости съ бога-
тствомъ трѹдно разлѫчитса.
Тойже ѝсїѫ глагола̀: блюди,
да нѐкогда сыи богатъ непра̀здно-
Ѓаго сего постѫпиши ѝ радѣте-
лемъ твоимъ, таѥ̀ надѣй-
сѧ ѝ сѣнѕѣмъ твоихъ ѝ тебѣ
бы҃ти.

Солѡнъ мѫдрецъ,

родомъ и҃зра̀и҃нъ. вопросѝвша
є҃го̀ краю ѝсрезъ сѧ̀ѕѡ богатъ,
видѣвъ ли чл҃ка бѣтополѹчнѣшаго
паче є҃го̀, видѣвъ тѣла а҃ѳѝни-
на

ГР 23, *Апофтегмата Бењаша Будниј*а, 1729. г, л. 35'.

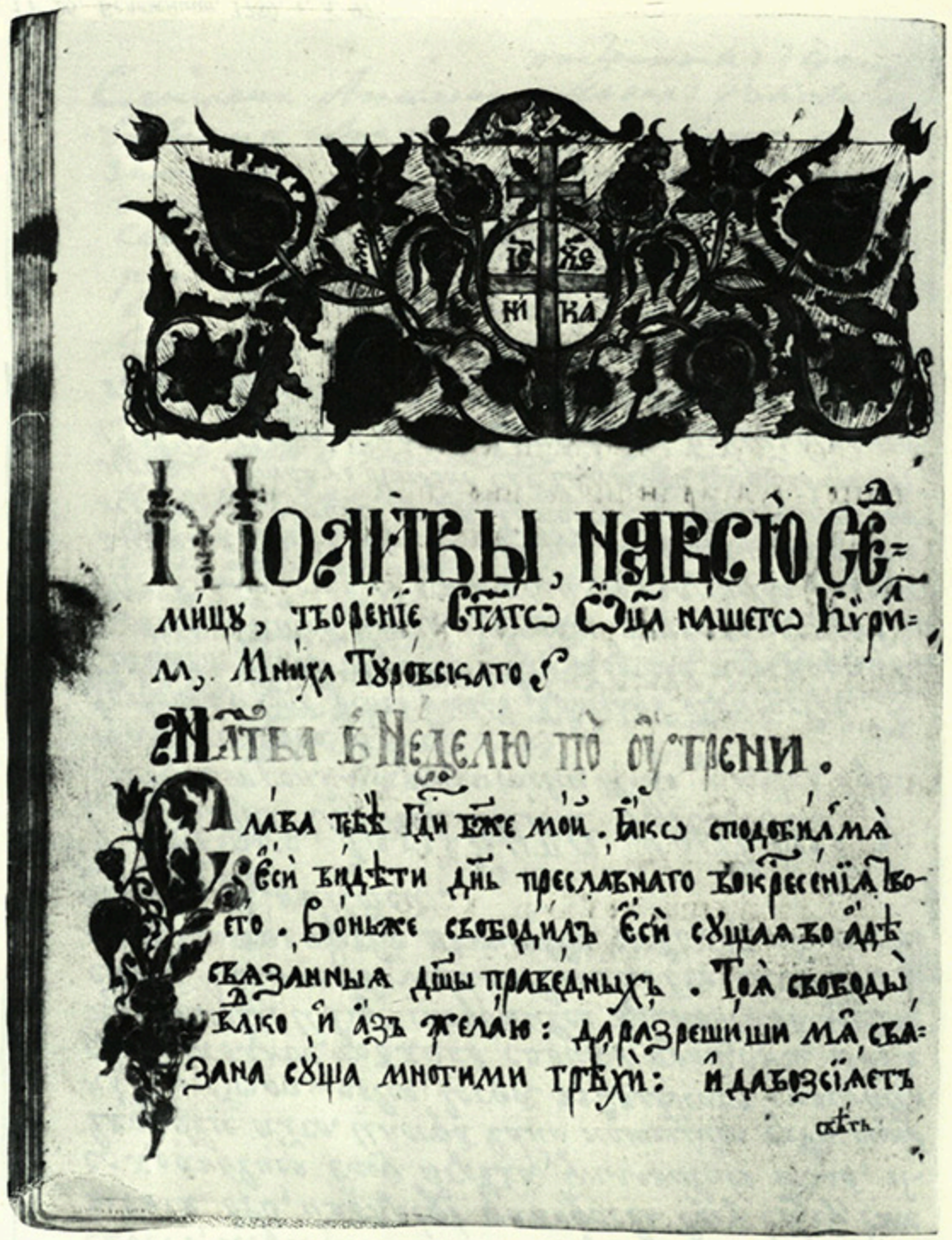

Молитвы, нꙗвсю Сѵ-

лицѹ, тѵорение стагѡ Сѵ҃ца нашегѡ Кѵ҃рил-
ла, Мниха Тѵрѳвскаго.

Мѧтѳа в Неделю по ѹтрени.

Слава тебѣ Гди҃ Боже мой. Ѣкѡ сподобилмѧ
всѣѝ дн҃ь прѣслѣтнаго воскресе҃нїа тво-
его. Ѣоньже свободилъ есѝ сѫщаѧѡ ѻдъ
сказанныа дшы прѣдедныхъ. Тоѧ свободы
ѣкѡ ѝ азъ желаю: да разрѣшиши мѧ сказа-
зана сѫща многими грѣхи: ѝ даѣзсїлетъ

ѡкт҃ъ

ГР 24, *Молитвеник-Требник*, 1774. г, л. 13'.

Повелѣнїемъ всепрестѣйшаго, державнѣйшаго, Гдря нашего, Петра великаго, Отца Отечества, Императора и самодержца всероссійскаго, Благословенїемъ же стѣйшаго Правительствующаго Синода при сонмѣ Александроневскомъ мнтрѣ. Лѣта ѿ рождества христова ,аѱкѳ, Ноемврїа въ днь

Напечатанная.

Нѣвже въ сторрхангельскомъ монастырѣ гражданцовъ, благословенїемъ и благодѣтельствомъ пресвященнѣйшаго и преподобнѣйшаго, Гдна Отца Игумена василїа Іромонаха, Мною тлѣющаго изволѣнїемъ и иноковъ данїила Іродіаконо. Лѣта мїроворенїя сна ѳеодолїя ѻт спасительнаго рождества гѳ. Іюнїа ісѳ.

Препйсанная.

ГР 25, Грамашика словенска, 1743. г, л. 1'.

Тѣломъ повинна, или исповѣданїемъ волимъ сердечнымъ, которое послѣднее нарушается, или изрѣченнымъ вслухъ Священника, даже Божїа волю налѣзнила: Испросивъ ѿтца милосливаго, дазастрадавшаго исмерть насъ ради воспрїявшаго Сна своего, ходатая нашего впустивъ Ему сотворенїя Его, и которое заповѣдалъ Ему сїю, еже сохранивше Ему ѿтрока, уклонивше ѿзла, и своривше аѳро. Иногда даже наилучшїйся грѣшникъ ѣду ѻбращается, когда ѻставленаго сумнѣвшегося полное трѣхъ спасенїе прощенїе ѿтца пріемлетъ. Иже сподобившся приложенїя жизни своея даже сего умилосливши Бога, и ѿставленїю исмерти предѣлъ пожилъ, и вѣчное ѻтнюдь получивъ наслѣдїе.

Тогожде Архїепископа краткое у-

тѣнїе Ѻтроковицъ ѿприсасїи тѣла и крове Гда нашего Іисса Христа.

Вопросъ: Что есть у насъ Христово Причастїе;

Ѿтвѣтъ: Есть падѣнїе тѣла Христова подъ видомъ хлѣба, и пивїе крове Христовой подъ видомъ вина.

Вопр: Вѣмы что се есть великое таинство; Понеже видится намъ хлѣбъ и вино, а ѳподсимии видами невидимое падшее тѣло Христово, и невидимую кровь Христову: Кто же сїе таинство предалъ намъ;

Ѿтвѣтъ: Предалъ самъ Христосъ Сн Божїй: Онъ по вознесшуюся наша временнаго живота сего;

ГР 26, Бележница, 1789. г, л. 97'.

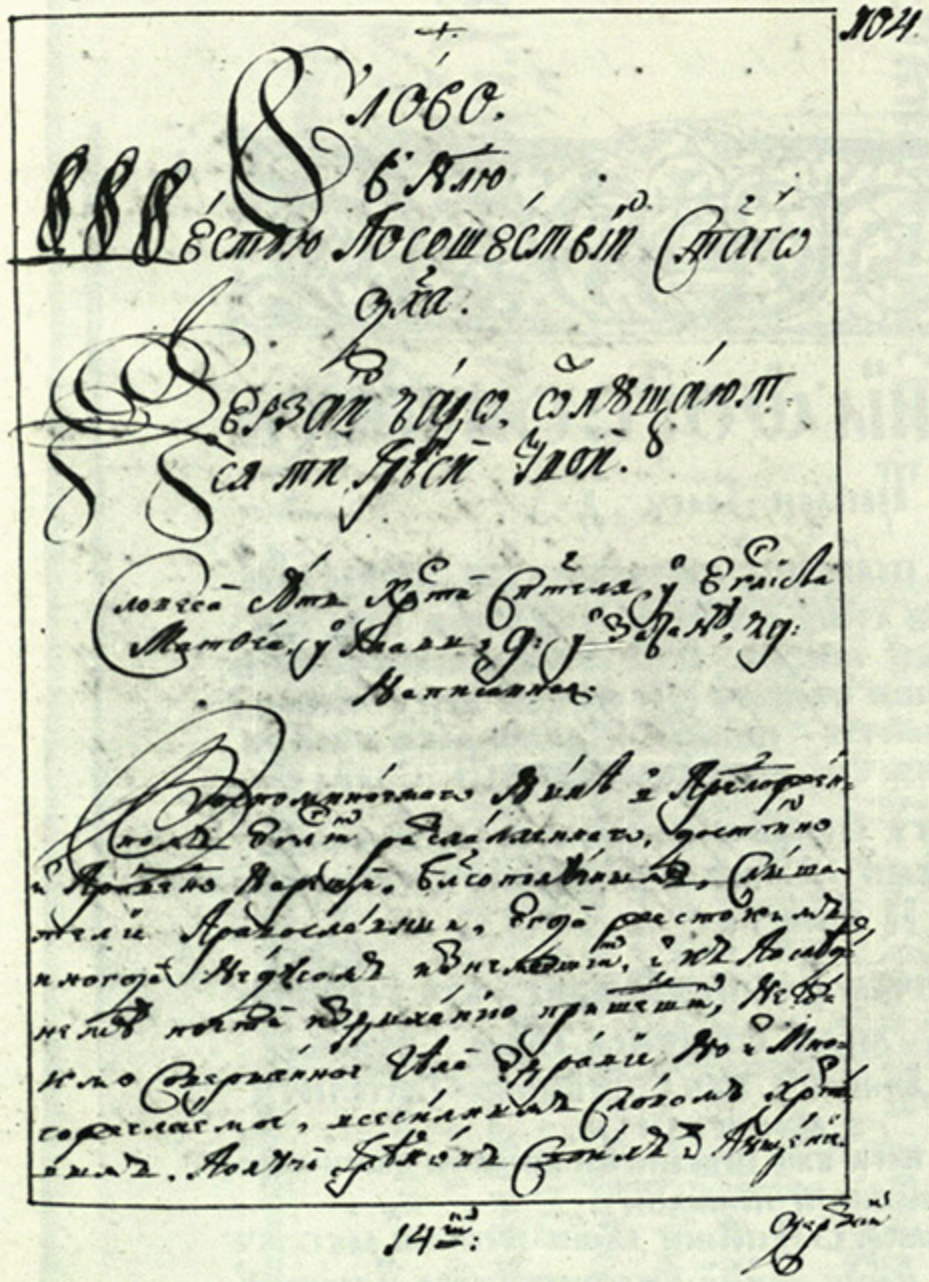

ГР 27, Књига проповеди, трећа четвртина XVIII в, л. 104.

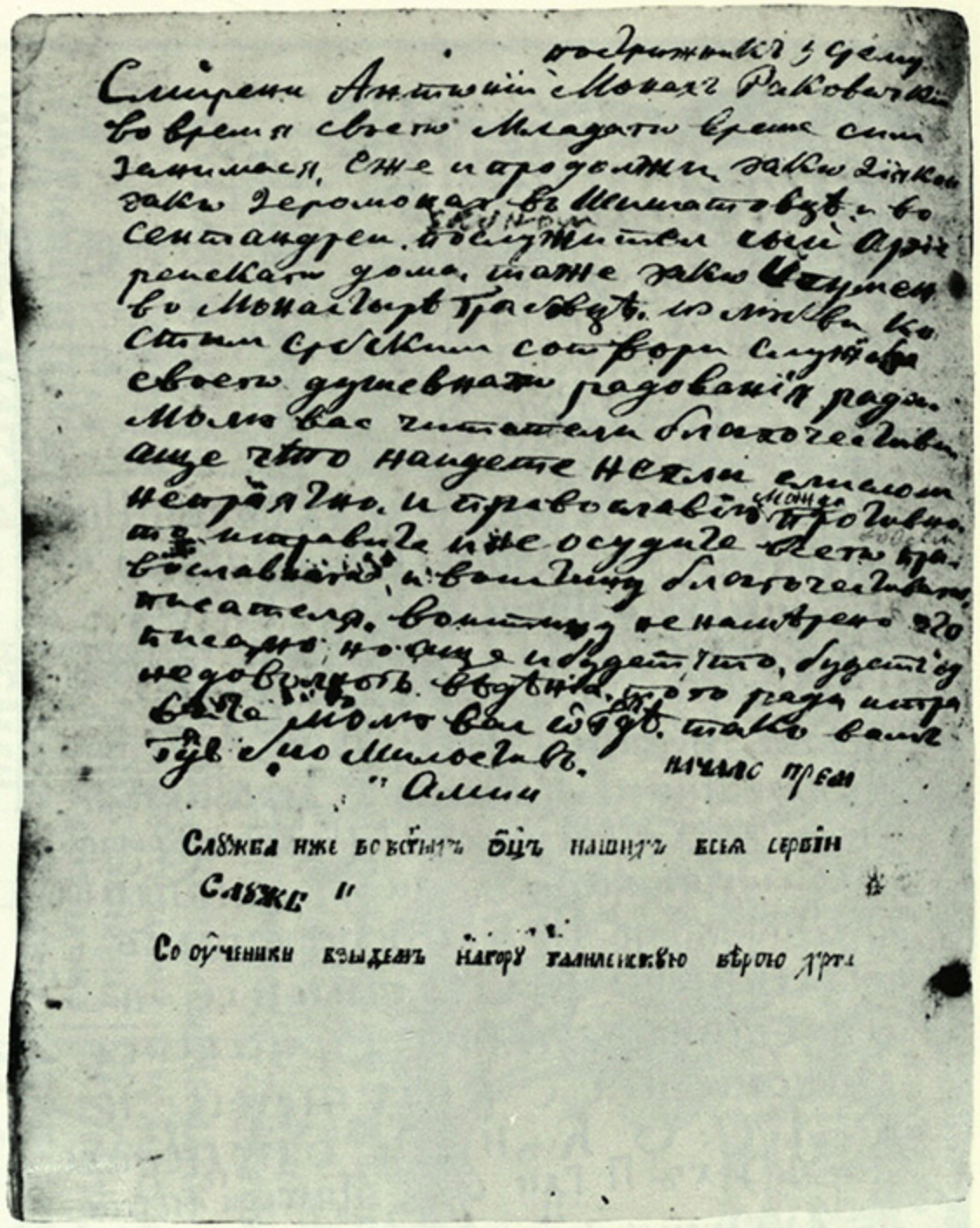

ГР 28, Србљак Антонија Грабовачког, око 1759. г, л. 90', запис.

Начертася сіе при Времен҃ѣ Высоко Пре
Щенн҃ѣйшаго Высокодостойн҃ѣйшаго и
Превосходительн҃ѣйшаго Г҃на Г҃на С҃а,

ПАВЛА МЕНАДОВИЧА

Б҃ію Милостію Православнаго Архіепископа
Карловачкаго, и Всего Б҃держ҃ства и
Цѣсар҃ Крал҃ Величества Славено Сербскаго
и Далматинскаго Народа Митрополита
и Обоихъ и Ц҃. К҃. Величества
Тайнаго Совѣтника: и
Сея Стыя Обители С҃. Врачевскія
Рановачкія С҃. Архимандрита: и
С҃. Л҃. С҃. Б҃. К҃. и Об҃. Благодѣтеля
Даръ Ихъ П҃. Г҃ди б҃е Многая лѣта
Августа І҃ѳ. Д҃ня. Г҃да.
Н҃ С҃ А҃ К҃ А҃ Г҃.

Ектенїа ѡ҃ѹ҃сопшихъ

Тропари. Гласъ. д҃.

Сѣдхъ пѣвцы сѣсѣчлкшихсѧ дш҃ы рабъ
чнихъ спсе сѹпокои. сохрани҃ѧ ихъ ко
блженнѣи жизни. ѩже ѡ҃ чсѣ человѣколюбче.
Къ покоищи твоимъ г҃и идѣже вси с҃тіи твои
почивающе. ѹпокои и дш҃ы рабъ твоихъ.
ако единъ ести человѣколюбецъ. Слава:
Ты ести б҃ъ сошедый ко адѹ и ѹзы сѣкшаго
разбѣшникаго. Самъ и дш҃ы рабъ твоихъ ѹ
покои. И нн҃ѣ:
Єдина чтаа и непорочнаа дв҃ы. кта бесѣмене
рождшаа. моли спастисѧ дш҃а ихъ.
По семъ Діаконъ или Іерейскихъ глаголютъ
Ектенїю.
Помилѹи насъ ѩже по великомѹ милости твоей моли
тисѧ ѹслышн и помилѹи.
Еще молимсѧ ѡ҃ сѹпокоищи дш҃ы ѹсопшаго рабъ
твоихъ. имѣ. и ѡ҃ ѥже простити сѧ и ѡ҃ всякомъ
прегрѣшеніи

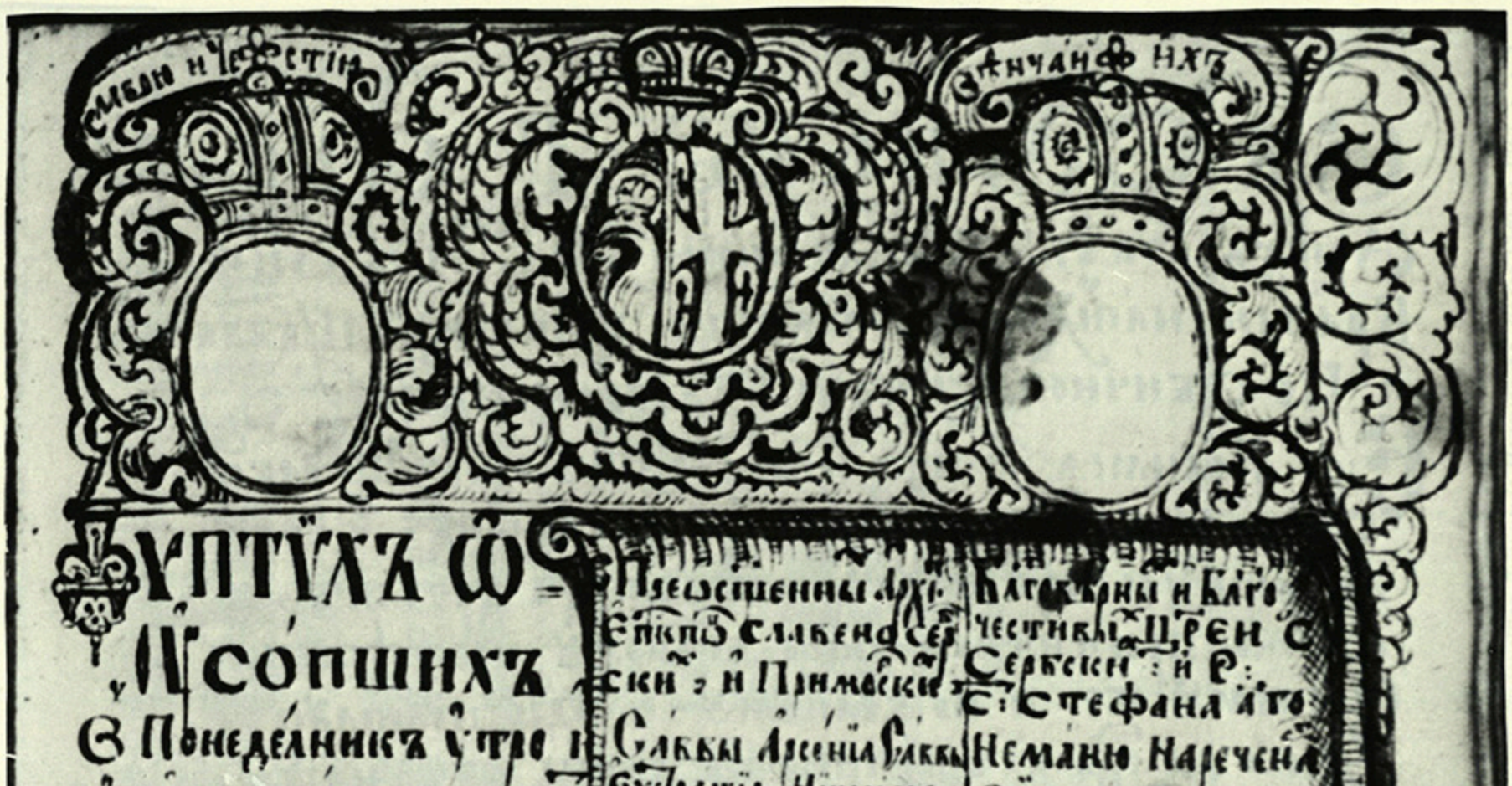

ГР 28, Србљак Антонија Грабовачког, око 1759. г, л. 13.

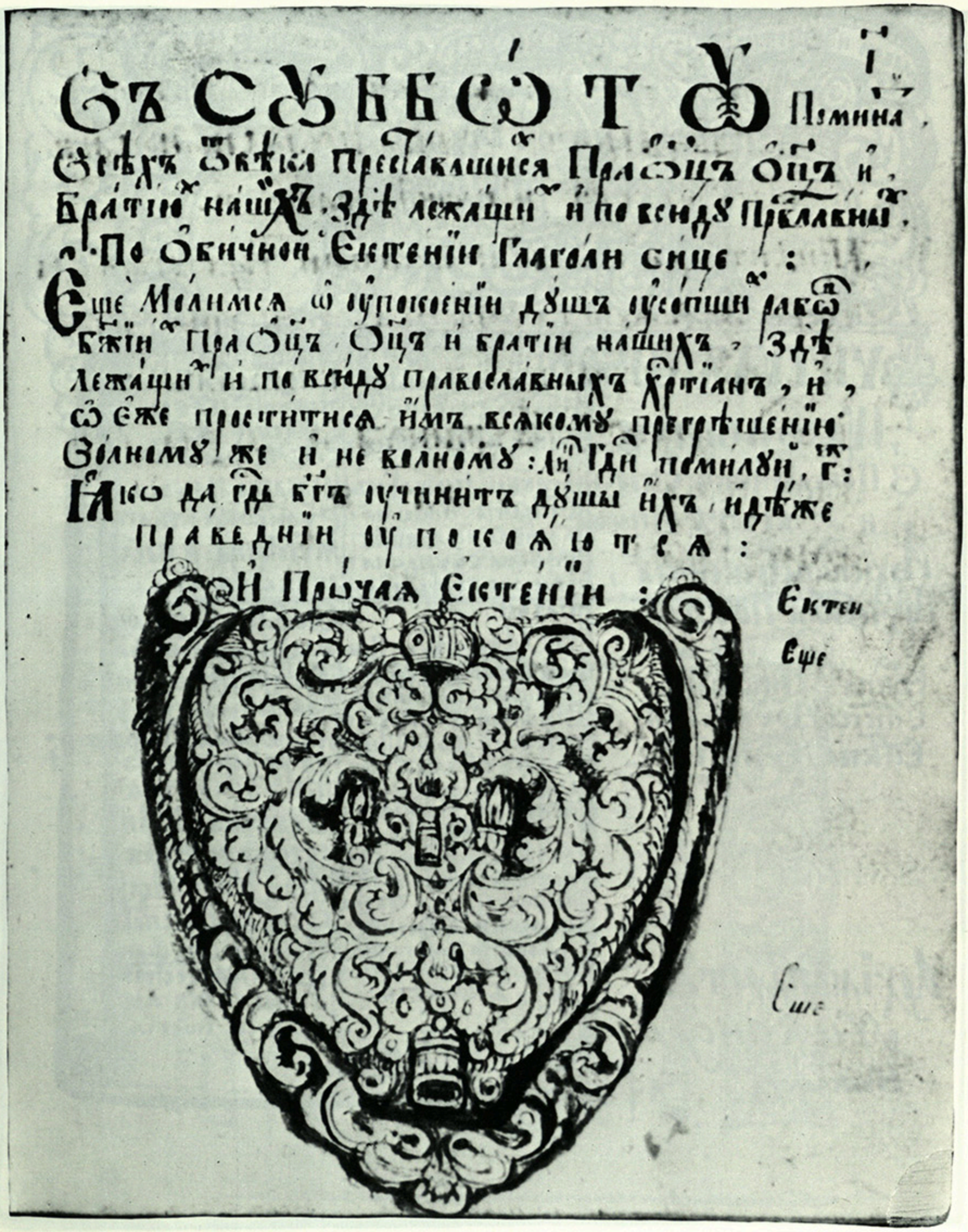

Въ Суббо́ту Помина́.
Всѣхъ отвѣка преставлшися Праоцъ оцъ и
братію нашихъ здѣ лежащи и по всюду Прославныхъ.
По обичной Ектенїи Глаголи сице:
Еще молимся о упокоенїи душъ усопших рабо
бжїи Праоцъ оцъ и братїи нашихъ, здѣ
лежащи и по всюду православныхъ хртїанъ, и
о еже проститися имъ всякому прегрѣшенїю
волному же и не волному: Лиц Гди помилуй, г:
Яко да гдь бгъ учинитъ душы ихъ, идѣже
праведнїи упокояются:
И Прочая Ектенїи:

Ектен
Еще
Еще

ГР 28, Србљак Антонија Грабовачког, око 1759. г, л. 10', X.

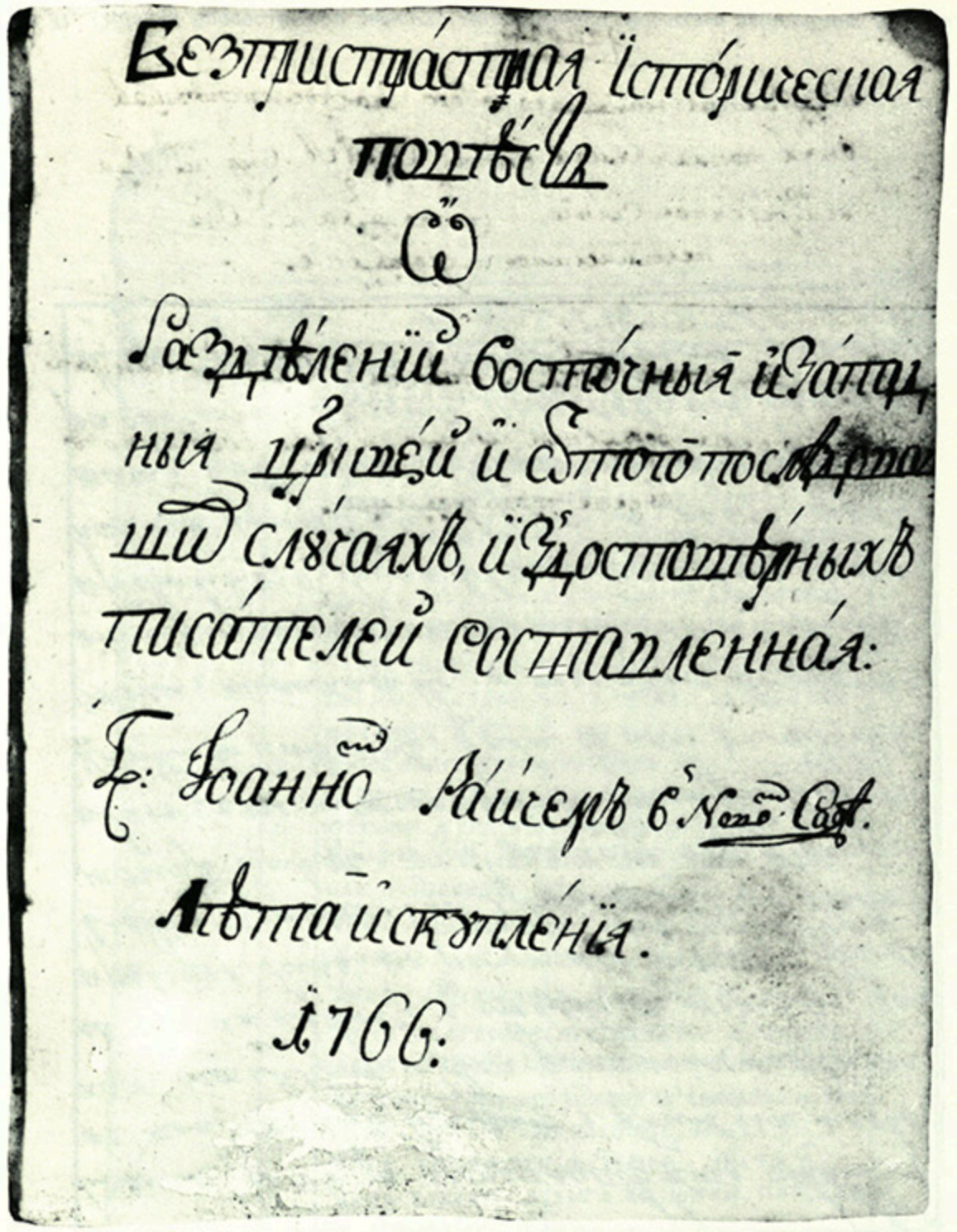

Безпристрастная Історическая
повѣсть
Ѿ
Раздѣлений восточныя и западныя церквей и сутого послѣдовавшихъ случаяхъ, и здостовѣрныхъ писателей составленная:
Г: Іоанномъ Раичемъ в Новом Саде.
Лѣта искупленія.
1766:

ГР 29, Безпристрастнаја историческаја повјест, 1787. г, л. 1.

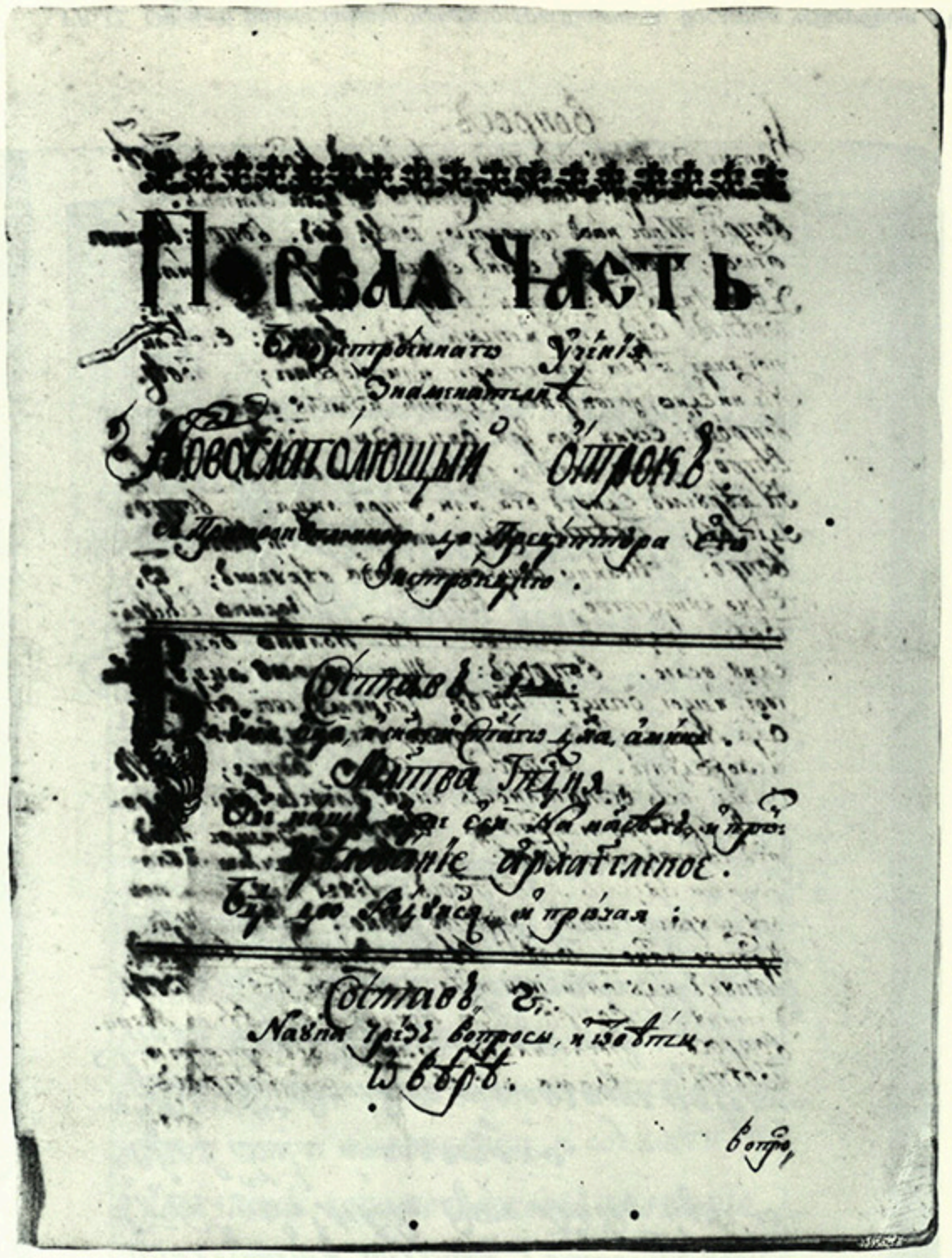

Первая Часть
Безпристрастнаго Ученія
Знаменателя
Новоглаголющый отрокъ
съ Приговоренною до Прецептора его
Экстрюкцією.
Составъ 1.
Молитва Гдня.
Ѡ нашъ отче еси на небесѣхъ и прочая
Цѣлованіе архангелское.
Бдѣ дѣво радуйся и прочая:
Составъ 2.
Наука чрезъ вопросы, и извѣты.
Извѣрѣ.
вопро

ГР 30, Зерцало христијанства Дионисија Новаковића, после 1749 до 1767. г, л. 1.

Благоревнователю человѣка ѩ сей отвѣтъ
на оное писто сочинити, и исчатати вос-
хотѣвшей Типографіи должновенно ѣсть
хвалити и вся книги, чтобы удобнѣе прода-
вались, зато да истребитъ кто что и я
на тои конецъ вѣщаю, а Книгъ сію похва-
лять, оставляю ѩ вся должнося похвалы
ея читающимъ, а столько ѩ желаю, дабы
превелика была на различныя ѩзыки, чтобы
всяки православни Христіанинъ на своемъ
ѩзыцѣ читать ю, а наипаче отъ которы
обхожденіе, и жительство, между какими
Книги сіи бываютъ, дабы по сихъ на нихъ
знали, толикая бо, и такова возраже-
нія содержитъ, что помышленъ творилъ
противныя безотвѣтнити, аще и та-
кая сія Книжица видится, обаче содер-
житъ довольная, и важная, яже преиз-
рядно изобличаетъ намѣреваній ѣсте кова
ницы противъ православныхъ употре-
бляютъ.

Всяка мѹра отъ Ѥ и Соли учивъ. Яко
дѣва Стыи ѡ Ѻца исходитъ.
Мѳди ритающи вопіяніе сіе,
приложиша во Стѣй Символѣ вѣры и-
ѡ Сна. и Ѻ Моѵсѣво вѣрѣ Глаголи, ирже ѡ-
Ѻца и Сна исходящаго.
Фотій вопіяше отличаше паволи-
повъ, и Прокліе приложеніе и ѡ Сна;
писаше и Глаше. Хотѣвшей Ѻ патъ
вѣрогатти дѣва Стаго исходящи и ѡ-
Сна. Ѳанерое во Стѣй писаній и ѡ-
Сна, не обрѣвается, но ирже ѡ Ѻца.
дѣва истинныи ѡ Ѻца исходящи.
Яще сочинитель ничтожне окаянна
пѣтуха Ѻ окочю величаю Ѳа-
насій Зарадуйся крѣпе. Во дан
пѣтухѣ Ѻ и Пречистаго чрѣва Ѻ раз-
лѣлъ соединенія быти. Ѡгоивъ по

ГР 31, Отвѣтъ православнаго нѣкоѣго христіанина, послѣдня четвртина XVIII в, л. 2.

ГР 32, Отвѣтъ православнаго нѣкоѣго христіанина, послѣдня четвртина XVIII в, л. 38.

ГР 33, Чинови дополнителног требника. 1835. г. л. [1] и л. 1.

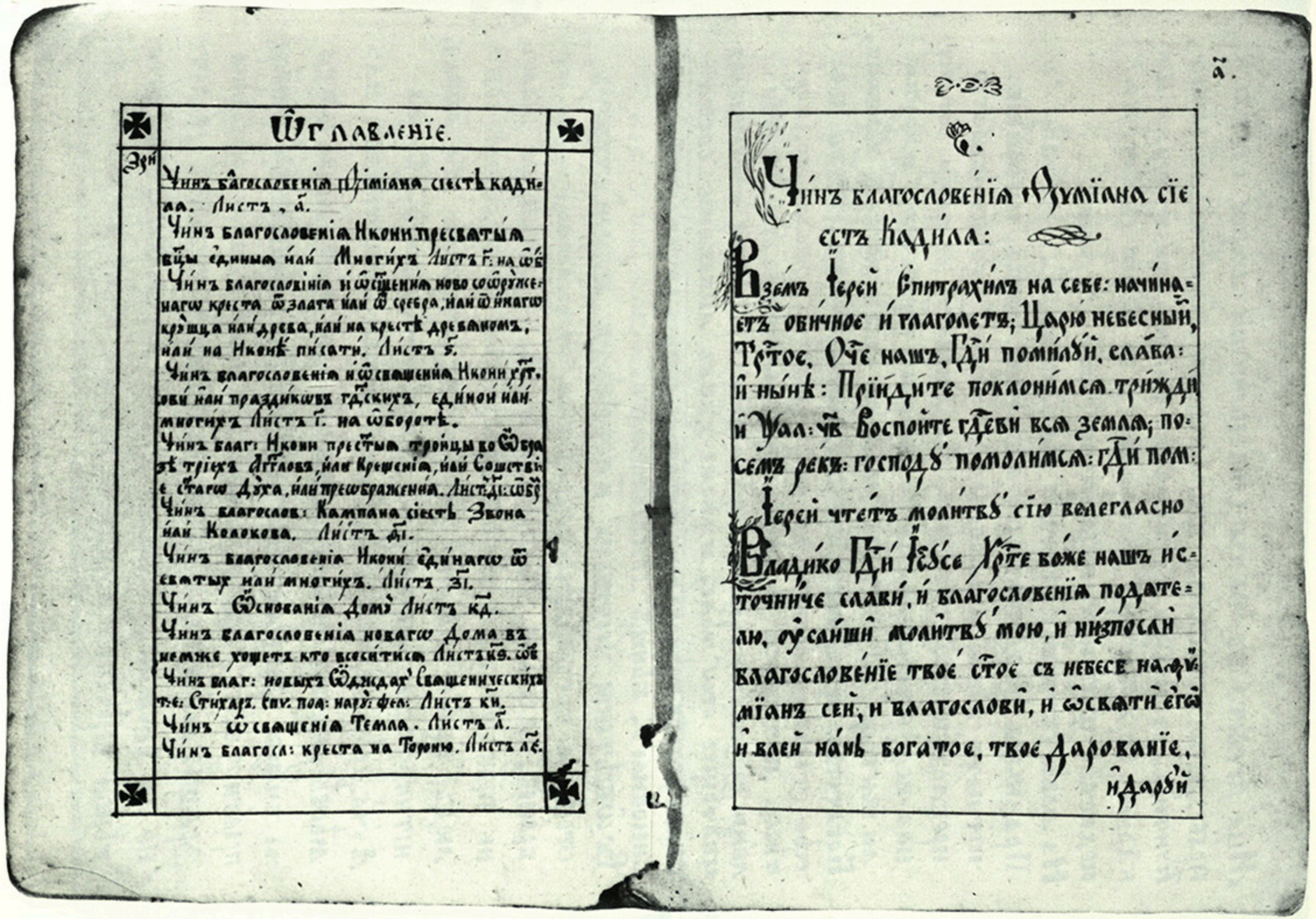

Ѡглавленіе.

Зри

Чинъ благословенія Ѳиміана сіесть кадила. Листъ а҃.
Чинъ благословенія Икони пресвятыя бцы единыя или Многихъ Листъ г҃: на ѡб҃
Чинъ благословінія и ѡсвященія ново соѡруженагѡ креста ѿ злата или ѿ сребра, или ѿ инагѡ крѹщца или древа, или на крестѣ древяномъ, или на Иконѣ писати. Листъ ѕ҃.
Чинъ благословенія и ѡсвященія Икони хрт҃ови или праздикѡвъ гдскихъ, единои или многихъ Листъ і҃. на ѡборотѣ.
Чинъ благ: Икони престыя троицы во Ѡбразѣ тріехъ Аггловъ, или Крещенія, или Сошствіе стагѡ Дѹха, или преѡбраженія. Лист: ді: ѡбр
Чинъ благослов: Кампана сіесть Звона или Колокова. Листъ ді.
Чинъ благословенія Икони единагѡ ѿ святых или многихъ. Листъ зі.
Чинъ Ѡснованія Домѹ Листъ кд.
Чинъ благословенія новагѡ Дома въ немже хощетъ кто всеситися Листъ кѕ. ѡб
Чинъ благ: новыхъ Ѡждахъ Священическихъ т: е: Стихаръ. Єпѵ. поя: нарѹ: фел: Листъ ки.
Чинъ ѡсвященія Темла. Листъ л҃.
Чинъ благосл: креста на Тороню. Листъ лє.

а҃.

Чинъ благословенія Ѳуміана сіе есть Кадила:

Вземъ Іерей Епитрахилъ на себе: начинаетъ обичное и глаголетъ; Царю небесный, Трстое, Оче нашъ, Гди помилѹй, слава: и нынѣ: Пріидите поклонимся трижди и Ѱал: чв Воспойте гдеви вся земля; посемъ рекъ: господѹ помолимся: гди пом:

Іерей чтетъ молитвѹ сію велегласно

Владико Гди Іисѹсе Хрте боже нашъ источниче слави, и благословенія подателю, ѹслиши молитвѹ мою, и низпосли благословеніе твое стое съ небесе на ѳѹміанъ сей, и благослови, и ѡсвяти егѡ и влей нань богатое, твое дарованіе,

и дарѹй

Мца̀ а҃вгста бѣ ѳ҃ тыѓ дне҃ пренесе́нїе мо́щей ст҃а́гѡ и
пра҃вднагѡ стефа́на црнаѓовнчѣ: сѡ́мыѓта: зо҃лотаго
кѵнтира, бѣ предѣ́ нменде́момъ Бара́на: ни҃зъ гра́да ши:
кла́ша, ѓс҃ монастиръ Шишатова́цъ бѣ сїрмїи сѵ́щаго, въ
подно́сїи фрѵ́шкїа горы, сѡ́ полу́днїа стра́нѣ
На ма҃тни вечерни, стихи́ры на ѕ҃ гла҃съ ѕ҃. Анто́нїй.
Пра́зныкъ радо́стенъ составля́юще дне҃съ, пренесе́нїе
че́стныхъ, нмногоцѣ́лебныхъ мо́щей, ст҃опоживша́гѡ
преблаженнагѡ стефа́на, праздновати съ на́ми ѡ҃кре́ст:
наа҃ вса̀, соберитеса̀, ѹ҃множа́юще то҃ржество, и похва̀:
ли́ште глетѵ́ще вѡзопи́мъ, радѵ́йсѧ нова҃ похвало́ кѵ́рнымъ,
Бога́тство нетлѣ́нно скры́ше да́етъ на́мъ, стѣ́ны бо:
сфе стефа́нъ ще́дрїе творитъ, ѓ҃щетъ: сна́ми ѡ҃дкорм:
тнса, потщи́тса ны́нѣ празднолю́бцы, мона́шестїи
ли́цы возыва́ютъ на́съ, ѹ҃ сра́щнмъ радо́стно нетлѣ́нїемъ
цвѣтѵ́щее ѐгѡ̀ тѣ́ло, нжкоже дре́вле ѓ҃ваа́нїе состра:
бнмъ, пред ковцегомъ нграю́ще пое́мъ: то҃ржество́ семѵ
бнно́внаго, бѣ́нцѵ сонменно́внаго.
Во сѡ́брѣтенїи че́стныхъ и нетлѣ́нныхъ мо́щей тво́ихъ,
стефа́не богомѵ́дре, вѡзра́довасѧ пра҃восла́вныхъ: всѐ со:
бра́нїе, слава́тъ та̀ просла́вльшаго́, сѡ́брѣтше бо̀ зна́ме:
нїе пра҃вости вѣ́ры на́шеа непороченна, ю҃же до́кнца со́х:
людъ, нвнен спасе́нїе сѡ́брѣтъ, нблговоле́нїе вга҃ вѣ́нѣ,
нѣтно соблюда́ющнмъ ю҃. вонзвѣ́тное спасе́нїе. Сла́ва
Лѵ́чѧ свѣтоѵ́бнднаа, бо́жїнмъ ѡ҃казасѧ мановѣ́темъ, на:
мѣ́стѣ, ндѣ́же лежа́ше, нетлѣ́нное твоѐ тѣ́ло, ѹ҃мантелсти
же вѣ́цы сребролю́бїемъ недѵ́гвющи, вещественое мна́ше
прїа́ти зла́то; гро́бъ сѡ́крнеше ѹ҃жасо́шасѧ. чѧ́ка нетлѣ́нна
зрѧ́ше, ма́лнмъ нѣ́нмъ засѣ́тнѣшасѧ; мнѣ́ке ра́дост:
но сїа̀ вземше, спѣ́шнмъ хра́мъ богома́тере, нзыдѣте
вѣ́рнїи всрѣте́нїе, нзнди́те кра́сна пѣ́сни госпо́нте:

ГР 35, Служба преносу моштију Стевана Штиљановића, 1770/80. г, л. 1.

Сограннoе не ѿ єди-
нагѡ аѵтора, и
ученикомъ во у-
потребленіе преда-
тое чтнѣйшимъ
оцемъ Арсеніемъ Іе-
ромонахомъ. Во мона-
стирѣ стоархаггл-
скомъ грабовцѣ,
Лѣта спсителева
1737 гѡ. При Игуме-
нѣ василіи Іеромона-
сѣ.

Ннѣже
Повелѣніемъ и блго-
словеніемъ и всякимъ
блгодѣтелствомъ
пречтнагѡ и препо-
добнѣйшагѡ то-
гѡжде гдна оца
Игумена, мною нижа-
йшимъ тыяжде ѡ-
бители Иноѕъ да-
ніиломъ Іеродіаконо
преписася и во єдину
книгу устроися, Лѣ-
та спасителева.
1743 гѡ. Іюлїа
22 гѡ дне.

ГР 36, Граматика, 1743. г, л. 1' и 2.

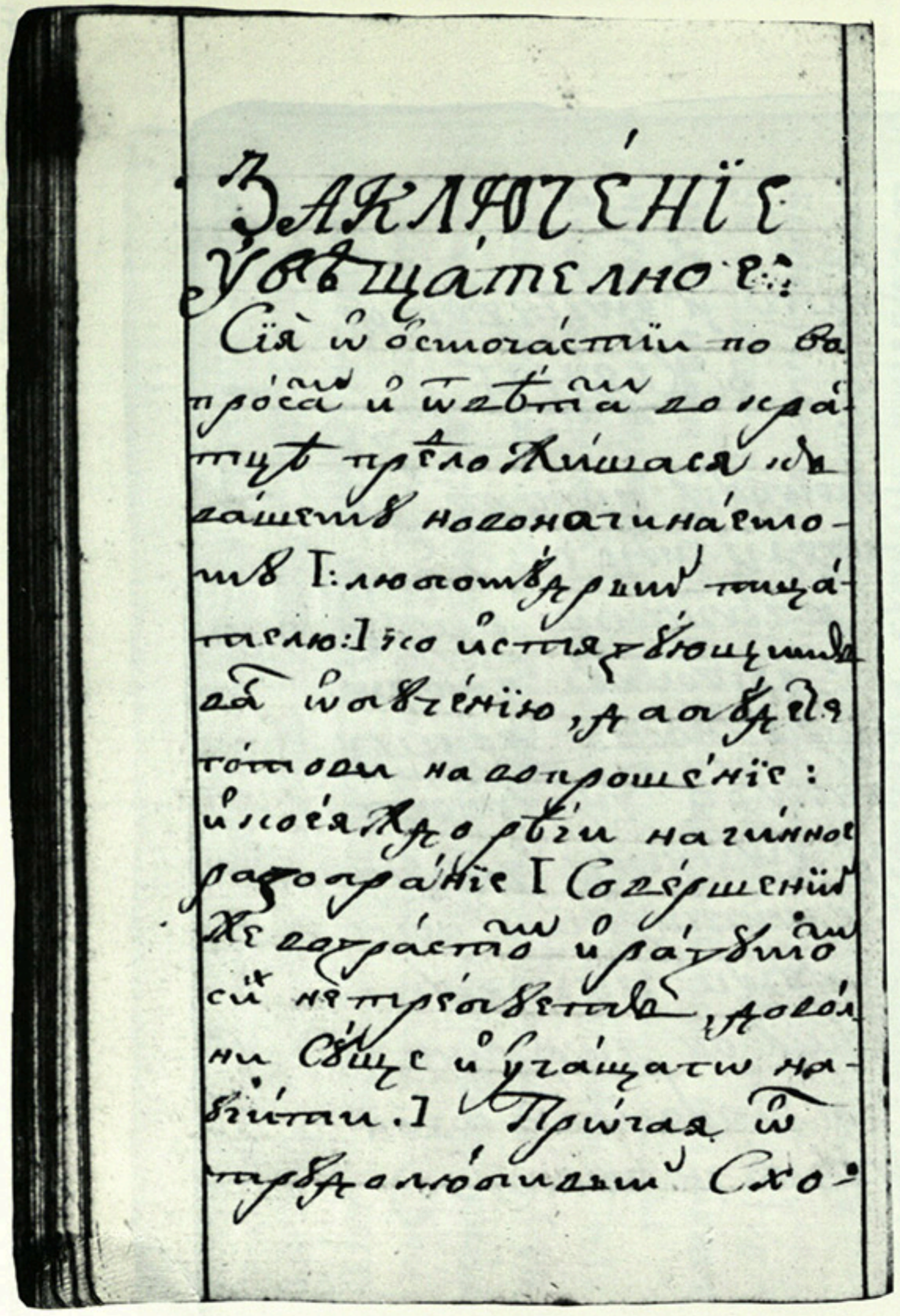

ЗАКЛ҃ТІЇ
ꙋвѣщ҃а́тєлно:

Сїѧ ѡ҃стоѧ́стїи по ва
прóсѣ и҃ ѿвѣ́тѣ дондеи
цѣ прѣ́ло жи́шаєтсѧ и҃
ѧ҃шєтѣ новонача́ємо-
мѣ І: люсотвѣрши тощá-
тасю: І со и҃стиꙗ́вѣщимсѧ
ѡ҃ѿвѣ́тїю, ѧ҃ѡ҃вѣ́ꙗ
то́тѡи на вопроше́нїе:
и҃ сиꙗ́ѧ ꙁдо́рвїи нагѝнно
рѧ҃зорꙗ́нїе І Совр҃шенїй
хѣ вопрáсто ѡ҃ и҃ ра́ꙋвѣмо
сѧ нѧ трѣ́звѣтѣ, ѧ҃ѡвѣ́
ни Свѣ҃щ҃с и҃ ꙋгаща́тѡ на-
вы́тати. І Прѝгаꙗ ѡ҃
трѣвалю́бивый Схо-

ГЛАСОВЪ
ѯ҃ми
ѧ҃нныѧ ѧ҃нтіфѡ́нъ.
ѧ҃ѧ҃ ѧ҃ѧ҃.

Ѕвлоѕи, и҃ѱихимѧ тѡ҃ѣ пи́рїѡ
нѣ, Ѐвлоѕи тѡ҃си пи́рїе: Ѐвлоѕи
и҃ѱихїмѧ тѡ҃ѣ пи́рїѡнѣ, пѣѧнꙋ
ща тѣ гнѣ́сѧ, тѡ҃ сѧ́ѡла тѡ҃ а҃
ѧ҃нѣ а҃фтѣ.
ѯ҃ѕыи ѧ҃ѧ҃ѣ.
Ѕвлоѕи и҃ѱихимѧ тѡ҃ѣпи́рїѡнѣ,
ѧ҃ѧ҃ѡтѣпѧѧ́ѧнѧ пасáѣ тáѣ
а҃ѧ҃ѧ

ГР 37, Граматика, средина XVIII в, л. 63'.

ГР 38, Зборник, трећа четвртина XVIII в, л. 1.

Вступленіе въ Богословіе Пастырскую.

Пастырская богословія есть систематическое, сіесть порядочное наставленіе о должностехъ званія Пастырскаго, о совершеніи тѣхъ. Или Пастырская богословія учитъ насъ въ самомъ дѣлѣ вѣрно, и мудро, то есть натѣреніе сходно оправлати званіе Сщеническое, и таковымъ начинемъ Хрстіани до того довести, да праведно и благочестно поживутъ мудще блаженнаго упованія.

Якоже чинъ Сщеническій нужденъ есть, тако и наставленіе Пастырскія богословіи въ чинъ сей вступающему нужно. О искони бо Церковъ Стая попеченіе имѣ благообразити Пастыри Церковныя. Самъ преблагій Спаситель даяше примѣръ добраго Пастыря, и наставляше ученики своя званіе свое исполняти. Тоже творяху и Апли учаще содѣйственники своя устенно и писменно, нарочито Стый Апл Павелъ въ писаніяхъ къ Тимоѳею и Титу Іоа: 10. С. 12. 8. Мат: 10. ст: 7. 42. 5. 13. и 17. Наставленіе убо Пастырскія богословіи не требъ пренебрежи. Симъ легче научается младый Сщеникъ, ~~каковыя должности~~, и каковымъ образомъ найлучше и совѣтнѣйше исполняти имать, и егда приходитъ въ разная отношенія съ Хрстіанами мудро съ ними обходитися, да не бы падалъ въ разная и Стѣ и Хрстіаномъ вредоносная погрѣшенія, въ няже бы безъ вѣжества наукисея падати могъ: Того ради всѣми силами достарается будущій Сщеникъ таковую

[illegible]

ГР 41, Пастирско богословље, око 1830. г, л. 1, исти писар као у ГР 39, 40, 42, 43 и 44.

59-е правило.

Аще кто епископъ, или пресвитеръ или діяконъ нѣкоему ѿ клира нѣждающемуся не подаетъ потребнаго: да будетъ ѿлученъ; за коснѣвающе же въ томъ да будетъ извержен, яко убивый брата своего,

Правило 9-то 6-ть вселен. собора; Никакому клирику не позволяется содержати корчемницу. Ибо аще не позволено таковому входити въ корчемницу, то колми паче служити во оной другимъ и упражнятися, и упражнятися въ томъ, что ему неприлично. Аще же кто что либо таковое содѣлаетъ: или да престанетъ, или ~~да извержется~~ да будетъ извержен.

Правило 24-то 6-ть вселен. собора. Никому изчисляющихся въ священномъ чинѣ, ни монаху, не позволяется ходити на конскія ристалища, ни присутствовати на позорищныхъ играхъ. И аще кто изъ клира званъ будетъ на бракъ: то при появленіи игра служащихъ ко соболщенію, да ~~[illegible]~~ встанетъ, и той часъ да удалится: ибо такъ повелѣваетъ намъ ученіе отецъ нашихъ. Аще же кто ѿбличенъ будетъ въ семъ: или да престанетъ, или да будетъ извержен.

27. правило 6-ть вселен. собора. Аще кто изъ числящихся въ клирѣ да не одѣвается въ неприличную одежду, ни пребывая во градѣ, ни находясь въ пути; но всякій изъ нихъ да употребляетъ одежды уже ѿ предѣленныя для состоящихъ въ клирѣ. Аще же кто учинитъ сіе наединѣ седмицу да будетъ ѿлученъ ѿ священнослуженія

ГР 45, Антонијева бележница, 1827—1866. г, л. 2.

AD LOGICAE PROLEGO-MENA. DE PHILOSOPHIA IN GENERE.

ad §. 1.

Philosophia est scientia qualitatum generalissimarum in rebus sine vlla fide cognoscendarum, quo E. plures & maiores seu nobiliores et profundiores veritates continet philosophia, quae perfectius eadem cognoscit, hinc eo clarius, verius, certius et ardentius, eo maior et perfectior est Philosophia.

Philosophia vox exotica et Graeca composita, Pythagoram pro auctore agnoscit, qui id nomen ex modestia, alias Sophia-bines assumsit, cum ante ipsum sapientes tantum dicerentur.

Unde septem sapientes Graeciae et exhinc Scholae Philosophi primus theoreticae Philosophus, hanc quae proportionem et veritatem studuit, Deo nihilo nihil fit, Germanicam dictionem Walt Weisheit alii a Walt. derivant, quod Docta Rhetorum aliique eruditioni operam navantes Silvas in Rabidarunt verius tamen cognoscuntur id nomen factum esse ab Vsoribus eorum Walthe Weisheit quasi Recta; eo quod res mundanas flexibiles probabilitatem habeat. Sed et hanc etiam vocabulum commune in dignitari, quia complectens et veritatem naturalem hinc mundi: Dicti sunt Philosophi Sophistae et Magi, quibus significationibus pessima habe explicatissimi.

(§ 189. 191. 190.) Item construction der Figuren, wie die Quadratur des Circuls und alles einfache Radius (§ 169).

B. Wenn unter Linie E. Gerade Linie G. B. gezogen, der Linie C. B. gleich (§ 125) 10 M. P. gesetzt wird, wenn Dreieck B. G. E. der Linie B. G. der Radius und den Cylinder, E. G. der Radius und den Kegel E. B. der Radius und den Kugel. Dieses ist die Quadratur und den Radius, den Cylinder der Kugel, so gross als die Quadratur und den Radius der Kugel und Kugel gleichet. Ist denn ein Cylinder der Kugel, so gross als (§ 172.) gleichseitig ist der Cylinder der Kugel so gross als der Kegel und Kugel gleich.

4 Item wenn ein Circul gestalt als vorige Figur ist, so ist ein Quadrat und Circul einer Figur gleich, wenn die Seite des Quadrats und Circuls gleich ist, wenn in dem Circul ein Quadrat gezogen wird, so ist die Seite des Quadrats gleich der Seite des Circuls, und diese Seite ist gleich dem Radius.

6, Wenn ein Circul und Quadrat einer Figur gleich ist, so ist die Seite des Quadrats gleich dem Radius und der Seite des Circuls.

ГР 46, Увод у логику и филозофију, друга четвртина XVIII в, л. 1, исти писар као у ГР 47, 48, 49, 50.

ГР 50, Алгебра и тригонометрија, друга четвртина XVIII в, л. 251.

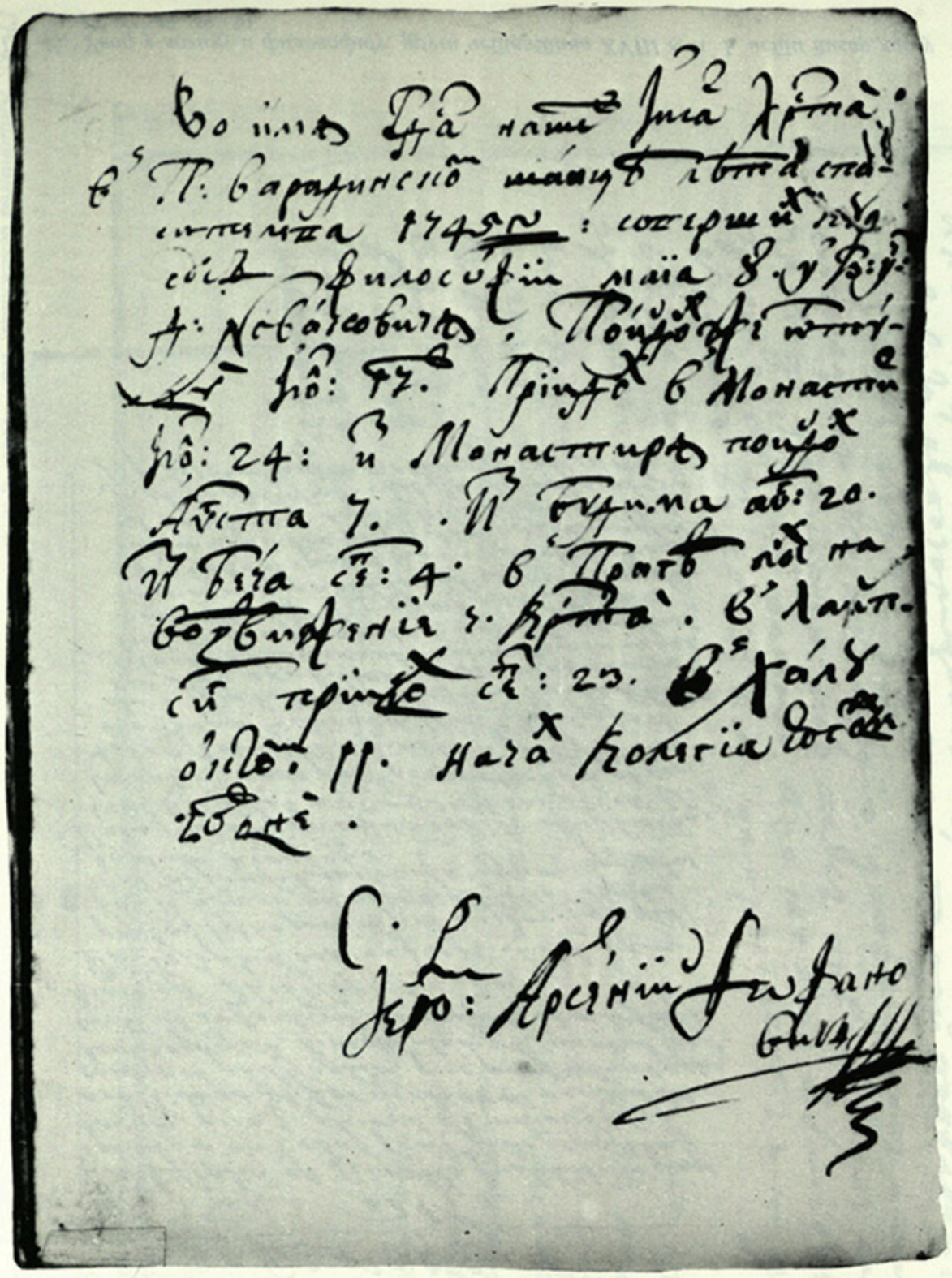

ГР 49, Краткак курс из логике-опште дијалектике, 1742. г, л. 202', запис јеромонаха Арсенија Теофановића.

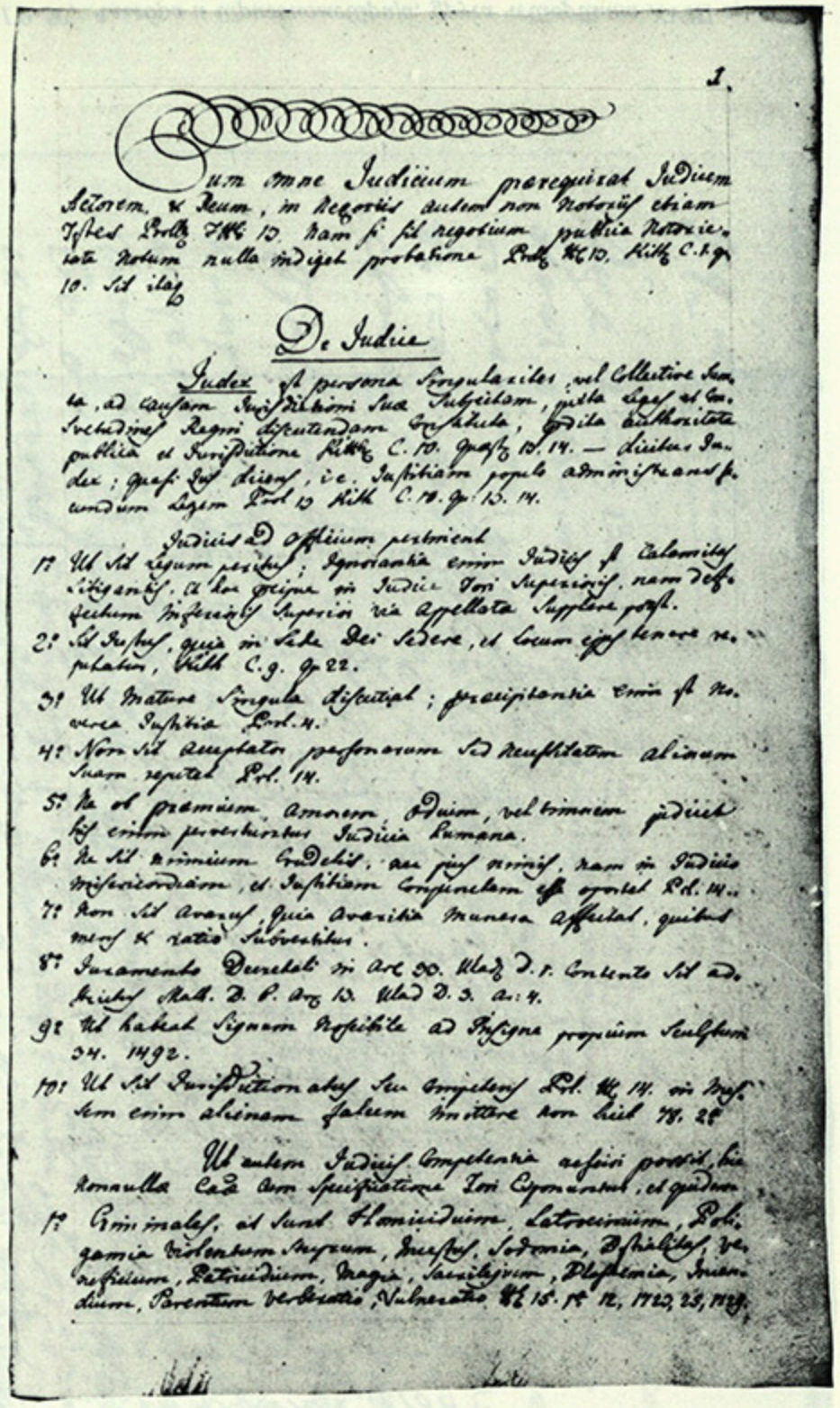

ГР 51, Правни списи, последња деценија XVIII в, л. 1.

~: Грабовца :~

въспоминанїа и знанїа ѡ почетку сегѡ на
шегѡ монастира светоархаггскагѡ, наипа
че будущим братїам въкратцѣ извѣстити
написатиже и предати неѡблѣнимся,
боещесе муки раба онагѡ лѣнивагѡ, въ Еѵ
лїи спасом нашим поменутагѡ: извѣщае
мъ же сице.

×По възетїи агаранским родомъ оунгарскїе
земли, егда црь турскїй сулейманъ побѣди
кралꙗ мажарскога лауша, и поплѣни и по
роби землю мажарску, тогда турцы ѡбла
дахꙋ многими странами, а наипаче
родомъ нашимъ србскимъ, ꙗкѡ въ сербїи
босны, шлавонїи, и далматїи, ѿнудуже
прїидоше мнози хрстїаны наши србли въ
сїю землю мажарску послѣдующе туркѡм
своимъ спахїамъ, по заповѣди ѡбладаю
щагѡ тогда турскагѡ цра, и наплни
ше до самагѡ ꙗнока вароши и села, и
селенїа своꙗ сътворише, Црькви и домы се
бѣ въдрузише: ѡбаче въ копаньскомъ по
лю, и покрай капуша и въ самом капушва
ру, хрстїаны наши изъ далмацїи пришад
шїи въселишесе, таможе издѣ пребыва
ти наипаче изволише: ѿ нихъже нѣцїи
възвратишесе съгледати отство свое, и въ
звѣстише нам еще бывшим въ монасти
рѣ драговичѣ сущемъ въ далматїи, да
сїа земля мажарска есть прекрасна и
лѣпа, житородна и плодоносна, испл
нена

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 13.

gentis, Tridentinensis, et Wradislaviensis, dilecti Filij nostri tanquàm Ejusdem in Bonis Abbatialibus Legitimè Constitutus Plenipotentiarius;

Notum facimus Tenore præsentium, quibus expedit, universis, quòd nos ad demissam Instantiam Reverendorum Fratrum Calogerorum in Garab, vulgò Graboch, Contractum ipsis à piè defuncto Illmo et Rndissimo Domino condam Michaële Mereij Episcopo Wegliensi et Abbate Ssmi Salvatoris de Szexard, gratiosè elargitum, in omnibus suis punctis et Clausulis ulteriùs benignè confirmare velimus, Cujus Tenor est uti sequitur.

Reverendissimis, Admodùm Rndis, item Rndis Ladicæ Igomanis et Calogeris, Salutem in Dno Sempiternam.

Si voluntas vestrarum Dominationum id exigit, in Territorio meo Garab vocato, ubi vestræ Dominationes Deo Famulabantz, multis annis ad annum usqz 1703. de=nuò Monasterium ædificare, Do facultatem, sub his tandem condicionibus.

1mo Dominus Ladica Igumanus et alij Calugeri, item Diaconi et Servitores necessarij, fient ab omni datia immunes et Liberi, præter debitam mihi et Successoribus Reverentiam et homagium, quòd exigit ipsa ratio, ut Domino Terrestri post Regem.

2do Possunt homines numerò 20. vel etiam plures Domos sibi ædificare, arare, falcare, vineas facere, illi tamen Domino Terrestri omnes annuatim solverent taliter.

Qui suum habet aratrum, per annum dabit Florenos 5 Rhenenses, qui cum altero arabit Florenos 3.

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в. стр. 32

Вышеписатогѡ контракта латинскимъ діалектомъ
и издатагѡ ѿ высочайшаго Дна Дна Принципа ѿ
Трауцонъ, мѧтивѣйше Монастирꙋ нашемꙋ
съ заповлѧніемъ первыхъ Контрактовъ, въ Віен-
нѣ дне 23 Августа, лѣта 1721. Парія на сла-
венскій діалектъ нашъ претолковата, имѣ-
етъ изображеніе свое сице.

Мы Іѡаннъ Леѡполдъ, Пресвѣтлаго рим-
скаго Претола Принципъ Трауцъ, Трофъ
въ Фалкенстеинъ, Свободный баронъ въ
Спречренъ и Скорфестеинъ, Златаго руна всадникъ
и Пресвѣтлагѡ Цесарскагѡ Кралевскагѡ же
Величества творителный и тайный и, сосе-
дованный Совѣтникъ.

Именемъ и въ лицѣ, величайшаго и Преподобнѣйша-
гѡ Дна Іѡанна Іѡсифа Архімандрита Сто-
спаскагѡ въ Сѣзардѣ, Каноника Салисбурген-
скагѡ, Тридентинскаго и Вратиславскаго, Воз-
любленнагѡ Сна нашего, Такѡ ꙗкѡ егѡ въ
дѡбрахъ Архимандритскихъ изобранѣ потребны-
ный Пленипотенціа. Знаменано творим
сим нашимъ Чертаніемъ комꙋ належитъ, ꙗкѡ
мы на предложенꙋ молбꙋ Чтныхъ братіи Ка-
логеровъ въ Гарасѣ, рекше въ Грабовцѣ, Контра-
ктъ ѿ въ Бзѣ почившаго имъ, высочайшагѡ
и преподобнѣйшагѡ Дна и Ѡтца Михаила Миреіи
Епископа Веглїенскаго, и Архімандрита Светоста-
совскаго, въ Сѣзардѣ благодатнѣ дарованый, во
всѣхъ своихъ статіяхъ и заключеніяхъ, внѧ-
редъ мѧтивнѡ подтвердити хощемъ, егѡже
содержаніе есть, ꙗкѡ послѣдуетъ.

Преподобнѣйшимъ пречестнымъ и Чест-
ным

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 34.

60.

Ad

Illustrissimum ac Reverendissimum dominum
Dominum Joannem Josephum Trautsom Comi-
tem in Folkenstein, Abbatem Smi Salvoris de Ret-
sard, Canonicum Salisburgensem, Tridentinensem
et Wratislaviensem /: et Sit C :/ dominum, Do-
minum nostrum Benignissimum gratiosissimum.
Correcto humillima

Instantia
Introscriptorum Instantium.

Illustrissime ac Reverendissime Domine Abbas
domine Nobis Benignissime, gratiosissime.
Quoniam nobis notum est, quod Illma ac Rendissima
dominatio vestra, ex sua innata gratia tam benignus
et misericors sit, ergà Dei et Christi Nominis
Cultores, ut ex sua Misericordia et Benigna
affectione, iisdem aliquod Beneficium, et sacram
Elemosinam sit datura, quà vitam suam sus-
tentare, et Ecclesiam Conservare possint.
Adeoq Humillime et demississime provolvimur
ad pedes Illmae ac Rendissimae dominationis vrae
ne gravetur ad Monasterium, seu Ecclesiam
Nostram sex domus in Libertate, ab Arenda
Decima, et Inclyti dominij Laboribus immunes
permittere, ut eo magis vitam nram miserimam
sustentare valeamus. Apud J. Coccum quoq eos
immunes à Portionali quanto et Forsponte
efficiemus tantum Eiusdem Illma ac Rendissima
dominatio vra sit Nobis, ex sua gratia, et Benig-
na misericordia Concessura et oblatura.
Pro qua Gratia, et benigna oblatione precibus
nostris

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 60.

98

произвести, вручивше тому же
по совершеніи дѣйствія сего и
Божественныя Литургіи по обыч-
ному начину жезлъ правленія,
и подавше каку ему, поста-
вленному Архимандрить
Амвросію, таку и въ лицѣ
предназначеннаго Іеромонаха
касающемуся Братству по-
требное въ смотреніи должно-
стей ихъ наставленіе; — Еже
здѣ вѣдомости ради назначает-
ся. Дано закоже горѣ.

Арсеній Стойковичъ
Епископъ Сербскій.

Дѣлано во Общежительномъ Свя-
то-Архангелскомъ Монастыри
Грабовцѣ, дне 25. Марта, 1861 г. лѣта.

Его Высокопреосвященство,
Милостивѣйшій Гдинъ Діоскелъ Епископъ, Ар-
сеній Стойковичъ, получивше извѣстіе,
яко Архимандритъ и Настоятель
иногда Стыя обители сея, Амвросій
Шимичъ, дне 14. Марта т. л. преста-
вился сіть, благоизволили сеть подъ

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 98.

Дѣлано въ Сентандреи дне 13. Декемвр. 1865.

Повнегда общежителный Мнтырь Гра-
бовацъ смертію Архімандріта Амвро-
сіа Шимича, законнаго своего Настоя-
теля лишился; того ради, да бы пра-
вленіе и дѣла Икономіи монастырскія
ущерба каковаго не терпѣла, еще подъ
17. Апріліа, т. л. во Архіерейскомъ Со-
сѣданіи, въ Карловцѣ держанномъ, на
предлогъ Его Святости, Патріарха,
Архі-Епкпа Карловачкаго и Митро-
політа, Гдина Самуила Маширевича,
по соизволенію Его Преосщенства,
Діецезалнаго Епкпа Будимскаго, Г.
Арсеніа Стойковича, Патріаршескій
Протосуткеллъ, Іуліанъ Чокоръ, во
Архімандріта и дѣйствителнаго
Настоятеля тогожде Мстыря о-
предѣленъ и наименованъ есть; коемъ
о предѣленію благопомянутымъ Гдиномъ
Патріархомъ, средствіемъ милостива-
го Писанія ѿ 24. Октоврія т. л.
преднаведенномъ Діецезалномъ Епкпу
съ тѣмъ вѣдомосотворенъ, яко произ-
веденію реченнаго Протосуткелла во
Архімандріта

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 101.

Дана 23го Ноемврїа т. г. опредѣли
присутствуѣтїй Изсланикъ Кон-
сїсторїалный да се Братство
Манастырско у Келїяма на-
стоятельскимъ, наново састане,
да се на новоустроенный Ѳивен-
таръ, кои є у два примѣрника сход-
но проистекшой Уредби Консїсто-
рїалной сачинѣвъ и єданъ се отнѣи
Славномъ Епархїе наше Адмїнї-
стратївномъ Одбору доставити
има, по постоѣнемъ прописуза-
едно са приставлѣнымъ Старешин-
номъ, сви Скупа подпишу, поредъ
тога такъ и своя примѣчанїя
учину, и заточетый подъ Г. Ок.
радъ свой заключе.

Овомъ приликомъ одма по подпи-
су споменутогъ Ѳивентара, узме речь
г. Изсланикъ, и како относному
Братству тако и прочимъ Манастыр-
скимъ Служителима у име пред-
поставлѣне власти духовне озбиль-
но заповеди, да они новооглашено-
му г. Адстратору, Антонїю Мар-
ковичу, као своем законитомъ насто-
ятелю и Старешини, честь, повино-
ванѣ и послушность отдавати за дуж-
ность свою сматраю, коемъ налогу са-
образоватисе, готовость свою сви при

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 110.

льима Манастырскимъ и парохіанима
Манастыру принадлежеће парохіе као дѣ-
ствителногъ Игумана огласити и предав-
ше му жезлъ правленія, нѣга у столъ
настоятельскій увести и нуждно распо-
ложеніе учинити и пропустити, да се по Ус-
таву Монастырскомъ Име нѣгово на про-
писанымъ местима у цркви водноси, и
мацѣи како Братству тако и свима
жительма Манастырскимъ, да они ис-
томе Игуману своме, достодужну честь,
повиновеніе и послушность отдавати да
свою дужность сматрати, дѣйство пре-
дае вопросне у Манастырскій протоколъ
ставити и о томе овамо извѣствовати.

У прочемъ съ благоволеніемъ Архіпас-
тырскимъ Есмо. Изъ Сѣдниче Консисто-
ріалне, у Сентандреи, 11. Јануарія, 1873.
Вашемъ Благоговѣйству,

благожелателнѣйшій,
Арсеній Стойковичъ
Епкпъ.

у слѣдъ коега, - наймилостивіе протестек-
тегъ Архіерейскогъ налога, огласимъ у ре-
чи ствеѣегъ Преподобнѣйшегъ Игумана,
Гдина Антонія Марковича, за дѣйст-
вителногъ настоятеля Манастыра Гра-
бовца и нѣму у присутству намѣст-
ника Вікола Бошняка и осталога
Братства као и летымъ броемъ Скупле-
нога Православнога народа жезлъ прав-
ленія Манастырскогъ свечано вручимъ
съ томъ дальомъ Уредбомъ, да се Име нѣго-
во на Ектеніяма Явно Споминѣ и као

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 119.

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 172.

Бѣлаѓ. Прилѣ̀ кáмнаѓ ѣ̀ѵ̀ѣлѣ
ѹ̀ Бѣлаѓѣ тоѓ кѣ̀ѣна ѹ̀ Ѳна сона ѣ̀ѣ
а̀ покрѣ̀ѣна ѣ̀ сламомъ.
Бѣ̀ѣше сѣ̀ѣ кáмнаѓа ѹ̀ раѣ̀стоѧнїи
40ѣ̀ кѣоѳлога ѣ̀ѣ сѣ̀ѣна, бѣ̀ѣ
кѣна ѹ̀ Волоса, кѣ̀ѣ Ѳна пал̀ѣ
грѣ̀ѣна, трѣ̀ѣ покрѣ̀ѣна ра̀ѣ
сна.
Прѣ̀ѣ пѣ̀ѣта ѣ̀ѣлѣ̀ѣ Настасѣѧ
ѣ̀ѣаѓ 2, кѣ̀ѣ пáѣѣѣне грѣ̀ѣѣ
бáѣѣѣѣне, ѹ̀ сáмо покрѣ̀ѣне
при кѣ̀ѣна Земаѓ прѣ̀ѣѣаѣоа по
64. кѣоѳлога ѣ̀ѣрѣ̀ѣѣ, ѹ̀ 8. ѣ̀ѣѣ
не, Ѳна, а̀ дѣ̀ѣоа 13. Настѣ̀ѣ
За сѣ̀ѣѣ кѣ̀ѣѣ̀ѣана ѣ̀ бѣ̀ѣѣ
раа ѹ̀ Кѣ̀ѣѣ̀ѣѣ сѣ̀ѣѣ, трѣ̀ѣ
покрѣ̀ѣне.
Ѣ̀ѣ полѣ̀ѣѣѣ ѣ̀ѣраѣ прѣ̀ѣѣѣ̀ѣа ѣ̀ѣ̀ѣ̀

Преподобный Оц҃ъ Намѣстникъ!

Примѣтенъ сущъ, что Преподобіе
ваше Счеты Монастырскія по
прописаномъ, и въ прочихъ Епархіяхъ
введеномъ, и точнѡ наблюдаемомъ
формуларъ сочиняти неѡбыкосте
за нуждно быти судихомъ приклю-
ченый здѣ Счетовожденія форму-
ларъ вамъ на той Конецъ послати,
что бы по семъ не токмѡ Счеты
Монастырскія за лѣто 1828 испра-
вити, и вновь устроити, якѡ-
же и за истекшее 1829 такѡ
сочинити, но и въ будущее всегда
какѡ вы, такѡ и по вамъ быти
имущіи Намѣстницы, и рачуно-
водители прописъ томъ точнѣйше
сообразоватися вѣдали. Чегѡ ради
и надлежитъ вамъ сообщаемый ѡ-
сюдъ формуларъ въ Протоколѣ Мона-
стырскомъ за будущее управленіе
же и употребленіе каждагѡ ра-
чуноводителя по рубрикамъ вѣрнѡ,
и порядочнѡ преписати, и по препи-
саніи паки сѣмѡ временемъ своимъ возвратити.

Коею приликою, по внегда раз-
видѣніе Монастырскихъ Счетовъ
въ торжественомъ дне 6. Марта
т. л. держатися имѣемомъ Кон-

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 220.

сазван одлуком Светог Архијерејског Сабора (АСТ бр. 30 зап. 9. од 12. VI. ове године) и одлуком Светог Архијерејског Синода (Син. бр. 1489 зап. 450 од 12. VI. 1950. године) састао се 1. јула (18. јуна ове године у Београду, у храму Светог Архистратига Михаила и по прописима Црквеног Устава изабрао за новог Патријарха Српске православне Цркве Његово Преосвештенство Епископа зелетовско-струмичког и администратора Епархије Српске Господина Викентија.

Сутрадан по избору, у недељу 2 јула ове године Његова Светост Патријарх Српски Господин Викентије устоличен је на свечаној архијерејској литургији у Саборној цркви у Београду и тим чином ступио у сва права и дужности врховног поглавара и старешине Српске православне Цркве.

Достављајући предње ради знања Патрису с позивом, да име новоизабраног Патријарха у Диптих живих уврсти.

I. Отсек Епархијске Конзисторије Будимске.

У Сентандрији, 14/27. јула 1950.

Георгије ср.
Епископ Будимски.

Ову радосну вест о избору новог Патријарха Српске православне Цркве, у лицу Господина Викентија, прибележио: У Ман. Грабовцу, дана 26. јула / 8. августа 1950. године.

Јером. Алексеј Бабић
привр. управ.

ГР 52, Летопис манастира Грабовца, друга четвртина XVIII в, стр. 251.

Гн̄ • • • • Бл҃вы

Уставъ бж҃тьныѥ

слоужбы • въ нѥиже идїакѡнства

Хотей сщ҃енникь, бж҃тьвноѥ съ
врьшати таиньство • дльжь
ньѥ • прьвѣѥ оубо мирнь быти
съ всѣми • ни имѣти что на
кого • и срдце Елика сила ѿ лоукавыих
блюстисе помисль • въздрьжатиже
се мало свечера, и трѣзвытисе • да

Грачовца

ГР 53, Служабник, Венеција, изд. Божидара Вуковића, 1519. г, л. 3.

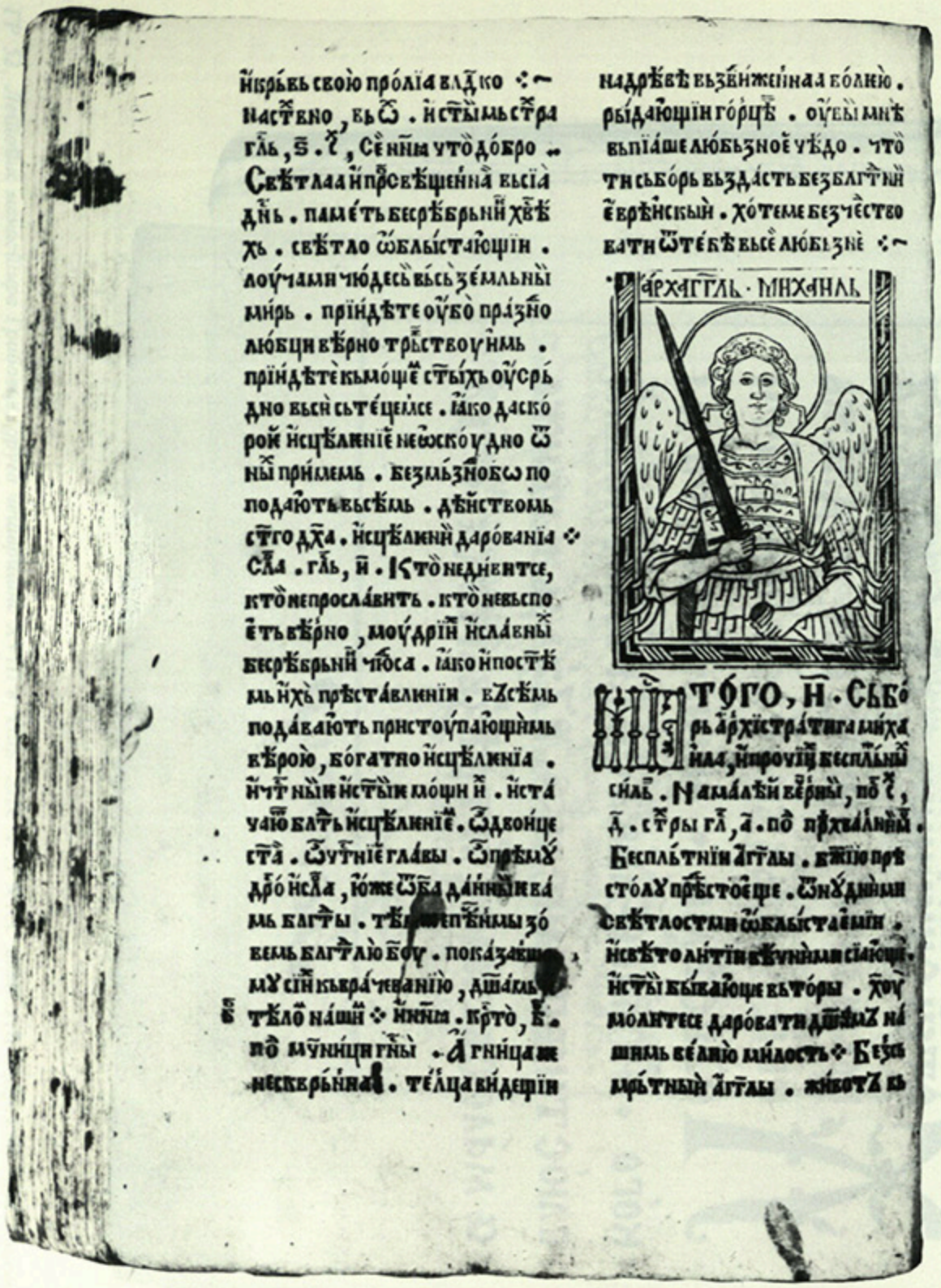

йкрьвь свою пролїа влдко ·~
настѣно, вь ѡ. йстымь стра
гль, ѕ. ѓ, сѣнми утѡ добро ·
Свѣтлаа йпросвѣщенна высїа
дѣнь. памѣть бесрѣбрьнй хвѣ
хь. свѣтло ѡблыстающїи.
лоучами чюдесѣ вьсь земльны
мирь. пріидѣте оубѡ празно
любци вѣрно трьствоунмь.
пріидѣте кьмощѣ стыхь оусрь
дно вьсй сѣтецйсе. йако даско
рой йсцѣлнтѣ нежско удно ѡ
ны примемь. безльзнобѡ по
подаютьвысѣль. дѣйствомь
стго дха. йсцѣлнй дарованїа
сйа. гль, й. Ктѡ недвенте,
ктѡ непрославнть. ктѡ невьспо
ѣть вѣрно, моудрїй йславны
бесрѣбрьнй чюса. йако йпостѣ
мьйхь прѣставлнніи. вдсѣмь
подаваютъ прнстоупающнмь
вѣрою, богатно йсцѣлнїа.
йчтнымй истымь клощй й. йста
уаѡбать йсцѣлнтѣ. ѡдвонце
ста. ѡутнїѣ главы. ѡпрѣмь
дро йсла, юже ѡба даннкй ва
мь багты. тѣлеснѣнымь зо
вемь багтлю бгу. показа
мусйнькраченанїю, дшамь
тѣлѡ нашй ✣ йнмь. крто, ѣ.
пѡ мунцнгны. дгнцаже
нескрьнная. тѣлца видящїи

надрѣвѣ вьзнжнная болею.
рыдающїи горцѣ. оувы мнѣ
вьпїаше любьзное увѣдо. что
тнсьборь вьздасть безблгтнй
ѣврѣйскый. хотеме безчество
ватн ѡтѣкѣвысѣ любьзнѣ ·~

ТОГО, Н. СЬБо
рь архїстратига михаа
ила, йпроуїй бесплтный
снлъ. Намалѣй вѣрны, пѡ ѓ,
д. стры гль, а. пѡ прхвалнный.
Бесплтнїи агглы. йжїю пре
столу престоеще. ѡнѣдвныи
свѣтлостнй ѡблыстаѣшїи.
йсвѣтолнтїи кѣчнымй сіающї.
йстый быкающе квторы. хоу
молитесе даровати дшамъ на
шнмь вѣлнѡ млость ✣ Безь
вдтный агглы. жнвотѣ къ

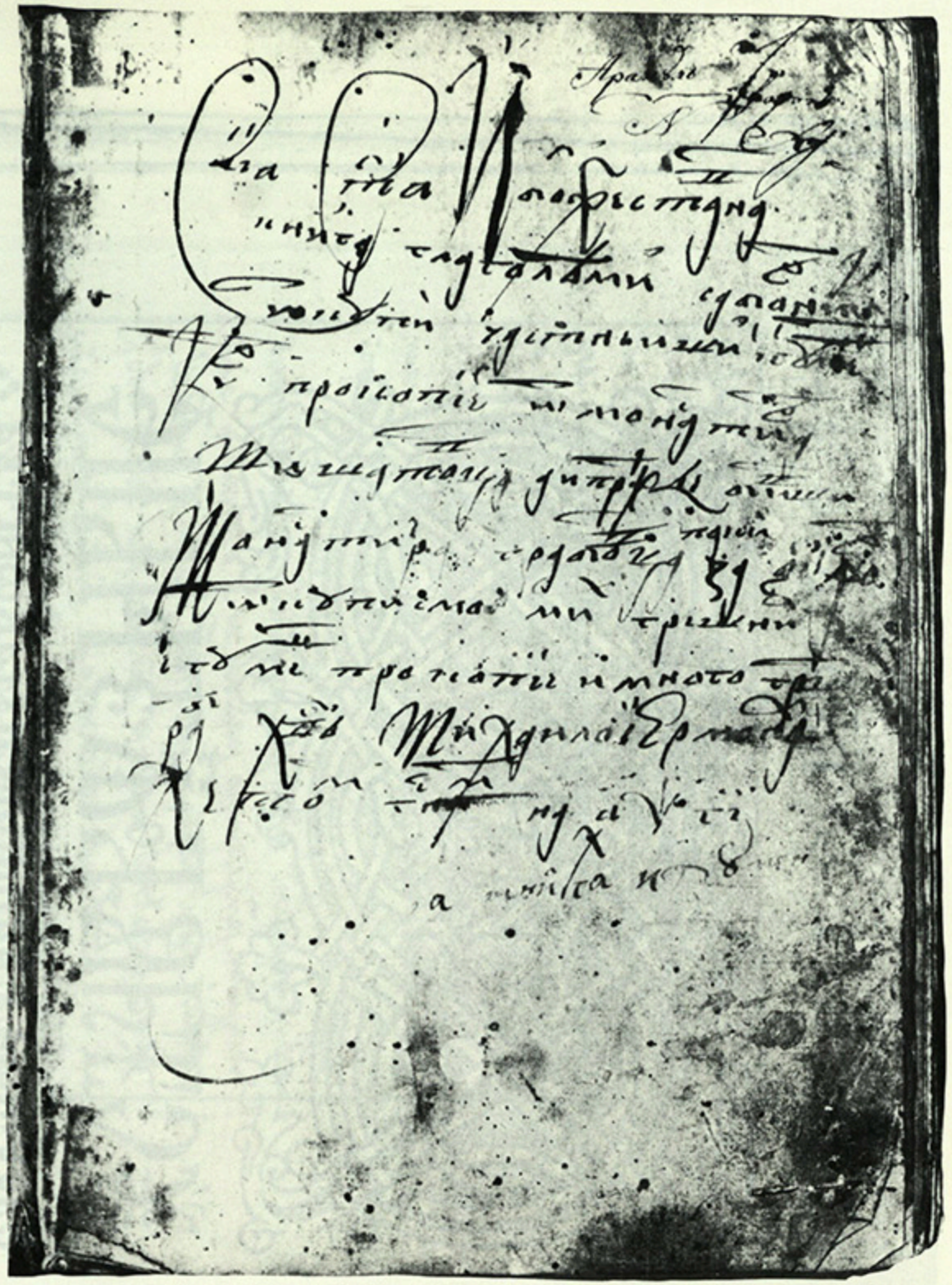

ГР 54, Празнични минеј (Зборник), Венеција, изд. Божидара Вуковића, 1538. г, л. 71'

ГР 54, Празнични минеј (Зборник), Венеција, изд. Божидара Вуковића, 1538, г, л. I, запис

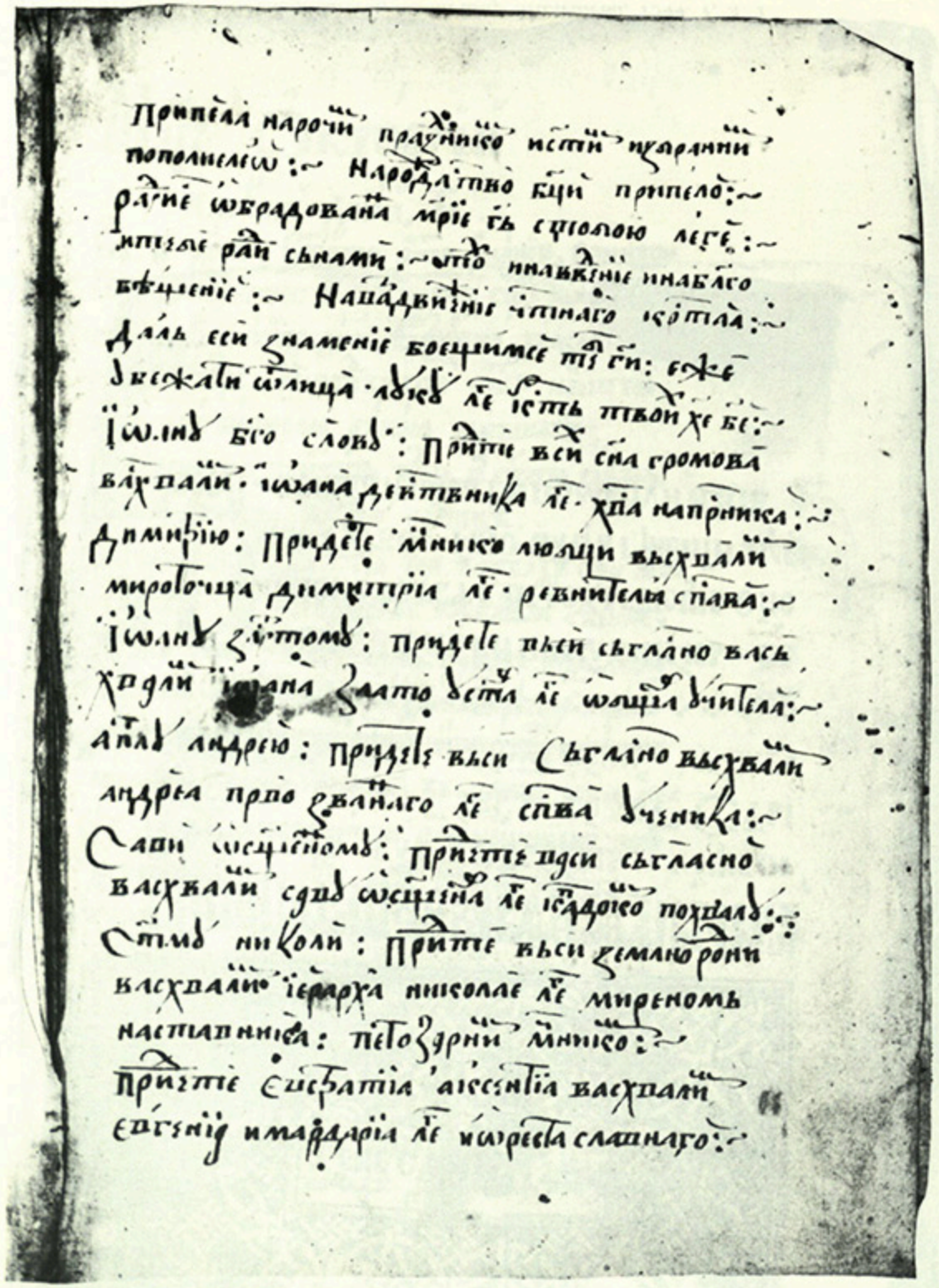

ГР 54, Празнични минеј (Зборник), Венеција, изд. Божидара Вуковића, 1538. г, л. 1 I рукописног додатка.

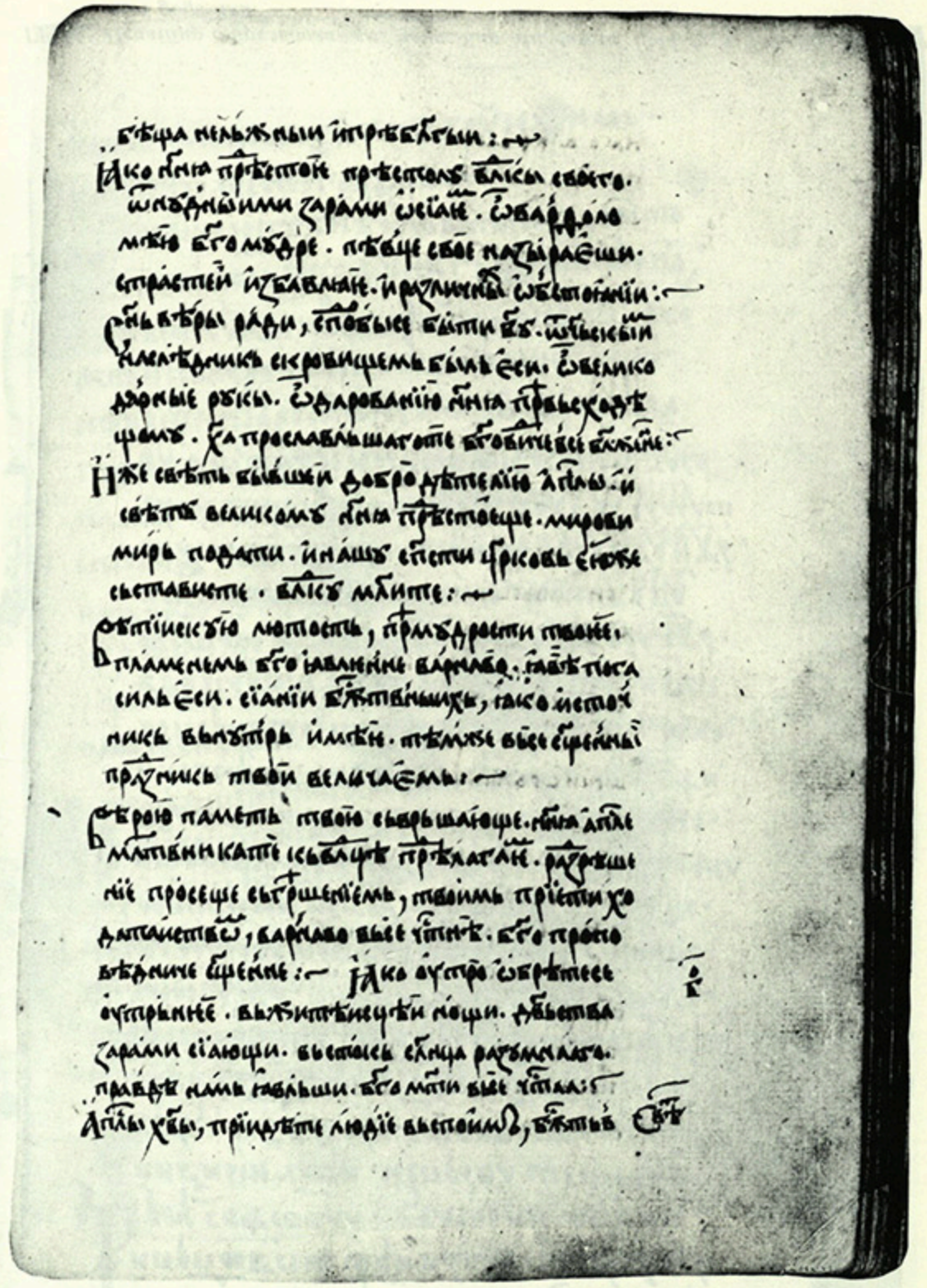

ГР 54, Празнични минеј (Зборник), Венеција, изд. Божидара Вуковића, 1538. г, л. 5 II рукописног додатка.

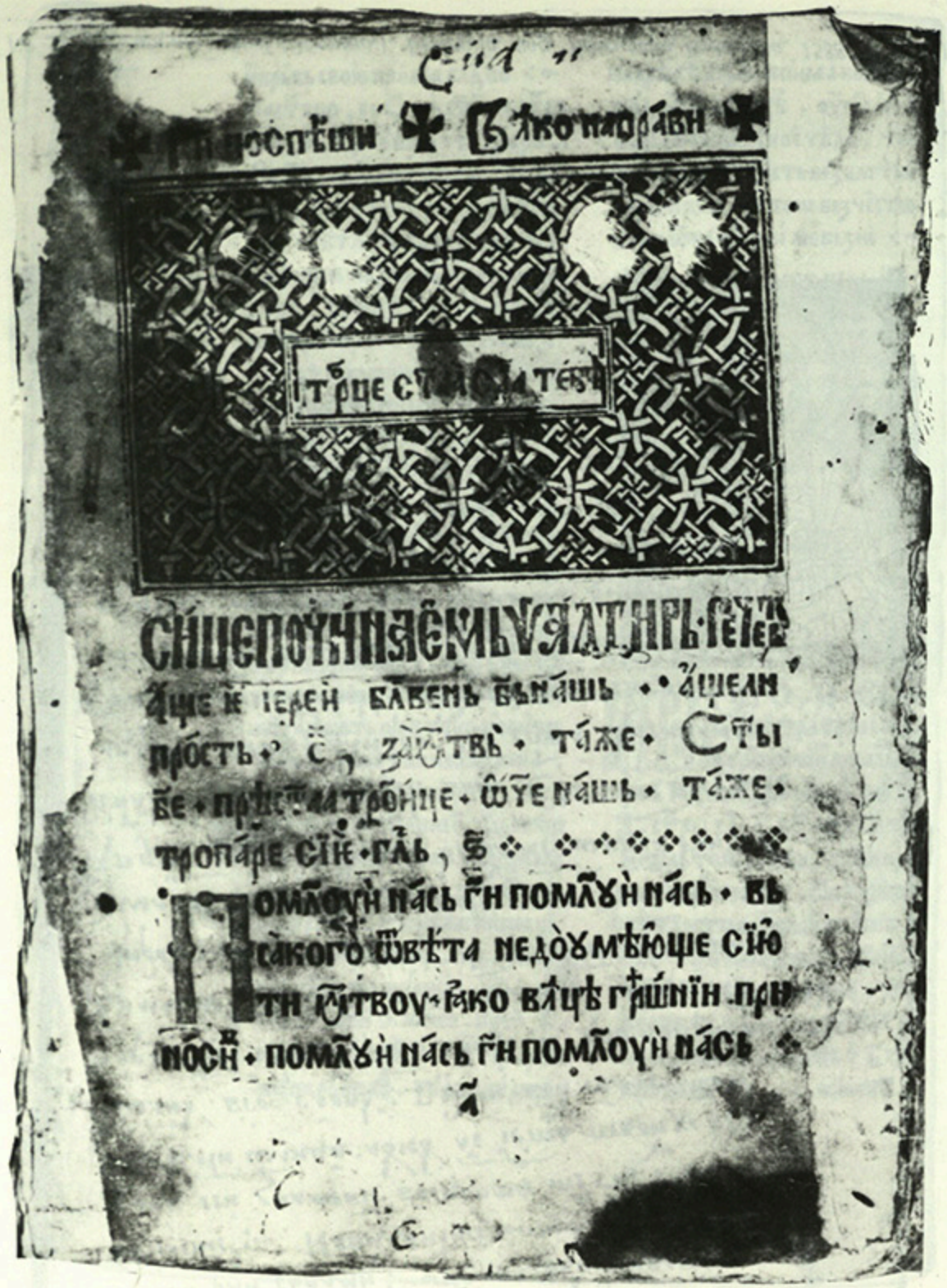

ГР 56, Псалтир с последованьем, манастир Милешева, 1544. г, л. 1.

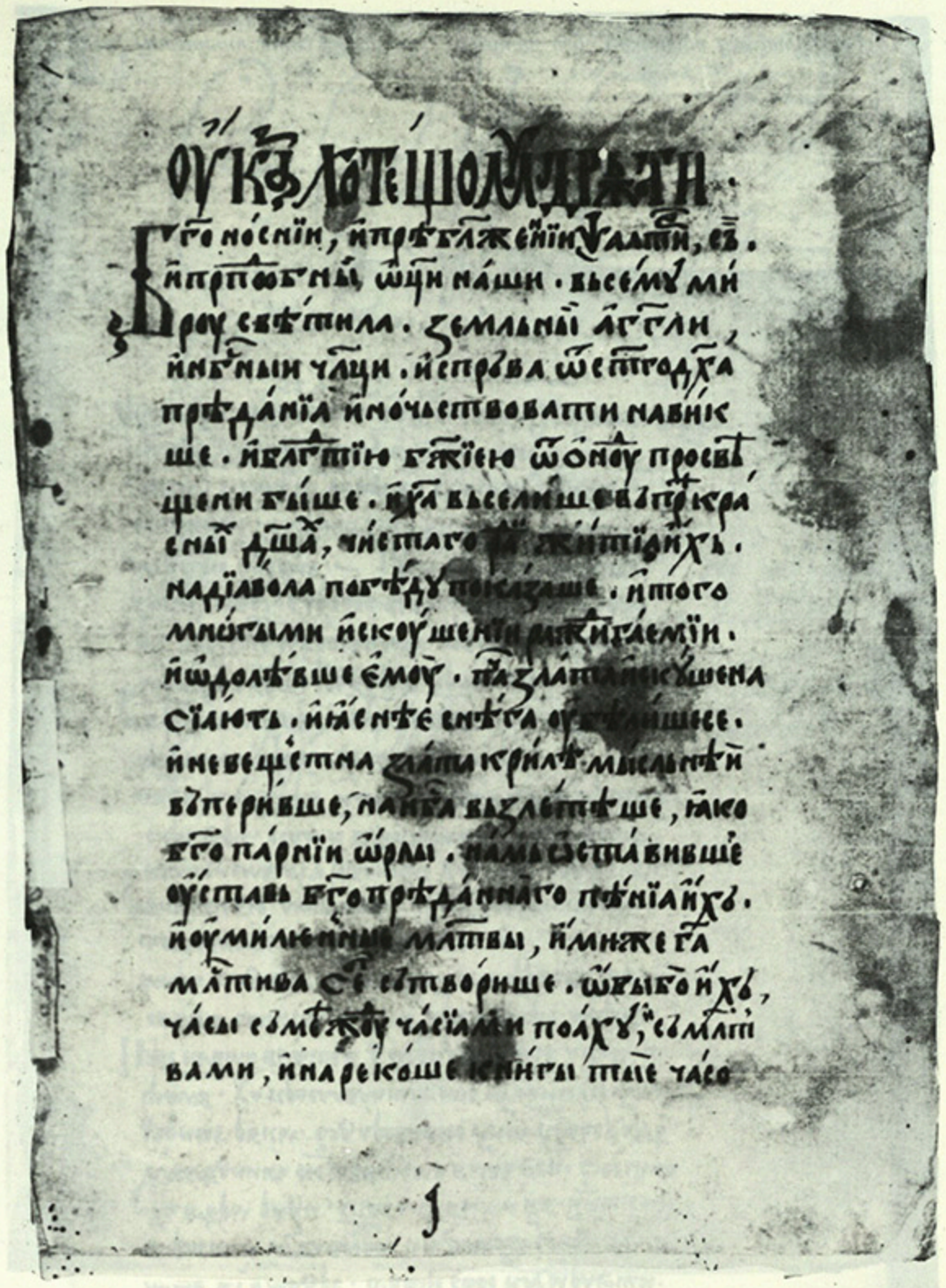

ГР 56, Псалтир с последованьем, манастир Милешева, 1544. г, л. 352, тј л. 1 рукописног додатка.

Мц҃ц Ѻктоврїй

Имѣй днeй, кд҃.

Вх҃ д҃ день, Ст҃аго а҃пла а҃нании, Ѥдинагw Ш҃ десѧтидесѧти: И пр҃тѣнатw Ѻц҃а романа сладкопѣвца. Вх҃ тоѩже день пр҃ѧтнѣмих покровх҃ престaвлѧ вц҃ы: И пр҃тѣнатw Ѻц҃а нашегw саввы, нд҃ вишерою рѣкою жительствовавшаго. Прѣдѣнствa пр҃стыѧ вц҃ы, и ст҃аго саввы, сѵнаксы, писаны по сеи слав҃цѣ.

Вечер҃ѣ Ѻц҃ы: На т҃и кѡлѣсѣх стр҃ѣ а҃пла, тaмо҃, д҃. подобенх҃: Зѣлнымъ скѡрѣе:

Иже сaми, бж҃твенную пр҃іемх, Ѻц҃а мановенїемъ лучшихъ шестокрилецх҃. пр҃ѣвседе молко дрѣвлемъ пр҃ѣйде к҃ тебѣ самѣ, бж҃твенныѧтw просѧщенїѧ: тогда бѣсѣдовaше имъ ѡц҃ы ѡтх҃ мнѡгихъ, сѧмотворивши сто҃ кр҃ивицѣлихъ: пою҃щатw бо҃гословнѹю кселевѹю ксю҃ шѧмотворити.

Тѣмх҃ с҃ нихъ бл҃гихъ тa҃ Хр҃това а҃пла, молитесѧ, гл҃ѧше, молитисѧ спастисѧ нaсъ.

Навчисѧ бж҃твенныхъ пр҃сл҃авныхъ, трѹба кѡрыльше бл҃агодѣнныѧ костровныхъ есѝ, словa бж҃їе спасительнаѧ, и стaнцїѧ, ко тр҃ѣхъ сѵтъ бо҃гословлѧх҃ есѝ, оумерщвленїе шѵбертныѧ, мертвымъ сошитaющее, и ко а҃гг҃ъ дерзновенно бесѣдующе,

ГР 62, *Минеј за октобар, XVIII в, л. 1.*

нaша · помощенїе гѡбѣ хѵ҃ю҃щимъ
нaпитaющенїе грaдимъ.

Всѣсощенетъ бѣ бѣльѣмась дарѣть
нaпитaтельмѣсо ѧщенетъ бѣ бѣльѣна
вѣмѣтaкъ сѣпaти чѣсольнaны · хѵ҃о
кивїйпожрѣлѣнибѣше · вѣмѣтaпрог
нѣвaтисѣ ростѣнухънaны · оубѵ҃вода
потопилабѣмы · потомъсѣпрѣжидѣша
наша · хѵ҃опрѣидѣшанашавод оумно
стомaнх҃ · блѣнѣтъйженедaнaсьѣлов
нтехѵ҃оубѵ҃нухъ · дшанaшaмѣсоптица
избависѣшѣсѣпиловещїнухъ · сѣтыхъ
рѹшисѣмы избавленибы ѵ҃о · помощь
нашабѣймѣтнѣ · сѣтворшагонѵ҃бѣизмлю · ~ сл҃а

Предѣющенѣнaгaѧкогорaсїѳнь · нѵ҃о
вижитисѣвѣѣсѣ живїнвѣѣрaме · го
рѣнѣсѣрѣгонѣтъѣсѣрѣпѣлюсвонѣ · шнл
йдовѣсѣ · бѣсонѣшѣствaвѣгъскѣзлaгрѣш
нухъмaжрѣвѣпрaвѣнихъ · бѣсодaнѣпро
стрѣтъпрaведнивѣбѣзaконирѣсѣкѣвѣ
оубѣлжигнѣбѣгѣйнѣлгымьсрцемь · хѣсл

ГА 1, *Псалтир с последованьем, око 1545. г, л. 6.*

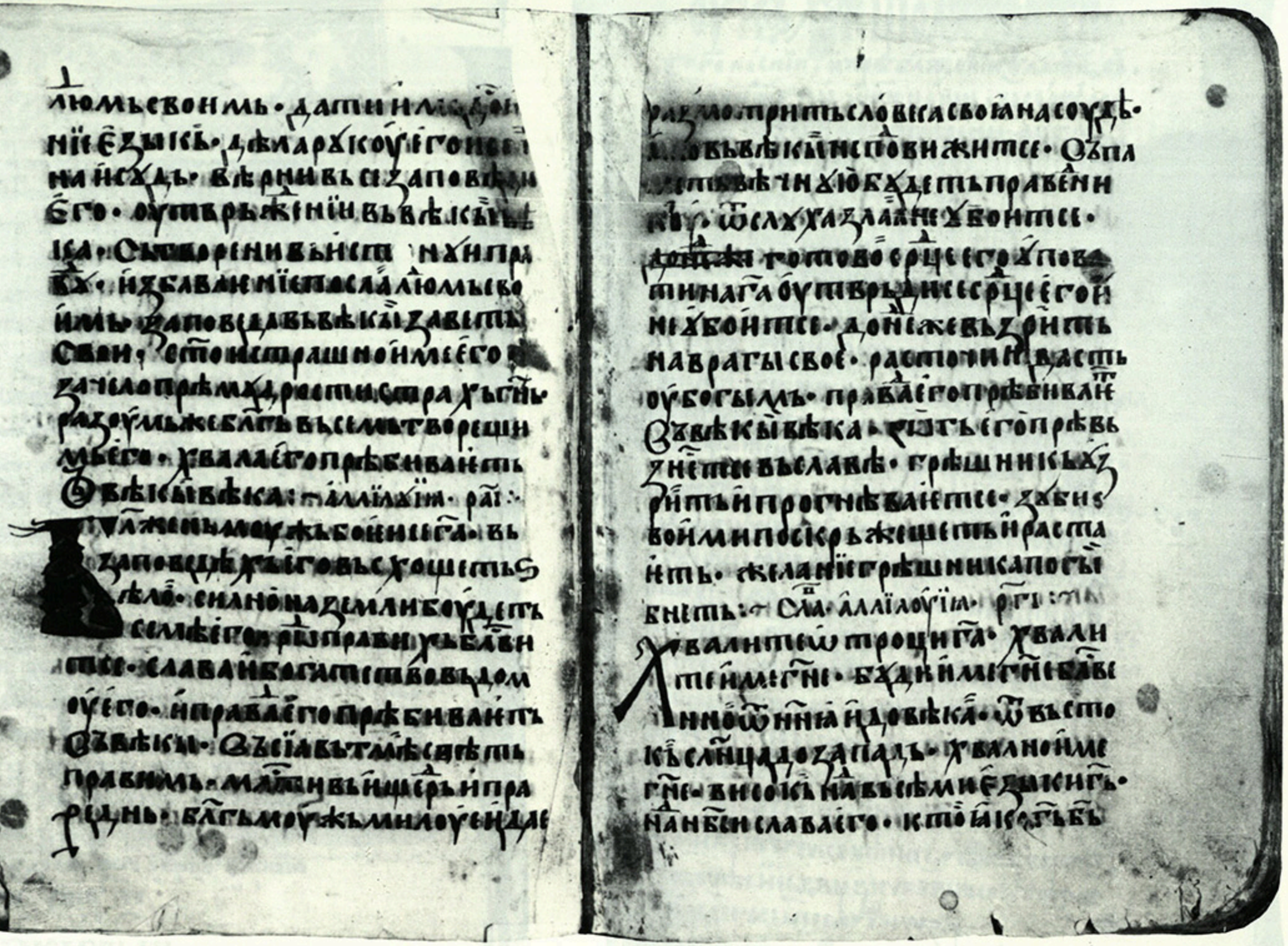

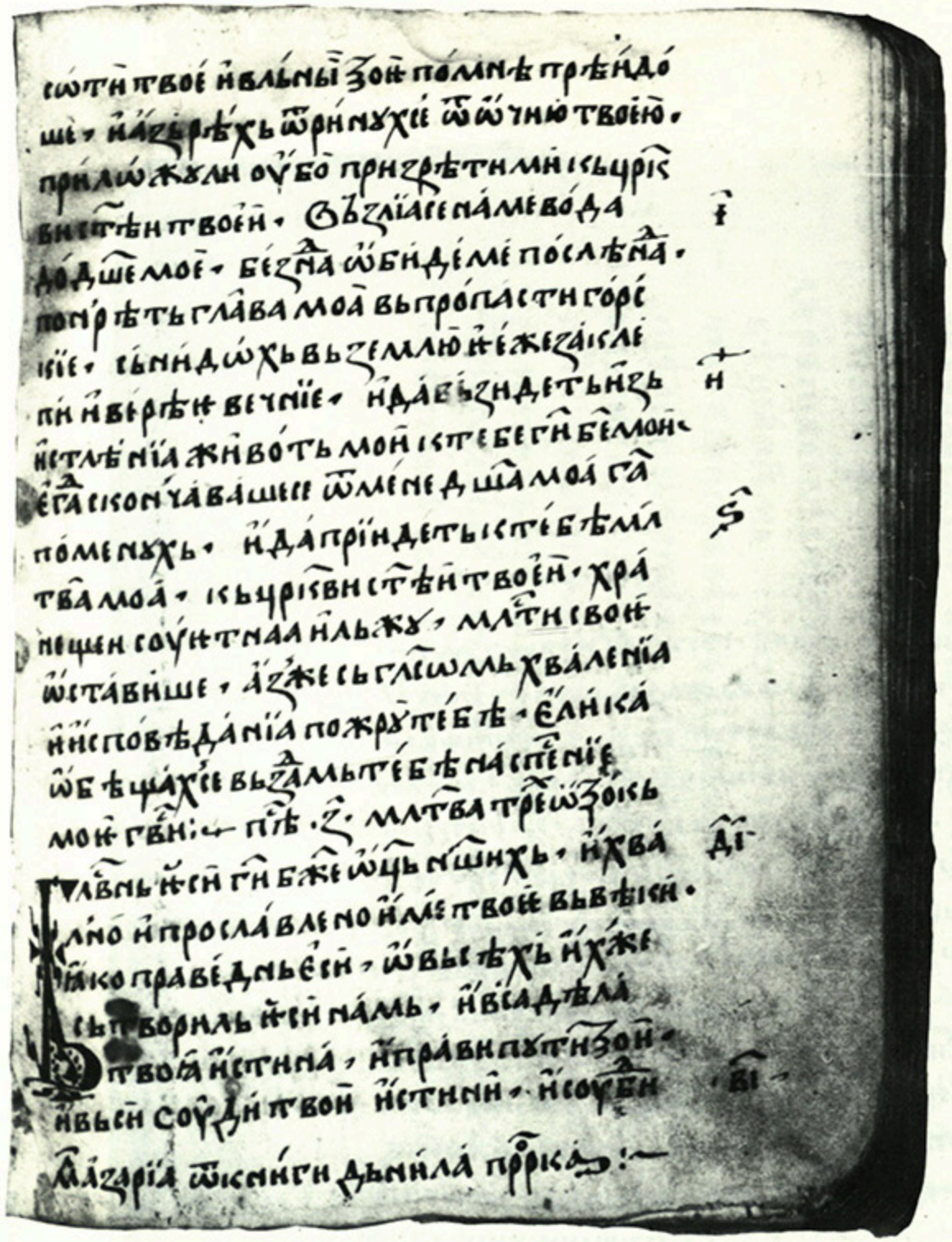

СА 1, Псалтир с последованьем, око 1545. г, л. 87.

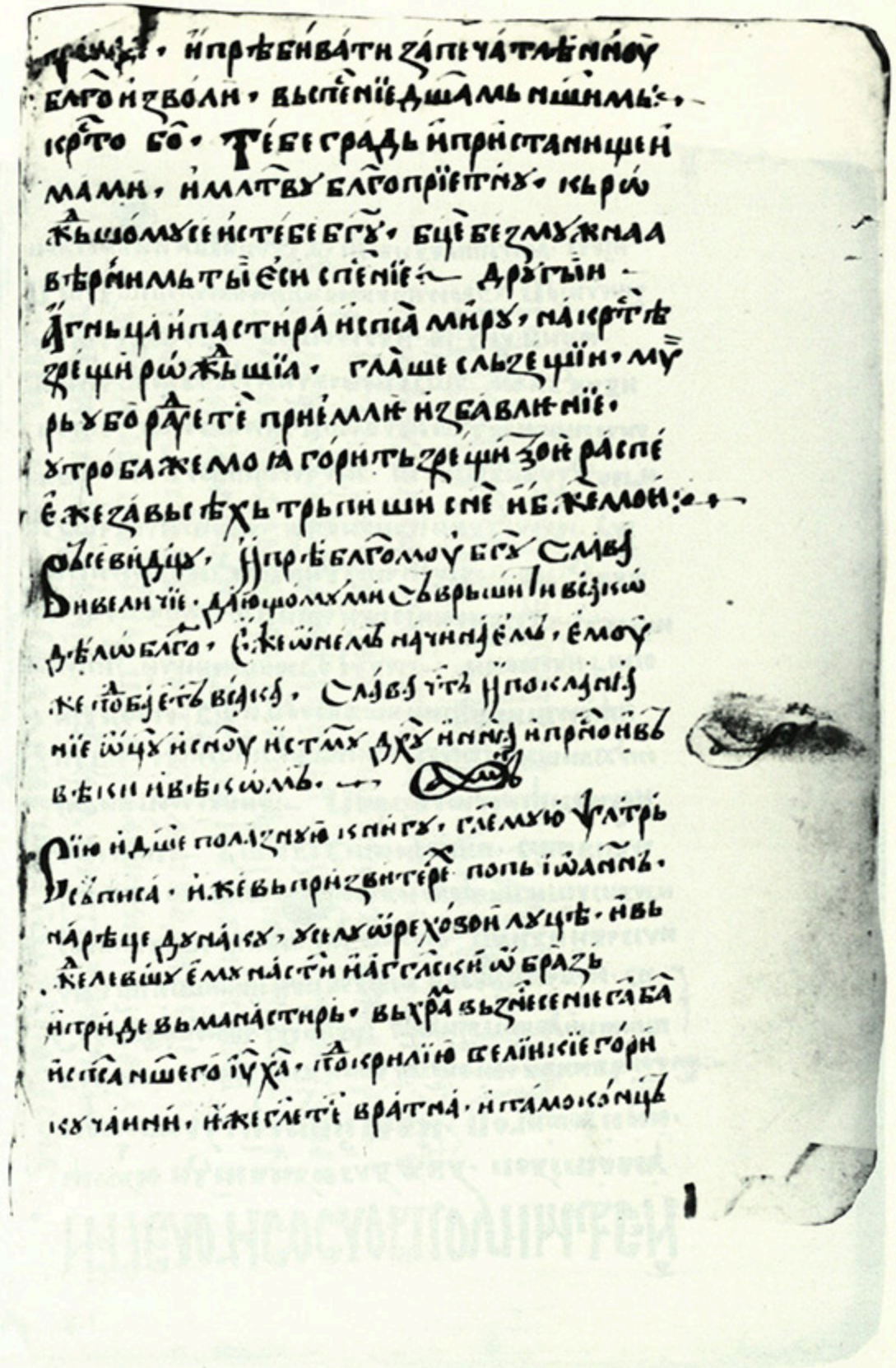

СА 1, Псалтир с последованьем, око 1545. г, л. 152, запис.

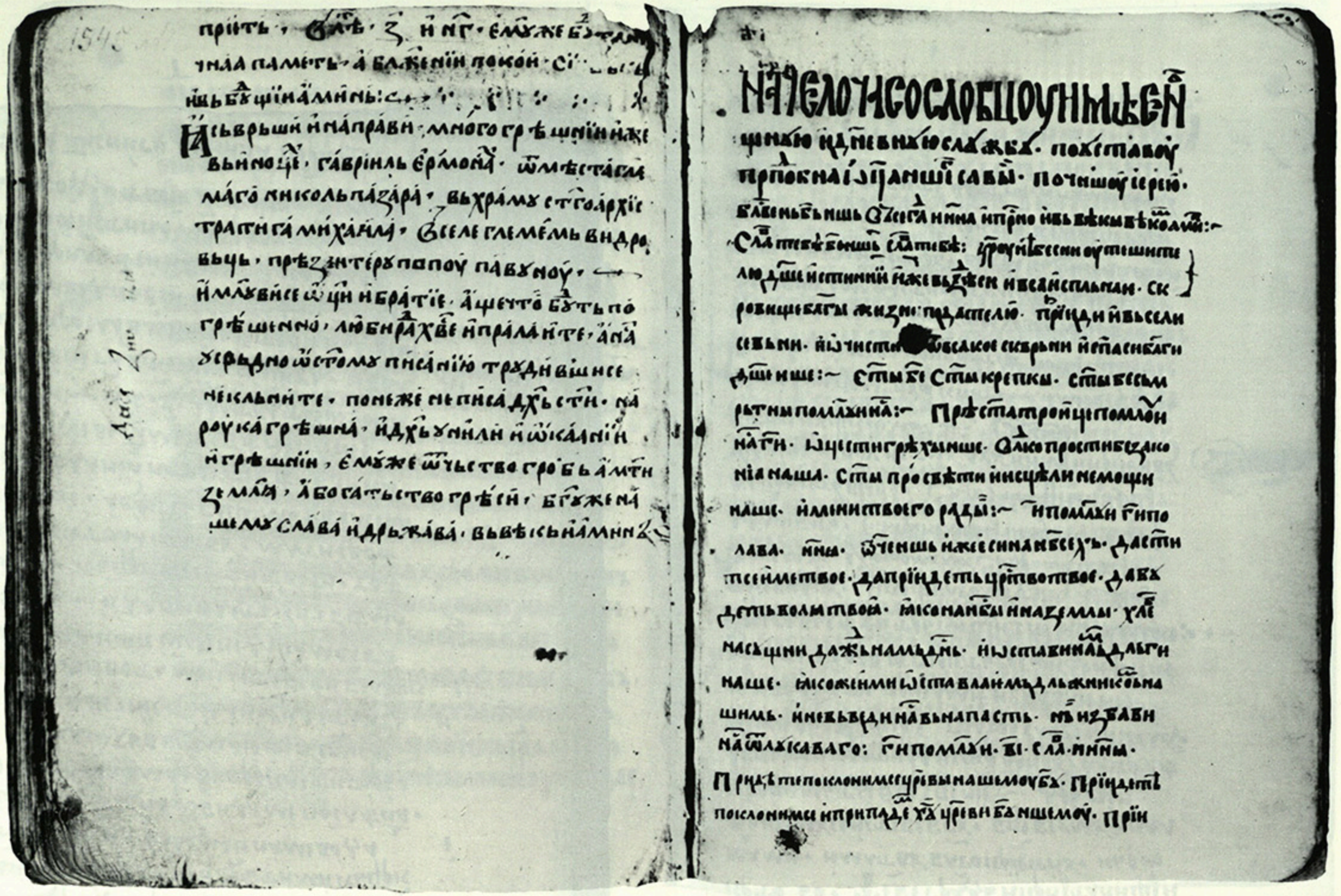

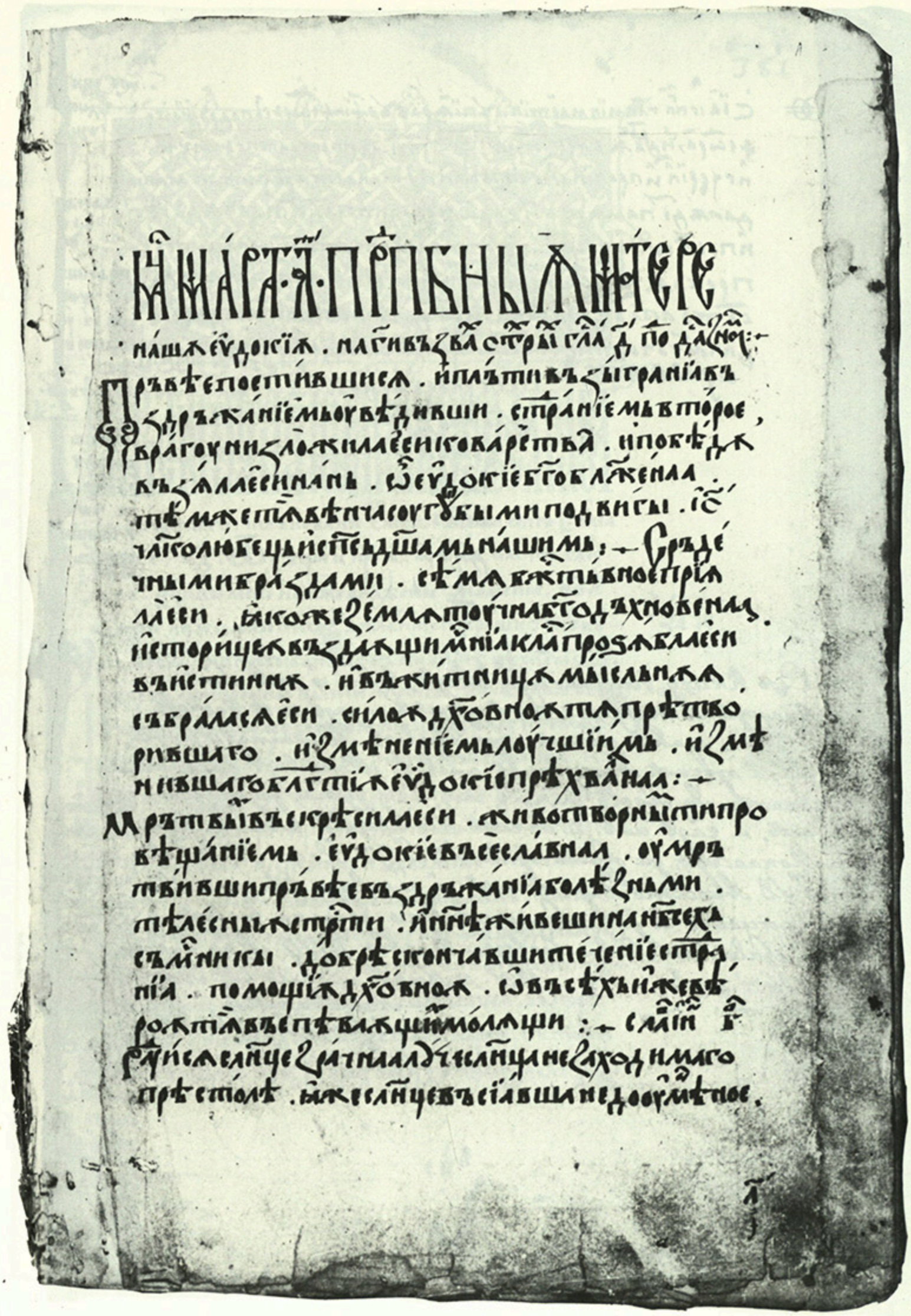

CA 2, Минеј за мартъ с пролозима, 1571, г, л. 1.

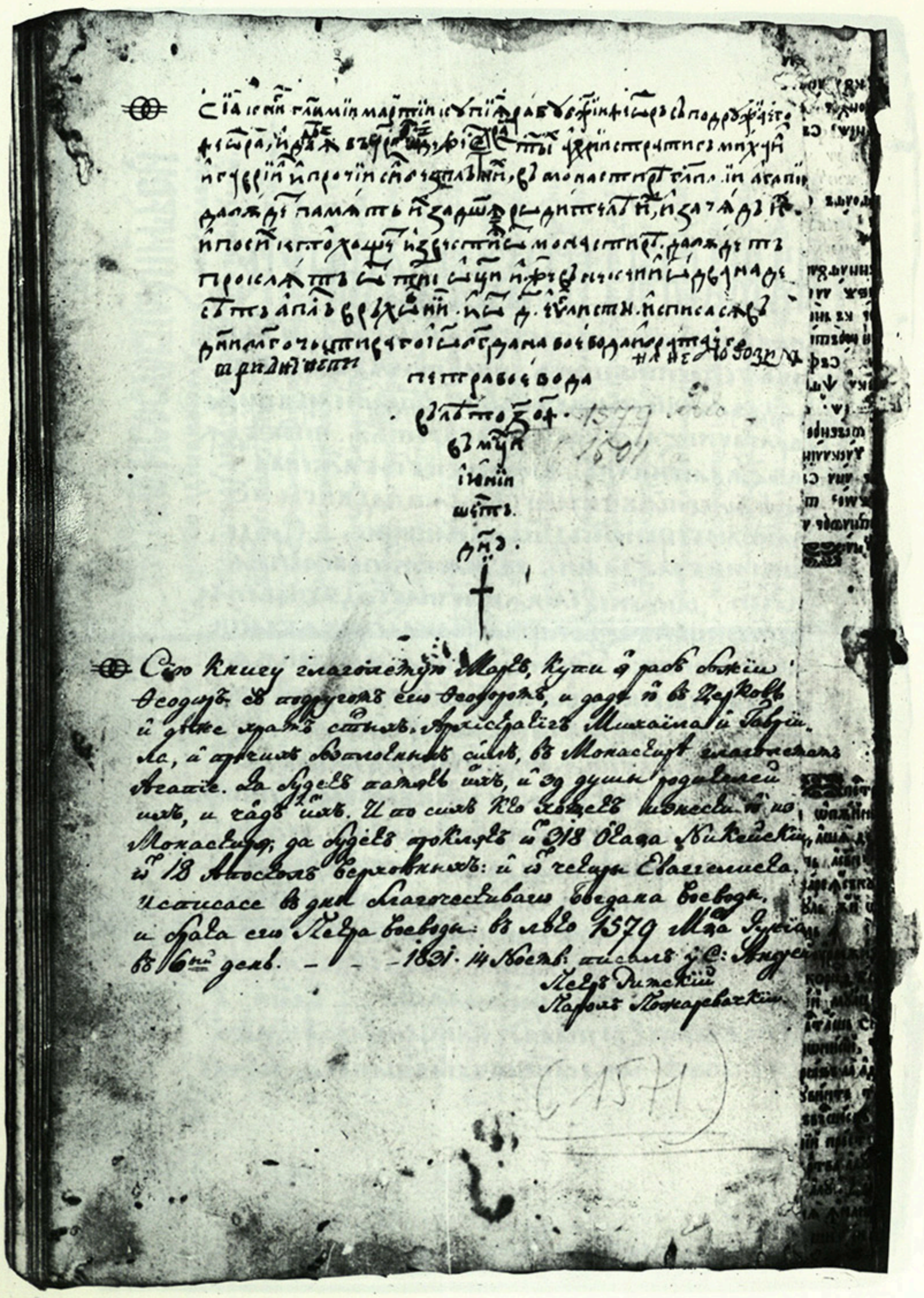

Сію книгу глаголемую Мартъ, купи и дасть обитель
Осодиѣвъ. Въ монастырь сей Богородичь, и дасть ю въ церковь
и въ олтарь храмъ святыхъ. Архистратигъ Михаила и Гавріи-
ла, и архиих Вогодныхъ силъ, въ Монастырь славнаго
Агапіе. За здравіе живыхъ ихъ, и за души родителеи
ихъ, и чадъ ихъ. И по смрти Кто хощетъ вынести ю изъ
Монастыря, да будетъ проклятъ и Отца Никейскаго,
и 18 Апостолъ церковныхъ: и и четыи Евангелиста.
Писасе въ дни благочестиваго Господаря Воеводы.
и сына сего Петра Воеводы: въ лѣто 7079 Мца Іуніа
въ 16 день. — — 1571. Писалъ и С: Андрей
Петръ Диякъ
Марко Поповичъ

(1571)

СА 2, Минеј за март с пролозима, 1571. г, л. 167', запис.

Иже кв҃тою а҃ї҃ѡ҃ нед҃ѣ҃ни҃ѣ ѩ҃ко҃ѹ҃ни҃ѣ

Златоу҃стаго. тлъсова҃нїе Ѥ҃же҃ѡ҃а҃нна сто҃го Ѥ҃ѵ҃а҃їа.
Бе҃сѣда, м҃д҃. Ѡ҃вѣща҃ї҃е и҃сре҃. а҃ще҃ нѣ҃ко҃и҃ же҃ глаго
ва҃ше. Ищ҃ете мене҃ не҃тѥ же видѣсте зна҃менїа, но҃ а҃
ѹ҃вѣсте и҃ наѣ҃ты҃и҃стеех҃ъ. дѣла҃йте не҃бра҃шно сне҃но
ще, но҃ бра҃шно пребыва҃ющее въ҃ жи҃вот҃ъ вѣ҃чнѣ҃м҃ъ. ѳ҃.
Ѥ҃ѣ҃сегда҃ ѥ҃мре҃нѣ҃ѣ҃ кѣ҃ѩ҃ти и҃ сро҃ѣ҃сѣ҃, но҃ ѥ҃ди҃наго оу҃-
ченика҃ и҃ра҃зоу҃мо҃ дѣ҃ѣ҃лаго и҃ѡ҃ ѥ҃тры҃ма҃ оу҃чи҃телѩ҃ по
ѳ҃ерщи҃ѩ҃ми҃ ѡ҃лѣ҃нѣ҃ѣ҃ти въ҃ ѣ҃ѳоу҃жа҃ти по҃бѣ҃ди҃тъ. е҃же
ѡ҃бѣ҃ща҃ѩ҃ ѣ҃ѳоу҃ѣо и҃ пре҃но҃ сѣ҃бла҃ня҃м. Ѝ҃ѳо҃ прие҃ѳоу-
пи҃ша҃ наро҃ды ра҃ѳоще и҃ѡ҃ сѣ҃ѳо҃ѣ҃ прише҃ѣ҃ши. ча҃ѣ҃ѣ҃ сѣ҃ѳо҃ѣ҃
ѣ҃ѣ҃ѹ҃ пре҃зра҃ѩ, ни҃ и҃ѡ҃ѣ҃ мо҃е҃мо и҃ ѣ҃ѳавле҃нїа попече҃нїе и҃
ѳ҃мѣ҃ти и҃ѡ҃ка҃ѣ҃, ѡ҃ѥ҃тре҃ше ѡ҃вѣща҃ва҃е҃тъ, и҃не҃сто҃ї҃но
ѣ҃е, и҃ѡ҃ѡ҃ѩ҃ѣ҃ѣ҃ни҃ѣ ра҃ѣ҃но҃ѹ҃мы҃сла҃ѩ҃хъ. да҃ѣе҃ ко҃ѹ҃дѣ҃ и҃ѡ҃ѣ҃ѣ҃ѳе҃
ѳ҃ѣ҃. и҃ма҃ рѣ҃ѣ҃ и҃ма҃ сла҃ва҃, ни҃ щ҃ете҃ мене҃ и҃ѡ҃ не҃ и҃ма҃ѣ҃ете҃ ма҃-
менїа, но҃ и҃ѡ҃ сто҃ѣ҃ ѣ҃ѳе҃ха҃ѣ҃ъ и҃ наѣ҃ты҃и҃стеех҃ъ. І҃ро҃ц҃ъ
ѥ҃мѹ҃ а҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ъ, но҃ ѡ҃вѣ҃ща҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ и҃ чре҃ва ра҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ ца҃рѣ҃ѣ҃. ни҃ сто҃ѣ҃ое
мно҃ѣ҃ство҃ чю҃ѣ҃ѣ҃ъ и҃ѣ҃ъ ра҃ пригожа҃ѣ҃хѹ҃ и҃ не҃ѹ҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃ѣ҃м҃

СА 3, Беседе Јована Златоустог на Јованово јеванђеље, прва половина XVII в, до 1656. г, л. 381.

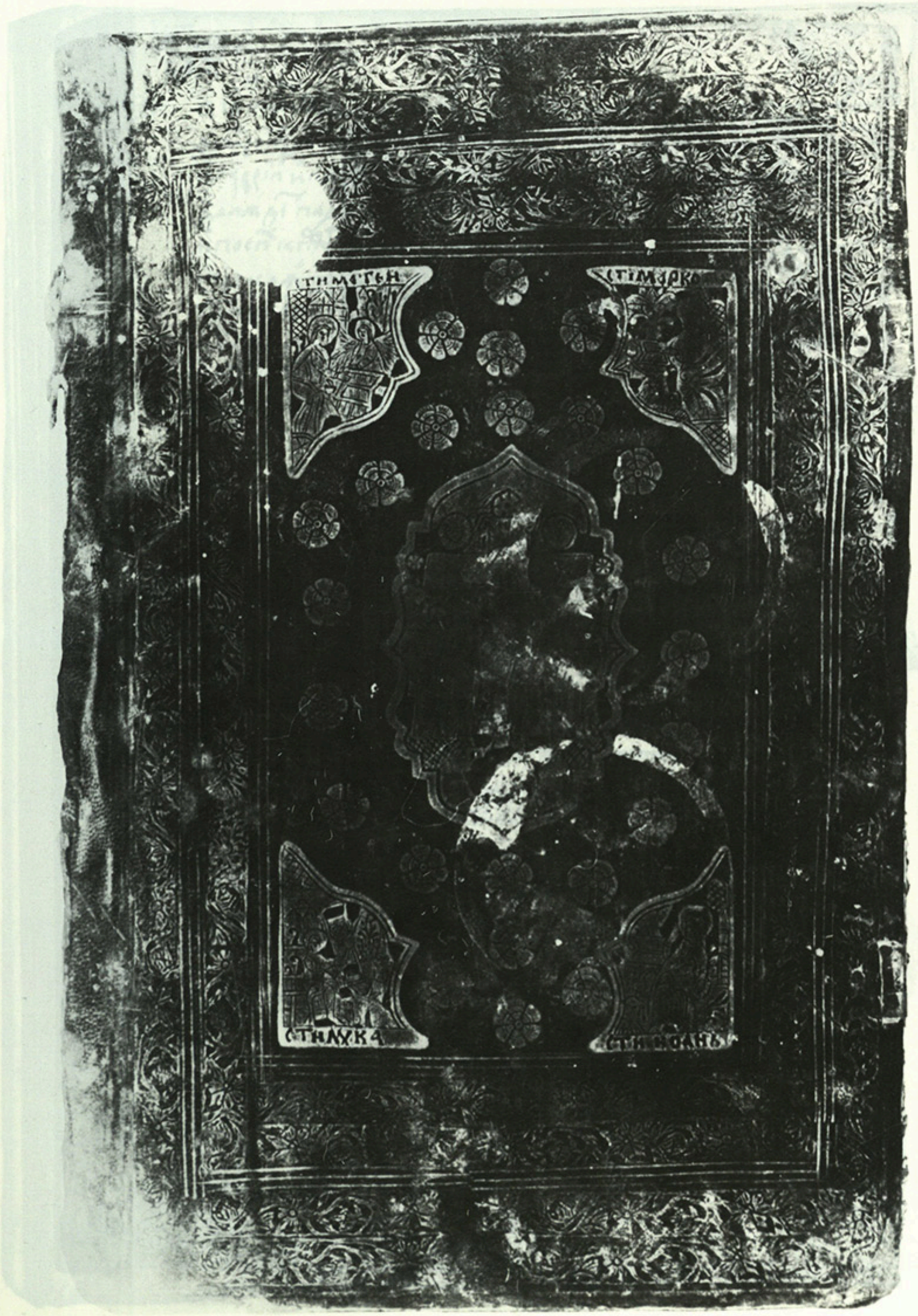

СА 4, Четворојеванђеље, трећа четвртина XVI в, горња корица.

м҃р пе҃ зі҃ не҃ въ҃ ѡ҃н, соу҃щ і҃сови въвиѳаніи.

бдите, бѣже пасха и опрѣсноци по
вою, и скаахоу архіереє и книжници.
какоєго льстію ємше и оубіють.
глю́ще жену невь празникь єгда
какомльва будеть людьска: ко чє
за҃ ч҃ и соущоу ємоу въвиѳаніи въ домоу.
зг҃ симона прокаженнаго. възлежа
мд҃. щоу ємоу пріиде жена, имоущисть
кленицоу блгоконна, надрънаго
пистикы многоцѣнны. и съкру
шисть кленицу. възлиавши ємоу
на главоу. бѣахоу же неци него
доующе вьсебѣ. и глю́ще почто
гы бель симирнаа бы. можаа
пе҃ ше бо се продано быти вещьшіи.
три съть пѣнеѕь. и дати сени
щим, и възбранаахоу єи. і҃с же рє҃,
оставите єѧ. что єи троуды
дѣєте. добрѣ дѣло съдѣла
о мнѣ, въсегда оубонищаа има
те сьсобою, и єгда хощете можете

соу҃ зі҃, вл҃ч гл҃ рг҃. и не҃ зі҃. вл҃ч гл҃а. оѳ҃.
пне҃ ні҃. не҃ мє҃ поу҃ наза гл҃а, мѳ҃.

СА 4, Четворојеванђеље, трећа четвртина XVI в, л. 110.

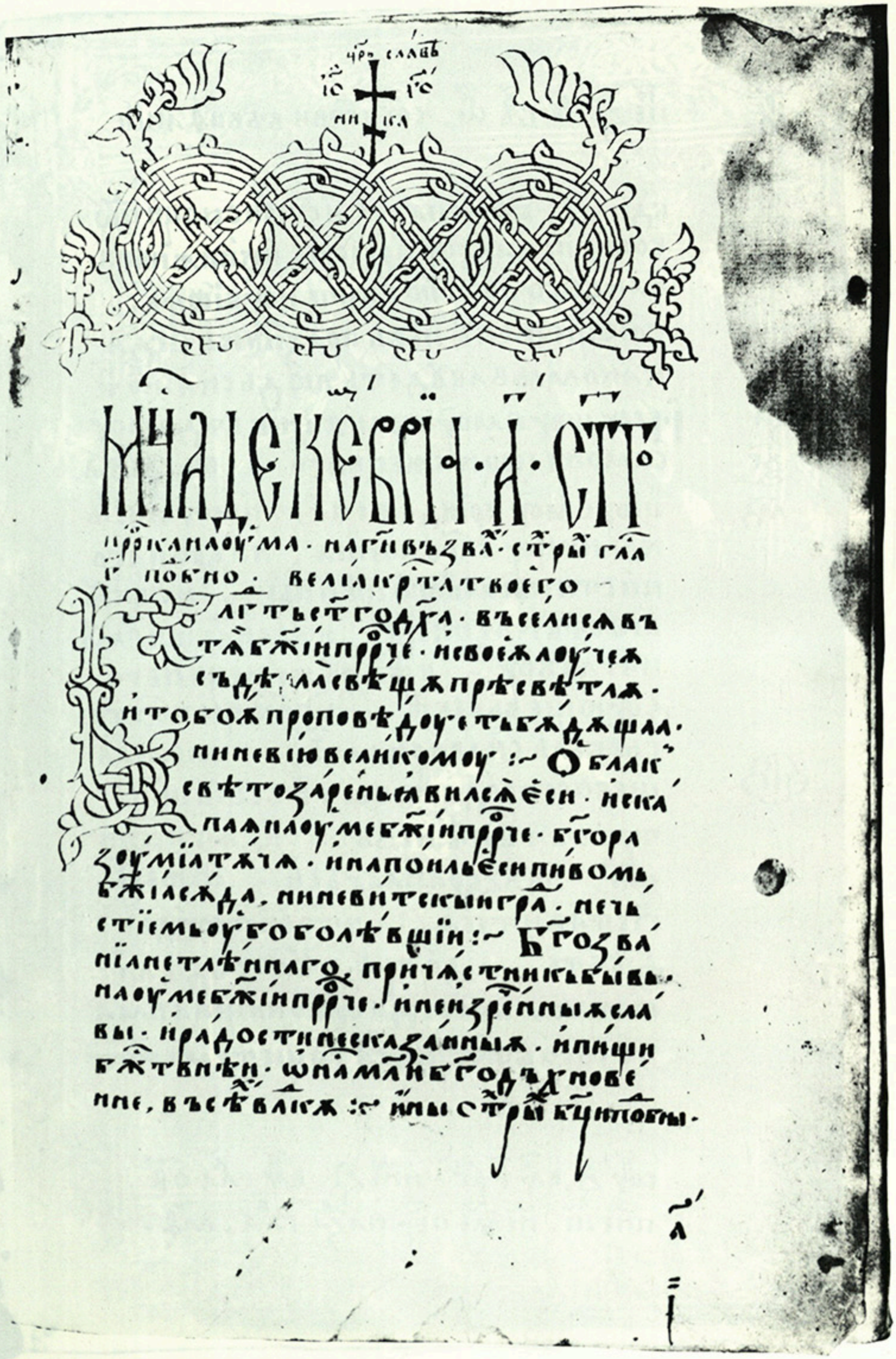

СА 5, Минеј за децембар с пролозима, 1582. г, л. 1.

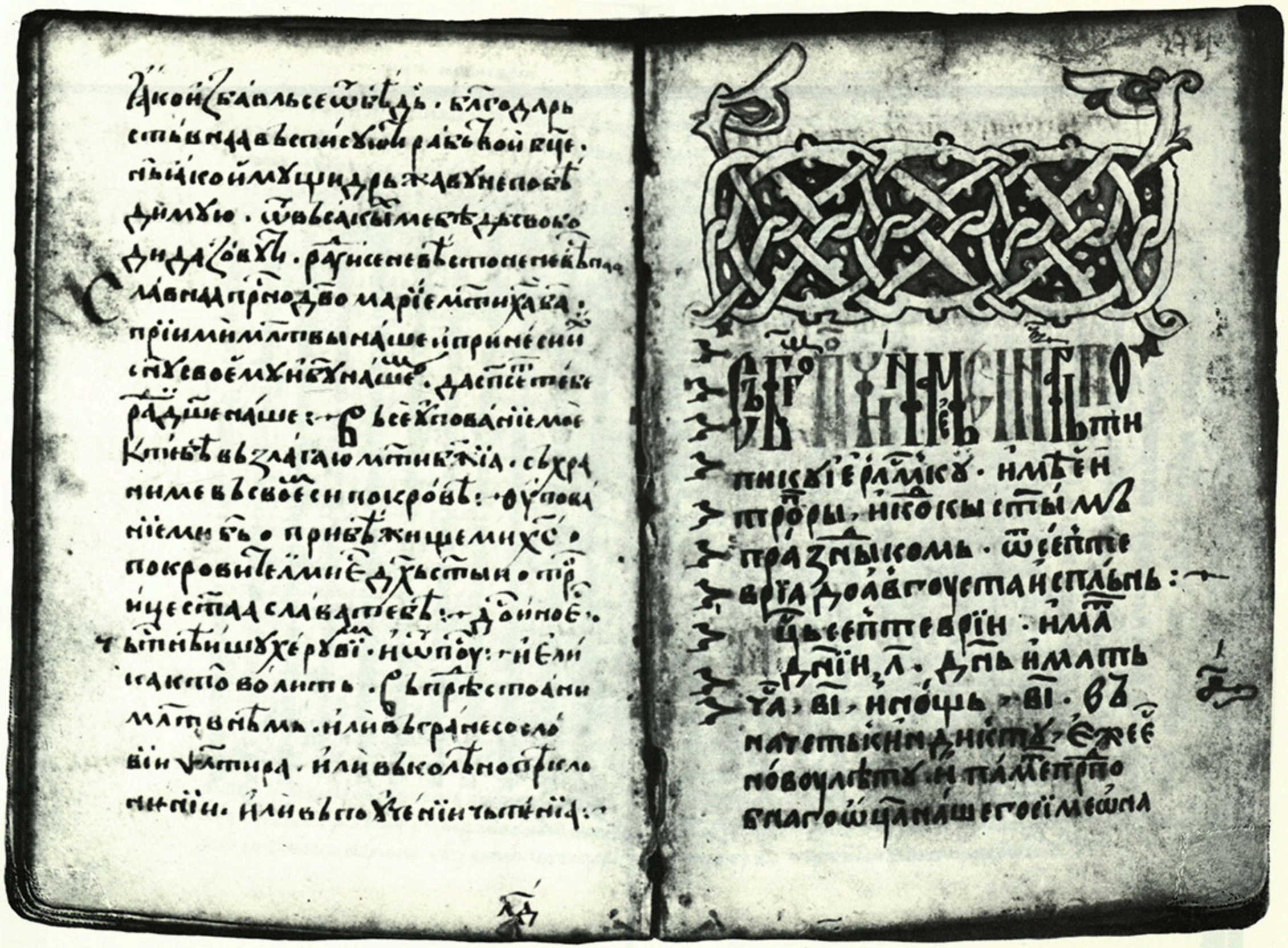

Такω сіе́тъ і҃ѕ. ѣ́детъ ѿ҃ѹ҆де ѻ҆ма́ѕо и҆прочее,
ѿтвори́тъ і҆ерє́и нача́лники всесъже́женїа ва́шего,
и҆ли́же спасе́нїа ва́шего, и҆ѱ҃и́мѹтъ сіе҃ а҆дѹма́на тъ.
и҆ѕбра́тимо на҃ѵ҃ бра́тїе сѣ́ти вели́кіи, зрѣ́ти
ѧ҆ки́ѣ бо́ги, и҆ли҃ а҆ѣ́ѵ҃ ѕако́ніе. и҆ли҃ ѣ҆ѣ́ѵ҃
ѧ҆ки. бра́тїе ѥ҃и ѕако́ніе ѣ́дѧхъ, и҆ѥ҃вѣ́рзѣхъ. и҆и҃и҃
тоже прі́идетъ сѣ́тѹю и҃, ꙗ҆ко тъ ѣ҆ъ и҆и҃ѣ́ѥ҃ пре҃
и҆детъ и҆и҃а, и҆ѣ́хаѵ҃ ѕако́ніе. ꙗ҆ко и҆ѣ́ѧмо
сѣ́дѣтъ вели́ сѣ́сти, хо҃ѣ́тъ. попѣ́хи ѥ҃ллі́ски
бра́тъ вели́ѧ҃, и҆ пото́хи ѥ҃сто и҆ѕдѧ́ѧ҃. и҆ѣ́ѧ҃ме по
пѹти бра́тъ сѣ́ти ехи́ѵ҃ и҆ѣ́ѥ҃вѣ́ѕ, пре҃мо хра́мѣ, и҆и҃ѣ́ѧ҃,
и҆ѣ́и҆и҃ѧ҃ сла́вы хра҃ тѹ҃: ѿ҃прїе́мѧ҃ и҆ѣ́ѥ҃: ѵ҃ѕа, ѧ҆:

И҆спро́сѧ҃ сла́ѧ҃ сѣ́ѣ хра҃, и҆ѹ҆ста́ѧ҃ сто́я҃ ѣ҆ѣ́ѧ҃, ѕа
и҆ѕа́ свои́ ѯ҃ртвы́ча, и҆ри́скори и҆ѕ҃ли́ѧ҃ свои́ ѵ҃и҃о,
и҆ѹ҆ѣ́ѕ҃ѣ҆ѧ҃ свою́ ѕа҃ѣ́ѕѹ, и҆и҃ѣ́ѧ҃ свои́ ра́ѕы, сѣ́ѧ҃
ѧ҆ки́ѣ ѣ҆ѣ́ѕѹ́ѣ҆ѣ́ѧ҃ и҆ро҃то҃ѣ́ѧ҃ѥ҃ и҆ѣ́ѧ҃ѥ҃ ѣ҆ѣ́ѧ҃ѥ҃ и҆ѣ́ѧ҃ѕѣ́ѧ҃, ѣ҆ѣ́ѧ҃ѥ҃.
ѵ҃и҃о ѥ҃ѕѣ҆ѣ́ѧ҃ѕѣ́ѧ҃ѥ҃ ѣ҆ѣ́ѧ҃ѥ҃ѕѣ́ѧ҃ѥ҃ѕѣ́ѧ҃ѥ҃ѕ

Закона повелѣ нарушисе есѝ кыартенъ къ
стителъ, вѣ хаѣ безаконїа шбладѣ
чюжелюдреные, нкъ къпоплѣнїю вжимъ
преваде, зовущые: хвалимъ оц҃ѣкъ бе
Очее слово съпрповѣдное, (бѣ есѝ.
нашемесе земнымъ къплътїю ѣсѝ,
нтъло отроковице породилъ есѝ чло
вѣка бгина, даспасетъ чка, хва
лимый оц҃ѣкъ цтъ, нпрепрославленъ.

Нѣснь, на ірмосъ і

Въпещи отроцы нарекы, наконе къгръ
минѣ добротою блчстїа, чистѣе
злата блещахусе глаголе: блгословѣ
нѣ бгъ нашихъ, вси пойте, нпревъзносите въ
Нерастрѣзнимъ стълпѝ хвы (всѣ вѣки.
нашемесе цр҃кве, разористе законьстїа
стѣмы все, нкрыежѝ якоже камете
назданше накаменыхъ кѫры. въпиющые
всѣ дѣла гаспдне, нпревъзнесите вѣки.
Законопоползнувшы нарушисе вы, ада
законъ написавше нерадѣхъ вкрыхъ
всебжественїи. нимже просвѣщаемъ бы
пѣхъ; всѣ дѣла гаспдне, нпревъзнесите вѣки.
Отпрасисе бжественїй олтпе, въ немъ дѣ
петръ великїй конецъ пріѣтъ, нѣк
сконча се, нужнѣ сподѣйствомъ имѣ,
повелѣтѣлемъ нерона безаконнаго царя:

нъ въкупнисте се пѣпымъ анисѡлъ.
Стамна древяне нмѫщала мани чистала
ѡбразова шете, хако сладостъ наших
посла ѣсѝ къ ѵреѣ, нплътїю родила
ѣсѝ, избавляющаго всякїе горести
бѣ мѣстлы претрѣшенїй, превъсосѣ
щее того къ ѣстьствѣ. Нѣснь, на ірмосъ
Образъ утаегоржтва твоегѡ, отнегда
лмада купина показа нежпалима, нѣша
нарасъ напастей свѣтлѣтящихъ вѣта
сѣтїи молимсе пѣщь, дѣтѣ еще непре
Станно величаемъ.
Дѣлно теченїе съвершивше, равнѡ ѡбласи
слава ѡбогатившесе, равны ахаѳарѡвъ
сподобистесе, нпочьтен равны полух
нистеѣ анѳїи, просвѣтителїе сѵ҃ъ нашь.
Якоже нѣные звѣзды, бгознаменнїи
всю землю просвѣтисте, тмухтатво
кую некѣдѣнїа ѡтгнавше, нсны дне по
казавше, древле порабощенные къ нимъ
бражѣнниса. Отъ злохимны погыбѣ
сте, въгалѣенныхъ древле крнихвши ѣзыки
людей. мнѡжьствоже бгу прнесосте
спасаемы, чнноумъ съѣдныхъ памѣми не
вещественны снлъ, всенъзбранныхъ хнлавы.
Шъше изъ тремарны олтпъ великїй и
сосѣдатръ, тертїйскупно продѣшисъ,

МѢСѢЦЬ ДЕКЕВРІЙ

ИМѪЕЙ ДНЕЙ, ЛА.

Б҃ъ Г҃ъ, ст҃аго ѻ҃ц҃а, всели҃ѧтъ б҃ж҃ій пр҃оче,
ѥ҃ѳѵ҃ѻю лучію съѧ҃ла ст҃ѣ҃йшꙋ прест҃лу:
ѩ҃тѣсѻю пропов҃ѣдаѥ҃ мꙋдрыѩ, нѣкыѩ
великомꙋ. Облакъ свѣтозарен҃ъ мѧ҃лсе
ѥ҃ѳѵ҃, ѩскапле плꙋмѥ б҃ж҃ій пр҃оче, бг҃ознаѩ
тꙋмꙋ: ѩзлиѩлъ ѥ҃ѳѵ҃ нѣкѻ б҃ж҃ыѩ сꙋда, нѣкыѩ
трꙋдъ, ѩ҃ст҃ѣ҃ѩнѣмъ болѣзнѣй лѣчѣ.
Благословѣи ѩ҃ст҃ѣ҃ѩнаго прѣчест҃ныѩ бцѣ,
плꙋмѥ б҃ж҃ій пр҃оче. ѩ҃непр҃ѣчен҃ныѩ слы҃ѧ
прадѣдъ ѩ҃ст҃ѣ҃ѩнныѩ, ѩ҃ст҃ѣ҃ѩнѣйшѧѩ,
ѻ҃тѣмъ мѧ҃лѣ бг҃ородѣ҃ѩнѣ вѣрꙋѩ вѣнцꙋ.
Ѩкы стры бцы. Гла, ѩ҃нѳ тѻн. Г҃ѧщеже
ал҃л҃ꙋіа, поꙋтсе стры прѣжде бцы
[illegible] ст҃аго.
Ѻ҃рꙋжіем ѻ҃тѧ҃жѧленіѧмѣ сꙋща зм҃ѩ҃ныѩ,
ѥ҃лѳ ѩ҃кѻ ѻ҃троковице, нѧ҃ѻдрѣ лежѣщѧ
ѿчаѩ҃ѩ, ѩ҃ст҃ѣлѩ вскорѣ, ѧ҃ѵ҃ѵ҃ѻю тѣсе

CA 10, Минеј за децембар, прва четвртина XVIII в, л. 1.

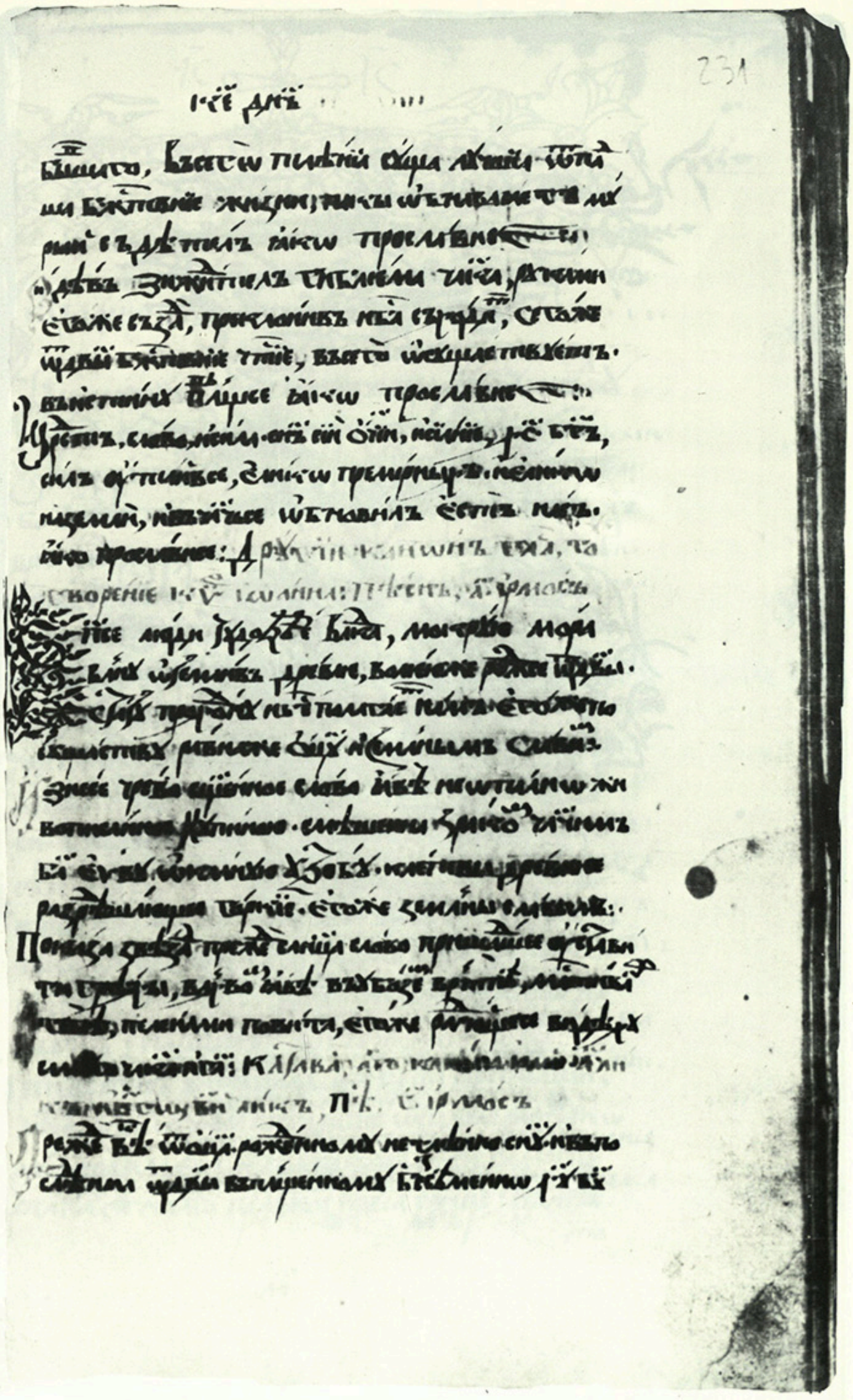

СА 10, Минеј за децембар, прва четвртина XVIII в, л. 231.

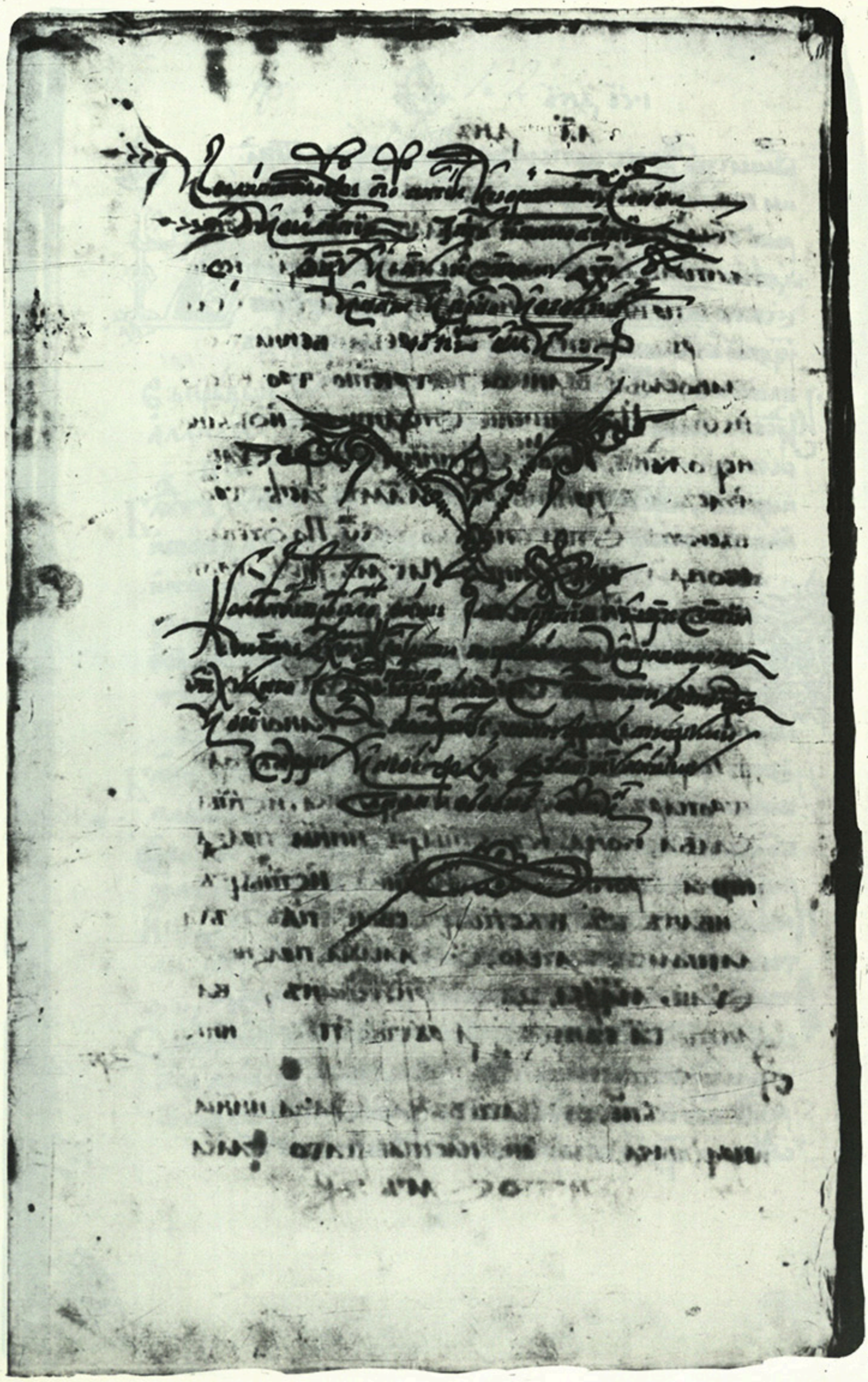

СА 10, Минеј за децембар, прва четвртина XVIII в, л. 286', запис писара Гаврила.

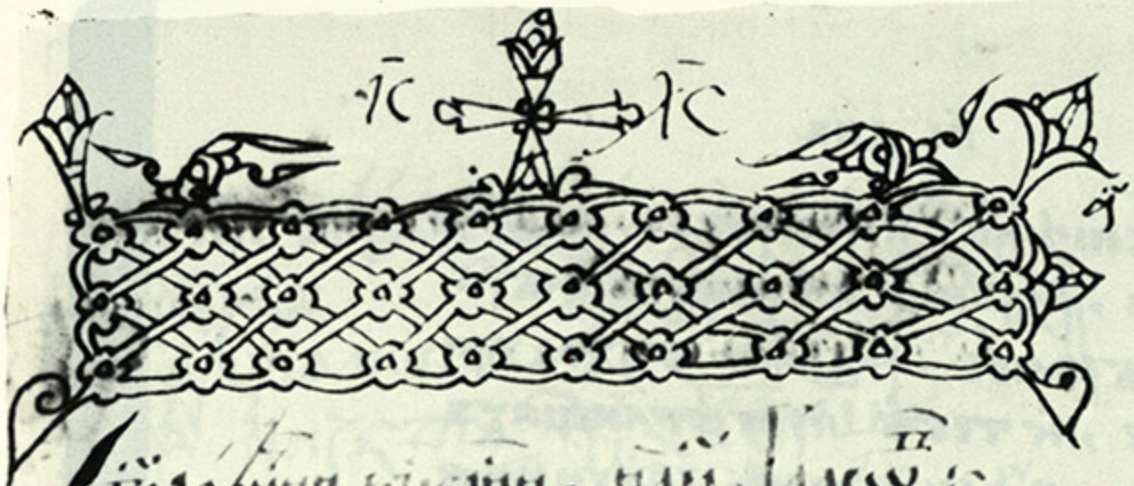

Рождество Христово, и Василия
Глаголет Господь

Всемирную славу Христос прегрешившую
разрушивый, нетленную двирь вселенной мироздах
безплотны сыпь неврены обладение сей
бо завыше небо, нуждя божьства, сей преграждение
вражды разрушивши, мир вселенней подаде
Христе. сей бо нам суть бо мнящие быти отягощение,
побеждающим нашим, нее ражшагося. Аще ли
не бы бо. Дерзнете людие божии, нъ тако побъдим
врагы и невидимыя. Пастырь глаголет
спасение нелжно пророчество. Дъва родит сен,
и приимет. Яко прежде рождьства пребывши е
сн. Въ бо бы рожься. и по рождестве нетленна
свете, нъ с Богомтин. Мирей твой дъвство, къ
твоей трапезе пришествие. Путь не презрен. нъ
яко благ Господь, твоими руками посети.
нашее рабы оумирение, нашим спасение дх
шим нашим: Глаголь Господь
Приведеся злокоими, Богом пришедши,
якоже бо нъкыи нестарше шествие такы
дъва родит сен, и дъвство пребывает сен, вместо
спасения спасена правое въсем сущее: вкупе

СА 11, Минеј за јануар, прва четвртина XVIII в, л. 326.

дх҃ове спⷭ҇но ѝпокро҃ве · рⷣ҃дуи҃се
прⷱ҇тлⷭ҇, рⷣ҃дуи҃се ктⷬ҇мы҆ѧ҇ кѵ҃ра
ло нешⷣ҃рнѵ҇ве · рⷣ҃дуи҃сѧ тⷭ҇хое при
ста҇нице · ктебѣ прⷱ҇тⷭ҇тающихъ
тⷱ҇стлⷭ҇ · Мⷭ҇ст҃ихокнⷭ҇ спⷭ҇ст҃ихы҆мн
глⷭ҇ѧ · к҃ · Кѵ҃ими ѹ҃ко кⷮ҇цы по
хлⷭ҇ѧ҇ми, ѹ҃крⷭ҇симъ сѧкы҆ѧ҇ всⷱ҇
кⷭ҇ѧ҇тⷱ҇наго · ѥ҃же ѿ҃кры҆тⷭ҇ѧ мⷭ҇сⷭ҇
нⷭ҇ѧго хⷬ҇ѵ҃, сⷭ҇ѧ҇це рⷭ҇ждⷭ҇ѵ҃ѧ кѧзⷭ҇ѧ҇.
ѝлⷭ҇ѧдѧ своѥ҃ ѧ҃зⷭ҇ыкⷭ҇ъ ѥ҃вре҃йскⷭ҇ій
ѧ҃бⷭ҇ѵ҃чаѧ прⷭ҇ѣⷭ҇тⷭ҇ѵ҃ · ѝ҃ко ѵ҃ѹ҃ныи
рⷭ҇кы҆ кⷭ҇ѧ҇ѕⷭ҇ тⷱ҇оемⷭ҇, кѣлⷭ҇го҃чⷭ҇ивⷭ҇ сѧ҃
ѹ҃крⷭ҇сно҃жи · сегѡ ѹ҃бо ⷣ҃ⷣ҃ныи҆ вос
пѡ҃йтⷭ҇ ѥ҃вⷭ҇ангⷭ҇ѵ҃ные сⷭ҇ѧкы҆, ѹ҃тⷱ҇бⷭ҇
ѹ҃крⷭ҇сѣⷭ҇, хⷬ҇ѵ҃ чⷭ҇ѧ҇лѡ҃вѣкъ, ѝ҃мѣⷭ҇ѧ ѥ҃дінѡ
мⷭ҇ѧ҇тⷭ҇ · Стⷭ҇ѧхⷭ҇: чⷭ҇ѵ҃ѧ прⷱ҇ⷣ҃ⷣемъ
сⷭ҇ѧ҇тⷭ҇ѧ ѧ҃ⷣⷭ҇ныⷭ҇ ѥ҃гѡ · Кѵ҃ими ѧ҃хѡ҃
кнⷭ҇ыи҆ми пⷭ҇ѣⷭ҇ни҆ми, похⷭ҇ѧ҇лимъ сѧ҃кы҆
сщⷭ҇ѧ҇ннаго · ѝ҃же но҃ваго сⷭ҇ѵ҃ѣ҃та
кⷭ҇жⷭ҇ѧ, сⷭ҇трижⷭ҇ѧ҇ли ѥ҃ⷭ҇тⷭ҇ныⷭ҇ ѻ҃тⷭ҇ѧ҇кⷭ҇ѵ҃
хомъ · ѝ҃же прⷭ҇кⷭ҇ослⷭ҇ѧ҇кіи кⷭ҇ѧ҇
ⷭ҇тⷭ҇ныⷭ҇ѧ҇ми позⷭ҇ѧ҇хомъ, кⷭ҇тр҃цⷭ҇ѵ҃ сл҃
жⷭ҇ити ѥ҃ⷣ҃ино҃мⷭ҇ѵ҃ кⷭ҇ѵ҃ · ѝ҃ѥ҃же тⷭ҇ѧ҇мⷭ҇
далⷭ҇че вⷭ҇ѣ҃ ѝ҃ѻ҃чⷭ҇ѧ҇ждены, кли҃ⷭ҇ⷮ҇
ѝ҃самоⷭ҇держⷭ҇ѵ҃тели҆ кⷭ҇ыхомъ · ѕⷭ҇коно҃
ѝ҃ѻ҃кⷭ҇ычаемъ хⷬ҇ѵ҃тоименⷭ҇ныⷭ҇ѵ҃ люⷣ҃ѥ҃
кⷭ҇ыхомъ · ⷣ҃ра кⷭ҇ѧ҇ⷭ҇чаемъ, нетⷭ҇ѵ҃тⷭ҇ѣла
сⷭ҇вр҃шаѥ҃.

СА 11, Минеј за јануар, прва четвртина XVIII в, л. 150.

СА 11, Минеј за јануар, прва четвртина XVIII в, л. 341, запис.

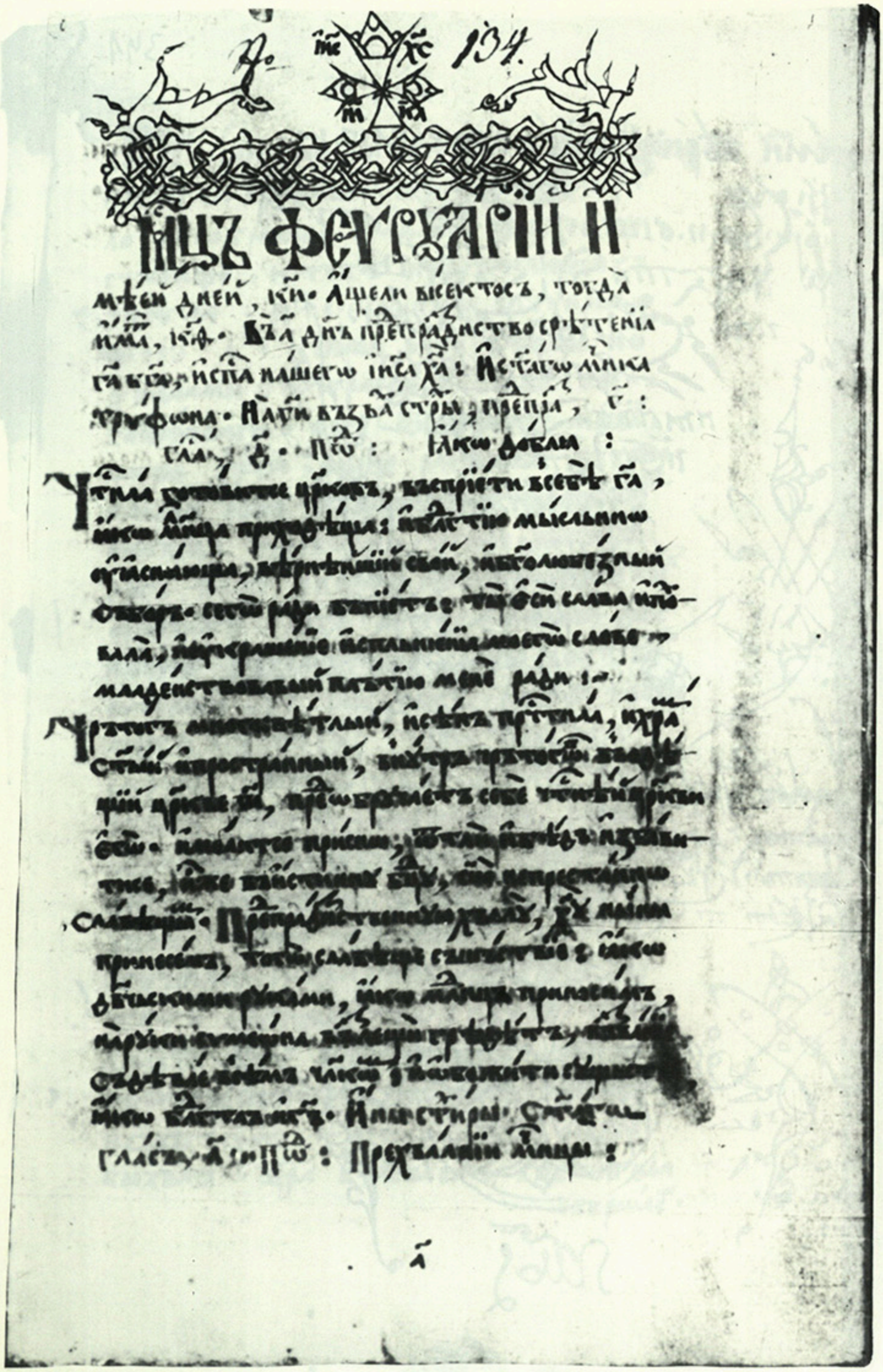

СА 12, Минеј за фебруар, прва четвртина XVIII в, л. 1.

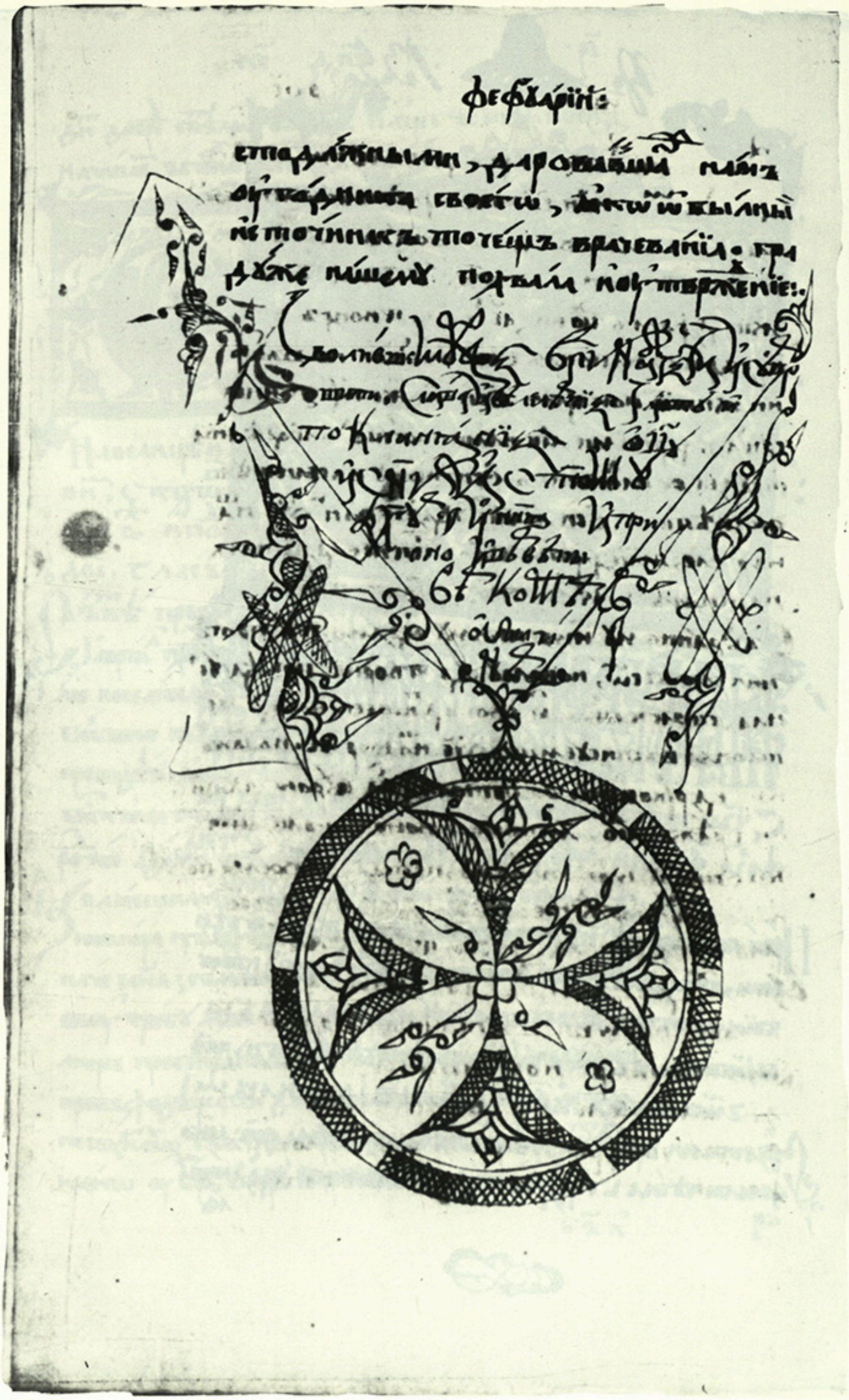

СА 12, Минеј за февруар, прва четвртина XVIII в, л. 176', запис.

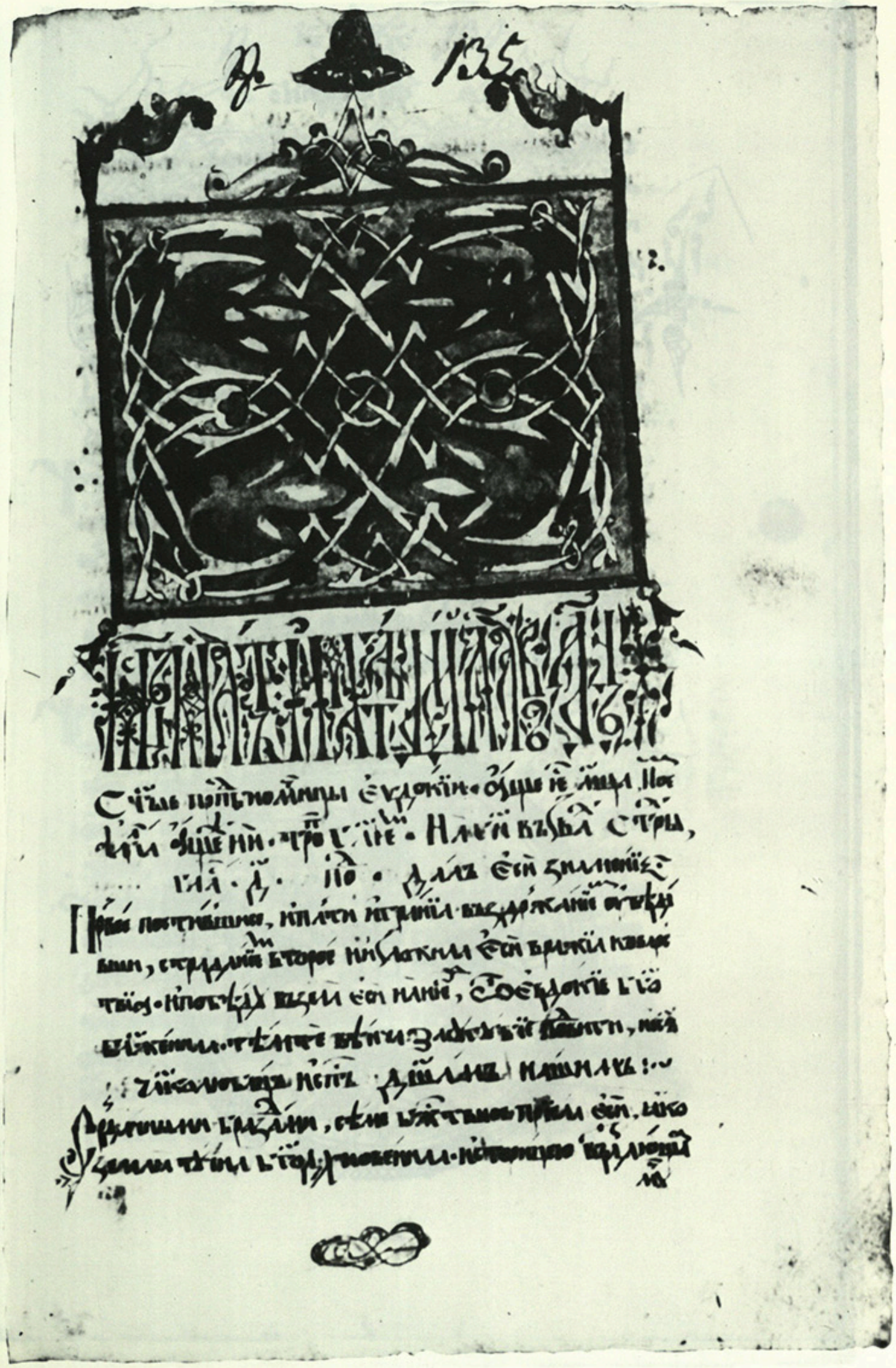

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 1.

дн҃ доср҃ свѣтлые сѣмицы: и аще есть постъ,
начинаемъ вечерню бѣ кадит, и бѣ поклоновъ:~

На велицѣй вечерни на гл҃и ва ва, Поста
вим, стихов҃ і҃. и поем въ тріѡ, самогласа
дне в҃. и подобны г҃, и празнику і҃. повторяюще
две. гласъ, ѕ҃. по: въсе оупованіе:~
Лъ въ тѣ превѣчныи ѡкрывае тебѣ отроковицу?
Гавріил предста тебѣ лобзае и вѣщае. радуйсе земле
не селинаа. радуйсе купино неѡпалимаа. радуйсе,
глъбино неудобозримаа. радуйсе мосте къ небесемъ
преводѣй. и лѣствице высокаа. ю҃ ѩкѡ видѣ, радуйсе
бж҃ствнаа стамно манны. радуйсе разрѣшеніе кл҃тѣвы.
радуйсе адамо възваніе с тобою гд҃ъ:~ Дв҃л:
Ѩвляешимисе ꙗко чл҃къ. гл҃ѥ не плѣннаа отро
ковица къ архистратигу. и како вѣщаеши гл҃ы
паче чл҃ка; съ мною рекл еси бу быти, и въселитисе
въ оутробу мою. и како буду гл҃ими. въ мѣсти
лище пространное. и мѣсто сщ҃енія. хѣрувими
превъсходѣщаго. да не преластиши мене лстію,
не познавъ сласти. браку есамъ не причестна,
какѡ оубѡ отроче рожду: Дв҃лжы:~

бж҃и

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 110.

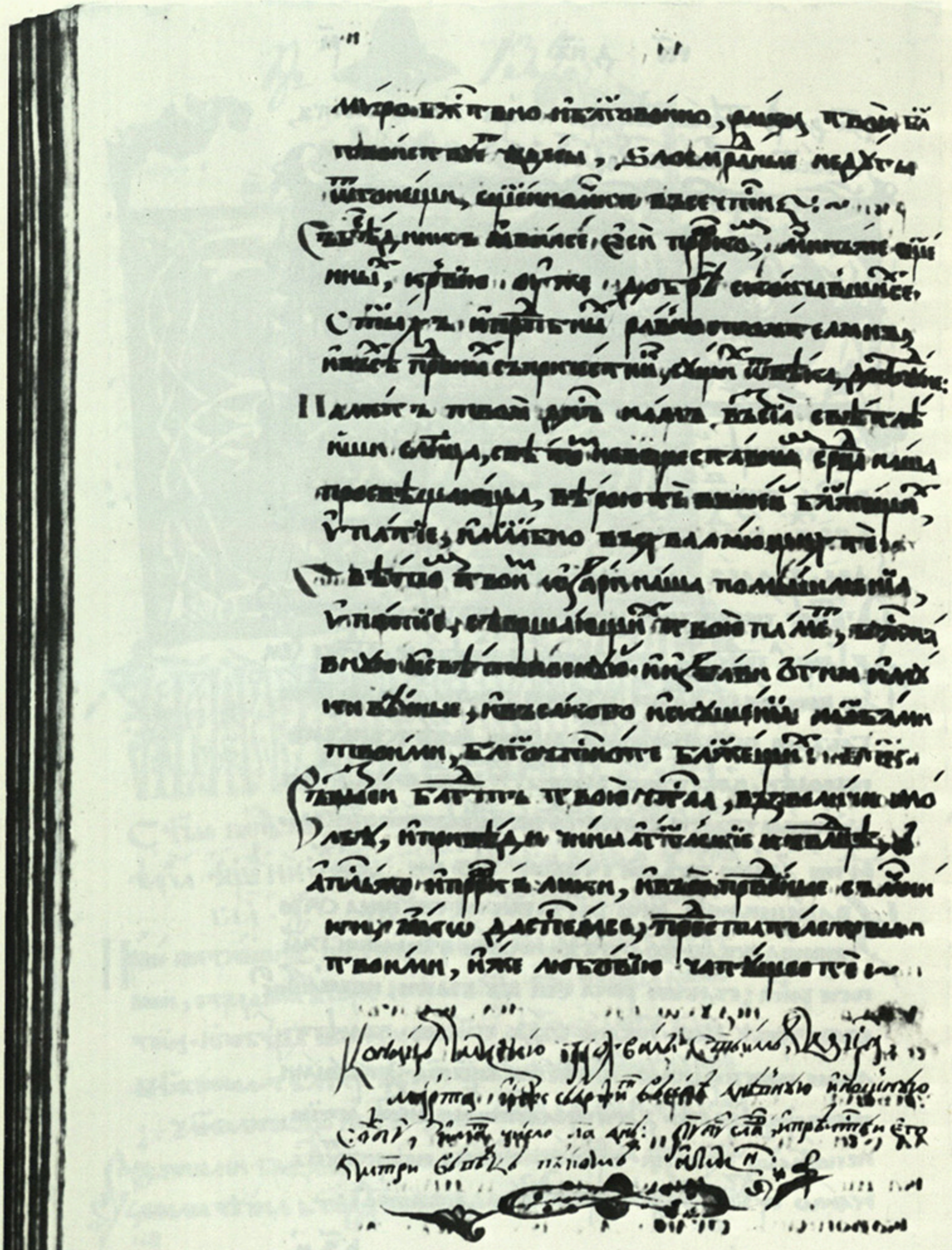

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 156', запис.

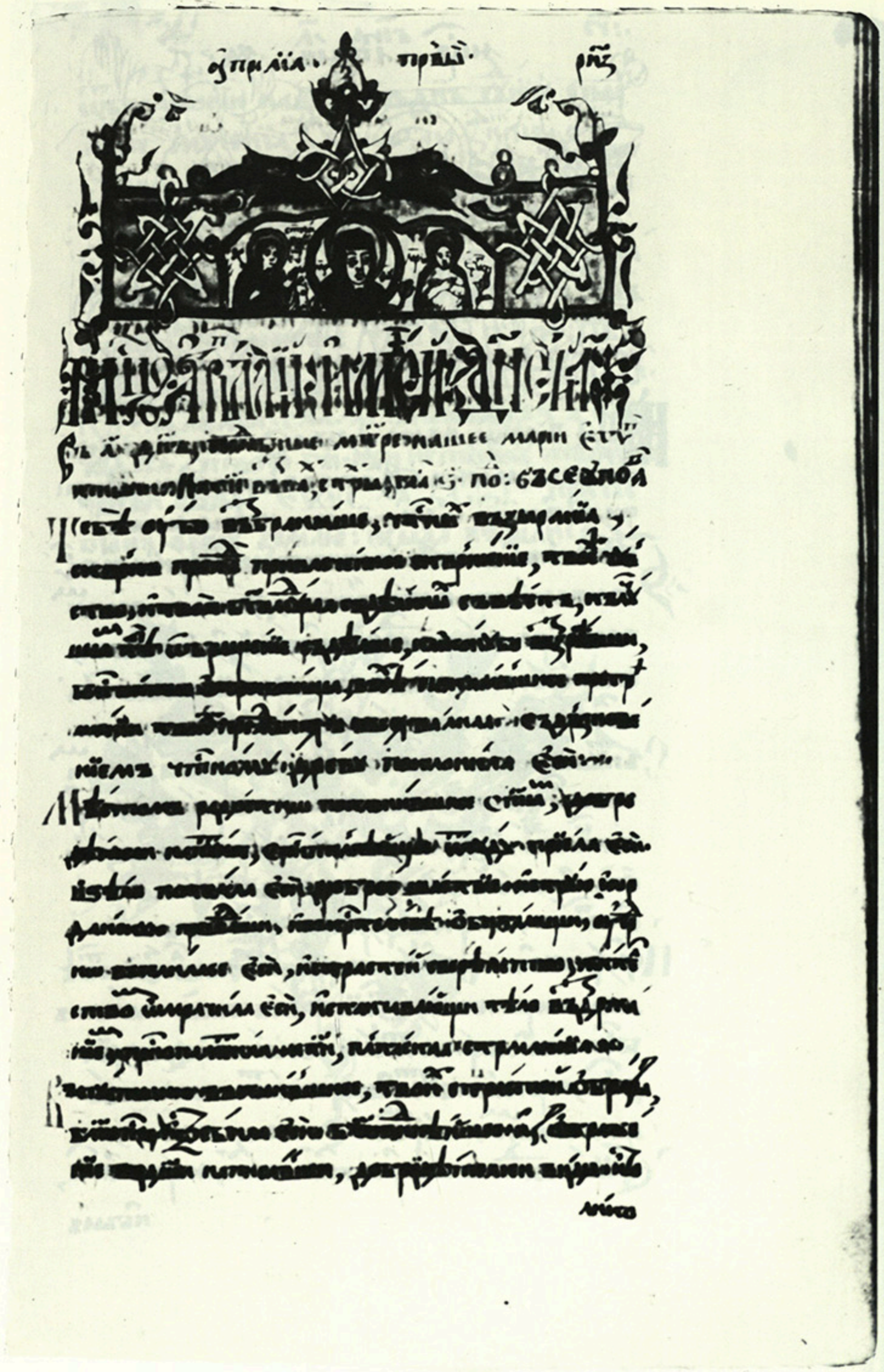

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 157.

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 258'.

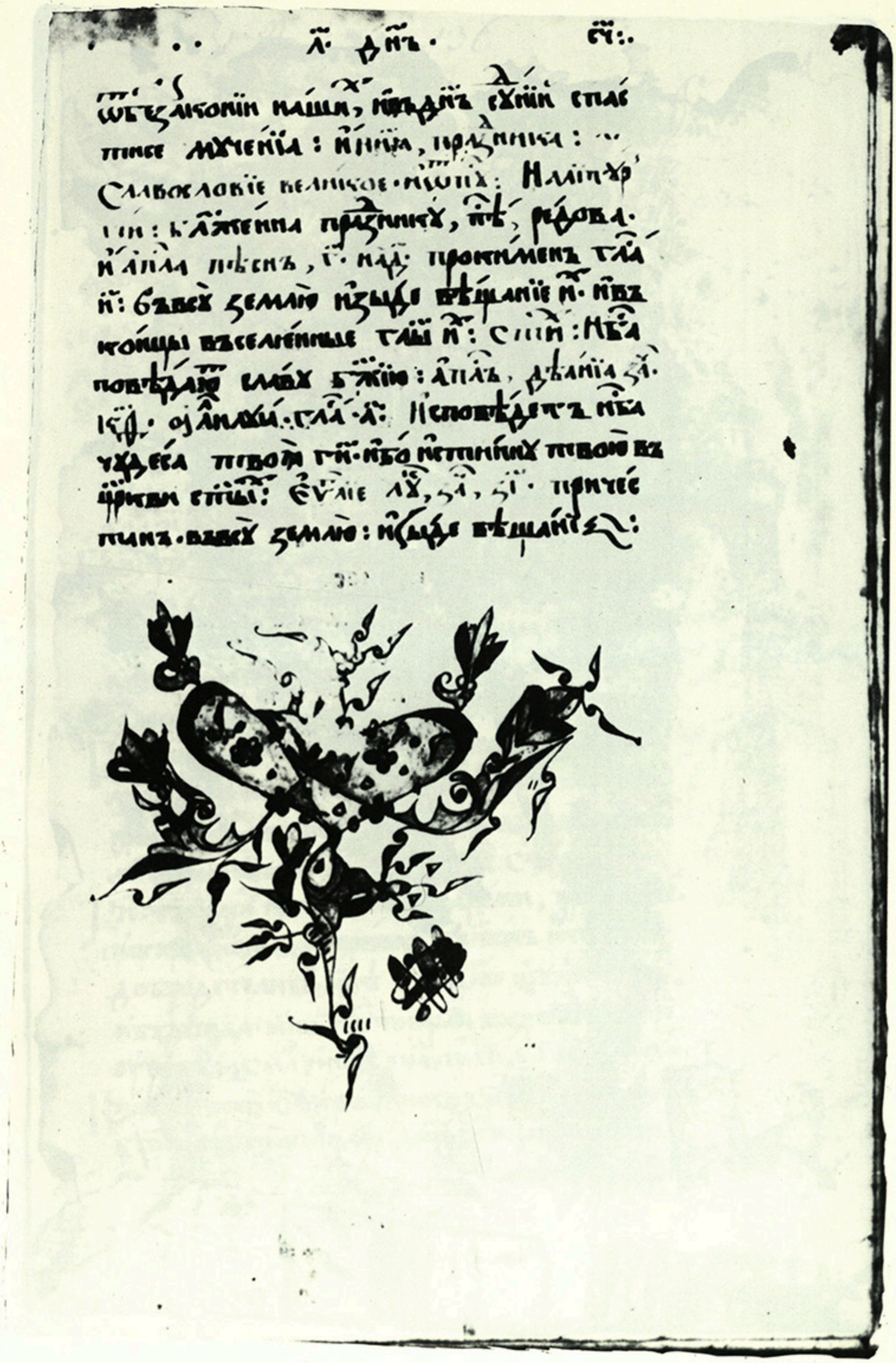

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, л. 290.

СА 13, Минеј за март и април, прва четвртина XVIII в, унутрашња страна доње корице, Гаврилов запис.

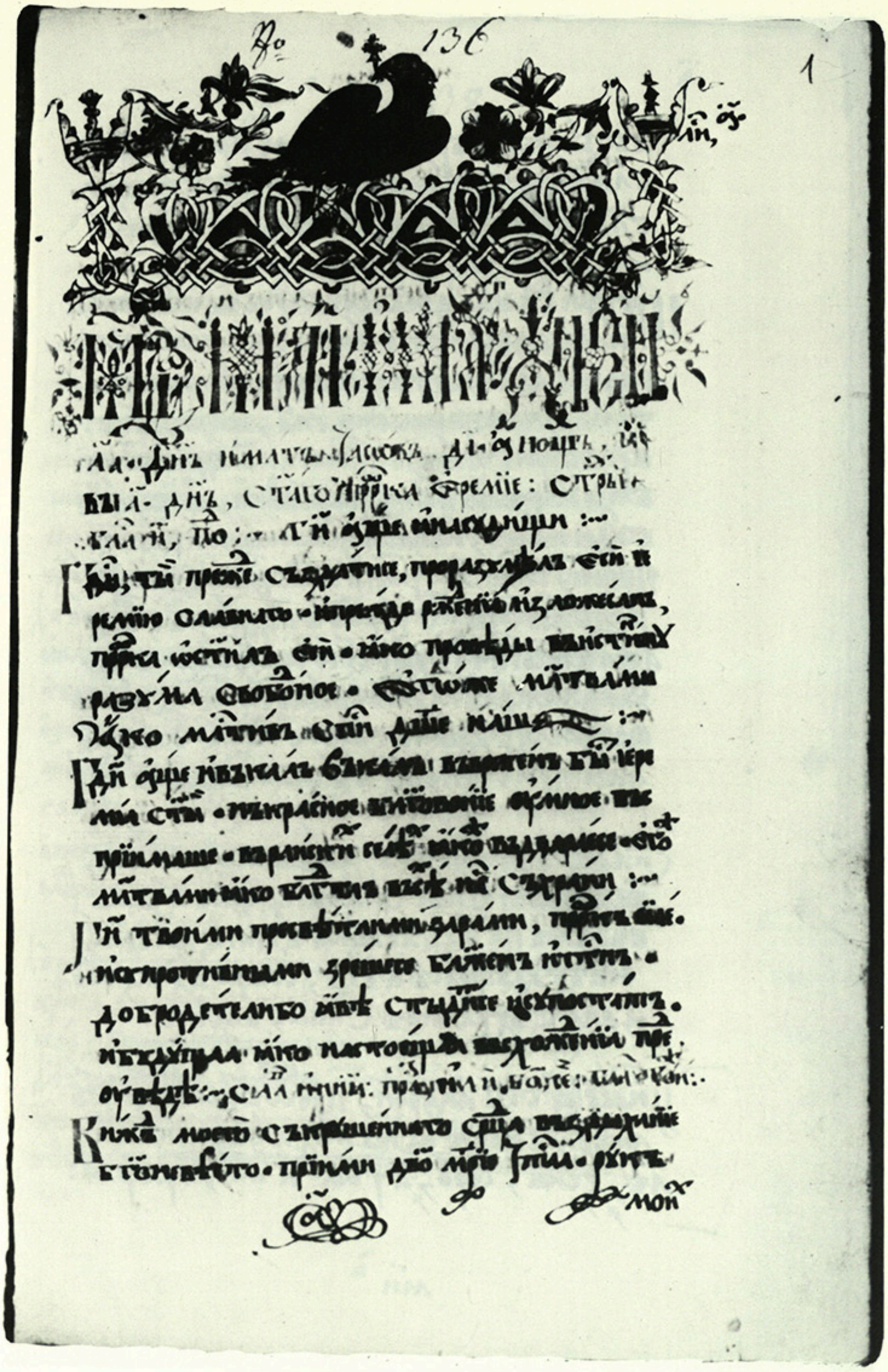

СА 14, Минеј за мај, прва четвртина XVIII в, л. 1.

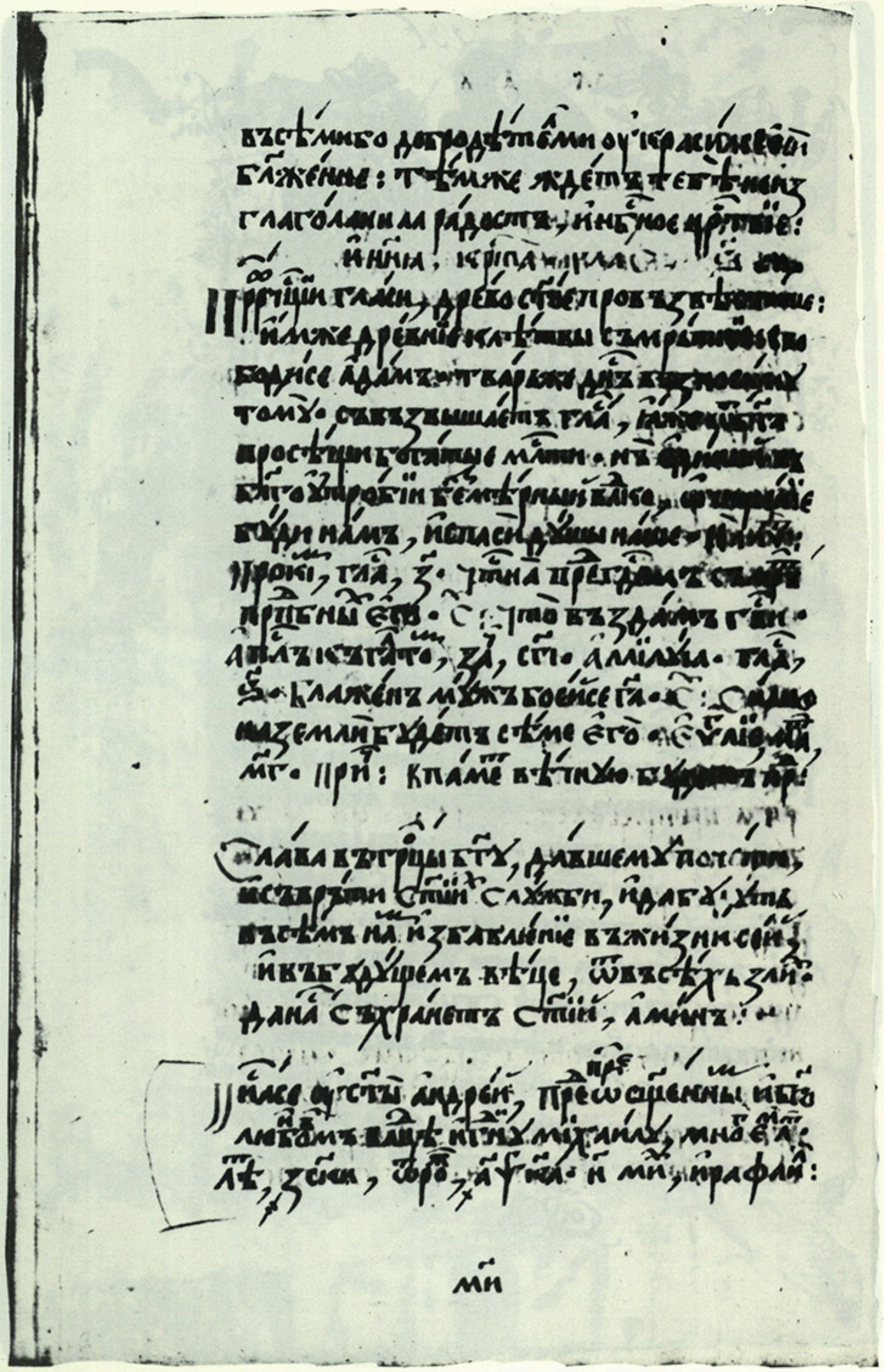

СА 15, Минеј за јуни, јул, 1721. г, л. 384', запис.

№ 138.

МЦЬ АВГУСТЬ И

мѣсей дней, лл. Въ а днь, происхожденіе
чтныхъ древъ, чтнагѡ и животворещагѡ
крта: и паметь стыхъ седми мученикъ
маккавей: и мтре ихъ соломоніи, и оу-
чителя ихъ елеазара. Вечеръ обычная
кадисма. На гдн въ вахъ, стихиры на ѕ.
крта, гл. гла, д. Подобнъ: Званный свыше:
днь раздетъ вѣрныхъ множьство бжтвенное:
и вліяетъ бо се нбный крстъ концемъ: ѡсіяваетъ
чтвръдъ свѣтомъ неприступнымъ: въ духъ ѡзаряетъ:
и земли лице оукрашаетъ: поетъ бжтвенны-
ми пѣсньми црковъ хва: служитъ почитающи:
свыше ю съблюдающій: крстъ бжтвенный
и пречудный: егоже силою оукрѣпляеми:
влцѣ приступимъ зовуще: оумири міръ, и про-
свѣти душы наше:
Да раздетъ чтваръ и играетъ: днь бо ѡблиста
крстъ въ концѣхъ съ нбсе: земляа просвѣ-
щае: и съ въкупляеныи показа расточеные:
днь ликуютъ съ лики агглскими чловѣцы:
ибо бранещее средоградіе: крстомъ разорено:
въ едино вса явѣ съ въкупи: тѣмъ пресіяе

а

СА 16, Минеј за август, 1716. г, л. 1.

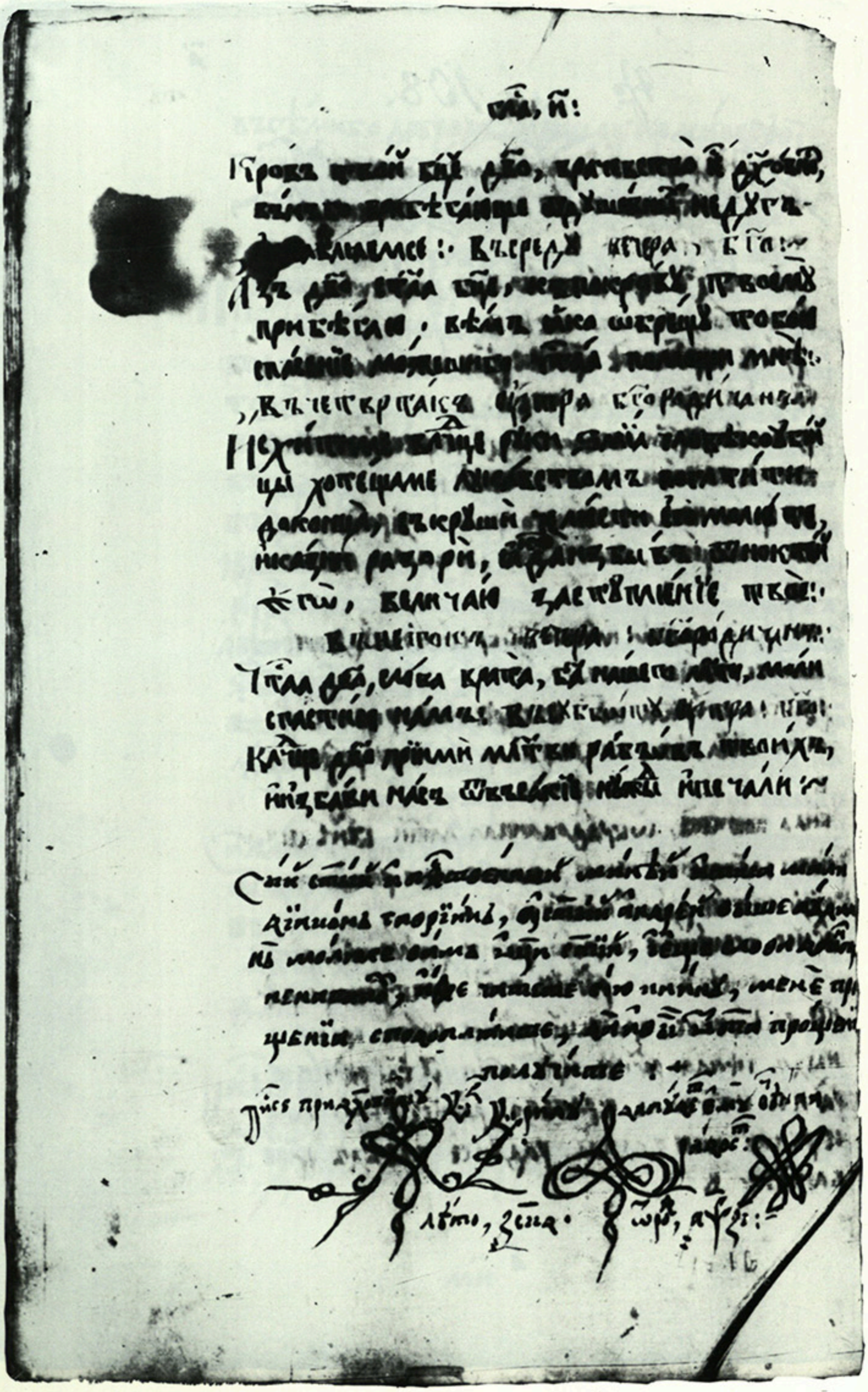

СА 16, Минеј за август, 1716 — 1717. г, л. 172', Гаврилов запис.

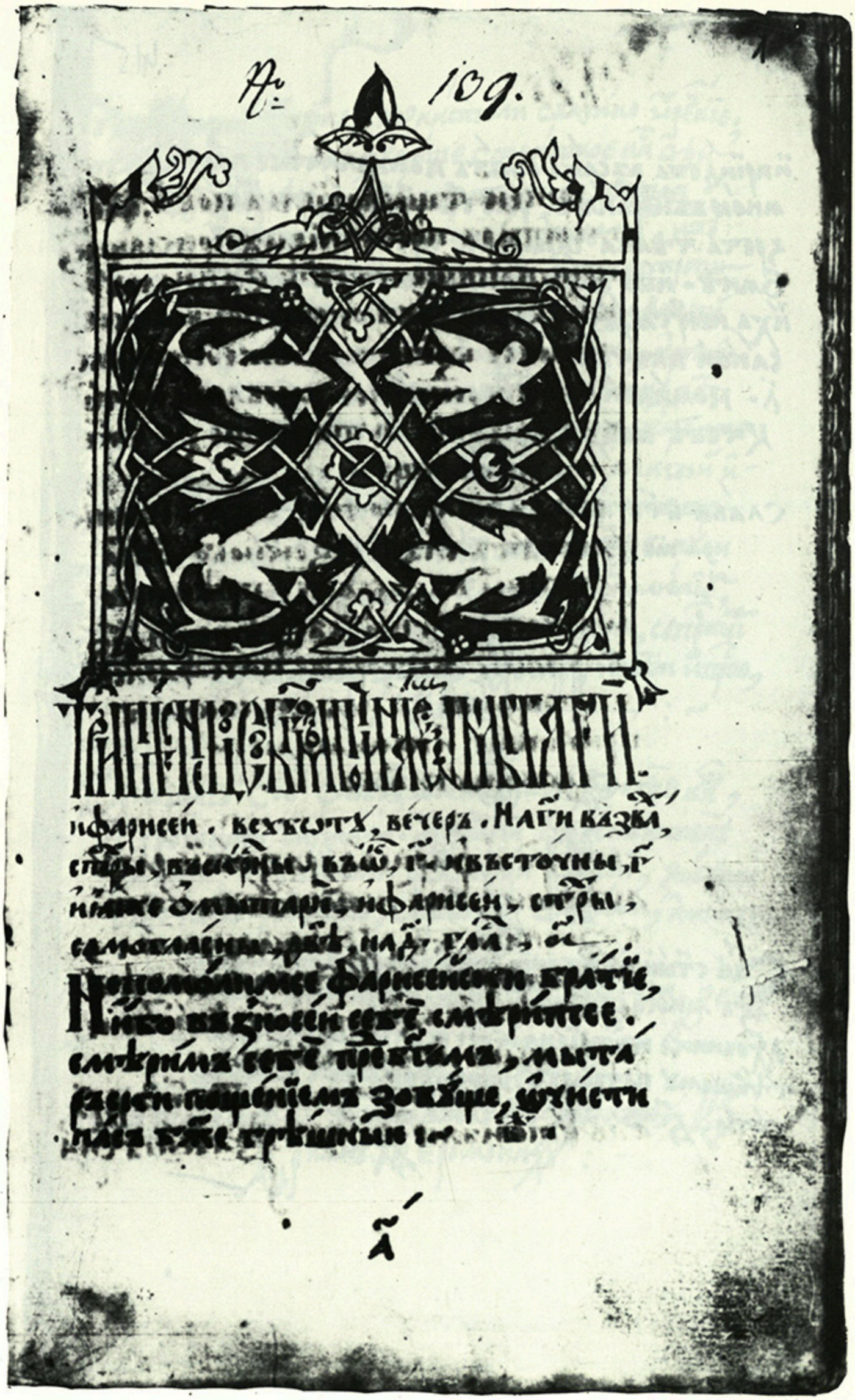

СА 17, Триод ӣосни, 1698 и 1712. г, л. 1.

415

и пріидеть въ сака плъть поклонитисе пре
мною въ іерлимѣ, рече гсь. и изыдуть и оу
зреть тѣлеса чл҃чьскаа, преступившихъ
о мнѣ. ибо чрьвъ ихъ не скончаетсе, и огнь
ихъ не оугасаетъ. и будуть въ видѣніе, въ
сакой плъти. про. Ѱаломъ, рсв. гла,
д. Помилуй насъ гн помилуй насъ. стих.
К тебѣ въ зведохъ очи мои живущему
на небесѣхъ.

Слава бгу, давшему почело и съвраше-
ніе, въ вѣкы вѣкѡ, аминъ.

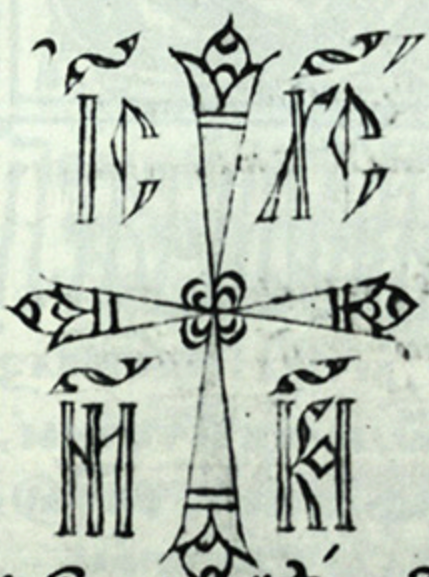

Сей стый и бжтвнїи трїхо написа, или накалїа
азъ много грѣшнїй мїхаилъ іеромонахъ, попъ
дховника кѵпріана іеро. оустый андрей, присте
тѣйшему патріарху нашему арсенію. въ лѣто
бытїа, зсѕ, ѿро бга слова, [illegible]
лхчи:

СА 17, Триод ӣосни, 1698 и 1712. г, л. 415.

432

[illegible] страшной [illegible]; познастели судїйно [illegible]ренїе,
[illegible]стели, [illegible] судище страшное на [illegible]жи-
[illegible]етъ [illegible] и часъ; о сѣмъ попецемсе [illegible].
[illegible]томъ поучаимсе днїю и нощїю. и [illegible], и [illegible]
[illegible]техъ, и [illegible], да не насудищи о номъ страш-
[illegible], и нелицеприемнымъ, престанемъ осужденный
[illegible]нили. на сочистимъ дѣянїемъ и житїемъ, и житїе
[illegible]ствомъ, и исповѣданїемъ. да речетъ и [illegible] [illegible]
[illegible]трогный и [illegible]олюбный [illegible]. вѣра твоя спасла те
есть, иди въ миръ. и еже, добрый раде благый и
вѣрный, о малѣ бысть вѣрнъ, надмногите пос-
тавлю. въниди въ радость [illegible] своего. еже буди
всѣмъ намъ получити. [illegible]тїю и [illegible]олюбїемъ,
[illegible] нашего Іса Хса. Сынимже Оцу слава, съ [illegible]
и [illegible]ымъ и животворещымъ [illegible]омъ, и [illegible] и [illegible],
и [illegible] вѣкомъ, [illegible] :~

И [illegible]шаго сїе слово, помилуй Хсе [illegible],
грѣшнаго Михаила. и [illegible] [illegible]
стати, и [illegible] [illegible] твой [illegible], [illegible]
[illegible] радость, [illegible] [illegible], [illegible]:-

Писасе [illegible] Андрей, [illegible] [illegible], [illegible].

[illegible], [illegible] слова, [illegible].
При [illegible] Оцу нашему [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] :-

СА 17, Триод йосни, 1698 и 1712. г, л. 432.

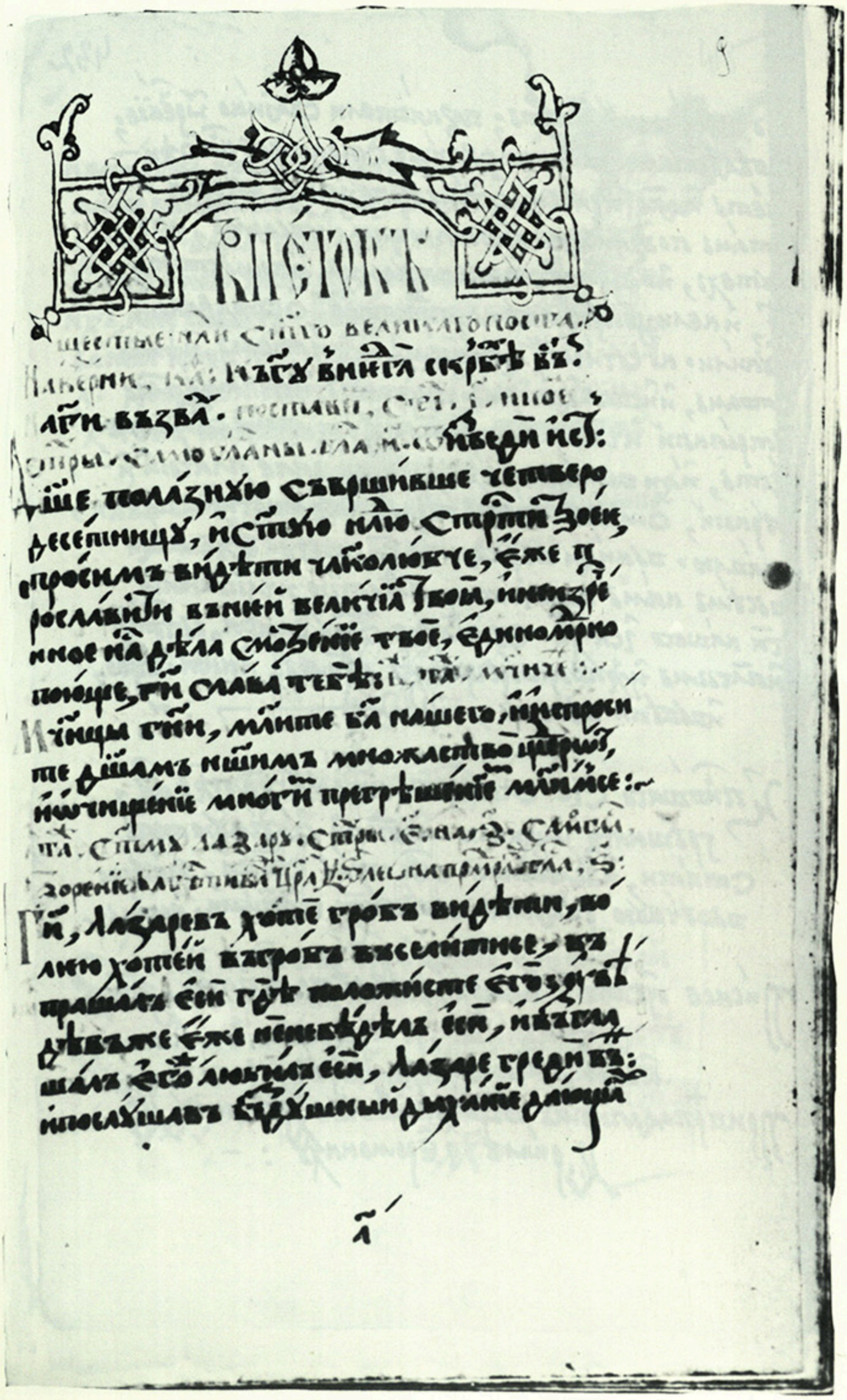

СА 18, Триод цветни, крај XVII и прва деценија XVIII в, л. 9.

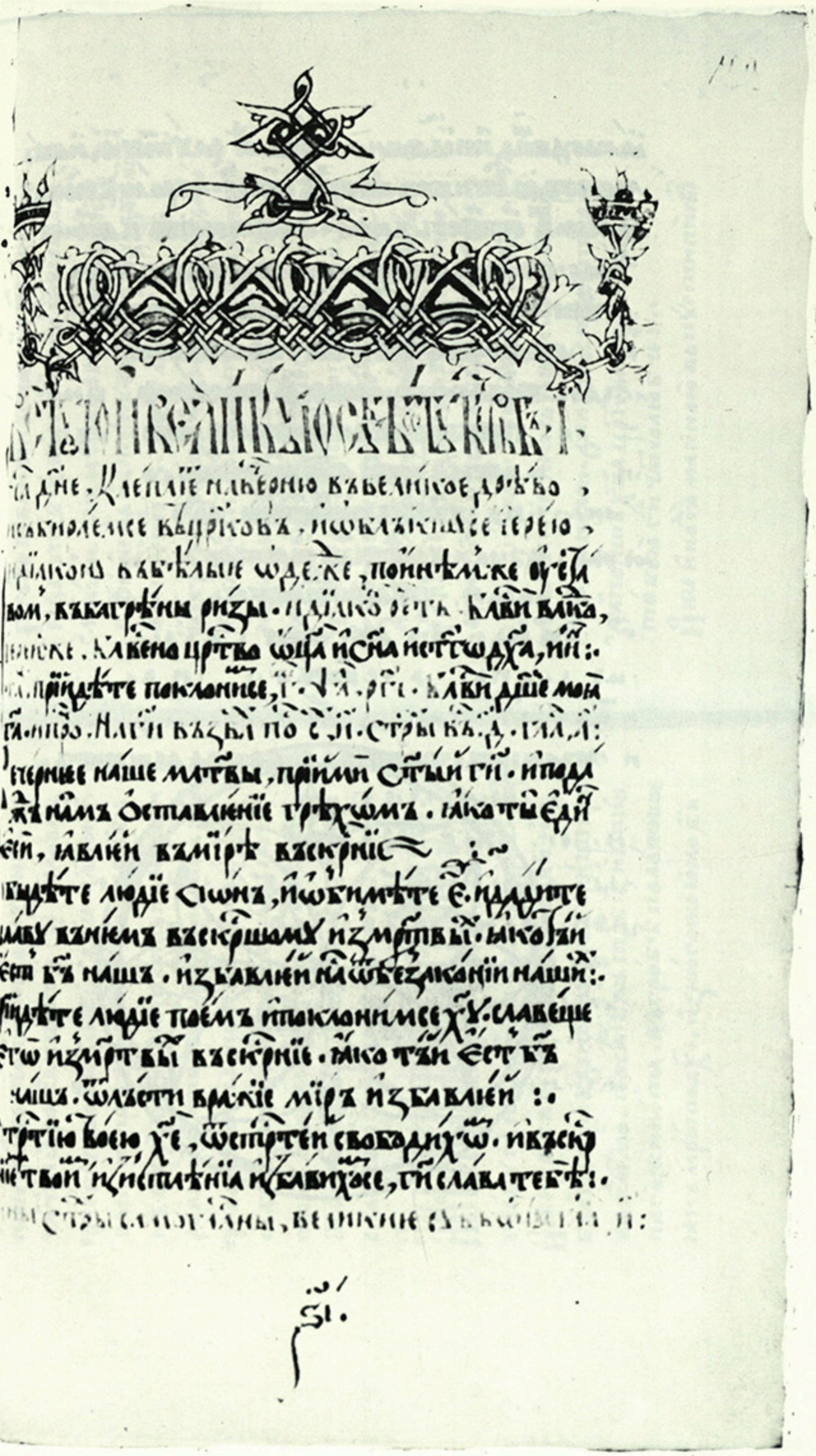

СА 18, Триод цветни, крај XVII и прва деценија XVIII в, л. 129.

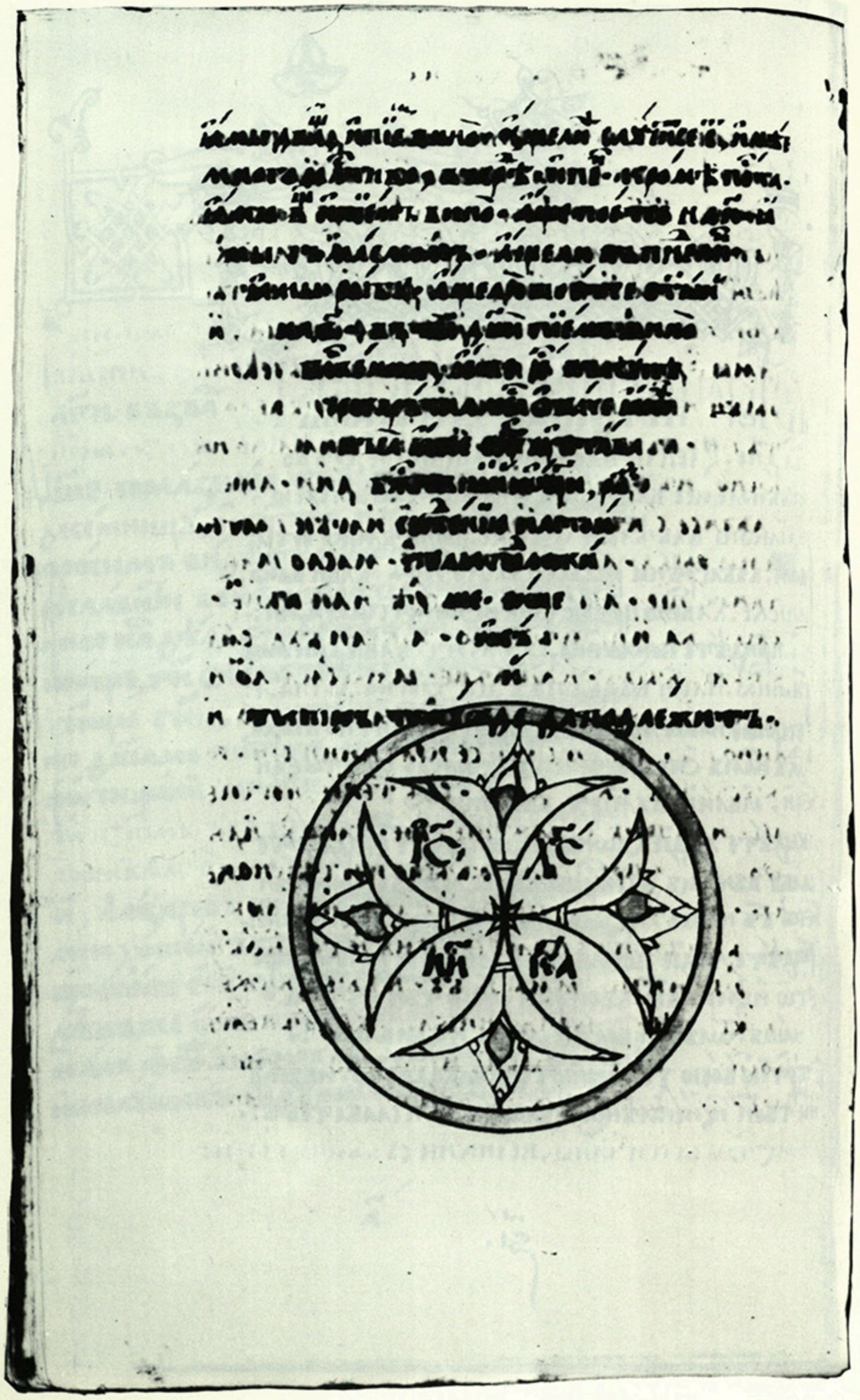

СА 18, Триод цветни, крај XVII и прва деценија XVIII в, л. 465'.

запечатлѣнныхъ проидѣ. Ею же
вместѣ таинство разумѣ. въ
чрѣвѣ дѣвы родитсѧ :~ слава
Утѣшителю умилении душемиливе
ки. непрѣзри вѣрующе нашемѹ
ро҃ду. и мѧтежи нашѹ оусѣлиша : ѿи
Утвоего не ѿступи твоемѹ припадаю
щихсѧ. и млѣющихсѧ имъ почи
тающихсѧ. якоже мамѣ кто вѣдѣ
ющихсѧ бцѣ дво. тѣмже прав
славнѣ пѣснь сконча҃ваю :~

Аллилоуиа

Гробѹ тѣла нашего і҃ѕа хр҃а. слѣзѣ ирмо҃с ѡгр҃
Иже древле ѿ стлѣнна ѡгнемъ не
бла҃комь. іѹдейскѹю соборище про
важаемо. послѣжде тѣхъ нетлѣ
на҃го жи҃вота. въгробѣ положише
и҃ со мрѣтвыхъ. и҃хже ѡкоже ѡкоб

Силою своею вѣста. подаи҃ воскр҃сїе :~
Гробы твоиж и҃ воплощенїи хр҃е обѣтова
вше тѣхъ воскрсша бц҃а прослав
лыимь сѧ мѵ҃ронос҃ицамъ жены
глюще кѹпѣтиихъ вѣста съ подаѥ
воскр҃сїе :~ слава
Ѡ гроба своего гн҃а воскр҃. и҃ако҃же про
рѣкъ ѥсѝ. вѣхъ ѡтлѣ҃ сѧмарѧтїи
ѹбавлѧѥ. славѧщы тѣхъ нетлѣ
на҃го бц҃а нашего :~ и҃ѝи҃на
Утвое рождество древле праѻбра
зующїи и҃сѹпина бг҃овѣщѹмощею
неопалима прѣкрасїи. двою ко
рола҃ ѥсѝ и҃ двою прѣбы. пра҃че
оу҃ма и҃помысла к҃ горо҃телнице :~
пѣнь. т҃ѣ ирмо҃с твое пѣно҃ слове҃ще :~
Аплѣсїи лѧсѧ сѧмѵ҃ронос҃ица
мъ якѡ намъ. дадѧсѧ тѹ҃ѣтьдѹ
дапоѥть хр҃а цр҃ѣвн. оу҃ тверѣе
тѣ҃ою гн҃и чл҃колюбче :~
Иже пѣ҃ста маи҃кою вьпѹ҃тинѣ

гла́съ а҃. кѕ҃.

и҆ прест҃а́го дх҃а, вкꙋпѣ воспои́мъ, зовꙋ-
ще, и҆ глаго́люще: всест҃а́ѧ тр҃це спаси всѣ
на́съ. И҆ ны́нѣ:
Мт҃рь твою приво́дѧтъ ти въ мл҃твꙋ, лю-
дїе твои хр҃те: мольба́ми є҆ѧ, щедро́ты
твоѧ даждь на́мъ бл҃гїи, да тѧ просла-
вѧемъ, и҆зъ гро́ба на́мъ возсїѧ́вшаго.
Прокі́менъ, гла́съ, а҃: Бꙋди гд҃и мл҃ть
твоѧ на на́съ, ꙗ҆коже ᲂу҆пова́хомъ на
тѧ. Сті́хъ:
Ра́дꙋйтесѧ пр҃вніи ѡ҆ гд҃ѣ, пра́вымъ подо-
ба́етъ похвала. А҆ллилꙋїа: Бг҃ъ даѧ́й
ѿмще́нїе мнѣ, и҆ поко́ривый люди под
мѧ. Сті́хъ: Велича́й сп҃се́нїѧ ц҃рева, и҆
творѧ́й мл҃ть хр҃тꙋ своемꙋ дв҃дꙋ, и҆ сѣ-
мени є҆гѡ до вѣка.

Въ и҆лю ве́чера, на гд҃и возва́хъ
ст҃ры ᲂу҆мили́телны вл҃чны, Гла́съ
а҃. Подобенъ: Прехва́лнїи м҃чницы.
Сті́хъ: Аще безаконїѧ назриши
гд҃и, гд҃и кто постои́тъ; ꙗ҆кѡ ᲂу҆-
тебе ѡ҆чище́нїе є҆сть.
Всѧ привель є҆си твои́мъ сло́вомъ и҆
дх҃омъ, за бл҃гость гд҃и, та́же сотво-
рилъ є҆си слове́сное мѧ животно, да
твое

СА 21, Октоих првогласник, крај XVIII или почетак XIX в, л. 26.

ПРЕДСЛОВІЕ

Любомудрій. И благочестивый,

Читателю,

Проходящій Я. чрезъ, нижъ, прежнихъ въ вечеръ въ домѣ
Единаго пріятеля ѿ него утощаемъ; по вечери бысть
слово о унитахъ въ полоцкій, о кращающихся къ
православнѣй церкви; онъ речемъ: я имѣю новое
писмо рукописное, кое прежъ; нѣколикимъ днемъ пода
ровалъ мнѣ единъ мой сродникъ, сіе содержитъ мно
гая о унитахъ. да ждми тое рекохъ на прочита
ніе. Заутра, ѿвѣща понеже весма есть долгое, а вы
утруждены. Заутра дадемъ оное, и по прочтеніи рекохъ
ему: друже мой. Сицевое премудрое писаніе грѣхъ да
не напечатаніе, дано будетъ, понеже многихъ ѿ на
шихъ простихъ слушаютъ о уніи, а что унія,
незнаютъ, другіе же прелщаются, мняще что неве
ликая между нами и папистами разносятъ, и пото
му много бы нужно, и полезно было братіи нашей
Христіяномъ. Зато я вы мы, молю кто списатель
сего, и я подшуся напечатати, с. онъ ѿвѣща что незна
етъ и что и онъ желалъ то знати, но сродникъ его
кое то онъ отсмъ вопрошалъ, ѿвѣщалъ ему, что онъ кля
лся ~~ему~~ оному ѿ кого оную копію получилъ, ни когда
не явити имени списателя; и томъ приложилъ: т
вредитъ незнати имена творца книги: различныя бо
находятся.

СА 22, Отвјет православнаго њекојего . . ., крај XVIII или почетак XIX в, л. 2.

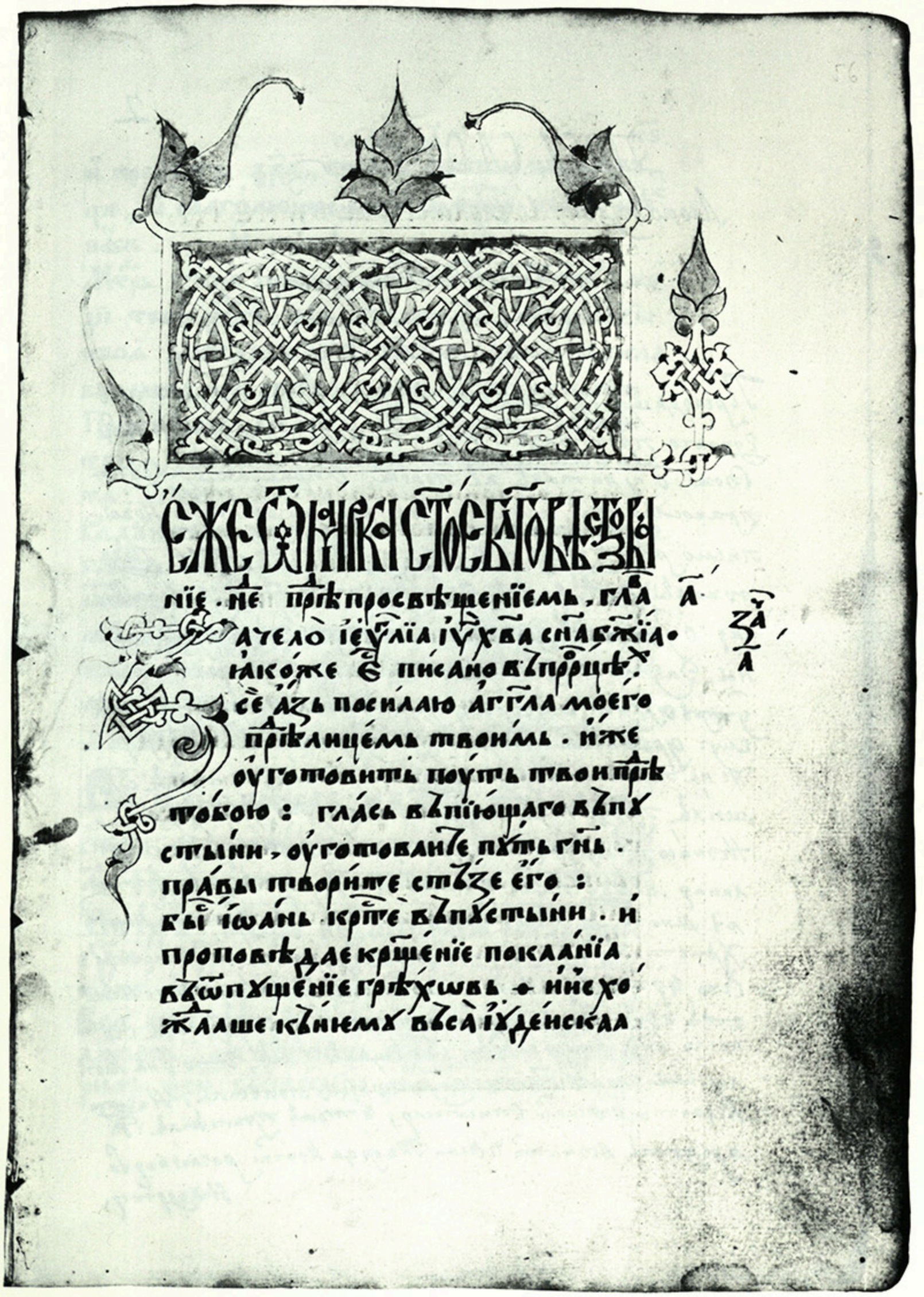

СА 24, Четворојеванђеље, трећа четвртина XVI в, л. 56.

СА 24, Четворојеванђеље, трећа четвртина XVI в, л. 165.

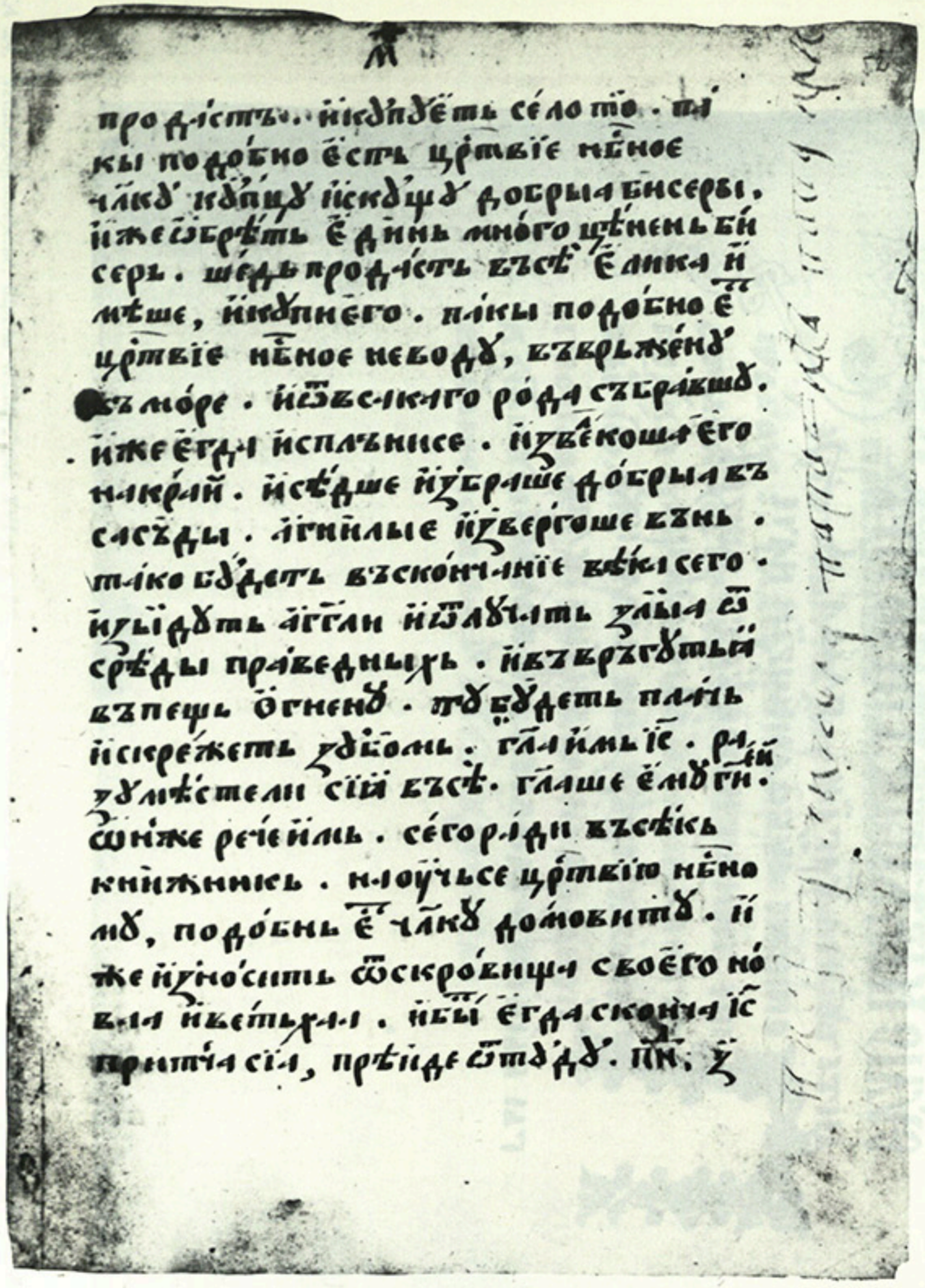

РА 1, Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 52.

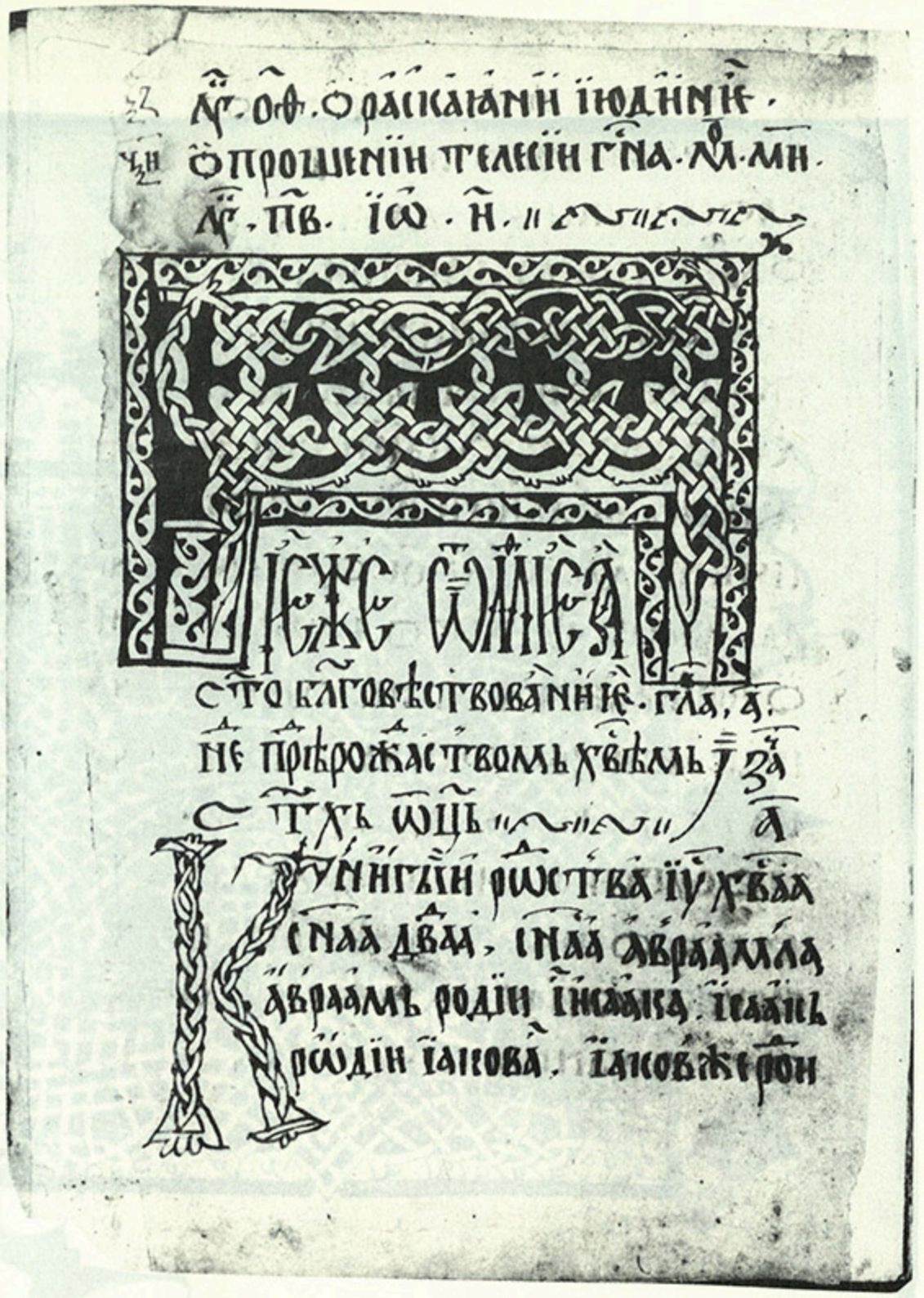

РА 1, Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 6'.

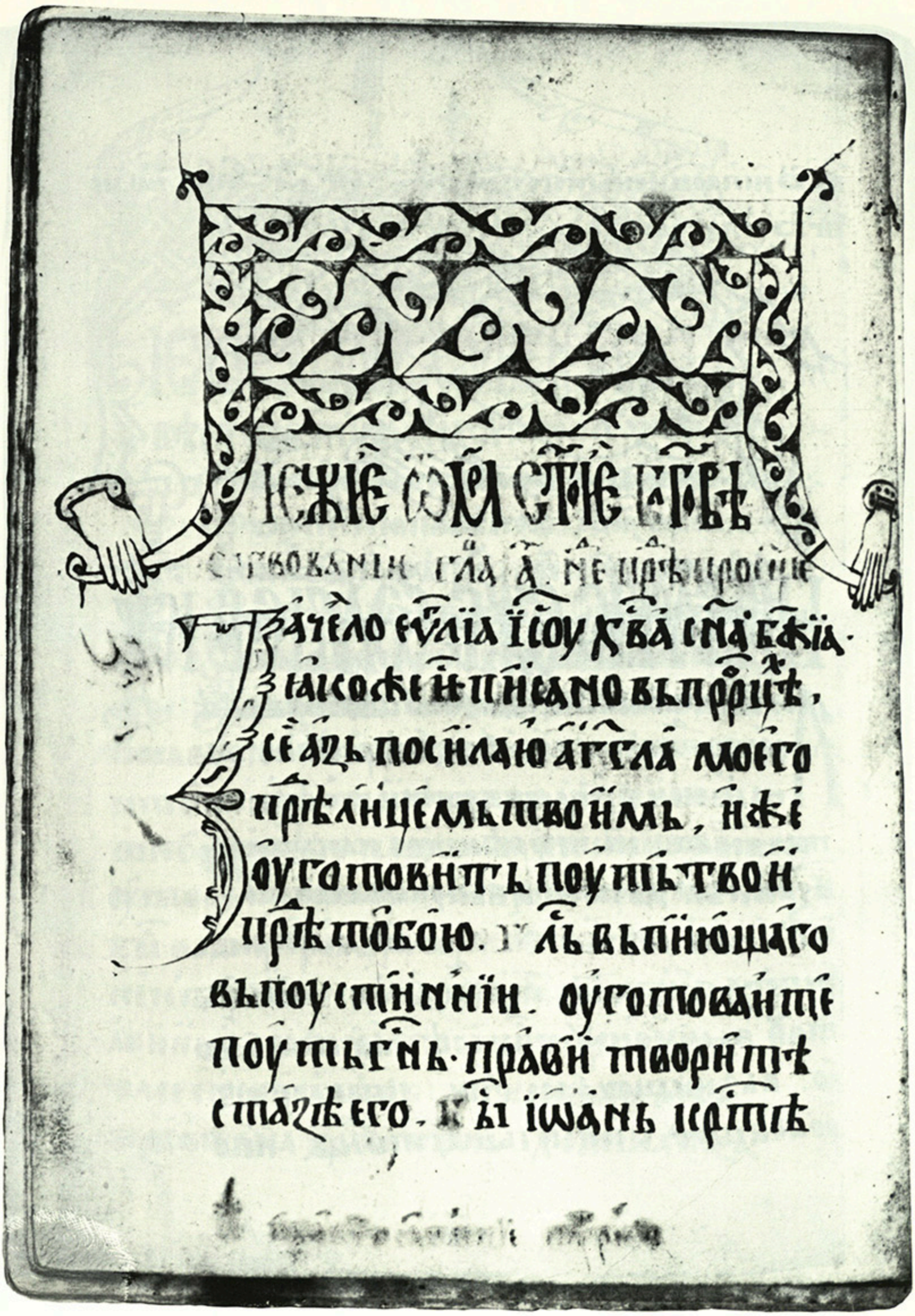

РА 1, Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 105'.

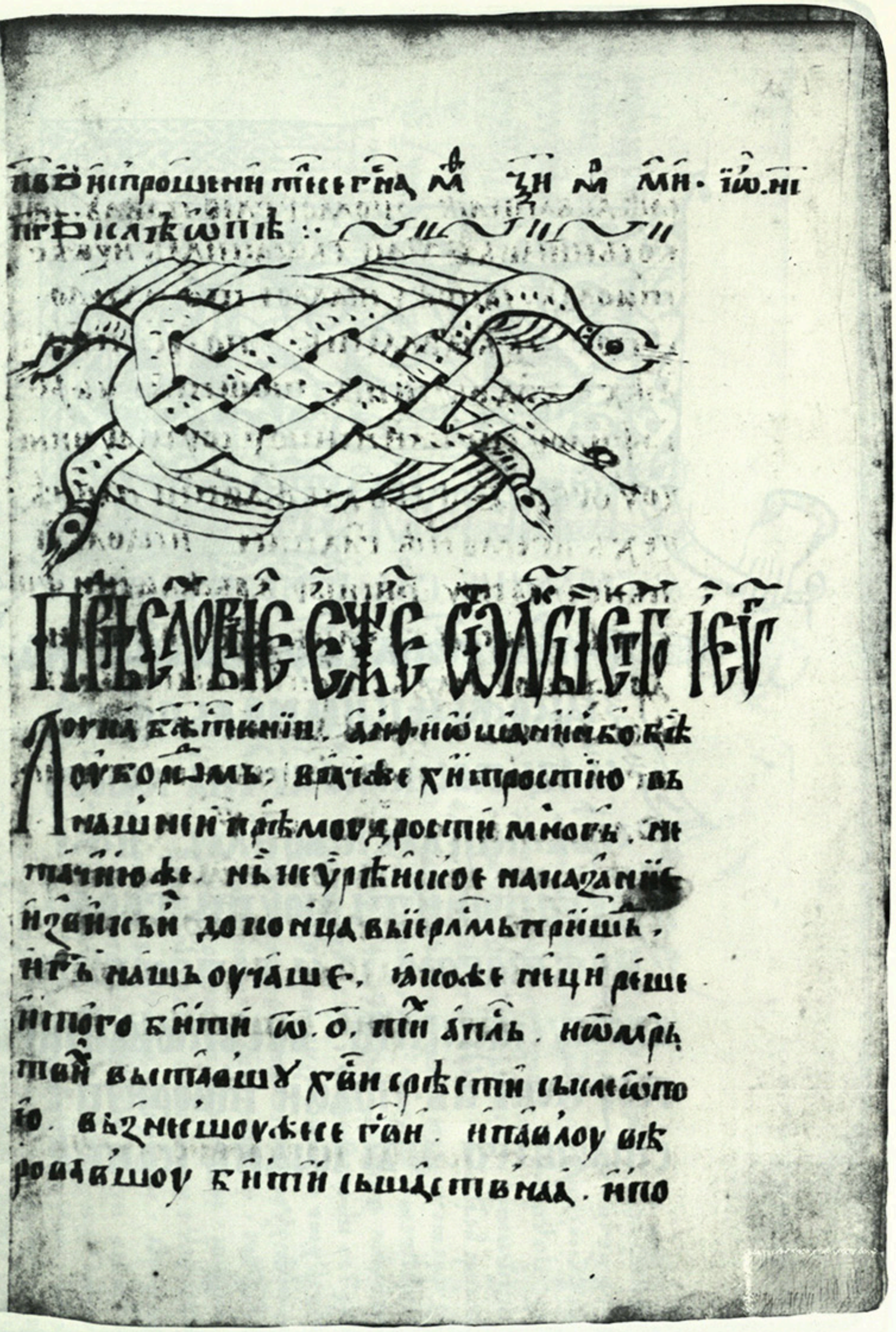

РА 1, Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 155.

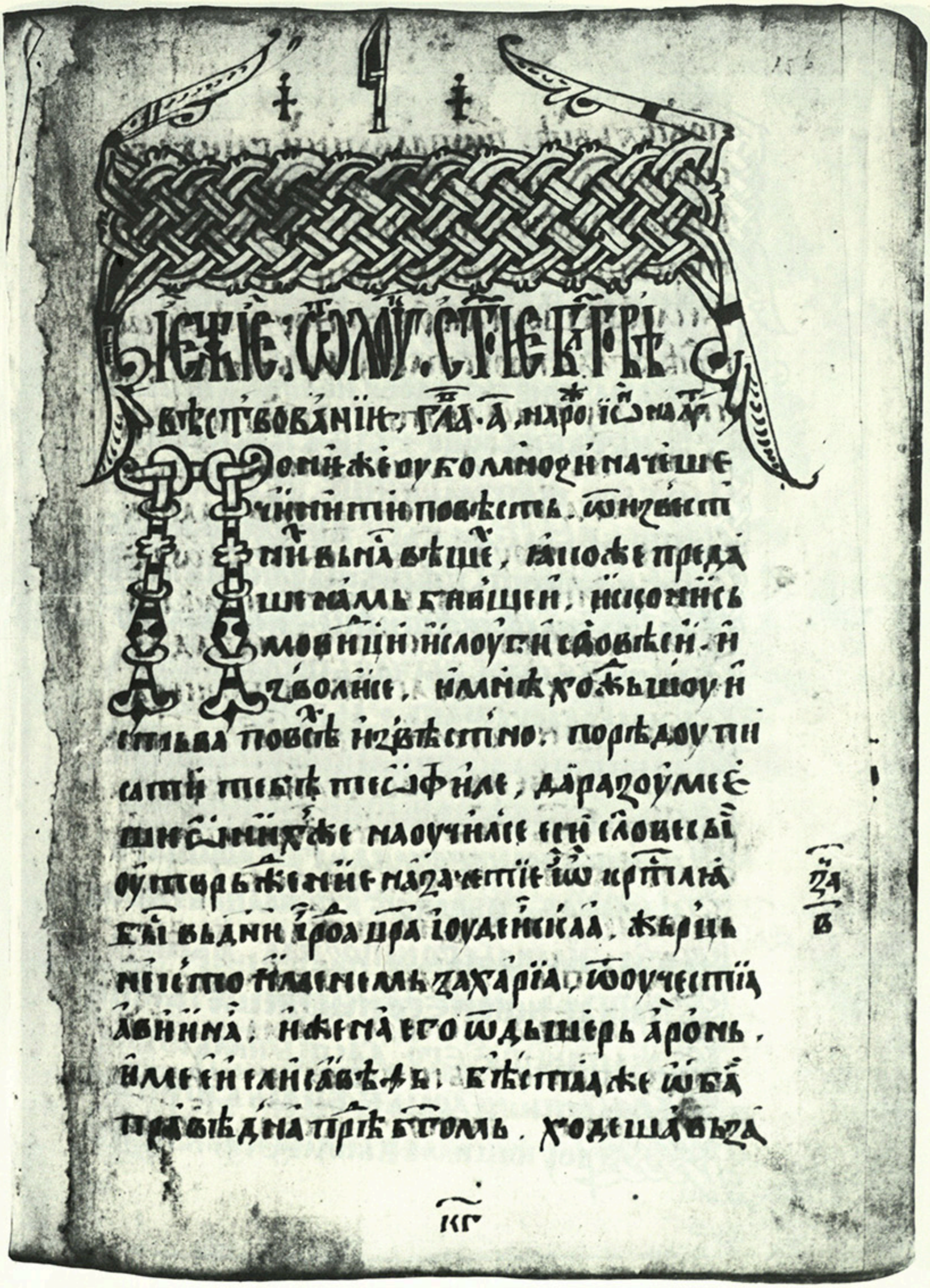

РА 1, *Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 156.*

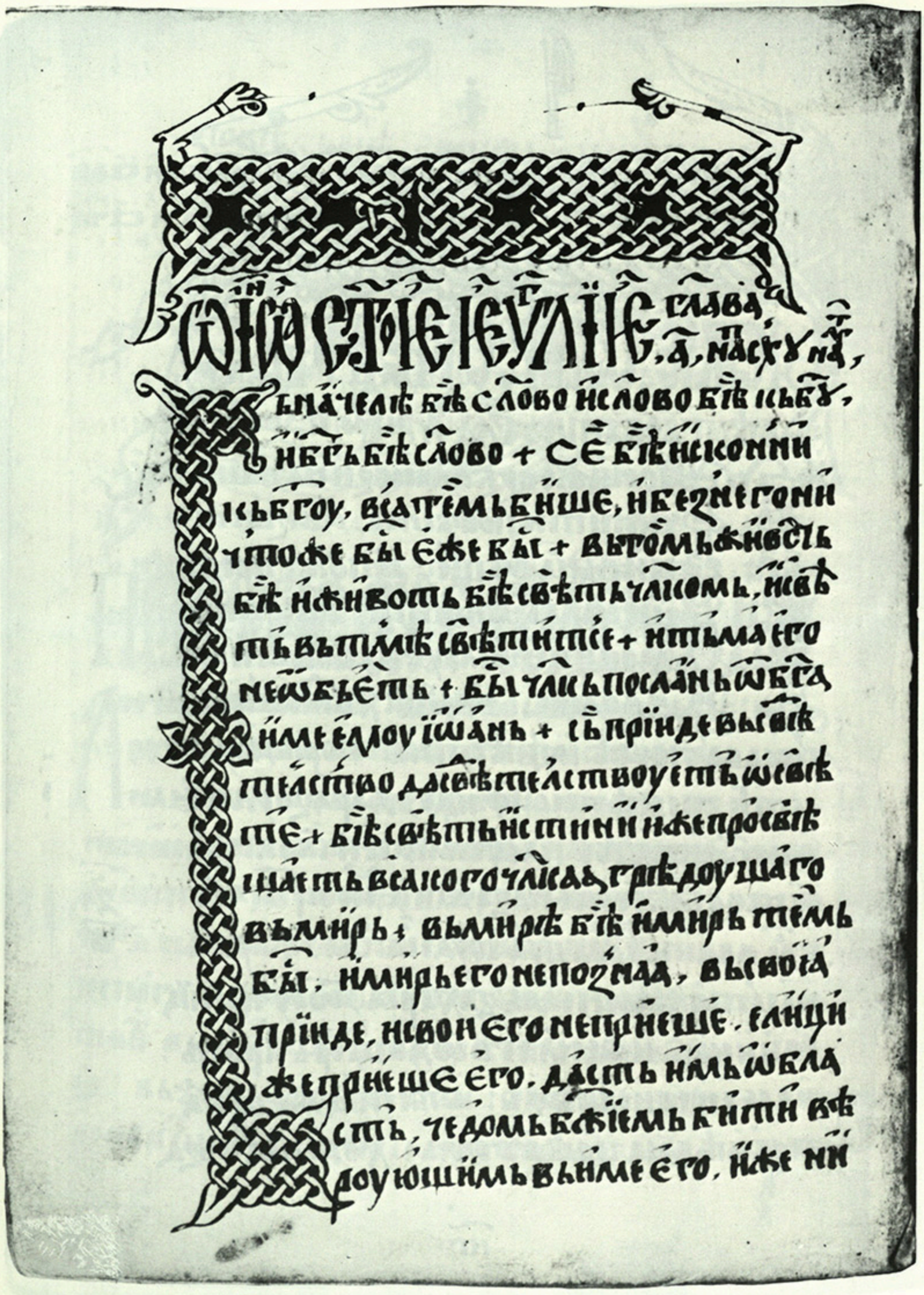

РА 1, Четворојеванђеље, друга четвртина XVI, крај XVII и почетак XVII в, л. 229'.

РА 2, Октоих првогласник, 1570, са додатком из двадесетих година XVIII в, и штампи. дод. из 1536/37. г, л. 1.

Стрти трепещи плътию хотѣнїемь · Сы
ци накрытъ своего сна всѣ неторочнд
на · смоутнее вса нпладющи вызывъше
чтана оувы мнѣ чедо мое іскако оумрьщи
вленьиен · иже оумрьшене люте · ожнвїухотѣ :~

Кпе ѣе стынгиѣьра · гле, г. пѡ,
елнна мнсѣ :~

Стрдѣоуще доблїи мнци іскрѣпсо · нрани
невѣзанна · разлнчныѣ моусы прѣтрь
пѣвше · іьневолѣномоу вьнстнноу и
блженомоу наслѣдню · прѣведоше по
дотоанню · колѣзни :~ И же слово блго
учтно нбжтвно шрнгноувше · Єретн
чьсіса вьса соупротнво словна · разоу
шнете гни стлнѣ · нѣтрмнмь вѣтмь
праводѣлнци навнетесѣ · сего ра потнѣе
Невещественыа бесплътныма чнн мнѣ :~
оупокнетесѣ шци бго носнїи · Сытелеси
вещественѣ чѣ прѣславно жнтнне поісд
соующе · тѣмже вьобнтѣлѣ пѣхьжнвѣ :~

Елна іскрпд твоего гн енлд · мнычны :~
вьдроузнгосѣ мамѣенть · ндѣнетвоунѣь
вьмнрѣ · нпоіска шрнгарен апды · нш
нзыісь мнсы · дамлетисе шдша нашн :~

Елна мнсь твон хѣ енлд · вьгроѣхбо
лежеще, ндхы прогонетъ · ноупрдснше
вражню вздетъ · вѣрою трончьсною
подвнгшесѣ побдто тьепїи :~

РА 2, Октоих првогласник, 1570, са додатком из двадесетих година XVII в, и штамп. дод. из 1536/37. г, л. 182'.

Кондакъ - Воскресенъ

…
…
…

конацы мѣсо ѣсѧрны : ісо . гла . л . по . ѹтра пріидеши келак : Ѳхсѣрысль ѣси іако къ ѫгрока ѣхслав , нмїра сѣѣхсѣресль ѣси . нѣстно члчсое мѣсо ѣа ѣсп ѣкаентыпе . нсхмрыть ѫчезе . адам же лнхѣчть клѣсо . нѣча нѣм ѿѡу зь сѣокожаема , рагнѣпсе , зокхцѣи . пы ѣси иже ѣасѣ подаен хе ѣсѣсѣреніе : ісо : Ѳхсѣршаго трнднекно ѣспое мѣсо ѣа ѣсѣсѣнана . нѣрата адова сѣкрь шнкшаго . нже ѿѣѣісѧ ѫгрока ѣхѫдкнгшаго . мѵроносицамь іакшагосе . іѣсоже ѣлго ѫколиль ѥ , прѣже снмь , ѥже рагнѣпсе , рейсѣи . напло радость ѣѫѣѣцлеть , іако ѥдн жнзнодакць . тѣмже ѣтрою жены , ѡгченнісо знаменїа поб ѣды ѣлгов ѣсѣпкыю , надь сѣенѣть , нсхмрыть рыдаеть , мїрже ѣеселнпсе . нѣхси сѧ рагюпсе ѡхрѣпюѣ ѣсѣсѣреній . пыѣо ѣасѣмь подѣеши хе ѣсѣсѣреніе : ісо . гла . к . Ѳхсѣрль ѣси ѫгрока ѣхсеснане сѣе . надь кнѣ ѣюдо сїе . ѡгжасесе , нмрыпкїи ѣхспаще . пкарьже кидеіци , рагюпсе шеб ѣ , нлда ѣѣсѣи ѣ ѣесели . нлнрь сѣе мон , ѣхсп ѣкаѣпе прно : ісо : Ты ѣси сѣ ѣть ѡмрачеѣымь . пы ѣси ѣсѣсѣреніе ѣасѣѣ , нжи коіть члѣсо . нѣасѣѣ сѣсокою ѣсѣсѣренль ѣси . сѣмрьшнхю дрьжаѣх сѣе разорь , надовы краіна сѣѣсѣхшиль ѣси слоке , нмрыпкїи ѫгрѣ кше ѣюдо сїе , ѫгдѣкшесе , нѣхса пкарь ѣсхпно сѣрадхѣтсе ѡѣсѣсѣре нїи пкоемь члѣсолюбѣе . пѣмже нѣси , слаки нѣсп ѣкаемь пкое сѣхоже нїе . нмїрь сѣе мон , ѣсп ѣкаѣпе прісно : ісо . гла . г . по . дѣа днь : Ѳхсѣрль ѣси днь ѫгрока щедре . нна ѣѫѣѣеде ѡѣкрашь сѣмрьшныѣ . днь адамь лнхѣчть , прадхѣпсе ѣѵа , ѣхісхпеже нпрѣци сѣпашрїадкя ѣсп ѣкають непрѣстанно . ѣжпкнхю дрьжаѣх ѣласпи пкоеѥ : ісо : Нѣо нѕемаіа днь далнѣьспнѣхють , нха ѣа ѥдномхдрьно дальѣ ѣ ѣкаюпѣ . іако ѫгзнпкя ѡгрока ѣсѣсѣресньѣ . сѣрадхѣпсе ѣѣса

РА 2, Октоих првогласник, 1570, са додатком из двадесетих година XVIII в, и штамп. дод. из 1536/37. г, л. 265.

СБ 1, Апостол, крај XV – почетак XVI в. са додацима с почетка XVIII в. л. 2.

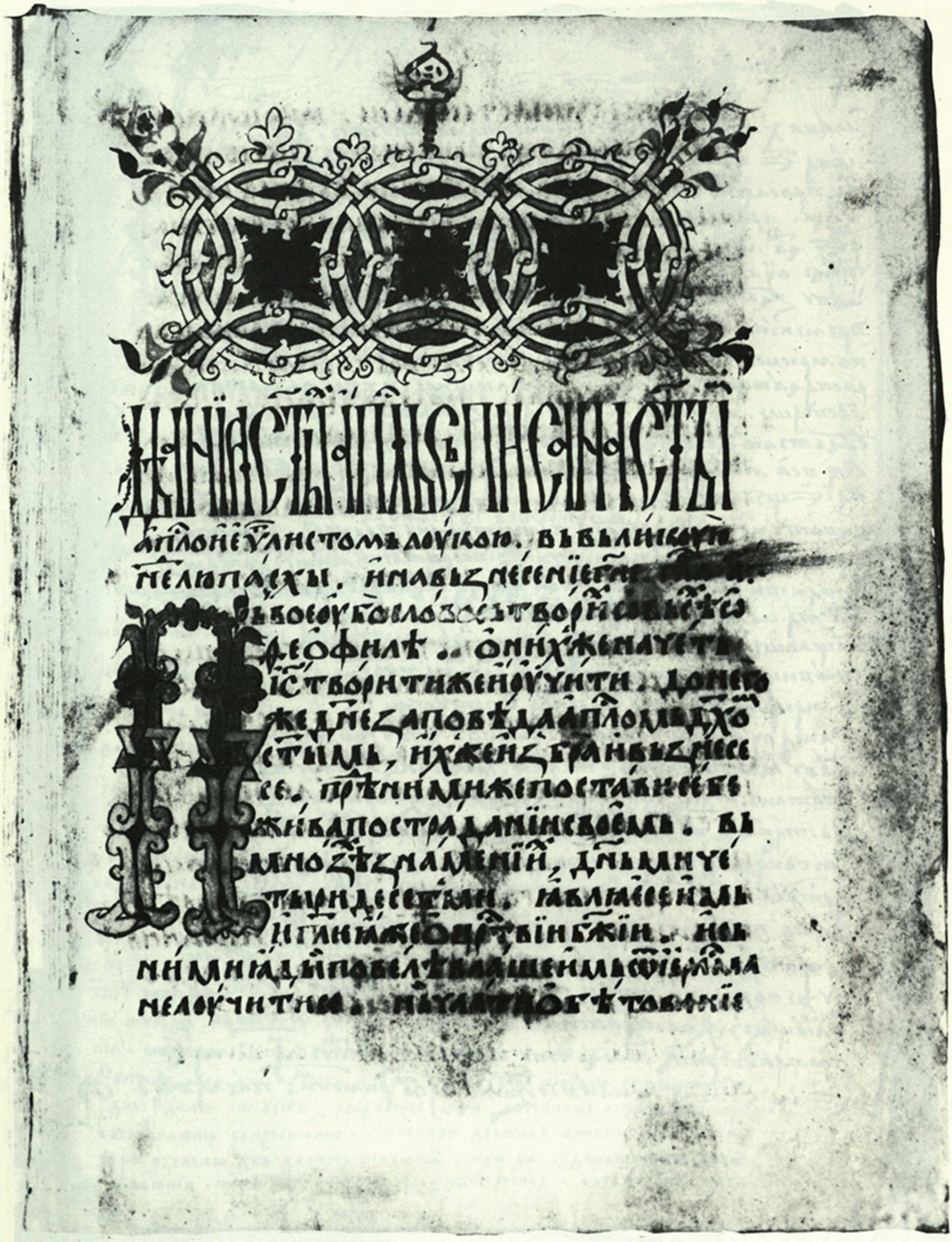

СБ 1, Апостол, крај XV – почетак XVI в, са додацима с почетка XVIII в, л. 21.

причестни Касьдѣла, и твоего цр҃тва слов бж҃їи
и бо за еже спстиро ѿ чл҃чь. крт҃ь прѣзь пельсеи:
Оудобь подажь бц҃е, прѣтими житїа прѣ
хожденїе. вьстанїа на пастѣи стр҃тїи
ꙗко бл҃гаа ѹкротѣщїи. и наставлꙗю
щїи кь добродѣтелꙗ. и бн҃а гошьствїа
и покоꙗ бж҃твнаа. ꙗко да спсаемь про
славлꙗюте: Не доуговавшоую дшоу
мою, стр҃тїю лютою. ꙗже рожьшїа
бг҃а прѣбл҃гаа го. ꙗко млтыва исцѣли.
и избавы прно, ѡскрьблꙗющїи прѣ
чтаа. и прѣбивающих мы злолють
ныи. ꙗко да спсаемте, ѹ срьдне вѣлича
ю. вьзвѣличившоую рѡдь нашь:
тж҃а. Оба, лика. вькупе, прѣстаа бц҃е
спсиа. потѡ. ірмѡ. ѳ:
Оудывисе ѹбо ѡсѣмь нбо. и земльнїи
конци оужасошесе. ꙗко бг҃ь ꙗвысе пла
тїю чл҃кѡ. и чрѣво твоеширше ен бь
ꙗвысе. тѣмже те бц҃е, аггльскаа,
и чл҃чьскаа. чиноначе льствїа вѣлы
и чаютъ: Ѧ ѿ то и поеꙗ вьнѣ ну:
Изволенїемь ѡц҃а, и поспѣшенїемь сн҃а. и
сьврьшенїемь ст҃го дх҃а. сїа ст҃аа кныга
глемїи млбныи, канѡнь, прѣст҃ѣи бц҃ы
противѹ, ѡсмымь, гл҃аѡвѡ, на кьжо
вчерь протлькуете. И пысасе сїа книга

СБ 2, Богородичник, 1537. г, л. 145'.

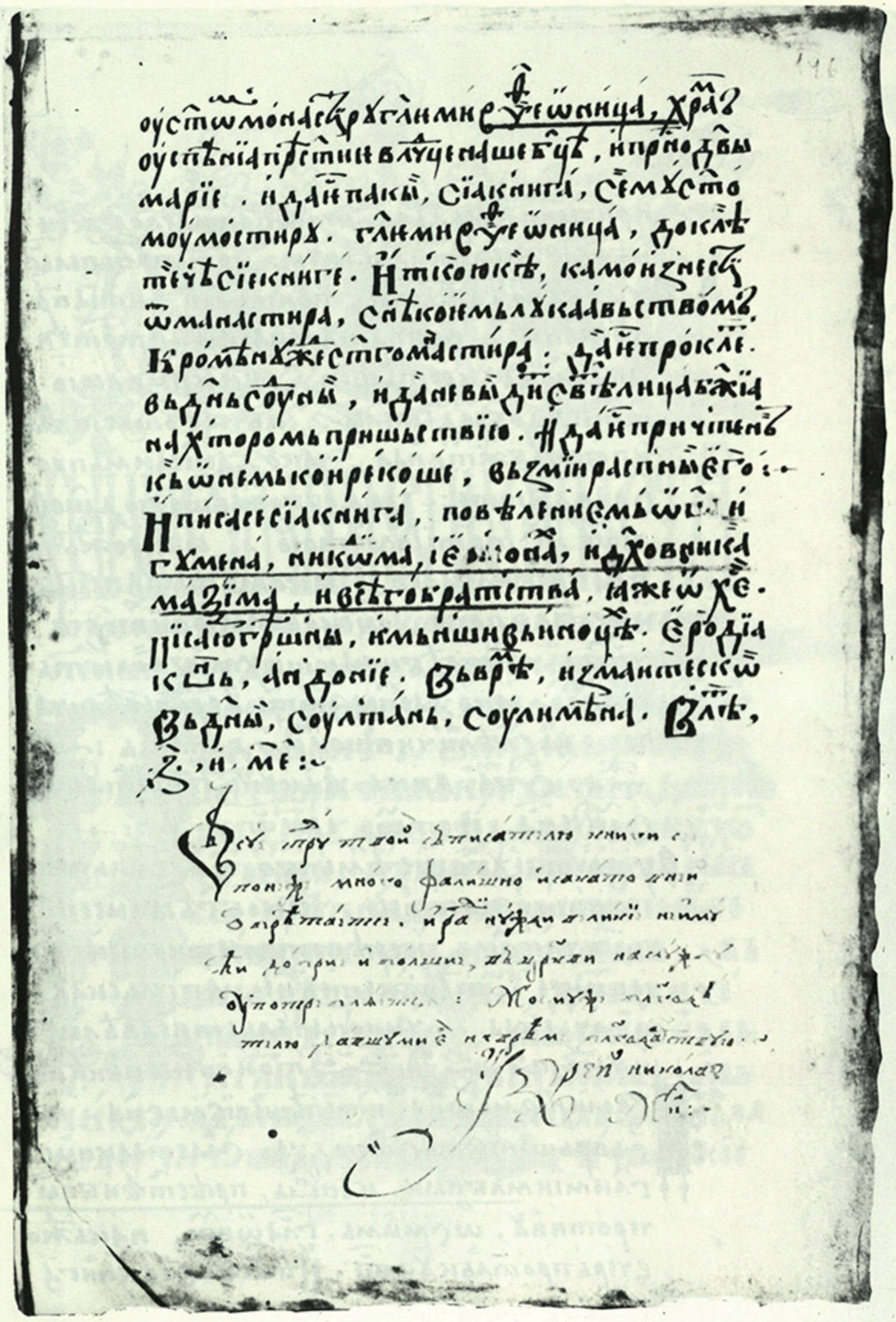

СБ 2, Богородичник, 1537. г, л. 146.

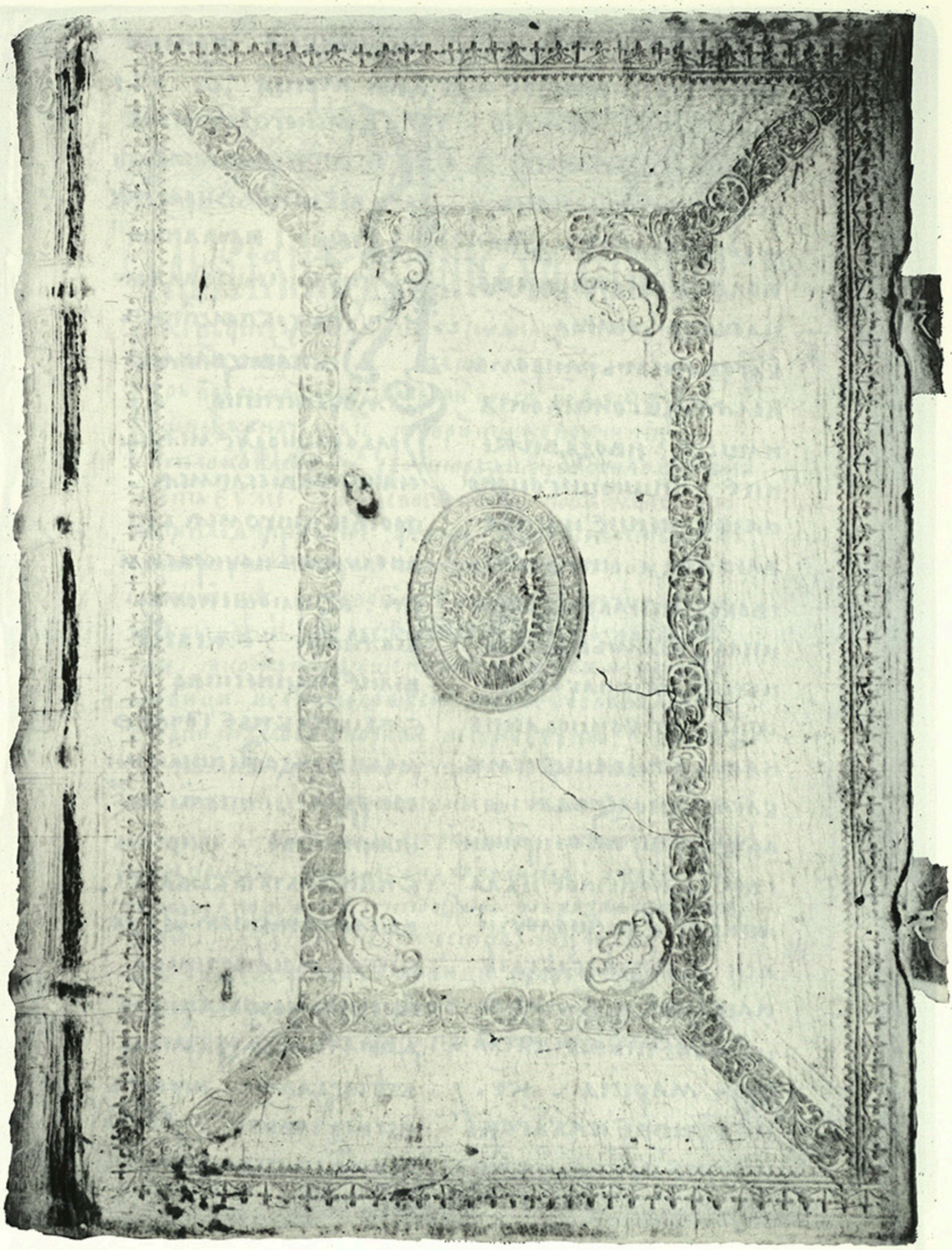

ЂУР 1, Тумачење јеванђеља, прва четвртина XVI в, горња корица.

тимь ѥ҆ѧкнамь сходѧщіе ѥ҆го пра҃шное.
кл҃годарїхꙋ, нетлѣнїе
мощи нашѧпомесѧ.
ни҆кꙋкалмющанасѧ
ѡ҆горкы ѧмоукы дша
колѧнїесоушенное
ѥ҆лоусавьенныѧ.
кл҃годаримы ѓ҆промы
шлѧющегожи вотпа
нашего, ѥ҆вождьшее
нїе. ни҆щющегопрно
нашествїе ѥ҆мпра
вленїе. ѥ҆покоѣ҆сѧ
свокодѣтельницькамь
шѣлдшамьнашим.
ни҆ѣсѣвдꙋша ѡ҆пакгоуи
ѡ҆щѣо҆ни҆ѣкоѣ҆подасѧ
намь вткѣкоѣ҆шѣсемь
ѣгѓѧ҆ѣ҆ѣолꙋсѧ.
кѣоудоущѣ ѣ҆ѣщѣрѣѣ҆ѣ
сное ѣ҆ѣсконечное ѣ҆ѣла
ѧенное ѥ҆жѣ҆ѣолоучѣ
ѣѣ҃. ѡ҆хѣ҆ѣсѣвдѣ҆ѣ
нашемь. ѥ҆моужѣ
подобае҆ѣ҆ѣмѣсасла ⁘
Мца, маріпа. кѣ.
ѣдоучѣнѣе накгокѣ
цѣмѣе ѣрѣѣы ѧилѣца

нашемꙋца. прѣно
двы жрѣѣа ⁘с҃ѣ. ѳ҃⁘
Кразногодѣнѣскꙋ
ѣ҆ѣлогопразнѣсѧкаго
кѣѣцѣѣмѣпразноу
ющѣе. началныѣ
пѣрвыѣсыѣѣлады
ѣныхь праздникь
ѣглавѣѣкнаѣлше
моусѣѣнѣѣ.
Ѓрадостнопрѣѣемѣмы
сѣмѣмьвсѣлимсѧ.
просѣѣѣѣѣкомсѧ дхо
вносшемьноукрасѣм
сѧ. кѣпразднѣемы
шлѧющѣ. ѥ҆жесѣ҆ѣ
вѣлѣе ѣпанѣѣѣѣко,
ѥ҆жесѣ ѣпакѣѣе гоѣлко
лобѣѣасьхѧенѣѣанѣмѣ
лосрдїа. чѣожелѣе
ѣпанѣѣѣѣко. ѣакосѣѣь
вѣѣѣѣсѣѣѣчьвываѣѣ.
ѣоплотѣѣкышесѧ ѡ҆ждха
сѣгоѣмрїапрчѣѣыѣа
ѣѣпремѣѣѣорочныѣѣѣпрно
двыѣ ѣ҆ѣшесѧхрамьсо
вѣ҆ѣсоздавь. ѣсовѣрь
шемьчавісь. дѣѣга
чавікоѣсѣѣтворѣѣѣыѣрѣ

БУР, I, Тумачење јеванђеља, прва четвртина XVI в, л. 351.

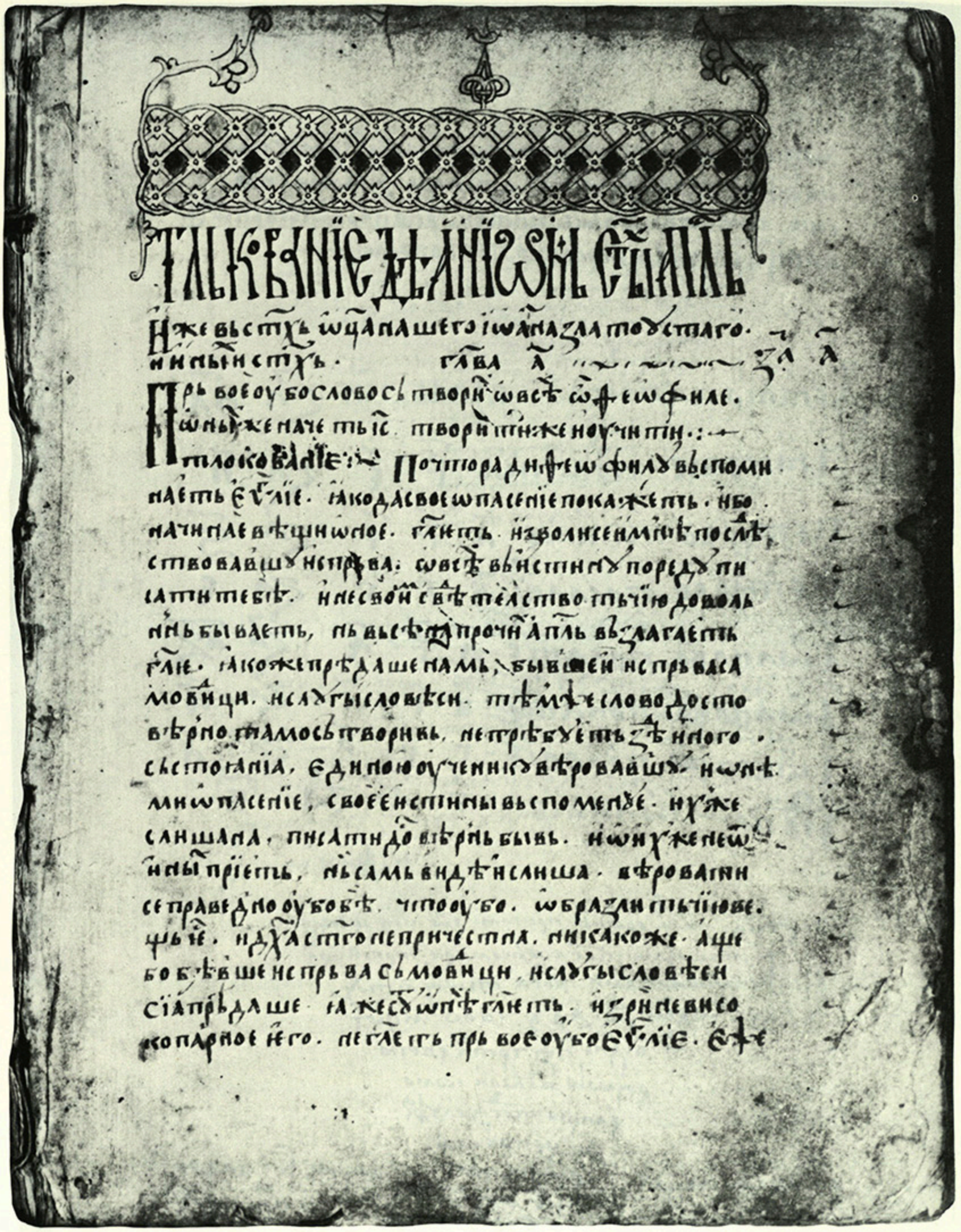

ТЛЪКОВАНІЄ ДѢАНІЙСКІ СТІАПЛЬ

Нже вьсѣхъ ѡцапашегѡ їѡа́на зла тоустаго
нимьныѣстѫь. глава а

Прьвоєѹ бословьсь творнѣ ѡвсѣ ѡ ѳеѳфиле.
ѡньженачетьїс творнѣ тнѫженоучнтн.:

Тлъкованіе: Почто радн ѳеѳфиле вьспомн
нать єѵ́ліе. якодасвоєѡпасеніепоказѣть. нбо
начнлавѣцнѡлое. глѣть. нзволсенмнѣ послѣ
ствовавшѫ нспрьва: ѡвсѣвьнстнну поредѫпи
сатнтебѣ. нмесвоѥсвѣтелствотьчію довольн
нмьбываѣть, нвьсѣдапрочнапль вьлагаѣть
глѣ. якожепрѣдашенамь, бывшен нспрьваса
мовнцн. нслѫгысловѣсн. тѣмьѣсловодосто
вѣрнотамосьтворнѣ, нетрѣбуѣтьѫѣнлого.
сьстоанїа, єдинююоученнсѫвѣровавшѫ. нѡлѣ
мнѡпасеніе, своєенстнныѵьспомелѣ. нѫже
слншана, писатндовѣрньбывь. нѡнѫжепѣш
ныпрїѣтъ, нѣсамьвидѣнслнша. вѣровагнн
справеднооубобѣ. чтооубо. ѡбразлнтьїїюве.
чьѣ. ндхастголепричестна. нписакоже. лще
бобѣвшенспрьвасьмовнцн, нслѫгысловѣєн
сїапрѣдаше. нажесѡпѣглѣть. нѫрнневнсо
копарное его. неглѣть прьвоеоубоєѵ́ліе. єѣ

ЂУР 2, Апостол с тумаченьем, прва четвртина XVI в, л. 1.

моупрѣмоудромоубоуспсоунашемоу, іуухмьгмь
нашимь слава и величіе, дрьжава. дрьжавѣ вла
сть, прѣжде вьсѣхвѣкь иннаи прно и вьвѣкы вѣкомъ
конць іоудиноупосланію сьборномоу:-+-

+ Деѧніа апл҃ка главь кн҃ за на
Іѧковле посланіа г҃ е҃ за и҃
Петрово посланіе а҃ г҃ е҃ за ѕ҃
Петрово посланіе в҃ г҃ г҃ за е
Іѡаново посланіе а҃ г҃ е҃ за аз҃
Іѡаново посланіе в҃ г҃ а҃ за а҃
Іѡаново посланіе г҃ г҃ а҃ за а҃
Іюдино — посланіе г҃ а҃ за в҃

+ Сія пи з грѣшны проісомі іѡ мілѣшевацъ
сіявшоуми тогда вькомарану трѣти кра
прішадшоуми тогда тікоу лѣтоу
ѿ хва рѡ ахѯ 1660 мцѕ
м в днь сія чртах своею
роукою вьѣгли комо
ранціи тогда служ
ше црькви комо
ранціи попь
кѡ махсим
+ м.м.м.м.
двадцати ѹ двадцати л
имѣ пиѧвшеѧ

ЂУР 2, Апостол с тумачењем, прва четвртина XVI в, л. 212, запис.

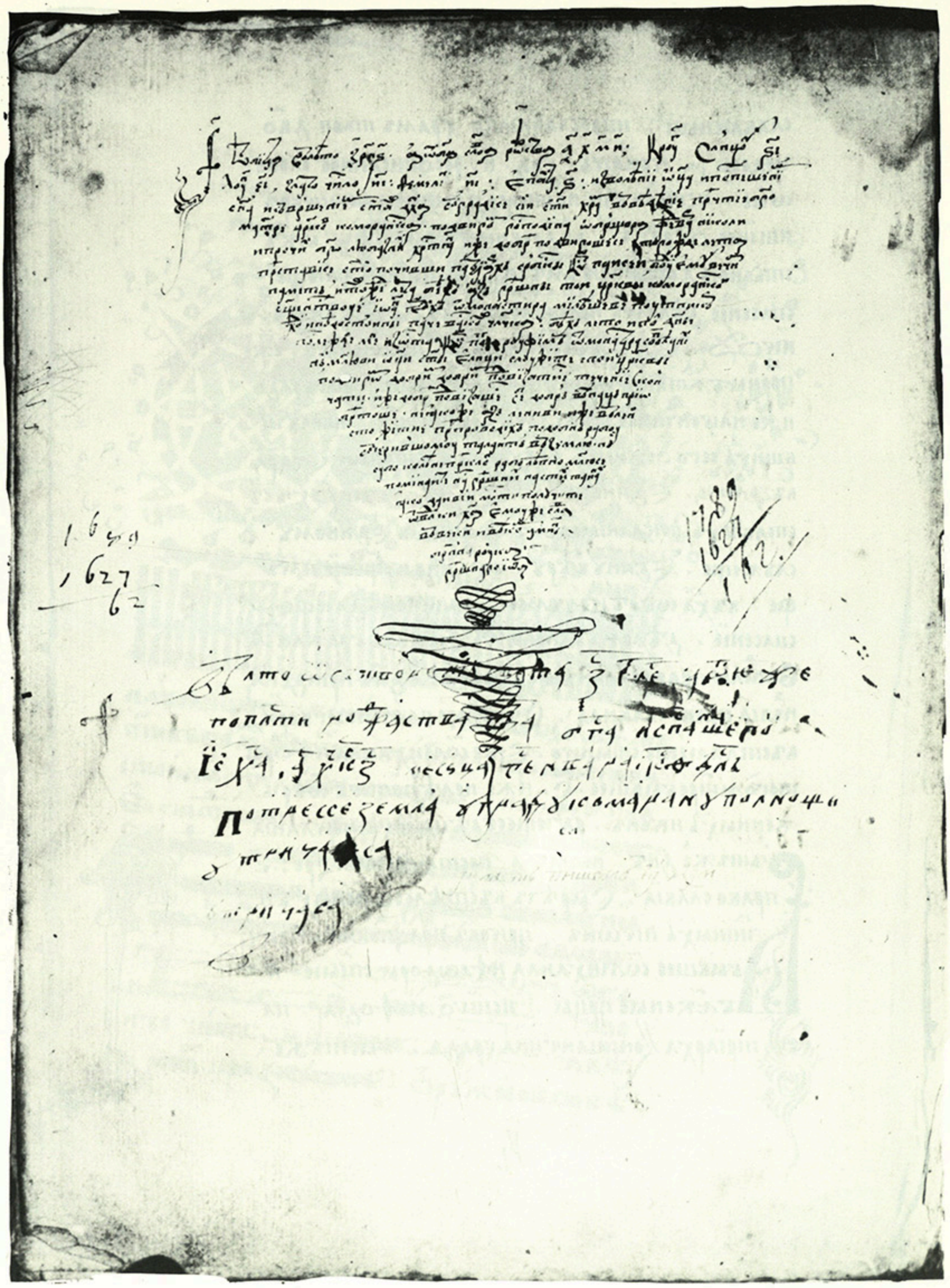

ЂУР 2, Апостол с тумачењем, прва четвртина XVI в, л. 212', запис.

слаблѥныи : и прославлѧѥи храмъ ткои дво
чюдесы :~ ѥконакъ . гла . и . Неописанное слово
ѡчее . изтебе бце написасе плътїю . и ѡскръ
ншїисе образъ . въ древнюю красоту . бжъ
ствьною добротою смѣси . нъ исповѣдающе
спасенїе дѣломъ и словомъ сїе въ ображаѥмъ :~
ѥкѡ . Сеѥже съмотрѣнїа таинство . еже
прорцы бжтвнѣ въ дьхновени бывше . насъ ради
иже на кончины вѣкомъ достигшихъ . и получи
вшихъ сего осїанїа . разумже бжтвныи его ра
възьмше . единого габа знаемъ . въ трїехъ съ
ставѣхъ покланѧѥмаго . и тому единому
служеще . единую вѣру . и едино крщенїе имуще
. въ хла ѡблѣкохомсе . нъ исповѣдающе
спасенїе . дѣломъ и словомъ сїе въ ѡбражаѥмъ
въ недлю право славную . въ тъже днъ прїиде на
недлѧ право славнаа . въ нюже паметъ твори
въставлѥнїе стыхъ ѥкѡ . еже ѡ михаила и ѳеѡдоры
того мтре бывшее . с . иже нелѣпотнѣ ѡкръ
женныхъ ѥконъ . радующесе лѣпотнѣ покланѧ
въ тъже днъ . недлѧ . а . поста вѣмы зре :~
право славїа . Сырѣчъ въ стѣлесїе стыхъ и
чтныхъ ѥкѡнъ . црковъ празновати прїе .
бывшее ѡ михаила и ѳеѡдоры стыѥ и
блженые црцы . и стго меѳодїа па
трїарха константина града . бысть же

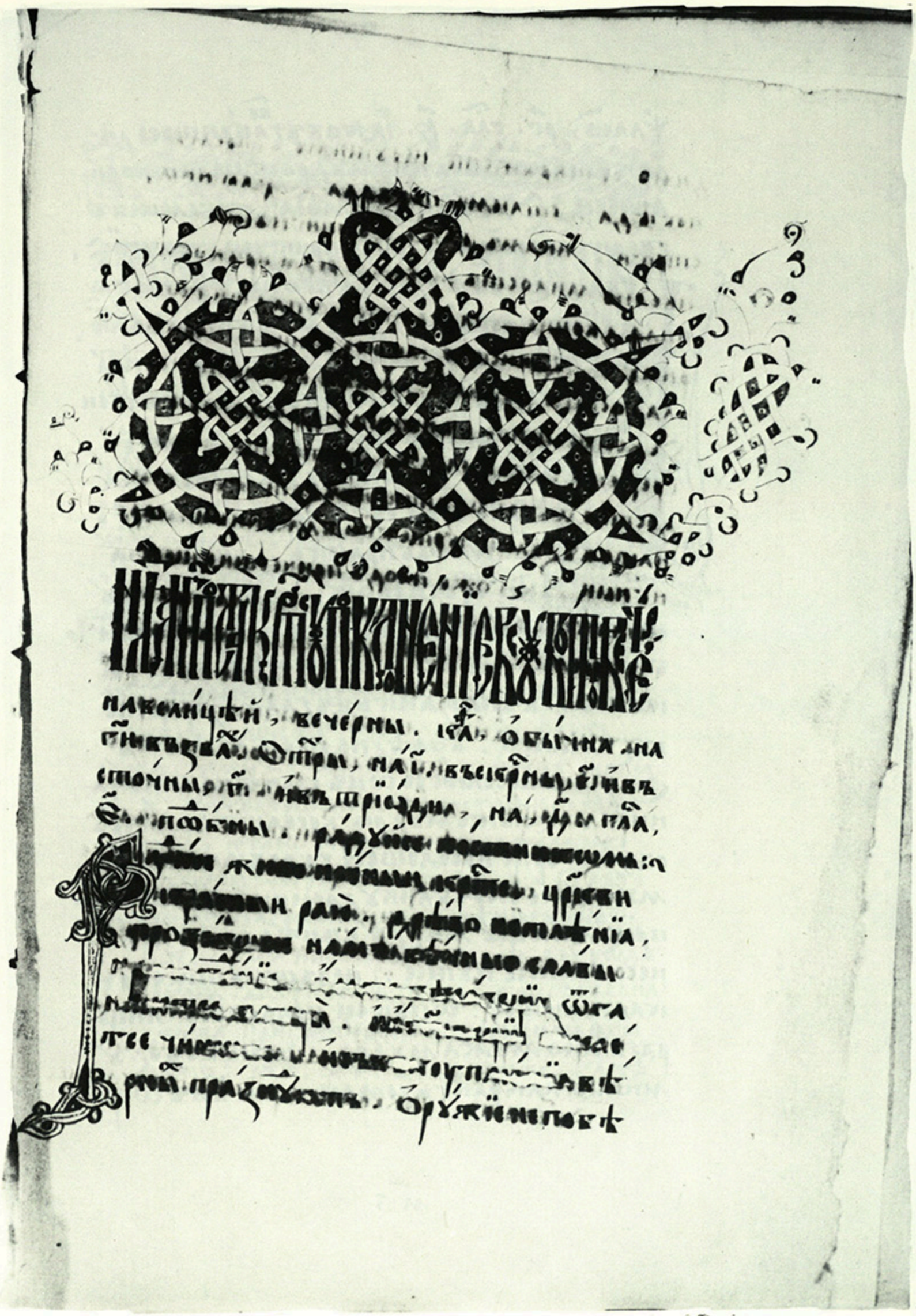

СИГ 1, Триод пости, 1646. г, л. 131.

ѱалсѡ, рг҃. гла҃, д҃. ꙗкоѡ въ зличищесе дѣ-
ла твоꙗ гн҃и. всѧ прѣмꙋдростїю сътвори-
лъ еси. Сх҃, бл҃ви дш҃е моꙗ гн҃и бг҃е мои въ
звеличилесе еси зѣлсѡ: ѿ притчей, чътенїе.

Братїе въ бѣдахъ бл҃го потрѣбни бы-
вайте, сего бо ради бл҃го дѣти бываютъ.
Мꙋжь же безꙋмнъ да плещеть, и ра-
дꙋетсе себѣ. ꙗкоже и же изрꙋчаеи
изрꙋчаеть свое дрꙋгы. грѣхо
любцъ радꙋетсе срарамъ, на
своихъ же оустнахъ и пꙋтѣхъ
огнъ събираеть. въ звыша-
еи оуста своꙗ, ищеть съкрꙋ-
шенїе. жестосръдыи же не оусрѣтаеть
бл҃гыхъ. мꙋжъ непостоꙗньнъ есы
комъ, въпадаеть въ злаа. срдце же
безꙋмнаго, болѣзнь стежавшомꙋ
его. не веселитсе ѿцъ о снѣ ненаказа-
ннѣ, сн҃ь же мꙋдръ веселить матеръ
свою. срдце веселещесе здравїе творить,
мꙋжꙋ же скръбликꙋ засышꙋть кости.
прїемлющꙋ мъздꙋ въ нѣдрахъ безправы
неспѣютсе пꙋтїе. нечъстивїи же оу-
кланяютсе, ѿ пꙋтей праведныхъ. лице
разꙋмно мꙋжа мꙋдра. ѡчи же безꙋ-
мнаго накраехъ землѥ. гнѣвъ ѿцꙋ

мѕ

СИГ 1, Триод ӣосни, 1646. г, л. 252'.

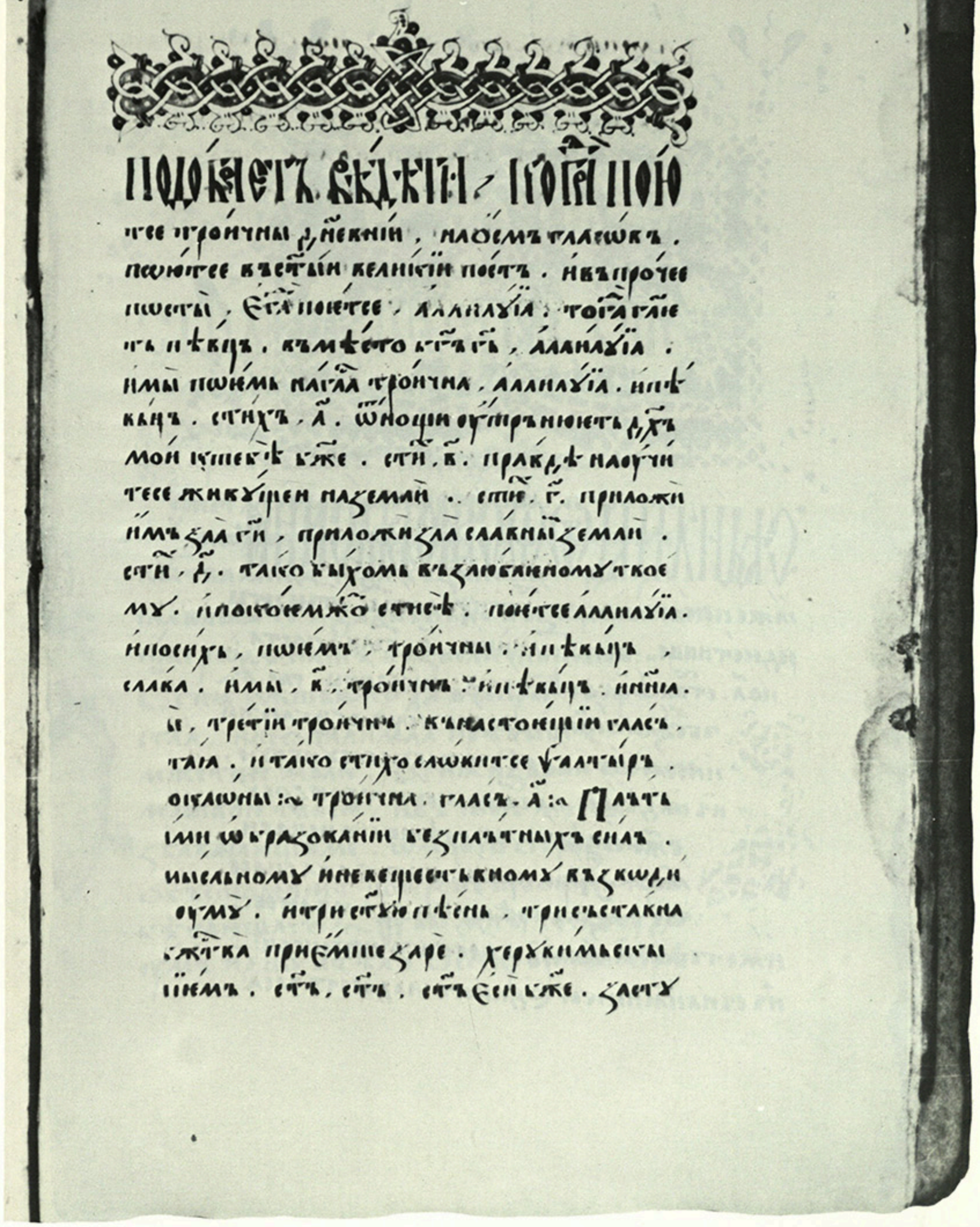

ПОДОБЕТЪ БЫДЕТЪ. ПОТОГА ПОЮ
ТЕСЕ ТРОИЧНЫ ДНЕВНИЙ, НАОЕМЪ ГЛАГОЛЪ.
ПЕВШЕТЕСЕ ВЪСТЫЙ КЕЛИЙНЫЙ ПОСТЪ. НЕВЪПРОЧЕЕ
ПОСТЫ, СТА ПОЕТЕСЕ. АЛЛИЛУЇА. ТОГДА ГЛАГО
ЛЪ ИСТИНЫ, КЪМЕСТОСТЫЇ, АЛЛИЛУЇА.
ИМЫ ПОЕМЪ НАГЛА ТРОИЧНА, АЛЛИЛУЇА. ИПС
КАНЪ. СТИХЪ. А. ѠНОЩИ ОУТРЪНЮЕТЪ ДХЪ
МОЙ КЪШЕСТЪ БЖЕ. СТИ. Б. ПРАВДЪ НАОУЧИ
ТЕСЕ ЖИКОУРЕН НАЗЕМЛИ. СТИ. Г. ПРИЛОЖИ
ИМЪ ЗЛА ГН, ПРИЛОЖИ ЗЛА СЛАКНЫ ЗЕМЛИ.
СТИ. Д. ТАКО КЫХОМЪ КЪЗЛОБЛЕНОМОУ ТКОЕ
МУ. ИЛОКОЕМЖО СТИСЪ. ПОЕТЕСЕ АЛЛИЛУЇА.
ИПОСНЬ, ПОЕМЪ, ТРОИЧНЫ. ИПСКЫ, СЛАКА. ИМЫ, К, ТРОИЧНЫ. ИПСКЫ. ИНИА.
Ѕ, ТРЕТЇЙ ТРОИЧНЫ. КЪЛЕСТОНЕЦЇЙ ГЛАСЪ,
ТАЇА. И ТАКО СТИХО СЛОЖИТСЕ ѰАЛТЫРЬ.
ОТЛОШЕНЫ: ѡ ТРОИЧНА. ГЛАСЪ. А: ѡ ПАЧЕ
ІМИ ѠБРАЗОКАНІЙ БЕЗПЛЪТНЫХЪ СИЛЪ.
ИМСЛЕНОМЪ ИНЕКЕЩЕВЕТЬКНОМЪ КЪЗКОЖДИ
ОУТМЪ. ИТРИ СТХІЙ ПѢСНЬ, ТРИСЪСТАКНА
ГЖТКА ПРИЕМШЕ ЗАРЕ. ХЕРХЇМЬСКЫ
ІЇНЕМЪ. СТЪ, СТЪ, СТЪ ЄСИ КЖЕ. ЗАСТУ

СИГ 1, Триод пѡсни, 1646. г, л. 311.

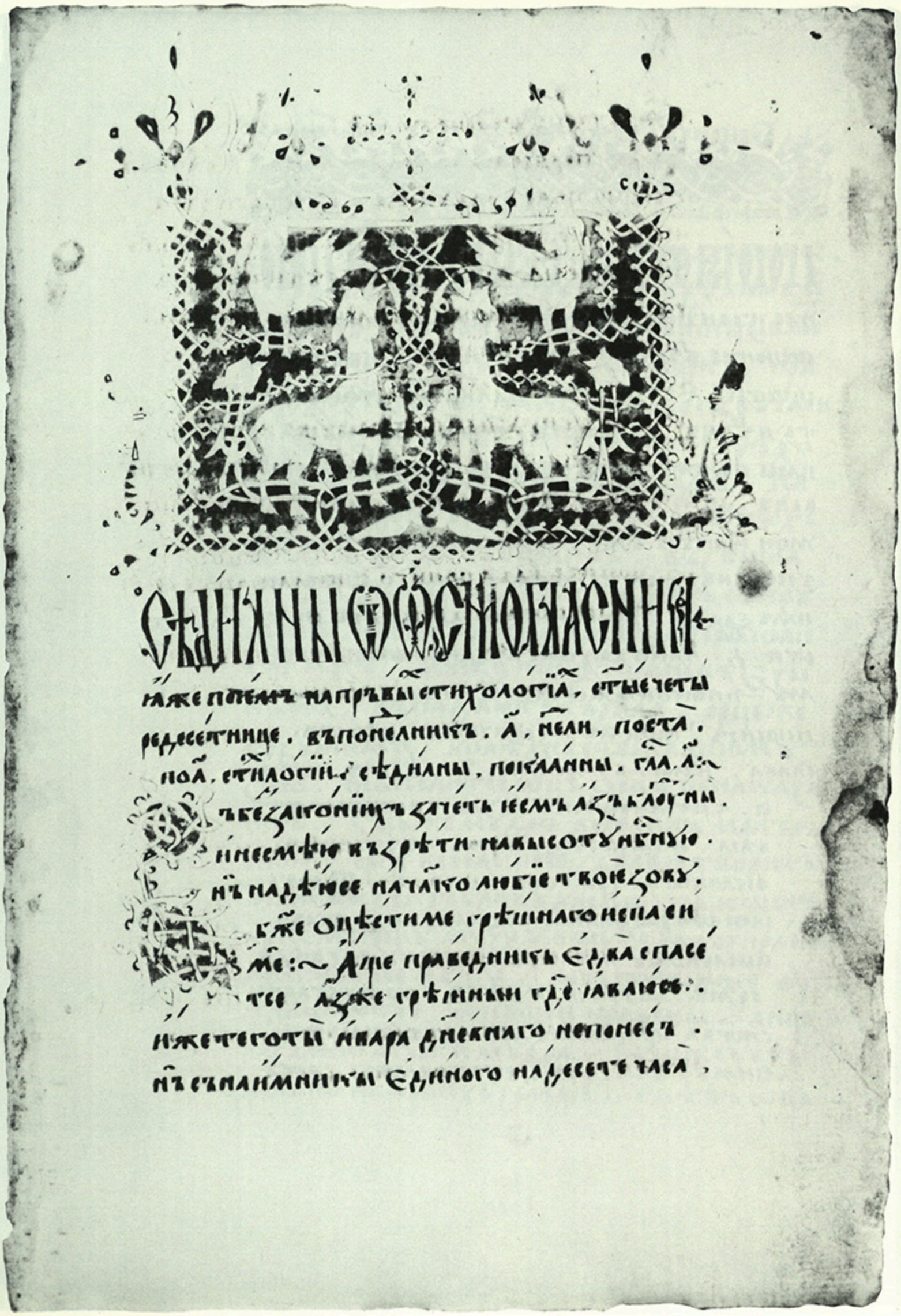

СИГ 1, Триод пости, 1646. г, л. 314.

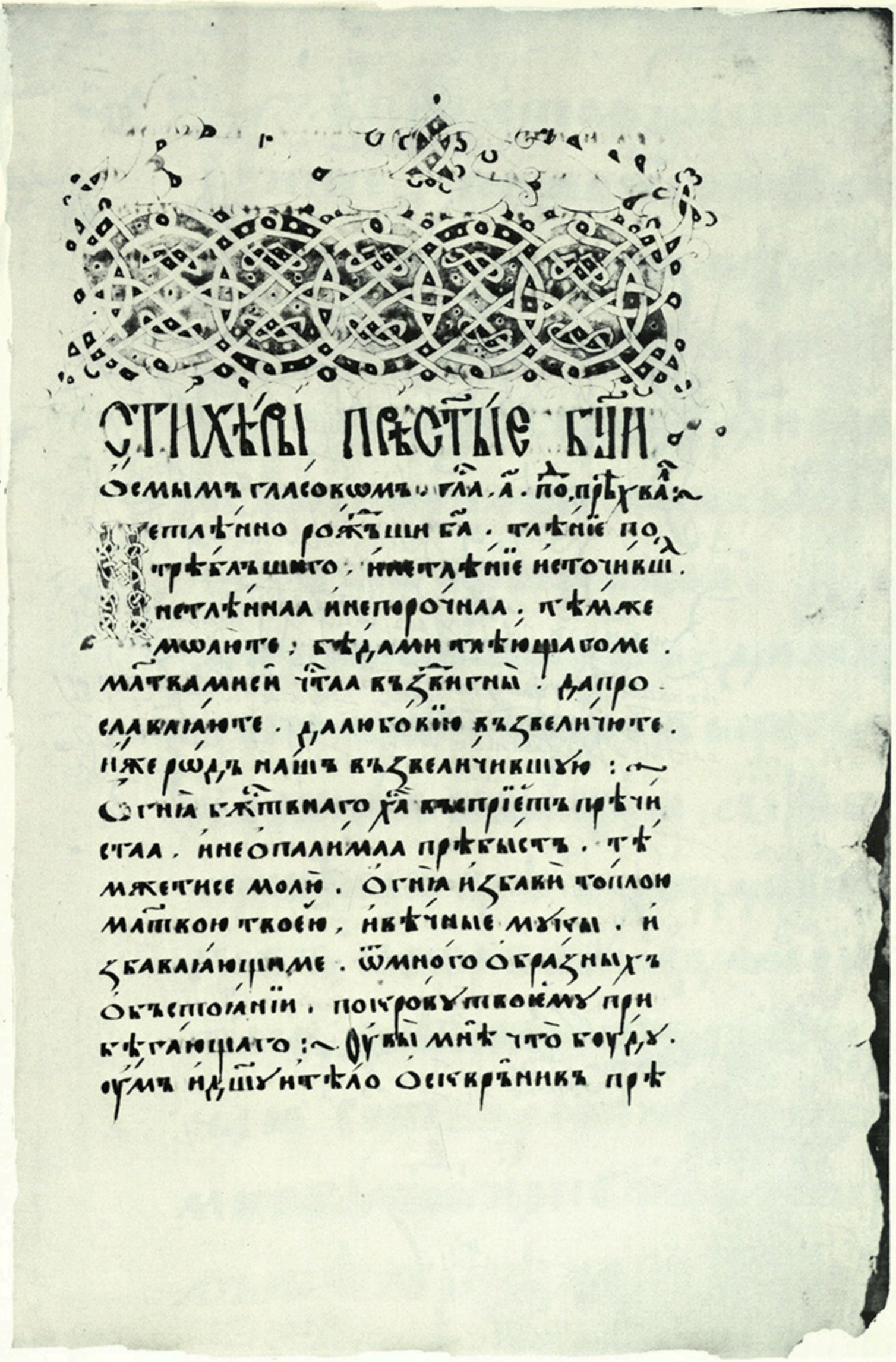

СТИХѢРЫ ПРѢСТЫЕ БЦИ

Осмымъ гласовомъ. гла. а. по. прѣхвал:

Нетлѣнно рожъши Ба. тлѣніе по
трѣблъшиго. и нетлѣніе источивш.
нетлѣннаа и непорочнаа. тѣмже
молюте: бѣдами тлѣющагоме.
млтвами сеи чтаа въ звигны. да про
славляюте. да любовію възвеличюте.
иже родъ нашъ възвеличившую:
Огня бжтвнаго хаа въспріетъ прѣчи
стаа. и не опалимаа прѣбыстъ. тѣ
мже тисе молю. огня избави топлою
млтвою твоею, и вѣчные муки. и
збавляющиме. ѿ много образныхъ
объстояніи. покрову твоему при
бѣгающаго: Увы мнѣ что боуду.
оумъ и дшу и тѣло оскрънивъ прѣ

СИГ 1, Триод пoсни, 1646. г, л. 333.

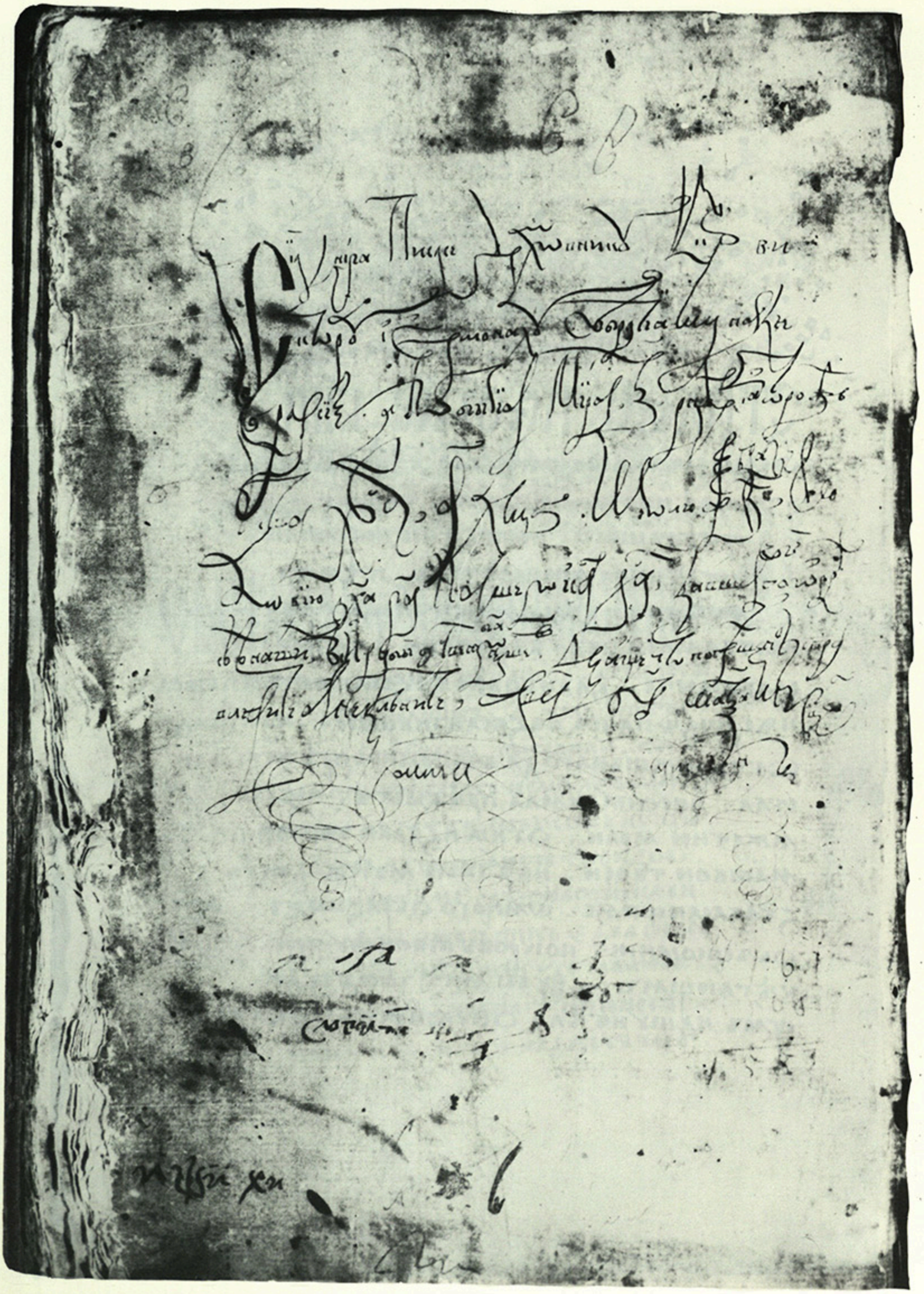

СИГ 1, Триод посни, 1646. г, л. 1 уз доњу корицу, запис.

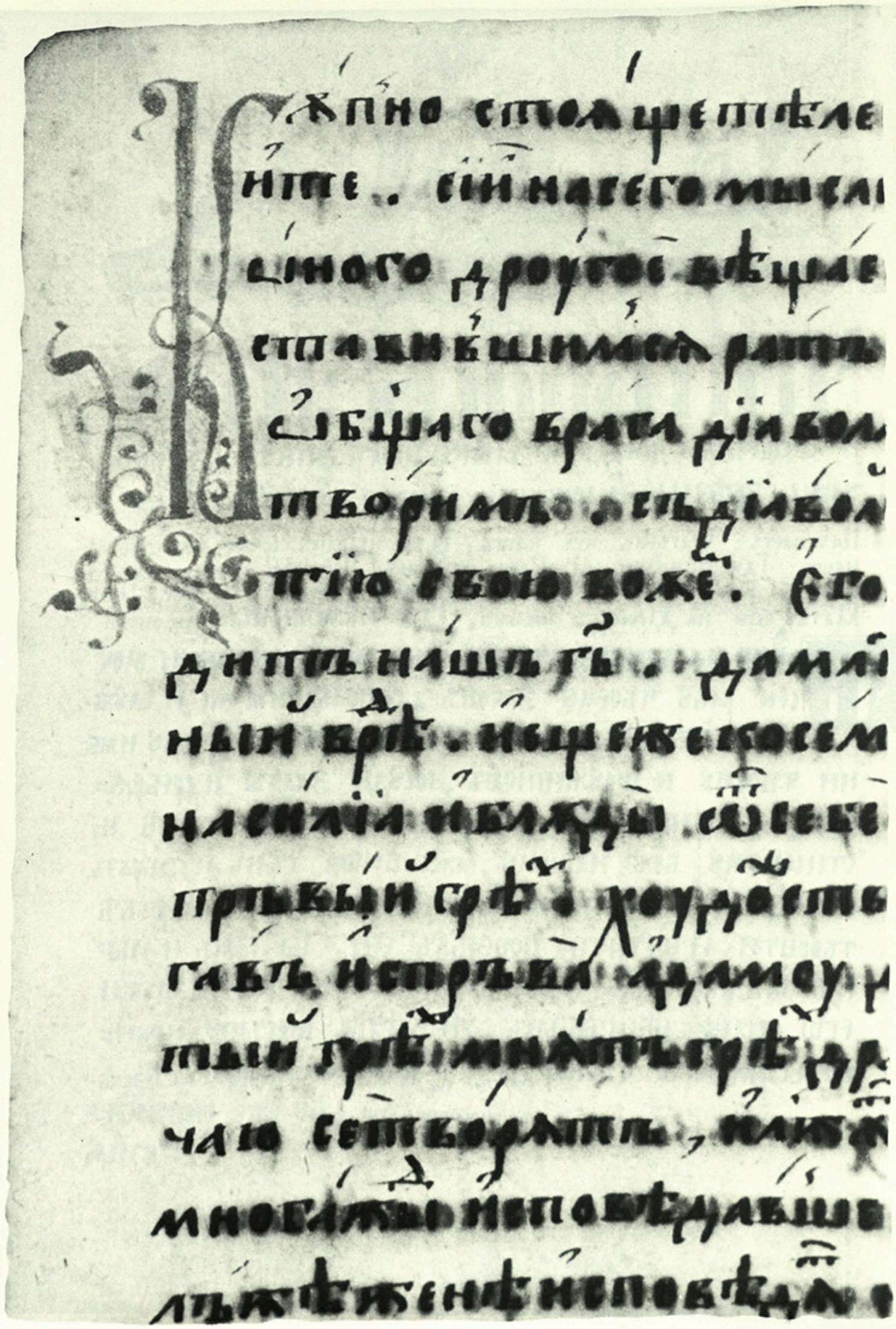

ШИК 1, Поуке и слова светих отаца, прва четртина XVII в. л. 42', детаљ.

ЧИНЪ БЛГВЕНІЯ

и ѡсщенія сосудовъ служебныхъ, сіесть, Діскоса
чаши, звѣзды, и ложицы, коеждо ѡсобъ.

Начинаетъ: Блгвенъ бгъ нашъ: Црю нбныи. Тртое. по ѡче
нашъ: Гди помилуи ві. Слава и нынѣ. Пріидите поклонимся г
ѱа кв Гдь пасетъ мя. Слава и нынѣ Аллилуіа г, таже Іерей
Млтву сію на Дісхосомъ новымъ, Гду помолимся. гди поми.

Влкѡ вседержителю гди бже нашъ подавыи мои
сею рабу твоему законъ, ѡправданіа же и служ-
би, и во стилищи тѣмъ во славу престому и ме-
ни твоему со ѡруженномъ, сосуди златы и сребря-
ны, къ приношенію различныхъ жертвъ тебѣ и-
стинному бгу нашему, яже биша сѣнь и ѡбразъ
нынѣшнои истиннои безкровнои нашеи жертвѣ
творити и ѡстити повелѣлъ еси. Ты самъ и ны-
нѣ члвѣколюбче гди. блгви Діскосъ сеи и ѡсти
егѡ силою дѣиствомъ, и блгтію всестагѡ и жи-
вотворящагѡ твоегѡ дха. [аще же есть покровенъ: и звѣз
дица внемъ, гли и сіе и все украшеніе егѡ.] Во еже приноси-
тися

ШИК 4, Требник, прва четвртина XIX в. л. 17.

Ἀληθὴς ἱστορία
περὶ Κυρίλλου ϗ Μεθοδίου,
ϗ περὶ εὑρέσεως τῶν Θεοσδόξων Κυριλλι-
κῶν ϗ σλαβονικῶν ὀνομαζομένων γραμμάτων.
συντεθεῖσα ἑλληνιστὶ,
ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θεοφυλάκτου Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας,
ϗ εὑρισκομένη,
ἐν τῷ ἱερῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Χιλανδαρίου,
ϗ ἐν πάσι τοῖς λοιποῖς τοῦ ἁγίου ὄρους Μοναστηρίοις.
ϗ μεταγλωττισθεῖσα,
ὑπὸ τίνος ἀγνώστου,
εἰς τὴν ἁπλῆν ἑλληνικὴν, ϗ σλαβονικὴν γλῶσσαν.
ϗ τυπωθεῖσα ἐν Βεσσαραβίᾳ,
ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολι-
τοῦ Βεσσαραβίας ϗ . . . .
Κυροῦ Γαυριήλ.
Δαπάνῃ
Ἑνὸς φιλοχρίστου ϗ φιλογενοῦς χριστιανοῦ,
διὰ τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ϗ κοινὴν ὠφέλειαν
τῶν εὐσεβῶν ϗ ὀρθοδόξων χριστιανῶν.
Ἐν ἔτει σωτηρίῳ. 1820.
ἰανουαρίου 30.

Истинна Повѣсть
ѡ Кѵ̀рїллѣ и Меѳо́дїѣ
и ѡ ѡбрѣтенїи бо҃годанныхъ Кѵ̀рїллицы,
лески, ни славе́нски глаго́лемыхъ пи́смена.
составлѣна Е҃ллѝнски
ѿ Свѧтаго Ѳеофила́кта: Архіепи́скопа болгарскаго
и ѡбрѣтаема.
ѵ҆ Свѧто́й Монасты́рѣ Хїланда́рскомъ.
и҆ свѣма а҆ѳѡнска свѧтѣ горѣ Монасты́рѣхъ.
а҆ нарече́на.
трёхъ лѧзы́къ бесѣ́менность.
на а҆рха́ицкїй греческїй, и славенскїй е҃зы́къ.
и҆ истолкована ѵ҆ Бессарави.
ѵ҆ повелѣнїи Преосвященнѣйшаго Митропо-
лїта Бессаравїйскаго, и҆ . . . . .
Господина Гаврїила.
иждивенїемъ
Е҃дного Хрїсолю́бца, и҆ родолю́бца Хрїстїа́нина
За дше́вно лѧзо́во спасе́нїе, и҆ о҃бщѣ всѣхъ
благочестивыхъ, и҆ правосла́вныхъ Хрїстїа́новъ.
ѵ҆ лѣтѣ мі́росозда́нїя 1820.
Генва́рїа 30.

Во сла́вꙋ ст҃ыя, єдиносꙋщныя, животво-
ря́щїя, и нераздѣлимыя Тро́ицы Оц҃а, и
Сына, и Ст҃агѡ Дх҃а: повелѣнїемъ Єдина
Діонѵсїа ѿ Поповичь, Православнагѡ
Єпіскопа Бꙋдимскагѡ, преведе ся книга
сїя глаголемая Толкованїе
ст҃агѡ Іѡанна Златоꙋстагѡ, Патріарха Кѡн-
стантїнопол҃скагѡ, учителя вселенскагѡ и
блаженагѡ Ѳеодѡрита, на 5-тꙋ книгꙋ Мѡѵсе-
овꙋ сирѣчь Второзаконїя, и Сѵноѵісъ
на пять книгъ Мѡсеовыхъ, изъ Славенска-
гѡ помощїю Греческагѡ и Латїнскагѡ ꙗзыка
на Сербскій ꙗзыкъ, въ Бꙋдимѣ градѣ лѣта
лѣта ѿ сотворенія міра ЗТКН. ѿ рожде-
ства же по плоти Бога Слова ЛѠК.

ДП 14, Тумачење Закона йоновљених и Синойсис на йет књиіа Мојсијевих, 1820. і. л. [II], Предіовор.

158. Второзаконія

гори́ста. да потве́рди бла=
госло́въ, спомі́нѣ Бо́га, кои́ се
ꙗ҆ві́о у҆ къ́пины. Ка́же па́къ,
да̀ є҆ о҆́нъ и҆ пра́во перворо́д=
ства полꙋ́чіо, и҆ да̀ є҆ за то̀
колѣ́но раздѣ́лено, па́къ и҆з
є҆дно́гъ у҆чинѣ́на два̀. бꙋдꙋ́ћи
да съ перворо́дни съгꙋ́бꙋ ча́сть
пріи́мали. И҆ да пока́же ко=
лѣ́на о҆вы́ си́лꙋ, сравни́ва нѣи̑
съ ю҆́нцемъ, и҆ є҆диноро́гомъ.
и҆ по благосло́вꙋ пра́отче́вꙋ,
предпоста́віо є҆ є҆фре́ма, Ма=

Глава 33. 159.

нассі́и. А҆ Завꙋлѡ́нꙋ, и҆ І҆са=
ха́рꙋ, о҆но́мъ, ко́й у҆ Примо́рію
жи́ви, а҆ о҆во́мъ, ко́й сосѣ́днꙋ
зе́млю ѡ҆бита́ва, же́лїо є҆ у҆
ра́тови побѣ́дꙋ, и҆ боже́стве=
нꙋ по́моћь, и҆ бла̑га, коя̑ про=
исхо́де и҆з мо́ря. И҆́бо вели̑. Стих. 19.
„ ꙗ҆зы́ки потребя́тъ, и҆ призо=
„ ве́те та́мѡ, и҆ пожре́те та=
„ мѡ же́ртвꙋ пра́вды. ꙗ҆́кѡ
„ бога́тство морско́е воздо́=
„ итъ тя̀, и҆ кꙋ́пли ꙗ҆зы́къ,
„ при мо́ри живꙋ́щихъ. И҆́бо
кои́

ДП 14, Тумачење Закона йоновљених и Синойсис на йей књига Мојсијевих, 1820. і. стр. 158—159.

Во славѣ стыя, единосущныя, животворящія и нераздѣлитыя Троицы, Отца, и Сына, и Святаго Духа повелѣніемъ Преосвященнѣйшаго Гдина Діонисіа ѡ Поповичъ, православнаго Епископа Будитскаго, преведеся книга сія Собраніе разныхъ поучителныхъ словъ, сочиненныхъ и проповѣданныхъ Епископомъ Иліею Минятіемъ, Кефалонитянинотъ съ Греческаго на простый Сербскій языкъ, и на двѣ части раздѣленное, въ Будитѣ градѣ: лѣто ѡ сотворенія міра 7335. ѡ Рождества же по плоти Бога Слова 1827.

№ 1:

ДП 22, Поучна слова Илије Мињатија, 1827. і. л. [II], Предіовор.

АЛБУМ

ВОДЕНИХ ЗНАКОВА У РУКОПИСИМА XV–XIX ВЕКА

Из рукописног фонда који се данас чува у Библиотеци Српске православне епархије будимске у Сентандреји филигранолошки су обрађене две збирке: Збирка манастира Грабовца и Збирка Сентандрејске црквене општине која обухвата рукописе писане у Сентандреји, као и оне који су донешени приликом Сеобе и постали својина цркава у Сентандреји, Стоном Београду, Рац-Алмашу и Сигетвару. Трећа збирка — Школска збирка Будимске богословије филигранолошки није обрађена. Време писања тих рукописа је познато, па њихово датирање помоћу филиграна није било неопходно, а време за рад у Сентандреји било је ограничено.

Највећи број рукописа из поменутих збирки филигранолошки је обрађен у оној мери која је била неопходна за њихово датирање. Из једног броја рукописа било је веома тешко исцртати водене знакове, па сам се у тим случајевима ограничила на копирање само оних који су били препознатљиви. Неки рукописи за време нашег боравка нису били у фонду због чега је њихово датирање извршено на основу других археографских елемената. Прикупљени филигранолошки материјал био је довољан да се на основу њега већина споменика прецизно датира, а исто тако је послужио да се помоћу њега дође и до неких других података који се односе на историјат тих рукописа.

Филигранолошка грађа донета у Албуму, поред већ познатог, пружа и доста новог материјала. Основни циљ у избору водених знакова за овај Албум био је да се првенствено укључи онај материјал који, у односу на досадашњи објављени, представља нешто ново. Као нови материјал сматрани су водени знаци који нису идентични, или се пак разликују у датацији са истом варијантом знака, у нама познатој објављеној филигранолошкој грађи. Обухваћени су знакови који представљају нове типове, али су донети и слични па чак и врло слични уколико њихова датација у односу на досадашњу одређује нове временске оквире употребе сличних знакова.

За рукописе који су настали у Рачанском скрипторијуму у Сентандреји имали смо други критеријум. Сви знаци које смо могли да ископирамо дати су у Албуму, што је неопходно за проучавање хартије која се користила у овом скрипторијуму у току 35 година. На основу тих водених знакова сазнајемо у којој се мери користила иста хартија, њено порекло, затим колико трају поједини знаци, што је драгоцено како за датирање тих рукописа тако и за датирање других споменика са истом хартијом.

Водени знаци у Албуму распоређени су према њиховим уобичајеним називима и по азбучном принципу.

По времену настанка највећи је број рукописа из 16—19 века. Најстарији и једини рукопис из 15 века је *Апостол* који је припадао цркви у Стоном Београду (СБ 1), а сада се налази у збирци Сентандрејске црквене општине. Водени знаци овога рукописа: 1) теразије без круга и 2) теразије у кругу (сл. 135—137) датирају га у крај 15. века. Први тип знака је врло ретко заступљен у српским споменицима тога времена. Према филигранолошкој грађи Археографског одељења постоји још један такав водени знак у *Типику* манастира Војсиловице, сада у манастиру Никољцу (Никољац 45), такође, из последње четвртине 15. века.[1] Овај Типик је некад припадао манастиру Војсиловице (недалеко од манастира Грачанице), али потврде о томе дали је тамо и писан нема. У кратком запису (тајнопис) његов писар, дијак Никола оставио је само своје име. Други тип, „теразије у кругу са осмицом" заступљен је у већем броју споменика тога времена. Најсличније варијанте са овим знаком су у *Црнојевићевом Псалтиру* из 1494. и *Молитвенику* из 1495[2], као и у два дечанска рукописа с краја 15. века. По свом пореклу ова два дечанска рукописа не могу се везати за манастир Дечане. Записи говоре о њиховој припадности манастиру Жичи (Дечани 12) и манастиру св. Николе (Дечани 28),[3] што не потврђује, али исто тако и не искључује могућност да су ови дечански рукописи могли бити написани и у споменутим манастирима. Дакле, Војсиловица, Цетиње, Жича и манастир св. Ни-

---

[1] В. Мошин, Ћирилени рукописи у манастиру Никољцу код Бијелог Поља, Историјски записи, Титоград, 1961, књ. XVIII, св. 4, 696.

[2] В. Мошин, Водени знаци најстаријих српских штампаних књига, Зборник музеја примењене уметности, Београд, 1967, књ. 11, 15.

[3] Датирање и други подаци о дечанским рукописима узети су из нештампаног Описа рукописа на коме ради Археографско одељење Народне библиотеке Србије. Запис у рукопису из манастира св. Николе (Дечани 28) је тајнописом, а разрешио га је Д. Богдановић. Манастир св. Николе који се помиње у запису највероватније је манастир св. Николе код Куршумља.

коле, уоквирују ширу територију на којој се употребљавала хартија са поменутим воденим знацима, а који су врло слични са знацима у *Апостолу* из цркве у Стоном Београду. *Апостол* по времену настанку и својим воденим знацима је сигурно настао на српској територији, могуће у неком од ових поменутих манастира, а затим у време Велике Сеобе пренет као и многи други рукописи у Угарску. Запис у њему из 1725. говори да је тада припадао цркви у Стоном Београду, међутим, хартија у његовом каснијем додатку који је настао, према воденим знацима, око 1704. указује да је једно време био у Сентандреји. Хартија тог додатка (око 1704.) има исти водени знак (сл. 5) као и два рукописа писаних у истом периоду у Рачанском скрипторијуму у Сентандреји. То су *Минеј за септембар* написан 1704. у Сентандреји од Кипријановог ученика Михаила (САНУ 148)[4]; додатак у *Зборнику слова*, из почетка 18. века (САНУ 146).[5] Љ. Стојановић за додатак у *Зборнику* (САНУ 146) каже да је дописан доцније брзописом карактеристичним за школу Рачана и претпоставља да је писар тог дела Кипријан Рачанин, напомињући да је овај рукопис откупљен са осталим рукописима Кипријана Рачанина и Гаврила Стефановића-Венцловића.[6] Могућност дописивања, односно нека врста рестаурације, Апостола из Стоног Београда у Сентандреји у Рачанском скрипторијуму потврђују и други рукописи из каснијег периода о којима ће бити још говора.

Сачувано је знатно више рукописа насталих у 16. веку. Највећи број ових рукописа је српске редакције и настао је на српској територији што потврђују записи у некима од њих. На пример, један је писан у селу Ораховој Луци на реци Дунаву, па преко манастира Вратне (у подножју планине Кучани) и цркве у селу Видровцу (Неготинска Крајина) доспео до Пожаревачке цркве у Сентандреји (Сентандреја 1). Затим, други је настао у манастиру Витеоници код Петровца на Млави (Стони Београд 2). Следећи потиче из цркве св. Стефана у Новом Брду (Рац-Алмаш 2) или из манастира Кувеждина у Срему (Грабовац 5). Али исто тако поуздано се може рећи и за рукописе у којима нема записа из времена њиховог настанка, на основу хартије и водених знакова у њима, да су настали у писарским центрима на тлу Србије. Репертоар водених знакова је потпуно исти као и у многобројним другим српским рукописима тог периода (котва, теразије, воловска глава, кардиналски шешир и др.) у којима је коришћена италијанска, односно првенствено венецијанска хартија. Најзанимљивију хартију 16. века има већ поменути рукопис манастира Витеонице из 1537. (Стони Београд 2). Анализа његове хартије показала је блискост појединих његових водених знакова са знацима у *Зборнику Божидара Вуковића*, штампаном у Венецији 1536—38. године, чиме се потврђује венецијанско порекло хартије и у овом рукопису. Анализа осталих водених знакова у рукопису из Витеонице указала је и на друге скрипторијуме где се, у приближно исто време, користи таква хартија: То су манастир Заступ у близини Бијелог поља, затим манастир Грачаница и српски манастир Бистрица у Ердељу. Водени знаци овог рукописа комплетно су објављени па их зато у овом Албуму не доносимо.[7]

Из групе рукописа 16. века издвајају се само два споменика по својој провенијенцији. Према записима у њима један је настао у Влашкој за време војводе Јована Богдана (Сентандреја 2), а други у молдавском манастиру Њамецу (Сентандреја 5). Настанак ових рукописа ван Србије потврђује, исто тако, и хартија у њима која се по воденим знацима (сл. 7, 113 и 114) разликује од хартије италијанског порекла на којој су писани српски рукописи тога периода.

Неки рукописи на свом путу од преписивачких центара у Србији, где су настали, па до нових српских средишта у Угарској задржали су се у Сентандреји на краће време, или су ту остајали до данашњег дана. То јасно показује каснија хартија у њима на основу које сазнајемо да су они почетком 18 века обнављани, допуњавани, или преповезивани у Рачанском скрипторијуму. Ови примери говоре да Сентандреја није била само преписивачки центар у коме су се писале и допуњавале књиге, већ и повезивале и преповезивале.

У исто време (око 1704) када је *Апостол* из Стоног Београда у Сентандреји допуњен (о коме смо већ говорили) преповезан је и *Псалтир с последованьем* из 16. века (Сентандреја 1). Хартија уз повез овога рукописа је иста као и хартија у додатку *Апостола* из Стоног Београда (сл. 5. и 6). Следећи пример преповезивања рукописа из 16. века у Сентандреји око 1717/20. године јесте *Псалтир с последованьем* (Сентандреја 6). Хартија уз повез овог рукописа има исти водени знак (сл. 44, 45) као и хартија у још неколико рукописа, који су по њој, писарима и типу писма настали у Рачанском скрипторијуму у Сентандреји. То су *Минеј за март и април* из 1717/20. (Сентандреја 13), *Буквар и Стари Завет* Кипријана Рачанина из 1717 (САНУ 141)[8] и *Требник* из 1717/20. (САНУ 143), а кога Љ. Стојановић приписује Кипријану Рачанину.[9]

---

[4] Љ. Стојановић, Каталог рукописа и старих штампаних књига, збирка Српске краљевске академије, Београд, 1901, 25.

[5] Датирање каснијег додатка у овом рукопису извршено према филигранолошкој грађи Археографског одељења Народне библиотеке Србије.

[6] Љ. Стојановић, нав. дело, 73.

[7] М. Гроздановић-Пајић, Ретки водени знаци у једном српском рукопису из Сентандрејске библиотеке, Археографски прилози, Београд, 1982, књ. 4, 83—99.

[8] Љ. Стојановић, нав. дело, 33.

[9] Љ. Стојановић, нав. дело, 1.

Занимљива је и судбина рукописа Рац-Алмаш 2 писаном 1570. у цркви св. Стефана у Новом Брду, касније постаје својина манастира Раче, а оданде га вероватно рачански калуђери са другим рукописима односе у Угарску. Пре него што је стигао у Рац-Алмаш једно време је био у Сентандреји где настаје његов додатак из 18. века. Хартија овога додатка има исти водени знак као и у неколико рукописа писаних у Сентандреји (Сентандреја 8, 16 и 18). Таква хартија са воденим знаком „грб са кулом" (сл. 30—32), веома је карактеристична за рукописе који су писани у Сентандреји. Према филигранолошкој грађи Археографског одељења хартија са истим тим знаком постоји још само у неколико рукописа Јеротеја Рачанина писаних у Фудвару (Угарска).[10]

Сличну судбину имали су и грабовачки рукописи 16. века и они су се преповезивали и поправљали у 18. веку, али не у Сентандреји. На пример хартија при повезу грабовачког рукописа из 16. века (Грабовац 2) има исти знак као и хартија Грабовачког поменика 1735. (Грабовац 10) (сл. 46 и 47), што би могло да сугерира његово препоаезивање у манастиру Грабовцу.

Рукописи 17. века, обеју збирки, немају података у записима где су писани. По времену настанка, они су могли бити писани у српским црквама у Коморану, Ђуру и Грабовцу, које већ постоје у то време, али ни један споменик, својим записом, не пружа такву потврду. Хартија и водени знаци у овим рукописима, посредним путем, преко својих паралела у рукописимм писаним у Србији, упућују на то да су и они настали у српским преписивачким центрима ван Угарске. Потпуна подударност у коришћењу исте хартије у скрипторијумима на тлу Србије и Угарске, у истом временском периоду није могућа.

Највећи број споменика 17. века је српске редакције, а само три рукописне књиге нису српског порекла. Две су руске редакције (Сентандреја 3 и Шиклуш 1) а једна је латиника (Сентандреја 7). Оба рукописа руске редакције имају делимично исту хартију (сл. 36—38) што говори о блиском времену настанка, као и о могућности њиховог писања у истом преписивачком центру. Хартија у њима је са различитим представама владарских грбова (сл. 8, 36—38, 48 и 51) која се користила често у Пољској и Литванији.

Остали споменици српске редакције писани су на хартији која је карактеристична не само за српске споменике већ и за све јужнословенске рукописе писане на Балкану. Од водених знакова ређе је заступљена котва која уступа место новим воденим знацима који се све чешће употребљавају у рукописима 17. века. То су „круна са звездом и полумесецом" и „три полумесеца". Ова хартија млетачког порекла, рађена првенствено за потребе Отоманске Империје, није коришћена само у турским актима и документима већ се врло често употребљавала и за писање ћирилских јужнословенских рукописа.

Из групе рукописа 17. века издвојићемо само два споменика чија хартија указује на њихову заједничку судбину пре него што су донешени у манастир Грабовац. Наиме, та хартија потврђује истовремено настајање тих засебних целина, а такође и могућност настанка у истом скрпторијуму. То су рукописи *Минеј за октобар*, с краја 16. и почетка 17. века (Грабовац 3.) и рукописни додатак у *Празничном минеју* Божидара Вуковића из истог времена (Грабовац 54). На хартији тих рукописа постоји редак и не много у рукописима заступљен водени знак: „круна са пет зубаца, тролистом и контрамарком F3" (сл. 86 и 87). Према филигранолошкој грађи Археографског одељења такав знак постоји у још само неколико српских рукописа. Поменућемо само један у коме постоји запис о времену и месту настанка. То је *Службени минеј за новембар*, писан 1598. у манастиру Врањевшници (манастир испод Рудника; сада Пљевља 56).[11] Коришћење ове хартије у Врањевшници не може да докаже да су грабовачки *Минеј за октобар*, као и додатак у *Празничном минеју* Божидара Вуковића, настали у том манастиру, али сугерира претпоставку о њиховом истовременом настајању негде у Србији.

Најдрагоценији материјал за проучавање хартије пружили су рукописи с краја 17. и прве половине 18. века, писани у Сентандреји у школи Кипријана Рачанина. Као што је познато, у том периоду, при храму св. Луке, постојала је писарска школа у којој је Кипријан са својим ученицима написао већи број рукописних књига. У њима се користи најчешће иста, или врло блиска хартија, а водени знаци су врло карактеристични баш за овај писарски центар. Ова јединствена група рукописа по истом месту настанка и истим или блиским писарима и по великом броју очуваних споменика омогућила је детаљно проучавање хартије овог скрипторијума у поменутом времену, о чему је већ раније писано.[12]

Хартија грабовачких рукописа 18. века даје сасвим другачију слику о манастиру Грабовцу као скрипторијуму у односу на Рачански у Сентандреји у истом периоду. Она се пре свега разликује и нема никаквих сличности са хартијом Рачанског скрипторијума, осим у два споменика (Грабовац 22 и 38) у којима постоји водени знак „грб са кулом" (сл. 28 и 29), нађен и у

---

[10] М. Гроздановић-Пајић, Посебан тип воденог знака „грб са кулом" у неколико рукописа с краја XVII и прве четвртине XVIII века, Археографски прилози, Београд, 1987, књ. 9, 61—68.

[11] В. Мошин, Ћирилски рукописи манастира св. Тројице код Пљеваља, Историјски записи, Цетиње, 1958, год. XI, књ. XIV, 246.

[12] М. Гроздановић-Пајић, Хартија и водени знаци у рукописима Сентандрејског рачанског скрипторијума, Археографски прилози, Београд, 1988—1989, књ. 10/11, 129.

два рукописа Кипријана Рачанина, писаним у Сентандреји (САНУ 141 и 143), као и неколико рукописа Гаврила Стефановића-Венцловића, писаним у Коморану и Ђуру (САНУ 140, 267 и 271). Како ова два грабовачка споменика немају записе о месту настанка, а њихова хартија се не среће ни у једном другом грабовачком рукопису може се помишљати да и нису писани у Грабовцу већ у Сентандреји или Коморану и Ђуру.

Пошто хартија грабовачких рукописа није јединствена и веома ретко се понављају исти водени знаци, ми смо ради бољег прегледа и детаљније анализе споменике груписали у неколико група:

1. На прво место стављамо рукописе у којима постоје записи писара или други подаци који говоре да су писани у манастиру Грабовцу. То су два споменика из 1743. (Грабовац 25 и 36) (њихови водени знаци нису копирани), трећи око 1754. (Гр. 37) (такође, водени знаци нису копирани) и четврти из 1774. (Грабовац 24) (са воденим знацима сл. 91 и 111). Ова четири споменика, за које смо једино сигурни да су настали у Грабовцу, нису могли да нам пруже никакво сазнање о хартији која се евентуално користила у овом скрипторијуму, јер водени знаци старијих рукописа (Грабовац 25, 36 и 37) нису копирани, док су знаци млађег рукописа (Грабовац 24) различити у односу на остале у другим споменицима из приближно истог времена настанка.

2. Друга група обухвата рукописе који су по својој намени свакако настали у Грабовцу. То су два *Поменика манастира Грабовца*, један око 1730. па коришћен све до 1896. (Грабовац 9), други око 1735. (Грабовац 10), као и препис *Летописа манастира Грабовца* из 1740/50. (Грабовац 52).

Тражећи идентичне и врло сличне паралеле за водене знакове из ова три рукописа дошли смо до следећих података: Да се водени знак из старијег *Поменика* (Грабовац 9 — сл. 49) не налази се ни у једном другом грабовачком рукопису, али зато постоји у једном рукопису који се сада чува у Музеју српске православне цркве Грујићева збирка рукописа (МСПЦ, Грујић 83 из 1730/40). То је препис штампаног издања из 1671. Инокентија Гизиеља, у коме, нажалост, нема података где је настао. Два водена знака из млађег *грабовачког Поменика* (Грабовац 10 — сл. 47 и 64) врло су слични са воденим знацима у два рукописа Гаврила Стефановића-Венцловића писаним у Коморану и Ђуру (САНУ 133 и 135). Такође је и један водени знак из *Летописа* (Грабовац 52 — сл. 134) идентичан са знацима у три Гаврилова рукописа, опет писаним и Коморану и Ђуру (САНУ 134, 138 и 269). Такав исти знак постоји и у једном грабовачком рукопису писаном у Петроварадинском Шанцу (Грабовац 47 — сл. 133), о коме ће још бити говора у следећој групи рукописа.

На основу свих ових података, добијених преко водених знакова, може се закључити да се хартија из последња два грабовачка рукописа користила претежно у Коморану и Ђуру, али како се ради о споменицима који су по својој намени свакако настали у Грабовцу, онда је могуће да се иста хартија употребљавала и у овом манастиру у првој половини 18. века.

Остали рукописи овога периода имају сасвим другачије водене знакове, што сугерише да они и нису писани у Грабовцу што потврђују следеће групе.

3. У посебну групу издвајамо неколико рукописа који се међусобно повезују истом хартијом. Идентичан знак постоји у три рукописа (Грабовац 46, 48 и 50 — сл. 58—60), а са њима чине целину по месту настанка, и ако са другим воденим знацима, још два рукописа (Грабовац 47 и 49 — сл. 80, 99, 133). Сви су ови рукописи настали у Петроварадинском Шанцу, у школи Висариона Павловића, као школска предавања и белешке писани латинским и немачким писмом.

4. Следећа група рукописа, такође, није настала у Грабовцу што се види из записа у некима од њих, где њихови писари назначују места писања: у манастиру Ковину (Грабовац 6 и 8), вероватно у манастиру Раковцу или Шишатовцу (Грабовац 28), у Дарувару и Пакрацу (Грабовац 29), а неки су настали у Сремским Карловцима Грабовац 23, а вероватно и Грабовац 18, што сугеришу његови водени знаци.

3. Последња група обухвата све оне рукописе у којима нема писаних потврда о месту настанка, а хартија у њима не даје могућност за негирање као ни потврду за њихово писање у манастиру Грабовцу. Мора се ипак скренути пажња да су водени знаци ових рукописа сасвим различити од водених знакова прве и друге групе рукописа, који се директно или посредним путем везују по месту настанка за Грабовац. Водени знаци ове последње групе врло су различити, наиме, скоро сваки споменик има своју посебну хартију. Они су и доста специфични тако да за многе од њих нису нађене одговарајуће паралеле у филигранолошким албумима. Међутим, идентични или врло слични знаци нађени су на хартији која се користила за писање у истом периоду у рукописима насталим у фрушкогорским манастирима: Крушедолу, Хопову, Бешенову, Иригу и др.

Веома различита хартија у свим наведеним групама грабовачких рукописа сасвим јасно показује да манастир Грабовац у 18. веку није био писарски центар у коме су се организовано и систематски преписивали рукописи. Оно што је написано у њему дело је само појединих писара.

Помоћу водених знакова покушали смо да установимо порекло хартије, која је посебно интересантна због своје хетерогености. Као што смо већ рекли, у највећем броју рукописа водени знаци су специфични и за многе није нађен одговарајући филигранолошки материјал. За један број знакова постоје само одговарајуће врсте или типови преко којих је тешко установити места производње. Честа је појава да се иста врста знакова, па чак и слични типови, производе у два па и више центара. За један мањи број знакова установљена су места њихове производње, као и нека имена њихових произвођача.

Тако на пример, већ поменути знак „грб са кулом" (сл. 28 и 29), нађен у два грабовачка рукописа, представља грб града Winer Neustadt-a[13] (Град у Аустрији у близини мађарске границе), где се вероватно и производила та хартија. Затим други тип „грба са кулом" нађен у друга два рукописа (сл. 33 и 34) производи се такође у Аустрији у Klain Neusiedel-u, али врло слични типови овога знака производе се и у два центра у Чешкој.[14] Следећи водени знак „грб са мачем", тзв. „патријаршијски грб" у рукопису (Грабовац 15) и „грб са ловачким рогом" (Грабовац 16), које не доносимо у Албуму јер су познати, појављују се са истим именом Хелер. Ово име Г. Ајнедер везује за две породице, Хелер које раде у Hoschtitz-u (Karolinental)[15] и у Iglau (Altenberg)[16] оба у садашњој Чехословачкој. Име I. Palitzep, такође уз „грб са мачем" припада произвођачу из Brunn-a (Чехословачка)[17] (сл. 16).

Хартија грабовачких рукописа 18. века несумњиво је аустријског, односно аустроугарског порекла, а њени произвођачи су из различитих центара са ширег подручја тадашње Аустрије, а касније Аустроугарске.

У Сентандрејској збирци веома је мало рукописа из 19 века, што несумњиво говори да је преписивачка традиција Рачанског скрипторијума прекинута. Хартија у тим рукописима је различита, а водени знаци нису ни типични ни посебно интересантни за детаљнију анализу. Насупрот Сентандрејској, Грабовачка збирка има више рукописа из 19 века. Хартија у овим рукописима је јединственија, а слични водени знаци повезују већи део споменика у једну целину, што указује на могућност њиховог настанка у истој средини. Међу њима један се споменик издваја својом редакцијом, као и папиром руског порекла што искључује његов настанак у овом манастиру (Грабовац 21; сл. 147). За већину осталих рукописа нема изворних података где су писани, али на основу других археографских елемената утврђено је да ни они нису писани у Грабовцу. То су рукописи који сачињавају једну групу по врло сличним или идентичним воденим знацима, а који су врло блиски и по времену настанка (Гр. 39/I—III, 40, 41, 42, 43 и 44). Н. Синдик ове рукописе приписује Јовану Чокору и времену када је он похађао Карловачку богословију, око 1830. године. Ову годину потврђују и водени знаци. Наведеним рукописима, према воденим знацима и пореклу хартије, треба прикључити и Грабовац 33. Мада овај рукопис пише други писар (Атанасије Плавшић) који оставља и запис о свом ауторству а означава и манастир Грабовац као место писања, он се ипак може везати по месту настанка за горе наведену групу рукописа, јер се из истог записа писара на л. 36а сазнаје даље да је он свршени Клирик родом из Новог Сада. Овај податак као и хартија рукописа са индикативним воденим знаком, који се сређе у малом броју рукописа, а везани су по пореклу за Сремске Карловце, сурегишу мишљење да је Атанасије Плавшић рукопис започео да пише пре него што је стигао у манастир Грабовац, могуће у Новом Саду, или још вероватније у Сремским Карловцима. Ту је могао да похађа Богословију у исто време када и Јован Чокор, чији рукописи управо имају идентичне водене знаке на хартији (сл. 127—129), а писани су око 1830. у Сремским Карловцима. Година 1835., из другог његовог записа (л, 1а), неби могла да се узме као година писања рукописа, јер се она првенствено односи на време када Атанасије Плавшић посвећује овај рукопис архимандриту Данилу Чупићу у манастиру Грабовцу. Хартија је старија од наведене године и припада свакако времену око 1830. године.

Заједнички знак у свим овим рукописима је „патријаршијски грб" у неколико различитих типова (сл. 18—24). За један број ових грбова установљени су произвођачи и места производње. Тако, например „патријаршијски грб" са иницијалима MA (сл. 24) припада фабриканту Martini-y Ondrej-y, који ову врсту папира производи у месту Rochovce (Словачка) у периоду од 1800—1843. године.[18] Други тип овога грба (сл. 19—21) производи вероватно Gyurkyova Maria у месту Ochtina (Словачка) у периоду 1812—1814. године.[19] Затим следећи тип са именом K. H. Hradek (сл. 18) припада произвођачу из места Nova Lehota (Чехословачка) из времена 1800/20. године.[20] За остале типове (сл. 22—23) нисам установила место производње.

---

[13] Karl M. Klier, Schraibpapier-Wasserzeichen aus dem heutigen burgenlandishen Raum von 1703—1710, Burgenlandische Forschungen, Heft 50, Eisenstadt, 1965, 57.

[14] G. Eineder, The ancient paper-mils of the former Austro-Hungarian Empire and their watermarks, Hilversum, 1960, слика 384—388.

[15] G. Eineder, нав. дело, слика 174—178.

[16] G. Eineder, нав. дело, слика 1497.

[17] G. Eineder, нав. дело, слика 1275.

[18] V. Decker, Dejini rucnej vyroby papiera na Slovensku, Matica slovenska, 1982, сл. 835ab и стр. 25.

[19] V. Decker, нав. дело, сл. 608ab и 607ab и стр. 23.

[20] V. Mosin, Anhor Watermarks, Amsterdam, 1973, слика 2757.

Али у овим рукописима поред хартије са „патријаршијским грбом" меша се и хартија на којој се налазе имена места и друге ознаке које показују да се ради о хартији већег броја произвођача. У једном броју ових рукописа постоји назив Muraner Gros Median (сл. 127—129). Ову ознаку на папиру употребљава фабрикант Potamka Matej у Murani (Словачка) у периоду од 1804—1830. када је био власник и произвођач хартије.[21] У следећа два рукописа постоји реч Interwaser и иницијали I. S. (сл. 121 и 122). Могуће да реч Interwaser означава фабрику папира Hinterwasser у Zwitawi у Чехословачкој, а иницијали припадају неком од произвођача папира.[22] Затим реч Kanzelei, чиме се означава врста канцеларијског папира, употребљавају неке фабрике у Словачкој, као у Murani и у Spiškej Novej Vesi (сл. 115).[23] Такође, реч Mitel (сл. 126) постоји у ознаци папира који се производи у Murani, а и у фабрици папира у Spiškej Teplici.[24]

Последњи и једини споменик 19 века, који по свом настанку поуздано потиче из манастира Грабовца, је рукопис 45. То се може закључити на основу дневника који је водио његов писар јеромонах Антоније од 1828—1886. године. Хартија овога рукописа такође, има „патријаршијски грб" са иницијалима A. B. (сл. 17). На основу ових иницијала може се претпоставити да хартију производи или фабрикант A. Bleninger из Kollinetz-a[25] (Чехословачка), или да пак ти иницијали означавају почетна слова места Alten Berga (Иглава у Чехословачкој).[26]

Детаљно проучавање хартије обеју збирки Сентандрејске црквене општине и манастира Грабовца дало је следеће резултате:

1) Рукописи који су старији од краја 17. века нису настали ни у Сентандреји ни у Грабовцу, већ су донешени са различитих страна. Највећи број их је настао на тлу Србије, а један мали број у Молдавији и Влашкој, или Русији.

2) Сентандрејски Рачански скрипторијум започео је своју преписивачку делатност пре Грабовачког.

3) Затим, овај се скрипторијум у 18. веку бавио поред писања и оправком, односно неком врстом рестаурације и преповезивањем рукописа.

4) Манастир Грабовац, и ако има већи број рукописа из 18. и 19. века у односу на Сентандрејy, ипак није био прави и организовани преписивачки центар као што је то био Сентандрејски рачански скрипторијум.

5) За један број водених знакова који се не налазе у расположивим филигранолошким албумима установљени су хронолошки оквири њихове употребе.

6) Установљено је неколико центара и произвођача хартије која се користила за писање сентандрејских и грабовачких рукописа током 18. и 19. века.

7) Сентандреја у периоду своје преписивачке делатности користи хартију која је карактеристична баш за овај центар и веома се ретко сусрећу сличне паралеле у рукописима који су настали на неком другом месту.

8) У Рачанском скрипторијуму у Сентандреји, у највећој мери, користи се аустријска хартија, а само један мали број рукописа користи и хартију за коју смо установили да је италијанског, односно млетачког порекла.[27]

9) У грабовачким рукописима 18. и 19. века хартија је искључиво аустријска односно аустроугарска, али претежно из фабрика које се налазе на територији данашње Чехословачке.

Мирослава Гроздановић-Пајић

---

21 V. Decker, нав. дело, сл. 514ab и 51ab и стр. 20—21.
22 G. Eineder, нав. дело, у Уводу, стр. 119.
83 V. Decker, нав. дело, стр. 20 и 42.
24 V. Decker, нав. дело, стр. 35.
25 G. Eineder, нав. дело, слика 338, стр. 421.
26 G. Eineder, нав. дело, слика 422, 1467, 1501, 1511.
27 М. Гроздановић-Пајић, нав. дело, види напомену 12.

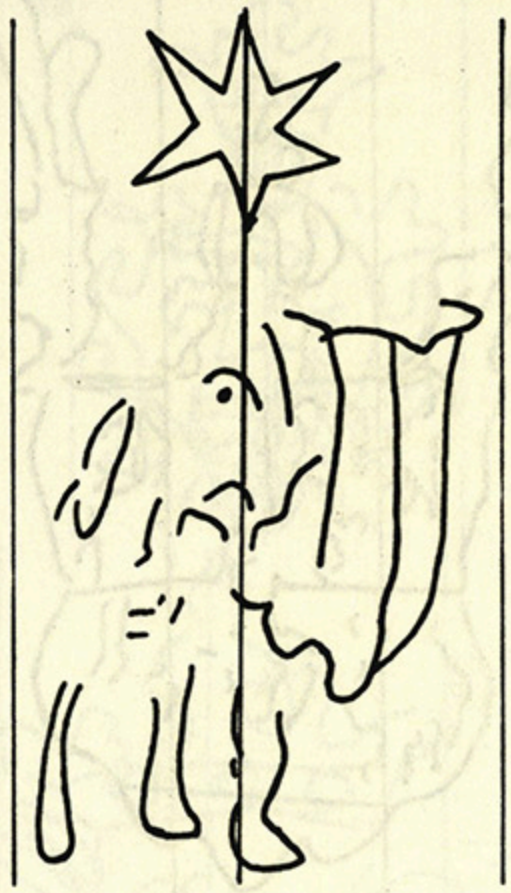

1
ПРЕ 1545

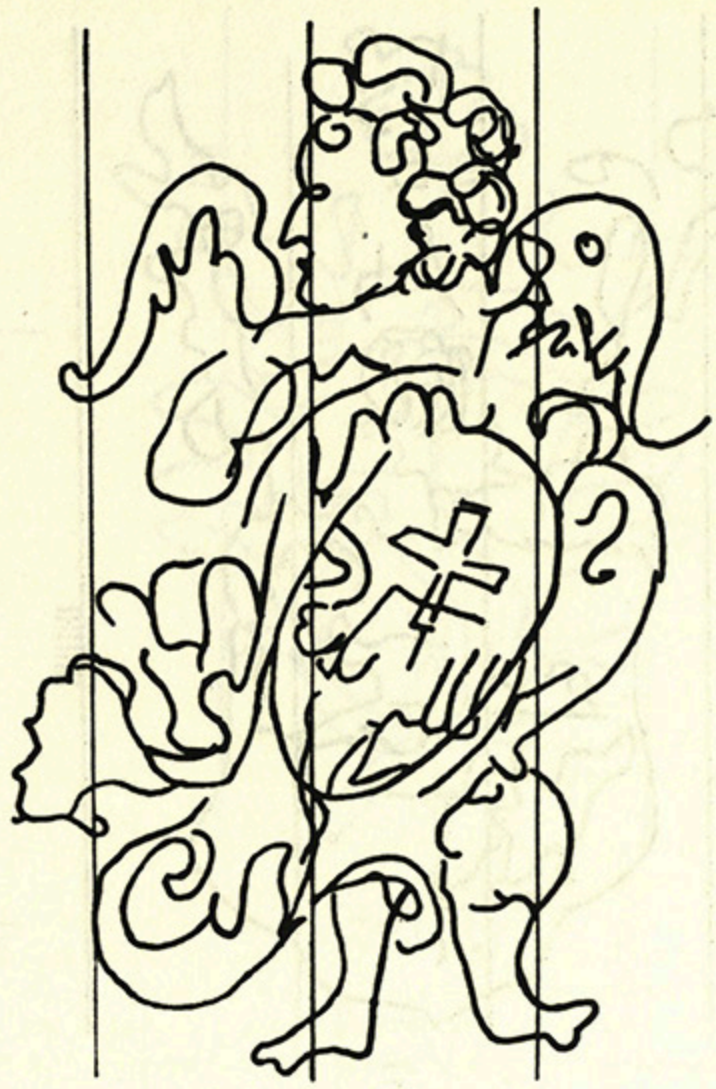

2
1700/10

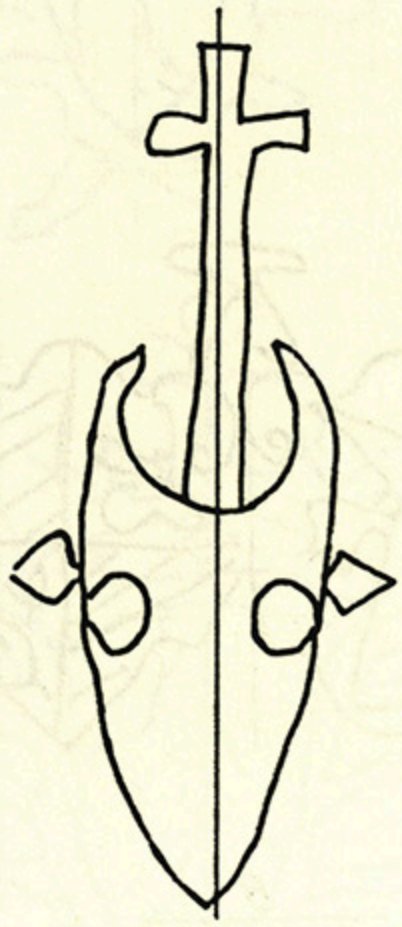

3
1525/35

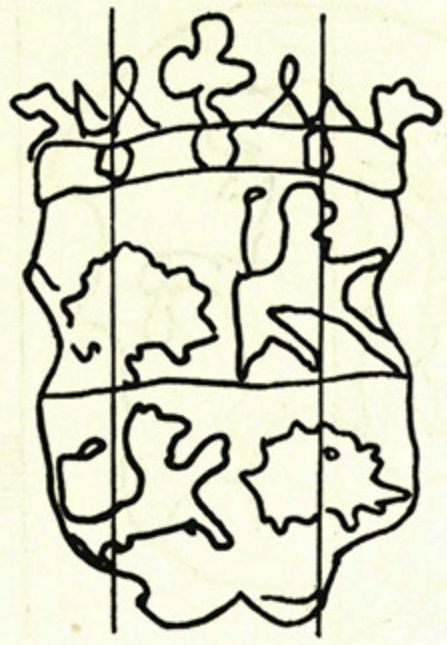

4
СРЕД. XVII в.?

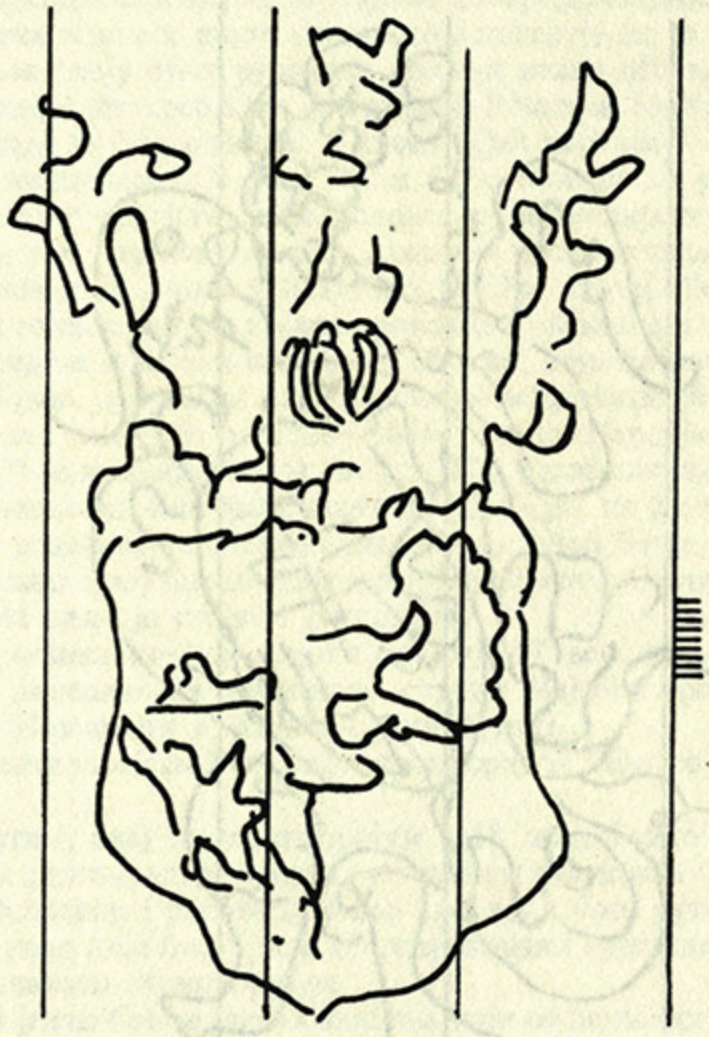

5
C. 1704

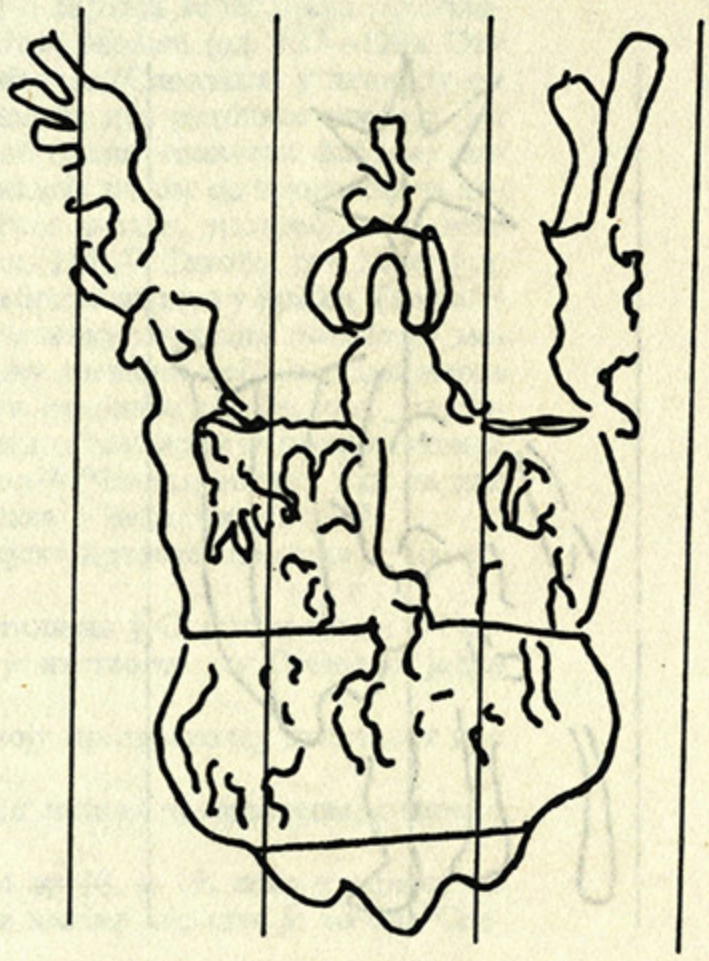

6
C. 1704

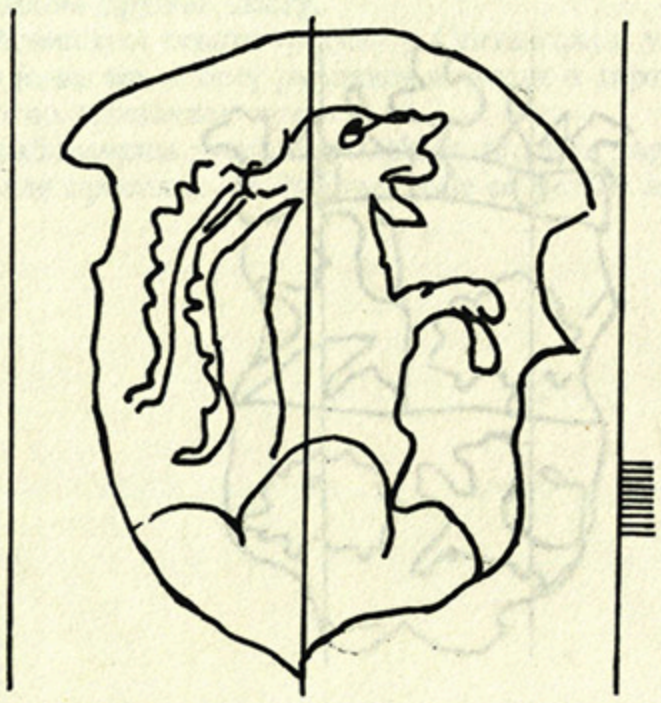

7
1571

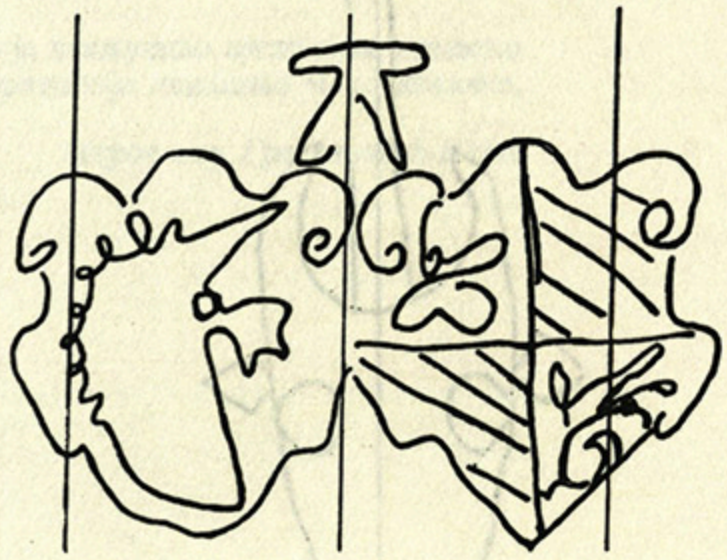

8
1610/25

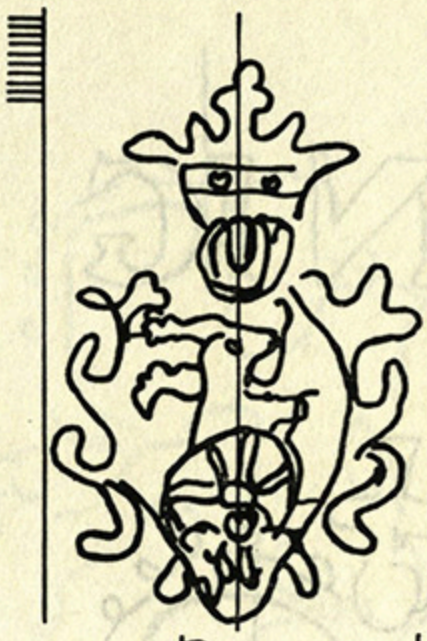

9
c. 1714

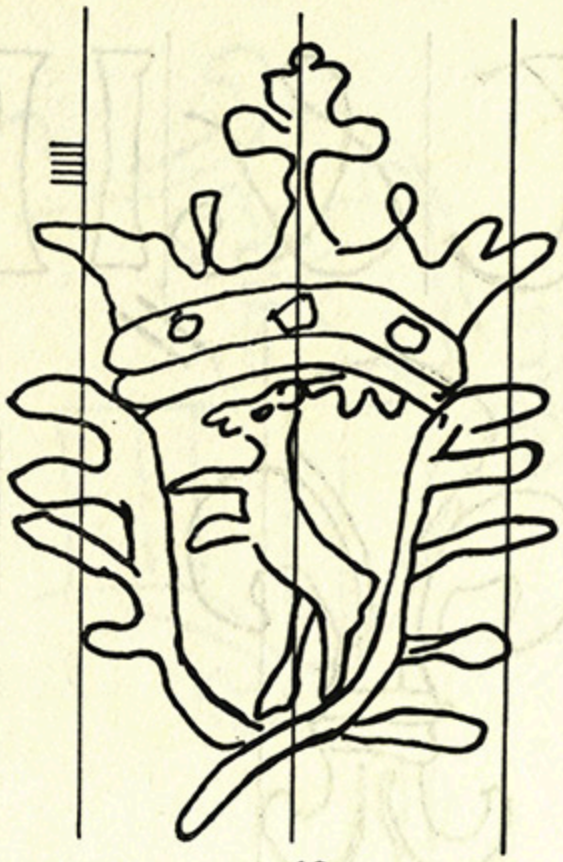

10
1720/25

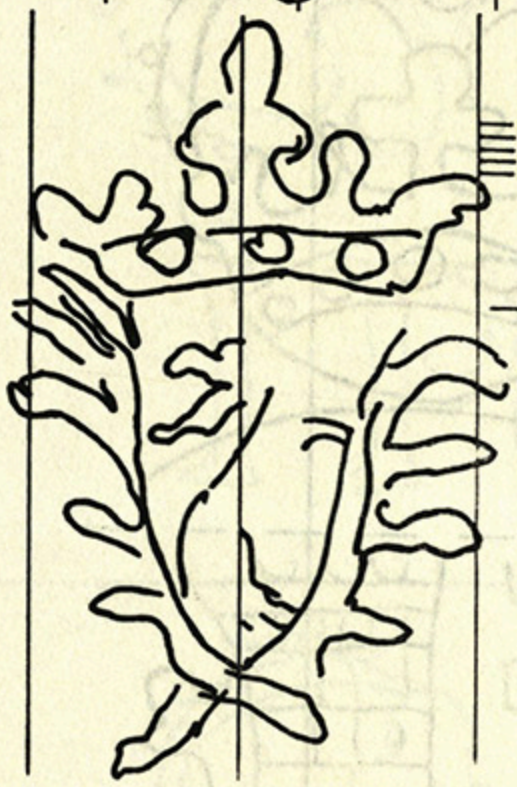

11
1720/25

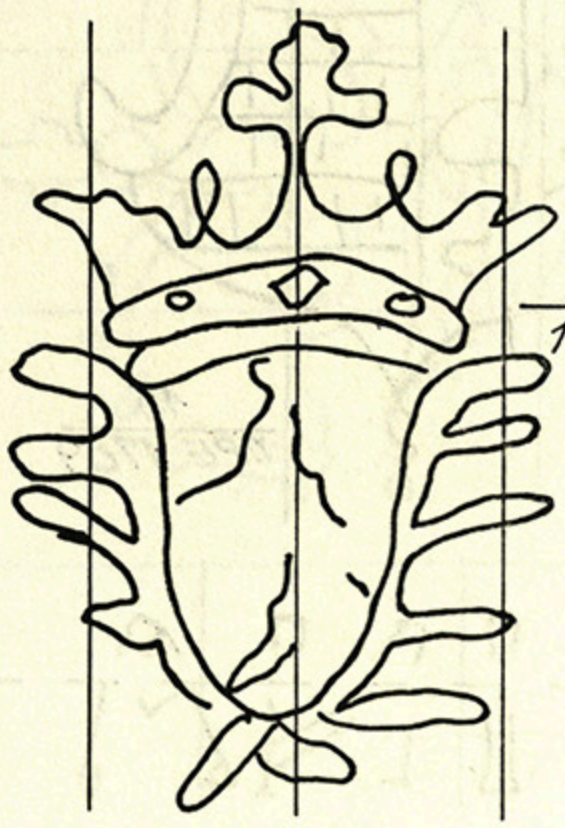

12
1720/25

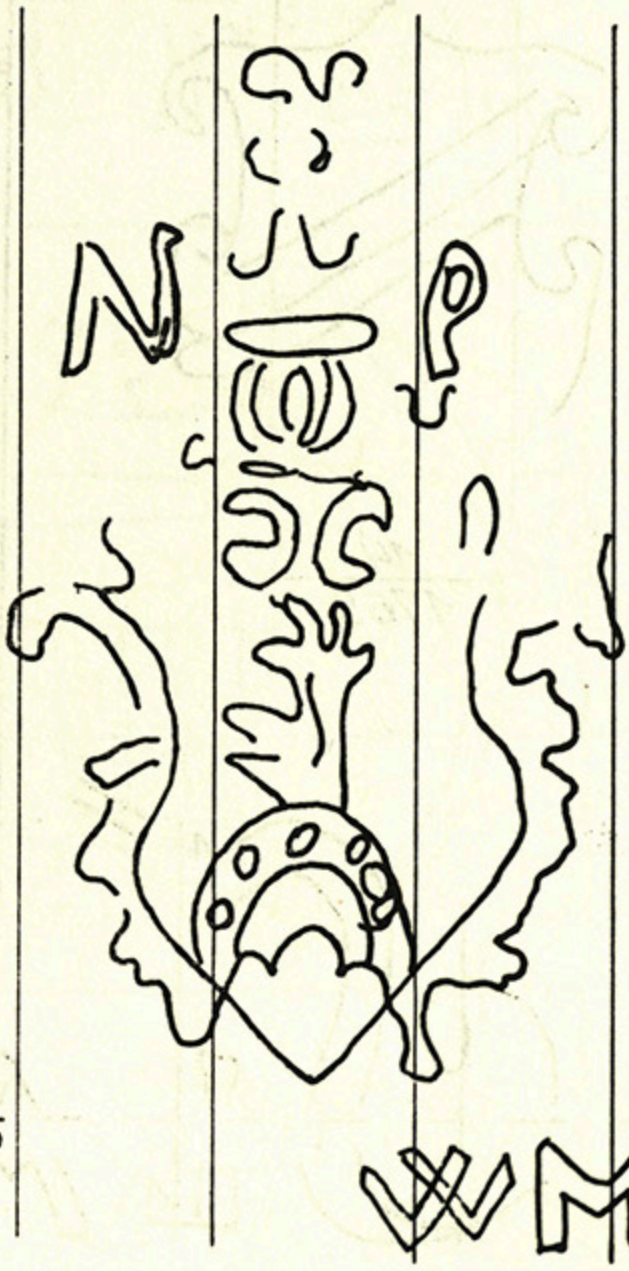

13
1717/20

C & I HONG

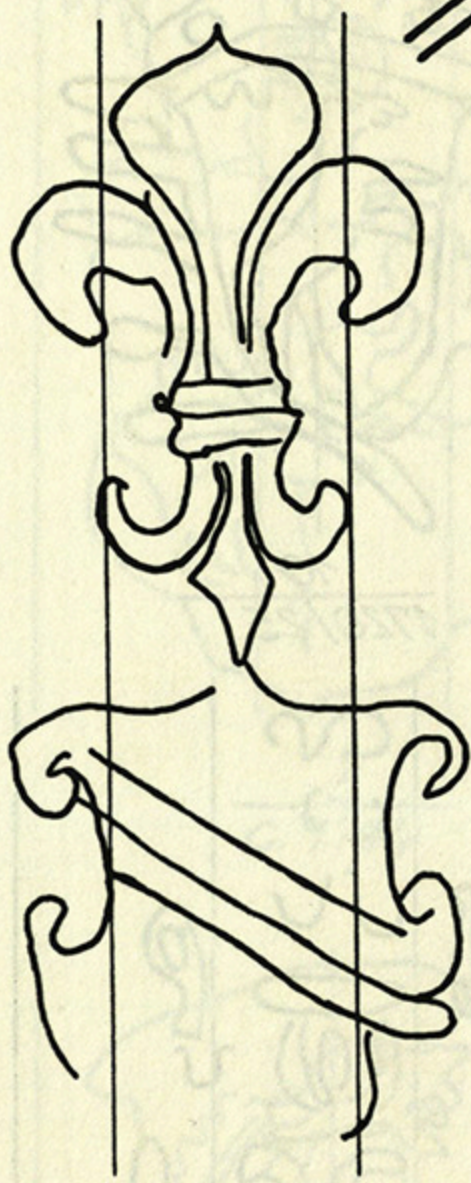

14
1769

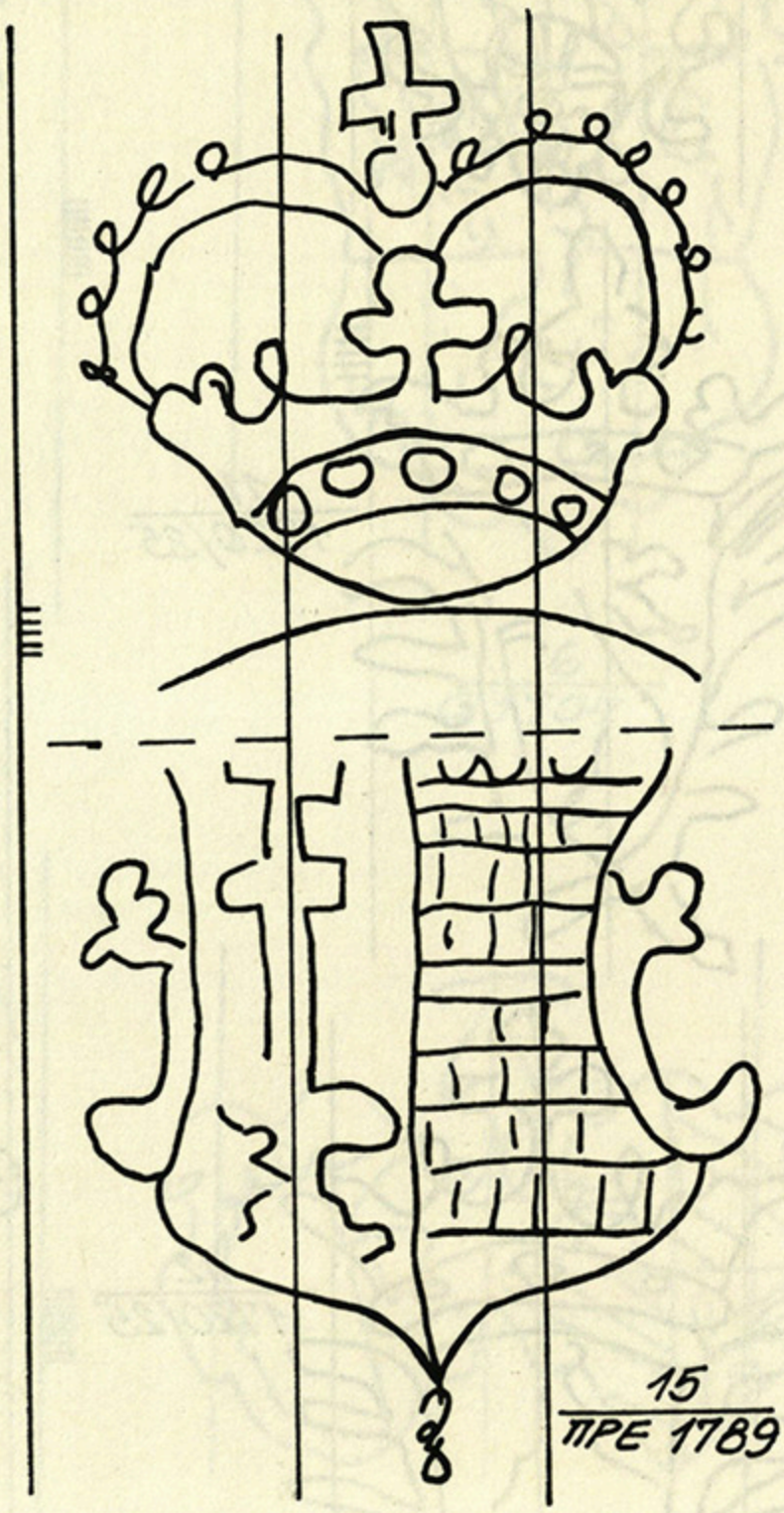

15
ПРЕ 1789

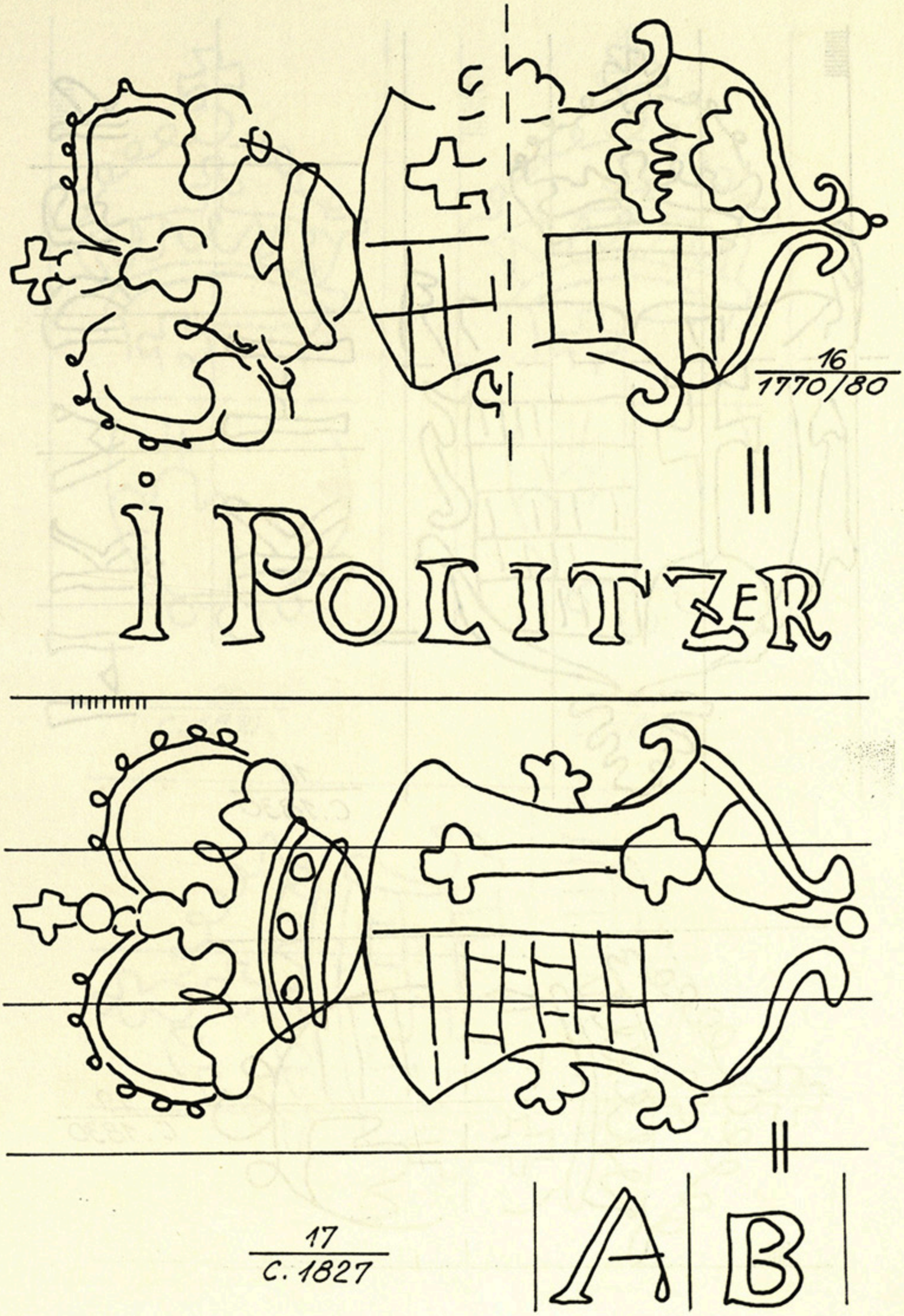
16
1770/80
I POLITZER
17
C. 1827
A
B

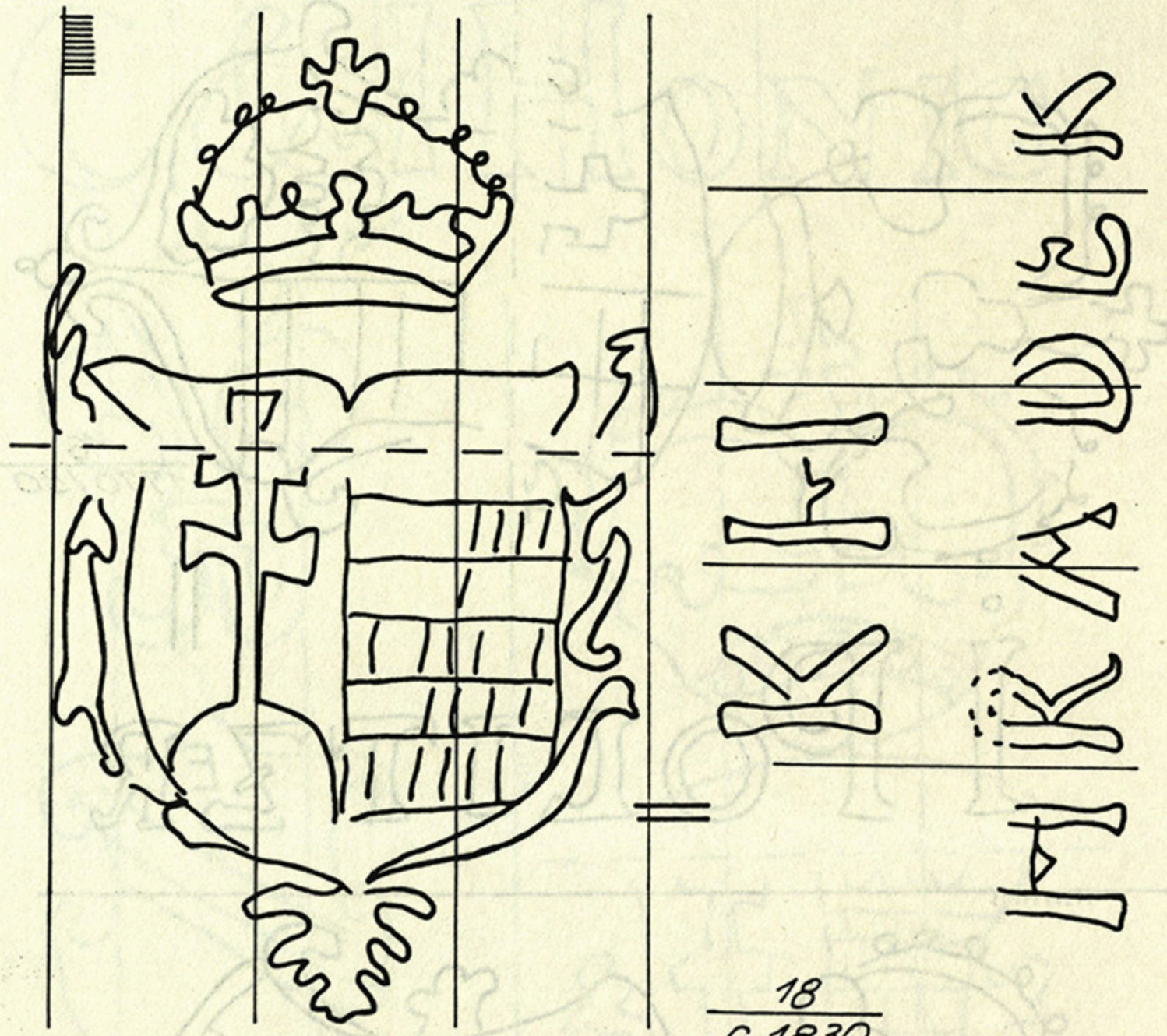

18
C. 1830

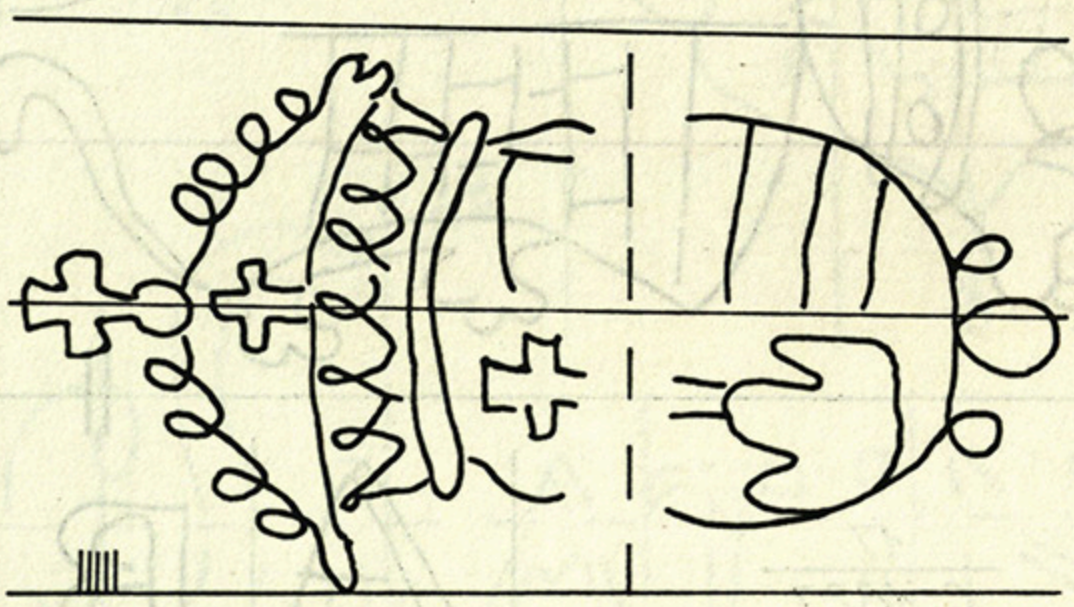

19
C. 1830

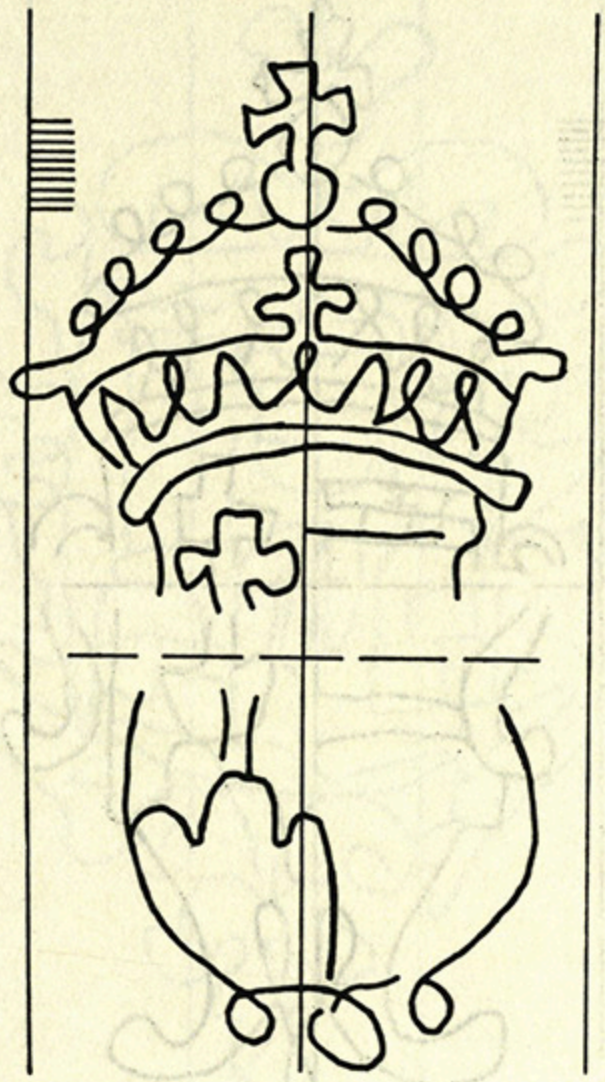

20
C. 1830

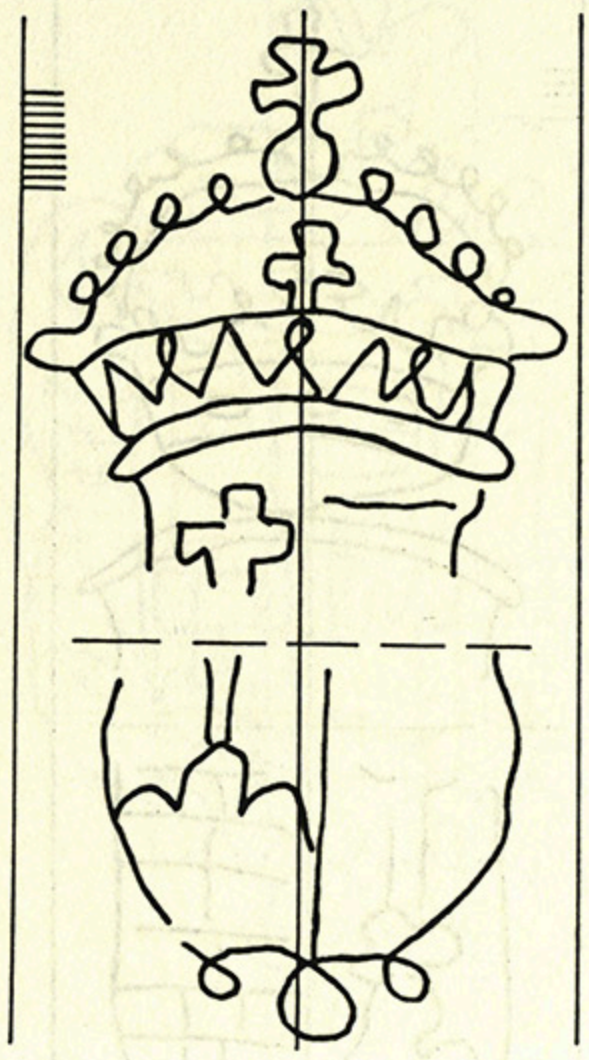

21
C. 1830

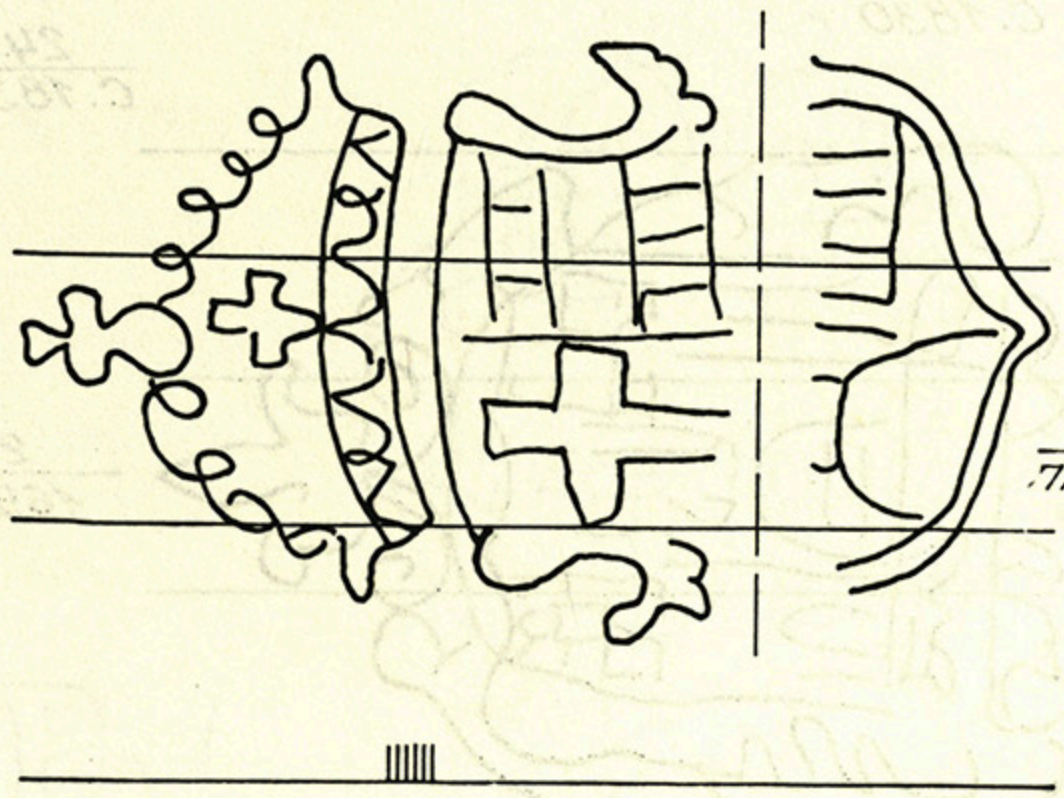

22
TYPE 1835

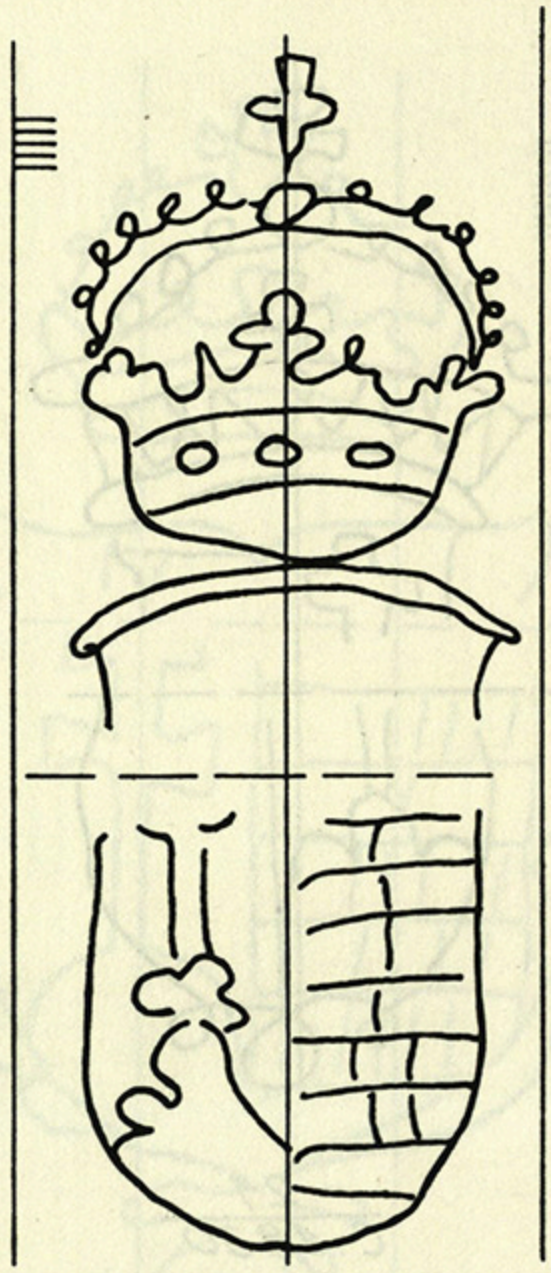

23
C. 1830

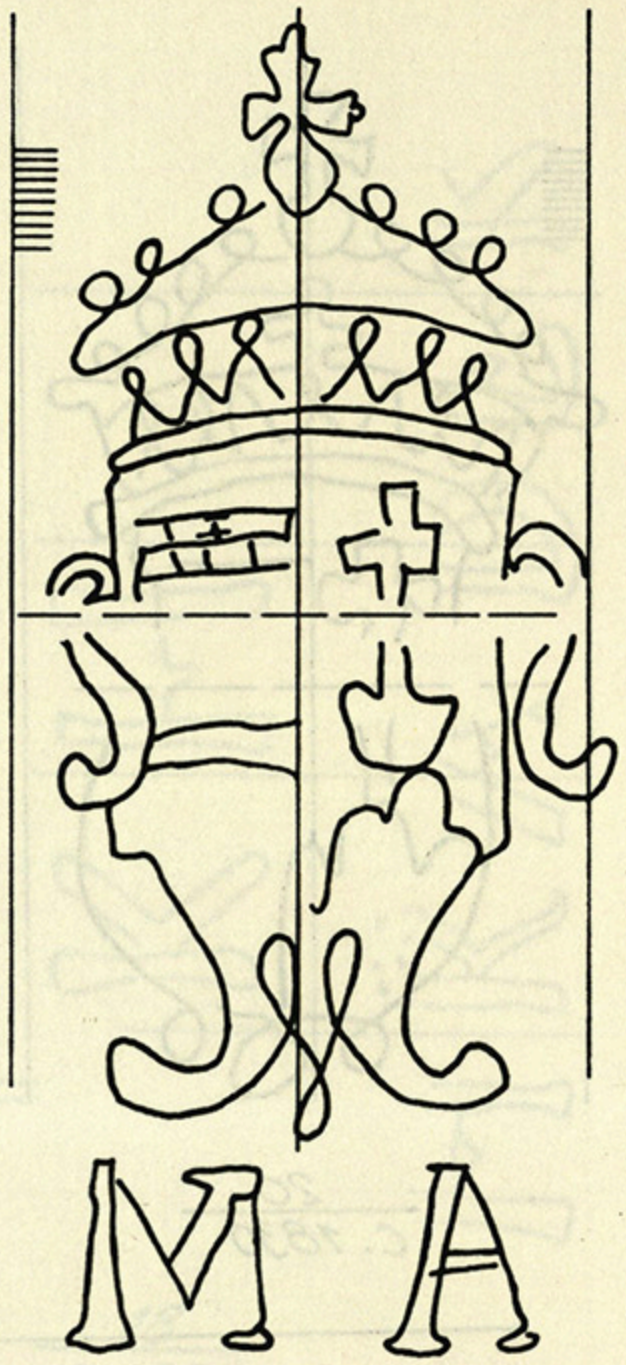

24
C. 1830

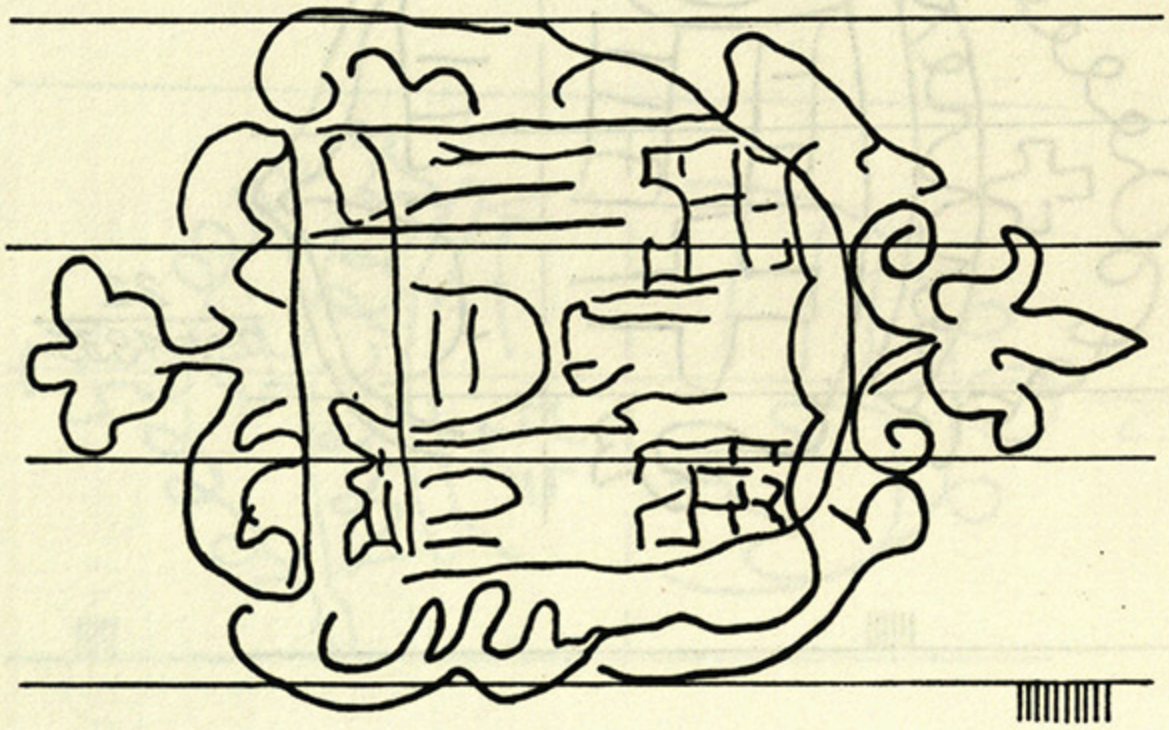

25
1698

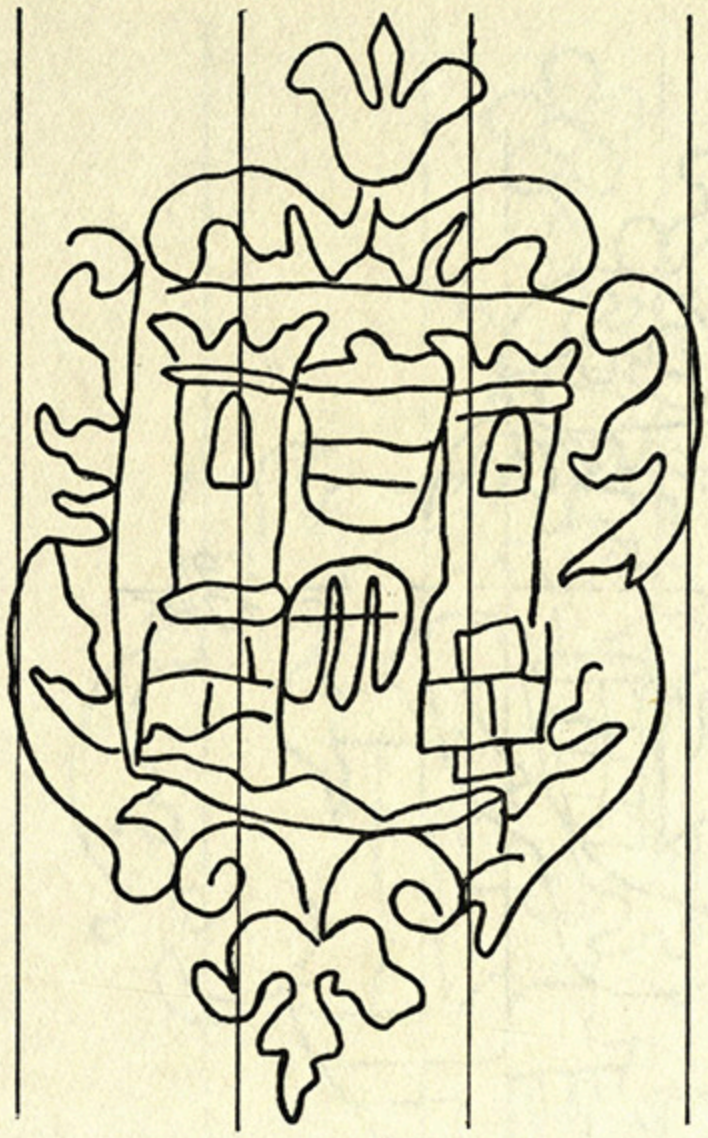

26
1710/1717

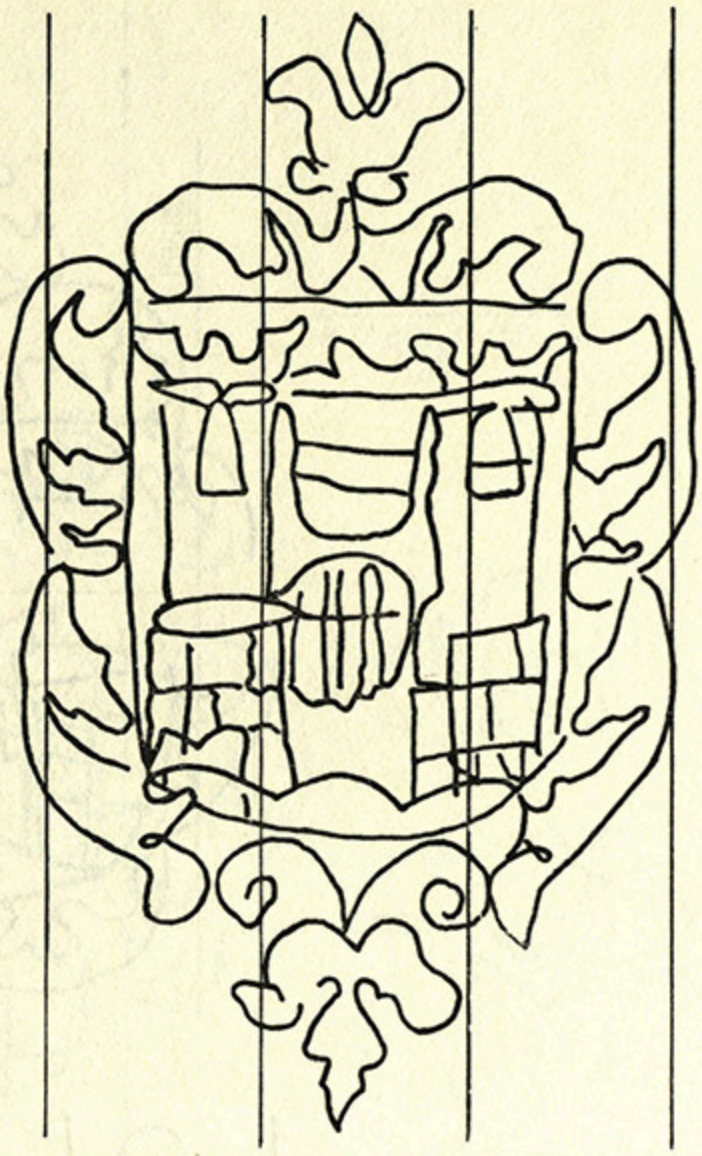

27
1716/17

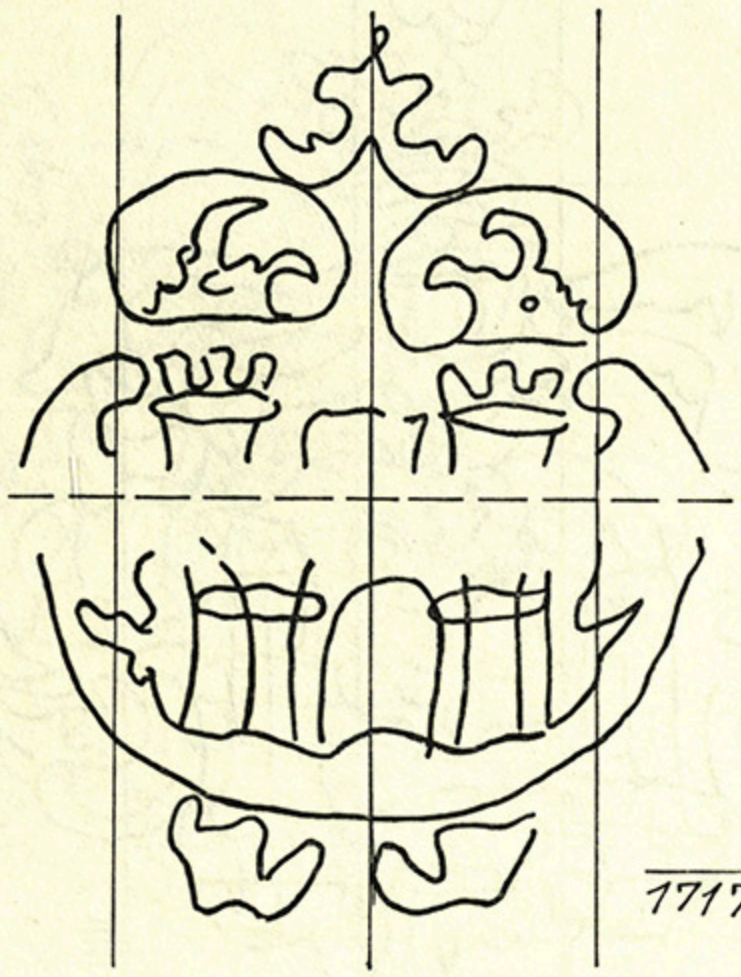

28
1717/35

FPM

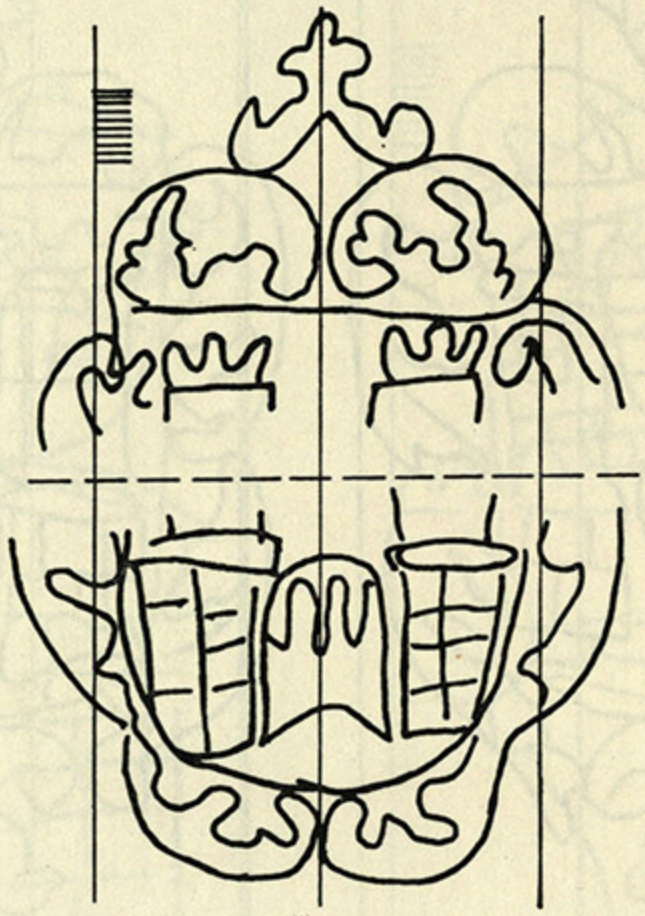

29
c. 1745

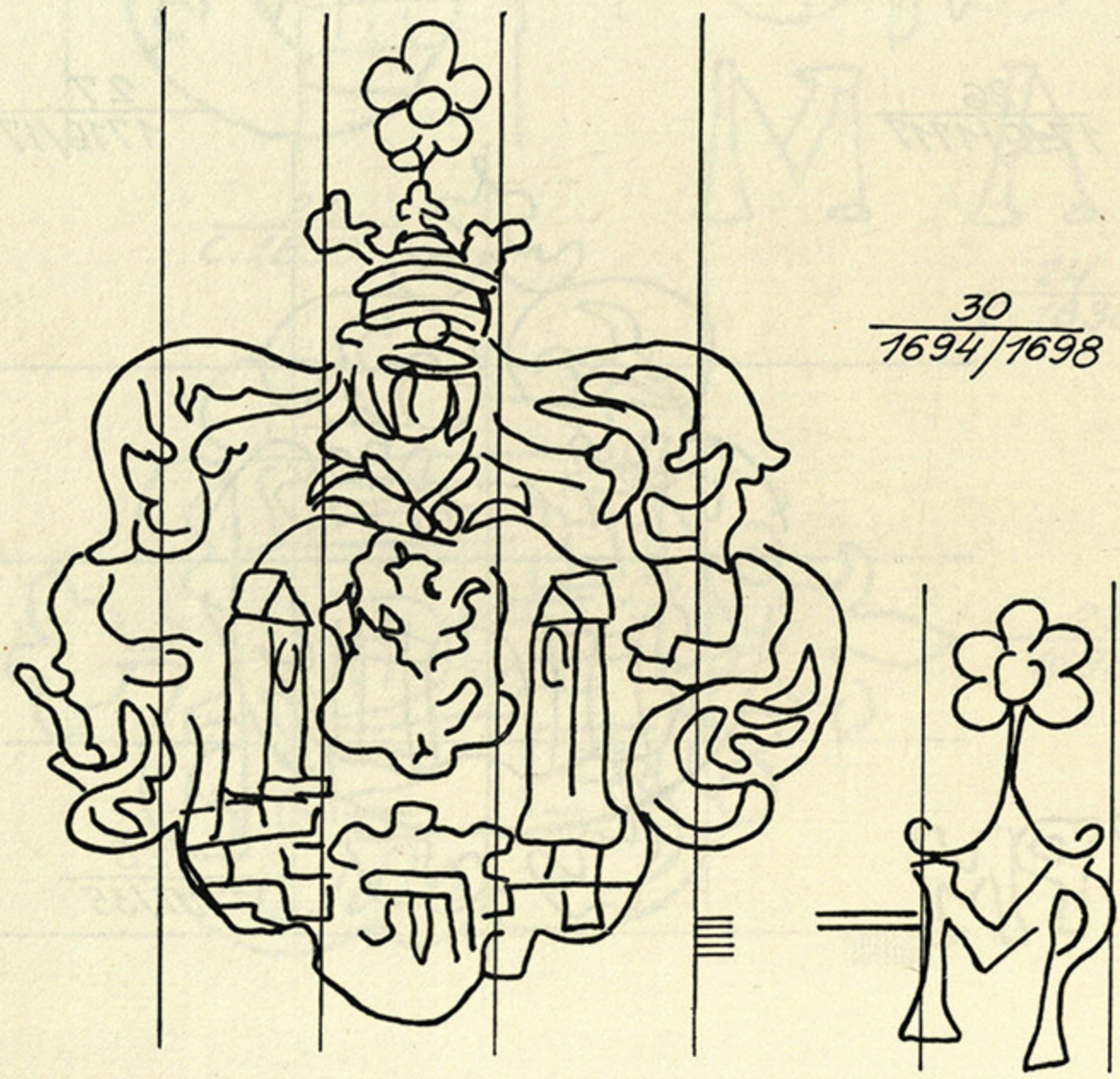

30
1694/1698

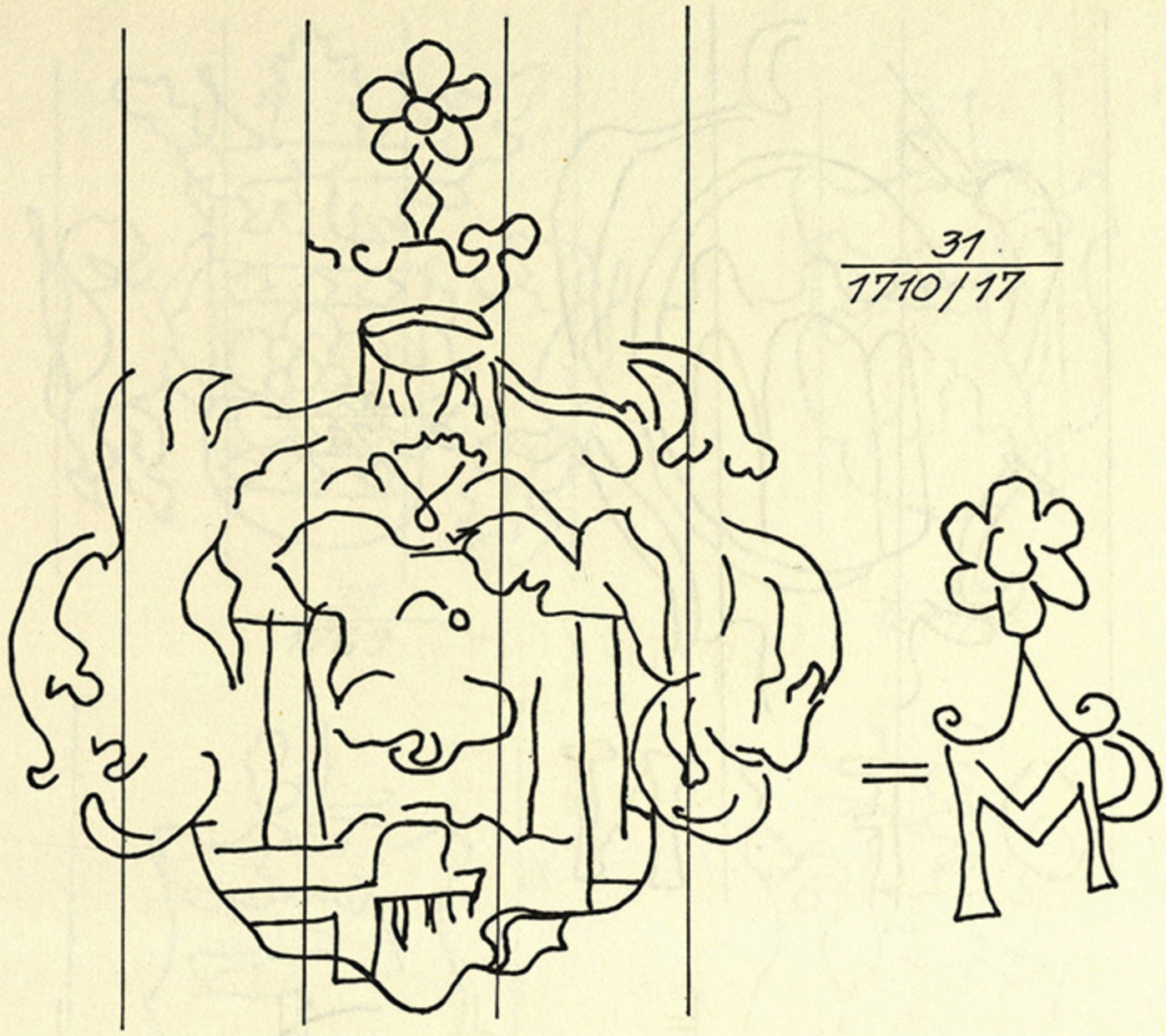

31
1710/17

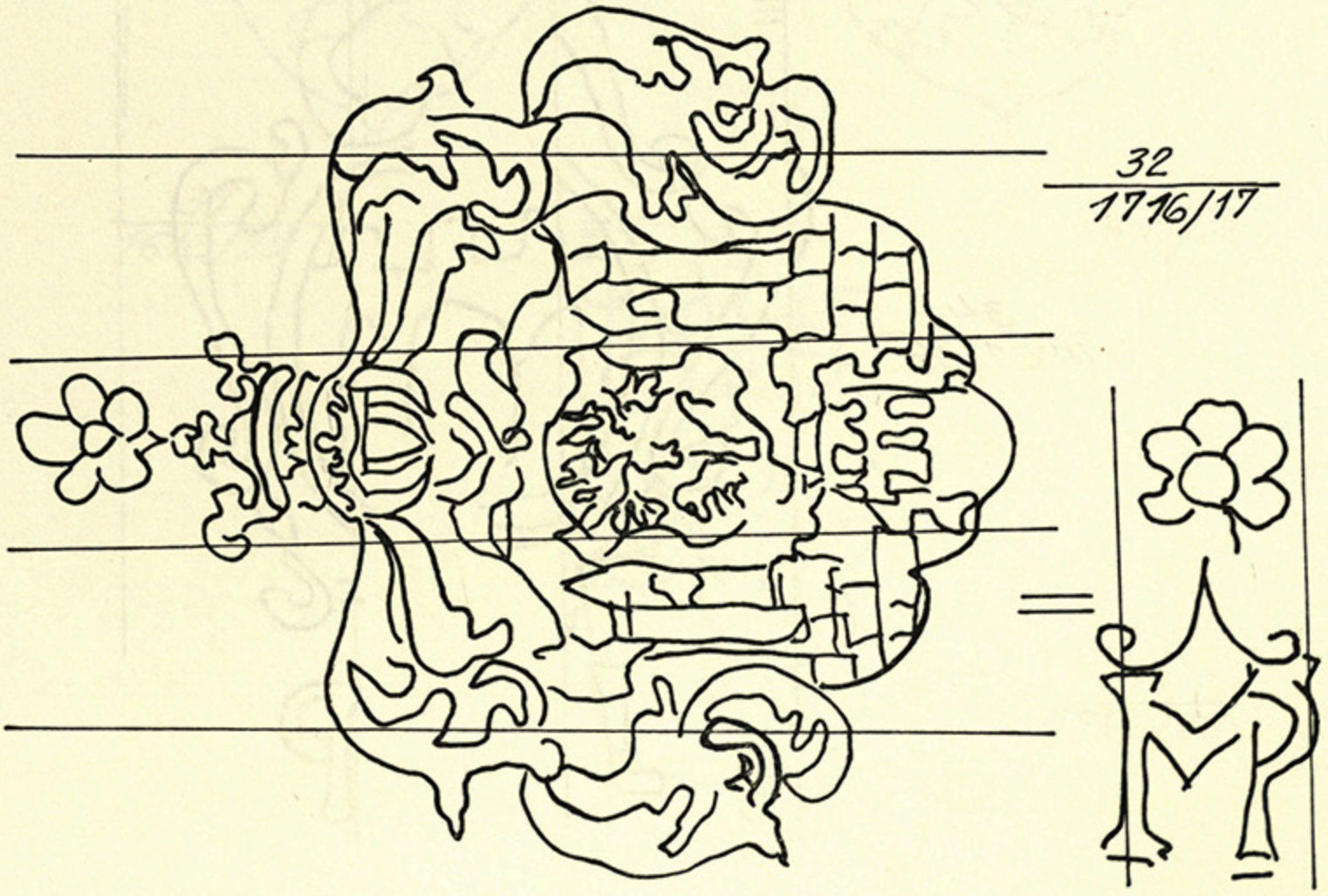

32
1716/17

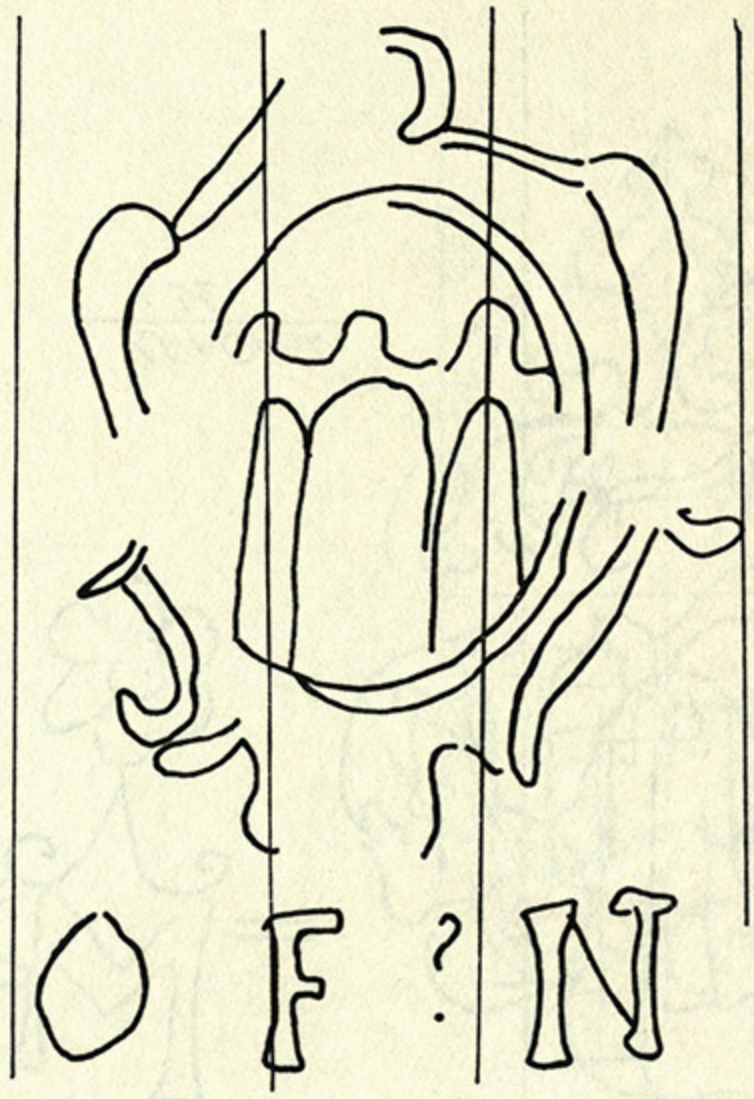

33
C. 1764

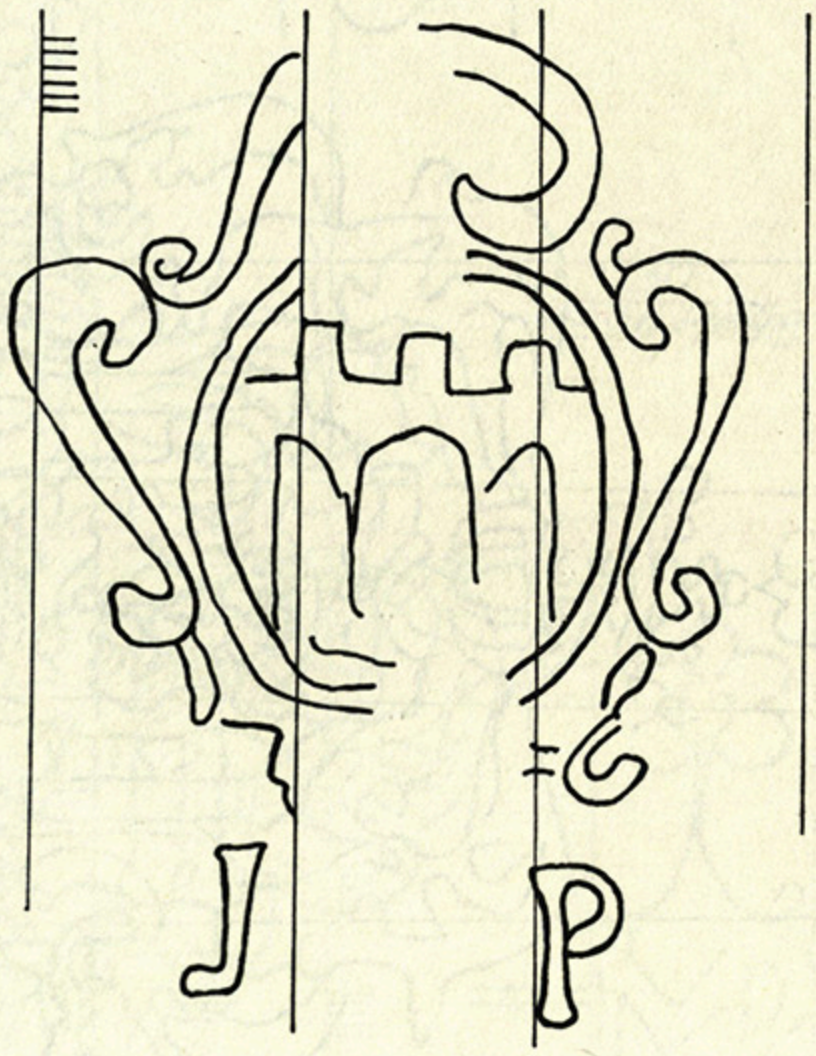

34
PRE 1789

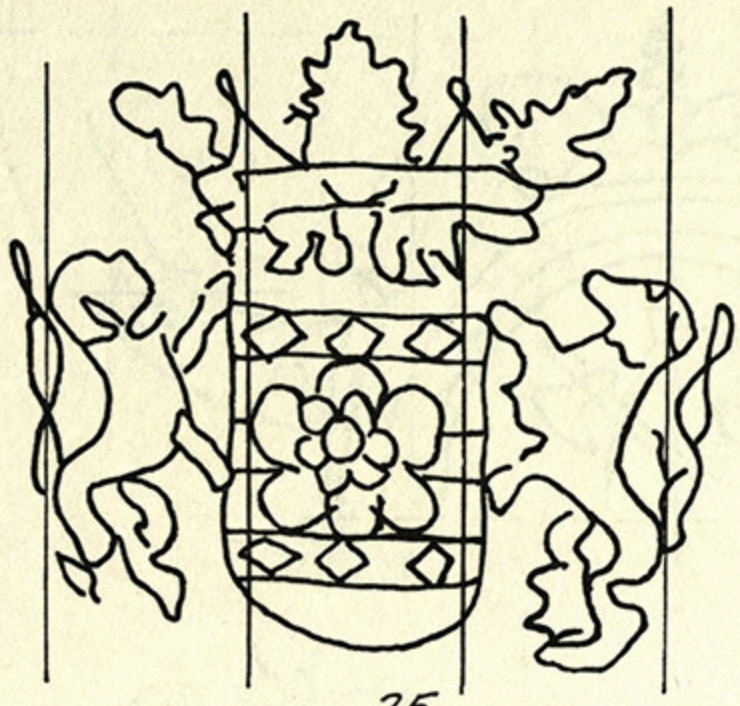

35
1769

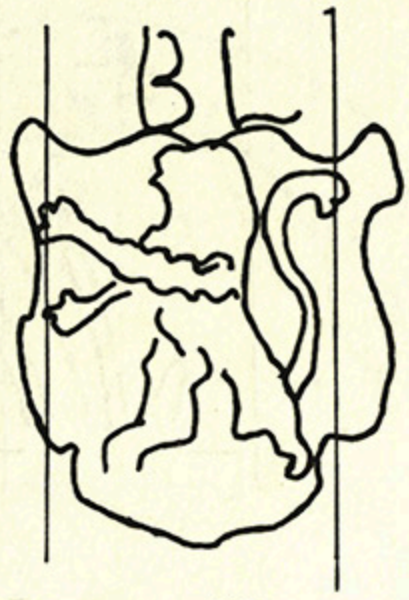

36
1610/25

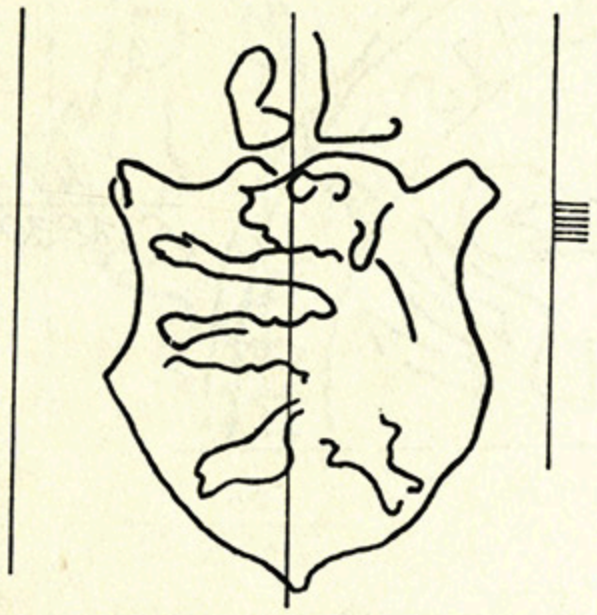

37
1610/25

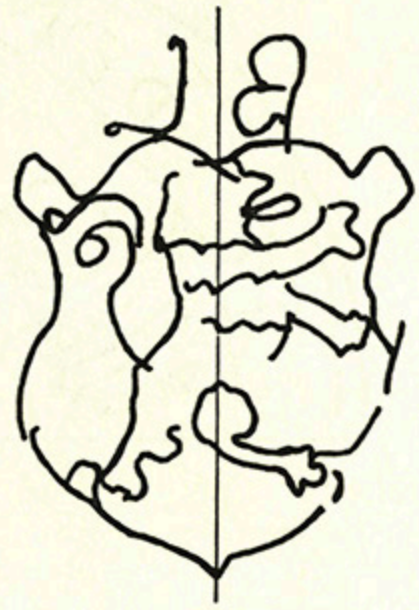

38
1610/25

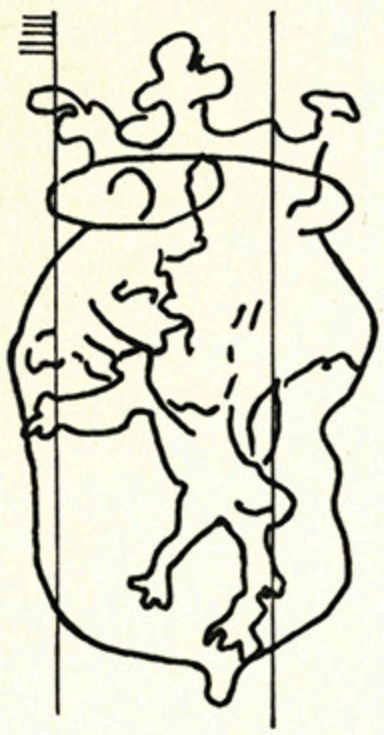

39
1720/25

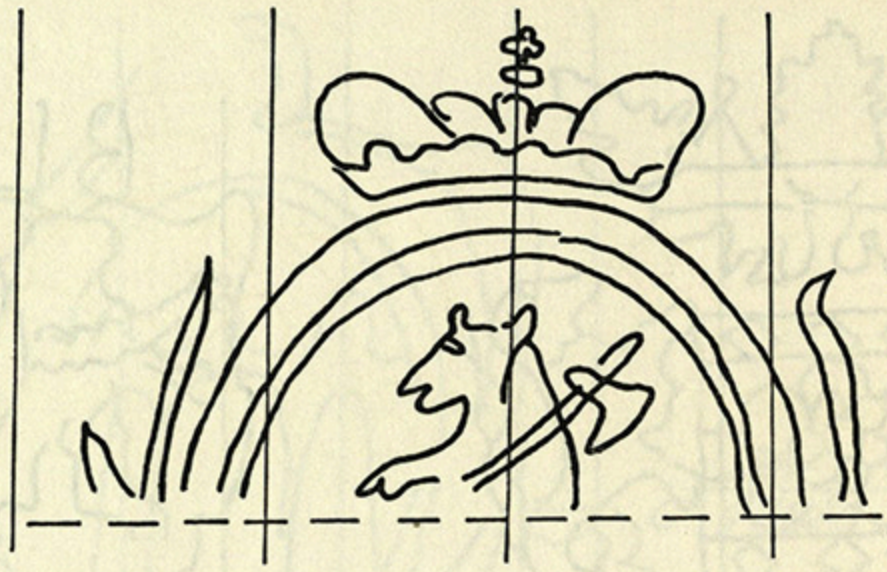

40
C. 1806

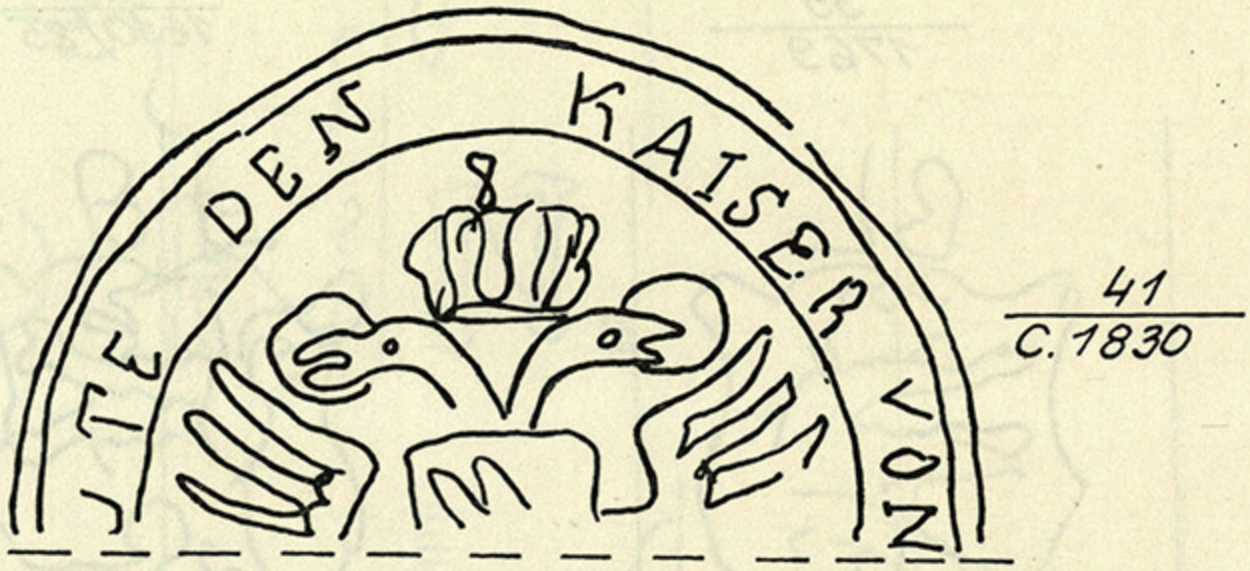

41
C. 1830

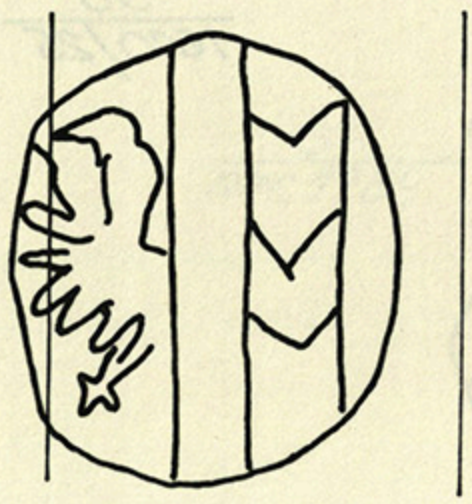

42
1720/25

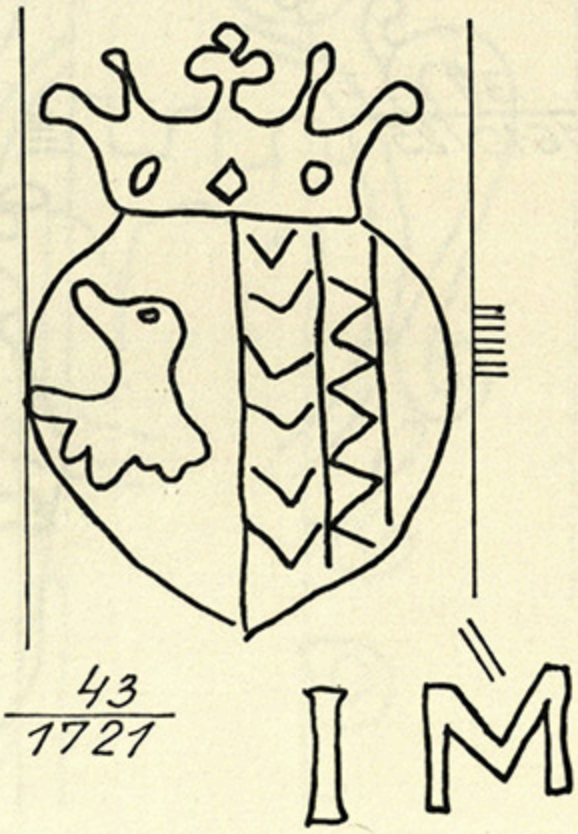

43
1721

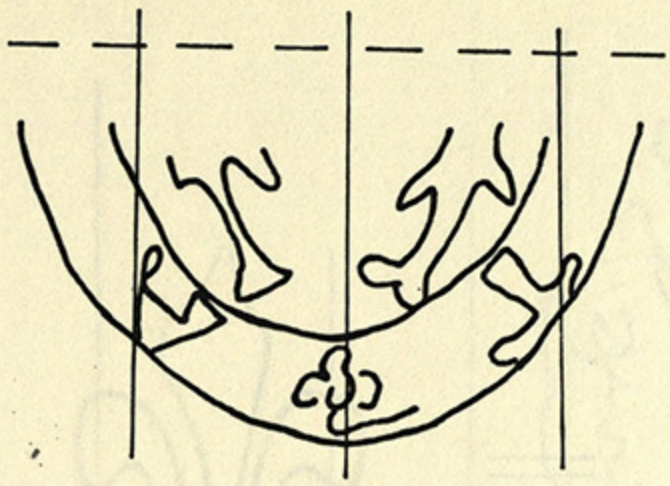

44
1717/20

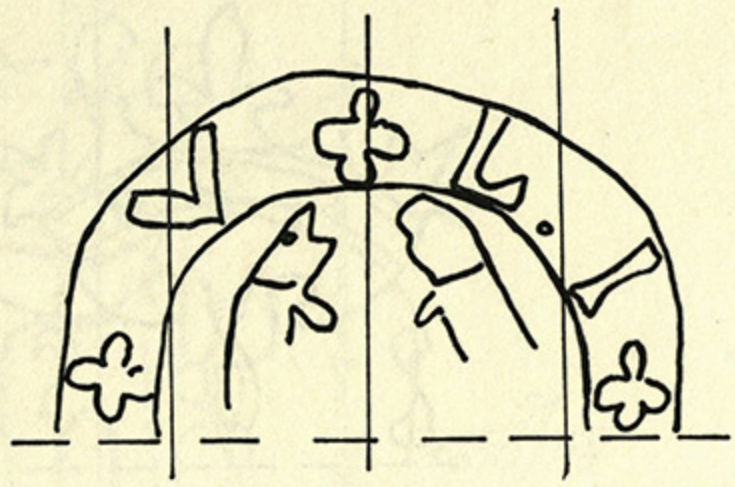

45
1717/20

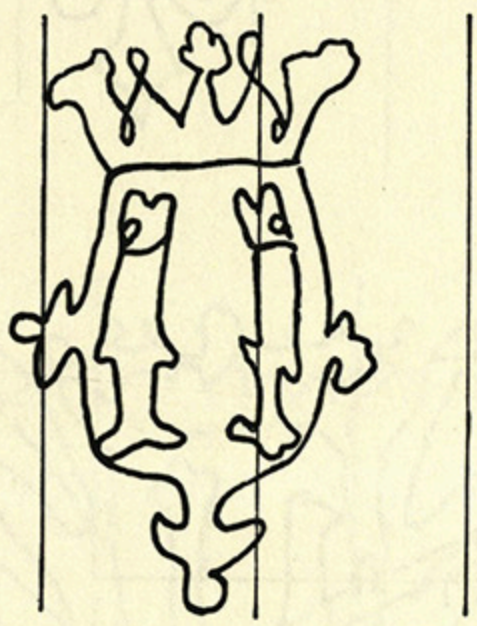

46
C. 1735

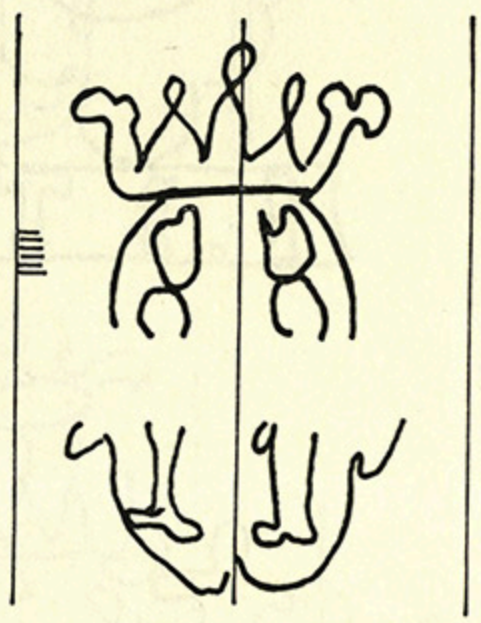

47
C. 1735

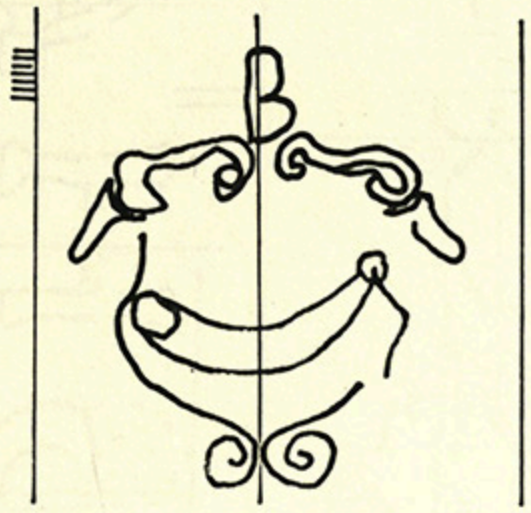

48
1610/25

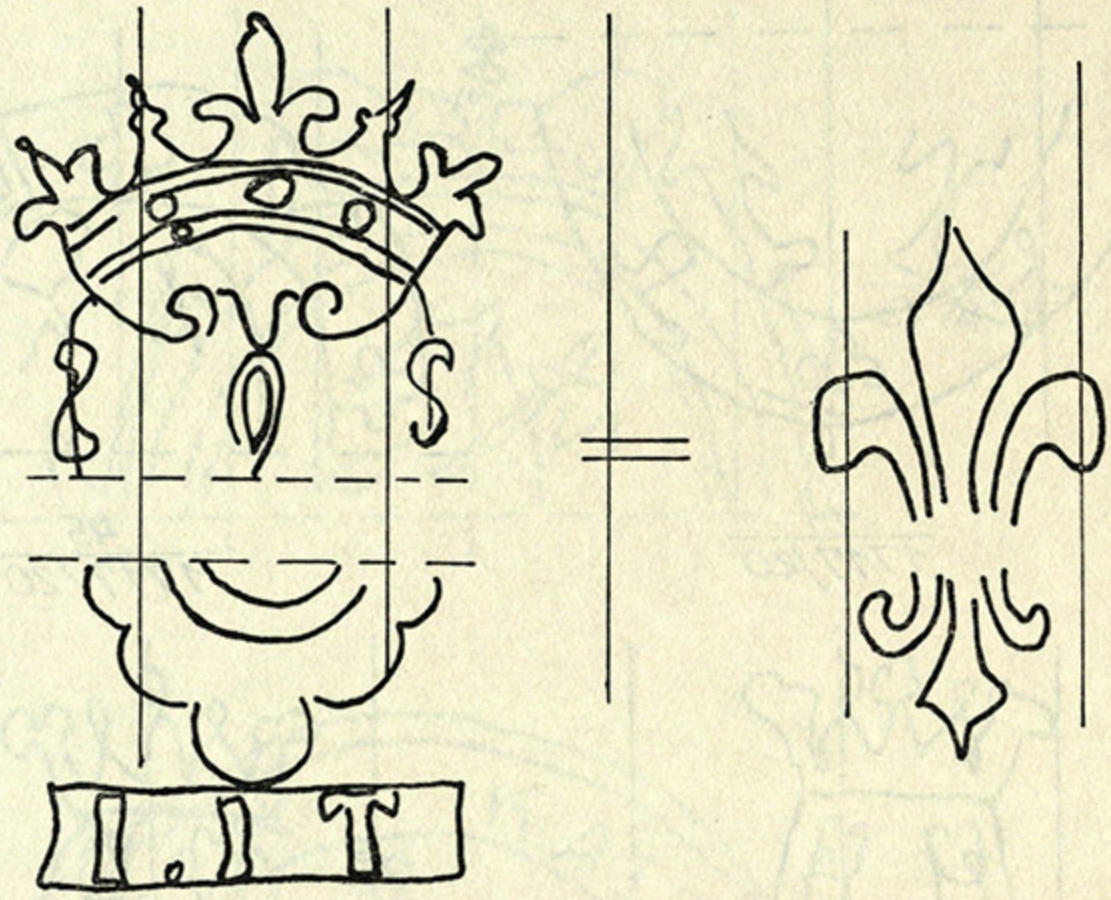

49
C. 1730

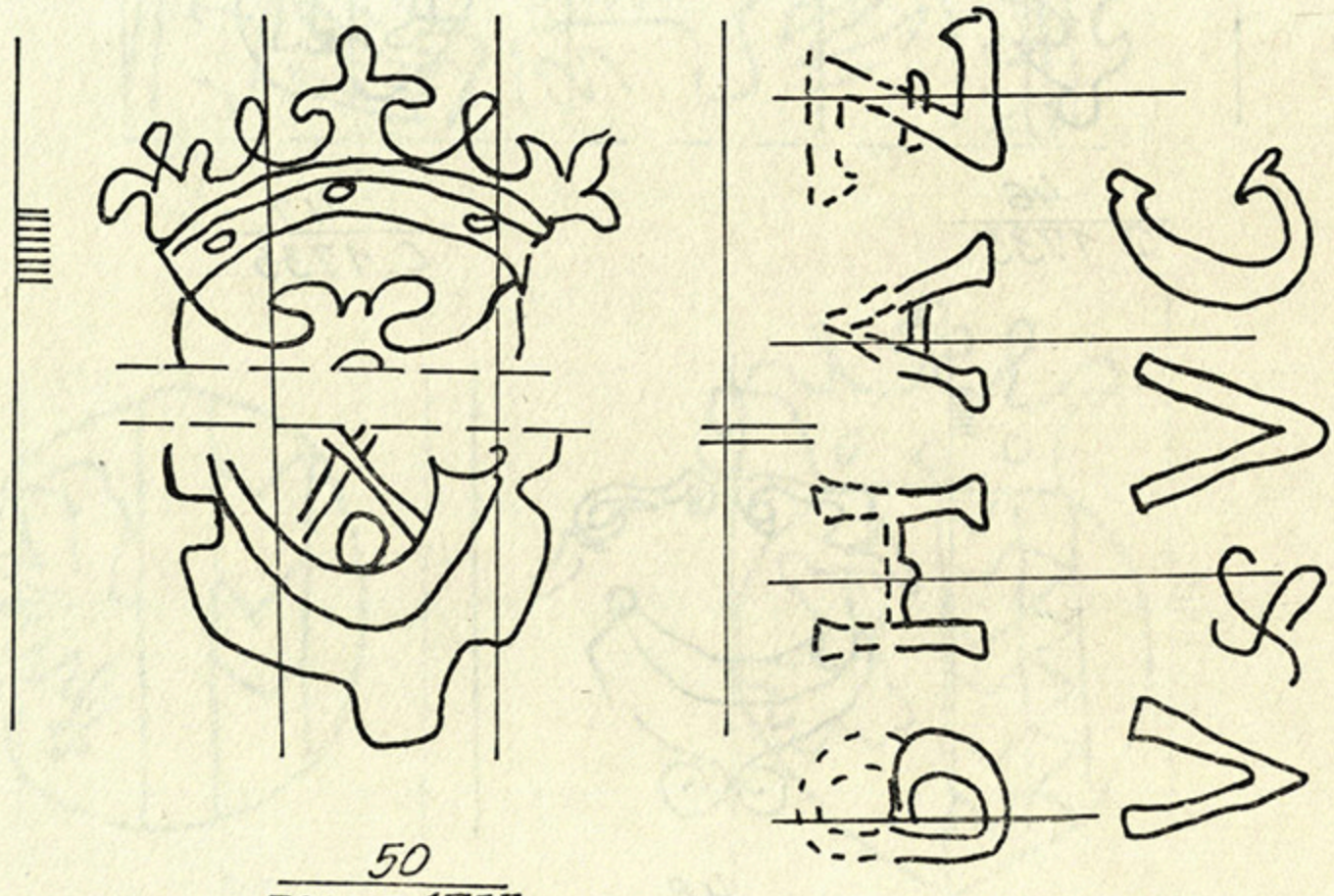

50
ПОСЛЕ 1757

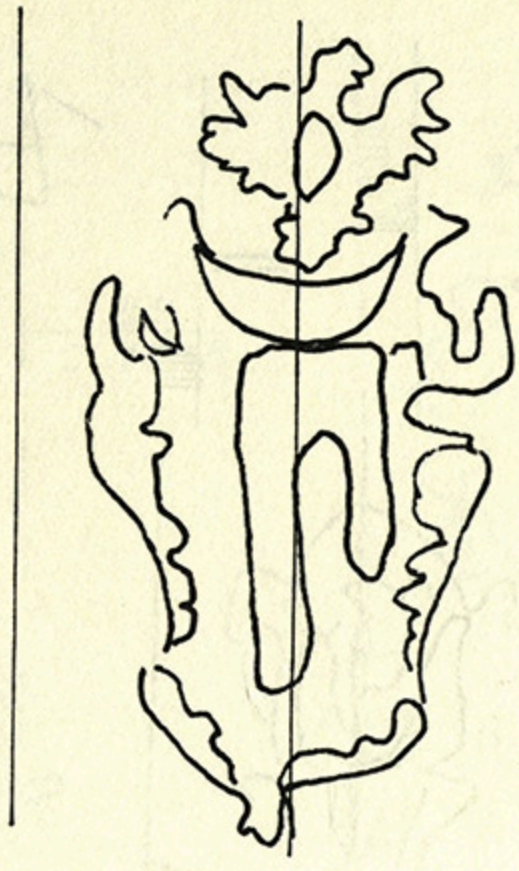

51
1610/25

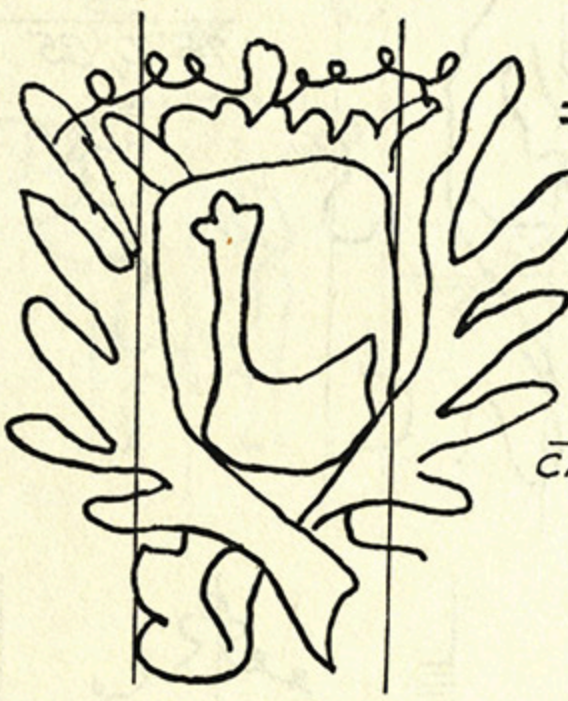

52
СРЕД. XVII в. ?

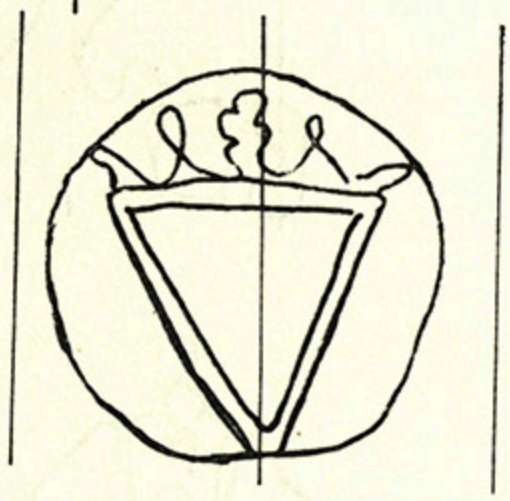

53
1698

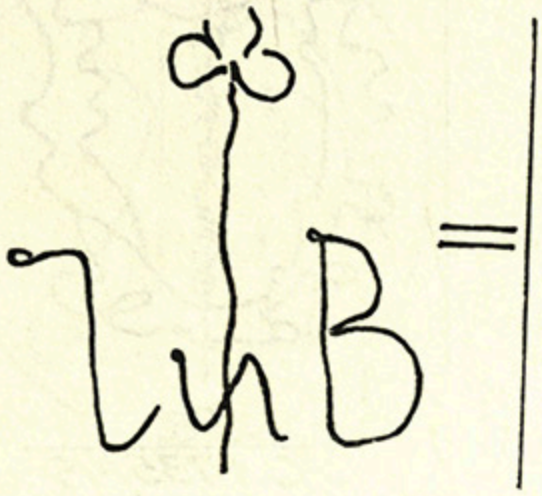

54
1720/25

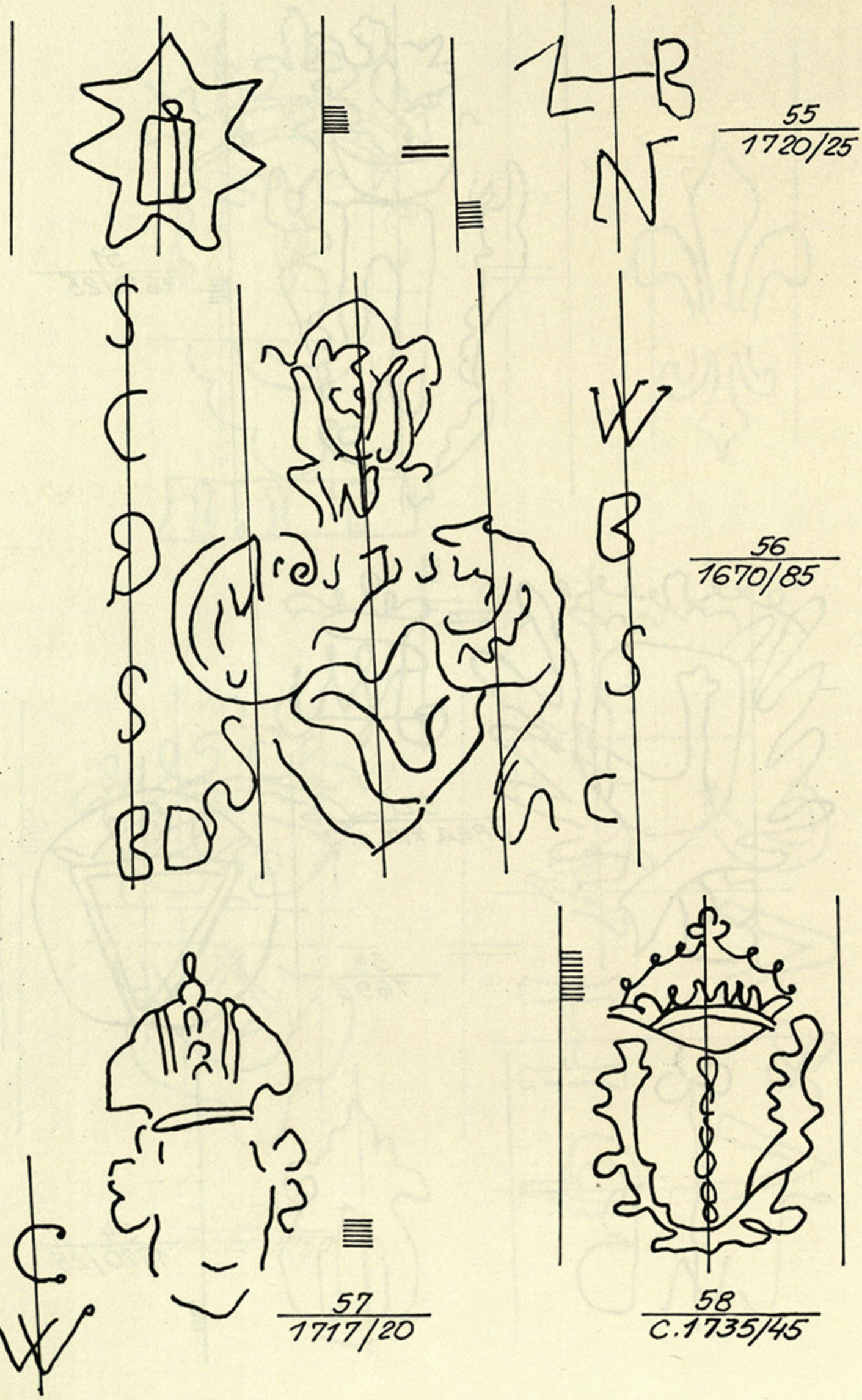

55
1720/25

56
1670/85

57
1717/20

58
C.1735/45

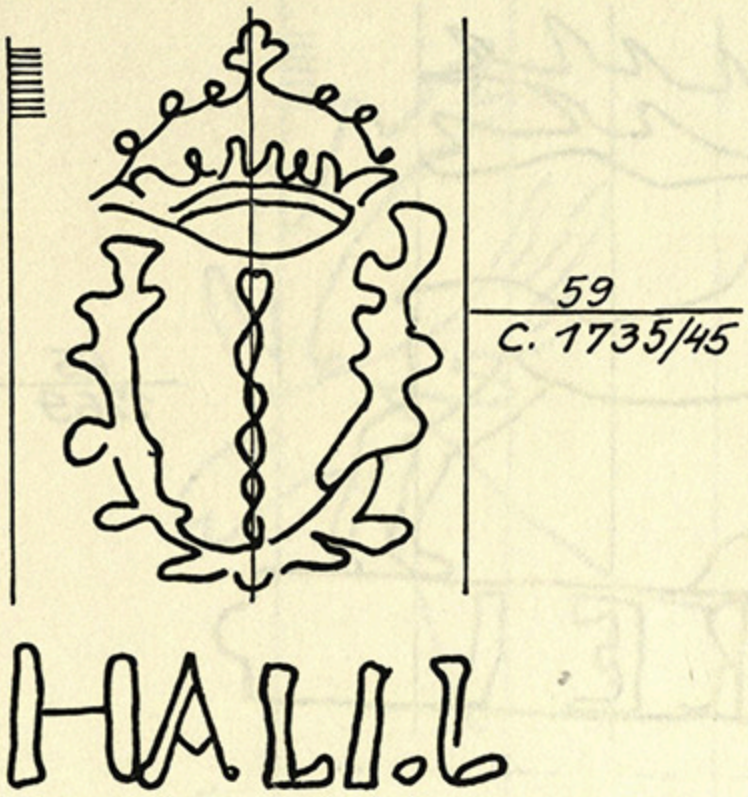

59
C. 1735/45

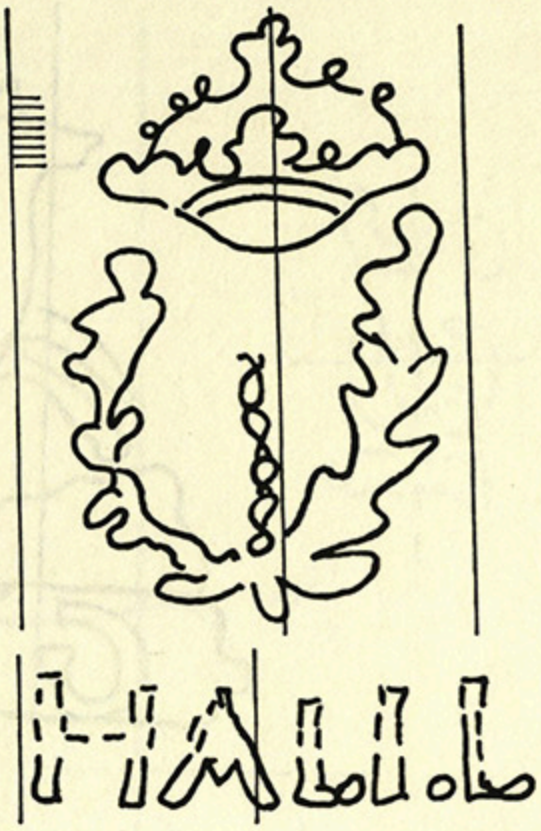

60
1735/45

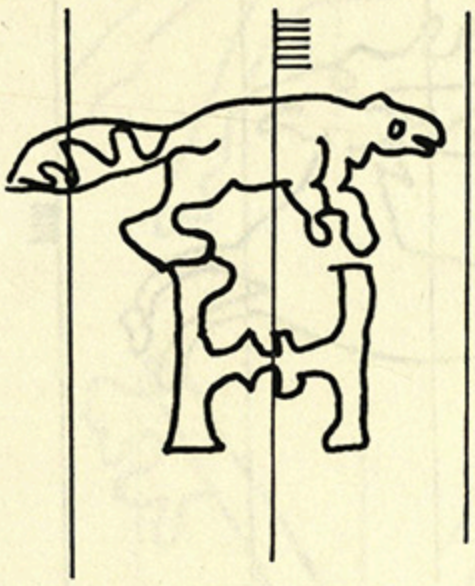

61
1710/17

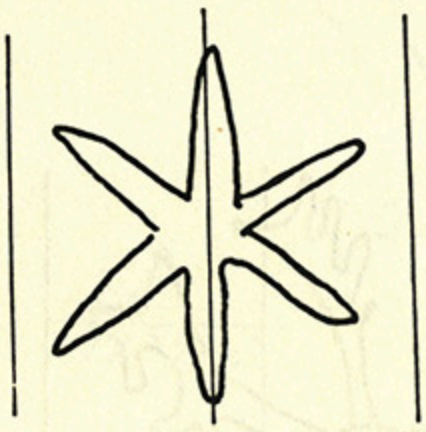

62
1721

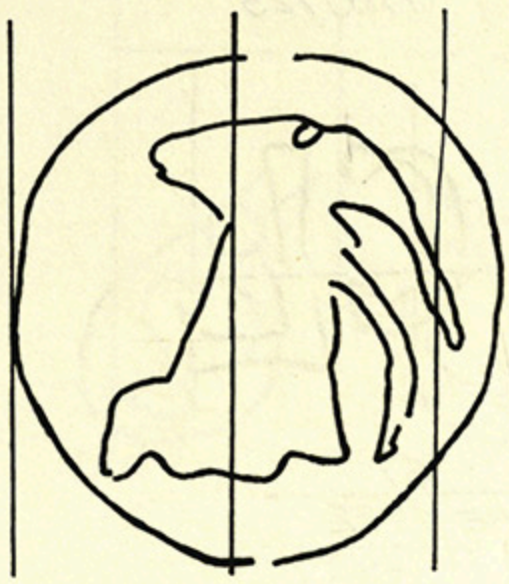

63
1694/1698

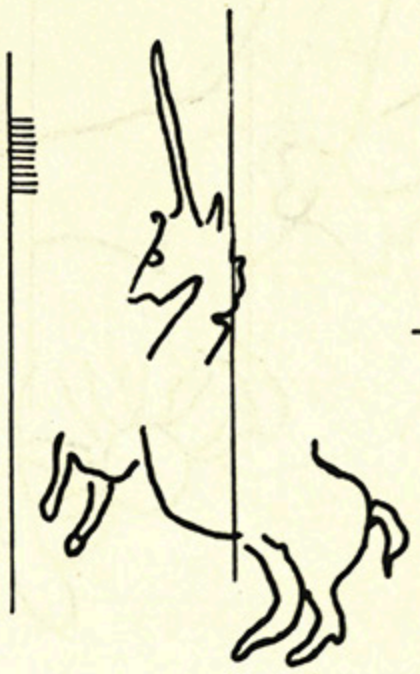

64
C. 1735

65
1769

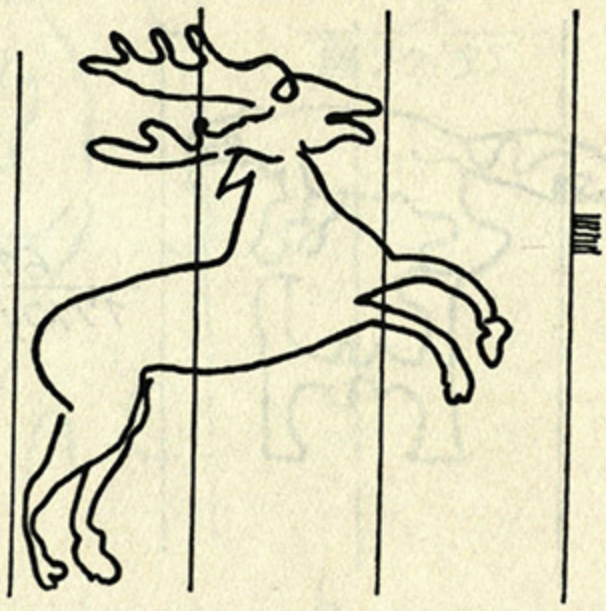

66
1720/25

67
ПРЕ 1772

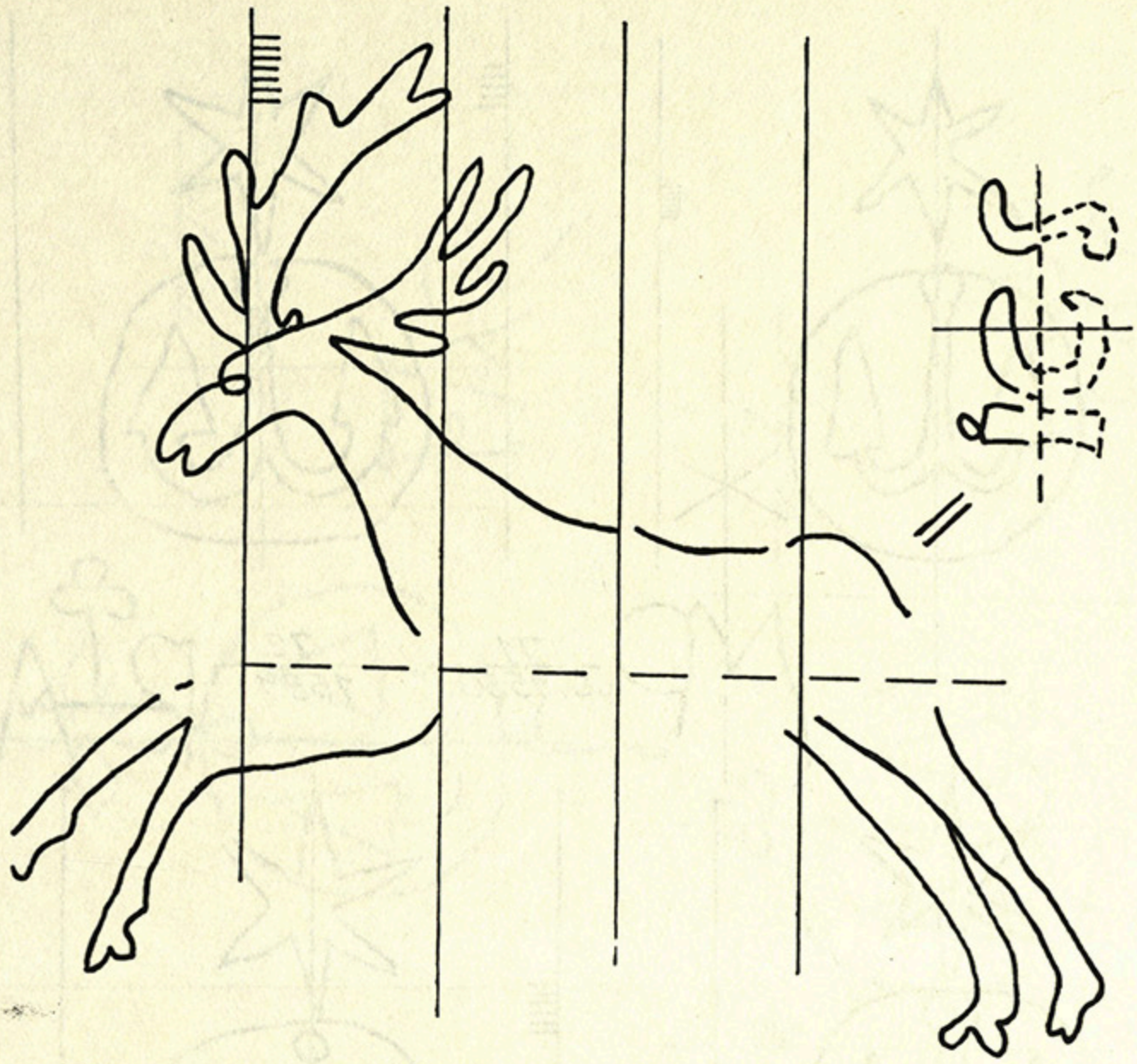

68
1735/45

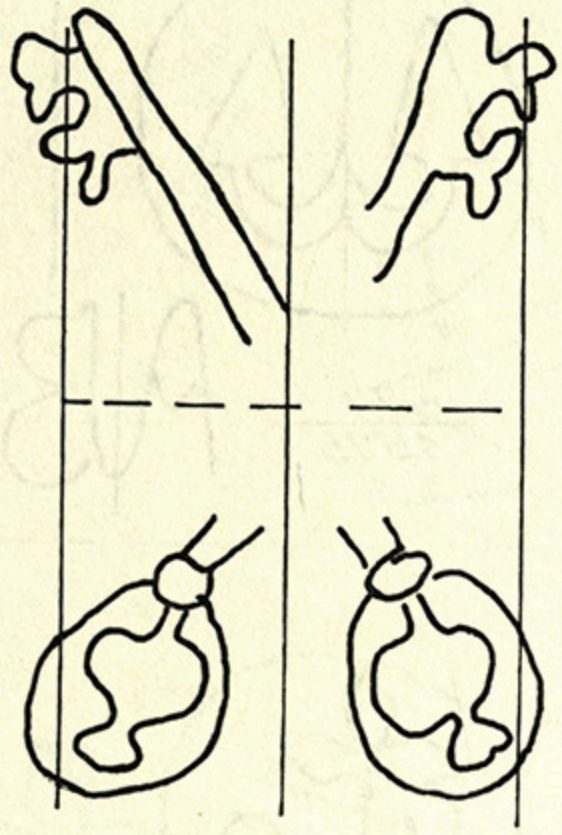

69
C. 1745

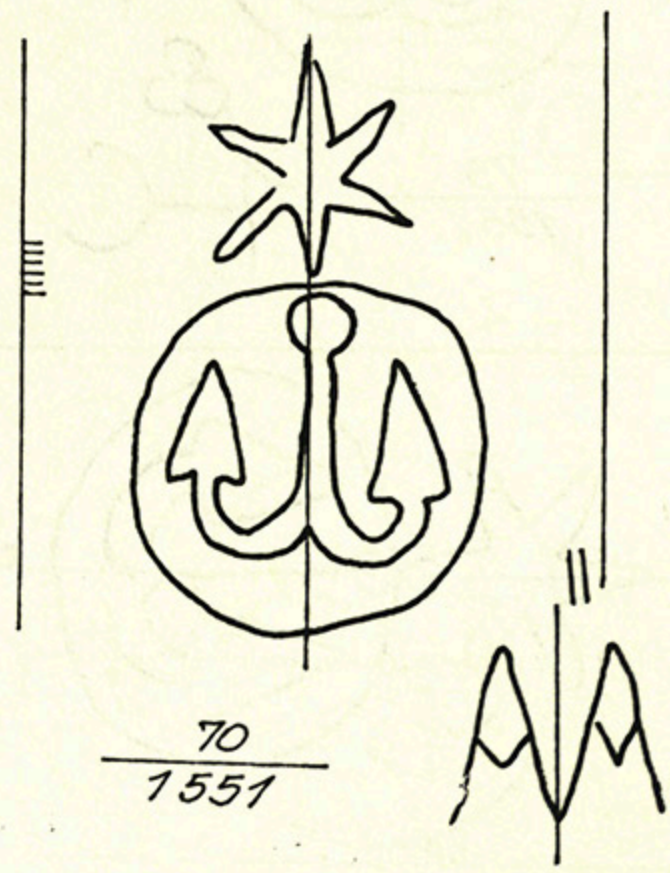

70
1551

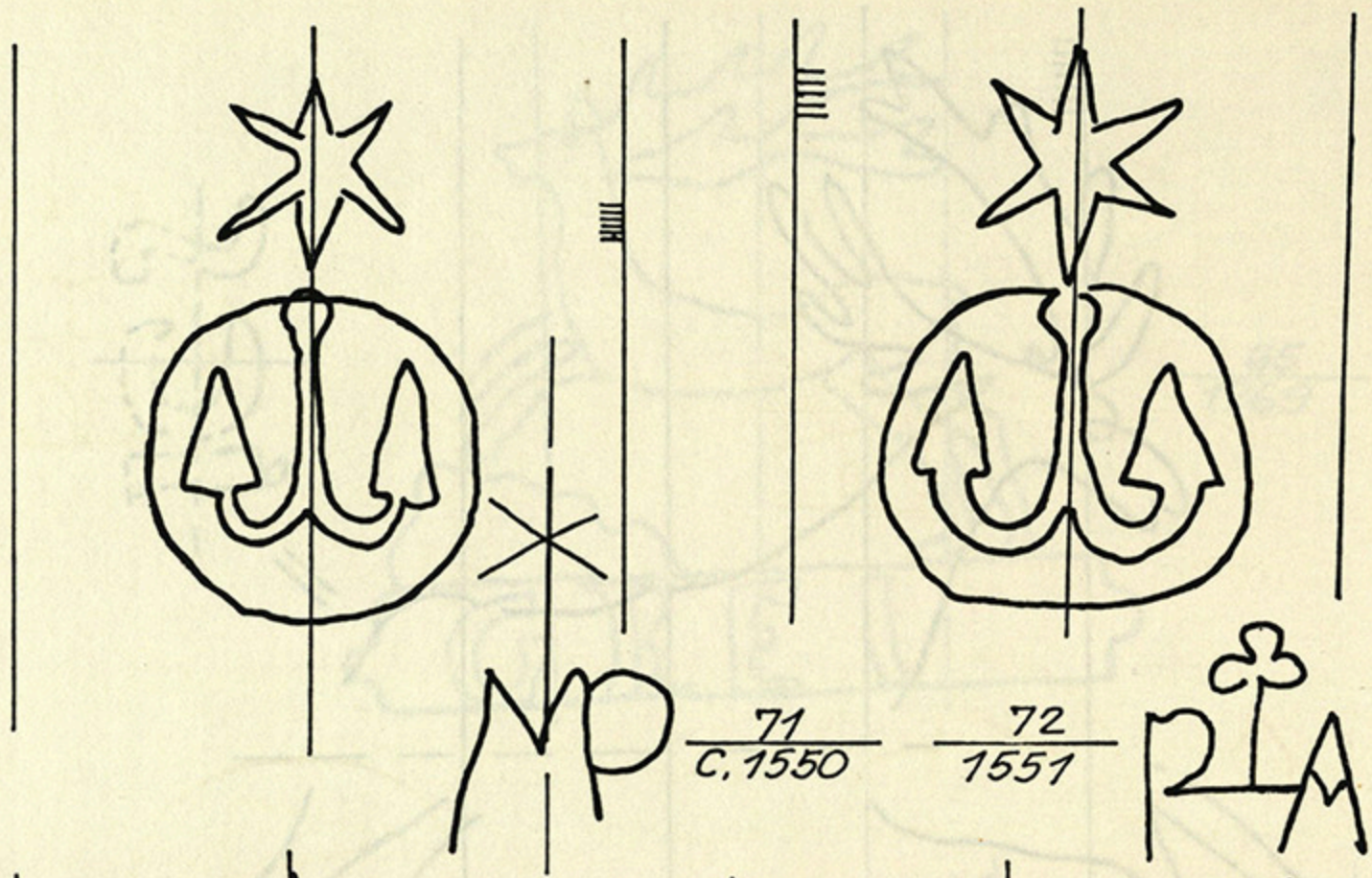

71
C. 1550

72
1551

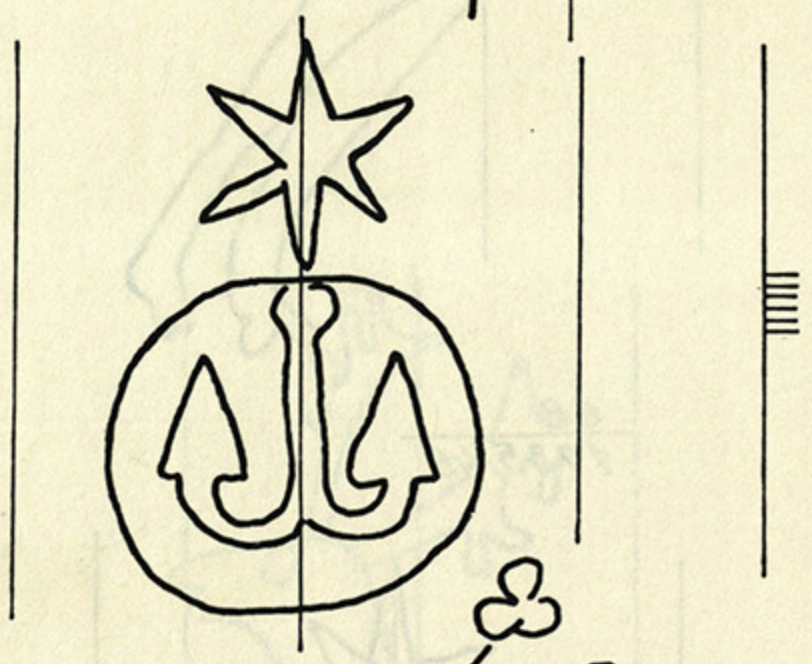

73
1551

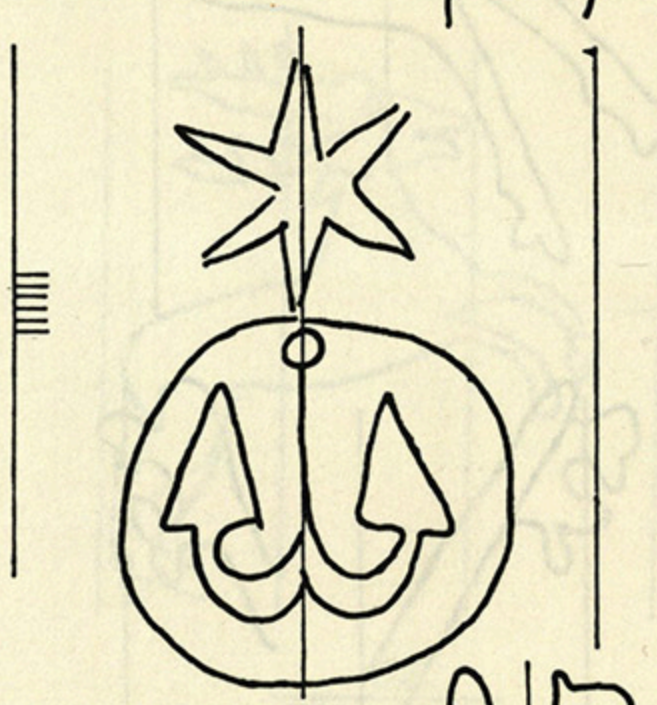

74
1575

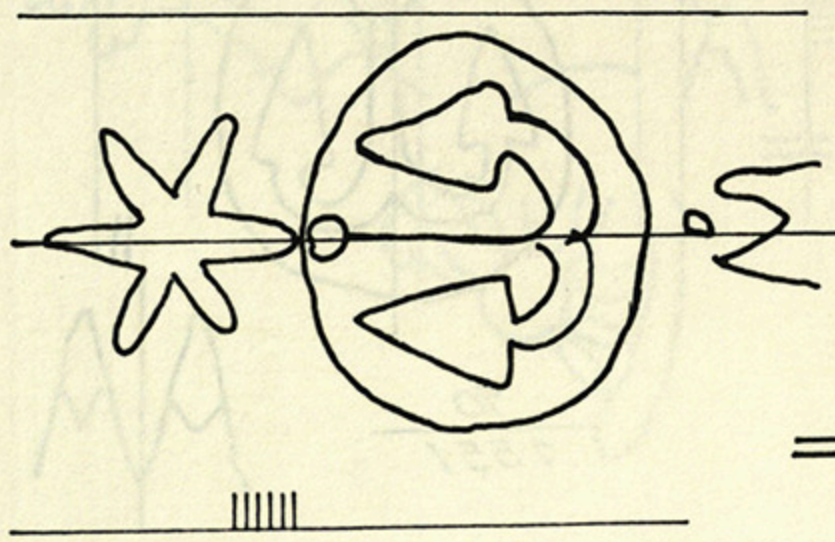

75
1575

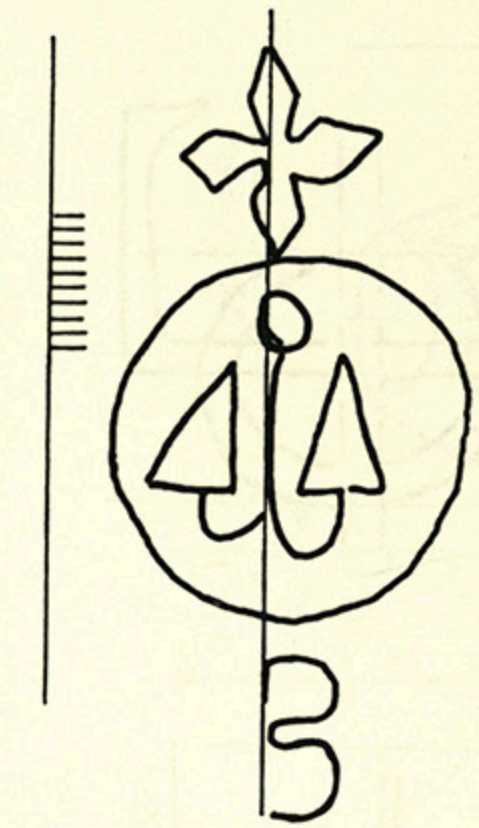

76
1590/1600

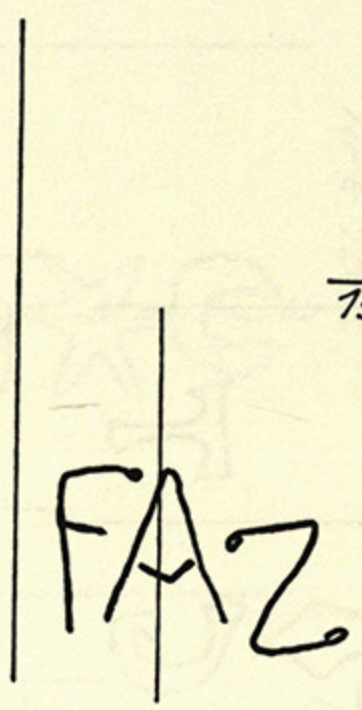

77
1590/1600

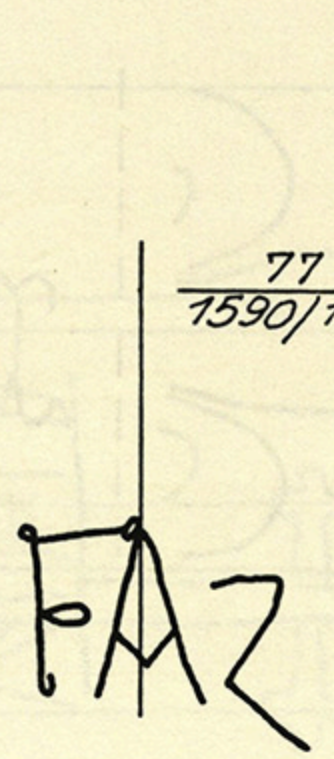

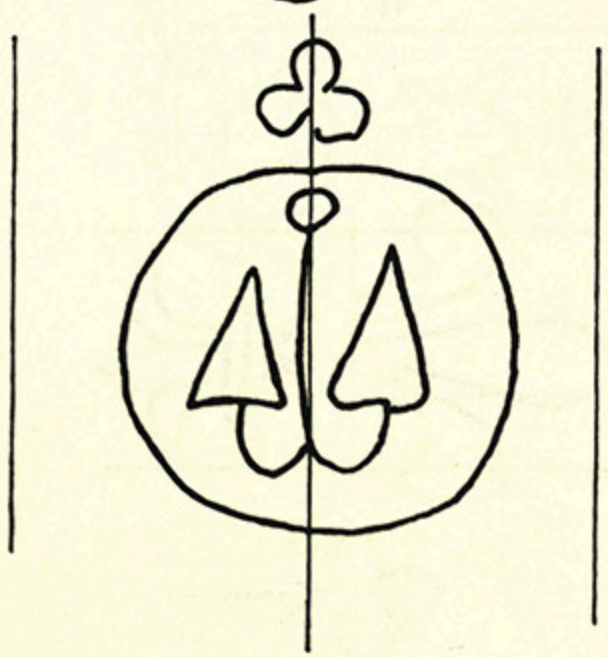

78
1590/1600

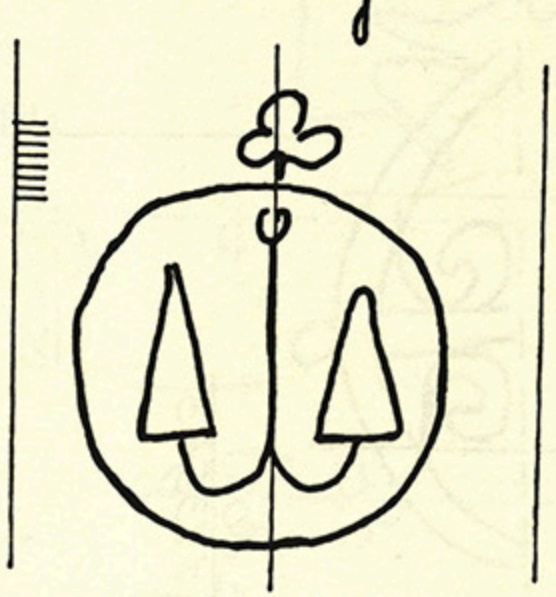

79
1590/1600

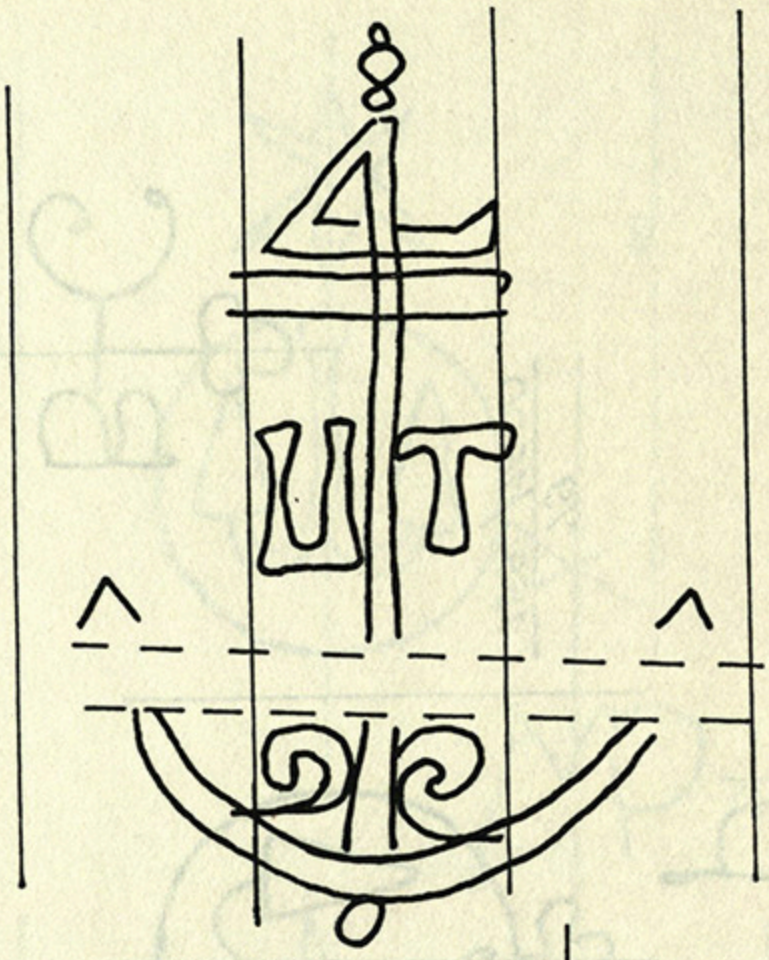

80
c. 1735/45

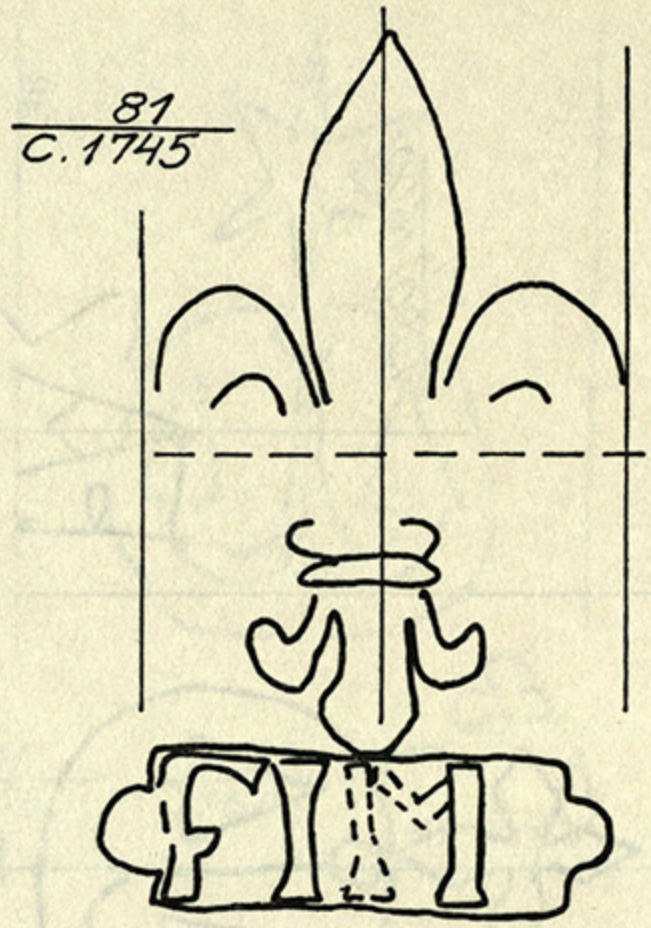

81
c. 1745

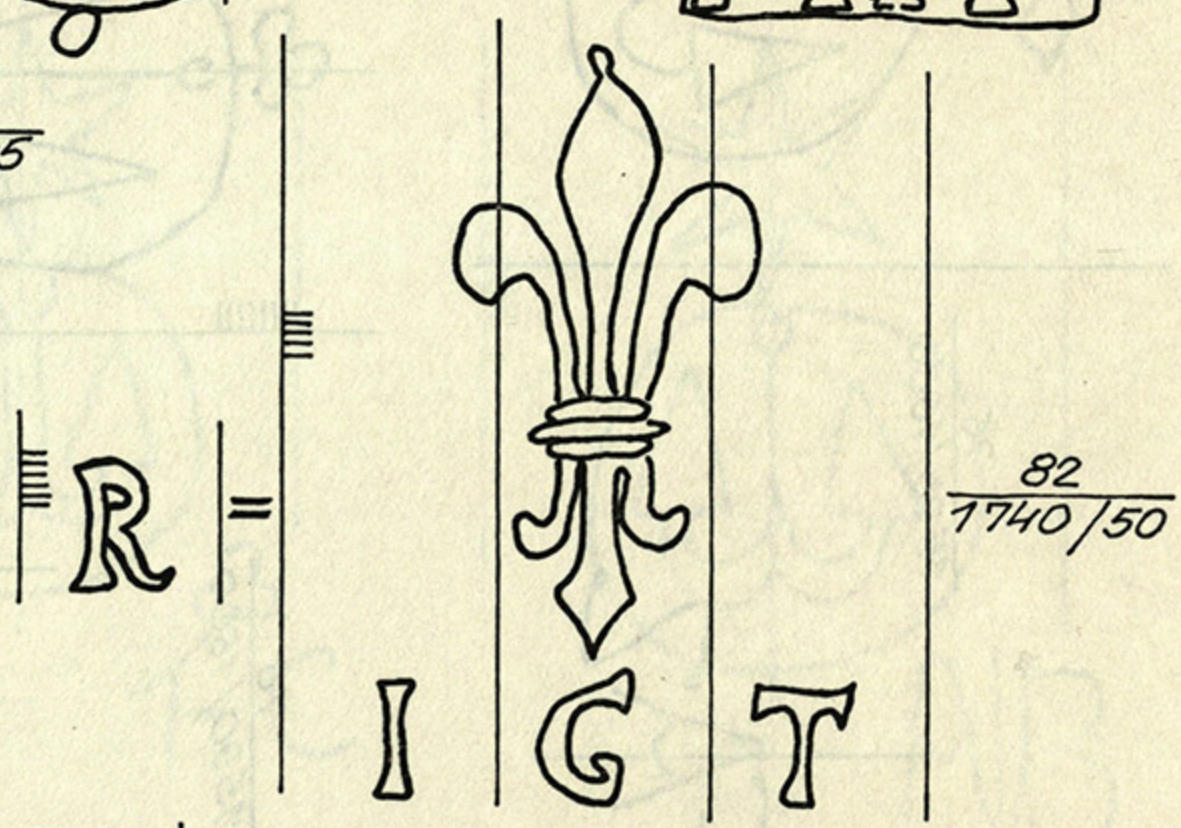

82
1740/50

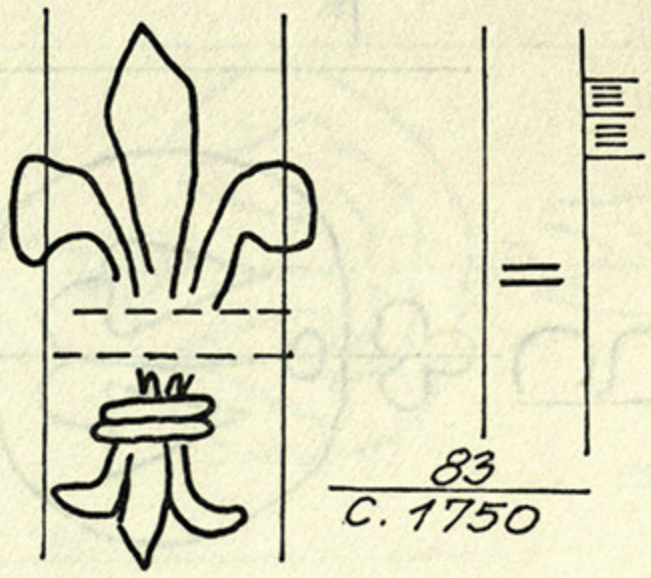

83
c. 1750

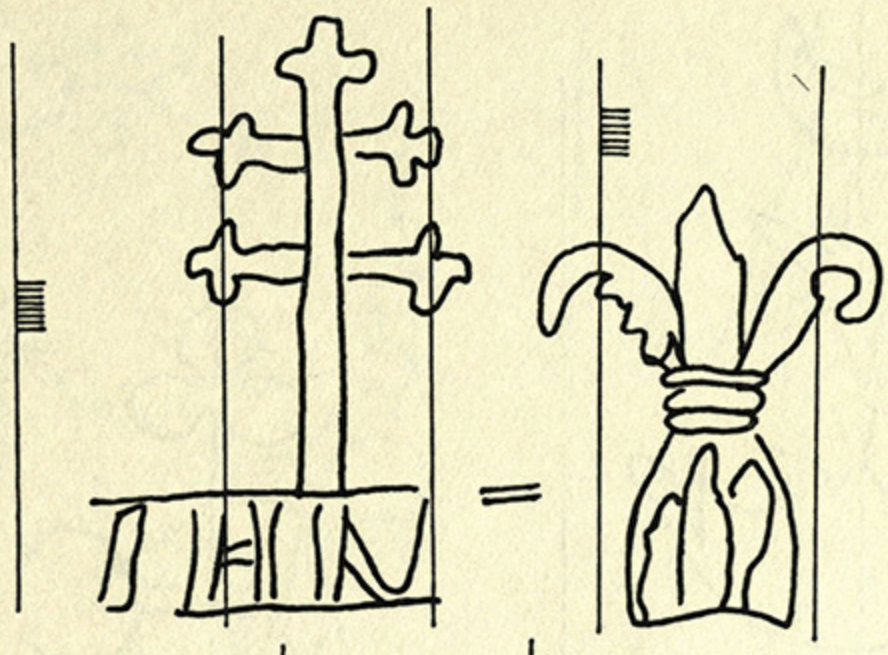

84
1729

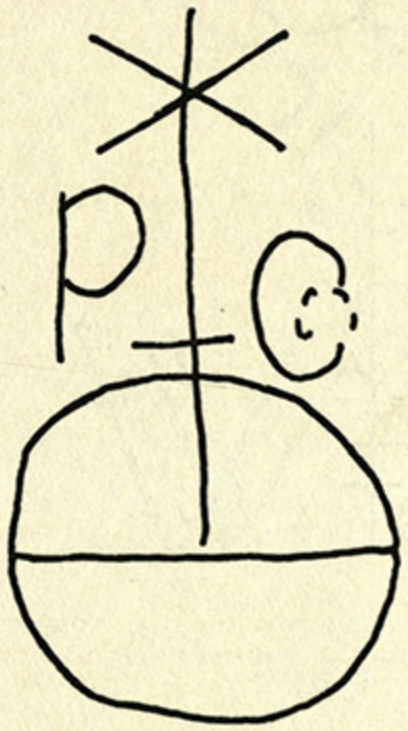

85
ПРЕ 1545

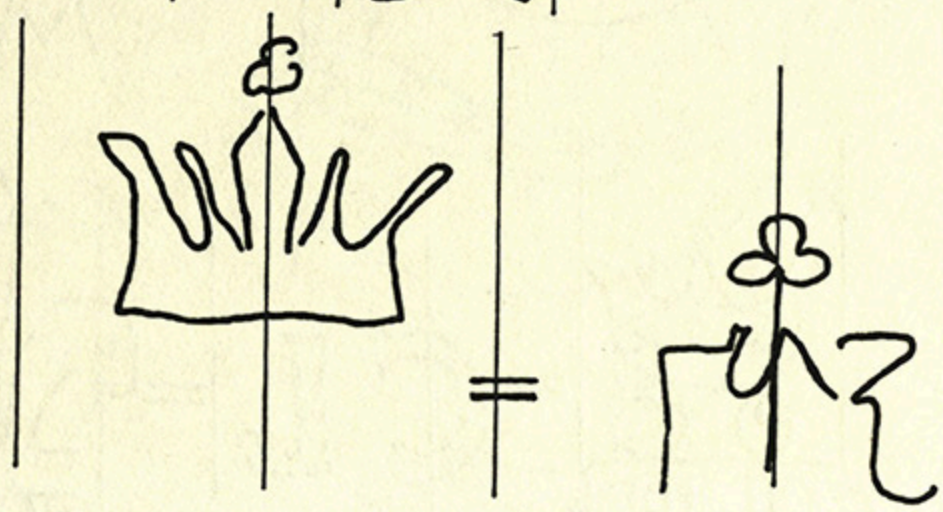

86
1590/1600

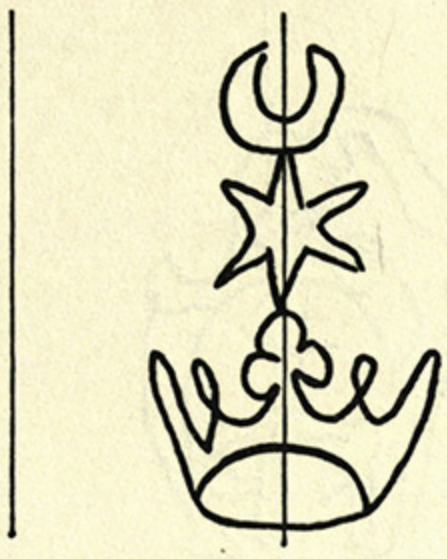

88
1630/35

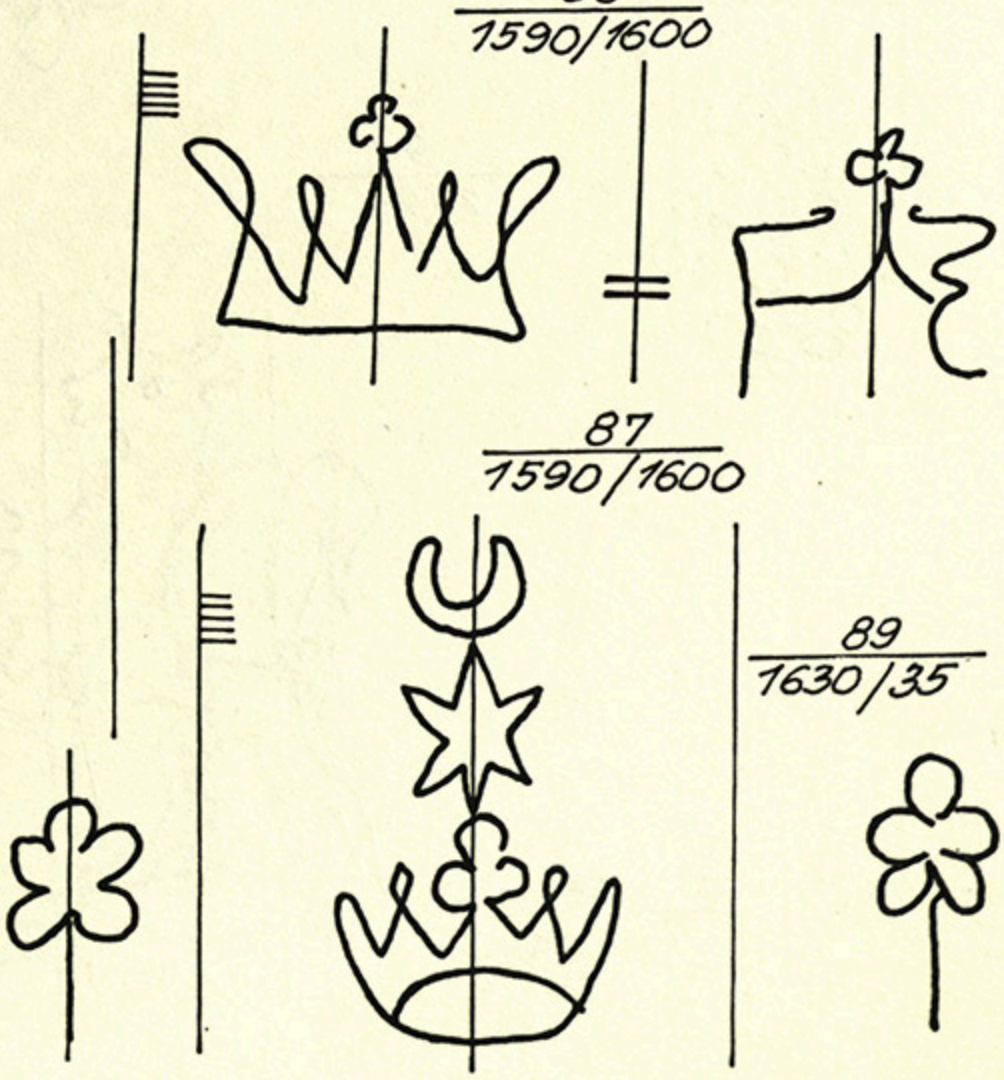

87
1590/1600

89
1630/35

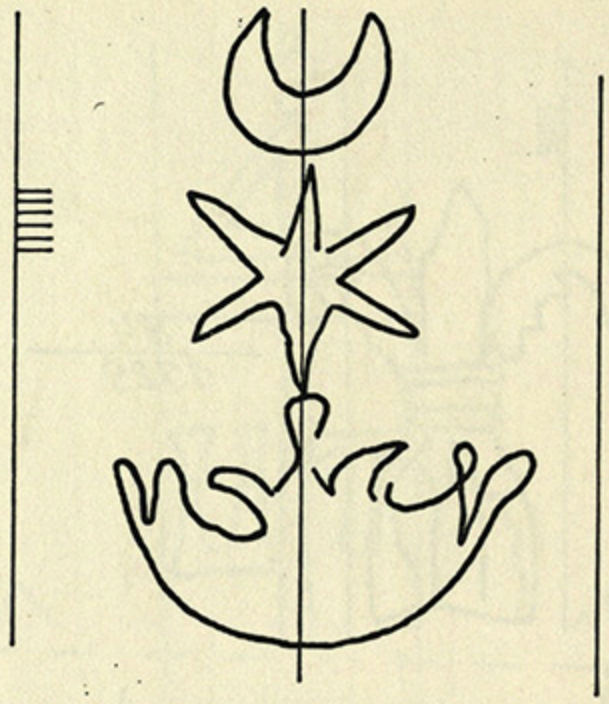

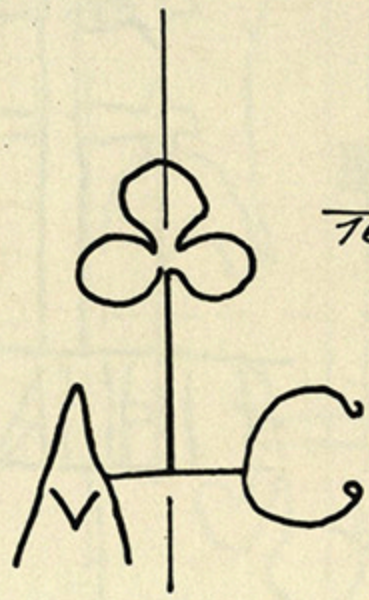

90
1640/50

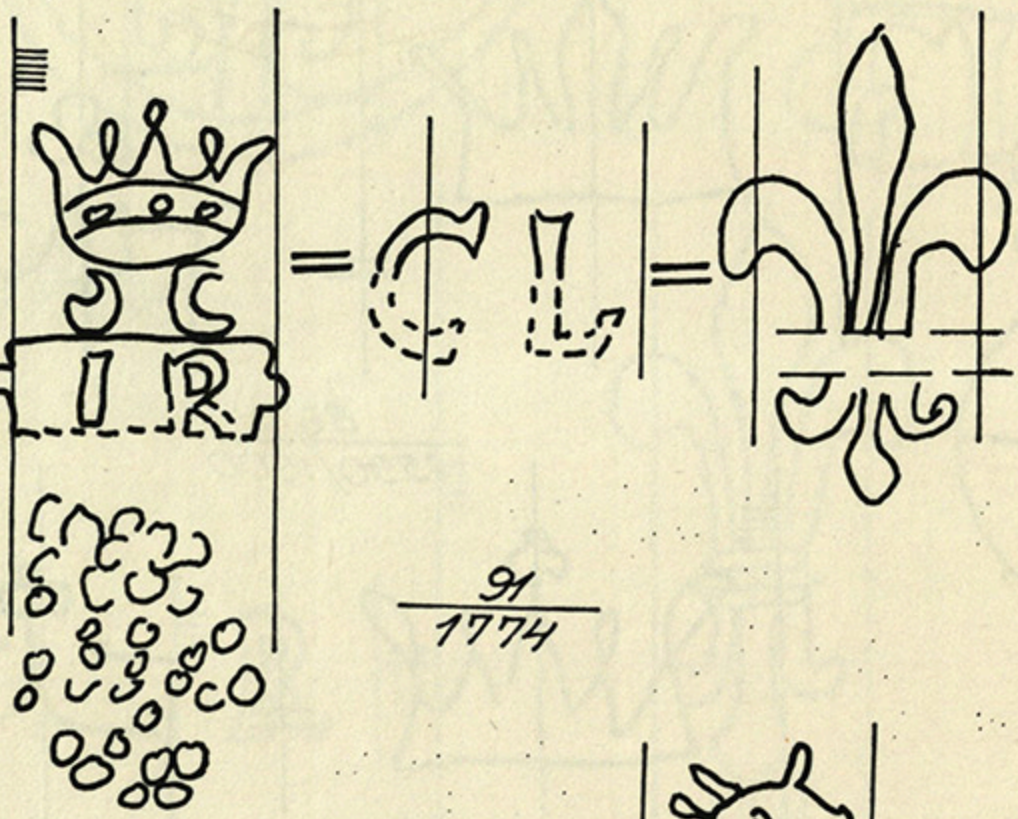

91
1774

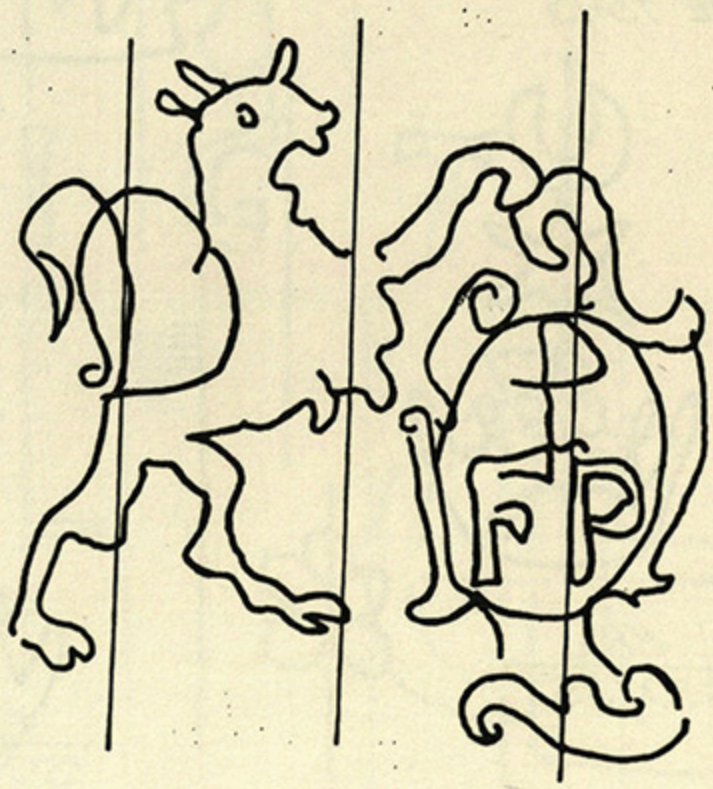

92
1694/1698

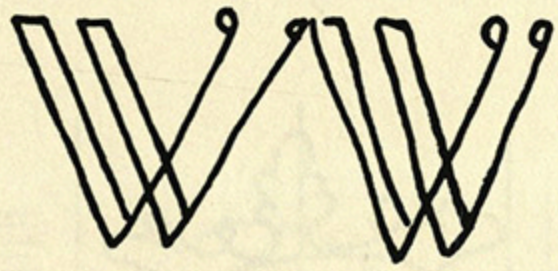

93
1769

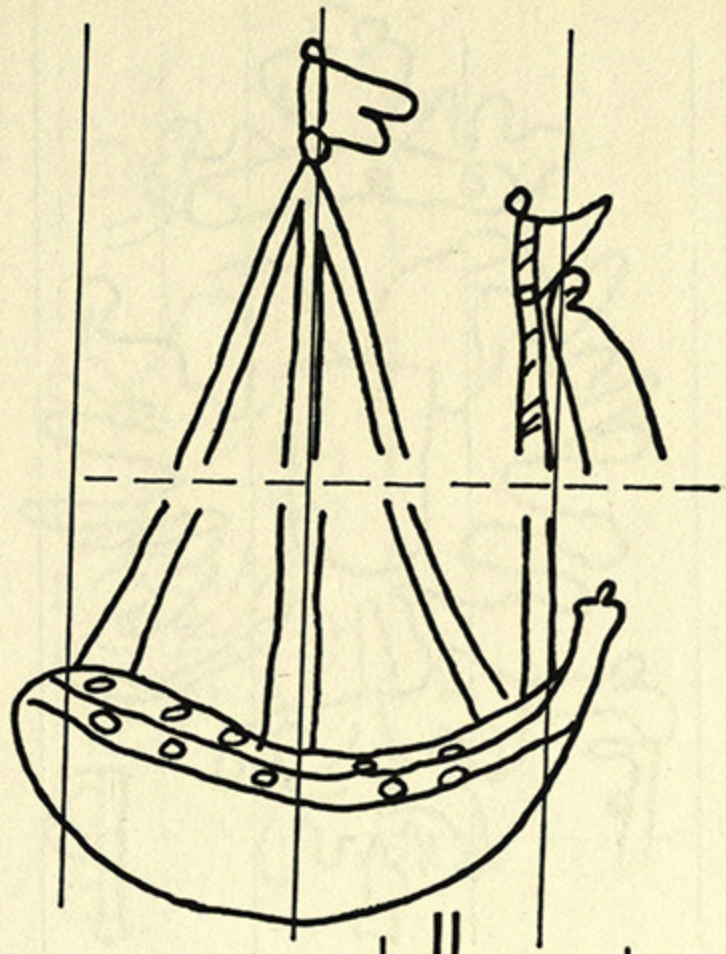

94
С. 1750

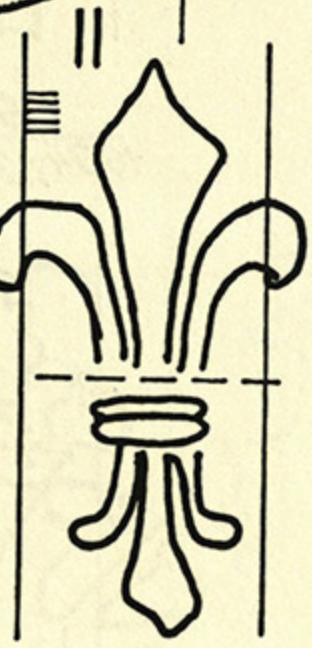

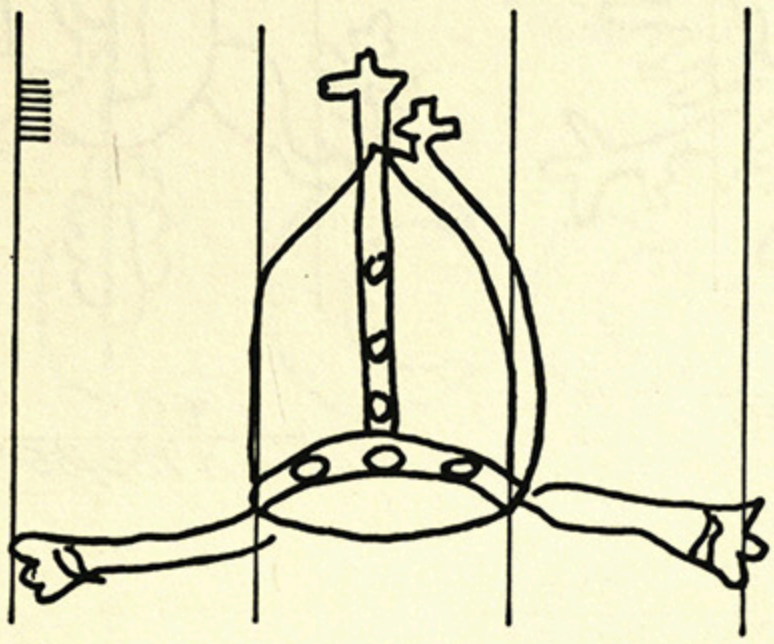

95
после 1757

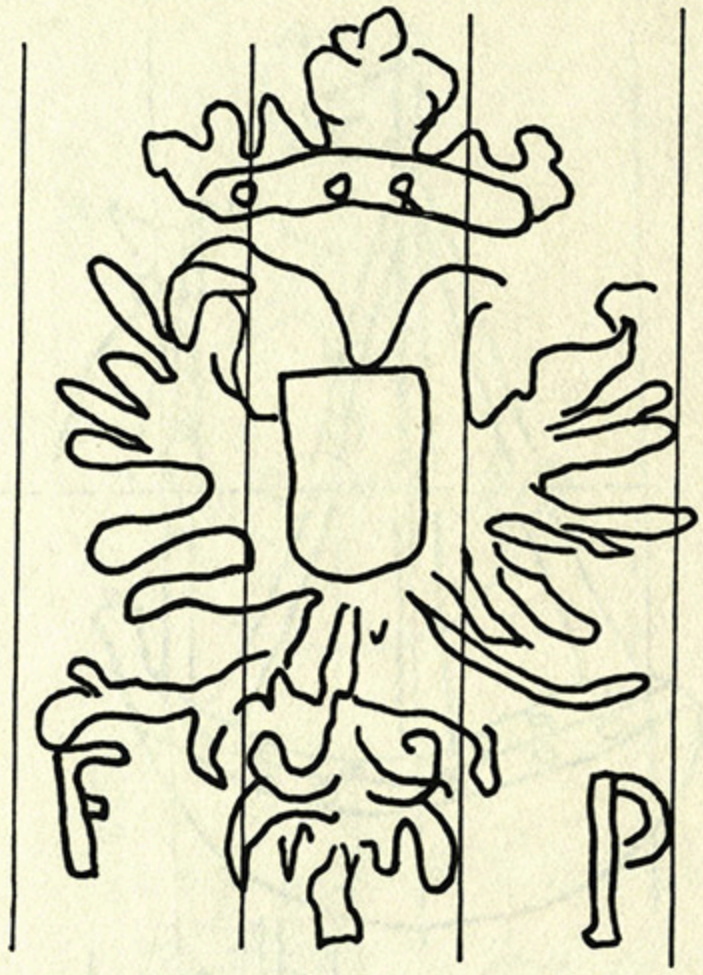

96
1694/1698

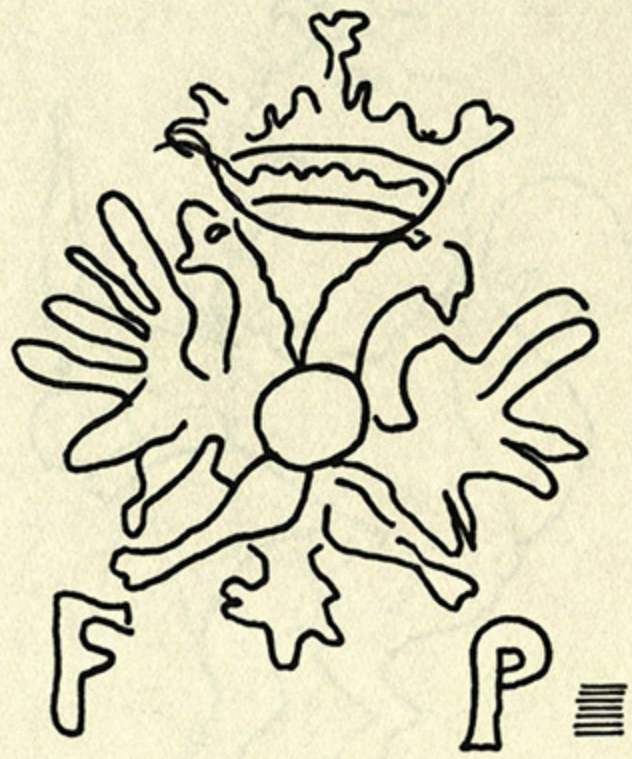

97
1710/1717

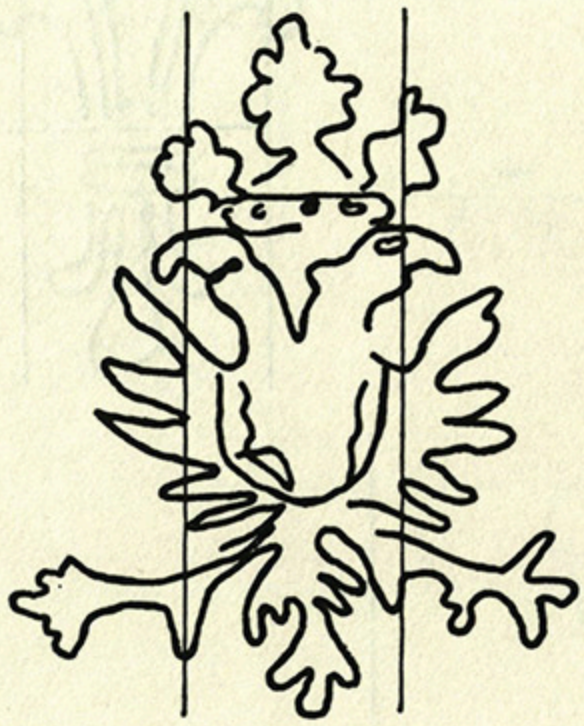

98
1717/20

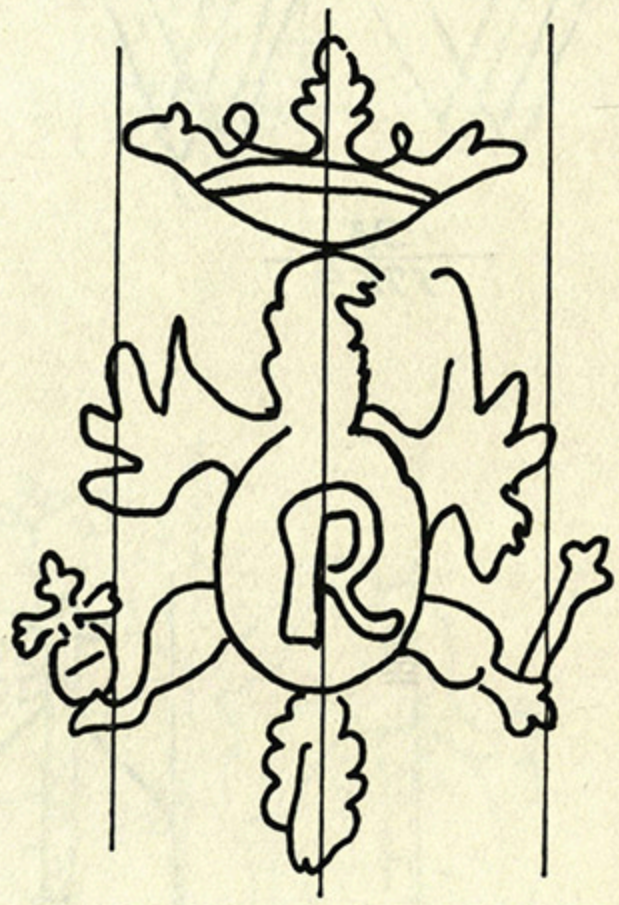

99
C.1735/45

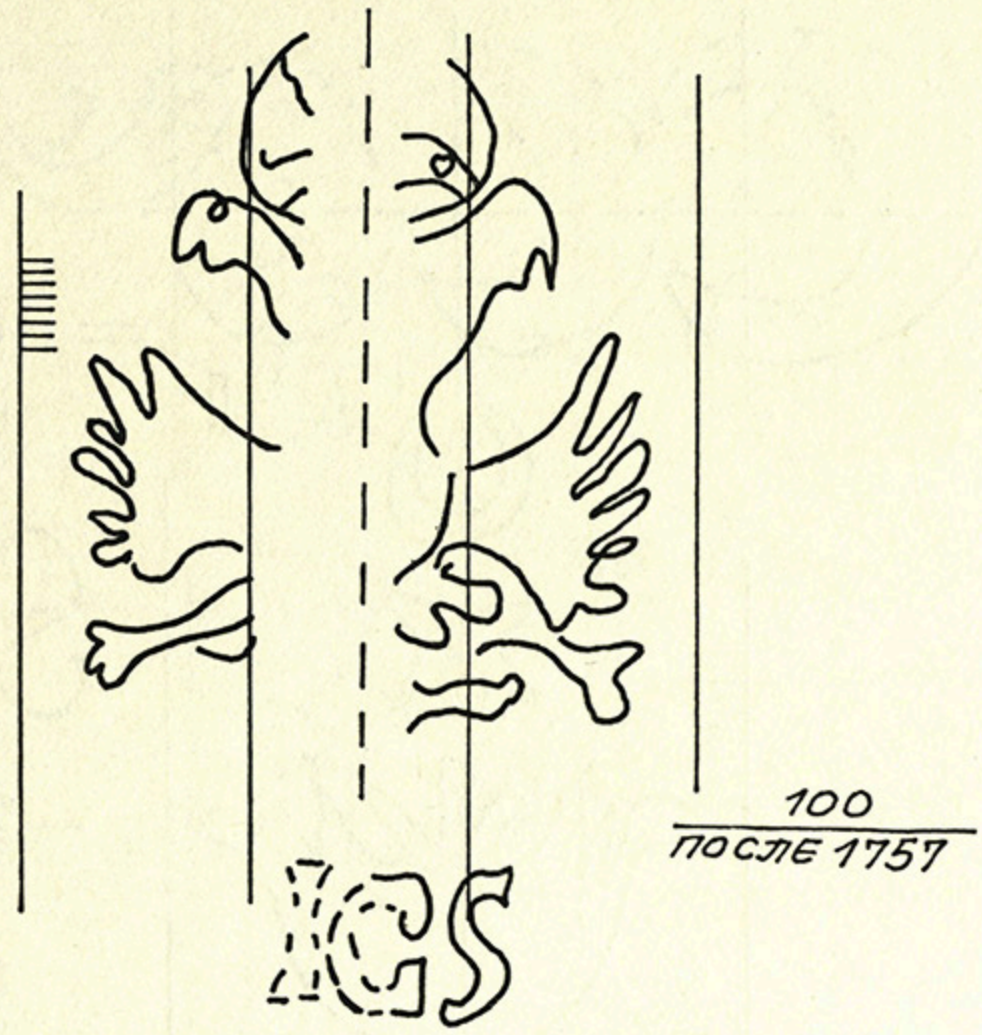

100
после 1757

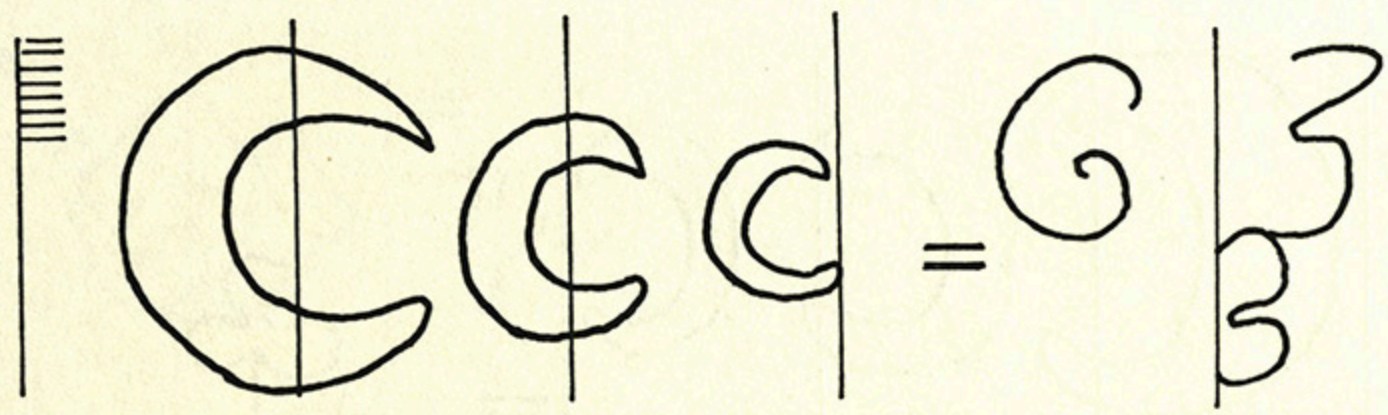

101
1640/50

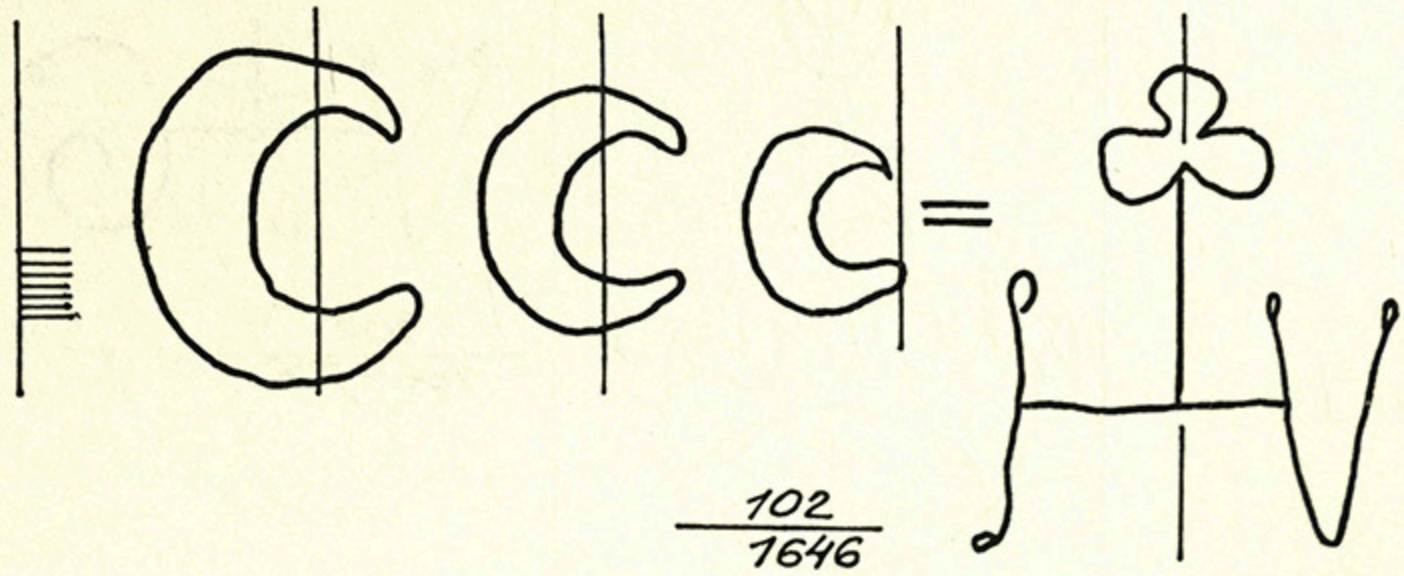

102
1646

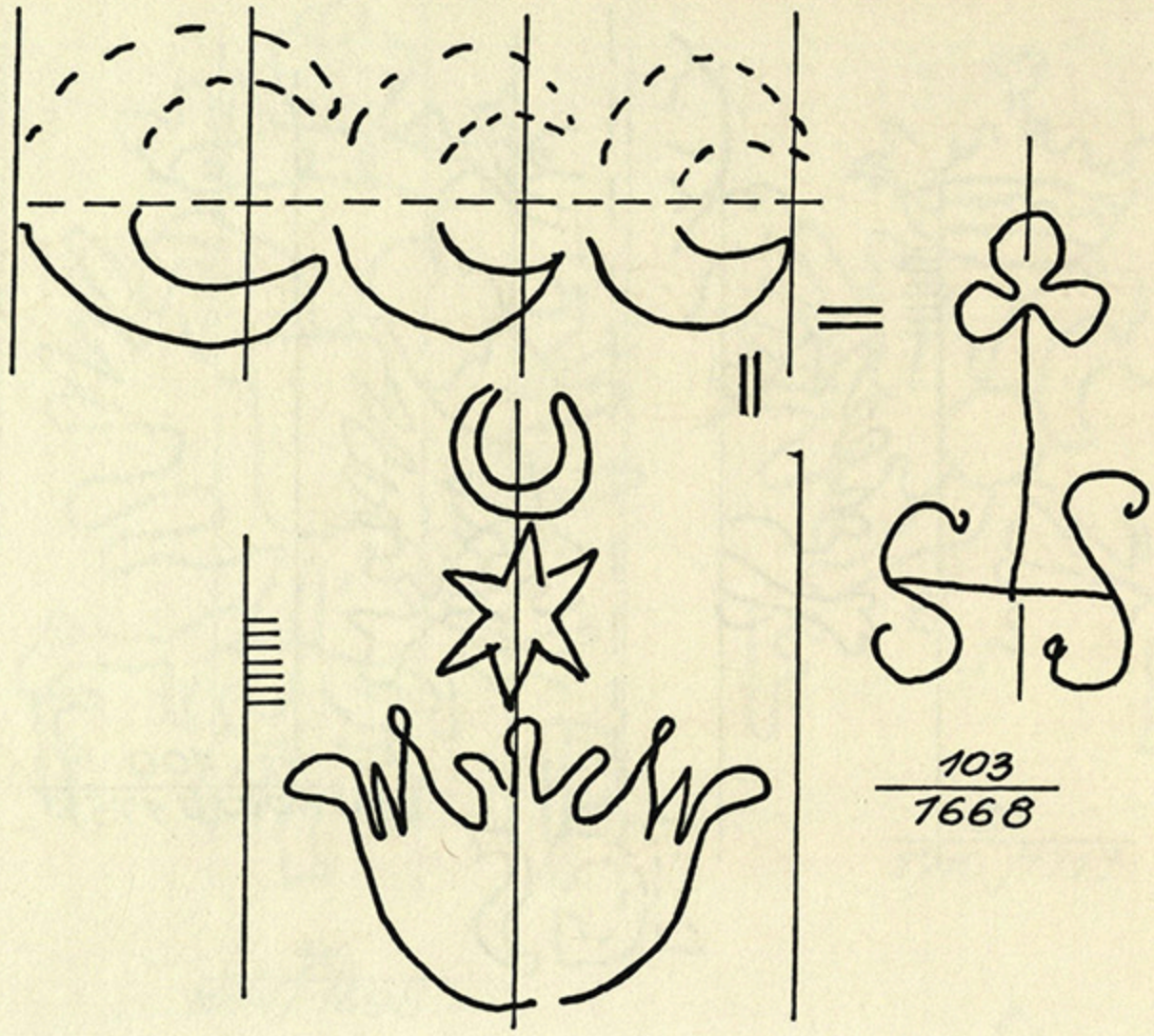

103
1668

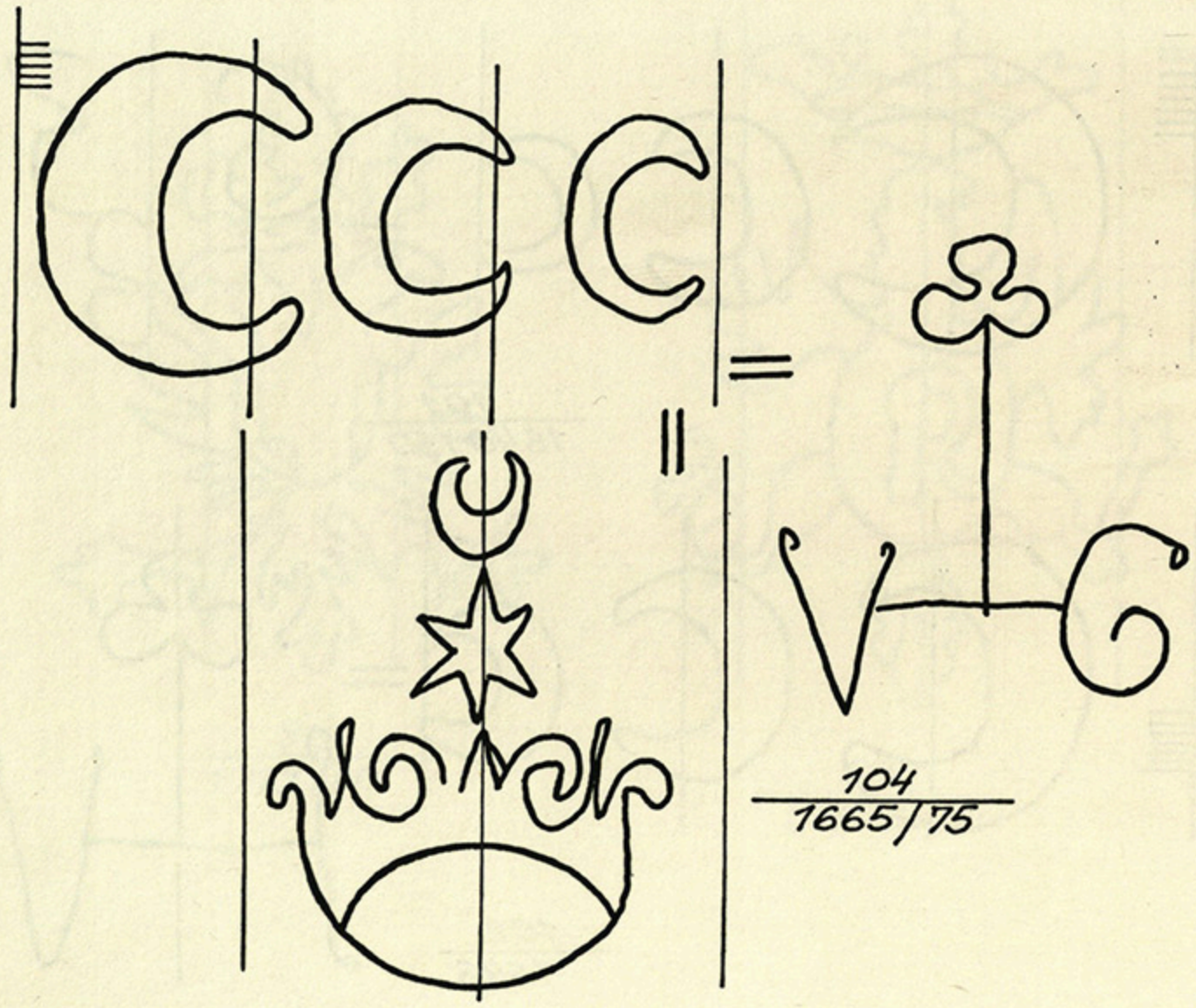

104
1665/75

105
1769

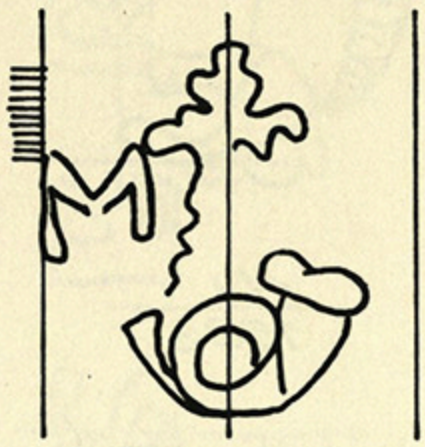

107
C. 1714

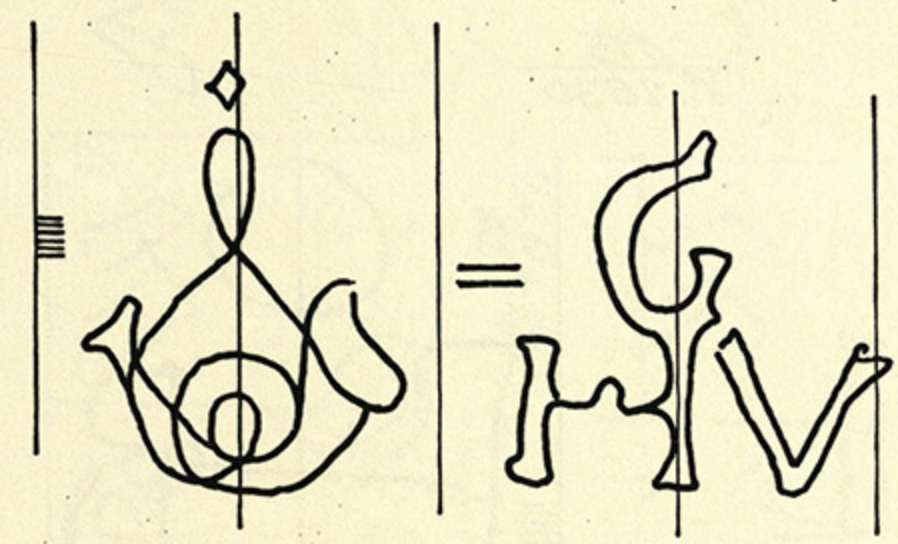

109
1720/25

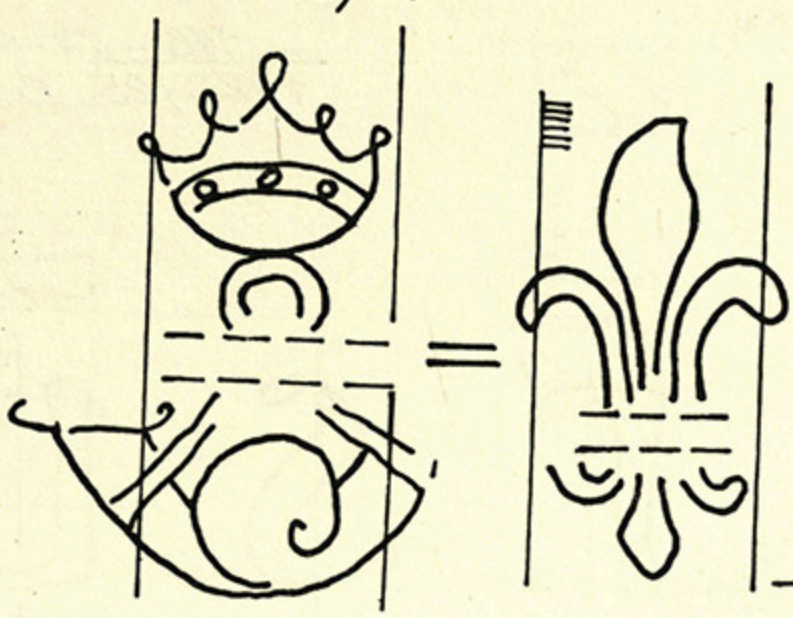

111
1774

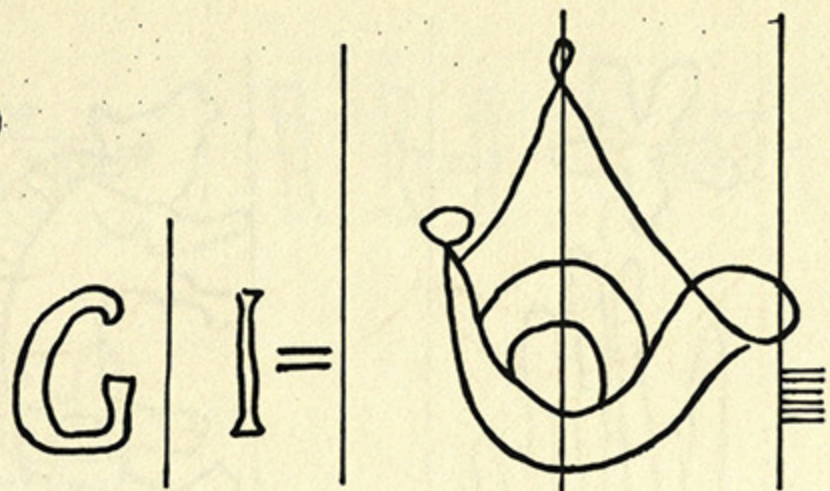

106
1694/1698

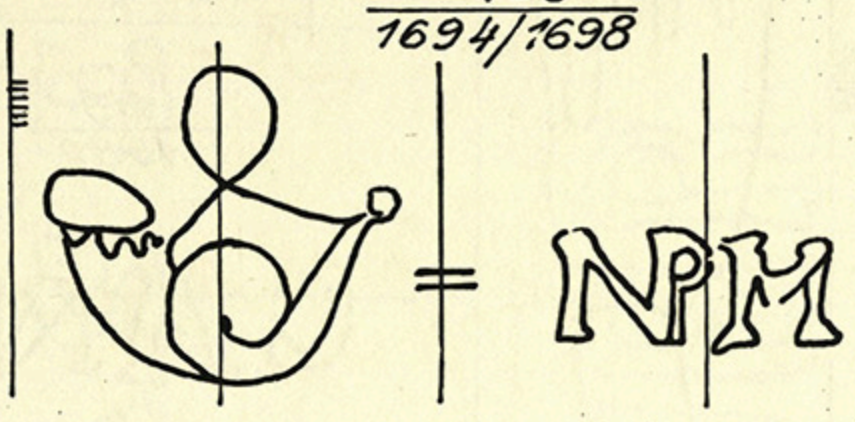

108
C. 1712

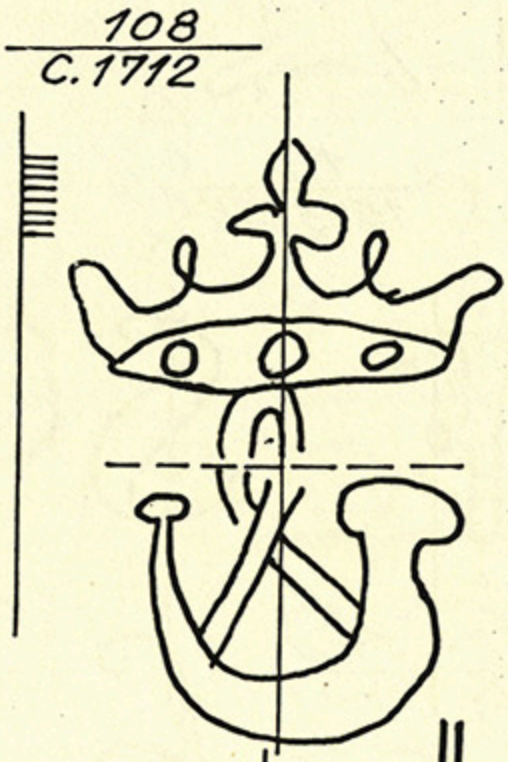

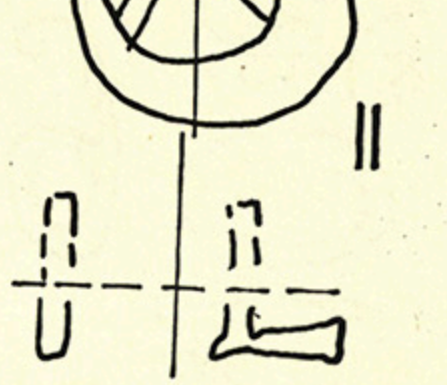

110
ПРЕ 1748

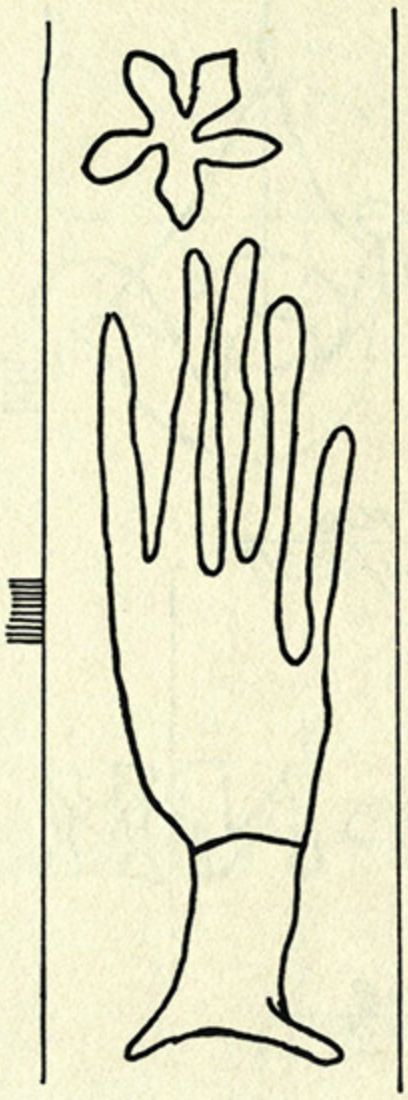

112
1525/35

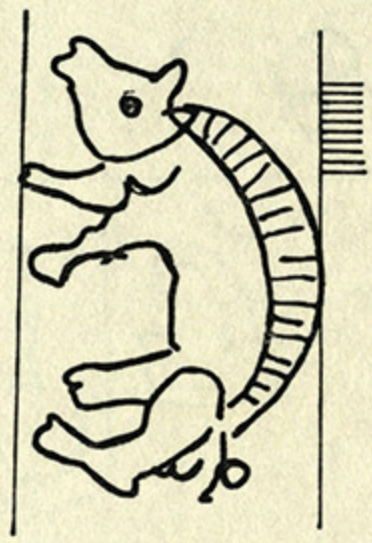

113
1582

114
1582

CANELLI

115
C. 1830

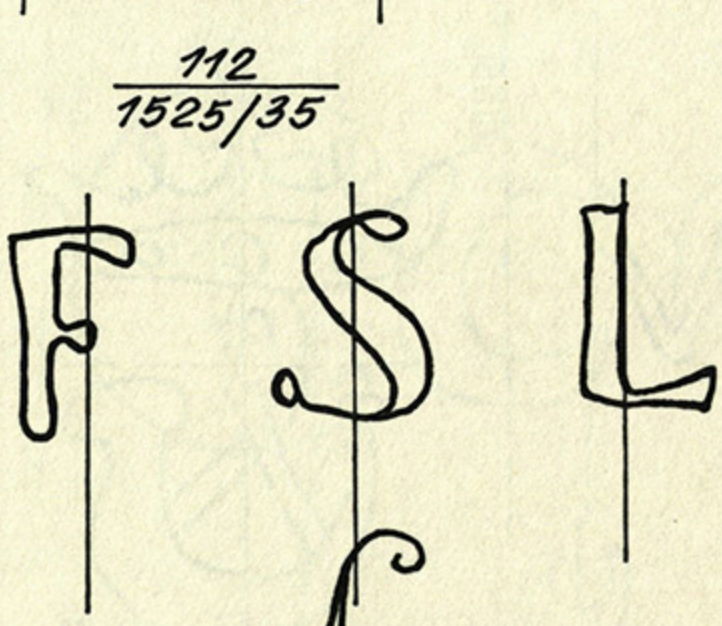

116
1720/25

117
C. 1830

118
C. 1830

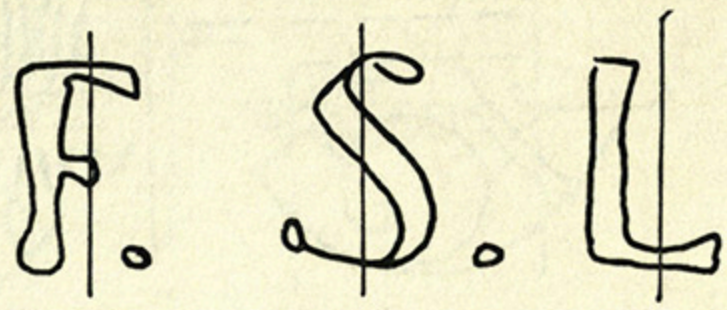

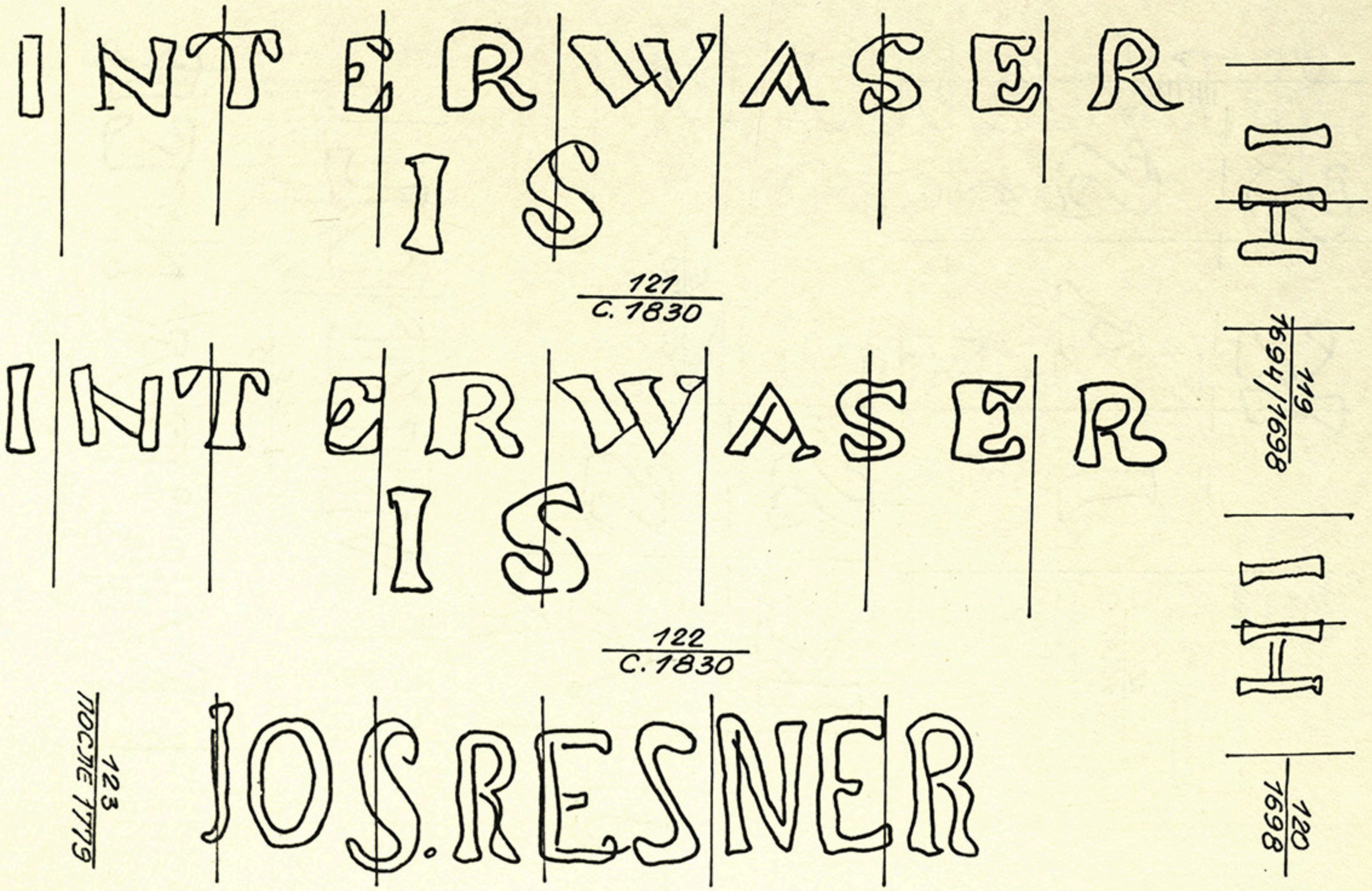

INTERWASER IS

121
C. 1830

INTERWASER IS

122
C. 1830

JOS. RESNER

123
ПОСЛЕ 1779

H

119
1694/1698

H

120
1698

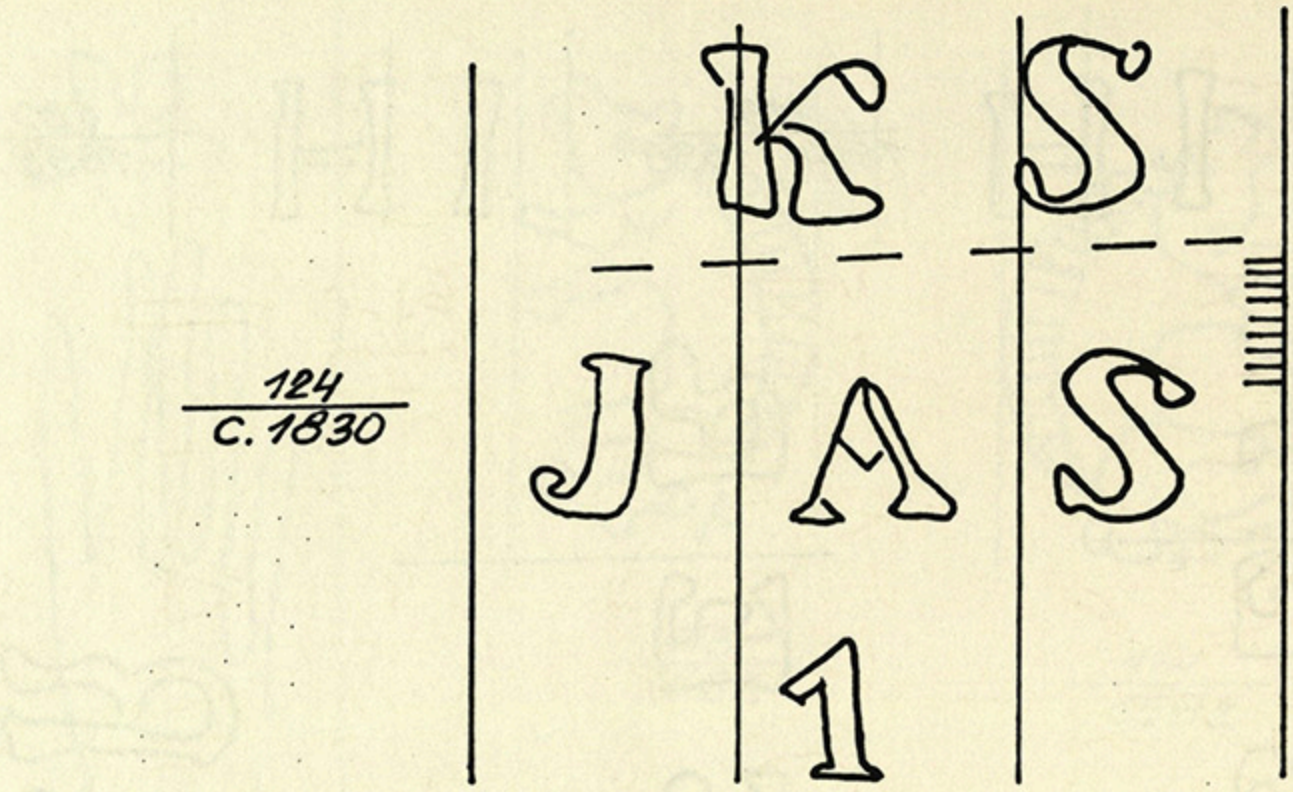

124
c. 1830

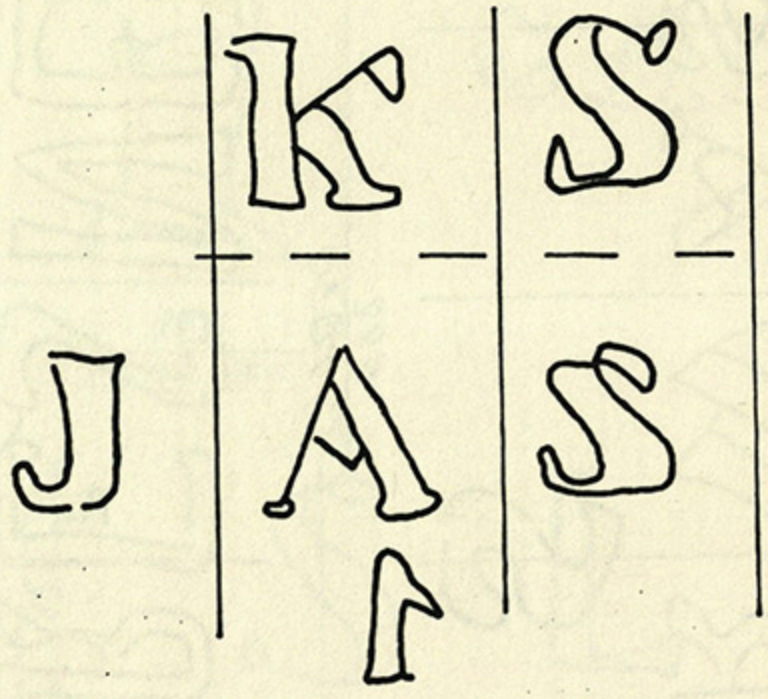

125
c. 1830

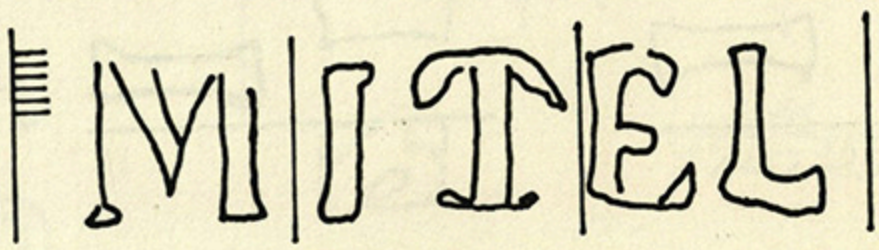

126
c. 1830

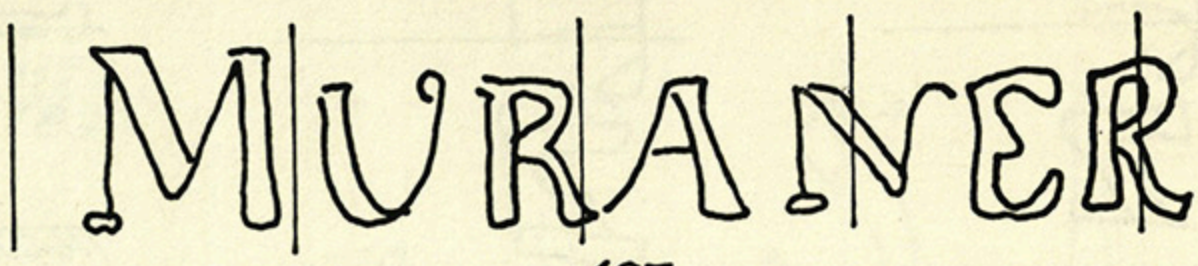

127
c. 1830

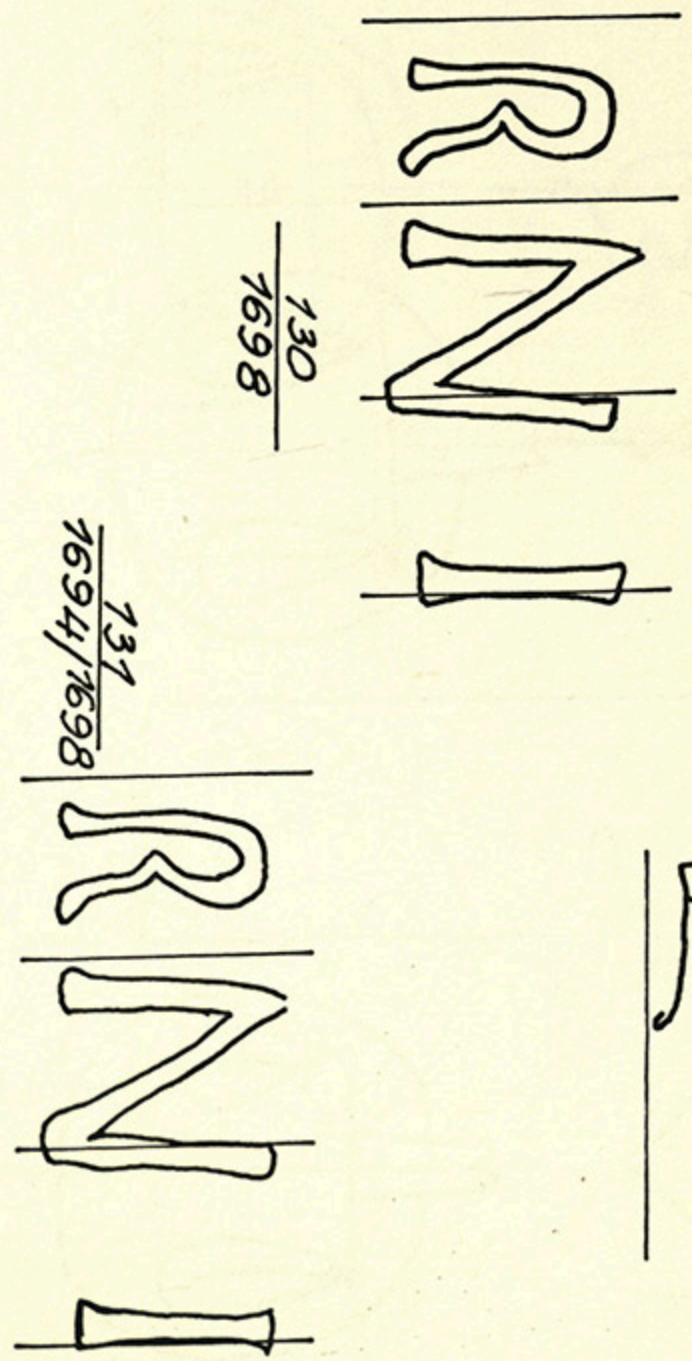
RNI
130
1698

MURANER
MEDIAN
128
ПРЕ 1835

RNI
131
1694/1698

MURANEROS
MEDIAN
129
C. 1830

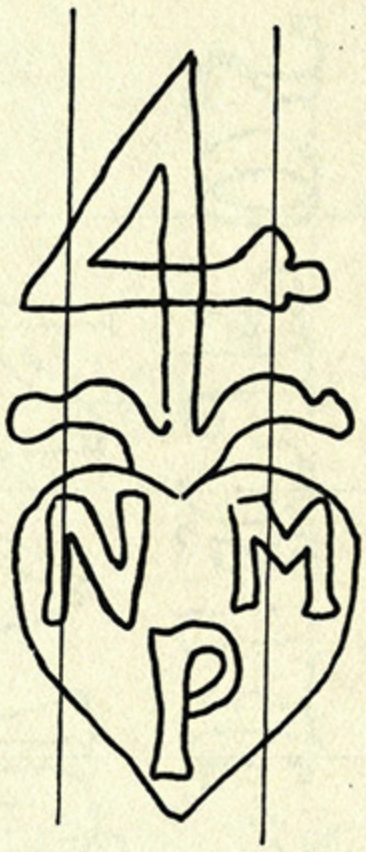

132
1698

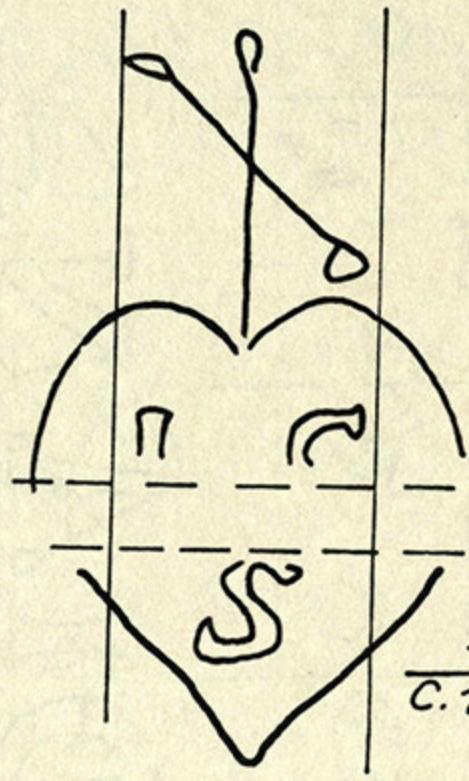

133
C. 1735/45

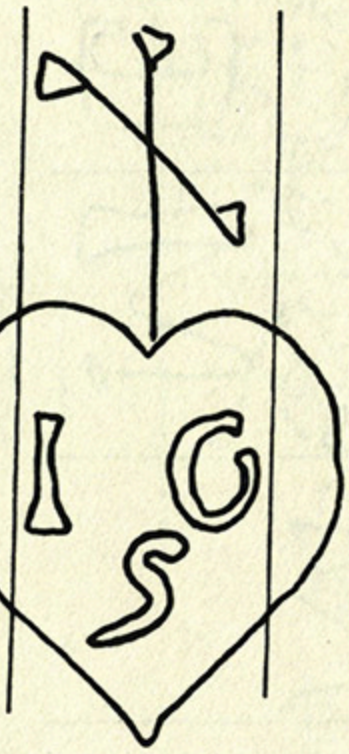

134
1740/50

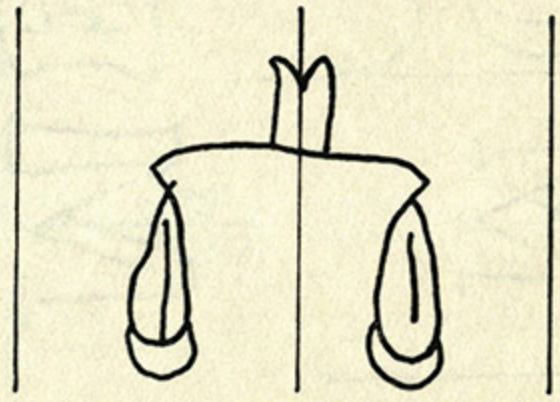

135
1495/1500

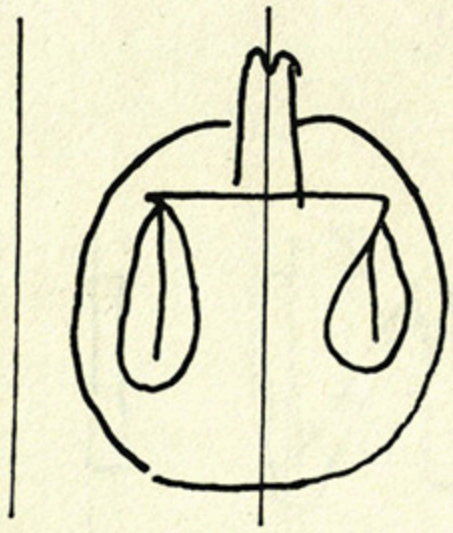

136
1495/1500

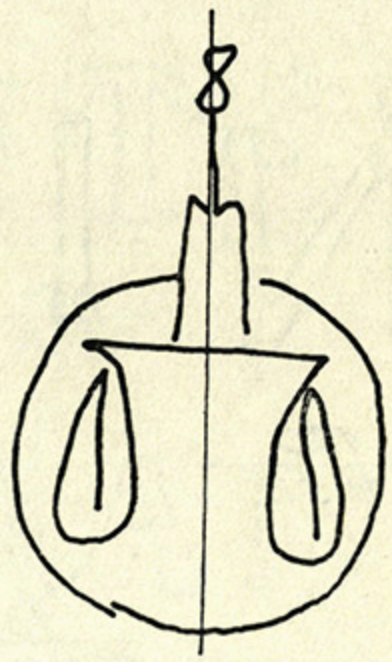

137
1495/1500

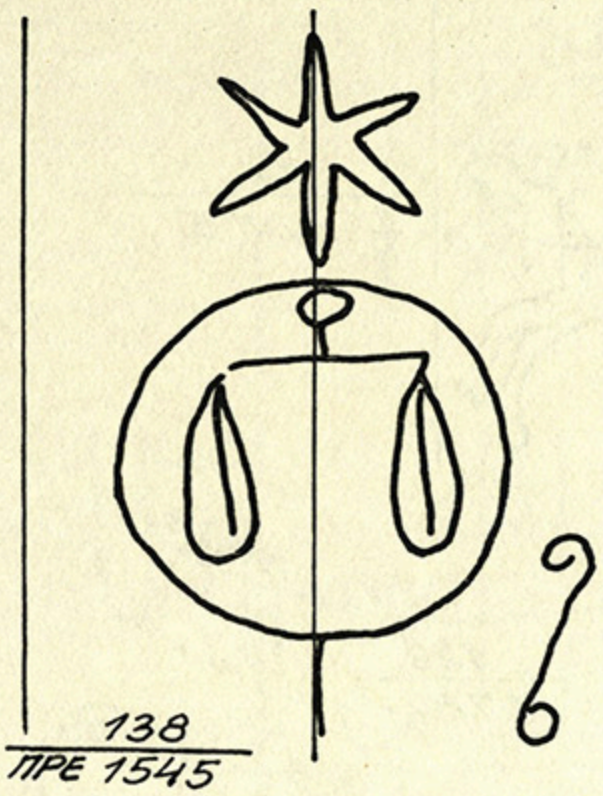

138
ПРЕ 1545

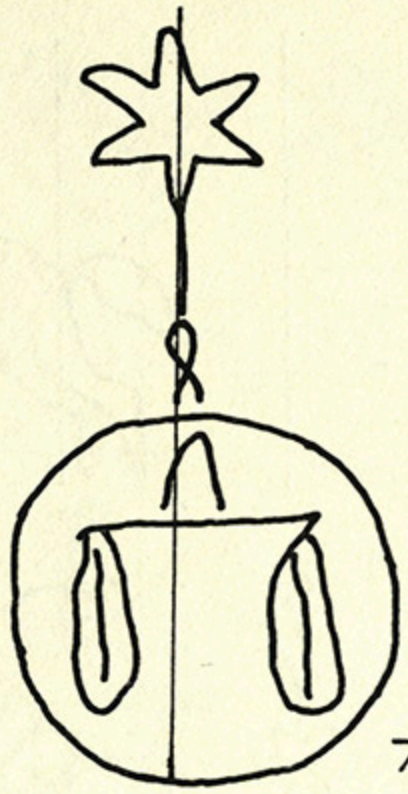

139
ПРЕ 1545

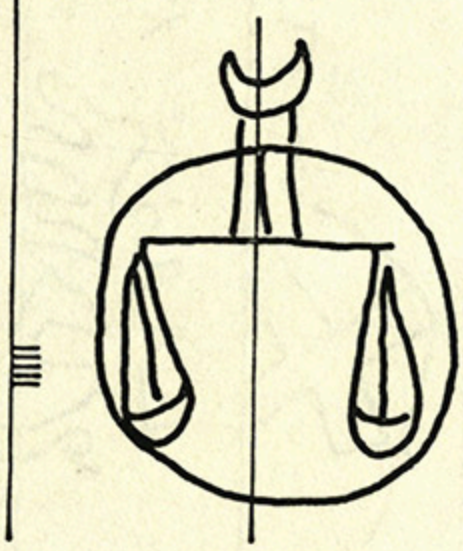

140
1510/25

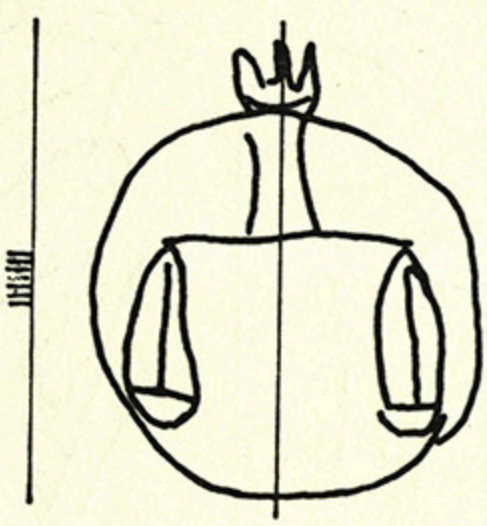

141
1510/25

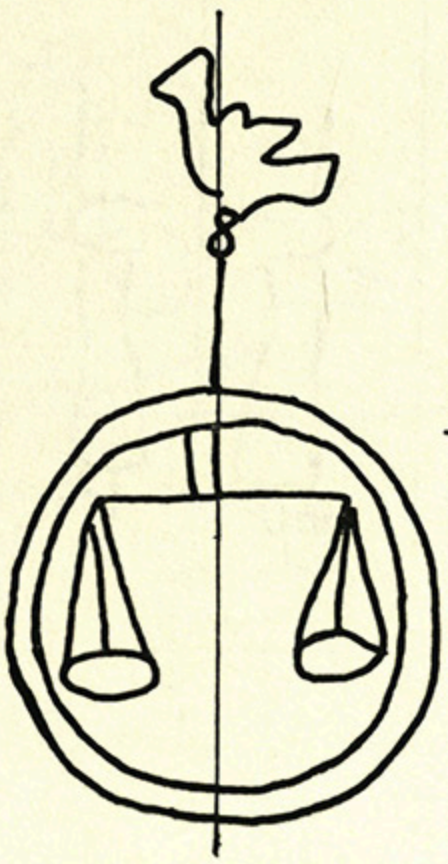

142
1510/25

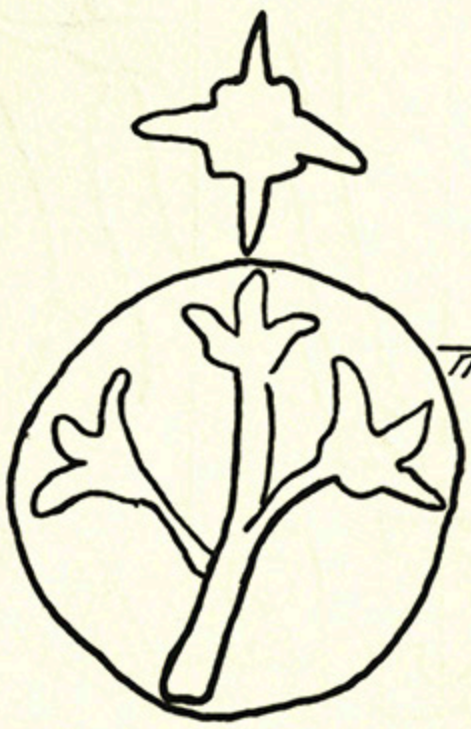

143
ПРЕ 1545

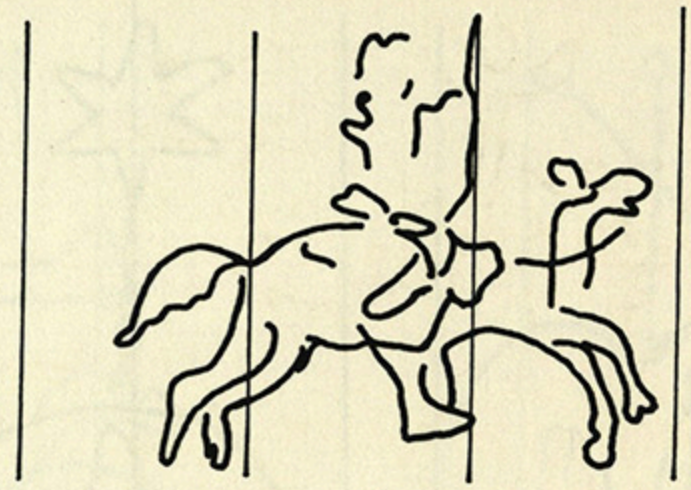

144
1/4 XVIII B.

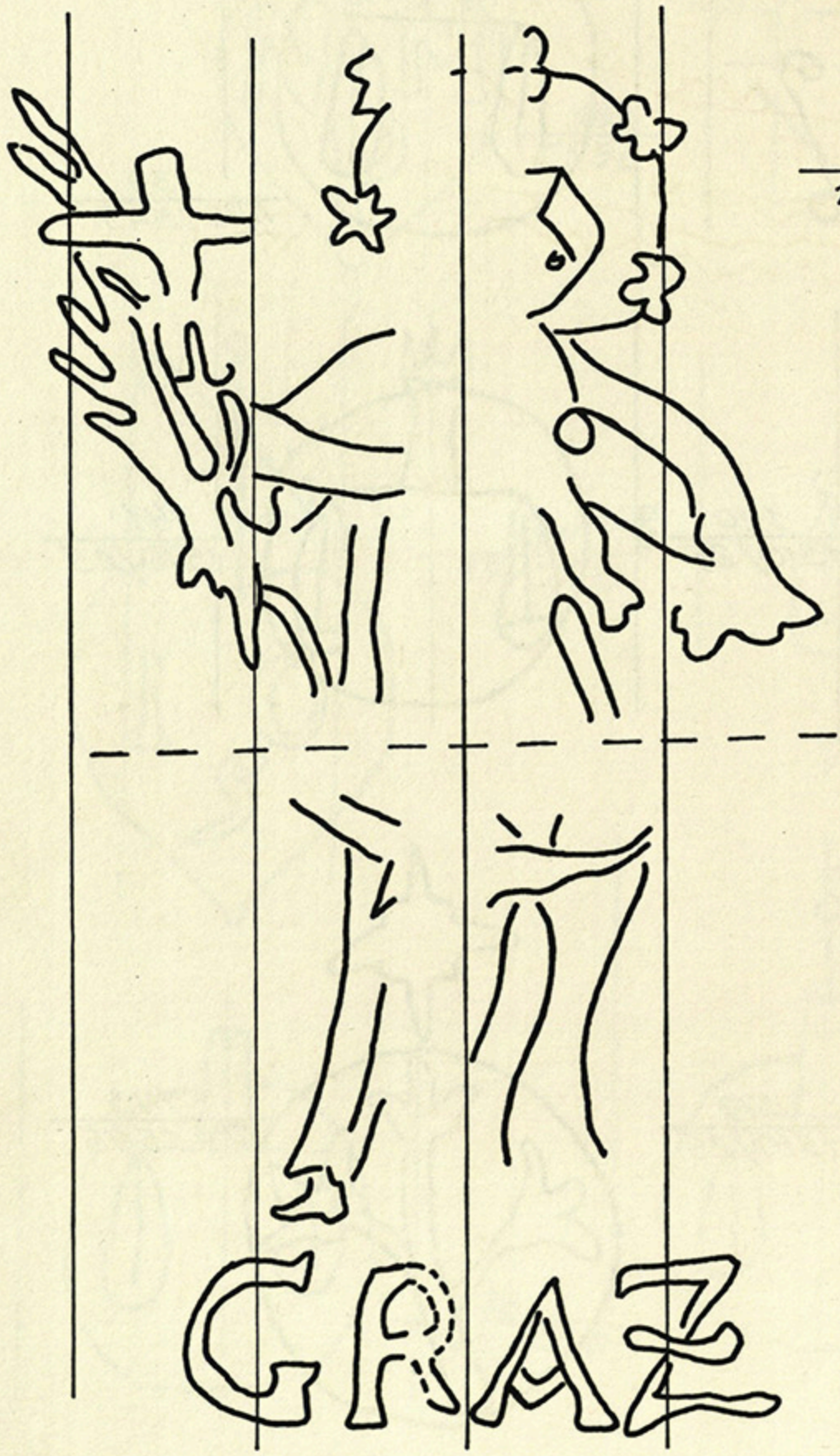

145
1787

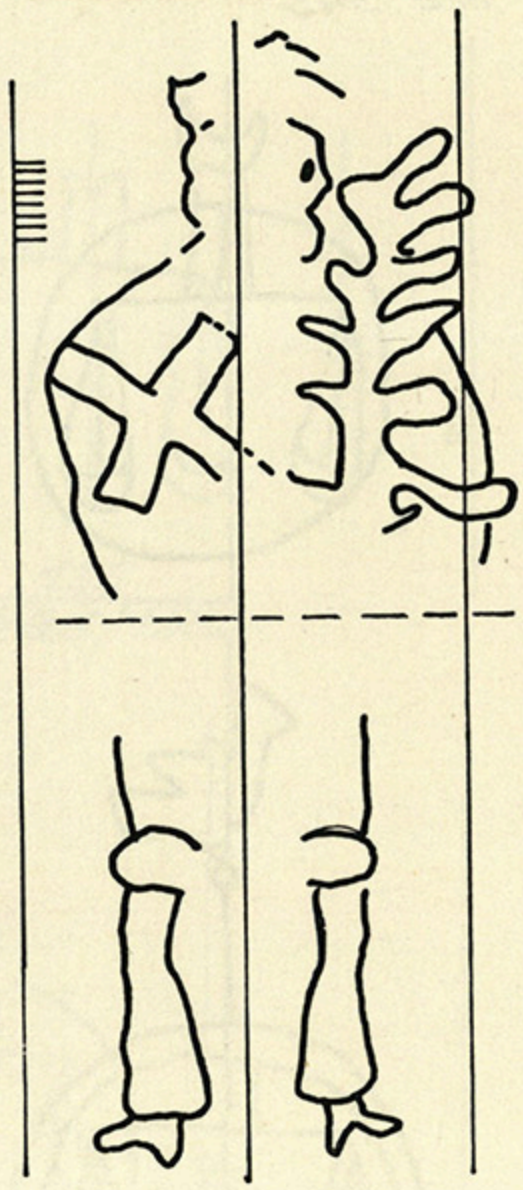

146
1759

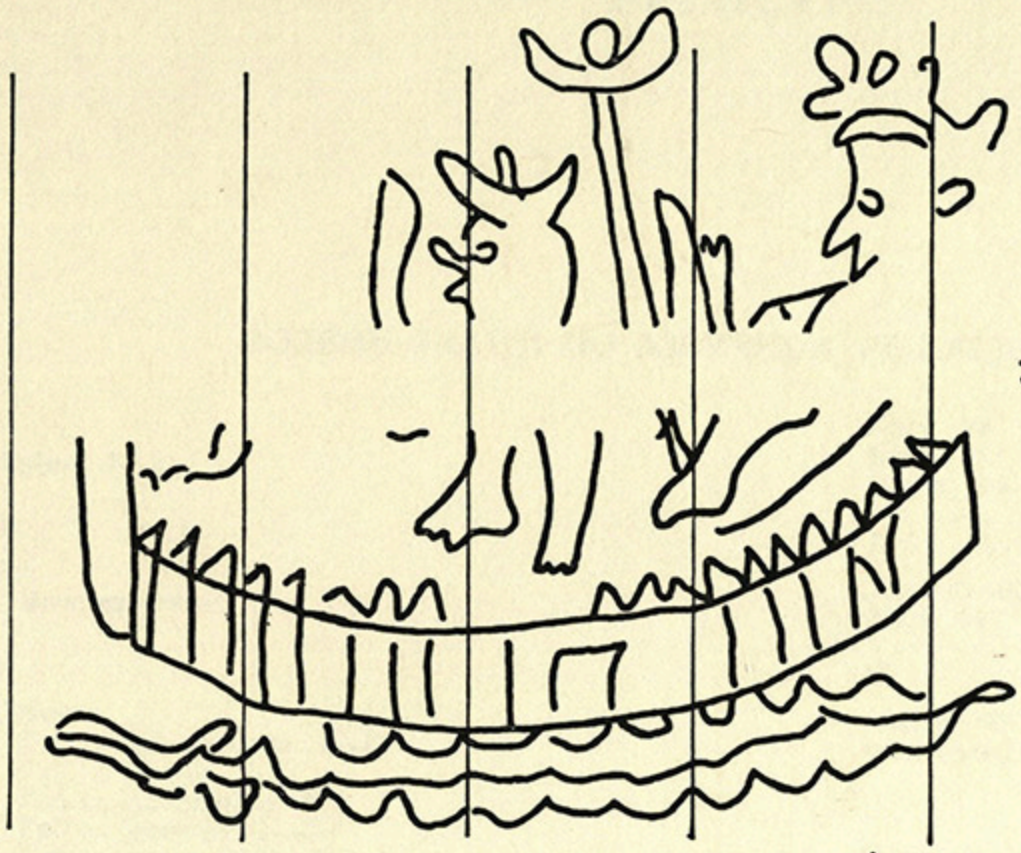

147
C. 1806

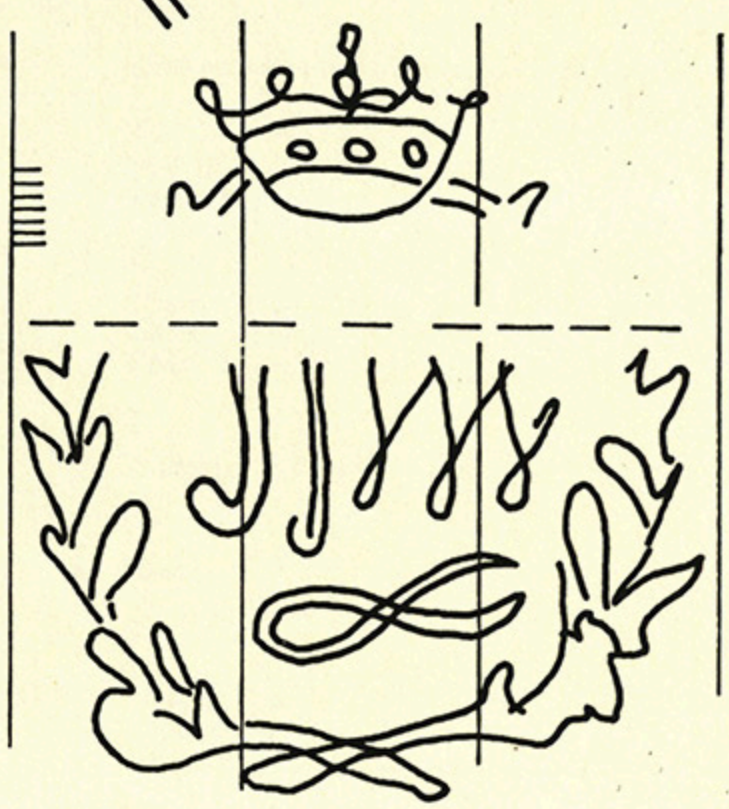

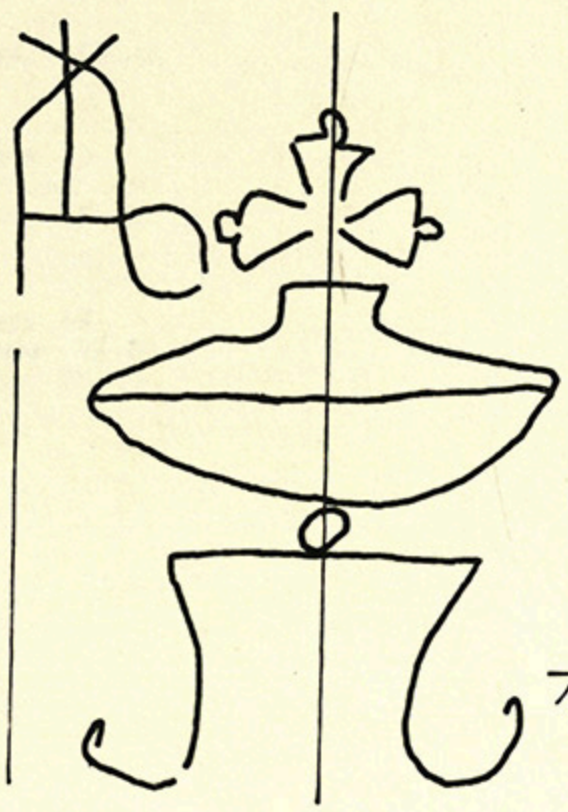

148
ПРЕ 1545

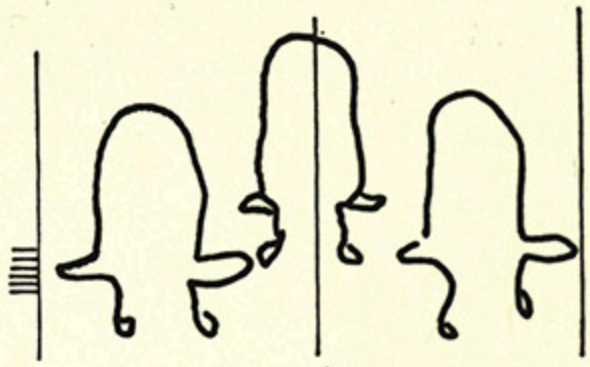

149
1/4 XVIII в.

РЕГИСТРИ

ВОДЕНИ ЗНАЦИ ПО АЗБУЧНОМ РЕДОСЛЕДУ НАЗИВА

А

Анђео 1—2

В

Во:
  Воловска глава 3

Г

Грбови:
  Грб са животињама 4—6
  Грб са јарцем 7
  Грб са једнорогом 8
  Грб са јеленом 9—13
  Грб са крином ("Bend") 14
  Грб са крстом (патријаршијски) 15—24
  Грб са кулом (мост са зупцима) 25—34
  Грб са лавовима 35
  Грб са лавом 36—39
  Грб са медведом 40
  Грб са орлом 41—43
  Грб са рибама 44—47
  Грб са рогом 48—50
  Грб са секиром? 51—52
  Грб са непознатим апликацијама 53—60

Д

Дабар 61

З

Звезда 62

И

Име, в. Слова

Ј

Јарац 63
Једнорог 64
Јелен 65—68

К

Кључ 69
Котва 70—80
Крин 81—83
Крст 84
Круг 85
Круна 86—91

Л

Лав 92—93
Лађа 94

М

Митра 95
Монограм, в. Слова

О

Орао 96—100

П

Полумесец (три полумесеца) 101—104

Р

Рог 105—111
Рука 112

С

Свиња 113—114
Слова 115—131
Срце 132—134

Т

Теразије 135—142

Ц

Цвет 143

Ч

Човек:
  Јахач 144
  Светитељ 145—146
  "Pro Patria" (са медведом) 147

Ш

Шешир:
  Кардинални шешир 148
  Три шешира 149

INDEX DES FILIGRANES

A

Aigle 96—100
Ancre 70—80
Ange 1—2
Armoiries:
  Armoiries avec aigle 41—43
  Armoiries avec animals 4—6
  Armoiries avec bouc 7
  Armoiries avec cerf 9—13
  Armoiries avec croix (patriarcale) 15—24
  Armoiries avec fleur de lis ("Bend") 14
  Armoiries avec hache? 51—52
  Armoiries avec huchet 48—50
  Armoiries avec licorne 8
  Armoiries avec lion 36—39
  Armoiries avec lions 35
  Armoiries avec ornaments indetermines 53—60
  Armoiries avec Ours 40
  Armoiries avec poissons 44—47
  Armoirias avec tour ("pont crenele") 25—34

B

Balance 135—142
Boeuf:
Tete de boeuf 3
  bouc 63

C

Castor 61
Cercle 85
Cerf 65—68
Chapeau:
  Chapeau de cardinal 148
  Trois de chapeaux 149
Clef 69
Coeur 132—134
Couronne 86—91
Croissant (trois croissats) 101—104
Croix 84

E

Etoile 62

F

Fleur 143
Fleur de lis 81—83

H

Homme:
  Postillon 144
  Saints 145—146
  "Pro Patria" 147
  Houchet 105—111

L

Lettres 115—131
Licorne 64
Lion 92—93

M

Main 112
Mitre 95
Monogramme, voy. lettres

N

Navire 94
Nom, voy. lettres

S

Sanglier 116—114

РУКОПИСИ СА ВОДЕНИМ ЗНАЦИМА ДОНЕТИМ У АЛБУМУ

ГР 1 (1551) 70, 72, 73
ГР 2 (1590/1600) 76, 77
ГР 2 — уз повез (с. 1735) 46
ГР 3 (1590/1600) 78, 86
ГР 4 (1640/50) 90, 101
ГР 5 (1575) 74, 75
ГР 6 (с. 1712) 108
ГР 7 (1665/75) 104
ГР 8 (с. 1764) 33
ГР 9 (с. 1730) 49
ГР 10 (с. 1735) 47, 64
ГР 12 — II хартија (1668) 103
ГР 17 (1630/35) 88, 89
ГР 18 (с. 1750) 83
ГР 19 (пре 1748) 110
ГР 20 (пре 1772) 67
ГР 71 (с. 1806) 40, 147
ГР 22 (1717/35) 28
ГР 23 (1729) 84
ГР 24 (1774) 91, 111
ГР 26 (пре 1789) 15, 34
ГР 27 (после 1757) 50, 95, 100
ГР 28 (1759) 146
ГР 29 (1787) 145
ГР 30 (с. 1750) 94
ГР 33 (пре 1835) 22, 128
ГР 35 (1770/80) 16
Гр 38 (с. 1745) 29, 69, 81
ГР 39 (с. 1830) 24, 117, 122, 124
ГР 40 (с. 1830) 19
ГР 41 (с. 1830) 20, 41, 115, 129
ГР 42 (с. 1830) 21, 126, 127
ГР 43 (с. 1830) 23, 118, 121, 125
ГР 44 (с. 1830) 18
ГР 45 (с. 1827) 17
ГР 46 (с. 1735/45) 59
ГР 47 (с. 1735/45) 80, 99, 133
ГР 48 (1735/45) 60, 68
ГР 50 (с. 1735/45) 58
ГР 52 (1740/50) 82, 134
ГР 54 — рукоп. додатак (1590/1600) 79, 87

СА 1 (пре 1545) 1, 85, 138, 139, 143, 148
СА 1 уз повез (с. 1704.) 6
СА 2 (1571) 7
СА 3 (1610/25) 8, 37, 38, 48, 51
СА 5 (1582) 113, 114
СА 5 — уз повез (1/4 XVIII в.) 144, 149
СА 6 — уз повез (1717/20) 44
СА 7 (1769) 35, 65, 105
СА 8 (1710/17) 31, 61
СА 9 (1720/25) 10, 39, 54, 109
СА 10 (1720/25) 12, 42
СА 11 (1720/25) 11, 55, 66, 116
СА 12 (1710/1717) 26, 97
СА 13 (1717/20) 13, 45, 57, 98
СА 14 (с. 1714) 9, 107
СА 15 (1721) 43, 62
СА 16 (1716/17) 27, 32
СА 17 I део (1698) 25, 53, 120, 130, 132
СА 18 (1694/1698) 30, 63, 92, 96, 106, 119, 131
СА 19 (1769) 14, 93
СА 22 (после 1779) 123

Ђур 1 — на празним листовима (сред. XVII в. ?) 4, 52
Ђур 2 (1510/25) 140, 141, 142

СБ 1 (1495/1500) 135, 136, 137
СБ 1 у додатку (с. 1704) 5

РА 1 — I део (1525/35) 3, 112
РА 1 — II део (с. 1550) 71
РА 1 — III део (1670/85) 56
РА 1 — IV део (1700/10) 2

Шик 1 (1610/25) 36

Сиг 1 (1646) 102.

ХРОНОЛОШКА ТАБЛИЦА ВОДЕНИХ ЗНАКОВА

1495/1500 135, 136, 137 (СБ 1)
1510/25 140, 141, 142 (Ђур 2)
1525/35 3, 112 (РА 1 — I део)
пре 1545 1, 85, 138, 139, 143, 148 (СА 1)
с. 1550 71 (РА 1 — II део)
1551 70, 72, 73 (Гр 1)
1571 7 (СА 2)
1575 74, 75 (Гр 5)
1582 113, 114 (СА 5)
1590/1600 76, 77, 78, 79, 86, 87 (Гр 2; Гр 3; Гр 54 — рукоп. додатак)
1610/25 8, 36, 37, 38, 48, 51 (СА 3; Шик 1)
1630/35 88, 89 (Гр 17)
1640/50 91, 101 (Гр 4)
1646 102 (Сиг 1)
сред. XVII в. ? 4, 52 (Ђур I — на празним лист.)
1665/75 104 (Гр 7)
1668 103 (Гр 12 — II хартија)
1670/85 56 (РА 1 — III део)
1694/98 30, 63, 92, 96, 106, 119, 131 (СА 18)
1698 25, 53, 120, 130, 132 (СА 17 — I део)
с. 1704 5, 6 (СБ 1 — у додатку; СА 1 — уз повез)
1700/1710 2, (РА 1 — IV део)
с. 1712 108 (Гр 6)
с. 1714 9, 107 (СА 14)
1710/17 26, 31, 61, 97 (СА 8; СА 12)
1716/17 27, 32 (СА 16)
1717/20 13, 44, 45, 57, 98 (СА 6 — уз повез; СА 13)
1717/35 28 (Гр 22)
1721 43, 62 (СА 15)
1720/25 10, 11, 12, 39, 42, 54, 55, 66, 109, 116 (СА 9; СА 10; СА 11)
1/4 XVIII в. 144, 149 (СА 5 — уз повез)
1729 84 (Гр 23)
с. 1730 49 (Гр 9)
с. 1735 46, 47, 64 (Гр 2 — уз повез; Гр 10)
с. 1735/45 58, 59, 60, 68, 80, 99, 133 (Гр 46; Гр 47; Гр 48; Гр 50)
с. 1745 29, 69, 81 (Гр 38)
пре 1748 110 (Гр 19)
1740/50 82, 134 (Гр 52)
с. 1750 83, 94 (Гр 18; Гр 30)
после 1757 50, 95, 100 (Гр 27)
1759 146 (Гр 28)
с. 1764 33 (Гр 8)
1769 14, 35, 65, 93, 105 (СА 19; СА 7)
пре 1772 67 (Гр 20)
1774 91, 111 (Гр 24)
1770/80 16 (Гр 35)
после 1779 126 (СА 22)
1787 145 (Гр 29)
пре 1789 15, 34 (Гр 26)
с. 1806 40, 147 (Гр 21)
с. 1827 17 (Гр 45)
с. 1830 18, 19, 20, 21, 23, 24, 41, 115, 117, 118, 121, 122, 124, 125, 156, 127, 129 (Гр 39; Гр 40; Гр 41; Гр 42; Гр 43; Гр 44)
пре 1835 22, 128 (Гр 33)

СРПСКЕ ШТАМПАНЕ КЊИГЕ
XVI–XVII ВЕКА

Обрадом и заштитом Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји убухваћен је целокупни књижни фонд у оквиру кога посебну целину чине старе српске штампане књиге. Оне представљају невелику али значајну збирку примерака издања најстаријих српских штампарија које су радиле у Венецији, Горажду, Милешеви, Београду и Мркшиној цркви током XVI века.

Једине српске инкунабиле — издања Ђурђа Црнојевића, штампане на Цетињу, на самом крају XV века, нису овде заступљене ни једним примерком. У збирци се налази само једна инкунабула која, међутим, не припада српским издавачима. То је драгоцени примерак *Триода цветноі* изашлог из прве словенске ћириличке штампарије у Кракову 1493. године.

Штампане књиге ове збирке потичу углавном из српских цркава на територији Мађарске, из подунавских области некадашње Угарске које су биле насељаване српским избегличким становништвом почев од средине XV века, а највише у великим миграцијама крајем XVII и у првој половини XVIII века.

Вишевековно присуство досељених Срба у тим крајевима, као што је познато, дало је значајан допринос економском и политичком развоју Угарске, али је трајнија сведочанства оставило у духовном и културном животу. На овим просторима остали су прворазредни споменици српске националне културе, како они који су настали током њиховог живљења у овим областима, тако и они које су српски досељеници донели са собом из своје постојбине на Балкану.

У таласима великих сеоба пред Турцима, почев од 1690, пристизале су у крајеве преко Саве и Дунава масе српског становништва, носећи у своме избегличком пртљагу сву своју покретну имовину. Црквени великодостојници, свештеници и монаси, па и читава манастирска братства, као она из Раванице, Раче на Дрини или Драговића, понели су из својих светих храмова све што се вредно и поштовано могло понети и морало сачувати од уништења. То су били драгоцени споменици духовне, уметничке и материјалне културе, и то не само предмети неопходни за наставак верског живота — књиге, рукописне и штампане, иконе и црквене утвари за обављање богослужбеног ритуала, већ и највеће светиње — мошти српских светитеља кнеза Лазара, Бранковића, Стефана Штиљановића.

У подунавским крајевима Угарске стекле су се тако згуснуте вредности националног културног блага из готово свих српских крајева на Балкану. У тешким временима прилагођавања, и касније, када је дошло до стасавања грађанског сталежа и његовог економског успона, управо ово културно наслеђе имало је значајну улогу чувара националног осећања и православља у држави која није са наклоношћу гледала на придошле шизматике. Упркос царских привилегија којима су потврђиване извесне слободе и права црквеној организацији, грађанима и сеоским становништву у Хабзбуршкој монархији, црквене вође у улози верских и политичких представника народа морале су непрестано да воде тешку и упорну борбу, колико за националну и верску самосталност, толико и за одржавање јединства народа расутог по селима и градовима Угарске. Тако је подржавање култова српских владара и архиепископа (у житијној књижевности, на пример) имало јасну идејну подлогу у заштити политичких интереса Срба у туђини, а мошти српских владара-светитеља представљале су непосредан доказ којим су се покољењима одржавала сећања на некадашњу државну самосталност.

Тековине сопствене цивилизације пренесене у нову средину учиниле су да се задрже и сачувају етничка и културно-историјска обележја српске нације у овим областима. Ова култура истовремено је чинила спону између традиционалног балканског и новог духа времена и средине са којима неминовно доживљава преображај.

У том контексту треба посматрати место и улогу књиге. Прворазредни значај имале су рукописне и старе штампане књиге, затечене и оне донесене сеобама. По својој садржини и намени имале су исту вредност. Разликовале су се само по техници настанка и разноврсности. Ове књиге, литургијске и друге богословске садржине неопходне за обављање црквеног обреда, служиле су и као узори преписивачима. Једини начин умножавања књига, за којима је потреба бивала све већа због новоподигнутих цркава на овом широком подручју насељеном православним српским становништвом, био је, међутим, традиционални, спори начин — преписивање.

У Сентандреји, више Будима, где је створен духовни и политички центар досељених Срба, крајем XVII и почетком XVIII века концентрисали су се монаси-придошлице из већих и мањих српских манастира Раванице, Раче, Крушедола, Хопова и других, уз чију помоћ је започео нови духовни и културни живот. Овде, при цркви Св. Луке, али и у другим местима се-

верно од Саве и Дунава, калуђери манастира Раче на Дрини, познати по писарском раду у свом матичном манастиру, дали су велики допринос у преписивачком раду у раном периоду после сеобе, преносећи српску рукописну традицију из старе постојбине у нову средину.[1]

Преписивањем књига, које траје током читавог XVIII века, одржава се и обнавља старо књижевно наслеђе засновано на српско-византијској традицији, израженој превасходно у богослужбеним књигама, популарном житијном жанру и историјским списима.[2] И у случајевима нових оригиналних састава у које продиру другачија, савременија књижевна схватања, нису напуштени узори традиционалне литературе.

Мада је стара српска штампана књига имала мањег утицаја у овом преписивачком раду од бројнијих рукописних књига, богатијег и разноврснијег садржаја, ипак се њено присуство јасно испољава онда када су коришћена искуства наших старих гравера.

Утицај штампане књиге, како српске, тако и руске, приметан је код рачанских писара-илуминатора у извођењу виньета и заставица.[3] Још изразитији пример зависности од старе српске графике среће се у делима Гаврила Стефановића Венцловића, најплоднијег оновременог преписивача, иначе једног од најактивнијих културних посленика прве половине XVIII века међу Србима. Ова изузетна личност, подједнако плодотворна као писац и преводилац, реформатор књижевног језика и правописа познат као славни путујући беседник, са скромношћу калуђера, што је заправо био, преписао је велики број књига[4] које је и украсио иницијалима, орнаментима и илустрацијама. Његови колорисани цртежи често су копије дрворезних илустрација из штампаних издања Божидара Вуковића, познатог српског штампара прве половине XVI века у Венецији, и једног од његових познијих настављача, Јакова од Камене Реке. У богато илустрованом *Празничном минеју* (1538), *Зборнику за путнике* (1520, 1536) или *Часослову* (1566), Гаврило Стефановић-Венцловић налазио је предлошке за илустровање својих рукописних текстова.[5] У српским рукописима XVI и XVII века имао је узоре у иницијалима и орнаментима, док је од украјинских штампаних књига прихватао нова декоративна барокна решења.[6] То управо показује са колико су разнородних књига из различитих крајева били окружени оновремени писари, што је за последицу имало стварање стилског еклектицизма у коме су своје место све више налазиле нове барокне форме.[7]

Обимна преписивачка делатност током читавог XVIII века била је основна активност којом је продужена српска писменост у Угарској, као аутентична веза са српским православљем и књижевношћу.

Временом се, међутим, показало да она није могла да задовољи основне потребе цркве и просветитељске захтеве грађанске класе. Потреба за покретањем штампарије појавила се врло рано, одмах после велике сеобе. Многобројне молбе и представке, почев од Арсенија III Чарнојевића, и каснијих београдских и карловачких митрополита и народних сабора, упућених бечком двору за добијање дозволе за оснивање ћирилске штампарије за православне Србе у Хабзбуршкој монархији, биле су безуспешне.[8] Прави разлози који су довели до тога нису, изгледа, до краја разјашњени. Извесно је да је један од узрока био стални отпор и борба српског црквеног клера против упорне политике унијаћења коју је подржавао бечки двор. Остаје, ипак, нејасно зашто није дошло до покретања штампарије када је напокон добијена за то привилегија у време митрополита Павла Ненадовића 1751. године. Изгледа да основни узрок треба тражити у сложеним историјским и политичким приликама у којима су се нашли Срби северно од Саве и Дунава, као мала нација у страној средини, преко које су се укрштали и преламали различити интереси великих сила, у првом реду сукоби двеју моћних држава, Аустрије и Русије.[9] Ове околности одразиле су се на цео духовни и културни живот српских досељеника, па

---

[1] О преписивачкој и књижевној делатности рачанских калуђера после Велике сеобе види Ђ. Сп. Радојичић, *Стара српска књижевност у средњем Подунављу (од XV до XVIII века)*. Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, књ. II, Нови Сад 1957, 257—261 са старијом литературом; М. Павић, *Историја српске књижевности барокног доба (XVII и XVIII век)*, Београд 1970, на више места у књизи; Д. Медаковић, *Српска минијатура XVIII века* у књизи: Д. Медаковић, *Путеви српског барока*, Београд 1971, 193—196; Д. Медаковић, Д. Давидов, *Сентандреја*, Београд 1982, 54—55.

[2] Ђ. Сп. Радојичић, *нав. дело*, 250—263; М. Павић, *нав. дело*, 39—42.

[3] Д. Медаковић, *нав. дело*, 196.

[4] О делу Гаврила Стефановића Венцловића види М. Павић, *нав. дело*, на више места у књизи; Исти, *Гаврил Стефановић Венцловић*, Београд 1972 са литературом; Исти, *Српска књижевност барока* у књизи: *Историја српског народа*, књ. IV, том II, *Срби у XVIII веку*, Београд 1986, 184—185; Д. Медаковић, *нав. дело*, 196—197; Д. Медаковић, Д. Давидов, *нав. дело*, 55—56.

[5] Д. Медаковић, *нав. дело*, 197—199; Д. Медаковић, Д. Давидов, *нав. дело*, 57—58.

[6] Д. Медаковић, *нав. дело*, 198—199.

[7] Исти, *нав. дело*, 197—199; Д. Медаковић, Д. Давидов, *нав. дело*, 57—58.

[8] О овом проблему види Н. Гавриловић, *Историја ћирилских штампарија у Хабзбуршкој монархији у XVIII веку*, Нови Сад 1974, 13—20, 53—69, 101—105; М. Павић, *Српска књижевност и просветитељство* у књизи: *Историја српског народа*, књ. IV, том II, *Срби у XVIII веку*, 205—208; Л. Чурчић, *Тобожња унијатска штампарија у Трнави*, у књизи: Л. Чурчић, *Српске књиге и српски писци 18. века*, Нови Сад, 1988, 10—11.

[9] О томе види Н. Гавриловић, *нав. дело*, на више места у књизи; Л. Чурчић, *нав. дело*, 19—22, 27—28.

и на оснивање штампарије, једне од виталних тачака напретка и одржања националног и културног идентитета.

Српска црква и просвета нашле су се тако у парадоксалној ситуацији да поред своје традиције у штампању књига као једне своје значајне културне тековине, а у време када ничу бројне штампарије које издају књиге за католике и унијате на латинском, немачком и мађарском језику, сами немају могућност да штампају своје књиге и то, управо, у средини отвореној за напредне идеје западне Европе. Како оскудицу у књигама нису могле да задовоље ни донесене књиге са Балкана нити спори преписивачки рад, импортоване су руске књиге са православног истока. Колики је био утицај тих књига показује чињеница да је из црквене употребе постепено истиснут српскословенски књижевни језик, кога је и званично заменио рускословенски.[10] Касније штампарије које су издавале књиге и за православне Србе, оне у Влашкој, у Венецији штампарија Димитрија Теодосија, у Бечу Курцбека и Стефана Новаковића, у Будиму Универзитетска штампарија, делимично су уз руске књиге ублажиле несташицу у црквеним књигама, уџбеницима и световној литератури. Стицајем назначених околности српска култура је претрпела још један тежак ударац у, иначе, тешким временима своје историје.

Потребно је, при том, поново нагласити да је штампарство код Срба већ имало своју заокружену историју, која је од краја XV и током XVI века дала значајан допринос, не само српској писмености и култури, већ шире, словенском штампарству ћириличног писма, испред кога предњачи и служи му за узор (изузимајући усамљени пример кратовске штампарије 1491—1493) бројем својих штампарија и издања и непрекинутим континуитетом током читавог XVI века.[11]

*

Како је напред речено, бројни примерци управо ових штампаних издања доспели су сеобама у угарске крајеве, на територију данашње Мађарске, од којих се данас састоји збирка старих штампаних књига у Епархијској библиотеци у Сентандреји. Њихов број био је, свакако, несразмерно већи него што је до данас успело да се сакупи. Временом су књиге пропадале од употребе, разношене су, продаване, а многе су се са својим власницима повлачиле назад у српске крајеве поновним померањем на југ, нарочито средином XIX века.

У сремским манастирима, у Великој Ремети, Раваници-Врднику, Гргетегу, Крушедолу и Беочину могао се наћи велики број штампаних и рукописних књига са записима исписаних током XVII и XVIII века, из времена када су служиле Србима избеглицама у Сентандреји, Будиму, Коморану, Баји, Јегри, Фелдвару, Калазу и другим местима.[12] За време другог светског рата књиге и друге драгоцености из ових фрушкогорских манастира, од којих су многи уништени, однете су у Загреб. После рата оне су враћене Српској цркви и данас се налазе, додуше у смањеном броју, у збирци Музеја Српске православне цркве у Београду.[13]

Један од илустративних примера бежања и лутања, уз брижљиво чување манастирских драгоцености, је познати егзодус братства манастира Раванице, које је са моштима кнеза Лазара, књигама и другим својим вредним историјским споменицима, прешло дуги пут, почев од сеобе 1690, боравка у Сентандреји, а потом спуштања у Срем, где је братство у напуштеном манастиру Врднику (Раваници) нашло уточиште све до другог светског рата.[14] У попису ове манастирске библиотеке с краја XIX века, између осталог, забележено је девет штампаних србуља.[15] Оне се, међутим, све не могу идентификовати у данашњој збирци Музеја Српске православне цркве међу неколико сачуваних старих српских штампаних књига које потичу из овог манастира (имају латиничку ознаку RAV).[16]

---

[10] О овом проблему види А. Младеновић, *Славеносрпски језик*. Студије и чланци, Нови Сад 1987, 9—72; П. Ивић и А. Младеновић, *Замена српскословенског језика рускословенским* у књизи *Историја српског народа*, књ. IV, том II, *Срби у XVIII веку*, Београд 1986, 76—79.

[11] Најпотпунији прегледи старих српских штампарија и њихових издања: P. J. Šaffarik, Geschichte der serbischen Literatur, Prag 1895, 249—283; И. Каратаев, *Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами*. Т. I с 1491 по 1652 гг, Санктпетербург 1883 (хронолошки преглед ћирилских издања); Љ. Стојановић, *Старе српске штампарије*, Српски књижевни гласник, Београд 1902, књ. VII, св. 3, 189—196, св. 4, 282—289, св. 5, 366—372, св. 6, 444—458; Д. Медаковић, *Графика српских штампаних књига XV—XVII века*, Београд 1958.

[12] Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, Београд 1902, књ. I, бр. 1940, 1944, 1949, 1962, 1975, 1976, 1977, 2045, 2051, 2054, 2063, 2070, 2086 (записи у рукописним књигама); 1945, 1950, 2003, 2038 (записи у старим штампаним књигама); књ. II (1903. г.), бр. 2128—2130, 2141, 2226; књ. III (1905. г.), бр. 5283. 5284, 5289, 5299, 5305—5309 (записи у рукописима).

[13] Д. Богдановић, *Инвентар ћирилских рукописа у Југославији* (*XI—XVII века*, Београд 1982, 223—229, 252—253, 275—281.

[14] С. Попић, *Опис манастира Врдника-Раванице у Срему*, Сремски Карловци 1898, 11—14; В. Петковић, *Манастир Раваница*, Београд 1922, 11—14.

[15] Сергије Попић наводи „4 служабника од 1554 из Млетачке штампарије повељенијем господина Божидара, Псалтир Млетачки у два издања истога Божидара, Октоих, обе књиге штампане у Млецима 1635 [грешка, могуће штампарска] повељенијем истога, Јеванђеље калуђера Мардарија из Мркшине цркве штампане у Београду 1552. за кнеза Радише Дмитровића и Тројана Гундулића", уп. С. Попић, *нав. дело*, 54.

[16] То су *Молитвеник* Божидара Вуковића из 1538—40, бр. 262, *Псалтир с последовањем* Вићенца Вуковића из 1546, бр. 251, *Октоих петогласник*, II издање, око 1560, бр. 181 и *Служабник* Јеролима Загуровића из 1570, бр. 261.

Из црквене општине у Коморану 1882. године пренето је у Београд Српском ученом друштву ради изучавања 17 рукописа и 6 старих српских штампаних књига, поред других историјских докумената и уметничких предмета. То је учињено посредством Гаврила Витковића, једног од првих истраживача српских историјских докумената и књижевних споменика Срба у Угарској.[17] Ове књиге се и данас налазе у Архиву Српске академије наука и уметности у Београду.[18]

Ако се поред наведених случајева враћања књига са повлачењем српског живља у јужније крајеве до Београда, узму у обзир и оне штампане србуље које су временом доспевале у збирке културних институција као што је Сечењијева библиотека у Будимпешти где има 28 примерака, као и друге библиотеке и збирке у Мађарској, онда се може само наслућивати колика је овде била концентрација овог књижног фонда.

Процес постепеног ишчезавања и етничког гашења Срба у овој некада густо насељеној дијаспори Угарске, наметнуо је данас проблем заштите културног и духовног наслеђа. Како су стара српска насеља опустела а цркве остале без верника, књиге и други уметнички предмети (иконе, слике, црквене сасуди, тканине) као и архивска грађа црквено-историјског карактера, преношени су на чување у Српску православну епархију будимску у Сентандреји, која постаје својеврстан центар за сакупљање и изучавање културноисторијске заоставштине Срба у Мађарској. Опадањем броја српског становништва у самој Сентандреји, једном од највећих насеља које су Срби подигли на Дунаву, и свођењем богослужења од некадашњих седам на само једну цркву — Саборну, док се у осталим служба одржава једино о славама тих цркава, нестало је потребе да храмови буду опремљени свим књигама. Због тога су све вредније књиге из сентандрејских цркава пренесене у Епархијску библиотеку.

Прикупљање књига практично почиње од времена будимског епископа, иначе страсног библиофила, Арсенија Стојковића (1852—1892). Тада се већ јавио проблем спасавања књига из напуштених или продатих цркава. Сабирање се временом наставило пратећи нестајање српских верника. За те послове није увек било ни довољно људи нити материјалних средстава. Иако се овоме није приступало нарочито организовано и систематски, учињено је, ипак, много на спасавању последњих остатака некада богато опремљених црквених библиотека.[19]

У новије време у овом послу посебних заслуга имао је адвокат др Георгије Хужвик који је у својству правног саветника и библиотекара водио обимну Библиотеку Српске епархије будимске у времену од 1952. до своје смрти 1976. године. Поред стручног сређивања библиотеке и инвентарисања књига, он је уз помоћ проте Чедомира Шулца сакупио поред других вредних књига и примерке старих српских штампаних издања које је налазио у напуштеним црквама у Ђуру, Стоном Београду, Рацалмашу, Вацу, Балашађармату и другим мањим местима и селима у Мађарској.[20] Из звоника српске цркве у Ђуру, где су се налазиле књиге овога храма, сачуване су од пропасти готово све старе штампане књиге које је још Лазар Мирковић овде пописао непосредно пре другог светског рата.[21] Оне се данас налазе у Епархијској библиотеци, укупно седам примерака, осим две — *Триода* издатог у Трговишту и *Библије* штампане у Острогу. Лазар Мирковић, тада, изгледа, није наишао на примерак *Триода постног* штампаног у Кракову 1493, или је овај краковски *Триод* погрешно идентификовао као издање из Трговишта. Много касније Георгије Хужвик је пренео ову вредну и ретку књигу из ђурске цркве у Сентандреју.

Прикупљање старих штампаних књига из српских цркава у Мађарској није дефинитивно завршено. Разлог томе је делом и тај што се још активне српске цркве тешко одвајају од ових књига које су од давнина биле њихова својина. Зато овај сабрани број штампаних србуља не треба никако сматрати коначним. У збирку ће свакако једног дана ући и две књиге које су се појавиле на изложби „Благо Срба у Мађарској" одржаној у Народном музеју у Београду 1989. То су одломак инкунабуле *Октоиха првогласника* Ђурђа Црнојевића штампаног

---

[17] О раду Гаврила Витковића на изучавању и прикупљању старина у Мађарској види Д. Медаковић *Изучавање српских старина у Мађарској* у књизи Д. Медаковић, *Истраживачи српских старина*, Београд 1985, 139—146.

[18] Захваљујући сачуваним архивским документима о преузимању ових књига из српске црквене општине у Коморану и записима у самим књигама могли су се идентификовати: два примерка *Октоиха петогласника* Божидара Вуковића из 1537, бр. 163 и 312, *Празнични минеј* Божидара Вуковића из 1538, бр. 304, *Триод цветни* Стефана из Скадра из 1563, бр. 307, *Четворојеванђеље* штампано у Београду 1552, бр. 73, *Триод цветни* Мркшине цркве из 1566, бр. 310, *Празнични минеј* штампан у Сас Себешу 1580, бр. 309. Уп. К. Мано-Зиси, *Старе ћириличке штампане књиге у Архиву Српске академије наука и уметности*, Археографски прилози 6—7, Београд 1984—1985, 301—314; Р. Станковић, *Записи и белешке у старим ћириличким штампаним књигама збирке Архива Српске академије наука и уметности*, Археографски прилози 9, Београд 1987, 282, 292, 295—300.

[19] За податке о прикупљању књига из напуштених српских цркава по Мађарској дугујем захвалност др Димитрију Е. Стефановићу.

[20] Л. Чурчић, *Импресије из Будимпеште*, Библиотекар, бр. 4, Београд 1966, 295; Исти, *Др Георгије Хужвик*, Библиотекар, бр. 2, Београд 1976, 308—309.

[21] Л. Мирковић, *Црквене старине у српским црквама и манастирима Баната, Румуније и Мађарске*, Споменик XCIX, Одељење друштвених наука САН, н. серија 1, Београд 1950, 16.

на Цетињу 1494, примерак који потиче из српске цркве у Балашаћармату, и *Празнични минеј*, венецијанско издање Божидара Вуковића из 1538. године, књига која је у време сеоба донета из манастира Милешеве а налази се у српској цркви у Будиму.[22]

*

Старе српске штампане књиге у Библиотеци епархије будимске издвојене су у посебну целину, топографски смештене и груписане према месту и црквама којима су припадале, следећим редом: књиге из сентандрејске црквене општине, из цркава Сентандреје (ознака **СА**), потом књиге из Рацалмаша (црква Св. Николе) и Ђура (црква Вазнесења Христова) са ознакама **РА** и **ЂУР**. Иза њих следе књиге које су издвојене као експонати у Музеју црквено-уметничке и научне збирке, а потичу из разних српских цркава (ознака **СЦУНЗ**). Обрађене су и две књиге из Библиотеке Арсенија Стојковића (**АС**) да би тиме биле обухваћене све старе српске штампане књиге које се сада налазе у Епархијској библиотеци. Пет примерака старе српске штампе ушло је у опис збирке рукописа манастира Грабовца са којим чини историјску целину.

Књиге су у Каталогу изложене хронолошки по издањима са једним или више примерака који су заступљени у збирци.

Одредница издања садржи основне податке о наслову, месту штампања, издавачу, штампару и датуму, одн. години изласка књиге из штампе. Познато је да старе српске штампане књиге нису имале попут рукописних књига формулисане и истакнуте наслове, тако да се и овде наслови дају у облику који је већ усвојен и познат у литератури. Прихватајући резултате новијих истраживања о појединим штампаним издањима, поновљено издање *Октоиха петоласника* Божидара Вуковића приписује се штампарији Вићенца Вуковића, у времену око 1560. године.[23] Такође је узето у обзир и другачије могуће тумачење колофона Стефана из Скадра у његовом *Триоду цветном* из 1563. по коме би било вероватније да је и ова књига, као и претходни *Триод посни* (1561), штампана у Венецији.[24]

Одредницу издања прате назнаке библиографских описа старих ћирилских штампаних издања који су коришћени у овом раду. Потом следи опис примерака издања са сигнатурама. Задржане су старе, затечене сигнатуре да би се сачували трагови припадности књига одређеном месту или цркви. Овим ознакама додата је скраћеница **ст. шт.** (стара штампа) чиме се разликују од сигнатура рукописних књига које имају исте ознаке у случајевима када књиге потичу из истих цркава (**РА** за рукопис, **РА ст. шт.** за штампану књигу, на пример).

Каталошки опис примерака подразумева, пре свега, кодиколошки опис: број листова, димензије и податке о потпуности књиге. Назначен је сваки лист, или делови књиге који недостају, као и места где су убачени рукописни умеци којима се надокнађује оригинални штампани текст, или евентуални рукописни додаци са другачијим садржајем. Недостатак листова изражава се у оквиру оригинално сигнираних свешчица (табака). Уколико су волантни листови у књизи били испретурани, они су стављени на одговарајућа места и извршена је фолијација да се редослед не би поново пореметио. Дата је и општа оцена физичког стања књиге.

Повез је изложен у посебном параграфу, као део књиге који је доживљавао највише промена, преправки и преповезивања у XVII и XVIII веку, управо у овим крајевима. Дат је кратак опис повеза са датацијом изведеном на основу „слепог отиска" у кожи (чији је орнамент најчешће компонован од геометријских и флоралних мотива), начина обраде дашчица и водених знакова хартије уз повез.

Оно што чини посебну вредност ових књига за историју Срба у Угарској јесу записи исписивани на њиховим страницама и маргинама током XVII, XVIII и XIX века. Они су значајно сведочанство о присуству, животу и трајању српског народа у северним крајевима Угарске. Највише је оних записа који истичу својину књиге некој од српских цркава или појединаца. При том се помињу бројне православне цркве и градови насељени српским живљем. То још више потврђују српска имена, најчешће као власника, приложника-дародаваца књига храмовима или уписника прилога за помен. Поред ретких записа о историјским догађајима или личностима, срећу се и разне приватне белешке о временским непогодама, летини, родним и сушним годинама, дакле о ономе што је за појединца имало одређеног значаја и о чему је имао потребу да остави помен. Нису од мање важности ни они записи настали пре сеоба, који ука-

---

[22] *Благо Срба у Мађарској*. Каталог. Народни музеј — Београд, Српска црквено-уметничка збирка — Сентандреја. Аутор изложбе Стојан Вујичић, Београд 10. мај — јул 1989, кат. бр. 57 и 58.

[23] В. И. Лукьяненко, *Издания кириллической печати XV—XVII вв.* (1494—1688) *для южных славян и румын*. Каталог книг из собрания Государственной публичной библиотеки им. М. Е. Салтыкова-Щедрина, Ленинград 1979, 70—72; Л. Чурчић, *Неки проблеми штампаних издања Божидара и Вићенца Вуковића*, Штампарска и књижевна дјелатност Божидара Вуковића Подгоричанина, Радови са научног скупа, Титоград 29. и 30. септембра 1983, Црногорска академија наука и умјетности — Музеји и Галерије Титограда, Научни скупови, књ. 13, Титоград 1986, 183.

[24] Л. Чурчић, *Прилог историји обликовања српске и хрватске ћириличке књиге штампане у XVI веку*, Зборник за славистику, бр. 10, Нови Сад 1976, 109; Исти, *Неки проблеми штампаних издања Божидара и Вићенца Вуковића*, 187.

зују на крајеве, цркве и манастире одакле књиге потичу, односно из којих крајева су били досељеници који су ове књиге собом понели.

Преписани су сви записи, без изузетка, и овде први пут објављени. Приликом разрешавања скраћеница употребљене су изломљене заграде 〈 〉 у које су стављена изостављена слова. У четвртастим заградама [ ] су допуне аутора, док су у полукружним ( ) дата потребна ближа објашњења.

На крају је, ради прегледности и лакшег коришћења материјала изложеног у каталогу, израђено неколико регистара.

Подаци за обраду старих српских штампаних књига у Библиотеци епархије будимске прикупљени су у току мог петнаестодневног боравка (1—15. октобра) 1983. године у Сентандреји. Накнадно су извршене неке провере и обрађене још две књиге из Библиотеке Арсенија Стојковића приликом поновног рада на другом фонду црквенословенских књига у Сентандреји 1986. године. Редакција овог ширег каталошког описа на основу прикупљене грађе на терену урађена је уз додатне провере и консултовање стручне литературе.

Катарина Мано-Зиси

СЛУЖАБНИК, Венеција [Горажде ?], издање Божидара Горажданина, штампари браћа Љубавићи, презвитер Ђурађ и јеромонах Теодор, довршено 1. јула 1519. г.

Библиографија: Шафарик I 10, Шафарик II 217, Каратајев I 18, Каратајев II 22, Медаковић 196—197, Бадалић 22, Лукјаненко 4.

1. СЦУНЗ ст. шт. 64.95.1

95 л. 180 ×134 мм. Примерак непотпун, недостаје: г҃ (3—6, рукописни уметак), е҃ (1, 8), з҃ (4—5), в҃і (8), г҃і (1—4, два последња су празна). Има волантних и оштећених листова као и мрља од влаге.

Повез

Дашчице повеза нису сачуване, кожа је прилепљена на картон величине 180 ×140 мм. На обе корице кожа је истрвена, тако да се на горњој, у средини, једва разазнаје представа Распећа и у угловима јеванђелисти са својим симболима. На доњој корици виде се обриси правоугаоног оквира од стилизованих флоралних мотива и у средини картуш. Повез је могао настати у XVII веку.

Записи

Л. 1: Јеромонах Прохор; Благословен јеси.

Л. 1': Господине кир Павле подите на ланго (?) проигумену Димитріꙋ Реметцꙋ.

Господине кир попе Павле подаите на лонго (?) Никола проигумену Димитріи Ремецу.

Л. 4': Сия б⟨о⟩жественая книга именꙋемая Служебникъ мнѣ јереа Пантелеимона Іωанновича пароха титошкогω мнѣ поклонилъ Їлия Бꙋкаиловїчъ жителъ алъмашки Горнѣ Єпархїе бꙋдимске 1759 септемвра 12-го.

Л. 32'—33: Помени г⟨оспод⟩и раба своего Цвитка. Помени г⟨оспод⟩и Б⟨ож⟩е Радича.

Л. 42: Сия кнїга мнѣ Мосия Пантелеимона Іωановича.

СЛУЖАБНИК, Венеција, издање Божидара Вуковића, штампар јеромонах Пахомије, довршено 7. јула 1519. г.

Библиографија: Шафарик I 8, Шафарик II 215, Каратајев I 12, Каратајев II 15, Медаковић 199—200, Бадалић 23, Лукјаненко 14.

2. СА ст. шт. 6

[I] +236 л. 192 ×145 мм. Примерак непотпун, недостаје: ѕ҃ (1—2, 7—8). Књига добро очувана.

Повез

Дашчице величине 192 ×145 мм, обложене тамносмеђом кожом са украсима изведеним у техници слепог отиска. Правоугаони орнаментални рам на горњој корици уоквирује централно поље које испуњава велики крст са два крака на постаменту. Између кракова утиснуто је І҃С Х҃С Н҃І К҃А. Доња корица има само оквирну орнаменталну траку. Рубови су са жлебовима који се на угловима прекидају. Хрбат је раван. Повез првобитан, из XVI века.

Записи

Л. [I]: Изъ книгъ с⟨вя⟩тои Vспенскїя церкве въ Сент-Андрей сущия Н° 95.

На унутрашњој страни доње корице: Ѡт рождаства Х⟨ристо⟩ва 1718; Сиѧ лѵт⟨ѵ⟩ргїа цр⟨ъ⟩кве. . . храма с⟨вѧ⟩таго арх . . . и Гаврила 1718 а҃ѱ҃иі.

Чеснеиши иже въ диаконехъ сине Ѯенофонте здрастуи ѡ Господѣ.

ОКТОИХ ПЕТОГЛАСНИК, Венеција, издање Божидара Вуковића, штампари свештеноиноци Теодосије и Генадије, довршено 27. јула 1537. г.

Библиографија: Шафарик I 14, Шафарик II 222, Каратајев I 24, Каратајев II 29, Медаковић 204, Бадалић 43, Лукјаненко 18.

3. СА ст. шт. 2

[I] + 158 + [3] л. 275 × 185 мм. Примерак непотпун, недостаје: а̃ а (1, 8) и два последња листа са пасхалним таблицама и дрворезним илустрацијама светитељских попрсја. У књизи има мрља од капања воска и доње маргине су једним делом оштећене од црвоточине.

Повез

Дашчице величине 282 × 190 мм, обложене тамносмеђом кожом која је украшена техником слепог отиска. У ромбичном декоративном оквиру на средини горње корице утиснута је представа арханђела Гаврила са теразијама. Доња корица расчлањена је дијагонално укрштеним линијама на ромбове. Рубови корица закошени су ка унутрашњој страни. Хрбат оштећен, без коже. Затварање књиге са два кожна ремена која се завршавају металним копчама. Повез потиче из XVII века.

Записи

Л. [I] уз горњу корицу: Сіа ѡктои Алкеѯ поклонилъ ѡ⟨ть⟩ць игѹманъ да чат⟨е⟩.

Л. 4' и 5: Грабовацъ манастирь.

Л. [2']: Сія книга есть ѵчителевъ великѡ іванскии дне 29 февруариа прими неделю ѵ . . .

Л. [1']: текст молитви: Молитва в н⟨е⟩д⟨е⟩лю глемаѧ ѡ⟨т⟩ ѥреа. У наставку л. [2]: конда (!) воскресны на и̂ гласовъ.

У књизи је пронађена квита (признаница) Георгија Јосифовића, појца Саборне цркве, да је примио 200 форинти из црквене касе, у Сентандреји 18. децембра 1824. г.

4. ЂУР ст. шт. 36

156 + 5 рукоп. + [2] л. 260 × 170 мм. Примерак непотпун, недостаје: а̃ а (1—2, 4—5) и два последња листа са пасахалним таблицама и дрворезним илустрацијама. Штампани текст који недостаје у првој свешчици замењен је рукописним и запрема шест листова уз која су увезана још два празна. Октоиху је на крају додато пет рукописних листова са текстом: Въ с⟨ве⟩тоую великоую соуботоу вечеръ. Два последња листа су празна. У књизи има доста масних мрља и искапаног воска. Оштећени листови понегде су крпљени другом хартијом, а текст који недостаје исписан је руком.

Повез

Књига је у повезу од дашчица величине 270 × 185 мм обложених мркоцрвенкастом кожом. Обе корице имају исти слепи отисак компонован од више правоугаоних оквира — фризова од стилизованих флоралних орнамената. У средини горње корице је овални медаљон са истрвеном фигуралном представом, док је на доњој корици представљена Богородица са круном на глави и Христом у наручју како стоји на месечевом српу. Повез је настао у XVIII веку.

Записа нема.

5. АС 1228/209

[I] + 156 л. 284 × 190 мм. Примерак непотпун, недостаје: а̃ а (1—3, 7) и последњи лист са дрворезним илустрацијама светитеља. Књига је добро очувана.

Повез

Дашчице величине 285 × 190 мм обложене смеђом кожом са орнаментима изведеним у техници слепог отиска. Обе корице слично компоноване: средишњи правоугаони простор уоквирен фризом стилизоване флоралне орнаментике. Средишњи простор издељен је дијагонално укрштеним троструким линијама на ромбове у чијим угловима су кринови и мали кружни цветни облици на сециштима линија и по површини ромбова. Рубови корица имају жлебове који се на угловима прекидају. Споне од два троделна преплетена кожна ремена завршавају се металним копчама (сачувана једна). Приликом преправке хрбат и део корица захваћени су новом кожом. Повез потиче из XVII века.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Сиꙗ ѡктои; да се ꙁна;

1864 Нова была верба весма хрђава а 1865-а іошь гора и чемерния !

Л. [I]: Сиꙗ с⟨ве⟩та и д⟨ѹ⟩шеполаꙁна ѡва книга глаголатими ѡктой црькве хоповъске храма св⟨е⟩тога Николе Мирълићиїскаго благословитъ и 1733 м⟨есе⟩ца маи д⟨ь⟩нъ їѕ. Писахъ аꙁъ Ѣеѡрѣие Їѡвановичъ.

Ова книга была трѹкована 1537.

Сиꙗ с⟨ве⟩та и д⟨ѹ⟩шеполаꙁна книга гл[аго]леми ѡктои цр⟨ъ⟩кве хоповские храма с⟨ве⟩томь Николи алилѹна слава Б⟨о⟩же.

ПРАЗНИЧНИ МИНЕЈ (САБОРНИК), Венеција, издање Божидара Вуковића, штампар јерођакон Мојсије, довршено 19. јануара 1538.

Библиографија: Шафарик I 15, Шафарик II 225, Каратајев I 25, Каратајев II 31, Медаковић 204—207, Бадалић 45, Лукјаненко 19.

6. СА ст. шт. 3

422 л. 285 × 175 мм. Примерак потпун, добро очуван. На појединим листовима има мрља од капања воска.

Повез

Дашчице величине 305 × 187 мм пресвучене тамносмеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Декоративна трака стилизованог флоралног орнамента тече око рубова корица и уоквирује средишњи правоугаони простор, где су у центру и угловима по један троугаони флорални орнамент минуциозне израде. Хрбат има четири ребра. Сачуван је један кожни ремен са металном копчом. Књига је повезана у XVIII веку.

Записи

На листу залепљеном са унутрашње стране горње корице: Сиꙗ свѣта и д⟨ꙋ⟩шеполазна книга глаголатими Саборъникъ цркве хоповске славе свѣтаго Николе Мирълићиискаго. Лѣто г⟨о⟩с⟨по⟩дне 1743 м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца маръта д⟨ь⟩нъ ѕі. Писахъ азъ грешни Геѡргие.

На доњим маргинама л. 2—10: Си книга монастира Милешеве (прецртано и испод написано латиницом Mileseve) Ѳимотиꙗ іеромонаха даде мꙋ Михаило е . . . сара (?) за дꙋшꙋ дꙋхомника Силивестра ѡт⟨ъ⟩ рожда⟨ства⟩ а҃ѱ҃г (1703).

7. РА ст. шт. 3

[I] + 431 + [2] л. 290 × 185 мм. Примерку недостаје само први лист а҃ а (1). Књига је добро очувана и чиста, једино има доста опсечене маргине.

Повез

Повез који чине дашчице пресвучене смеђом кожом, јако је оштећен. Недостају делови коже и дашчице која је иструлила и осипа се. Уз то је горња корица црвоточна а хрбат исцепан. Слепи отисак се лоше види тако да је тешко установити време настанка повеза.

Записи

На унутрашњој страни горње корице црвени воштани печат цркве Св. Николе села Пантелије. У средини је представа Св. Николе у целој фигури са натписом од кога се чита само: Никола села Пант . . .

Л. [I] црвени воштани печат са натписом: Восточне цркве рац-алмашке 1889.

Л. [II]: Минеи сїи есть храма св⟨я⟩таго оца Николаа Мѵрлїкїискаго чудотворца въ Дуна-Пантелїи сущїя церкве. Вписана въ Вада . . . Драгутїнович Груичь свещеникомъ Мостно . . . мъ.

Небо ꙗвленаго Хрїстова таинства владычна свѣтилника пресвѣтла иже въ Кесарїи каппадокїйскїя страны Василїа Великаго вси да восхвалимъ.

Л. [II']: Припѣви на све⟨т⟩ыхъ трехъ іерархѡвъ величай дꙋше моея.

На доњим маргинама л. 1—7: Си Саборьникь приложи Данилъ Павловичь Бꙋдимаць на поклонь с⟨ве⟩щеннойерею Исаиꙋ слꙋжителю села Пантелиꙗ ва храмь с⟨ве⟩таго оца Николаꙗ за живота а после смрти цркви да ѡстави тꙋ ꙋ село ꙋ Пантелию и мени и попꙋ Исакꙋ за дꙋшꙋ, на 1745 лето месеца маиꙗ 9.

Л. [1]: Семꙋ Зборникꙋ ѡт⟨ь⟩ 1538—-ме до 1832 године рождества Хр⟨ис⟩това протекло е 294 године. Подъписа Димитрїй Витомировичъ їꙋности Дꙋна-Пантелїинскїя учителѣ. Въ Пантелїй 22 маіа 1832. Трꙋкована е у Венецїи трꙋдомъ Божидара Вꙋковичь.

Семꙋ Зборнїкꙋ въ градѣ Венецїи лѣта тисаща пят сѡтъ тридесять осмагѡ тѵпъ подявшемꙋ преминꙋло уже двусту девятьдесять и четыри лѣта.

Л. [1']: литургијски исписи.

Л. [2]: воштани печати.

8. РА ст. шт. 4

431 + 13 (рукоп.) л. 283 × 190 мм. Примерку недостаје само први лист а҃ а (1). На крају је додато 13 рукописних листова са текстом: ѱалмый избранныи по полїелеѡ господскымь праздником⟨ь⟩ и с⟨ве⟩тым⟨ь⟩ нарочитимь који садрже псалми на Рођење Богородице, Подизање крста, Ваведење Богородице, затим псалми св. Сави, св. Николи, псалми на Рођење Исусу Христу, Крштење Господње, Сретење, Цвети, Вазнесење, на недељу Педесетнице, Рођење Христово, Преображење, Успење Богородице, потом псалми апостолима и Јовану Богослову, светим мученицима и анђелу. Иза следе: Припѣла праздником⟨ь⟩ на полиелеѡ твѡрѣнїе кѵр⟨ь⟩ Филотеа, и то: на

Рождество Богородици, Воздвиженије Часног крста, Јовану Богослову, св. Димитрију, Јовану Златоустом, апостолу Андрији, св. Сави Јерусалимском и св. Николи, где се текст прекида. По палеографским особинама писма текст је исписан последњих деценија XVI века, што потврђује и водени знак хартије овог придодатог дела.* Књига је добро очувана, осим првих десетак згужваних листова.

Повез

Повез је јако оштећен, кожа исцепана, згужвана и недостају делови на хрпту. Дашчица горње корице је поломљена по вертикали и одвојена од коже и хрпта. Доњој корици оштећени су само углови. Слепи отисак дела оквирне орнаменталне траке и картуша на средини који се једино боље виде, дају основе за датирање повеза у XVII век.

Записи

Испод поговора на л. 431: Димитріе Цвеичъ.

На унутрашњој страни доње корице: Сиꙗ читꙋла Иѡана Стефановића, подписа се априлꙗ 21 на 1740, (у првој колони) ꙁде живи: Иѡань, Катерина, Петра, Софиа, Алка; (у другој колони) Ꙁде ꙋсапши: Стефана монах . . . Стану Софиа ꙋ монах . . . , Милицꙋ, Марꙋ, Елисаветꙋ, Саранф . . .

Сіꙋ книгꙋ глаголеми Сборник приложи Иѡвань Стефановићь ва храмъ светога Николаꙗ ꙋ село Халмашь.

У књизи се налази више пута отиснут печет рацалмашке цркве. Око представе Силаска св. Духа тече натпис: печат восточне цркве рац-алмашке.

---

* Водени знак хартије рукописног додатка: котва у кругу са угластим четворолистом, врло сл. V. Mošin, *Anchor watermarks*, Amsterdam, 1973, бр. 2430 из 1580/90. године.

9. ЂУР ст. шт. 6

[X] + 440 + [9] л. 280 × 190 мм. Примерак непотпун, недостаје: г҃ с (1), к҃д҃ z (3), к҃ѕ҃ z (8), н҃а҃ bb (1—8), н҃в҃ cc (1—2, 7—8) и н҃д҃ ee (4). Нестали штампани листови замењени су рукописним са одговарајућим текстом. Пошто су рукописни умеци заузели више листова (24) од штампаних (16), књига има, уместо 416, 440 листова. На крају је додато 9 празнх листова. Књига је у целини добро очувана и чиста.

Повез

Дашчице величине 295 × 195 мм обложене светлосмеђом кожом са златотиском. На средини обе корице у картушу компонованом од четири исте волуте у којима су по две афронтиране птице (голубови) фине мициозне израде, налази се латинички монограми, на горњој монограм Христа IHS, на доњој Богородице MRIA. Рубови повеза закошени су према унутрашњој страни а хрбат има четири ребра. Повез је настао у XVIII веку, могуће око 1732—34. на шта упућује водени знак хартије уз повез, који је исти као и на хартији Венцловићевих рукописа писаних у Коморану и Ђуру 1732—34. године.*

Записи

Л. [I]: избрисан нечитак запис преко целе стране од кога се само на завршетку чита: Писано в Ђꙋрꙋ варошꙋ смирени еромонахъ Гаврило . . .

Л. [II]: 1746 лета комисия била сер . . . ꙁаради новаца црквеној штетꙋ.

Л. 1': Сиꙗ книга гл⟨аго⟩леми Саборъник Ђуринъ и кће⟨ри⟩ Кате и сина нехь Живъка и брата мꙋ Бꙋчичъ и Хачимова Иѡвн . . . и даде е слад . . . и попꙋ Иѡвана да се ꙋ нꙋ чате и моли Богꙋ ꙁа ни и тъко че е продати да ѳ проклетъ и търъклет и онъ и негово подърꙋчие.

Да се ꙁна како дође Маѯимъ.

Л. 2: Сія книга естъ церкве с⟨вя⟩таго Николаа ꙋ Ђꙋрѣ сꙋщео подъписахъ аꙁъ грѣшніи рабъ божіи Манꙋил Малешъ парохъ ћꙋрс⟨ки⟩ намѣстнык Бꙋдимски 1809 ноемвріа 7 дне.

Л. 440': Г⟨оспо⟩дъ Богъ Ис⟨сꙋ⟩сь Хр⟨и⟩стосъ да ꙋпокоитъ со праведними дꙋшъ ꙋсопшыхъ рабъ котори трꙋдилися ѡ книꙁѣ сеи. Подъписахъ 1803 ноемвр. 7 в Ђꙋрѣ Манꙋилъ Малешъ парохъ ꙁдѣшніи и намѣстныкъ бꙋдимскіи.

У књизи постоје руком исписане кустоде на ректо и версо страни, а на горњим маргинама ознаке за читање текста. Извршена је и фолијација листова, али нетачна.

---

* Водени знак хартије, грб са крилатим лавом са мачем и круном изнад је из 1732—34. године. Уп. М. Гроздановић-Пајић, *Хартија и водени знаци у Венцловићевим рукописима писаним у Коморану и Ђуру*, Сентандрејски зборник, бр. 2 (у штампи).

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, Венеција, издање Вићенца Вуковића, 1546. г.

Библиографија: Шафарик I 21, Шафарик II 229, Каратајев I 29, Каратајев II 36, Медаковић 208—209, Бадалић 51, Лукјаненко 21.

10. СА ст. шт. 9

262 л. 195×137 мм. Примерак непотпун, недостају: прва четири листа са грбом и Епистолом Вићенца Вуковића: а҃ a (1—8), в҃ b (1—3, 5—8); г҃ c (1—2); д҃ d (8); є҃ e (1—3); ѕ҃ f (8); з҃ g (8); и҃ h (1—2, 4); ѳ҃ i (1—2); ѕ҃і q (8); з҃і r (1, 8); и҃і s (2—7); к҃ u (1); л҃ G (8); л҃є M (3), л҃и P (7—8). Књига је у лошем стању, расповезана, са много волантних листова а и хартија је размекшана тако да отпадају комадићи.

Повез није сачуван.

Записа нема.

11. ЂУР ст. шт. 30

294+50 рукоп. л. 188×135 мм. Примерак непотпун, недостаје: прва четири листа са грбом и Епистолом Вићенца Вуковића; а҃ a (1—2), г҃ c (1), з҃і r (8), к҃д A (7—8), л҃а H (1), л҃г K (1), л҃з O (1), л҃и P (8). У наставку рукописни додатак од 50 листова са текстом: Сице починаемь ѱалтир съ м⟨о⟩л⟨и⟩твами и тропари сїе на второи кад⟨изме⟩ алѵл⟨оѵ⟩їа. На крају је преостало 12 празних листова. Књига је лоше очувана, добрим делом са расповезаним свешчицама и исцепаним маргинама чији се ивице осипају.

Повеза нема.

Записи

Записа има само у рукописном додатку, л. 1: Сиꙗ кн⟨и⟩га глаголеми ѱалтирь попа Михаила и кѹпи є од попадие попа . . . ва лето тисѹщно . . . (исечено).

Л. 18': Да се ꙁна ꙗ Ћоѵра диак и кѹпи ѡт⟨ь⟩ попа Михаила ꙁа 3 фꙁо. дадо ѹ ћѹринскѹ церквѹ.

Л. 41' и 42: белешке на мађарском језику.

Л. 42': Си книга цркве Ђѵре

Л. 44' и 49: Да се ꙁна си книга

Л. 45: Да се ꙁна си книга црькве

Л. 50': На каде ꙗ Адамь ѹ Ћѹрѹ ѹ тии дан . . . щъ ѹ еди (?)

На последњем листу рукописног додатка, версо: Вѣдомо да естъ когда проходисмо въ славни градь Ћѵрь више Ком⟨о⟩ра⟨н⟩а аꙁь много грѣшны и мьшни (!) паче въсех иже в св⟨е⟩щѣноиноцех⟨ь⟩ Іѡанїкыа еромонаха ѡт с⟨ве⟩тѣи Горы Андонцѣи ѡт⟨ь⟩ монастиръа (!) Зѹграфь храма с⟨ве⟩таго велико м⟨оѵ⟩ч⟨е⟩ника Геѡргїа. Въ лѣто г⟨о⟩с⟨по⟩дние а҃ѱїе (=1715).

ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉЕ, Београд, издање Тројана Гундулића, штампар јеромонах Мардарије, довршено 4. августа 1552. г.

Библиографија: Шафарик I 23, Шафарик II 232, Каратајев I 32, Каратајев II 41, Медаковић 227—229, Бадалић 59, Лукјаненко 10.

12. ЂУР ст. шт. 9

[IV]+209+[5] л. 270×180 мм. Примерак непотпун, недостају само два штампана листа: а҃ (1 празан л.), к҃з (1, 6). У последњој 27. свешчици листови су повезани у неправилном редоследу (3, 4, 2, 5). Књига је добро очувана и чиста, осим што је неколико волантних листова искрзано на рубовима. На почетку и крају додати су празни листови.

Повез

Добро очуван, леп повез од дашчица величине 285×185 мм пресвучених смеђом кожом, има раскошан златотисак који густо прекрива обе корице истом минуциозно изведеном стилизованом геометријском и флоралном орнаментиком. На обе корице у средишњем малом овалном оквиру је латинички Христов монограм HIS са крстом изнад. Рубови корица закошени су према унутрашњој страни књиге, а хрбат има пет ребара. Кожни ремени завршавају се металним копчама. Позлаћен рез има утиснут флорални орнамент. Унутрашње стране корица обложене су љубичастом хартијом са златним флоралним украсима. Књига је преповезана у XVIII веку.

Записа нема, осим што се на л. [I] налазе два упоредна исписа литургичког текста на српском и немачком језику.

13. СЦУНЗ ст. шт. 64.243.1

[II] + 208 + [2] л. 272 × 190 мм. Примерак непотпун, недостају само два штампана листа: а҃ (1 празан, 4) и в҃ (1). Књига је добро очувана и чиста. Дрворезне заставице и већи број иницијала накнадно су обојени љубичастом и зеленом бојом (л. 1, 60, 63, 96, 99, 156).

Повез

Преко првобитног повеза, дашчица величине 280 × 195 мм пресвучених смеђом кожом, делом је аплициран црвени плиш. На средини горње корице израђена је представа Распећа у силуети од плиша, а на доњој, такође у силуети, Вазнесење (мандорла са језичцима). Углови корица прекривени су правоугаоним комадима плиша. Бридови корица закошени су према унутрашњој страни. Преповез, када су највероватније додате апликације у плишу, извршен је, судећи и по воденим знацима уз повез, крајем XVIII века.*

Записи

Л. 206': Сие с⟨ве⟩тое Еваћелие приложи баба Крꙋна ꙋ биѡградскꙋ цр⟨ъ⟩квꙋ храмъ ꙋспение прес⟨ве⟩тие Б⟨огороди⟩це за Продановꙋ дꙋшꙋ вечна емꙋ бꙋди паметъ. Летѡ а҃х҃п҃д҃ (= 1689).

Л. 208': Да се зна сїи с⟨ве⟩ти тетроїеѵ⟨аг⟩г⟨е⟩ль приложи за брата своего Воуицоу протопопи да служи за Вꙋичиноу д⟨ꙋ⟩шꙋ.

Л. [2']: 1884. године 28 јулија ноћу беше проваленије облака и у Сентандреји велику штету причинила на потоцима све ћуприје велика вода однела. Пљусак је трајао 12 сахати. Ђорђе Голуб и парох сентандрејски

* Водени знак хартије уз повез — лав са мачем и сфером уз иницијал IGM, једнак је истом типу, али са другим иницијалима код G. Eineder, *The Ancient Papermills of the former Austro-Hungarian Empire and their Watermarks*, Hilversum, 1960, бр. 1096 из 1794. године.

СЛУЖАБНИК, Венеција, издање Вићенца Вуковића, 1554. г.

Библиографија: Шафарик I 25, Шафарик II 234, Каратајев I 33, Каратајев II 42, Медаковић 211—212, Бадалић 60, Лукјаненко 23.

14. СА ст. шт. 7

237 л. 184 × 140 мм. Примерак непотпун, недостају три листа: а а҃ (1), G л҃ (7—8). Књига је добро очувана.

Повез

Дашчице величине 190 × 145 мм пресвучене тамносмеђом кожом са орнаменталним слепим отиском слично компонованим на обе корице. По рубовима теку оквирне траке од стилизованих флоралних мотива, а око средишњег картуша, на горњој корици и ромбоидног орнамента на доњој, утиснути су печати овалних орнамената од биљних мотива, љиљани и мали кружни цветови. Рубови корица закошени су према унутрашњој страни. Хрбат има три ребра. Постоје трагови закопчавања. Повез потиче из XVII века.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: N° 97, Сент Андреја; Саб(орна) црква.

Л. 1: Писа Станива петрихаилъ а себе за д⟨ꙋ⟩шꙋ; Слꙋжебникъ.

На доњим маргинама л. 2'—4': Сїа книга цр⟨ъ⟩кве белиградские храма оуспенїа прес⟨ве⟩тїе Б⟨огороди⟩це наше помощнице ꙋ С⟨ве⟩ти Андреи 1725.

На унутрашњој страни горње корице: Б⟨огороди⟩цꙋ м⟨а⟩т⟨е⟩ръ с⟨ве⟩таꙗ въ пѣснех⟨ъ⟩ вьвѣличам⟨ъ⟩. Слава Б⟨о⟩гꙋ давшомꙋ нам⟨ъ⟩ свѣть и просвѣтившомꙋ мирь.

15. СА ст. шт. 8

[I] + 240 + [1] л. 197 × 140 мм. Примерак књиге потпун, добро очуван.

Повез

Дашчице величине 210 × 145 мм пресвучене смеђом кожом са украсима изведеним техником слепог отиска. Кожа је доста истрвена. Јасније се види орнамент на доњој корици: правоугаони оквир од стилизованих флоралних мотива, ромбични угаони украси и у средишњем делу овални медаљон барокне флоралне стилизације. Рубови корица закошени су према унутрашњој страни. Постоје трагови закопчавања. Књига је повезана у XVIII веку.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Срп(ски) Ковин.

Л. [I]: 1747 знати се каде доће Іѡсифъ Иѡанновићъ оу попа Теотосиꙗ домъ м⟨ѣсе⟩ца септемвриꙗ з҃ денъ; испод поновљено: Знати се каде доће Иѡсифь Иѡвановићъ оу попа Теѡдосиа домъ м⟨ѣ⟩с⟨е⟩ца септемвриꙗ з҃ денъ 1747.

Л. [I']: 1764 м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца деке⟨мвриꙗ⟩ 21. поклони сію книгꙋ у Сентандреи удовица кад сꙋ просили. Тогда бистъ парох⟨ъ⟩ їерей Стефанъ Поповичъ во Адоню при храмꙋ с⟨вя⟩тїя Троици.

16. ЂУР ст. шт. 29

[III] +238 +[5] л. 178 ×134 мм. Примерак непотпун, недостају два листа: a ā (1, 8). У 21. кватерниону 1. и 8. лист погрешно увезани и треба да замене места. Прва три и последњих пет празних листова додати су накнадно, вероватно приликом преповезивања. Књига је добро очувана, само је неколико листова крпљено и на тим местима оштећени текст дописан је руком.

Повез

Леп, добро очуван повез чине дашчице величине 185 ×137 мм пресвучене смеђом кожом са златотиском барокне орнаментике, истим на обе корице. У правоугаоном оквиру, око средишњег овалног медаљона, концентрисана је богата минуциозно изведена композиција од волута и стилизованих флоралних елемената. У медаљону доње корице је стојећа фигура Богородице са Христом на месечевом српу. Представа у медаљону горње корице не може се разазнати. На хрпту између четири ребра такође су орнаменти. Унутрашње стране корица обложене су марморираном хартијом серијске израде. Књига је преповезана у XVIII веку.

Записи

Л. 1: Сию книгѕ кѕпи Лазаръ равъ в⟨о⟩ж⟨і⟩и за дүшѕ Станоүици . . . цръкви . . . слѫжѣѕ Б⟨ог⟩ъ да га прости ню и . . . д⟨ѕ⟩шѕ. Додато другом руком у наставку: и да є проклеть кто є ће пьродати.

На доњим маргинама л. 9—12: Сиа книга в⟨о⟩ж⟨а⟩ствена летѕргиа ћѕрске цр⟨ь⟩кве храма с⟨вє⟩таго архиереа Х⟨ристо⟩ва Николаѧ.

Л. 238': Сію книгѕ даше крьчани за них . . . Б⟨ог⟩ъ да прости.

Л. [1']: текст литургијске садржине.

ОКТОИХ ПЕТОГЛАСНИК, Венеција, издање Вићенца Вуковића, око 1560. г.

Библиографија: Шафарик II 223, Каратајев II 30, Медаковић 218—219, Бадалић 41, Лукјаненко 26.

17. СА ст. шт. 1

128 л. 275 ×190 мм. Примерак непотпун, недостаје: a (1—6, 8), d (1), f (8), g (1, 8), l (8), m (1—2, 7—8), n (1—8), p (1), t (2—7), u (3, 6, 8). Књига је лоше очувана, свешчице се раздвајају и има много слободних листова. Ивице листова су исцепане и искрзане.

Повез

Дашчице величине 280 ×195 мм обложене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Кожа је оштећена, одвојена од дашчица и истрвена тако да се само делимично виде делови правоугаоног декоративног оквира, угаони флорални орнамент и картуш у средини горње корице. Доња корица, поред оквирне декоративне траке има средишњу површину расчлањену дијагоналним укрштеним линијама на ромбове. Књига је повезана у XVII веку.

Записи

На унутарњој страни горње корице: Сентандреја, Преобр(аженски) храм.

ТРИОД ПОСНИ, Венеција, Вићенца Вуковића, издање Стефана из Скадра, довршено 6. јануара 1561. г.

Библиографија: Шафарик I 30, Шафарик II 237, Каратајев I 36, Каратајев II 47, Медаковић 231, Бадалић 85, Лукјаненко 25, Чурчић 185—187.

18. СА ст. шт. 4

[I] +256 л. 282 ×185 мм. Примерак потпун, добро очуван, међутим, табаци нису више чврсто повезани и има доста волантних листова.

Повез

Дашчице величине 294 × 194 мм обложене црвенкастосмеђом кожом са плитко утиснутим, сада истрвеним, слепим отиском. На горњој корици су оквирне траке од густо изведеног флоралног орнамента, ромбични угаони украси биљних мотива и картуш у средини. Доња корица има вишеструке правоугаоне оквире изведене од орнаменталних трака и оквира од троструких линија. У расчлањеним пољима утиснути су појединачни печати са флоралним мотивима. Хрбат раван са

орнаментима. Ивице корица закошене су према унутрашњој страни. Повез потиче из XVII века.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Gospodaru Georgija želim vami zdravia Gospoda boga, na mnogaja ljeta.

Г⟨о⟩с⟨по⟩дь г⟨оспо⟩д⟨а⟩рьмь противит се смѣреним же даетъ бл⟨а⟩годѣть.

На доњим маргинама л. 2—6: Сїа книга гл⟨агол⟩еми фарисев⟨ь⟩ць кѹпи поп⟨ъ⟩ Їѡань ѹ Вишници ѹ поп⟨ъ]⟩ Исака за т҃ нов⟨ъ⟩цъ и то сѹ новци били поп[ъ] Їѡанови и поп⟨ъ⟩ Николини що смо држали сар⟨ан⟩дырь покоинои Милици вечна нѡи памет а҃х҃пз (= 1687).

На доњим маргинама л. 6—8: 1723 сѹю книгѹ кѹпи Дмитаръ Василевићъ за свою дѹшѹ и даде е ѹ столно белиградьскѹ црквѹ храмѹ светаго Николае бог да прости.

Л. 255': Пис[а] Никола ѡцу Петрѹ и матери божи . . . (прецртано).

Пи[са] Вѹкъ ѡцѹ Петрѹ и матер Мари и . . . тъ мнѣ помощникъ съ е ѹбогое что сатворитъ мнѣ чловекъ.

Сей триод⟨ъ⟩ цр⟨ь⟩кве Столно белиградске храма с⟨вѧ⟩т⟨а⟩го Николаѧ.

Л. 256, исписан вертикално на левој маргини: Сеи Тр[и]ѡд⟨ь⟩ принѹжди в црк'ви на послѹженїе идѣже оубожество книгъ и недостатокъ понеже трѹдно и бѣднѡ в ней ѡбрѣтается и неисправнѡ недивно. Того ради въ коего времена писахом (?) нѹжда бысть сицеваго чтенїа ꙗкоже и самъ изявлаетъ здѣ ѡт Агаранских⟨ъ⟩ чадъ но сами попрани сѹтъ н⟨ы⟩нѣ же бл⟨а⟩годаренїе Г⟨оспо⟩дѹ да сѹт⟨ъ⟩ давшемѹ нам изобилнѡ ꙗже прежде бысть по нашемѹ согрѣшению паки же помилова ꙗко . . .

На унутрашњој страни доње корице: Книга сїꙗ ест црквe Столно белиградске.

Премѹдрости наставниче и самислѹдавче немоѹдримъ наказателю и нищим⟨ъ⟩ защитителю оутврьди и варазѹми ср⟨ь⟩дце мое вл⟨ади⟩ко ты даж⟨ь⟩д ми слово очее единородное слово се бо оустнѣ мои не възбраню еже звати тебѣ м⟨и⟩л⟨о⟩стиве помилѹи ме падшаго. Начело премоѹдрости страх⟨ъ⟩ г⟨о⟩с⟨под⟩нъ. (Препис литургичког текста).

19. РА ст. шт. 5

256 +[1] л. 290 ×190 мм. Књига је потпуна, добро очувана али са доста волантних листова. Примерак је варијанта издања, I варијанта по Лукјаненковој.

Повез

Дашчице величине 290 ×190 мм обложене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Горња корица расчлањена је са више правоугаоних оквира. По ивици тече орнаментална трака од стилизованих флоралних мотива. У унутрашњем правоугаоном пољу симетрично су распоређени флоралне розете, кринови и мали кружни цветни облици, док је између ових утиснуто І҃С Х҃С Н҃И К҃А. Доња корица је такође уоквирена орнаменталном траком, а средишња површина издељена је дијагоналним линијама на ромбове у које су утиснути кринови и мали цветови. У самом центру је флорална розета. Горњи и доњи рубови корица имају жлебове који се при угловима прекидају, док је дужа страна закошена према резу. Два ремена од троструко преплетене кожне траке завршавају се металним копчама (сачувана само једна). Хрбат нема изражена ребра. Према запису на унутрашњој страни доње корице, књигу је повезао јеромонах Азарија (име тајнописом) Троношанин 1648. године.

Записи

На дашчици са унутрашње стране горње корице: Рацалмаш.

На маргинама л. 1—4: Сеи Тріѡдъ дароваша хр[ис]ьтіан . . . преѡбраженскаго храма приложаши на послѹженїя ѹ Чипскѹ цр⟨ъ⟩ковъ фев. 1 [1]770 при мнѣ Никити Стниш⟨...⟩

Л. 256': запис на латинском језику, тешко читљив и делимично избрисан на местима где се помињу житељи Сентандреје: Hic lib . . . Eclesia du . . . donatus . . . civitate Santa Andrea . . .

Л. [1] уз доњу корицу: кратка белешка на грчком.

Литургијска упутства за читање катизми на одређене дане.

Подпіса число сея книги азъ дѣтоучителъ Лазаръ Перенчевићъ Sipiensis Anno Domini Milesimo septe centesimo septuagesimo mensis februaris. Die quendecim post meridiam.

Сиꙗ книга глаголема триходъ.

Л. [1']: запис на румунском језику.

На унутрашњој страни доње корице: Сїю книгѹ ѡдѣꙗхъ въ лѣто з҃р҃н҃ѕ (7156 = 1648) іер'монах⟨ь⟩ дгдцвд (Азариа тајнописом) Троношанинъ.

Запис на румунском језику, пробе пером и невешти цртежи животињске и људске фигуре.

Извршена је фолијација књиге светлосмеђим мастилом и то првих осам свешчица грчким бројевима, а од листа 51 до 255 арапским цифрама. Иста рука, судећи по рукопису и мастилу, Лазара Перенчевића учитеља, исписала је на горњим маргинама ознаке за читање текста и ознаке триниона грчким бројевима, али је због погрешног бројања добијен један тринион више.

На више места у књизи отиснут је плави црквени печат са представом Вазнесења (Христ на облацима, ниже клече апостоли у два низа) и натписом: печат восточне цркве рац-алмашке 1889.

20. ЂУР ст. шт. 48

254 л. 285 × 205 мм. Примерак непотпун, недостају само два листа: G (1, рукоп. л.) и SS (6). Неколико првих и последњих волантних листова у књизи изгужвани, поцепани и прљави.

Повез

Дашчице величине 295 × 205 мм пресвучене мрком кожом имају исти украс у слепом отиску. Правоугаони средишњи простор издељен је двоструким линијама на ромбове. Углови ромбова украшени су петолатичним цветовима а средишта малим розетама. Рубови корица и хрбат су равни. Повез је настао највероватније у XVI веку.

Зайиси

На унутрашњој страни горње корице: Да се ꙁна каде ꙗ придѡ многѡгрѣшнихъ попъ Игнатїе їерхмона (!) Кобилацъ ваꙗнокъ лето ꙁрс ѡт⟨ъ⟩ Б⟨о⟩га слова а҃х҃п҃г (= 1683) верварию ї д⟨ь⟩нъ.

На маргинама л. 5'—6: Сиа книга триодъ цр⟨ъ⟩кве ћѹрске храма с⟨ве⟩того Николае да не има нико изнести изъ цр⟨ъ⟩к[ве].

Л. 77'—78: Да се има ꙁнати ѡва книга цръкве ћѹръске.

Л. 81—83: Сиа гнига (!) глаголема триходъ фаресеоаецъ (!) црквe ћѹриньске.

ТРИОД ЦВЕТНИ, Венеција [Скадар ?] штампарија Вићенца Вуковића, издање Стефана из Скадра, штампар Камило Занети, довршено 24. децембра 1563. г.

Библиоїрафија: Шафарик I 34, Шафарик II 240, Каратајев I 48, Каратејев II 62, Медаковић 232, Бадалић 104, Лукјаненко 13, Чурчић 187—190.

21. РА ст. шт. 6

[I]+223+[1] л. 290 × 185 мм. Примерак књиге је потпун и у целини добро очуван. Поједини листови су искапани и замашћени воском.

Повез

Дашчице величине 290 × 185 мм обложене мрком кожом са орнаментиком у техници слепог отиска. Обе корице слично су украшене: средишње поље рашчлањено је дијагонално укрштеним линијама на ромбове на чијим површинама су симетрично распоређени вишелатични цветови, кринови и мали кружни цветови, ови последњи највише на сециштима линија који образују ромбове. Горњи и доњи рубови корица закошени су према спољашњој страни, док дуже две ивице имају жлеб који се прекида при угловима. Књига је повезана највероватније у XVII веку.

Зайиси

На унутрашњој страни горње корице црвени воштани печат са представом Св. Николе и натписом: Печат храма оца Николе села Пантелије.

Рацалмаш

Да се ꙁна како . . . ѡста ꙁа дѹхан едань . . .

Л. [I]: Сиа книга попа . . . Добрица Ви . . .

Триод⟨ь⟩ постиная начинающая ѡт 6-тиа неде⟨ля⟩ поста въ навечерїй Лаꙁаря четвеpодневнагѡ и Пентїкостарь. Између ових редова исписано: Добрици Петаръ огнанъ . . .

Л. [I']: текст литургијских исписа ћирилицом на грчком језику из 1703. године.

На доњим маргинама л. 2—19: Сїю книгѹ глаголемѹю Пентикостаръ приложи священоіерей Їсаак Пантелеиски на . . . послѹженіе храмѹ с⟨вя⟩тагѡ оца Николая лѣта 1758-го м⟨ѣся⟩ца марта 24-гѡ.

Л. 109: отиснут плави печат са представом Силаска Св. Духа и натписом: Печат восточне цркве рац-алмашке 1889.

Л. 148: плави печат са натписом: Печат парохијалне цркве дуна-пантелиске 1893.

Л. [1], уз доњу корицу: Да се ꙁна що е ѹ Пантеліе . . . на хѵванѹ (?) и друге, недовршене, нелогичне реченице и пробе пера.

На горњим маргинама књиге исписане су ознаке за читање текста.

22. СЦУНЗ ст. шт. 64.21.1

223 л. 290 × 195 мм. Примерак потпун, добро очуван и поред доста волантних листова.

Повез

Дашчице величине 300 × 195 мм пресвучене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском. Обе корице украшене су тракама стилизоване флоралне орнаментике и то, на горњој корици са више правоугаоних оквира око средишњег поља са картушом, док на доњој корици теку уз рубове и у вертикалним низовима попуњавају цео средишњи део. Ивице су закошене ка унутрашњој страни. Затварање двема копчама. Повез је настао у XVII веку.

Записи

На доњим маргинама л. 222'—223: Сїиꙗ книга гл[аго]лѥми пентїкостаръ кꙋпїи поп Іѡаннъ за слепичине Милице аспре.

Л. 223': Сиа книга пѡпа Стихвана ѡткоупи гвздне (!) и прдань за дꙋшоу.

На унутрашњој страни доње корице више бележака: к҃ к҃ д҃ д҃ р҃ р҃ ѳ҃ р҃ р҃ и є (тајнописом: Мисаил) в г҃ї Г⟨оспо⟩ди сиа ... ї видѡ ...

Рокꙋ а҃ѱ҃в҃ (=1702) звѡдвоі (тајнописом: Мисаил) — даље наставља нејасним писмом у коме је понеко слово ћирилско, између осталог и година з҃с҃в҃ї (7212 = 1702).

ꙋви мнѣ ѡх ѡх ѡх ѡх ѡх квѡд (таннописом: писа) клки (тајнописом: попь) пѣнтико мнѣ ꙋвы ꙋвы ꙋви Стефана ꙋви стары ... ѡх ꙋви ѡх слава Димитрїє. Пентикостаритось ꙋꙋꙋꙋ паноу Саватиє беше ва Бꙋдиме ...

Арїстотѣлъ гл⟨аго⟩летъ бѣ ...

ТРИОД ЦВЕТНИ, Мркшина црква, штампар јеромонах Мардарије са поп Живком и дијаком Радулом, довршено 1. септембра 1566. г.

Библиографија: Шафарик I 37, Шафарик II 242, Каратајев I 56, Каратајев II 72, Медаковић 230—231, Бадалић 122, Лукјаненко 12.

23. СА ст. шт. 5

208 + [1] л. 282 × 185 мм. Примерак непотпун, недостаје: а҃ (1—2, 4—7), є҃ (3), и҃ї (7—8). Погрешно повезани табаци, иза 8. следи 7. Књига је добро очувана, осим волантних листова који су изгужвани и искрзани.

Повез

Дашчице величине 300 × 185 мм обложене тамносмеђом кожом и украшене златотиском који је на обе корице исти. Уз рубове тече уска орнаментална трака од геометријских и биљних мотива, док је у центру мањи флорални зракасти орнамент. Ивице корица закошене су према унутрашњој страни. Постоје трагови закопчавања. Поред стилских особености орнамента и водени знак хартије уз корице датује повез у почетак XVIII века.*

Записи

Л. 157: Писа Їѡвань ѡцꙋ Тодорꙋ ї летꙋръгиꙗ и братꙋ Алекси ї матери Марии и синꙋ Дъмитрꙋ.

Л. 208': Си Триодь попа Ћꙋрьћа.

Сиꙗ книга попа Їѡсипа ѕ҃ фориньте.

Сиꙗ книга гл[аго]леми Триходъ попа Бꙋкића.

Писа попъ Бꙋкићъ себе м҃ ... (?).

Сиꙗ книга попа пис[а] до издиханиꙗ Їѡсифа з҃ форинте кое писа моего смерением да вид ... м⟨є⟩с⟨є⟩ца марта.

---

* Водени знак хартије уз повез је рог (у кругу ?), врло сличан у рукописима из Историјске збирке Архива Српске академије наука и уметности, бр. 154 из 1697. и бр. 219 из 1709. године.

24. ЂУР ст. шт. 5

[I] + 216 л. 285 × 190 мм. Примерак непотпун, недостају прва два листа: а҃ (1—2). Дрворезне илустрације — Вазнесење, Васкрсење и Силазак Св. Духа обојене су транспарентном црвеном, окером и љубичастом. Књига је у целини добро очувана и поред мрља од влаге и капања воска на појединим листовима.

Повез

Картон пресвучен смеђом кожом величине 297 × 190 мм, украшен техником слепог отиска, компонован исто на обе корице. Више правоугаоних оквира од троструких линија и широка орнаментална декоративна оквирна трака испуњена барокним стилизованим флоралним орнаментом. Средишње правоугаоно поље издељено хоризонталном и двема дијагонално постављеним троструким линијама. Повез је настао у XVIII веку.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Сиа книга црковна слꙋжителства сиа.

Л. [I]: Доће на сиа книга цръкве ћꙋрьске мати св⟨е⟩та неизрѣчне и [х]рам с⟨ве⟩таго Николи.

Л. 216: Знати се сіа гнига (!) стара 967 лета.

Л. 216': Васкрсениꙗ днь простит се людие пасха г⟨оспод⟩на пасха ѡт⟨ь⟩ самертию ꙋбо на жизни и ѡт⟨ь⟩ . . .

МОЛИТВЕНИК — ТРЕБНИК, Венеција, издање Јеролима Загуровића, штампар Јаков Крајков, 1570. г.

Библиографија: Шафарик I 40, Шафарик II 244, Каратајев I 62, Каратајев II 78, Медаковић 217—218, Бадалић 141, Лукјаненко 30.

25. АС 1228/367

[IV]+228+[2] л. 170 × 130 мм. Примерак непотпун, недостаје: A а҃ (1—8), B в҃ (1—8), C г҃ (1—4), H г҃і (4—5), S н҃і (1—8), X к҃а (8), Y к҃в (4—5), Z к҃г (1, 8), II л҃в (8), L1 л҃д (1—8), Mm л҃е (1—8) и последњи лист са типографским знаком Јеролима Загуровића. Осим ових недостаатка књига је добро очувана.

Повез

Картон пресвучен мрком кожом величине 175 × 135 мм са слепим отиском косе решетке и три изражена ребра на хрпту. Књига је преповезана у XVIII веку, чему у прилог иду и водени знаци хартије уз повез.*

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Ex Libris Joanis Csokor.

Л. [I]: Na Matizꙋ Шнипсерꙋ (?) реста ѡста 958.

Что сотворю потребно.

Требникъ.

Л. [II]: Ѡва книга именомь Требникь србски Петра Ѧжича ѵ Баи.

Л. [III]: 1780-гѡ ѵ полъ деветога сата новемра м⟨ѣ⟩с⟨я⟩ца по римскомь 20-гѡ денъ престави се римска цесарица и маћарска кралица Мариа Ѳерезия вечна ной паметъ.

На последња два додата листа у књизи нечитки записи на немачком језику писани готицом.

---

* Водени знак хартије уз повез, грб са рогом, врло је сличан: G. Eineder, *The Ancient Papermills of the former Austro-Hungarian Empire and their Watermarks*, Hilversum, 1960, бр. 1455 из 1765. године (али са иницијалима FRW); котва са бројем 4, тип G. Eineder, *нав. дело*, бр. 28 из 1776. године, али са иницијалима PM.

ПСАЛТИР С ПОСЛЕДОВАЊЕМ, Венеција, издање Бартоломеа Гинамија, 1638.

Библиографија: Шафарик I 49, Шафарик II 253, Каратајев I 422, Каратајев II 475, Медаковић 221—222, Лукјаненко 39.

26. СЦУНЗ ст. шт. 64.32.1

268 л. 175 ×135 мм. Примерак непотпун, недостају: три листа на почетку књиге; A (1—2) и LL (7—8), одн. три ненумерисана на почетку и 4, 5, 274. и 275. лист оригиналне нумерације листова арапским бројевима. Има доста листова са мрљама од влаге и воска. Маргине су опсечене до самих ознака кватерниона и горе до оригиналне фолијације листова арапским цифрама.

Повез

Дашчице величине 175×135 мм обложене смеђом кожом са орнаменталним слепим отиском, јако су оштећене. Даска горње корице хоризонтално је преполовљена, кожа црвоточна а слепи отисак истрвен тако да се једино у средини назире картуш. Доња корица има, такође, оштећену и истрвену кожу. Кожни ремени за затварање књиге од две плетенице завршавају се металним копчама. Повез је највероватније настао у XVII веку.

Записи

Л. 146'—147 оригиналне нумерације: ѱалтиѳ попѵ Михаилѵ кѣпии ѕа 4 ѳоринта на 176 (1706 или 1776) лето.

ТРИОД ЦВЕТНИ, Краков, издање Швајполта Фиола, око 1493. г.

Библиографија: Каратајев I 5, Каратајев II 5, Немировски 4.

27. ЂУР ст. шт. 8

[XI] + 344 (352) + [10] л. 265 ×170 мм. У овоме издању свешчице се састоје од 12 листова осим прве која има 10 и последње 31, која броји 8 листова. Првих шест листова у свешчици имају нумерацију словним бројним ознакама, а осталих шест листова је несигнирано. Нумерација тече континуирано кроз целу књигу на поменутих првих шест листова. У 23. свешчеици сигнирање листова указује на варијанту: ѳл҃и, ѳл҃д, с҃, с҃а, ѳл҃в, ѳл҃г. Примерак књиге непотпун, недостаје у св. 1 (1—2, 9 — убачен празан л.), св. 2 (12), св. 6 (1 — празан л.), св. 11 (2—4, 9—11 — празан л.), св. 13 (1—3 — празан л.), св. 14 (2 — празна 2 л.), св. 26 (6, 7 — празан л.), св. 31 (4—8). Првих 11 и последњих 10 празних листова као и убачени празни листови на местима где недостаје оригинални штампани текст, додати су накнадно приликом поправке књиге и преповезивања, почетком XVIII века, судећи по воденим знацима који се на овој хартији јављају.* Оригиналних штампаних листова, заправо, има 344. Књига је чиста и добро очувана.

Повез

Књига је у повезу од дашчица обложених кожом светлог окера с орнаментима изведеним у техници слепог отиска величине 270 ×170 мм. Обе корице компоноване су исто: око рубова тече широки правоугаони оквир од стилизоване барокне флоралне орнаментике. У средишњем правоугаоном простору уз ивице нижу се волуте са флоралним додацима, док је у самом центру овални медаљон са представом Богородице са круном на глави и Христом у наручју како стоји на месечевом српу. Рубови корица закошени су према унутрашњој страни. Хрбат има четири ребра. Књига је преповезана почетком XVIII века судећи по декорацији и воденим знацима хартије уз повез.

Записи

На унутрашњој страни горње корице: Ѣѕоѕскѥ цр҃кѵѥ тр҃ѡдь. Испод новија белешка: Ђур. инв. бр. 8; Триод цветни, Краков, 1491.

---

§ Водени знаци хартије додатих празних листова из времена преповеза књиге: пoштар са рогом, идентичан K. M. Kiler, *Schreibpapier Wasserzeichen aus dem heutigen burgenländischen Raum von 1703—1710*, Eisenstadt, 1965, табла 11 из 1703—1710. године; двоглави орао са круном изнад и иницијалима произвођача, врло сл. *нав. дело*, табла 21 из 1703—1710. године, али без иницијала.

РЕГИСТРИ

РЕГИСТАР МЕСТА ИЗДАЊА СА ШТАМПАРИЈАМА

Београд

Штампарија Тројана Гундулића

Четворојеванђеље 1552 12, 13

Венеција

Штампарија Божидара Горажданина

Служабник 1519 1

Штампарија Божидара Вуковића

Служабник 1519 2
Октоих петогласник 1537 3, 4, 5
Празнични минеј (Саборник) 1538 6, 7, 8, 9

Штампарија Виђенца Вуковића

Псалтир с последовањем 1546 10, 11
Служабник 1554 14, 15, 16
Октоих петогласник око 1560 17
Триод посни 1561, изд. Стефана из Скадра 18, 19, 20
Триод цветни 1563, изд. Стефана из Скадра 21, 22

Штампријаја Јеролима Заїуровића

Молитвеник-Требник 1570 25

Штампарија Бортоломеа Гинамија

Псалтир с последовањем 1638 26

Гораждe [?]

Штампарија Божидара Горажданина

Служабник 1519 1

Краков

Штампарија Швајполта Фиола

Триод цветни око 1493 27

Мркшина црква

Штампарија манастира

Триод цветни 1566 23, 24

Скадар [?]

Триод цветни 1563 21, 22

ХРОНОЛОШКИ РЕГИСТАР ИЗДАЊА

око 1493 Триод цветни, Краков, изд. Швајполта Фиола 27
1519 Служабник, Венеција-Гораждe? изд. Божидара Горажданина 1
1519 Служабник, Венеција, изд. Божидара Вуковића 2
1537 Октоих петогласник, Венеција, изд. Божидара Вуковића 3, 4, 5
1538 Празнични минеј, Венеција, изд. Божидара Вуковића 6, 7, 8, 9
1546 Псалтир с последовањем, Венеција, изд. Виђенца Вуковића 10, 11
1552 Четворојеванђеље, Београд, изд. Тројана Гундулића 12, 13
1554 Служабник, Венеција, изд. Виђенца Вуковића 14, 15, 16
око 1560 Октоих петогласник, Венеција, изд. Виђенца Вуковића 17
1561 Триод посни, Венеција, изд. Стефана из Скадра 18, 19, 20
1563 Триод цветни, Венеција, изд. Стефана из Скадра 21, 22
1566 Триод цветни, ман. Мркшина црква 23, 24
1570 Молитвеник-Требник, Венеција, изд. Јеролима Загуровића 25
1638 Псалтир с последовањем, Венеција, изд. Бартоломеа Гинамија 26

РЕГИСТАР НАСЛОВА КЊИГА

Молитвеник-Требник 25
Октоих петогласник 3, 4, 5, 17
Празнични минеј (Саборник) 6, 7, 8, 9
Псалтир с последовањем 10, 11, 26
Служабник 1, 2, 14, 15, 16
Триод посни 18, 19, 20
Триод цветни 21, 22, 23, 24, 27
Четворојеванђеље 12, 13

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА У ЗАПИСИМА

Адам 11
Ажић, Петар, његова књига 25
Азарија (тајнописом) Троношанин, јеромонах, повезао књигу 19 (1648)
Алекс, његова књига 3
Алекса, уписан му прилог за помен 23
Аристотел 22

Васиљевић, Дмитар, купио књигу и приложио цркви 18 (1723)
Витомировић, Димитрије, учитељ у Дунапантелији 7 (1832)
Вујица, протопоп, приложена књига њему за душу 13
Вук, уписао прилог за помен својим умрлима 18
Вукаиловић, Илија, житељ алмашки, поклонио књигу 1 (1759)
Вукић, поп, његова књига 23
Вуковић, Божидар, издавач српских штампаних књига у Венецији (1519—1540) 7 (1832)
Вучић, један од приложника књиге 9

Гаврило, јеромонах, писао запис 9
Георгије, писао запис 6 (1734)
Георгије, господар (?) 18
Голуб, Ђорђе, парох сентандрејски 13 (1884)

Димитрије 22
Димитрије Реметац, проигуман 1
Дмитар, уписан му прилог за помен 23
Добрица, Ви . . . , поп 1
Драгутиновић, Грујић, свештеник, писао запис 7

Ђура, један од приложника књиге 9
Ђура, дијак, купио књигу и приложио цркви 11
Ђурђе, поп, његова књига 23

Живко, један од приложника књиге 9

Игњатије Кобилац, јеромонах, поп, писао запис 20 (1683)
Исаија, свештенојереј цркве Св. Николе у Дунапантелији 7 (1745)
Исак, поп, продао књигу 18 (1687)
Исак, свештенојереј у Дунапантелији, приложио књигу цркви 21 (1758)

Јоаникије, јеромонах из манастира Зографа на Светој Гори 11 (1715)
Јован, уписао прилог за помен родитељима и брату 23
Јован, поп, купио књигу 18 (1687), 22
Јован, поп 9
Јовановић, Георгије, писао запис 5 (1733)
Јовановић, Јосиф 15 (1747)
Јовановић, Пантелејмон, јереј, парох титошки, његова књига 1 (1759)
Јосип, поп, његова књига 23
Јосиф 23
Јосифовић, Георгије, појац Саборне цркве у Сентандреји 3 (1824)

Ката, један од приложника књиге 9
Круна, баба, приложила књигу цркви 13 (1689)
Крчани, приложили књигу 18
Ксенофонт 2

Лазар, купио књигу и приложио цркви 16

Максим 9
Малеш, Мануил, парох ђурски и намесник будимски, писао запис 9 (1803, 1809)
Мара 18
Марија, уписан јој прилог за помен 23
Марија Терезија (1717—1780), немачко - римска царица и угарска краљица, запис о њеној смрти 25 (1780)
Милица, држан јој сарандар 18 (1687)
Милица Слепица, купљена књига за њене аспре 22
Мисаил (име тајнописом) 22 (1702)
Михаило, поп, његова књига, продао књигу 11
Михаило, поп, купљена му књига 26 (1706 ?)
Михаило 6 (1703)

Никола, уписао прилог за помен оцу и мајци 18
Никола 1
Никола, поп 18 (1687)

Павле, господин, кир 1
Павловић, Данил, Будимац, поклонио књигу 7 (1745)
Перенчевић, Лазар, учитељ 19 (1770)
Петар 18, 21
Поповић, Стефан, јереј, парох у Адоњи при храму Св. Тројице 15 (1764)
Продан, приложена му књига за душу 13 (1689)
Прохор, јеромонах 1

Радић 1

Саватије 22
Силивестер, духовник 6 (1703)
Станива, уписала себи прилог за душу 14
Стануица, приложена књига цркви њему за душу 16
Стефан 22
Стефановић, Јован, приложио књигу цркви 8 (1740)
Стихван, поп, његова књига 22

Теодор, уписан му прилог за помен 23
Теодосије, поп 15 (1747)
Тимотије, јеромонах, његова књига 6 (1703)

Цвејић, Димитрије 8
Цвитко 1

Чокор, Јоанис, колекционар, његов екслибрис 25

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА У ЗАПИСИМА

Адоњ, место у Мађарској 15 (1764)

Баја, место у Мађарској 25
Будим 22

Венеција 7 (1832)
Вишњица 18 (1687)

Горња епархија будимска 1 (1759)
Грабовац, српски манастир у Мађарској, храм Св, арх. Михаила и Гаврила

Дунапантелија, место у Мађарској 7 (1832), 21
Ђур, град у Мађарској 9, 9 (1803, 1809), 11, 11 (1715), 20 (1683), 27

Зограф, ман. на Светој Гори, посвећен св. Георгију 11 (1715)

Јанок, в. Ђур

Коморан, град у Мађарској 11 (1715)
Краков 27

Милешева, манастир у Србији 6 (1703)

Пантелија, в. Дунапантелија

Рацалмаш, место у Мађарској 8, 19

Света Гора Атонска 11 (1715)
Сентандреја (Света Андреја) 2, 13 (1884), 14, 14 (1725), 15 (1764), 17, 19
Српски Ковин 15

Цркве:
Арх. Михаила и Гаврила (у Острогону, Пожаревачка у Сентандреји ?) 2 (1718)
Белиградска, Биоградска црква Успења Богородице у Сентандреји, в. Саборна црква у Сентандреји
Дунапантелијска црква, в. Св. Никола у Дунапантелији
Ђурска (Ђуринска) црква, в. Св. Никола у Ђуру
Преображенска црква у Сентандреји 17, 19 (1770)
Рацалмашка црква 7 (1889), 8, 21 (1889)
Саборна црква Успења Богородице (Београдска) у Сентандреји 2, 3 (1824), 13 (1689), 14 (1725)
Св. Никола Мириликијски у Дунапантелији 7, 7 (1745), 21 (1758, 1893)
Св. Никола у Ђуру 9, (1809), 11, 16, 20, 24, 27
Св. Никола у Стоном Београду 18, 18 (1723)
Св. Никола у Халмашу (Рацалмашу) 8
Св. Никола Мириликијски у Хопову 5 (1733), 6 (1734)
Св. Тројица у Адоњи 15 (1764)
Столнобелиградска црква, в. Св. Никола у Стоном Београду
Успенска црква у Сентандреји, в. Саборна црква у Сентандреји
Хоповска црква Св. Николе Мириликијског, в. Св. Никола Мириликијски у Хопову
Чипска црква (Св. Стефан Дечански у Чипу) 19 (1770)

Халмаш (Алмаш) место у Мађарској, в. Рацалмаш

ПРЕДМЕТНИ РЕГИСТАР ЗАПИСА

Књига:
купљена 11, 16, 18 (1687, 1723), 22, 26 (1706 ?)
повезана 19 (1648)
„подписана“ 7 (1832), 9 (1803, 1809), 19 (1770 ?)
поклоњена, приложена 1 (1759), 3, 7 (1745), 8, 9, 11, 13 (1689), 13, 15 (1764), 16, 18 (1723), 19 (1770), 21 (1758)
својина 1, 1 (1718), 3, 5 (1733), 6 (1703, 1734), 7 (1889), 7 9 (1809), 11, 14 (1725), 16, 17, 18, 19 (1889), 20, 21, 23, 24, 25, 27.

Печат црквени 7 (1889), 8, 19 (1889), 21 (1889, 1893)

ХРОНОЛОШКИ РЕГИСТАР ЗАПИСА

1648	19
1683	20
1687	18
1689	13
1702	22
1703	6, 21
1715	11
1718	2
1723	18
1725	14
1733	5
1734	6
1740	8
1745	7
1746	9
1747	15
1758	21
1759	1
1764	15
1770	19
1780	25
1803	9
1809	9
1824	3
1832	7
1864	5
1884	13
1889 на печату	7, 19, 21
1893 на печату	21

ТОПОГРАФСКО-СИГНАТУРНИ РЕАИСТАР

Сигн. књига	Редни бр. каталога
Књиге Сентандрејске црквене општине	
СА ст. шт. 1	17
СА ст. шт. 2	3
СА ст. шт. 3	6
СА ст. шт. 4	18
СА ст. шт. 5	23
СА ст. шт. 6	2
СА ст. шт. 7	14
СА ст. шт. 8	15
СА ст. шт. 9	10
Књиге из Рацалмаша	
РА ст. шт. 3	7
РА ст. шт. 4	8
РА ст. шт. 5	19
РА ст. шт. 6	21
Књиге из цркве Св. Николе у Ђуру	
ЂУР ст. шт. 5	24
ЂУР ст. шт. 6	9
ЂУР ст. шт. 8	27
ЂУР ст. шт. 9	12
ЂУР ст. шт. 29	16
ЂУР ст. шт. 30	11
ЂУР ст. шт. 36	4
ЂУР ст. шт. 48	20
Српска црквено - уметничка и научна збирка	
СЦУНЗ ст. шт. 64.21.1	22
СЦУНЗ ст. шт. 64.32.1	26
СЦУНЗ ст. шт. 64.95.1	1
СЦУНЗ ст. шт. 64.243.1	13
Библиотека Арсенија Стојковића	
АС 1228/209	5
АС 1228/367	25

СКРАЋЕНИЦЕ

АС	Библиотека Арсенија Стојковића
Бадалић	J. Badalić, Jugoslavica usque ad annum MDC. Bibliographie der südslavischen Früdrucke, Baden - Baden, 1966.
ЂУР	Ђур, црква Св. Николе
Каратајев I	И. Каратаев, *Хронолоiическая росйис славянских книi, найечаӣанных кирилловскими буквами, 1491—1730*, Санктпетербург 1861.
Каратајев II	И. Каратаев, *Ойисание славяно - русских книi, найечаӣанных кирилловскими буквами.* Том I с 1491 по 1652 гг. Санктпетербург 1883.
Лукјаненко	В. И. Лукьяненко, *Издания кириллической йечаӣи XV—XVII вв. (1494—1688 ii.) для южных славян и румын. Каӣалоi книi из собрания Государсӣвенной йубличной библиоӣеки им. М. Е. Салӣыкова - Щедрина*, Лениниград 1979.
Медаковић	Д. Медаковић, *Графика срйских шӣамйаних књиiа XV—XVII века*, Београд 1958.
Немировски	Е. Л. Немировский, *Ойисание изданий ӣийоiрафии Шваийольӣа Фиоля*, Москва 1979.
РА	Рацалмаш, црква Вазнесења Христовог
СА	Сентандреја, ознака за књиге из сентандрејске црквене општине
СЦУНЗ	Српска црквено-уметничка и научна збирка
ст. шт.	стара штампа (српске књиге XV—XVII века)
Шафарик I	P. J. Šaffarik, *Übersicht der slowenischen Kirchenbücher, welche vom Ende des fünfzehnten bis zum Anfange des siebzehnten Jahrhunderts in Venedig, Serbien, Walachien und Siebenbürge in Druck erschienen sind*, Anzeige Blatt für Wissenschaft und Kunst, Nro. XLVIII, Wiener Jahrbücher der Literatur, Bd. XLVIII, Oct - Dec. 1829.
Шафарик II	P. J. Šafarik, Geschichte der serbischen Literatur. Aus dessen handschriftlichem Nachlasse. Herausgegeben von. Josef Jireček, Prag 1865.

ИЛУСТРАЦИЈЕ

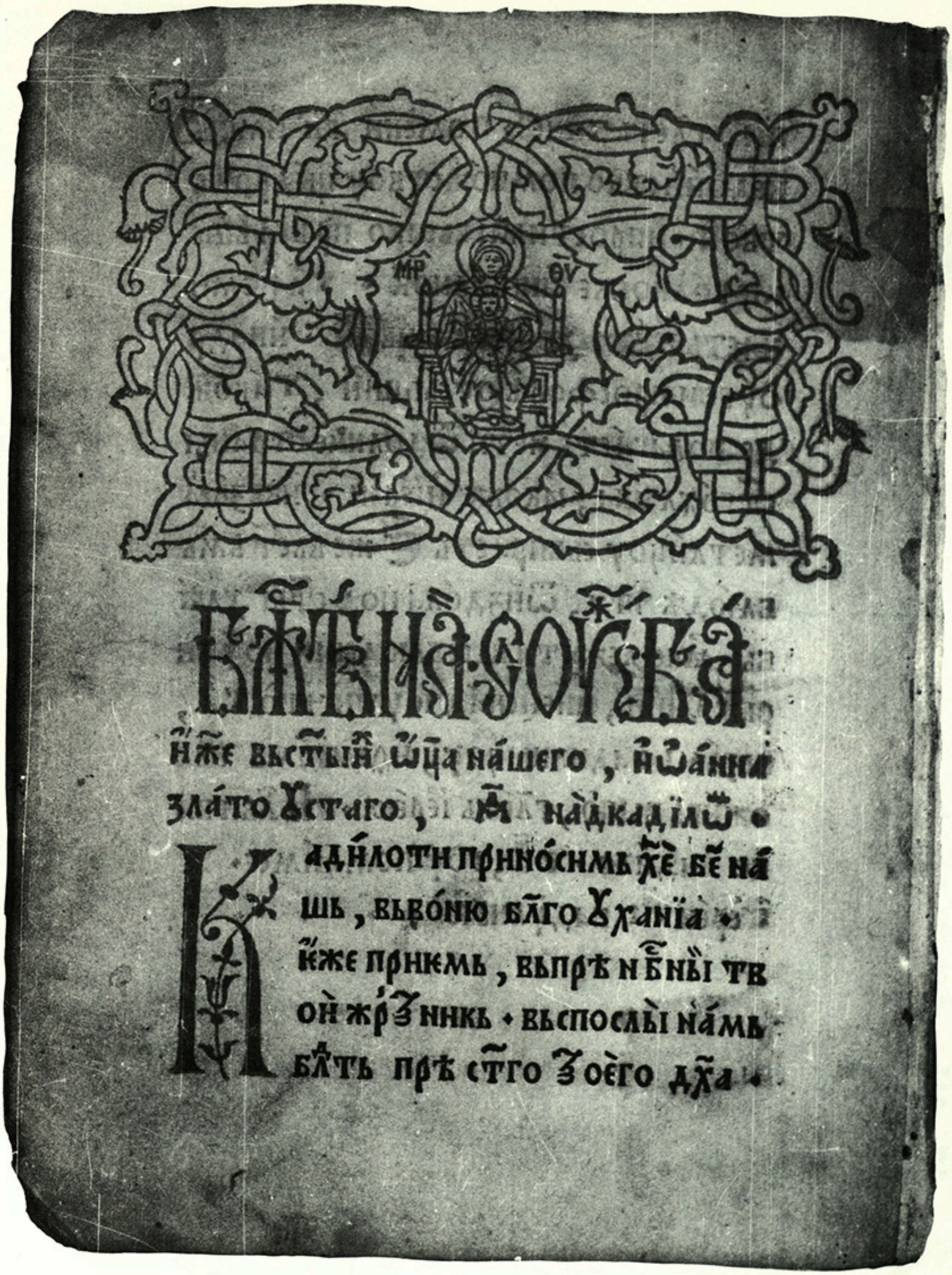

СЦУНЗ сш. шй. 64. 95. 1, Служабник, Венеција-Горажде? 1519, издање Божидара Горажданина (Ошис 1)

СЦУНЗ ст. шт. 64. 95. 1, Служабник, Венеција-Горажде? 1519, издање Божидара Горажданина (Опис 1)

ЗВАХЪ, ѠСТАВИМЪ СТІ́ХЪ, А҃ • ИПОЄ
МЪ СТИХЄ́РЫ, ВЪСКРЄ́НЫИ • РА҃, Є҃ •

ТЄ́МЬ ТВОЙ КРТ҃О ХЄ̀ • ДІА́КОЛА ПО
СРА́МЛЬЄ́СИ • ЙКЬСКРЄ́НІЄ́МЬ ТВОЙМЬ,
ЖЄ́ЛОГРЄ́ХО́ЙНОЄ ПРИТОУ́ПЛЬЄ́СИ • ЙС
ПСЛЬЄ́СИ НА҃ ѠВРАТЬ СЪМРЬТНЫЙ • СЛА́
ВИ́МТЄ ЄДИНО РО́ДНЫИ • Н же ВЪСКРЄ́
НИЄ ДА́Є РО́ДОУ ЧЛ҃ЧСКО́МОУ • ЙАКО ѠВ҃ЧЄ
НАЗА́КОЛІЄНІЄ ВЄ́ДЕСЄ • ОУ́СТРА́ШИШЕСЄ
СЄ́ГО КНЕЗЫ А҃ДЬСЦІИ • ЙКЬЗЄ́ШЕСЄ ВРА́
ГА ПЛАЧЄ́ННАА • ВЬНИ́ДЕВО ЦРЬ СЛА́КЫ
СС • ГЛІЄ СОУЩІЙ ВЬОУ́ЗАХЬ ИЗЫ́ДЄТЄ̀ •
ЙИ́ЖЕ ВЬТЬМѢ ѠКРІ́ИТЕСЄ • •

ЄЛІЄ ЧЮ́ДО, ЙЖЕ НЕКИ́ДНМІЙ СЪДѢТЕ
АЛЬ • ЗАЧЛ҃КО ЛЮБІЄ ПЛЬТІЮ ПОСТРА́ВЬ •
ВЬСКРЄ БЕСЬМРЬТНЫЇ • ПРІИ́ДЄТЄ ѠЧЬСТ

КІА ЄЗЫ́КЪ ТОМОУ́ ПОКЛО́НИМСЄ • МРА҃
НЕ́МБО ЄГО ѠЛЬСТИ ИЗБАВЛЬШЕСЄ • ВЬ
ТРЄ́ХЬ СЬСТА́ВЄХЬ Є́ДИНОГО БА҃ ПѢТИ НА́
ВИКОХО́ • ПОВТРЫ, А҃ • СЛА ИНША Ѣ
ВЪ ЗЫРЬМНЄ́МЬ МО́РЫ • НЕЙСКОУ́СОБР
А́ЧНЫЄ НЕВЄ́СТИ • ѠБРА́ЗЬ НАПИ́САСЄ АР
ХЄ́ВЛЄ • ТАМО МѠ́ЎСИ РА́ЗѢЛИТЕЛЬКО́
ДЪ • ЗѢ́ЖЕ ГАБРІ́ИЛЬ СЛОУ́ЖИТЕЛЬ ЧЮ́
ДЄСИ • ТО́ГДА ПОГЛЬБИ́ВЪШЬСТКО́КА
ВЬ НЕМО́КРЬНО ІСЛЬ • ИНЫЖЕ ХА́ РО́ДИ
БЕСѢМЕНЄ ДВАА • МО́РЄ ПОПРѢШЬСТКІ
ІСЛІЄ́ВЪ ПРѢБЫ́ НЕПРО́ХОДНО • НЕПО́РОЧ
НАА ПОРО́ЖЬСТВЪ ЄММА́НОУЇЛЄВЪ ПРѢ
БЫ́ НЕТЛѢ́ННА • СЫ́Н ПРѢ́ЖЕ СЫ́Н •
ИЗБАВЛЄ́НСЄ ЙАКО ЧЛ҃КЬ БЄ ПОМЛОУ́ЙНА
НАСТИХО́КНО, ВЬСКРЇ. РАЗЬ Є҃ •

СА сѫ. шѫ. 2, Окѫоих ѥѫоіласник, Венеција 1537, издање Божидара Вуковића (Ошс 3)

СА ст. шт. 3, Празнични минеј (Саборник), Венеција 1538, издање Божидара Вуковића (Опис 6)

ЂУР сш. шш. 30, Псалтир с последовањем Венеција 1546, издање Вићенца Вуковића (Опис 11)

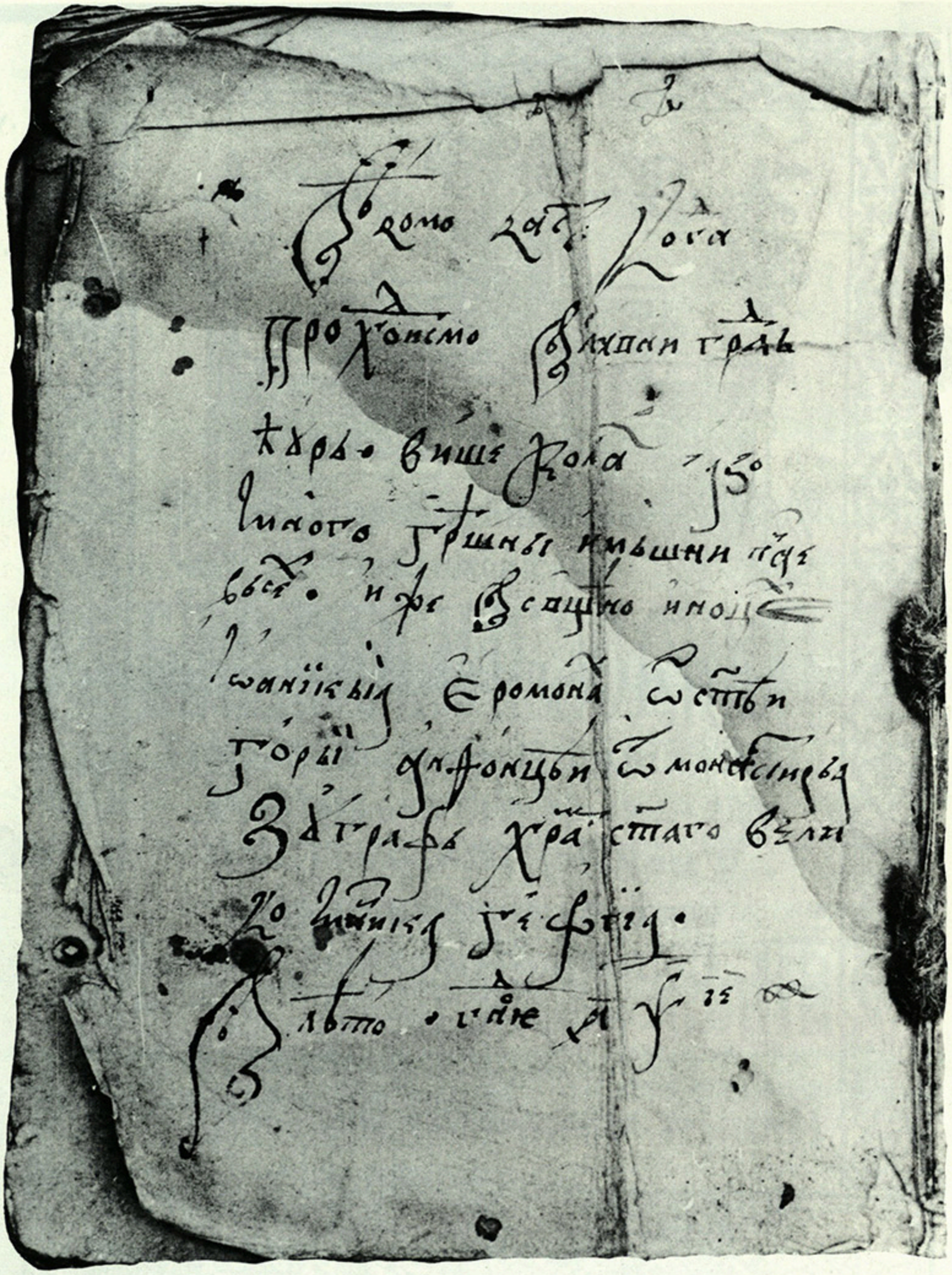

ЂУР сћ. шћ. 30, Запис на последњем листу версо у Псалтиру с последованьем Виђенца Вуковића из 1546. і. (Опис 11)

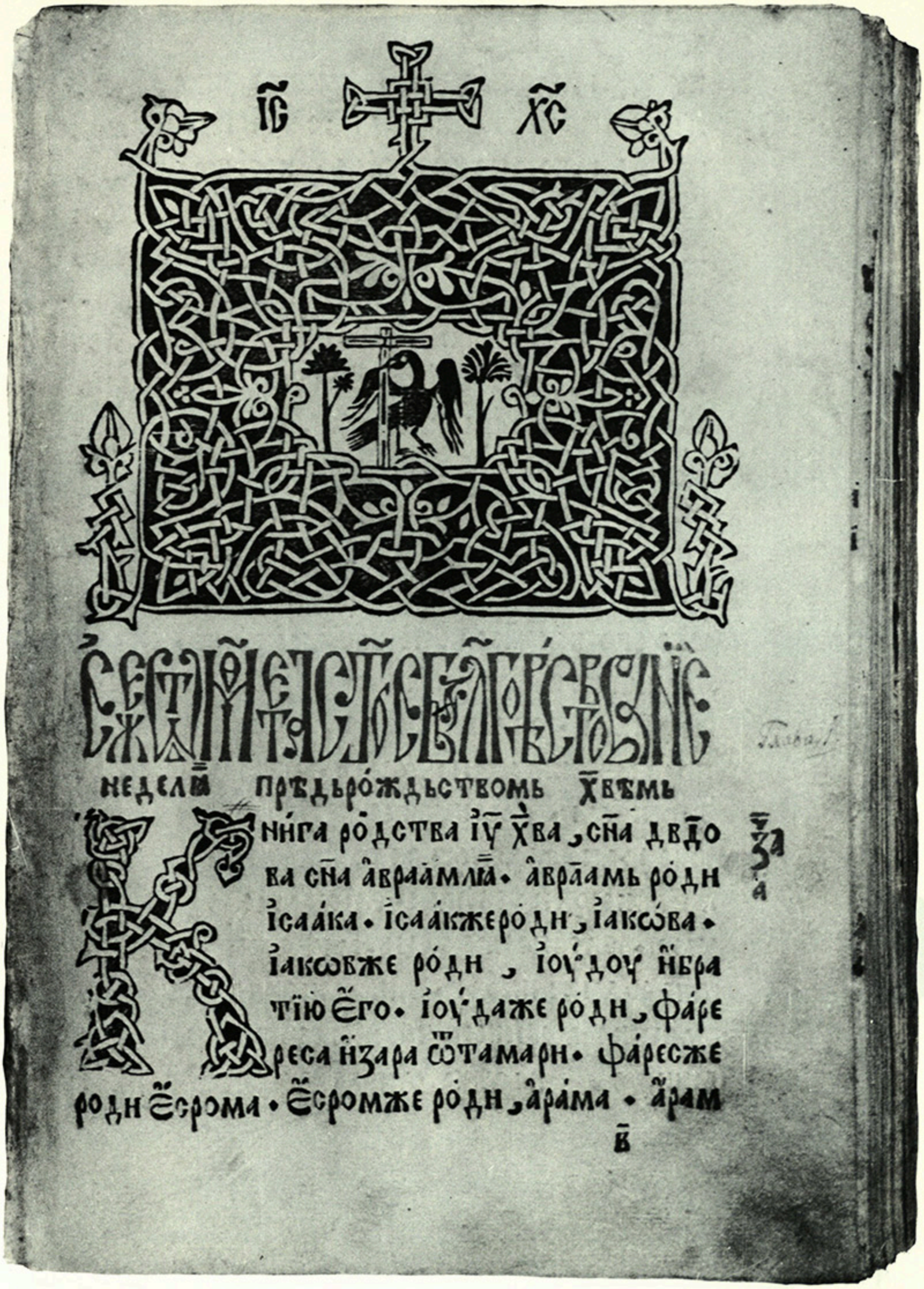

ЂУР сћ. шћ. 9, Четворојеванђеље, Београд 1552, издање Тројана Гундулића (Опис 12)

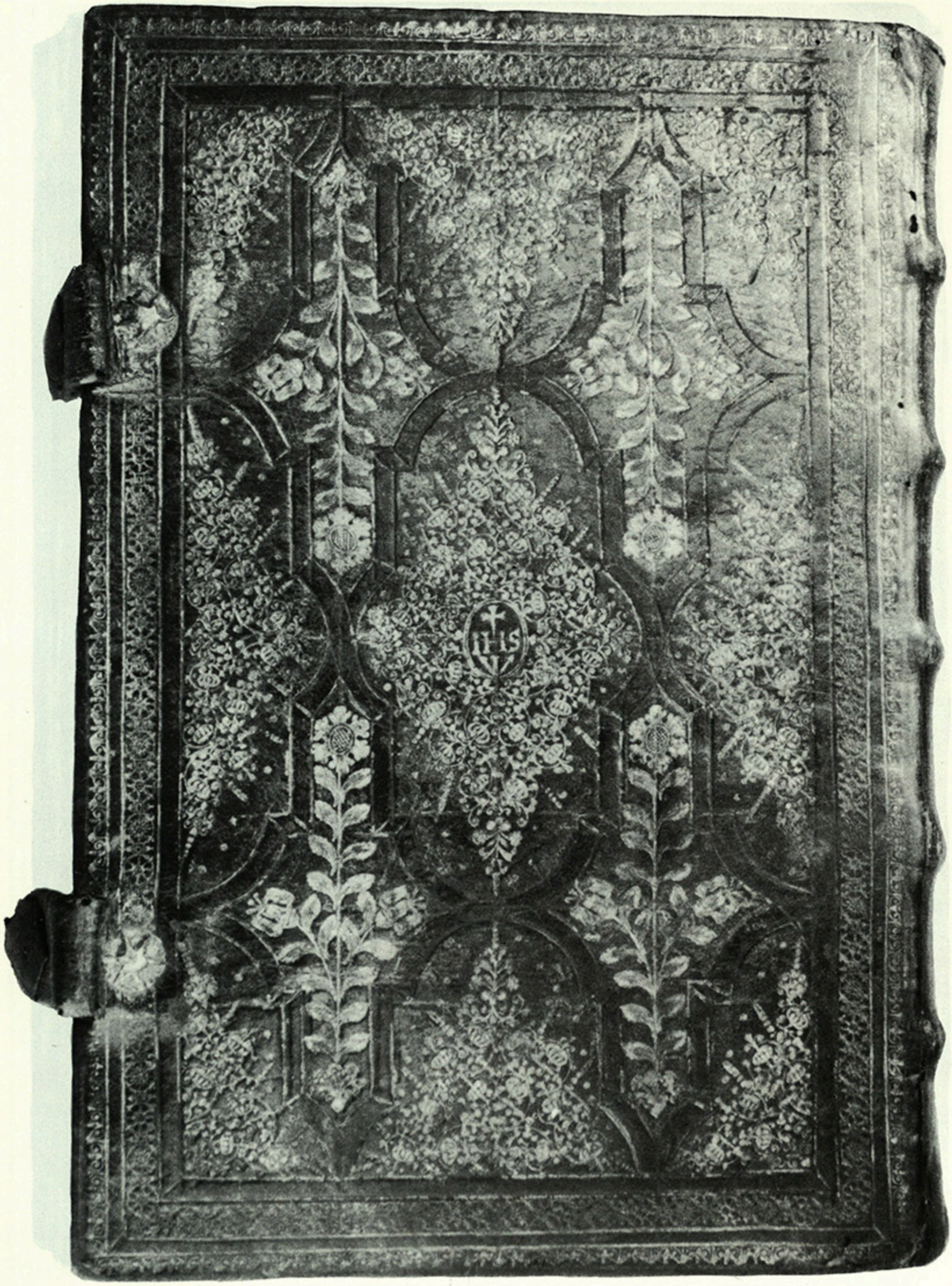

ЂУР сш. шш. 9, Горња корица повеза Четворојеванђеља Тројана Гундулића из 1552. г. (Опис 12)

СА ст. шт. 4, Триод йосни, Венеција 1561, издање Стефана из Скадра (Опис 18)

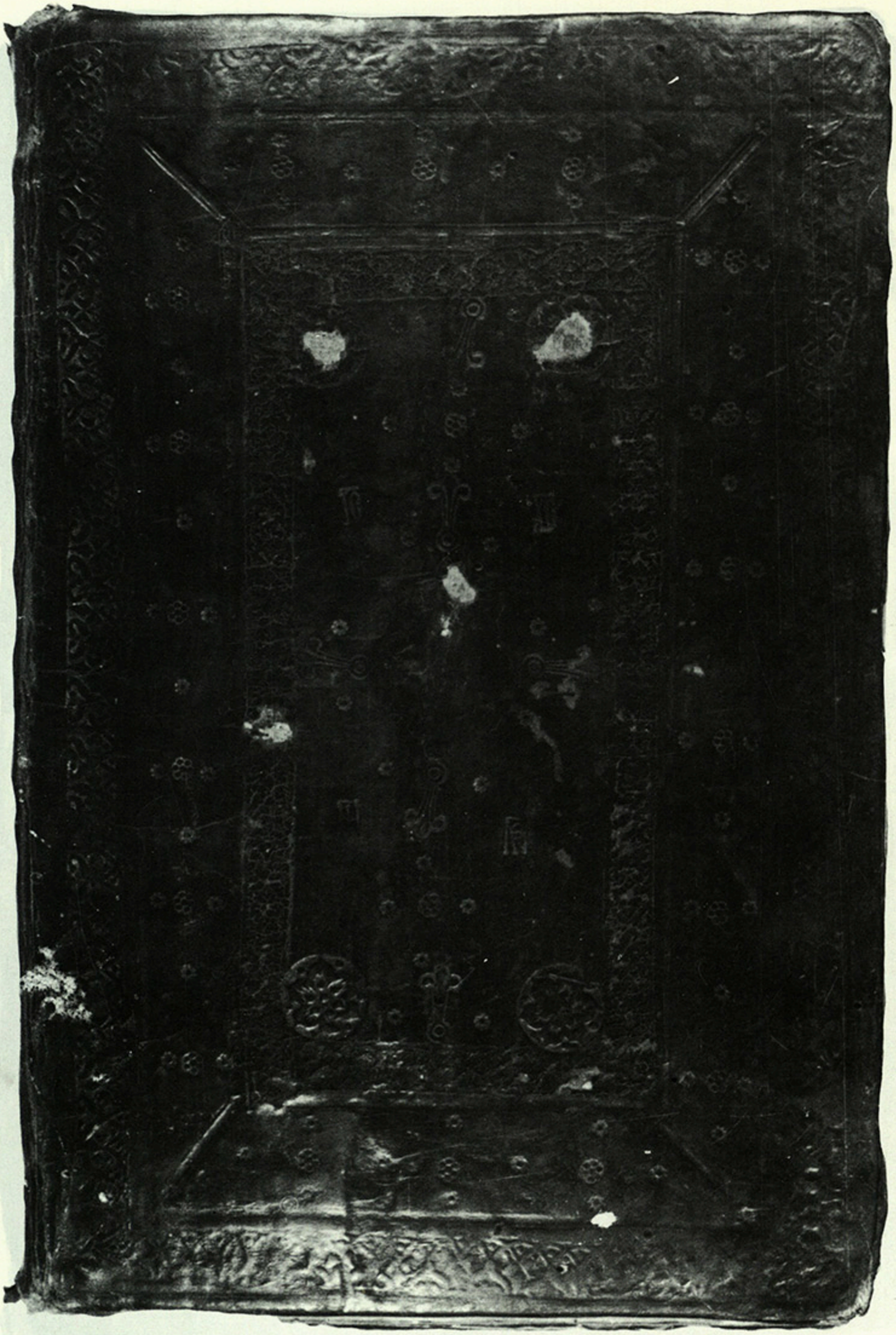

РА сп. шт. 5, Повез јеромонаха Азарија Троношанина из 1648. г. Триод поснi Стефана из Скадра, Венеција 1561. г. (Опис 19)

Поиѣже вѣтроицѣ поклана҃емѣ бѣ. благоизво
ливоукрасѣтѣ цр҃кви свою различнѣимѣ кни
гамѣ. темже наѕ хс҃ раби їе҃рмонахи мар
кіѣ. влѣтію бж҃ією желанїѣ имѣ любовь кьжѣт
ныи цр҃кѣ. милѣхсе вьсѣ благомѹ вл҃цѣ хс҃ моемѹ
дамѣ поспѣшившѣ кьжеланїю моемѹ, дасьврьшѣ и
сїѣ дѣло еже начѣ дѣлати сѣ пѣднкостарь. бѹ
повелѣвѹ, анапохвалѹ вьсѣ стыи, ихр҃тіанѡ на
полхѹ. Поиѣже сьмыслѣ врѣме старо҃тѣ моеѣ,
яко врѣме сьмр҃тное прнелижѣсе. ижѣтїѣ на
ше нѣмного врѣменно яко҃ прр҃чтвоуе҃ нельжны
прр҃кь дв҃дь днїѣ лѣть нашѣ вьнѣже ѯ. лѣть
ащелѣ вьсила, п. лѣть. множае҃ троудь ино
лѣзнь. Сего ра҃ трѹднхо҃се о҃сѣ дѣлѣ бж҃іѣ хоте
нїѣ елико вьзмогохо҃ постигнѹтѣ. поиѣжебо вь
вѣлнцѣ поужѣ нтоузѣ о҃сѣ троудихо҃се. мло
же юнїѣ иосьвьзрастнїѣ истарїѣ, ащене вроукою
иѣзыко҃. ащебоудѣ что҃ погрѣшено поюще лю
бѣ ра҃ испра҃вѣте. ина҃ зрѹдившисе о҃сѣ вѣви
те анѣкльѣните. дайвы оуслухните оуслышати
спа҃шѣ инелице мѣрнѣ сѹдїѣ, глѣ еже рѣть ѡ
дѣсноую стоещѣ. прїидѣте блвнн҃ѡцмоего ина
слѣдухите ѣготованое ва҃ цр҃твїѣ ѡсьложенїа ми
ру. ижже вѣдн вьсѣ на҃ ѣлучити влртію бж҃ією
амѣнь. тораже многимы цр҃твїн цр҃твующѹ
велѣкомѹ цр҃ю тр҃кѡмѹ сѹлтань сѹлеймнѹ.

ьвагоже ар҃хіе҃пна ипростла иоучителя
ьскаго новаго поистинѣ апла кѹр Савы.
рѣстоломь пѣкскый стнтелствоующоу ар҃хі
е҃поу кѹр макарію ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

Сверьшисе сїа стаа ибжтвна книга глмаа
пѣднкостарь прнхрамоу стго взнесенїа еже
в мрькшини цр҃кви. ѡ бытїа вьлѣто, ѕѳд.
ѧѳрожьства хва, ѧфѯѳ. кроу слнц, ѕі.
влоуни, е. злато чнсло, и. ѡснованїѣ, ѳи.
епахта, ѕ. м сца сѣ, а. днь. ❖ ❖ ❖

прїи вьсѣ ѡсщенно мирополїте смѣревскѡ
кѹр захарїи. иприи игоумѣноуже мрькши
ньскомѹ їе҃рмонахѹ кѹр Савы

Знатисе сіо тнта стара 9.67 листа.

Ипроудижесе здѣ грѣшнїи рабь бж҃ій попъ жи
вко. и раб бж҃ій дїакъ радоуль ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

хс
Нко Нць
Зче

ЂУР сѓ. шѓ. 5, Поіовор у Триоду цветном из Мркшине цркве, 1566. і. (Опис 24)

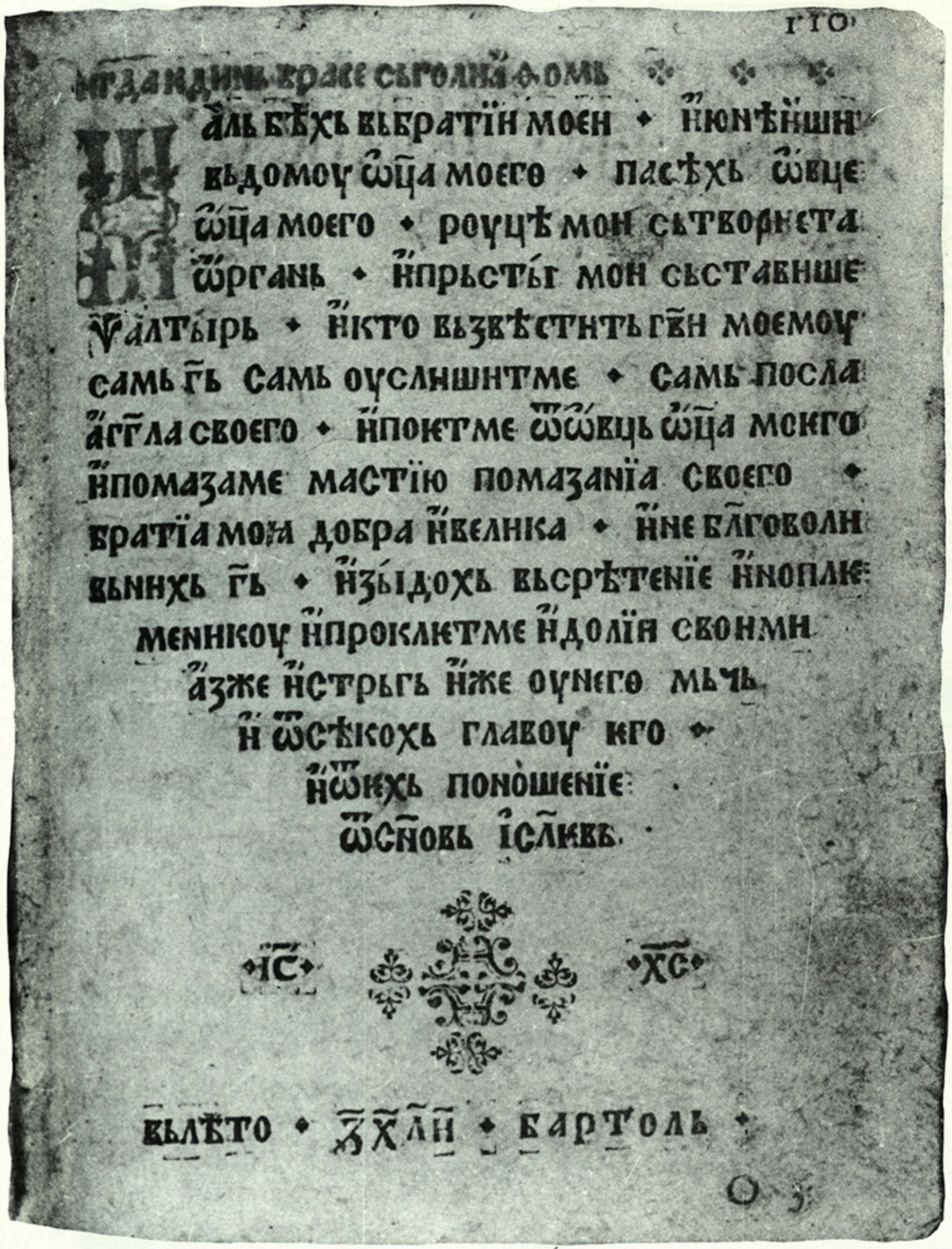

СЦУНЗ сш. шш. 64. 32. 1, Псалтир с последованьем, Венеција 1638, издње Бартоломеа Гинамија (Опис 26)

ЂУР сп. шт. 29, Доња корица повеза Служабника Виђенца Вуковића из 1554. г. (Опис 16)

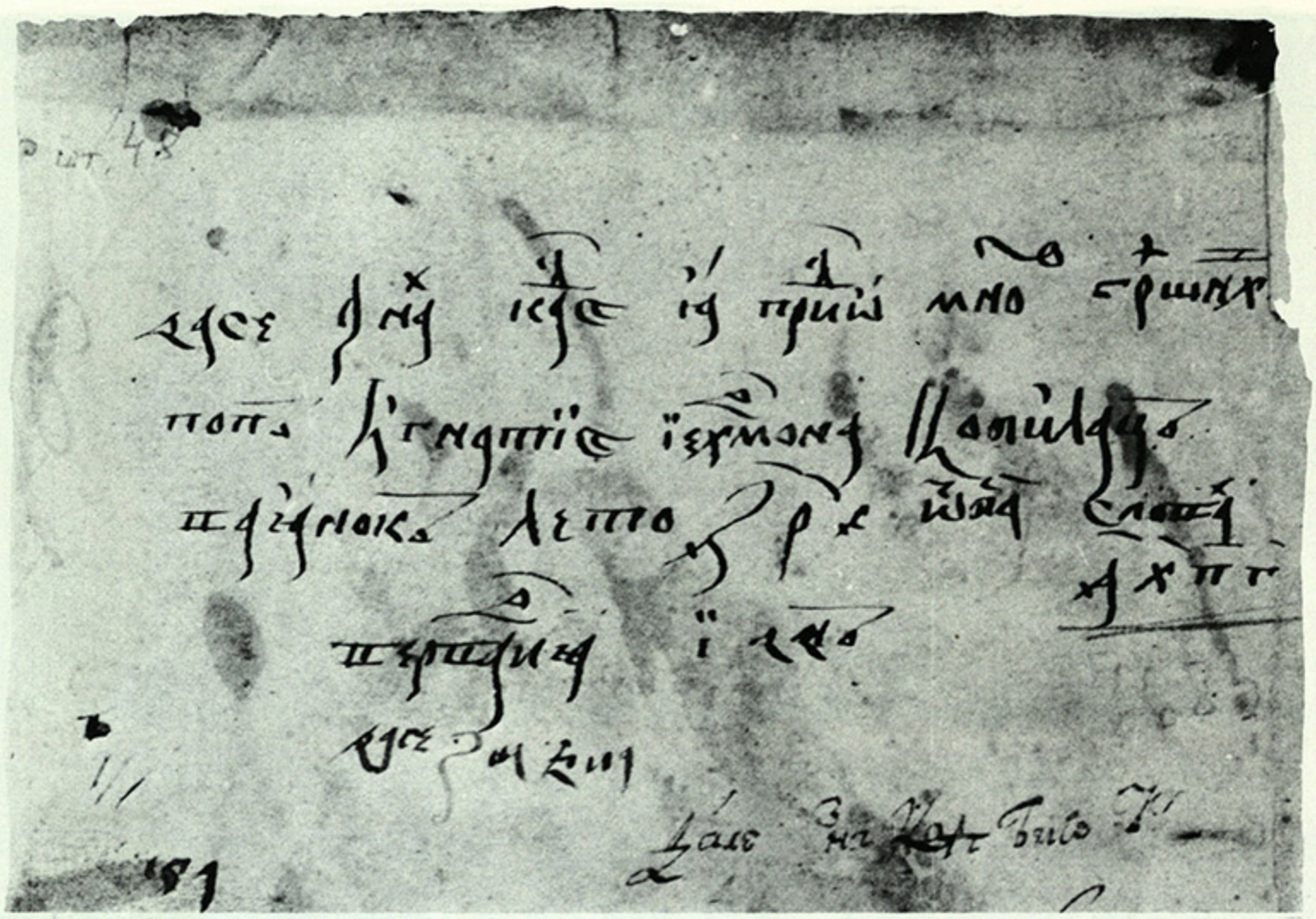

ЂУР сћ. шћ. 48, Зайис на унутрашњој страни іорње корице Триода йосноі Сћефана из Скадра из 1561. і. (Ойис 20)

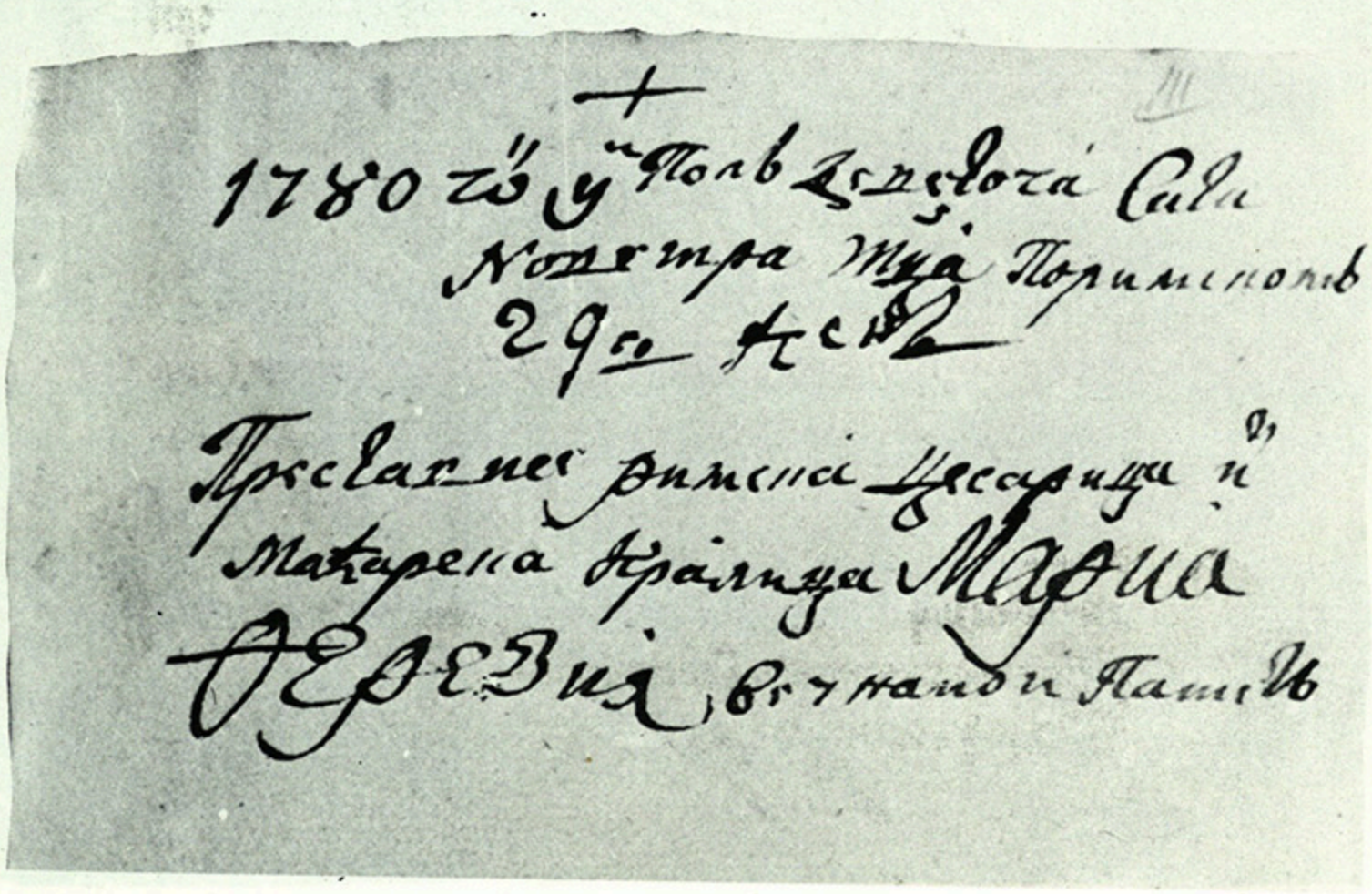

АС 1228/367, Зайис на л. III у Молићвенику-Требнику Јеролима Заіуровића из 1570. і. (Ойис 25)

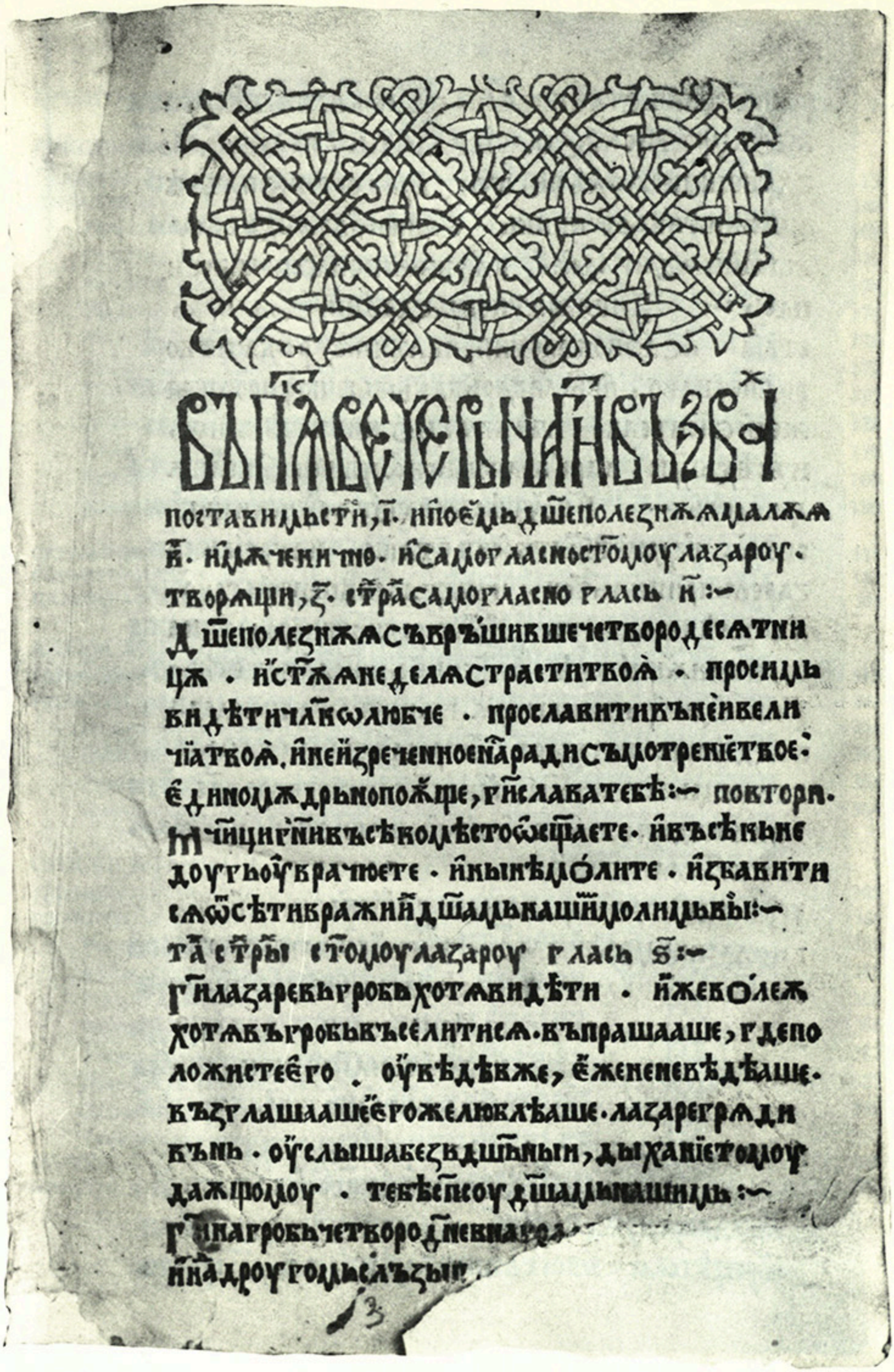

ПОГТАВНИЛЬСТИ, І. НПОЕДЊДШЕПОЛЕЗНЖМЛАЛЖМ
Н. НЛЖЕНИЧТНО. НСАЛЛОГЛАСНОСТОЛОУЛАЗАРОУ.
ТВОРЦИ, ζ. СТРАСАЛЛОГЛАСНО ГЛАСЬ Н :—
ДШЕПОЛЕЗНЖАСЪБРАЪШИКШЕЧЕТВОРОДЕСАТНИ
ЦЖ . НСТЖАНЕДЕЛАСТРАСТИТКОМ . ПРОСНИЛЬ
БИДЕТИЧЛНЮЛЮБЧЕ . ПРОСЛАВИТИКЪНЕНВЕЛИ
ЧІАТКОМ. НИЕЙЗРЕЧЕННОЕНАРАДИСЪЛОТРЕНІЕТКОЕ.
ЕДИНОЛЖДРЬМОПОЖЦЕ, ГНСЛАВАТЕКЕ:— ПОВТОРП.
ШЧІЦИРНИКЪСЕКОЛЕТОШЕЩАЕТЕ. НКЪСЕКЬНЕ
ДОУГЬОУБРАЧЮЕТЕ . НКЬНЕДЛОЛИТЕ . НЗБАВИТИ
САШСЕТИВРАЖИНДШАЛЬНАШНЛОЛИДЬВЫ:—
ТА СТРЬІ СТОЛОУЛАЗАРОУ ГЛАСЬ S:—
ГНЛАЗАРЕКЬГРОБЬХОТАКИДЕТИ . НЖЕКОЛЕЖ
ХОТАКЪГРОБЬКЪСЕЛИТИСА.КЪПРАШААШЕ, ГДЕПО
ЛОЖИТЕЕГО . ОУКЕДЕКЖЕ, ЕЖЕНЕНЕВЕДЕАЩЕ.
КЪЗГЛАЩААШЕЕГОЖЕЛЮКЛЕАШЕ.ЛАЗАРЕГРАДИ
КЪМЬ . ОУСЛЬІШАВЕЗВДШЬНЬІН, ДЬІХАНІЕСТОЛОУ
ДАЖГОЛОУ . ТЕВЕБЕПСОУДШАЛЬНАШНЛЬ :—
ГНАГРОБЬЧЕТВОРОДНЕНАГО
НЧАДРОУГОДЬСЛЪЗЬІ

ЂУР сш. шш. 8, Триод цветни, Краков око 1493, издање Швајполта Фиола (Опис 27)

ѡ̃бразованнаа· тѣ̃ с тр̃ы, р̃· ѡ̃вї тѝ повта
рѣ̀жшейхъ · пръвѣ̀м с тр̃оу бестиха· г҃ла, н̃·
Д҃нецр̃ковнаазавѣ̀са · наѡ̃бличенїебезако
нныйразд҃ирается · йсвомлоучасъкрыва
ѣтьслн̃це·влѣ̀жгр̃ацираспинаѣ̀ла :~
с тѝ раздѣлишжризыложебѣ̀ :~
Йноѡбчаназаколенїебедньбыстьхр̃ецр̃ю·йй
коѝгнецьнепорочень, пригвоз̀д҃нем кр̃тоу· ѡ̃бе
законныйлжйгрѣ̀хьрад҃инашихъчлк̃олю
бце :~ с тѝ дашжбъсъѝ̃ѣложжлъчьйвъжа
ждоуложе :~ слава тъжде· ѐ̃лшидьтѣ̀м
безаконникодь · трѣ́пайхъсицехъпїашегѝ ·
а҃ѱенпоразистепастырѣ̀ · йразлоучисте, вї·
ѡ̃вецьоученикыдлонѝхъ · ложахъкащенеже
ли· бї · легеѡ̃ньпр̃ѣставитиа҃гг̃ль · нждлъ
готръпѧдасъвръшоутемѝ̃ажеглахъваньпро
рокыдлойдли · безвѣ̀стнаайтаннаагѝслава
тебѣ̀ :~ йнинѣ̀ тъждь · пр̃о г҃ла, д̃· срѣ̀ѣго
събрабезаконїесебѣ̀ · с тѝ блженьразѹмѣ̀кам
наницайоубога :~
ѡ̃пророчьствазахарїиначътеніе :~

акоглетьрѣ̀ · прїндлоужезльдлов
добрыи · йѡ̃връгоуѣ̀горазори
тизакѣтьдлон · ѐгожезавѣщахъ
къкъсѣмьлюдемьземныдль· йра
зоритсякъдньѡ̃нь · йразоуглѣ̀ж
късихананѣ, ѡ̃вцмхранидлыѧ
лнѣ̀·занеслоѝогнѣ̀ѐ̃йрекжкъмѝ̃ ·
а҃ѱедобропрѣ̀дваднѣ̀ · дадитецѣ̀ноуложйли
ѡ̃рецѣтесѧ · йпоставишжцѣ̀ноудложѧ л̃ еребръ

ЂУР сй̃. шй̃. 8, Триод цвећни, Краков око 1493, издање Швајполта Фиола (Ойис 27)

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР *(Надежда Р. Синдик)* 1

РУКОПИСНЕ И СТАРЕ ШТАМПАНЕ КЊИГЕ XV—XIX ВЕКА
(Надежда Р. Синдик и Мирослава Грозданович-Пајић) 15
РЕГИСТРИ (*Надежда Р. Синдик*) 169
Регистар аутора 169
Регистар садржаја 171
Регистар писара 174
Регистар личних имена у записима 174
Регистар географских имена у записима 176
Хронолошки регистар записа 177
Предметни регистар записа 177
Хронолошки регистар рукописа 178
Сигнатуре рукописа и редни бројеви описа 179
Регистар места издања са штампаријама 180
Хронолошки регистар издања 180

СКРАЋЕНИЦЕ 181
СКРАЋЕНИЦЕ КОЈЕ СУ УПОТРЕБЉЕНЕ УЗ ОПИС ВОДЕНИХ ЗНАКОВА 182
ПАЛЕОГРАФСКИ АЛБУМ (*Надежда Р. Синдик*) 183

АЛБУМ ВОДЕНИХ ЗНАКОВА У РУКОПИСИМА XV—XIX ВЕКА
(Мирослава Грозданович-Пајић) 313
РЕГИСТРИ 361
Водени знаци по азбучном редоследу назива 361
Index des filigranes 362
Рукописи са воденим знацима донетим у Албуму 363
Хронолошка таблица водених знакова 364

СРПСКЕ ШТАМПАНЕ КЊИГЕ XVI—XVII ВЕКА
(Катарина Мано-Зиси) 365
РЕГИСТРИ 385
Регистар места издања са штампаријама 385
Хронолошки регистар издања 385
Регистар наслова књига 386
Регистар личних имена у записима 386
Регистар географских назива у записима 387
Предметни регистар записа 387
Хронолошки регистар записа 388
Топографско-сигнатурни регистар 388
СКРАЋЕНИЦЕ 389
ИЛУСТРАЦИЈЕ 391

Надежда Р. Синдик
Мирослава Гроздановић-Пајић
Катарина Мано-Зиси

ОПИС
РУКОПИСА И СТАРИХ ШТАМПАНИХ КЊИГА БИБЛИОТЕКЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЕПАРХИЈЕ БУДИМСКЕ У СЕНТАНДРЕЈИ

Издавачи
НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
БЕОГРАД, Скерлићева 1
БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
НОВИ САД, ул. Матице српске 1

Графички уредник
БРАНИСЛАВ ЈЕШИЋ

Коректура
НАДЕЖДА Р. СИНДИК
МИРОСЛАВА ГРОЗДАНОВИЋ-ПАЈИЋ
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ

Слог
СЛАВКО ЉУБИЧИЋ
СТОЈАН СТАМЕНКОВИЋ

Тираж: 1000

Штампа: БИГЗ, Београд

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
091—861 (439)
СИНДИК, Надежда Р.

Опис рукописа и старих штампаних књига Библиотеке Српске православне епархије будимске у Сентандреји / Надежда Р. Синдик, Мирослава Гроздановић-Пајић, Катарина Мано-Зиси. — Београд: Народна библиотека Србије; Нови Сад: Матица српска, 1991· (Београд: БИГЗ). — 408 стр.: илустр.; 30 cm. — (Опис јужнословенских ћирилских рукописа; т. 3)

Тираж 1000. — Регистри.

YU ISBN 86-7035-044-0

1. Гроздановић-Пајић, Мирослава 2. Мано-Зиси, Катарина
094 (439)

а) Српски рукописи — библиотека српске православне епархије будимске (Сентандреја) — 15—196в б) Српске књиге — библиотека српске православне епархије будимске (Сентандреја) — 15—196 в
2059788

YU ISBN 86-7035-044-0